РЕПУБЛИКА СРБИЈА
РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА СТАТИСТИКУ
Republic of Serbia
Statistical Office of the Republic of Serbia

Два века развоја Србије - Статистички преглед
Two Centuries of Serbian Development - Statistical review

Два века развоја Србије

- статистички преглед -

Two centuries of Serbian development

- Statistical review -

Београд / Belgrade, 2008.

РЕПУБЛИЧКИ ЗАВОД ЗА СТАТИСТИКУ СРБИЈЕ
STATISTICAL OFFICE OF THE REPUBLIC OF SERBIA

ISBN 978-86-84433-80-2

ДВА ВЕКА РАЗВОЈА СРБИЈЕ
Статистички преглед

TWO CENTURIES OF SERBIAN DEVELOPMENT
Statistical Review

Београд, октобар 2008.
Belgrade, October 2008

ИЗДАЈЕ И ШТАМПА: Републички завод за статистику Србије
Београд, Милана Ракића 5
ISSUES AND PRINTS: Statistical Office of the Republic of Serbia,
Belgrade, Milana Rakića 5

ОДГОВАРА: др Драган Вукмировић, директор
RESPONSIBLE PERSON: Dragan Vukmirović, PhD, Director

ПРИПРЕМА ТЕКСТА НА РАЧУНАРУ РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА СТАТИСТИКУ СРБИЈЕ
EDITED BY THE STATISTICAL OFFICE OF THE REPUBLIC OF SERBIA

CIP - Каталогизација у публикаци
Народна библиотека Србије, Београд

311:338.1(497.11)"1804/2008"

ДВА века развоја Србије : статистички преглед = Two Centuries of Serbian Development : statistical review / [руководилац пројекта Драган Вукмировић ; израда мапа, creating of maps Александра Вучићевић ; превод, translation Гордана Недељковић и Весна Аралица]. - Београд : Републички завод за статистику Србије, 2008 (Београд : Републички завод за статистику Србије). - 304 стр. : илустр. ; 27 cm

Текст упоредо на срп. и енгл. језику. - Тираж 800. - Стр. 3-4 : Предговор ; Preface / Драган Вукмировић

ISBN 978-86-84433-80-2
1. Уп. ств. насл. 2. Вукмировић, Драган [уредник] [аутор додатног текста]
а) Друштвено-економски развој - Србија - 1804-2008 - Статистика
COBISS.SR-ID 149031436

ПРЕДГОВОР

Два века државности Србије у новом времену већ су, свако на свој начин, поменули и обележили представници разних струка. Овом публикацијом статистичка служба придружује се настојањима да се прикаже развој Србије од Првог српског устанка до данас.

Низ чинилаца ограничава могућности да се развој земље у тако дугом времену опише статистичким бројкама. Прво, статистичка служба је у Србији основана тек 1862. године. Мало је прихватљивих података за раније време, а ни статистика није одмах почела да снима све што данас улази у програме истраживања масовних појава. Друго, ратови су прекидали континуитет статистичког рада, а промене државне територије нарушавале су упоредивост података из дугих серија. Треће, развој је мењао предмете истраживања, наметао нове и другачије задатке статистици и прилагођавање методологије измењеним околностима. Коренште промене статистичког система изазвала је смена грађанског друштва поретком који гради социјализам и, у најновије време, трансформација социјалистичке у тржишну привреду. Уз све то, статистичка служба мењала је организацију, програме и методе истраживања, као и бројне дефиниције и класификације. Све то отежало је састављање упоредивих серија за овако дуг период.

Бољем разумевању бројки допринеће обавештења дата уз табеле. Ту се налазе и напомене о разлозима који ограничавају употребу података. Навођење коришћених извора олакшаће заинтересованим истраживачима да нађу старе публикације у којима је иста материја опширније приказана.

Као и у случају других публикација, критичке примедбе зналаца користиле би Заводу при раду на будућим сличним издањима.

У Београду, октобар 2008.

ДИРЕКТОР

Др Драган Вукмировић

PREFACE

Two centuries of Serbian state in modern times has already been mentioned and commemorated by the representatives of many professions. By this publication, the statistical professionals wish to join the strivings taken to present the development of Serbia from the First Serbian uprising to the present days.

Numerous factors limit the possibility that the country development in such a long period of time is described by the use of statistical figures. Firstly, the statistical service in Serbia was founded as late as in 1862. Scarce are the data acceptable for the earlier times and statistics did not start at once to record everything that is nowadays covered by the programs of surveys of mass phenomena. Secondly, wars used to break up the continuity of statistical work and the state territorial changes endangered the data comparability of long series. Thirdly, the development brought changes to the subjects of surveys, created new and different tasks for statistics and forced the adjustment of methodology to new circumstances. The deep changes of statistical system were induced through the take over of the civil society by the socialist order and eventually through the transition of the socialist economy into the market-oriented economy. Simultaneously the official statistics changed the organization, programs and methods of surveys, as well as a large number of definitions and classifications. All these made it more difficult to create comparative series for such a long period.

The notes accompanying the tables are designated to facilitate the understanding of figures. Here found are also the remarks on the facts that limit the data usage. The stated sources used will also make it easier for the interested researchers to find the old publications with the more detailed presentations of the same matters.

As always, professional critical comments will only be useful to the Office in further work on the editions of this kind.

Belgrade, October 2008

Director

Dragan Vukmirović, PhD

САРАДНИЦИ - *ASSOCIATES*

Редакција - *Editors*
- Мр Предраг Чановић (руководилац), Владимир Станковић, мр Андра Милојић, мр Драги Стоиљковић, Божо Грбић, Јованка Шалиновић, Љиљана Станић и др Миодраг Николић (консултант)

Карте - *Maps*
- Александра Вучићевић

Становништво - *Population*
- Гордана Бјелобрк
- Снежана Лакчевић
- Љиљана Ђорђевић
- Мр Јасна Миланковић
- Мирјана Поповић
- Сузана Станојковић
- Љиљана Секулић
- Смиља Ђорђевић
- Јованка Тошић
- Зорица Даничић
- Бранка Гркинић
- Марија Јовановић
- Драгана Пауновић
- Славица Павков

Образовање - *Education*
- Бранка Шуркаловић
- Габријела Росић
- Љиљана Козлина
- Љубица Стојановић
- Надежда Богдановић
- Паун Цукавац
- Сунчица Стефановић-Шестић
- Весна Јашовић-Шурлан

Правосуђе – избори - *Judiciary – Elections*
- Весна Зајц
- Рајка Пековић
- Милка Томић
- Драган Милошевић

Активно становништво - *Active population*
- Драгица Обрадовић
- Дејан Миљковић

Национални доходак - *National income*
- Бојка Стевановски
- Нада Јевтић
- Ксенија Кларин
- Ида Дурсун

Цене - *Prices*
- Татјана Станојевић-Миладиновић
- Јелена Симић
- Катарина Станчић
- Гордана Закић
- Владимир Милетић

Плате - *Salaries and wages*
- Веселинка Шкиљевић

Пољопривреда - *Agriculture*
- Бобан Јовановић
- Гојко Калањ
- Душанка Николић

Шумарство - *Forestry*
- Велибор Лазаревић

Индустрија - *Industry*
- Снежана Столић
- Нада Шекељић
- Мирела Минић
- Зоран Арнаут
- Весна Ђурић
- Сања Радоњић
- Мр Љубица Живадиновић

Грађевинарство - *Construction*
- Мр Славица Гажо
- Милка Ђука
- Далиборка Младеновић

Саобраћај - *Transport*
- Жељко Лесић
- Милан Стојковић

Трговина и туризам - *Domestic trade and Tourism*
- Ружица Вујичић
- Бошко Трмчић
- Славица Јотановић
- Соња Радоичић

Спољна трговина - *External trade*
- Слободан Вучковић
- Љиљана Симић-Бујишић
- Сања Дамјанац

Здравство - *Health*
- Мр Јасна Миланковић

Библиотека - *Library*
- Беса Рашић
- Љиљана Гајић-Мајер
- Светлана Димитријевић

Припрема публикације - *Editing*
- Љиљана Станић
- Милан Шормаз

САДРЖАЈ

Предговор 3
О изворима података и методама 9
1. Територијалне промене 19
2. Избори 23
3. Становништво 38
4. Активно становништво – запосленост 70
5. Наднице и плате 82
6. Народна банка и буџет 88
7. Друштвени производ 103
8. Инвестиције 107
9. Цене 112
10. Пољопривреда 121
11. Шумарство 146
12. Индустрија 153
13. Грађевинарство 172
14. Спољна трговина 198
15. Унутрашња трговина 210
16. Туризам 218
17. Саобраћај 224
18. Образовање 244
19. Здравство 262
20. Правосуђе 278
Статистичка служба у Србији 293

LIST OF CONTENTS

Preface....4

Data sources and methods....13

1. Territorial changes....19
2. Elections....23
3. Population....38
4. Active population – employment....70
5. Salaries and wages....82
6. National bank and budget....88
7. Social product....103
8. Investments....107
9. Prices....112
10. Agriculture....121
11. Forestry....146
12. Industry....153
13. Construction....172
14. External trade....198
15. Domestic trade....210
16. Tourism....218
17. Transport....224
18. Education....244
19. Health....262
20. Judiciary....278

Statistical service in Serbia....297

О ИЗВОРИМА ПОДАТАКА И МЕТОДИМА

Статистичка служба Србије основана је 1862. године. Од тада је о развоју земље прикупљена и публикована обимна и разноврсна бројчана документација. Ти прикази могу да се нађу само у великим, старим и добро уређеним библиотекама. Припремајући ову књигу, сарадници Завода за статистику Србије трудили су се да на сажет начин покажу како се развијала Србија током два протекла века. При томе, није постављен задатак да се поново објави целокупна до сада објављена статистичка грађа, већ је учињен покушај да се документују резултати развоја постигнути у XIX и XX веку.

Извори података

При састављању табела првенствено су коришћена службена статистичка издања.

За време до Првог светског рата најважнији извори били су "Државопис Србије", "Статистички годишњак Србије" и публикације посвећене појединим областима (пољопривреда, школство и др.). Како је статистике било и у другим државним установама, није сигурно да су овом приликом искоришћени и систематизовани сви подаци из извештаја министарстава, буџетских дебата и др. Тек би даља истраживања могла да покажу да ли би дате серије нечим могле да се допуне.

У периоду између два светска рата статистичка служба видно је напредовала, али су подаци најчешће били објављивани за целу земљу и бановине. Из тих разлога није било могуће издвојити податке за територију Србије, осим кад је реч о подацима из ређих издања, у којима су територијални распореди били дати за округе и срезове. Поред статистичких годишњака и статистичких публикација појединих управних установа, коришћене су исцрпне књиге пописа становништва и других пописа, од којих су неке имале приказе по историјским областима. Бројне празнине могле би делимично да се попуне смелим стручним проценама, за шта су корисници исто толико компетентни колико и професионални статистичари.

За другу половину двадесетог века располаже се огромном документацијом објављеном у статистичким годишњацима, књигама пописа и у статистичким билтенима. Из те грађе није било тешко сачинити наставак приказа започетих за раније деценије.

Драгоцена објашњења која се могу пронаћи у текстовима о првим школама, о увођењу телеграфа, првим рударским и индустријским предузећима, о изградњи прве железничке пруге и др. преузета су из обимне "Историје српског народа".

Друга ауторска дела коришћена су само изузетно. За време до Првог светског рата драгоцена је публикација Historische Serbiens 1834-1914 (Holm Sundhaussen).

Избор грађе

У публикацију су уврштени само подаци о основним појавама. Њихов приказ сведочи о крупним променама које су се одвијале током минулих 200 година. Могућност да се састави дуга серија била је важнија од детаља којима је статистика приказивала дату појаву.

Ова публикација пружа само узак избор из расположиве статистичке документације. Критеријуми којима се руководило приликом одабирања грађе били су подређени основном циљу: приказу дугорочних развојних тенденција.

Изабрани предмет приказа морао је да има дугорочни значај. За појаву је морало да постоји и некадашње и актуелно јавно занимање.

Било је потребно да подаци о појави буду колико-толико упоредиви кроз читав приказани период.

Најзад, планирано је да ова публикација буде књига скромног обима: предвиђено је било 100 страница, а тај број је премашен више него двоструко.

Није циљ овог издања да понови све што је статистика објавила од свог постанка. Изворна статистичка литература далеко је опсежнија. Један од циљева ове књиге јесте подсећање на обимне приказе прошлости Србије, које је статистичка служба обезбедила на свој особен начин.

Приказани период

Историја српске државе у новом веку почиње Првим српским устанком, 1804. године. Статистичка служба је била у могућности да прикаже стање у земљи само за оне појаве за које је постојало занимање државне политике и само за оно време у којем је спровођење статистичких истраживања постало изводљиво. Серије бројки унете у табеларне прегледе почињу, најчешће, годином за коју су први пут објављени службени статистички подаци.

Редак је био случај да је серија могла да почне онда када је нека нова појава и настала. На пример, телеграф и железница постојали су у Србији пре него што је о њима почела да се води статистика. Није могло да се обезбеди приказивање целе историје сваке важније појаве одговарајућим бројкама. Само су основни подаци о становништву процењени за времена Првог и Другог српског устанка. Други прикази почињу неком каснијом годином.

Читав низ важних појава дуго није био предмет редовних статистичких истраживања. Међу такве појаве, на пример, спадају запосленост изван пољопривреде, незапосленост, индустрија, комуналне делатности и др. У првој половини XIX века тек су настајали појединачни носиоци активности модерног друштва. Требало је времена да те активности нарасту до нивоа масовних појава и да се наметну као тема за статистику.

И развој статистике као дисциплине ограничавао је дужину приказаног периода. На пример, обрачуни народног дохотка и његове расподеле, обрачуни агрегатних индекса производње и цена, утврђивање реалних зарада, истраживања породичних буџета и животног стандарда ушли су у статистичку праксу тек током XX века.

Обухватност

Статистичко обухватање појединих појава зависило је од више чинилаца.

На својим почецима службена статистика обухватала је појаве за које се занимала државна управа. Домен статистичких истраживања постепено се проширивао – како према домаћим јавним потребама за подацима тако и према статистичкој пракси у европским земљама.

Већина некадашњих истраживања тежила је потпуном обухвату појава на територији целе земље. Остваривање захтева за потпуним обухватом наилазило је на тешкоће због неразвијене мреже регионалних статистичких органа, мале спремности постојећих државних служби да извршавају статистичке послове и због малог броја писмених људи у земљи. То није било без последица по уредну примену упутстава и по квалитет података. Одступања резултата од стварног стања нису тада била испитивана посебним и веродостојним методама.

Истраживања на делу скупа свих јединица и свих догађаја ограничавала су се на статистике цена и надница. Анкете намерно изабраних јединица ушле су у праксу после Првог светског рата, али не у статистичкој служби. Прве покушаје предузимали су Академија наука, радничке коморе и др. Испитивања на случајно изабраном узорку уведена су у статистичку праксу после Другог светског рата.

У књигу су унети подаци какви су нађени у изворним публикацијама, без покушаја да се оцене и допуне недостаци обухвата. Примедбе уз податке највише су што се корисницима сада могло пружити.

Упоредивост података

Упоређивање података за тако дуг период, какав је обухваћен у овој књизи, ствара више потешкоћа.

С временом су настајале промене у самим појавама. На пример, основна школа није иста у XIX и у другој половини XX века. Други пример: сточни вашари били су најважнија прилика за продају стоке, а касније су их заменили други видови трговине. Те и друге појаве су за приближно исте садржаје добиле другачију форму или другачији значај. О могућностима упоређивања таквих података суд би могао да донесе сам корисник.

У низу области статистика је мењала и своје дефиниције. На пример, приликом пописивања становништва у прво време је за свако место приказивано присутно, а касније стално становништво. Дефиниције индустрије, друмског саобраћаја или туризма нису могле да остану исте у тако дугом времену. Мењале су се и класификације. Примедбе уз табеле опомињу кориснике на ове врсте промена.

Мењали су се и системи мерења. Статистика пољопривреде је за приказивање површина користила "јутро" пре него што је применила "хектар". Тежинске и запреминске јединице у раним годинама често су биле "ока", "товар" и "аков". Подаци су наведени онако како су нађени у изворним публикацијама, осим на мањем броју места где су статистичари извршили прерачунавања. Велику тешкоћу у неким поглављима представљају промене куповне моћи новца. Прва тешкоћа је прелаз са исказивања у "чаршијским грошима" на приказивање у динарима. После тог прелаза појава инфлације реметила је упоредивост података. Новац пре, између два светска рата и после Другог светског рата није имао исту куповну снагу. Обрачуни у сталним ценама ограничавали су се на краће периоде.

Територијалне промене представљају велику, несавладиву тешкоћу. Поремећаји упоредивости тако су велики да се наметнула подела на три раздобља:

- до Првог светског рата
- између два светска рата и
- после Другог светског рата.

Карте, приложене у првом поглављу књиге, показују величину територијалних промена, битних за разумевање обухвата статистичких приказа.

До Првог светског рата територија Србије била је проширена два пута. Први пут 1833. године, кад су Београдском пашалуку, управи кнеза Милоша, прикључене и нахије ослобођене у Првом српском устанку. Та промена није много значила за дате приказе јер из тог времена има веома мало статистичких података. Они најважнији, о броју становника, приказани су тако да се јасно види утицај територијалне промене. Други пут је територија Србије проширена 1878. године, прикључењем Пиротског, Нишког, Топличког и Врањског округа. Та промена је нарушила упоредивост бројних серија. Напоменама је кориснику на то скренута пажња.

Стварањем Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца нестају границе Србије. Статистичка служба пружа податке за територију целе земље. Само су неке публикације имале приказе по "историјским областима". Исто су тако ретка издања где су резултати објављени по окрузима и срезовима из којих је груписањем могла да се утврди величина за територију Србије. Ни каснија подела на бановине не омогућава да се дође до података за територију Србије, ни у некадашњим ни у садашњим границама. Територија Србије била је подељена на пет бановина, од којих су само Моравска и територија управе града Београда у целини у саставу садашње Србије. То је била велика тешкоћа за приказивање међуратног периода. За поједине области, до података се дошло груписањем резултата за мање територијалне јединице. За неке друге области вршене су процене, за треће су наведени подаци за пет бановина, док за извесне области није могло да се учини ништа. Где су извршени груписање података или процене за међуратни период, то је урађено за територију садашње Србије.

Федерално уређење Југославије од 1946. године обавезивало је статистичку службу да пружа податке за Србију и обе покрајине. По територијалном обухвату, Србији до 1912. године углавном одговарају подаци за садашњу централну Србију. Ипак би морало да се има у виду да се централна Србија разликује од оне старе утолико што обухвата Рашку област прикључену Србији после рата 1912. године.

Организација рада на публикацији

Редакција је сачинила почетни план књиге, утврдила основне критеријуме за избор грађе, одредила најважније изворе података и сугерисала техничка решења којима је обезбеђивано минимално јединство свих приказа. У бројним дијалозима између аутора појединих поглавља и чланова редакције почетне замисли су развијане, исправљане и свођене у оквире стварних могућности.

Израда појединих поглавља извршена је у одељењима Републичког завода за статистику Србије. Тај рад био је толико особен да је потребно дати нека објашњења. Израда овог "двестагодишњака" битно је другачији посао од редовних радова статистичке службе. Прво, припремајући актуелне публикације статистичари сређују податке које су сами прикупљали, обрађивали и уређивали за штампу. Израда "двестагодишњака" захтевала је да нађу, процењују и сређују документацију која је резултат рада неколико генерација ранијих статистичара. Та је грађа садашњим стручњацима Завода исто толико мало позната као што би била било ком другом истраживачу. Друго, садашњи

професионални статистичари су економисти, правници, социолози, агрономи или математичари, а не историчари или архивисти. У тражење и коришћење документације из ранијих времена статистичари су се упустили као почетници у тој врсти посла, тј. нису имали претходних искустава у таквој врсти подухвата. Ипак, блискост с материјом и познавање посебног статистичког језика за исписивање историје јесу неке од важних предности статистичара за остварење пројекта попут овог. Стандардни корисници, па и специјалисти друге струке имали би при оваквом покушају више тешкоћа него статистичари.

Ни резултати изложени у поглављима ове књиге нису стандардни статистички прикази. Веома су се разликовали и објективни и субјективни услови за рад појединих одељења. У веома великој мери поглавља носе печат ауторског дела. У том смислу, Републички завод за статистику Србије одговоран је за иницијативу, одговоран за издање зборника датих поглавља, али су знатно мање биле његове могућности да проверава и усклађује све податке, што је, иначе, обавезно када је реч о редовним, текућим издањима. Завод не сматра да је о прошлости Србије приказаној на статистички начин овим издањем дата последња реч.

Задатак је био исто тако нов и тежак за особље библиотеке Завода, за лектора, преводиоце и стручњаке за техничко сређивање публикације. Посебну захвалност за разумевање и пружену помоћ Завод дугује особљу Народне библиотеке, Архива Србије, Народне банке Србије, Завода за здравствену заштиту, Привредне коморе и другима.

DATA SOURCES AND METHODS

The statistical service of Serbia was founded in 1862. Then from, large volume and diverse documents in figures on the country developments were compiled and published. These records can be found only in large, long-established and well-managed libraries. In editing this publication, the associates of the Statistical Office took efforts to give a concise presentation of the Serbian development in the last two centuries. While doing this we did not intend to re-publish all earlier statistics, however we tried to officially record the development achievements made in the 19th and the 20th century.

Data sources

In creating the tables we primarily used the official statistical editions.

For the period before the Firs World War the most important sources were *Državopis Srbije*, the Statistical Yearbook of Serbia and the publications dedicated to certain areas (agriculture, education, etc.). As statistics existed also in other government institutions, we could not be sure that on this occasion we exhausted and systemized all data from the reports of ministries, budget discussions, etc. only further research may show whether the given series could be possibly supplemented.

In the period between the World War I and the World War II the statistical service was considerably upgraded, however the data were usually published for the whole country and the regions. Therefore the territory of Serbia could not be put out. This was possibly achieved only referring to the rare editions with territorial distributions according to districts and counties. Apart from Statistical yearbooks and the statistical publications of certain administrative institutions, we used the exhaustive books of census of population and other census books, some of which offered presentations by historical areas. Numerous gaps could be partly filled up by adventurous professional estimations. However the users are as much competent to do this, as are professional statisticians.

For the second half 20th century we dispose of a large documentation published in statistical yearbooks, the books of census and statistical bulletins. Out from this material it was easy to carry on with the presentations started for the earlier periods.

The precious explanations in the texts on first schools, on the introduction of telegraph, first mining and industrial enterprises, on the construction of first railway and other, were all used from the large volume History of Serbs.

Other works were used only casually.

Selection of material

The publication features only the data on basic phenomena. These presentations are the evidence of the great changes that appeared in the last 200 years. The chance to create a long series was more important than the details that were statistically applied to show the subject phenomenon.

From the available statistical documentation, this publication was meant to offer only a narrow selection. The criteria of selection were dedicated to the fundamental objective: to the presentation of long-term development tendencies.

The selected object to be presented was expected to have long-term significance. Historical and present-day public interests for the subject phenomenon had to exist.

It was required that the data on the phenomenon were to certain extent comparable through the whole period of reference.

Eventually, the publication was primarily anticipated as a book of moderate volume: we had envisaged 100 pages and finally had the double volume.

The objective of this edition was not to repeat everything that statistics had published from its very origins. The source statistical literature is of much larger volume. An objective of this undertaking was to commemorate the considerable presentations of the Serbian history that the statistics provided in its specific way.

Period of reference

The history of modern Serbia started with the First Serbian uprising in 1804. The statistical service had the capacity to present the state in the country only relative to the phenomena that were interesting to the state policy and only for the period of time when the conduction of statistical surveys was possible. Usually, the figures' series entered into tables start with the year when the official statistical data were first published.

Only occasionally a series could start simultaneously with the very appearance of a new phenomenon. For example, telegraph and railway had existed in Serbia before this was statistically observed. It was not able to cover the complete history of any occurrence by the respective presentations in figures. Only the basic data on population were estimated for the periods of the First and the Second Serbian uprising. The other presentations originated in the years to come.

A large number of phenomena had not been subject of regular statistical surveys. Among them is, for example, employment other than in agriculture, unemployment, industry, communal activities (public utilities), etc. In the first half 19th century only the individual active agents of modern society appeared. It took time before these activities were on the level of mass phenomena and got acknowledged as objects of statistical surveys.

The development of statistics as a scientific discipline also limited the period of presentation. For example, the calculations of national income and its distribution, the calculations of aggregate indices of production and prices, the determination of real salaries and wages, household budget and living standard surveys became statistical practice as late as in the 20 century.

Coverage

The statistical coverage of certain phenomena depended upon numerous factors.

At the very start the official statistics used to cover the phenomena of interest for the government administration. Gradually the domain of surveys was extended taking into account both the domestic public demands and the statistical practice of European countries.

The most of statistical surveys were intended to have full coverage of phenomena on the territory of the whole country. To meet the demands for full coverage was sometimes difficult due to undeveloped network of regional statistical bodies, low readiness of the existing government administration to conduct statistical operations and due to poor literacy in the country. Naturally it had consequences on correct application of guidelines and the quality of data. The discrepancy between the results and the actual state then were not analyzed by special and proved methods.

The surveys on a part smaller than the set of all units and all events were limited to the statistics of prices and wages. The surveys of intentionally selected units became the practice after the World War I, however not in statistical service. The first attempts were taken by the Academy of sciences, workers' chambers (trade unions), and etc. The surveys on sample of random selection became statistical practice after the World War II.

In the publication we entered the data as found in original publications, without making attempts to assess and supplement the shortcomings of coverage. The notes accompanying the data were the best we could offer to users for the time being.

Data comparability

The comparisons of data for such a long period of time as observed in this publication encounter numerous difficulties.

In time, the very phenomena changed. For example, primary school is not the same in the 19th and second half 20th century. Another example: cattle fairs used to be the general occasion for cattle sales and later on they were replaced by other modes of trade. These and similar phenomena, for approximately the same contents, assumed different form or different significance. The users could assess the possible comparability of these data.

In many areas statistics also changed the definitions. E.g. primarily in the census of population, for each place, presented was present population and later on we presented constant population. The definitions relative to industry, road transport or tourist trade could not possibly remain the same for such a long period of time. Classifications also were modified. The notes with the tables warn the users on the subject changes.

The system of measures also changed. For area size presentations, the statistics of agriculture used *'jutro*' before introducing 'hectare' (100 acres). Weight and volume units of measure once used to be *'oka'*, *'tovar'* and *'akov'*. The data were defined just as found in source publications, except in certain places where statisticians made recalculations. Sometimes the changed money purchase power presented difficulties. The first one was the transfer from *'čaršijski groši'* to dinars. Afterwards inflation used to influence the comparability of data. The purchase power of money was nor the same before the world wars, between the World War I and the World War II and afterwards. The calculations at constant prices were limited to shorter periods of time.

Territorial changes make a large problem that is hardly solved at all. The comparability was so much disordered, that the general division into three periods was felt required:

- before the World War I
- between the World War I and the World War II and
- after the World War II.

The maps, given in the first chapter, show the scope of territorial changes and they are felt necessary in order to understand the coverage of statistics.

Before the World War I the territory of Serbia was extended twice. For the first time in 1833, when the *nahija* regions, liberated in the First Serbian uprising, were joined to *Beogradski pašaluk,* the administration of Prince Miloš. This change had small significance for the given presentations, since from this period we had only scarce statistical data. Those most important, the data on the number of population were presented so to show clearly the impact of territorial changes. For the second time the Serbian territory was extended in 1878 by joining the districts of Pirot, Niš, Toplica and Vranje to the actual state territory. This change affected the comparability of numerous series. The notes to users were envisaged to stress this fact. Where it was possible, the data for a close period (year) were given in two rows: for the previous and for the extended territory.

The establishing of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes eliminated the boundaries of Serbia. The statistical service provided the data for the territory of the whole country and only certain publications featured the presentations by 'historical areas'. Likewise we find scarce publications where the data were published relative to districts and counties and wherefrom by respective grouping we could determine the size of the territory of Serbia. Even the later division into the *banovina* regions did not possibly provide for the data for the territory of Serbia, neither in the earlier nor in the present boundaries. The territory of Serbia consisted of five *banovina* regions, of which only Moravska *banovina* and the territory of administration of the city of Belgrade are wholly included in the composition of the present day Serbia. This used to be a large problem in presenting the periods between the wars. For certain areas the data were obtained by grouping the facts for smaller territory units, in some cases we made estimations, sometimes we stated the data for the five *banovina* regions and for some areas there was nothing we could do. The data grouping or estimations relative to the period between the wars were carried out for the territory of present day Serbia.

Pursuant to the federal establishment of Yugoslavia from 1946, the statistics were expected to provide the data for Serbia and the both autonomous provinces. According to territorial coverage, the data for the present central Serbia are relative to Serbia up to 1912. However we should bear in mind that the central Serbia differs form the old one as much as it covers Raška district, which was joined to Serbia after the war in 1912.

Editing of publication

In October 2005 the Director of the Statistical Office of the Republic of Serbia appointed the editors and put in their charge the organization of the execution of the statistical review of Serbian development in the 19th and the 20th century.

The editors created the initial plan of the book, defined the basic criteria for the selection of material, determined the key data sources and proposed the technical solutions that secured the minimal uniformity of all presentations. In numerous discussions the authors of certain chapters and editors worked out the principal ideas, then made corrections and reduced the ideas into the frames of actual possibilities.

Certain chapters were carried out in the divisions of the SORS. This task was so specific and asks for some explanations. The execution of the 'two-hundred-year book' is considerably different undertaking than the regular statistical operations. Firstly, when preparing regular publications, statisticians organize the data they themselves collected, processed and edited for press. The execution of the 'two-hundred-year book' required them to find, estimate and organize the documents that are the output of the several previ-

ous generations of statisticians. This material was so little known to the present professionals of our Office, as it would be to any other researcher. Secondly, present day statisticians are by profession economists, lawyers, sociologists, agricultural engineers or mathematicians, and not historians or archive professionals. The statisticians undertook to search and use the old documentation just as the beginners for this kind of work. They had no previous experience of the kind. However, the facts that the material was familiar and that the statisticians knew the specific statistical language to write history were the advantages in favour of the statisticians to carry out this project. Standard users and also other professionals would in the undertaking of this kind encounter more difficulties than statisticians themselves.

Neither the results shown in the book are not standard statistical publication. The objective and individual circumstances in the divisions to give their own proposals were rather different. To large extent the chapters bear the specific author's features. Therefore, the SORS assumes the responsibility for the initiative, editing and compilation of the chapters, however the Office was much less able to check and adjust all presentations, just as it is obliged with regular, current editions. Our Office does not hold the viewpoint that they had the last word by presenting the Serbian history statistically in this publication.

The task was also a temptation for the SORS library staff, for the language editor, the translator and the technical professionals engaged on the publication. Special thanks for understanding and given support are due to the National library, the Archives of Serbia, the National Bank, the Health insurance office, the Chamber of commerce and industry and other contributors.

ТЕРИТОРИЈАЛНЕ ПРОМЕНЕ - TERRITORY

1

Од Првог српског устанка 1804. године до данас више пута се мењала територија Србије, а самим тим и оквир за статистичке приказе. Приложене карте олакшавају праћење територијалних промена. Све мапе су приказане у границама Србије из 1946. године.

1. Београдски пашалук чини језгро на којем је настала модерна српска држава.

Територија Београдског пашалука (23.698 km^2) простирала се на северу до Дунава и Саве. На западу је граница ишла Дрином до њеног ушћа у Саву (до Лешнице); огранцима планина Цер и Влашић простирала се до Крупња, затим је поново избијала на Дрину до Бајине Баште, одакле се пружала до Чајетине. Јужна граница пратила је планински ланац јужно од Карановца (Краљева) и избијала на Западну Мораву (испод Крушевца). На истоку је граница ишла Великом Моравом, од њеног формирања до Ћуприје, а одатле се пружала на североисток дуж Голубињских планина, где је преко планина Дели-Јован и Мироч излазила на Дунав (према Оршави). У овим просторним границама отпочео је Први српски устанак, под вођством Карађорђа, 1804. године.

Административно, Београдски пашалук био је подељен на 12 нахија: београдску, смедеревску, ваљевску, шабачку, соколску, ужичку, пожешку, рудничку, крагујевачку, јагодинску, ћупријску и пожаревачку.

2. Одредбама Једренског мира из 1829. године наглашено је да се Србији врати **6 нахија** које је Карађорђе освојио и држао а које 1815. нису ушле у састав Милошеве Србије. Једренски мир представља један од најважнијих датума српске историје 19. века јер је њиме обезбеђена самоуправа Србије и осигуран њен међународни положај. Њиме је утврђен стварни и правни континуитет између Првог и Другог српског устанка. Хатишериф о самоуправи објављен је у Београду 1830. године. После дугих преговора, Србији је 1833. године припојено 6 тражених нахија: крајинска, црноречка, параћинска, крушевачка, старовлашка и јадарска. (Илустрована историја Срба – Владимир Ћоровић, књига 5, Београд, 2006. год.)

From the First Serbian uprising in 1804 up to the present days, the territory of Serbia has had several changes and therefore the frame for statistical presentations has also been modified. The maps shown here will facilitate the study of the territorial changes. All maps are given in accordance to the boundaries of Serbia of 1946.

1. *Beogradski pašaluk*, i.e. the region of Belgrade ruled by pasha, made the core territory of the modern Serbian state.

The territory of ***Beogradski pašaluk*** (23.698 km^2) extended on the north to the Danube and Sava. On the west, the boundary followed the Drina river to the converge into the Sava (to Lešnica); along the mountains Cer and Vlašić to Krupanj, then again the boundary went to the Drina as far as Bajina Bašta and then up to Čajetina. The southern boundary followed the mountain range south of Karanovac (Kraljevo) and went to the Zapadna Morava river (below Kruševac). On the east, the boundary followed the Velika Morava river, from the converge to Ćuprija place and then went southeast along Golubinjske mountains, where over the mountains Deli Jovan and Miroč it came to the Danube (to Oršava). Within these boundaries, in 1804 the First Serbian uprising started under the leadership of Karađorđe.

The administrative distribution of *Beogradski pašaluk* included 12 *nahija* regions: *beogradska, smederevska, valjevska, šabačka, sokolska, užička, požeška, rudnička, kragujevačka, jagodinska, ćuprijska and požarevačka*.

2. As stipulated by the *Jedrenski* peace agreement of 1829, **six nahija regions** were to re-annexed to Serbia: the regions that were conquered and held by Karađorđe and in 1815 they were not included in the territory of Serbia under Prince Miloš. The *Jedrenski* peace agreement was one of the most important events of the Serbian history of the 19th century as thereby Serbia acquired self-rule and its international position was secured. This peace agreement also confirmed the actual and the legal continuity between the First and the Second Serbian uprising. The document on the Serbian self-rule (so called *hatišerif*) was pronounced in Belgrade in 1830. After long talks, in 1833 the six claimed *nahija* regions were annexed to Serbia: *krajinska*, *crnorečka*, paraćinska, *kruševačka, starovlaška* and *jadarska*. (Illustrated history of Serbs, Vladimir Ćorović, Vol. 5, Belgrade, 2006)

1. Територија Београдског пашалука - Србија од 1815. до 1833.
Territory of Beogradski pašaluk, Serbia, 1815 – 1833

2. Територија Србије од 1833. до 1878. године, проширена прикључењем шест нахија
Territory of Serbia 1833 – 1878, six nahija regions annexed

3. Територија Србије од 1878. до 1912. године, проширена прикључењем четири округа
Territory of Serbia 1878 – 1912, four districts annexed

4. Територија Србије после балканских ратова 1912. и 1913. године (без Македоније)
Territory of Serbia after Balkan wars 1912 – 1913, without Macedonia

3. У рату са Турском, који је отпочела 1876. године, а 1877. и 1878. водила у савезу са Русијом, Кнежевина Србија извојевала је власт над **4 јужна округа** (нишки, пиротски, топлички и врањски). Одлукама Берлинског конгреса, 1878. године, Србија постаје независна, међународно призната држава.

У границама из 1878. године, Србија се (од 1882. год. Краљевина Србија) развијала до 1912. године.

4. После балканских ратова 1912. и 1913. године у састав Србије улазе Рашка област, Косово, део Метохије и Македонија. Територија Македоније није приказана на карти 4. јер није у саставу Србије из 1946. године. Део Метохије - Пећ и Ђаковица - припадао је после рата 1912. године Црној Гори.

5. Стварањем Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца 1918. године територија данашње Војводине ушла је у састав Краљевине СХС.

Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца променила је назив 1929. године у Краљевина Југославија. Територија Краљевине Југославије била је подељена на 9 бановина. Територија садашње Србије налазила се у саставу 5 бановина. Захватала је делове Дунавске, Дринске, Зетске и Вардарске бановине, а само су Моравска бановина и Управа града Београда (УГБ је обухватала и Панчево) у целини припадале Србији.

6. Република Србија под овим називом постоји од 1946. године. У њен састав ушле су Аутономна Покрајина Војводина и Аутономна Косовско-Метохијска област.

3. In the war with Turkey that was started in 1876 and in 1877 and 1878 waged in the alliance with Russia, the Principality of Serbia won the rule over **four southern districts** (niški, pirotski, toplički and vranjski). Pursuant to the resolutions of the Congress of Berlin of 1878, Serbia became an independent, internationally recognized state.

Within the boundaries of 1878, Serbia (i.e. from 1882 – the Kingdom of Serbia) carried on its development until 1912.

4. After the Balkan wars of 1912 and 1913 the territory of Serbia included Raška district, Kosovo, a part of Metohija and Macedonia. The territory of Macedonia was not shown in the map number 4, as it was not included in the territory of Serbia of 1946. A part of Metohija, Peć and Đakovica, belonged after the war of 1912 to Montenegro.

5. By the establishment of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes in 1918, the territory of the present-day Vojvodina became an integral part of the Kingdom of SCS.

In 1929 the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes changed the title into the Kingdom of Yugoslavia. The territory of the Kingdom of Yugoslavia was divided into nine *banovina* regions. The territory of the present-day Serbia spread over the parts of five *banovina* regions: Dunavska, Drinska, Zetska and Vardarska *banovina* regions, and only the Moravska *banovina* and the Administration of the City of Belgrade (Pančevo included) were wholly within the territory of Serbia.

6. The Republic of Serbia has existed under this title since 1946. The territory included the Autonomous Province of Vojvodina and the Autonomous Kosovo and Metohija region.

5. Краљевина Срба, Хрвата и Словенаца створена уједињењем 1918. године
Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, united in 1918

Историјске области Србије
Serbia, historical development

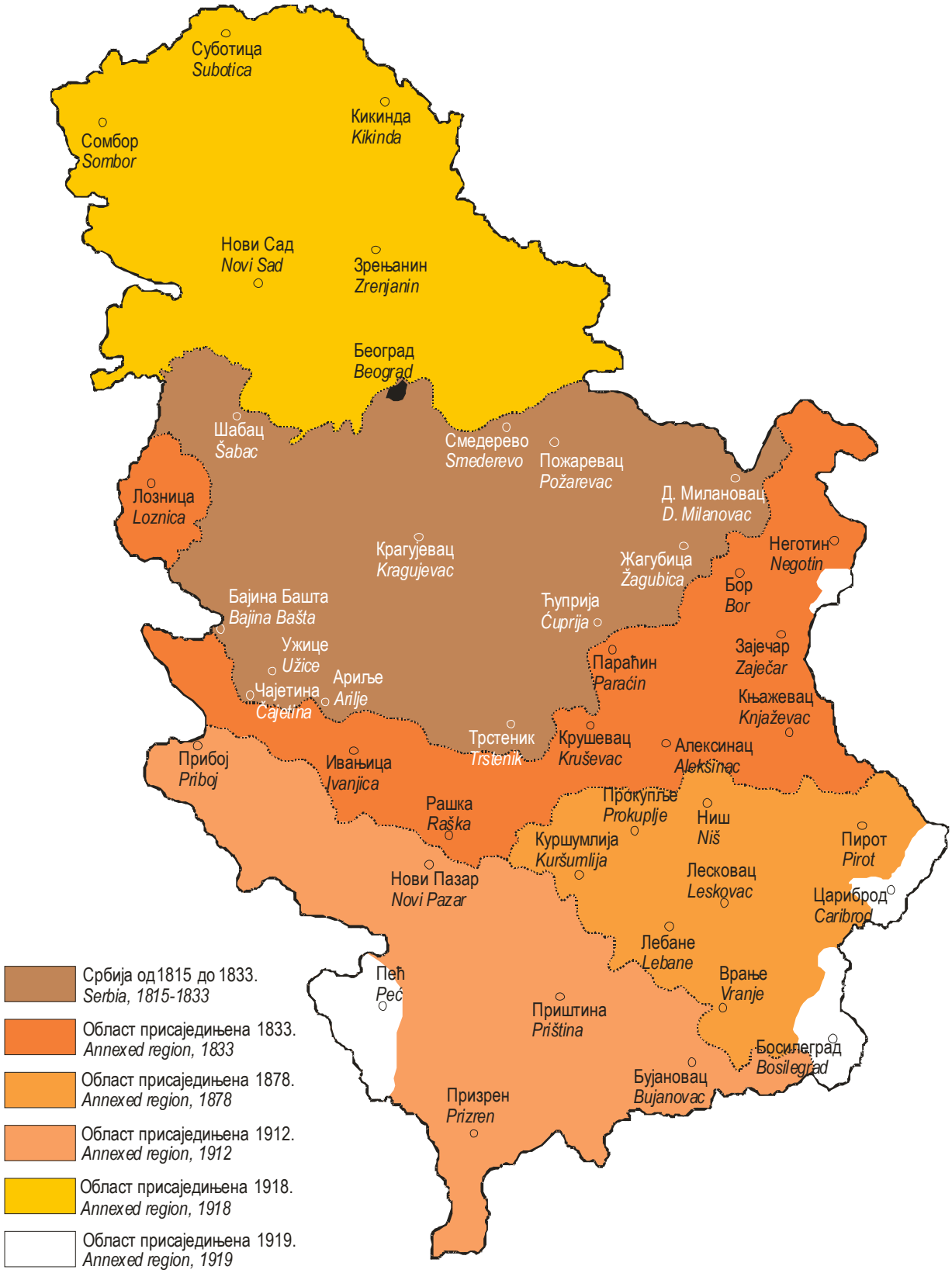

ИЗБОРИ - ELECTIONS

2

Различите врсте избора за органе власти у Србији постојале су још од времена које је претходило Првом српском устанку. И под Турцима народ је бирао своје сеоске старешине. Вођ Првог српског устанка, Карађорђе, изабран је на скупу народних старешина и других виђених људи. Важне одлуке доношене су на скупштинама народних представника, на пример у Остружници, 1804. године.

Скупштине народних представника после Другог српског устанка сазиване су нередовно, према потреби кнеза да неким одлукама прида значај опште сагласности. Међутим, већ тридесетих година XIX века скупштине почињу да пружају отпор неограниченој кнежевој власти и постају све активнији чинилац у вођењу политике стварања нове српске државе. Ипак, те скупштине биле су још далеко од правог модерног парламента, а избори народних представника били су тек почетне форме модерних избора.

Први устави Србије, из тридесетих година XIX века, предвиђали су да народне скупштине одлучују о уставним питањима, избору кнеза и саветника, о порезима и др. Ипак, постојали су дужи временски интервали током којих скупштине нису сазиване. Када би кнез и влада одлучили да сазову скупштину, одређивали су изборне квоте према броју пореских обвезника. Али, поред изабраних представника, на скупштинама су учествовали и митрополит и владике, окружни и срески начелници, старешине судова и друга лица на положајима у државној управи, којима је право учешћа било дато одлуком кнеза или владе о сазивању скупштине. Организацију избора спроводили су судови и окружни и срески начелници. Слободан Јовановић и Јаша Продановић истичу да је у околностима масовне неписмености становништва и одсуства чврсто организованих политичких странака сам чин избора имао по много чему почетничке особености (гласање јавно, акламацијом, углавном је један бирач гласао за све чланове домаћинства и сл.). У таквим условима није могло да буде уредне статистике о броју пуноправних бирача, о броју гласача, нити о политичкој припадности кандидата и изабраних представника. Но, и поред свега овога, веома је значајна чињеница да су избори у Србији били одржавани већ у првој половини XIX века.

Временом су се ствари мењале. Устав из 1869. године јасније одређује редовност сазива народне скупштине и њене надлежности. Побољшала се организација државне управе и њена способност да организује изборе. Приликом проглашења независности Србије, 1878. године, у земљи су већ деловале три јаке политичке партије: либерална, напредњачка и радикална. Ипак, требало је да протекне још доста времена да би се резултати избора адекватно и статистички исказали. Сазнања о изборима углавном су се ограничавала на страначку припадност изабраних посланика. Све до 1903. године постојале су бројне притужбе опозиционих странака на регуларност изборног поступка. Уз пристрасно држање власти, ни статистика избора не би била веродостојна.

Different types of elections for government bodies in Serbia had existed since the times preceding the First Serbian Uprising. Even under Turk occupation people went to elect their village leader. The leader of the First Serbian Uprising, Karadjordje, was elected at the meeting of people's leaders and other notable persons. Important decisions were made at meetings of people's representatives, for example in Ostruznica in 1804.

Assemblies of people's representatives were convened on irregular basis, depending on Prince's need to convey a significance of general consent to certain decisions. However, starting from the thirties of the 19th century, assemblies began to oppose the unlimited Prince's power and were growing more active in pursuing the policy of creating a new Serbian State. In spite of this, those assemblies were far from a real modern parliament, and elections of people's representatives were only a precursor of modern elections.

The first constitutions of Serbia, from the thirties of the ninety century, envisaged that national assemblies were to make decisions on constitutional issues, elections for the Prince and counselors, taxes, etc. Nevertheless, there were long time intervals during which assemblies were not convened. The Assembly convened by the Prince and government, electoral quotas were established according to the number of tax payers. However, the Assembly was attended not only by elected representatives but also by Archbishop and bishops, district and county leaders, court judges and other persons highly placed in the government administration, who, by decision of the Prince or government on convening the Assembly, were entitled to participate. Elections were organized by courts and district and county leaders. Slobodan Jovanovic and Jaša Prodanovic have emphasized that, in the midst of mass population illiteracy and absence of political parties organization, elections themselves were much rudimentary (open ballot, vote by acclamation, one voter usually voted on the behalf of all the members of the household, etc.). In such circumstances it was impossible to have regular statistics either on the number of full civil rights voters, on the number of voters neither on the political affiliation of candidates and elected representatives. But, in spite of all this, it is very important to know that elections in Serbia were already held in the first half of the 19th century.

Gradually, things began to change. The Constitution from 1869 clearly specifies the regularity of convening the National Assembly and its responsibilities. The organization of the government administration and its aptitude to organize the elections were improved. At the time when the independence of Serbia was proclaimed in 1878, three political parties were already active in the country: the liberal, progressive and radical parties. However, a quite amount of time had to pass by until election results were adequately and statistically presented. Any knowledge about elections referred only to the party affiliation of chosen representatives. Up to 1903, numerous complaints were raised by the opposition regarding the regularity of the electoral procedure. Authorities being partial, statistics could not be credible.

Методолошка објашњења

У овој публикацији приказани су најважнији подаци о изборима који су од почетка 20. века до данас били одржани у нашој земљи, а који би могли представљати својеврсну статистичко-историографску грађу од значаја за сагледавање развоја парламентаризма и грађанске демократије у Србији. Прво су приказани подаци који се односе на период од почетка XX века до Другог светског рата. Затим су приказани изабрани подаци из времена једнопартијског система у социјализму и, на крају, подаци из обновљене грађанске демократије, са вишестраначким системом.

Први обрађени статистички подаци о изборима у Србији потичу из 1903. године. До Првог светског рата избори су били одржани још четири пута, али избори из 1912. године, због балканских ратова, нису били статистички обрађени. Изборно право имали су само пунолетни мушкарци (навршена 21 година), и то они који су плаћали одређени годишњи износ пореза. Поред жена, право гласа нису имали ни официри, подофициири и војници, затим лица на робији, као ни осуђени на губитак часних права или бирачког права и лица под старатељством. За посланика је могао бити изабран мушкарац с бирачким правом, навршених 30 година живота, који је знао да говори, чита и пише на службеном језику. Бирачко тело чинило је једва 25% од укупног броја становника, па чак и мање. Изборни систем је био пропорционални, а изборне јединице чинили су окрузи. На политичкој сцени тог времена доминантна је била Народна радикална странка Николе Пашића, која је уживала највеће поверење бирача.

После Првог светског рата, у изборном праву укинут је порески консензус. Бирачи су чинили око 25% од укупног броја становника, или нешто више. Од уставотворне скупштине изабране 1920. године до избора 1927. године и даље су најуспешнији били Пашићеви радикали, али је велики успех код бирача у Србији имала и Демократска странка.

Изборни систем је остао пропорционалан, а изборне јединице чинили су окрузи, затим срезови, а од 1935. године формиране су земаљске изборне листе на нивоу Краљевине Југославије, чији су носиоци били водећи политичари тог времена.

Резултати су били приказивани за бирачка места, срезове, бановине и за ниво целе државе, што је отежавало издвајање података за Србију. Резултати избора приказани у овом прегледу односе се на територију Србије, дефинисану после Другог светског рата, која је била између два светска рата подељена у пет бановина, па су подаци утврђени груписањем података за срезове.

После Другог светског рата изборно право постало је опште за све пунолетне грађане (навршених 18 година), укључујући и жене, које први пут у Србији добијају бирачко право. У време социјализма вршене су честе уставне промене, а с тим и промене у структури скупштина. До избора 1958. године Скупштина Србије и скупштине општина имале су по два већа, а од 1963. до 1969. године Скупштина Србије имала је пет већа. У то време изборни систем био је већински код непосредних избора, када су представнике бирали сви грађани. Међутим, посланике који су представљали запослене по областима, бирали су одборници скупштина општина. Увођењем делегатског система све скупштине постају тродомне, односно имају по три већа. Од 1974. до 1989. године сви грађани бирали су своје делегације, а запослени посебно своје делегације. Чланови делегација бирали су делегате у скупштине општина, а делегати скупштина општина бирали су делегате Скупштине Србије. Изборни систем је био комбинован, посредно-непосредан, и већински. За овај период приказани су само изабрани подаци за кључне године, по-

Explanations on methodology

This publication presents the most important data on elections that, from the beginning of the 20th century to nowadays, were held in our country and that could represent a particular statistical and historic material of interest for having an insight into the development of the parliament system and civil democracy in Serbia. Data relating to the period from the beginning of the 20th century to World Ward II are shown first, followed by a selection of data from the time of the one party system, and finally those from the renewed civil democracy with a plural party system.

The first statistical data on elections in Serbia are from 1903. Up to World War I, elections were organized four times, but the results of elections from 1912 were not process due to wars on the Balkans. Adult men alone (21 years old) were eligible to vote, especially those who paid a certain amount of taxes. Women, officers, non-commissioned officers, soldiers, then incarcerated persons and those convicted to be deprived of honorable rights or the electoral right, or dependent persons had no right to vote. Men entitled to vote, who were 30 years old and knew how to speak, write and read the official language could be elected representatives. The electorate was made up of scarcely 25% of the total number of population and even less. The electoral system was proportional and districts were chosen to be electoral units. The National Radical Party of Nikola Pasic, which enjoyed the greatest confidence of voters, was prevalent on the political scene at that time.

After World War I, tax consensus was abolished within the right to vote. Voters participated with approximately 25% or maybe a little more in the total number of population. From the election of the constituent assembly in 1920 to the elections in 1927, Pasic's radicals were still the most successful party, but the Democratic Party was not far behind them among the voters.

The electoral system remained proportional, and electoral units were districts, then counties. Starting from 1935, country electoral lists were drawn up at the level of the Kingdom of Yugoslavia, which holders were the leading politicians of that time.

Results were presented for electoral polls, districts, counties, regional units ruled by a ban (banovinas) and at the level of the entire country, which made it harder to obtain data for Serbia. The results of the elections shown in this review relate to the territory of Serbia, drawn after World War II, which was divided in the period between the two world wars into 5 regional units under the rule of a ban (banovinas) and consequently data were established by aggregating the data for counties.

After World War II the right to vote referred to all adult citizens (18 years old) as well as to women, who were for the first time eligible to vote in Serbia. During socialism, amendments to the Constitution were frequent and consequently to the assembly structure. Up to the elections in 1958, the Assembly of Serbia and municipal assemblies were composed of two councils respectively, and from 1963 to 1969 the Assembly of Serbia had five of them. At that time the electoral system was a majority one with direct elections, when representatives were chosen by citizens. However those representing the employed by sectors were elected by committee members to municipal assemblies. The delegation system implemented, all assemblies were composed of three councils respectively. From 1974 to 1989 all citizens elected their delegations and the employed theirs. Delegation members chose delegates to municipal assemblies who in turn chose delegates to the Assembly of Serbia. The electoral system were combined, indirect-direct, and a majority one. For this period, we have presented only a selection of data for key

четне и завршне године избора појединих уставних фаза, односно према броју скупштинских домова.

Подаци о бирачком телу и о излазности бирача приказани су посебно, јер су узети из републичких и општинских избора, у зависности од тога шта су бирачи бирали непосредно.

За изборе 1990. године уведен је вишестраначки систем и тада започиње обнављање грађанске демократије у Србији. Из ове фазе приказани су подаци о преломним изборима. Изборни систем за посланике у првим изборима био је већински, а од 1992. године уведен је пропорционални. Изборне листе су се формирале за већи број изборних јединица, а од 2000. године Србија постаје једна изборна јединица с једном збирном изборном листом. За локалне изборе пропорционални изборни систем уведен је 2004. године, када се први пут непосредно бирају и председници општина и градова (градоначелници) као носиоци извршне власти.

Списак избора сачињен је на основу података о изборима и актима о расписивању избора објављеним у "Службеном гласнику" Србије. У списак су уписани само непосредни избори у којима су учествовали сви грађани с бирачким правом. Посредни избори нису узети у обзир или су само споменути.

years, the initial and ending years of certain constitutional phases, i.e. according to the number of assembly houses.

Data on the electorate and turn-out of voters are shown separately because they have been extracted from republic and municipal elections depending on what the voters chose directly.

A plural party system was implemented and the renewal of civil democracy commenced in Serbia for the elections in 1990. Data relevant to this phase are those on crucial elections. During the first elections we had a majority electoral system for representatives and from 1992 a proportional one. Electoral lists were drawn up for the majority of electoral units and from 2000 Serbia became one electoral unit with an overall electoral list. For local elections, the proportional electoral system was implemented in 2004, when presidents of municipalities and towns (mayors), as holders of the executive power, were for the first time elected by indirect suffrage.

The list of elections relies on data on elections and legal acts on convening elections, published in the "Official Journal" of Serbia. The list contains only indirect suffrages at which all citizens eligible to vote participated. Direct suffrages are not taken into account or are only mentioned.

2.1. Списак избора у Србији[1)] / List of elections in Serbia[1)]

Редни број *Ordinal number*	Датум *Date*	Избори *Elections*	Ниво *Level*
Избори за народне посланике Народне скупштине Краљевине Србије (1903-1912) ***Elections for people's representatives to the National Assembly of the Kingdom of Serbia (1903-1912)***			
1.	08.09.1903.	За народне посланике Народне скупштине Краљевине Србије *For people's representatives to the National Assembly of the Kingdom of Serbia*	Србија *Serbia*
2.	10.07.1905.	За народне посланике Народне скупштине Краљевине Србије *For people's representatives to the National Assembly of the Kingdom of Serbia*	Србија *Serbia*
3.	11.06.1906.	За народне посланике Народне скупштине Краљевине Србије *For people's representatives to the National Assembly of the Kingdom of Serbia*	Србија *Serbia*
4.	18.05.1908.	За народне посланике Народне скупштине Краљевине Србије *For people's representatives to the National Assembly of the Kingdom of Serbia*	Србија *Serbia*
5.	1912.[2)]	За народне посланике Народне скупштине Краљевине Србије *For people's representatives to the National Assembly of the Kingdom of Serbia*	Србија *Serbia*
Избори за народне посланике Народне скупштине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца и Краљевине Југославије (1920-1939) ***Elections for people's representatives to the National Assembly, Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians and Kingdom of Yugoslavia (1920-1939)***			
1.	28.11.1920.	За народне посланике Уставотворне скупштине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца *For national representatives of the Constituent Assembly of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians*	Краљевина СХС *Kingdom of SCS*
2.	18.03.1923.	За народне посланике Народне скупштине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца *For national representatives of the Constituent Assembly of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians*	Краљевина СХС *Kingdom of SCS*
3.	08.02.1925.	За народне посланике Народне скупштине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца *For national representatives of the Constituent Assembly of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians*	Краљевина СХС *Kingdom of SCS*
4.	11.09.1927.	За народне посланике Народне скупштине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца *For national representatives of the Constituent Assembly of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians*	Краљевина СХС *Kingdom of SCS*
5.	08.11.1931.	За народне посланике за Прву Народну скупштину Краљевине Југославије *For people's representatives to the first National Assembly of the Kingdom of Yugoslavia*	Југославија *Yugoslavia*
6.	05.05.1935.	За народне посланике Народне скупштине Краљевине Југославије *For people's representatives to the National Assembly of the Kingdom of Yugoslavia*	Југославија *Yugoslavia*
7.	11.12.1938.	За народне посланике Народне скупштине Краљевине Југославије *For people's representatives to the National Assembly of the Kingdom of Yugoslavia*	Југославија *Yugoslavia*

Извор: *Југославија 1918-1988* (статистички преглед) и статистички годишњаци Југославије.

[1)] Обухваћени су само општи избори у којима су се бирачи непосредно изјашњавали, док избори за председнике, посланике и делегате које је бирала Скупштина Републике Србије и скупштине општина нису обухваћени. Допунски и превремени избори за мањи број општина, односно мањи број посланика или одборника такође нису обухваћени. Локални избори до Другог светског рата нису приказани јер су одржавани у различито време и по различитим територијалним поделама (бановине, области, региони, срезови).

[2)] За 1912. годину не постоје подаци јер резултати избора нису статистички обрађени.

Source: *Yugoslavia 1918-1988* (statistical Review) and statistical yearbooks of Yugoslavia.

[1)] Included are only general elections at which voters pronounced themselves for or against indirectly, while the elections for presidents, representatives and delegates chosen by the Assembly of the Republic of Serbia and municipal assemblies are not included neither supplementary and anticipated elections for a minor number of municipalities, that is minor number of representatives or committee members. The elections for local government before the world war II were not presented as they were held casually and by various territorial distribution (Banovina regions, areas, regions, counties).

[2)] For 1912, data are not available because the results of elections were not statistically processed.

2.1. Списак избора у Србији[1] (наставак)
List of elections in Serbia[1] (continued)

Редни број *Ordinal number*	Датум *Date*	Избори *Elections*	Ниво *Level*
		Избори за Сенат Краљевине Југославије, 1932-1939.[2]	
		Elections for the Senate of the Kingdom of Yugoslavia, 1932-1939[2]	
1.	03.01.1932.	За сенаторе Сената Краљевине Југославије *For senators of the Senate of the Kingdom of Yugoslavia*	Југославија *Yugoslavia*
2.	03.02.1935.	За сенаторе Сената Краљевине Југославије *For senators of the Senate of the Kingdom of Yugoslavia*	Југославија *Yugoslavia*
3.	12.11.1939.	За сенаторе Сената Краљевине Југославије *For senators of the Senate of the Kingdom of Yugoslavia*	Југославија *Yugoslavia*
		Избори за народне посланике, одборнике и делегате у Србији после Другог светског рата, 1945-1989.	
		Elections for people's representatives, committee members and delegates in Serbia after World War II, 1945-1989	
1.	11.11.1945.	За народне посланике Уставотворне скупштине Федеративне Народне Републике Југославије *For people's representatives of the Constituent Assembly of the Federative People's Republic of Yugoslavia*	Савезни *Federal*
2.	10.11. 1946.	За народне посланике Уставотворне скупштине Народне Републике Србије *For people's representatives of the Constituent Assembly of the People's Republic of Serbia*	Републички *Republic*
3.	26.10. и / *and* 02.11. 1947.	За одборнике народних одбора општина, градова, срезова и реона *For committee members in municipalities, towns, counties and regions*	Локални *Local*
4.	11.12.1949.	За одборнике народних одбора области *For committee members of committees of the region*	Локални *Local*
5.	26.03, 26.11. и / *and* 3.12.1950.	За посланике Скупштине ФНРЈ и одборнике народних одбора реона општина и срезова *For representatives to the Assembly of the FPRY and committee members to committee of regions, municipalities and counties*	Савезни/локални *Federal/local*
6.	18.03.1951.	За посланике Народне скупштине НР Србије *For representatives to the National Assembly of the People's Republic of Serbia*	Републички *Republic*
7.	22.11. и / *and* 24.12.1953.	За посланике Народне скупштине ФНРЈ, Народне скупштине НР Србије и за одборнике народних одбора општина и срезова *For representatives to the National Assembly of FPRY, National Assembly of PR of Serbia and for committee members to committees of municipalities and counties*	Савезни/републички/локални *Federal/republic/local*
8.	1957.	За посланике Народне скупштине НР Србије и одборнике скупштина општина и срезова *For representatives to the National Assembly of PR of Serbia and committee members of municipalities and counties*	Републички/локални *Republic/local*
9.	23. и / *and* 26.03.1958.	Избори за Савезну народну скупштину ФНРЈ *Election for the Federal National Assembly of FPRY*	Савезни *Federal*
10.	03. и / *and* 16.06.1963.	За посланике Савезне скупштине СФРЈ и Републичко веће скупштине СР Србије и за одборнике скупштина општина *For representatives to the Federal Assembly of SFRY and Republic Council of the Assembly of SR of Serbia and for committee members to municipal assemblies*	Савезни/републички/локални *Federal/republic/local*
11.	19, 20, 21.03. и / *and* 18.04.1965.	За посланике Савезне скупштине СФРЈ и Републичко веће скупштине СР Србије и за одборнике скупштина општина (за по једну половину састава свих скупштина) *For representatives to the Federal Assembly of SFRY and Republic Council of the Assembly of SR of Serbia and for committee members to municipal assemblies (for one half of the structure of all assemblies)*	Савезни/републички/локални *Federal/republic/local*
12.	9, 21, 22. и / *and* 23.04.1967.	За посланике Савезне скупштине СФРЈ и Републичко веће скупштине СР Србије и за одборнике скупштина општина (за по једну половину састава свих скупштина) *For representatives to the Federal Assembly of SFRY and Republic Council of the Assembly of SR of Serbia and for committee members to municipal assemblies (for one half of the structure of all assemblies)*	Савезни/републички/локални *Federal/republic/local*

Извор: *Југославија 1918-1988* (статистички преглед) и статистички годишњаци Југославије.

[1] Обухваћени су само општи избори у којима су се бирачи непосредно изјашњавали, док избори за председнике, посланике и делегате које је бирала Скупштина Републике Србије и скупштине општина нису обухваћени. Допунски и превремени избори за мањи број општина, односно мањи број посланика или одборника такође нису обухваћени.

[2] Избори за сенаторе обрађени су само за ниво Краљевине Југославије, па подаци за Србију нису могли да буду издвојени. Поред тога, сенаторе нису бирали сви грађани с правом гласа, већ гласачи чији се број креће око једног промила од укупног бирачког тела.

Source: *Yugoslavia 1918-1988* (statistical Review) and statistical yearbooks of Yugoslavia.

[1] Included are only general elections at which voters pronounced themselves for or against indirectly, while the elections for presidents, representatives and delegates chosen by the Assembly of the Republic of Serbia and municipal assemblies are not included neither supplementary and anticipated elections for a minor number of municipalities, that is minor number of representatives or committee members.

[2] Elections for senators were processed only at the level of the Kingdom of Yugoslavia. Therefore data for Serbia could not have been extracted. In addition, senators were not voted by all voting citizens but by the voters whose number amounted approximately to one ‰ of the total electoral body.

2.1. Списак избора у Србији[1] (наставак)
List of elections in Serbia[1] (continued)

Редни број *Ordinal number*	Датум *Date*	Избори *Elections*	Ниво *Level*
13.	13. и / *and* 23.04.1969.	За посланике Савезне скупштине СФРЈ и Републичко веће скупштине СР Србије и за одборнике скупштина општина (за по једну половину састава свих скупштина) *For representatives to the Federal Assembly of SFRY and Republic Council of the Assembly of SR of Serbia and for committee members to municipal assemblies (for one half of the structure of all assemblies)*	Савезни/републички/локални *Federal/republic/local*
14.	31.03. и / *and* 26.04.1974.	Избори делегација и делегатских скупштина *Elections for delegations and delegate assemblies*	Савезни/републички/локални *Federal/republic/local*
15.	21.04.1978.	Избори делегација и делегатских скупштина *Elections for delegations and delegate assemblies*	Савезни/републички/локални *Federal/republic/local*
16.	21.03, 07.04. и / *and* 21.04.1982	Избори делегација и делегатских скупштина *Elections for delegations and delegate assemblies*	Савезни/републички/локални *Federal/republic/local*
17.	16.03. и / *and* 07. и / *and* 21.04.1986.	Избори делегација и делегатских скупштина *Elections for delegations and delegate assemblies*	Савезни/републички/локални *Federal/republic/local*
18.	10, 12. и / *and* 30.11.1989.	Избори делегација и делегатских скупштина *Elections for delegations and delegate assemblies*	Савезни/републички/локални *Federal/republic /local*
19.	12.11.1989.	Избор председника Председништва СР Србије *Election for the President of the Presidency of SR of Serbia*	Републички *Republic*
Избори за народне посланике, председнике и одборнике и референдуми у Србији после увођења вишепартијског система, 1990-2008. ***Elections for people's representatives, presidents and committee members and referenda in Serbia after the implementation of the plural party system, 1990-2008***			
1.	09.12.1990.	Избори за народне посланике Народне скупштине Републике Србије *Election for people's representatives to the National Assembly of the Republic of Serbia*	Републички *Republic*
2.	09.12.1990.	Избори за председника Републике Србије *Election for President of the Republic of Serbia*	Републички *Republic*
3.	31.05.1992.	Избори за посланике Већа грађана Савезне скупштине СР Југославије *Elections for representatives to the Council of Citizens of the Federal Assembly of FR Yugoslavia*	Савезни *Federal*
4.	31.05.1992.	Референдум ради претходног изјашњавања грађана о симболима Републике Србије: о грбу и о химни *Referendum for citizens to pronounce themselves about the symbols of the Republic of Serbia: arms and anthem*	Републички *Republic*
5.	31.05.1992.	Референдум ради потврђивања Амандмана I на Устав Републике Србије *Referendum for the Amendment I to the Constitution of the Republic of Serbia to be confirmed*	Републички *Republic*
6.	31.05.1992.	Локални избори за одборнике општина и градова *Local elections for committee members to municipalities and towns*	Општински *Municipal*
7.	20.12.1992.	Избори за председника Републике Србије *Elections for the President of the Republic of Serbia*	Републички *Republic*
8.	20.12.1992.	Избори за народне посланике Народне скупштине Републике Србије *Elections for people's representatives to the National Assembly of the Republic of Serbia*	Републички *Republic*
9.	20.12.1992.	Избори за посланике Већа грађана Савезне скупштине СР Југославије *Elections for representatives to the Council of Citizens of the Federal Assembly of FR Yugoslavia*	Савезни *Federal*
10.	20.12.1992.	Локални избори за одборнике општина и градова *Local elections for committee members to municipalities and tows*	Општински *Municipal*
11.	19.12.1993.	Избори за народне посланике Народне скупштине Републике Србије *Elections for people's representatives to the National Assembly of the Republic of Serbia*	Републички *Republic*
12.	03.11.1996.	Избори за посланике Већа грађана Савезне скупштине СР Југославије *Elections for representatives to the Council of Citizens of the Federal Assembly of FR Yugoslavia*	Савезни *Federal*
13.	03.11.1996.	Локални избори за одборнике општина и градова *Local elections for committee members to municipalities and towns*	Општински *Municipal*
14.	21.09.1997.	Избори за народне посланике Народне скупштине Републике Србије *Elections for people's representatives to the National Assembly of the Republic of Serbia*	Републички *Republic*
15.	21.09.1997.	Избори за председника Републике Србије – I круг *Elections for the President of the Republic of Serbia – first round*	Републички *Republic*
	- 5.10.1997.	Поновљено гласање – II круг – неуспели избори *Second vote of election – second round – unsuccessful*	Републички *Republic*

Извор: *Југославија 1918-1988* (статистички преглед) и статистички годишњаци Југославије и Србије.

[1] Обухваћени су само општи избори у којима су се бирачи непосредно изјашњавали, док избори за председнике, посланике и делегате које је бирала Скупштина Републике Србије и скупштине општина нису обухваћени. Допунски и превремени избори за мањи број општина, односно мањи број посланика или одборника такође нису обухваћени.

Source: *Yugoslavia 1918-1988* (statistical Review) and statistical yearbooks of Yugoslavia and Serbia.

[1] Included are only general elections at which voters pronounced themselves for or against indirectly, while the elections for presidents, representatives and delegates chosen by the Assembly of the Republic of Serbia and municipal assemblies are not included neither supplementary and anticipated elections for a minor number of municipalities, that is minor number of representatives or committee members.

2.1. Списак избора у Србији[1] (наставак)
List of elections in Serbia[1] (continued)

Редни број *Ordinal number*	Датум *Date*	Избори *Elections*	Ниво *Level*
16.	07.12.1997.	Избори за председника Републике Србије – I круг	Републички
		Elections for the President of the Republic of Serbia – first round	*Republic*
	- 21.12.1997.	Поновљено гласање – II круг	Републички
		Second vote of election – second round	*Republic*
17.	23.04.1998.	Референдум о учешћу страних представника у решавању проблема на Косову и Метохији	Републички
		Referendum on the participation of foreign representatives in finding an issue for the problem in Kosovo and Metohia	*Republic*
18.	24.09.2000.	Локални избори за одборнике општина и градова	Општински
		Local elections for committee members to municipalities and towns	*Municipal*
19.	24.09.2000.	Избори за председника СР Југославије	Савезни
		Elections for the President of FR Yugoslavia	*Federal*
20.	24.09.2000.	Избори за Веће република Савезне скупштине СР Југославије	Савезни
		Elections for the Council of republics to the Federal Assembly of FR Yugoslavia	*Federal*
21.	24.09.2000.	Избори за Веће грађана Савезне скупштине СР Југославије	Савезни
		Elections for the Council of Citizens to the Federal Assembly of FR Yugoslavia	*Federal*
22.	23.12.2000.	Избори за народне посланике Народне скупштине Републике Србије	Републички
		Elections for people's representatives to the National Assembly of the Republic of Serbia	*Republic*
23.	29.9.2002.	Избори за председника Републике Србије – I круг	Републички
		Elections for the President of the Republic of Serbia – first round	*Republic*
	- 13.10.2002.	Поновљено гласање – II круг – неуспели избори	Републички
		Second vote of election – second round - unsuccessful	*Republic*
24.	08.12.2002.	Избори за председника Републике Србије – неуспели избори	Републички
		Elections for the President of the Republic of Serbia - unsuccessful	*Republic*
25.	16.11.2003.	Избори за председника Републике Србије – неуспели избори	Републички
		Elections for the President of the Republic of Serbia - unsuccessful	*Republic*
26.	28.12.2003.	Избори за народне посланике Народне скупштине Републике Србије	Републички
		Elections for people's representatives to the National Assembly of the Republic of Serbia	*Republic*
27.	13. 06. 2004.	Избори за председника Републике Србије – I круг	Републички
		Elections for the President of the Republic of Serbia – first round	*Republic*
	- 27.06.2004.	Поновљено гласање – II круг	Републички
		Second vote of election – second round	*Republic*
28.	19.9.2004.	Локални избори за одборнике скупштина општина и градова	Општински
		Local elections for committee members to assemblies of municipalities and towns	*Municipal*
29.	19.9.2004.	Локални избори за председнике општина и градова (градоначелнике)	Општински
		Local elections for presidents of municipalities and towns (mayors)	*Municipal*
30.	28. и / *and*	Референдум ради потврђивања новог Устава Републике Србије	Републички
	29.10.2006.	*Referendum on new Constitution of the Republic of Serbia*	*Republic*
31.	21.01.2007	Избори за народне посланике Народне скупштине Републике Србије	Републички
		Elections for people's representatives to the National Assembly of the Republic of Serbia	*Republic*
32.	20.01.2008.	Избори за председника Републике Србије – I круг	Републички
		Elections for the President of the Republic of Serbia – first round	*Republic*
33.	- 03.02.2008.	Поновљено гласање – II круг	Републички
		Second vote of election – second round	*Republic*
34.	11.05.2008.	Избори за народне посланике Народне скупштине Републике Србије	Републички
		Elections for people's representatives to the National Assembly of the Republic of Serbia	*Republic*
35.	11.05.2008.	Локални избори за одборнике скупштина општина и градова	Општински/градски
		Local elections for committee members to assemblies of municipalities and towns	*Municipal/sities*

Извор: *Југославија 1918-1988* (статистички преглед) и статистички годишњаци Југославије и Србије.

[1] Обухваћени су само општи избори у којима су се бирачи непосредно изјашњавали, док избори за председнике, посланике и делегате које је бирала Скупштина Републике Србије и скупштине општина нису обухваћени. Допунски и превремени избори за мањи број општина, односно мањи број посланика или одборника такође нису обухваћени.

Source: *Yugoslavia 1918-1988* (statistical Review) and statistical yearbooks of Yugoslavia and Serbia.

[1] Included are only general elections at which voters pronounced themselves for or against indirectly, while the elections for presidents, representatives and delegates chosen by the Assembly of the Republic of Serbia and municipal assemblies are not included neither supplementary and anticipated elections for a minor number of municipalities, that is minor number of representatives or committee members.

Период до Првог светског рата
Period before World War I

Избори за народне посланике за Народну скупштину Краљевине Србије, 1903, 1905, 1906. и 1908.
Elections for people's representatives to the National Assembly of the Kingdom of Serbia, 1903, 1905, 1906 and 1908

2.2-1. Бирачи, гласачи и посланици према предлагачима
Electors, voters and representatives according to proposers

	1903	1905	1906	1908	
Број бирача	502 385	531 530	547 392	574 851	Number of electors
Број гласача	266 400	294 602	369 878	402 684	Number of voters
% гласача	53,02	55,42	67,57	70,05	% of voters
Број посланика према странкама					*Number of representatives according to parties*
Укупно	160	160	160	160	Total
Народна радикална	75	55	91	84	People's Radical Party
Самостални радикали	66	81	47	48	Independent Radicals
Народњаци[1)]	17	17	16	20	People's Party[1)]
Напредњаци[1)]	1	4	5	7	Progressive Party[1)]
Сељачка слога	-	1	-	-	Peasant Unity
Социјалисти	1	2	1	1	Socialists

Извор: *Статистички преглед избора народних посланика* за 1903, 1905, 1906. и 1908.

[1)] Посланици изабрани из коалиционих листа Народњака и Напредњака приказани су свако код своје политичке странке.

Source: *Statistical Review on the Elections for Representatives for 1903, 1905, 1906 and 1908.*

[1)] Representatives chosen from coalition lists of the People's Party and Progressive Party are shown only under their political party

2.2-2. Бирачи и гласачи, по изборним јединицама - округзима
Electors and voters, by electoral units - districts

Округи		1903	1905	1906	1908		*Districts of*
1. Београдски	- број бирача	24 885	26 629	27 801	29 721	- number of electors	1. Belgrade
	- број гласача	13 889	15 277	20 603	23 948	- number of electors	
2. Ваљевски	- број бирача	24 887	26 581	27 866	29 248	- number of electors	2. Valjevo
	- број гласача	15 271	18 606	22 699	23 916	- number of electors	
3. Врањски	- број бирача	38 714	40 512	41 280	43 466	- number of electors	3. Vranje
	- број гласача	14 721	19 701	22 043	24 419	- number of electors	
4. Крагујевачки	- број бирача	29 865	32 000	33 116	34 627	- number of electors	4. Kragujevac
	- број гласача	17 581	20 590	25 445	27 980	- number of electors	
5. Крајински	- број бирача	20 489	21 541	21 786	22 777	- number of electors	5. Krajina
	- број гласача	12 407	12 590	15 437	16 595	- number of electors	
6. Крушевачки	- број бирача	26 680	27 973	28 770	30 768	- number of electors	6. Kruševac
	- број гласача	14 907	17 045	20 749	23 296	- number of electors	
7. Моравски	- број бирача	31 002	32 806	33 559	35 901	- number of electors	7. Morava
	- број гласача	17 226	18 142	23 396	25 609	- number of electors	
8. Нишки	- број бирача	32 723	34 363	35 475	37 195	- number of electors	8. Niš
	- број гласача	15 603	14 742	18 599	22 806	- number of electors	
9. Пиротски	- број бирача	19 526	20 555	21 103	21 880	- number of electors	9. Pirot
	- број гласача	7 831	8 149	10 009	11 283	- number of electors	
10. Подрински	- број бирача	37 613	40 335	41 443	43 048	- number of electors	10. Podrinja
	- број гласача	20 652	23 989	30 803	32 150	- number of electors	
11. Пожаревачки	- број бирача	50 434	53 122	54 575	56 269	- number of electors	11. Požarevac
	- број гласача	29 151	25 750	36 516	39 544	- number of electors	
12. Руднички	- број бирача	13 855	14 921	15 120	16 024	- number of electors	12. Rudnik
	- број гласача	6 931	9 241	11 430	13 243	- number of electors	
13. Смедеревски	- број бирача	23 558	24 741	25 729	26 871	- number of electors	13. Smederevo
	- број гласача	14 490	13 178	18 324	19 518	- number of electors	
14. Тимочки	- број бирача	28 967	30 349	31 019	31 806	- number of electors	14. Timok
	- број гласача	15 589	14 427	18 001	18 213	- number of electors	
15. Топлички	- број бирача	16 704	17 740	18 103	18 531	- number of electors	15. Toplica
	- број гласача	7 269	9 697	12 761	12 752	- number of electors	

2.2-2. Бирачи и гласачи, по изборним јединицама - окрузима (наставак)
Electors and voters, by electoral units - districts (continued)

Окрузи		1903	1905	1906	1908		*Districts of*
16. Ужички	- број бирача	22 964	24 188	24 737	25 884	- number of electors	16. Užice
	- број гласача	11 923	15 529	17 129	18 129	- number of electors	
17. Чачански	- број бирача	22 387	23 439	24 387	25 336	- number of electors	17. Čačak
	- број гласача	10 778	15 807	18 319	18 658	- number of electors	
Београд	- број бирача	9 713	11 128	11 394	12 707	- number of electors	Belgrade
	- број гласача	3 267	3 793	5 801	6 394	- number of electors	
Остале вароши	- број бирача	27 419	28 607	30 129	32 792	- number of electors	Other towns
	- број гласача	16 914	18 349	21 814	24 231	- number of electors	

Извор: Статистички преглед избора народних посланика за 1903, 1905, 1906. и 1908.

Source: *Statistical Review on the Elections for Representatives for 1903, 1905, 1906 and 1908.*

Период између два светска рата
Period between World War I and World War II

2.3-1. Избори за народне посланике Уставотворне скупштине и Народне скупштине Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, 1920, 1923, 1925. и 1927.
Elections for people's representatives to the Constituent Assembly and National Assembly of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians, 1920, 1923, 1925 and 1927

Подаци за подручје Србије / *Data for the territory of Serbia*

	Уставотворна скупштина *Constituent Assembly*	Народна скупштина Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца *National Assembly of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians*			
	1920	1923	1925	1927	
Србија					**Serbia**
Број бирача	884 528	1 130 925	1 232 080	1 361 151	Number of electors
Број гласача	514 023	833 041	943 142	975 423	Number of voters
% гласача	58,11	73,66	76,55	71,66	% of voters
Изабрано посланика – укупно	165	107	122	122	Representatives elected – total
Посланици према политичким странкама					Representatives by political parties
Народна радикална	65	66	84	71	People's Radical Party
Демократска	51	25	26	40	Democratic Party
Савез земљорадника	15	3	2	2	Union of farmers
Комунистичка	22	-	-	-	Communist Party
Хрватска пучка странка	4	-	-	-	Croatian People's Party
Немачка	-	7	5	6	German Party
Социјал-демократска	3	2	-	-	Social-democratic Party
Национални блок[1)]	-	-	4	-	National bloc[1)]
Национална турска организација	3	-	-	-	National Turkish Organization
Републиканска	1	-	-	-	Republican Party
Самостални демократи	-	-	1	2	Independent Democrats
Либерална	1	-	-	-	Liberal Party
Југословенске пучке и буњевачко-шокачке	-	3	-	-	Yugoslav People's Parties and Parties of Bunjevci and Sokci
Румунска	-	1	-	-	Romanian Party
Демократска заједница	-	-	-	1	Democratic Union

Извор: Статистички преглед избора народних посланика 1921, издање Уставотворне скупштине, *Статистика избора народних посланика Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца*, редактор др Лаза М. Костић, из 1924, 1926. и 1928. године.

Source: Statistical review of the elections of people's representatives 1921, edition of the Constituent Assembly, Statistics on the elections of people's representatives of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians, written by Mr. Laza M. Kostic, from 1924, 1926 and 1926.

[1)] Национални блок чинили су радикали, којима су припала три посланичка мандата и Самостални демократи, с једним посланичким мандатом.

[1)] The National Bloc were composed of Radicals who obtained three mandates for representatives and of Independent Democrats with one mandate.

Избори за народне посланике Народне скупштине Краљевине Југославије, 1931, 1935. и 1938.
Elections for people's representatives to the National Assembly of the Kingdom of Yugoslavia, 1931, 1935 and 1938

2.4-1. Уписани бирачи, гласачи и посланици
Registered electors, voters and representatives

Подаци за подручје Србије / *Data for the territory of Serbia*

	1931	1935	1938[1]	
Број уписаних бирача	1 471 793	1 628 451	...	Number of registered electors
Број гласача	1 099 798	1 222 076	...	Number of voters
% гласача	74,73	75,05	...	% of voters
Број изабраних посланика	146	147	148	Number of elected representatives

Извор: *Статистика избора народних посланика* 1931, 1335. и 1938. године, издање Народне скупштине.

[1] Подаци о бирачима нису могли да буду издвојени за Србију јер нису приказани по срезовима.

Source: *Statistics of the elections for people's representatives 1931, 1935 and 1938,* edition of the National Assembly.

[1] Data on electors could not have been extracted for Serbia because they were not presented by counties.

2.4-2. Изабрани посланици с подручја Србије, 1931, 1935. и 1938.
Elected representatives from the territory of Serbia, 1931, 1935 and 1938

	Избори 1931[1] *Elections 1931[1]*	Избори 1935[2] *Elections 1935[2]*			Избори 1938[3] *Elections 1938[3]*			
		свега *total*	изборне листе *Electoral lists*		свега *total*	изборне листе *Electoral lists*		
			Богољуб Д. Јевтић *Bogoljub D. Jevtić*	др Владимир Мачек *Vladimir Maček, Sci*		др Милан М. Стојадиновић *Milan M. Stojadinović*	др Владимир Мачек *Vladimir Maček, Sci*	
Изабрани посланици								**Elected representatives**
Укупно	**146**	**147**	**136**	**11**	**148**	**142**	**6**	**Total**
%		**100,0**	**92,5**	**7,5**	**100,0**	**95,9**	**4,1**	**%**
Бановина								Region of
1. Дунавска	52	52	44	8	53	49	4	1. Danube
2. Моравска	41	41	39	2	41	40	1	2. Morava
3. Дринска – део	21	21	21	-	21	21	-	3. Drina – a part of it
4. Зетска – део	12	13	12	1	13	12	1	4. Zeta – a part of it
5. Вардарска – део	15	15	15	-	15	15	-	5. Vardar – a part of it
Београд, Земун и Панчево	5	5	5	-	5	5	-	Belgrade, Zemun and Pancevo

Извор: Види табелу 2.4.1.

[1] У изборима 1931. године кандидатске листе су подношене за ниво среза као изборне јединице. Кандидати и изабрани посланици приказани су именом и презименом, али њихова страначка припадност није приказана.

[2] У изборима 1935. године пријављене су четири изборне листе на нивоу Краљевине Југославије. Избори су вршени за ниво среза као изборне јединице. Мандате су добиле две приказане листе, а листе Димитрија В. Љотића и Божидара Ж. Максимовића нису добиле мандате. Страначка припадност није приказана.

[3] Избори 1938. године спроведени су по истим принципима као и претходни. Две листе су освојиле мандате, а трећа листа, Димитрија Љотића, није освојила ниједан мандат.

Source: See table 2.4.1.

[1] In 1931 elections, candidate lists were presented at the level of counties as electoral units. Candidates and elected representatives are shown by their name and surname but not by their party affiliation.

[2] In 1935 elections, four electoral lists were presented at the level of the Kingdom of Yugoslavia. The elections were organized at the level of counties as electoral units. Mandates were obtained by two of the four presented list, and those of Dimitrije V. Ljotić and Božidar Z. Maksimović did not obtain any mandate. The party affiliation is not shown.

[3] 1938 elections were held according to the same principles as for the previous ones. Two lists obtained mandates and the third, that of Dimitrije Ljotić, none.

Период после Другог светског рата
Period after World War II

2.5-1. Народни посланици Народне скупштине НР Србије и скупштина аутономних покрајина, 1945, 1953. и 1958.
People's representatives to the National Assembly of the People's Republic of Serbia and assemblies of the autonomous provinces, 1945, 1953 and 1958

	Народна скупштина НР Србије *National Assembly of the People's Republic of Serbia*			Скупштина АП Војводине *Assembly of the AP Vojvodina*	Скупштина АО Косова и Метохије *Assembly of the AP of Kosovo and Metohia*
	посланици – укупно *Representatives – total*	Републичко веће *Republic Council*	Веће произвођача *Council of manufacturers*		
1946	287	-	-	-	-
1953	291	174	117	185	120
1958	310	185	125	190	142

Извор: *Југославија 1918-1988* (статистички преглед) и статистички годишњаци Југославије.

Source: *Yugoslavia 1918-1988* (statistical Review) and statistical yearbooks of Yugoslavia.

2.5-2. Народни посланици Народне скупштине СР Србије и скупштина социјалистичких аутономних покрајина, 1963. и 1969.
People's representatives to the National Assembly of the Socialist Republic of Serbia and assemblies of the socialist autonomous provinces, 1963 and 1969

	1963	1969	
Скупштина СР Србије – укупно	**440**	**437**	**Assembly of the SR of Serbia – total**
Републичко веће	120	120	Republic council
Привредно веће	80	79	Economic council
Просветно-културно веће	80	80	Educational-cultural council
Социјално-здравствено веће	80	80	Social-health council
Организационо-политичко веће	80	78	Organizational-political council
Скупштина САП Војводине – укупно	349	345	Assembly of the SAP of Vojvodina – total
Покрајинско веће	90	90	Province council
Привредно веће	65	65	Economic council
Просветно-културно веће	64	62	Educational-cultural council
Социјално-здравствено веће	65	63	Social-health council
Организационо-политичко веће	65	65	Organizational-political council
Скупштина САП Косова и Метохије – укупно	270	269	Assembly of the SAP of Kosovo and Metohia – total
Покрајинско веће	70	70	Province council
Привредно веће	50	50	Economic council
Просветно-културно веће	50	50	Educational-cultural council
Социјално-здравствено веће	50	50	Social-health council
Организационо-политичко веће	50	49	Organizational-political council

Извор: *Југославија 1918-1988.* (статистички преглед) и статистички годишњаци Југославије.

Source: *Yugoslavia 1918-1988* (statistical Review) and statistical yearbooks of Yugoslavia.

2.5-3. Одборници народних одбора скупштина општина, 1947. до 1969.
Committee members of people's committees to municipal assemblies, 1947 - 1969

	Одборници – укупно *Committee members - total*	Општинска већа *Municipal councils*	Већа произвођача – већа радних заједница *Councils of manufacturers – councils of working communities*	
НР - СР Србија				**NR – SR Serbia**
1947[1]	50 522	-	-	1947[1]
1949[1]	61 605	-	-	1949[1]
1952	44 215	-	-	1952
1957	29 678	16 492	13 186	1957
1965[2]	17 528	8 901	8 627	1965[2]
1969[2]	16 558	8 239	8 319	1969[2]
Централна Србија				Central Serbia
1947[1]	33 980	-	-	1947[1]
1949[1]	43 728	-	-	1949[1]
1957	17 316	9 613	7 703	1957
1965[2]	11 246	5 747	5 499	1965[2]
1969[2]	10 478	5 289	5 189	1969[2]
САП Војводина				SAP Vojvodina
1947[1]	10 628	-	-	1947[1]
1949[1]	10 877	-	-	1949[1]
1957	8 588	4 777	3 811	1957
1965[2]	4 021	2 028	1 993	1965[2]
1969[2]	3 953	1 922	2 031	1969[2]
САП Косово и Метохија				SAP Kosovo and Metohia
1947[1]	5 914	-	-	1947[1]
1949[1]	7 000	-	-	1949[1]
1957	3 774	2 102	1 672	1957
1965[2]	2 261	1 126	1 135	1965[2]
1969[2]	2 127	1 028	1 099	1969[2]

Извор: *Југославија 1918-1988.* (статистички преглед) и статистички годишњаци Југославије.

[1] 1947. и 1949. године приказни су заједно одборници месних, среских, градских и реонских народних одбора. Одбори су били једнодомни.

[2] Приказана је изабрана половина одборника јер је од 1963. до 1969. године сваке друге године бирана половина одборника скупштина општина.

Source: *Yugoslavia 1918-1988* (statistical Review) and statistical yearbooks of Yugoslavia.

[1] For 1947 and 1949 committee members of local, county, urban and area people's committees are shown altogether. Committees had one House.

[2] Presented is the elected half of committee members because from 1963 to 1969 in every one half of committee members to municipal assemblies in every two years.

Делегатски систем
Delegate system

2.6-1. Избори делегација и чланова делегација, 1974. и 1989.
Elections of delegations and delegation members, 1974 and 1989

	1974	1989	
СР Србија			**SR Serbia**
Број делегација	**19 955**	**19 478**	**Number of delegations**
Број чланова делегација	**430 264**	**346 518**	**Number of delegation members**
Централна Србија			Central Serbia
Број делегација	13 810	12 988	Number of delegations
Број чланова делегација	277 061	235 239	Number of delegation members
САП Војводина			SAP Vojvodina
Број делегација	4 338	4 502	Number of delegations
Број чланова делегација	117 150	78 710	Number of delegation members
САП Косово и Метохија			SAP Kosovo and Metohia
Број делегација	1 807	1 988	Number of delegations
Број чланова делегација	36 053	32 569	Number of delegation members

Извор: *Статистички годишњак Србије*, 1975. и 1990.

Source: *Statistical Yearbook of Serbia, 1975 and 1990.*

2.6-2. Делегати Скупштине Србије и скупштина аутономних покрајина, 1974. и 1989.
Delegates to the Assembly of Serbia and assemblies of the autonomous provinces, 1974 and 1989

	Делегати, укупно *Delegates, total*	Веће удруженог рада *Council of associated labour*	Веће општина *Council of municipalities*	Друштвено-политичко веће *Socio-political councils*	
Скупштина СР Србије					Assembly of SR Serbia
1974	340	160	90	90	1974
1989	340	160	90	90	1989
Скупштина САП Војводине					Assembly of SAP Vojvodina
1974	245	120	65	60	1974
1989	245	120	65	60	1989
Скупштина САП Косова и Метохије					Assembly of SAP of Kosovo and Metohia
1974	190	90	50	50	1974
1989	180	81	49	50	1989

Извор: *Статистички годишњак Србије*, 1975. и 1990.

Source: *Statistical Yearbook of Serbia, 1975 and 1990.*

2.6-3. Делегати скупштина општина, 1974. и 1989.
Delegates to municipal assemblies, 1974 and 1989

	Делегати – укупно *Delegates-total*	Већа удруженог рада *Council of associated labour*	Већа месних заједница *Council of local communities*	Друштвено-политичка већа *Socio-political councils*	
СР Србија					**SR Serbia**
1974	20 305	9 441	5 590	5 274	1974
1989	16 256	7 535	4 930	3 791	1989
Централна Србија					Central Serbia
1974	13 063	5 956	3 647	3 460	1974
1989	9 807	4 465	3 108	2 234	1989
САП Војводина					SAP Vojvodina
1974	4 812	2 398	1 264	1 150	1974
1989	3 761	1 879	1 061	821	1989
САП Косово и Метохија					SAP Kosovo and Metohia
1974	2 430	1 087	679	664	1974
1989	2 688	1 191	761	736	1989

Извор: *Статистички годишњак Србије*, 1975. и 1990.

Source: *Statistical Yearbook of Serbia, 1975 and 1990.*

2.6-4. Бирачко тело и излазност бирача у Србији у времену социјализма, 1945. до 1989.
Electorate and turn-out of voters in Serbia during socialisam, 1945 - 1989

	Уписани бирачи – укупно *Registered voters – total*	Бирачи који су гласали *Voters who voted*	
		свега *All*	%
1946[1)]	3 776 615	3 428 507	90,78
1951[1)]	4 396 816	3 854 042	87,66
1953[2)]	4 493 644	3 847 948	85,63
1963[2)]	5 017 323	4 683 328	93,34
1969[2)]	5 344 333	4 748 238	88,85
1974[3)]	5 742 042	5 076 675	88,41
1989[3)]	6 640 675	5 468 717	82,35

Извор: *Југославија 1918-1988* (статистички преглед) и статистички годишњаци Југославије. *Статистички годишњак Србије*, 1975. и 1990.

[1)] Избори за Народну скупштину НР Србије.

[2)] Избори за Републичко веће Скупштине НР-СР Србије.

[3)] Избори за друштвено-политичко веће скупштина општина.

Source: *Yugoslavia 1918-1988* (Statistical Review) and statistical yearbooks of Yugoslavia. *Statistical Yearbook of Serbia,* 1975 and 1990.

[1)] Elections for the National Assembly of the PR of Serbia.

[2)] Elections for the Republic Council of the Assembly of the PR – SR – of Serbia.

[3)] Elections for the socio-political council of municipal assemblies

Вишепартијски систем
Plural party system

2.7-1. Народни посланици Народне скупштине Републике Србије, 1990, 2000. и 2003.
People's representatives to the National Assembly of the Republic of Serbia, 1990, 2000 and 2003

	Посланици, укупно *Representatives, total*	%	
1990 – укупно	**250**	**100,0**	**1990 – total**
Социјалистичка партија Србије	194	77,6	Socialist Party of Serbia
Српски покрет обнове	19	7,6	Serbian Renewal Movement
Демократска заједница војвођанских Мађара	8	3,2	Democratic Union of Hungarian from Vojvodina
Група грађана	8	3,2	Group of Citizens
Демократска странка	7	2,8	Democratic Party
Странка демократске акције	3	1,2	Party of Democratic Action
Остали	11	4,4	Other
2000 – укупно	**250**	**100,0**	**2000 – total**
Демократска опозиција Србије	176	70,4	Democratic Opposition of Serbia
Социјалистичка партија Србије	37	14,8	Socialist Party of Serbia
Српска радикална странка	23	9,2	Serbian Radical Party
Странка српског јединства	14	5,6	Party of Serbian Unity
2003 – укупно	**250**	**100,0**	**2003 – total**
Српска радикална странка	82	32,8	Serbian Radical Party
Демократска странка Србије	53	21,2	Democratic Party of Serbia
Демократска странка	37	14,8	Democratic Party
Г-17 плус	34	13,6	G-17 plus
Српски покрет обнове	22	8,8	Serbian Renewal Movement
Социјалистичка партија Србије	22	8,8	Socialist Party of Serbia

Извор: *Статистички годишњак Србије*, 1991, 2001. и 2004.

Source: *Statistical Yearbook of Serbia,* 1991, 2001 and 2004.

2.7-2. Избори за председника Републике Србије, 1990, 1997. и 2004.
- Бирачи и кандидати -
Elections for the President of the Republic of Serbia, 1990, 1997 and 2004

	Број уписаних бирача *Number of registered voters*	Бирачи који су гласали *Voters who voted*		Број кандидата за председника *Number of presidential candidates*	
		укупно *total*	%		
1990	7 033 610	5 029 123	71,50	32	1990
1997[1] - I круг	7 226 947	3 812 010	52,75	7	1997[1] - First round
1997[1] - II круг	7 220 060	3 679 279	50,96	2	1997[1] - Second round
2004[2] - I круг	6 532 263	3 119 789	47,76	15	2004 - First round
2004[2] - II круг	6 532 940	3 159 194	48,36	2	2004 - Second round

Извор: *Статистички годишњак Србије*, 1991, 1998. и 2005.

[1] Први круг 7. децембра, а други круг 21. децембра 1997. године.

[2] Први круг 13. јуна, а други круг 27. јуна 2004. године.

Source: *Statistical Yearbook of Serbia,* 1991, 1998 and 2005.

[1] The first round on 7 December 1997.

[2] The first round on 13 June and the second round on 27 June 2004.

2.7-3. Избори за председника Републике Србије, 1990, 1997. и 2004.
- Кандидати, према предлагачу и освојеним гласовима -
Elections for the President of the Republic of Serbia, 1990, 1997 and 2004
- Candidates, by proposers and obtained votes -

Кандидати	Предлагачи	Број освојених гласова *Number of obtained votes*		*Candidates*	*Proposers*
		укупно *Total*	%		
1990				**1990**	
Слободан Милошевић	Социјалистичка партија Србије	3 285 799	65,34	Slobodan Milosević	Србије Socialist Party of Serbia
Вук Драшковић	Српски покрет обнове	824 674	16,40	Vuk Drašković	Serbian Renewal Movement
Др Иван Ђурић	СРСЈ у Србији и УЈДИ	277 398	5,52	Ivan Đurić	SRSJ in Serbia and UJDI
Остали	-	464 710	9,24	Other	-
1997 - I круг				**1997 - Second round**	
Милан Милутиновић	Социјалистичка партија Србије, ЈУЛ, НД	1 665 822	43,70	Milan Milutinović	Socialist Party of Serbia, JUL, ND
Др Војислав Шешељ	Српска радикална странка	1 227 076	32,19	Vojislav Šešelj	Serbian Radical Party
Вук Драшковић	Српски покрет обнове	587 776	15,42	Vuk Drašković	Serbian Renewal Party
Остали	-	252 966	6,64	Other	-
1997 - II круг				**1997 - Second round**	
Милан Милутиновић	Социјалистичка партија Србије, ЈУЛ, НД	2 177 462	59,18	Milan Milutinović	Socialist Party of Serbia, JUL, ND
Др Војислав Шешељ	Српска радикална странка	1 383 781	37,61	Vojislav Šešelj	Serbian Radical Party
2004 - I круг				**2004 - First round**	
Томислав Николић	Српска радикална странка	954 339	30,60	Tomislav Nikolić	Serbian Radical Party
Борис Тадић	Демократска странка	853 584	27,37	Boris Tadić	Democratic Party
Богољуб Карић	Група грађана	568 691	18,23	Bogoljub Karić	Group of Citizens
Драган Маршићанин	ДСС, Г-17 плус, СПО, НС	414 971	13,30	Dragan Maršićanin	DSP, G-17 plus, SRM, PP
Остали	-	289 455	9,28	Other	-
2004 - II круг				**2004 - Second round**	
Борис Тадић	Демократска странка	1 681 528	53,24	Boris Tadić	Democratic Party
Томислав Николић	Српска радикална странка	1 434 068	45,40	Tomislav Nikolić	Serbian Radical Party

Извор: *Статистички годишњак Србије*, 1991, 1998. и 2005.

Source: *Statistical Yearbook of Serbia,* 1991, 1998 and 2005.

2.7-4. Одборници скупштина општина, 1992, 1996. и 2004.
Committee members to municipal assemblies, 1992, 1996 and 2004

	Република Србија *Republic of Serbia*								
	укупно *Total*		централна Србија *Central Serbia*		АП Војводина *AP Vojvodina*		АП Косово и Метохија *AP Kosovo and Metohia*		
	изабрани *elected*	%	изабрани *elected*	%	изабрани *elected*	%	изабрани *elected*	%	
1992									**1992**
Укупно	**7 280**	**100,0**	**4 955**	**100,0**	**1 694**	**100,0**	**631**	**100,0**	**Total**
Социјалистичка партија Србије	4 327	59,4	3 152	63,6	778	45,9	397	62,9	Socialist Party of Serbia
ДЕПОС - Демократски покрет Србије	794	10,9	666	13,4	118	7,0	10	1,6	DEPOS – Democratic Movement of Serbia
Групе грађана	695	9,6	411	8,3	184	10,9	100	15,8	Groups of Citizens
Српска радикална странка	587	8,1	305	6,2	175	10,3	107	17,0	Serbian Radical Party
Демократска заједница војвођанских Мађара	220	3,0	-	-	220	13,0	-	-	Democratic Union of Hungarians from Vojvodina
Демократска странка	146	2,0	137	2,8	9	0,5	-	-	Democratic Party
Демократска странка и ДЕПОС	79	1,1	70	1,4	9	0,5	-	-	Democratic Party and DEPOS
Остали	432	5,9	214	4,3	201	11,9	17	2,7	Other

Извор: *Статистички годишњак Србије*, 1993, 1997. и 2005.

Source: *Statistical Yearbook of Serbia,* 1993, 1997 and 2005.

2.7-4. Одборници скупштина општина, 1992, 1996. и 2004. (наставак)
Committee members to municipal assemblies, 1992, 1996 and 2004 (continued)

	Република Србија *Republic of Serbia*								
	укупно *Total*		централна Србија *Central Serbia*		АП Војводина *AP Vojvodina*		АП Косово и Метохија *AP Kosovo and Metohia*		
	изабрани *elected*	%	изабрани *elected*	%	изабрани *elected*	%	изабрани *elected*	%	
1996									**1996**
Укупно	**7 574**	**100,0**	**5 026**	**100,0**	**1 714**	**100,0**	**834**	**100,0**	**Total**
Социјалистичка партија Србије	3 874	51,2	2 503	49,8	695	40,5	676	81,0	Socialist Party of Serbia
Политичка организација "Заједно"	1 818	24,0	1 436	28,6	368	21,5	14	1,7	Political Organization "Together"
Групе грађана	470	6,2	239	4,8	166	9,7	65	7,8	Groups of Citizens
Југословенска левица	458	6,1	352	7,0	75	4,4	31	3,7	Yugoslav Left
Српска радикална странка	305	4,0	149	3,0	127	7,4	29	3,5	Serbian Radical Party
Коалиција "Листа за Санџак"	106	1,4	106	2,1	-	-	-	-	Coalition "List for Sandzak"
Савез војвођанских Мађара	99	1,3	-	-	99	5,8	-	-	Union of Vojvodina Hungarians
СПС и ЈУЛ	79	1,0	58	1,1	21	1,2	-	-	SPS and JUL
Демократска странка Србије	63	0,8	52	1,0	5	0,3	6	0,7	Democratic Party of Serbia
Остали	302	4,0	131	2,6	158	9,2	13	1,6	Other
2004									**2004**
Укупно	6 634	100,0	4 968	100,0	1 666	100,0	...	...	**Total**
Демократска странка	1 224	18,4	886	17,8	338	20,3	...	...	Democratic Party
Српска радикална странка	1 202	18,1	760	15,3	442	26,5	...	...	Serbian Radical Party
Социјалистичка партија Србије	741	11,2	631	12,7	110	6,6	...	...	Socialist Party of Serbia
Демократска странка Србије	661	10,0	549	11,1	112	6,7	...	...	Democratic Party of Serbia
Групе грађана	542	8,2	398	8,0	144	8,6	...	...	Groups of Citizens
ПП "Снага Србије"	411	6,2	310	6,2	101	6,1	...	...	PP "Strength of Serbia"
Г-17 плус	312	4,7	223	4,5	89	5,3	...	...	G-17 plus
Српски покрет обнове	234	3,5	223	4,5	11	0,7	...	...	Serbian Renewal of Movement
Нова Србија	135	2,0	130	2,6	5	0,3	...	...	New Serbia
Остали	1172	17,7	858	17,3	314	18,9			Other

Извор: *Статистички годишњак Србије*, 1993, 1997. и 2005.

Source: *Statistical Yearbook of Serbia*, 1993, 1997 and 2005.

2.7-5. Председници општина, 2004.
Presidents of municipalities, 2004

	Република Србија *Republic of Serbia*						
	укупно *total*		централна Србија *Central Serbia*		АП Војводина *AP Vojvodina*		
	изабрани *elected*	%	изабрани *elected*	%	изабрани *elected*	%	
Укупно	**165**	**100,0**	**120**	**100,0**	**45**	**100,0**	**Total**
Демократска странка	31	18,8	25	20,8	6	13,4	Democratic Party
Групе грађана	27	16,4	19	15,8	8	17,8	Groups of Citizens
Српска радикална странка	22	13,3	8	6,7	14	31,1	Serbian Radical Party
Социјалистичка партија Србије	13	7,9	11	9,2	2	4,4	Socialist Party of Serbia
Демократска странка Србије	11	6,7	9	7,5	2	4,4	Democratic Party of Serbia
Г-17 плус	5	3,0	3	2,5	2	4,4	G-17 plus
Нова Србија	4	2,4	4	3,3	-	-	New Serbia
Остали	52	31,5	41	34,2	11	24,5	Other

Извор: *Статистички годишњак Србије, 2005.*

Source: *Statistical Yearbook of Serbia, 2005.*

СТАНОВНИШТВО - POPULATION

3

Од 1804. године до почетка XXI века територија Србије мењала се неколико пута. Те промене битно су утицале на дугорочну упоредивост приказаних података. Рашчлањени приказ становништва Србије према "историјским областима" показује, поред обима територијалних промена, и остварени развој становништва на тим подручјима.

From 1804 to the beginning of the 21st century, the territory of Serbia changed a number of times. Those alterations influenced significantly the long-term comparability of presented data. The brokendown review of the population in Serbia by "historical domains" shows the degree of territorial changes as well as the realized evolution of the population on those areas.

3.1. Становништво на историјским областима Србије
Population in historical regions of Serbia

хиљ./*thous.*

	Београдски пашалук *Belgrade Pašaluk*	Нахије припојене 1833. *Annexed countries (nahias), 1833*	Окрузи припојени 1878. *Annexed districts 1878*	Области припојене 1912. *Annexed regions 1912*	Војводина и друге области припојене 1918. *Vojvodina and other annexed regions*	Припојене општине у Крајинском и Зајечарском срезу *Annexed municipalities in the districts of Krajina and Zaječar*
1833	475	203	…	…	…	…
1884	1 082	464	356	…	…	…
1910	1 645	705	415	…	…	…
1921	1 445	619	364	767	1 537	48
1931	1 830	784	461	971	1 624	57
1948	2 111	878	819	956	1 719	45
1953	2 285	934	859	1 063	1 792	44
1961	2 510	977	877	1 235	2 004	39
1971	2 747	1 010	906	1 537	2 211	36
1981	2 993	1 043	931	1 898	2 417	31
1991[1)]	3 060	1 027	931	2 288	2 465	26
2002[2)]	3 049	997	895	353	2 576	23

[1)] Подаци за Косово и Метохију и општине Бујановац, Медвеђа и Прешево су процењени.
[2)] Попис 2002. године није спроведен на Косову и Метохији.

[1)] Data for Kosovo and Metohia and municipalities of Bujanovac, Medveđa and Preševo are estimated.
[2)] The census in 2002 was not carried out in Kosovo and Metohia.

Период до Првог светског рата
Period before World War I

СТАНОВНИШТВО УСТАНИЧКЕ СРБИЈЕ

Извори података о становништву Србије до 1834. године, када је извршен први попис становништва, нису довољни за потпуно сагледавање демографских кретања и процеса у том периоду. Међутим, богата археолошка, историјска, географска и остала грађа омогућава делимични увид у неке етнодемографске односе из даље прошлости Србије.

POPULATION OF UPRISING SERBIA

Sources of data on the population of Serbia up to 1834, when the first population census was carried out, are not sufficient to provide an insight of demographic changes and processes over that period. However, owing to an abundant archeological, historical, geographical and other documents, one can have a partial picture of certain ethno-demographic relations from the far past of Serbia.

Етничка структура Србије с почетка Првог српског устанка углавном је остала иста током читавог XIX века. Вук Караџић је сматрао да је у време Првог српског устанка у Србији било око 500.000 становника. Већину су чинили Срби, Власи и Роми. Остале националности, као што су Бугари, Цинцари, Грци, Јевреји и Руси, биле су мало заступљене, а Турци су сматрани странцима.

Према извесним подацима из двадесетих година XVIII века, у Београдском пашалуку је било највише око 60.000 становника. Међутим, пред Први српски устанак, 1804. године, на истом простору налазило се више од 368.000 лица хришћанске вероисповести, што представља бројчани пораст за више од шест пута само у току три нараштаја. Оволико повећан број становника није могао бити само последица природног већ и механичког прираштаја. Насељавање Србије, које је успешно отпочело пред Први српски устанак, било је привремено прекинуто пропашћу устанка 1813. године. Од 1813. до 1815. популациони губици су велики, због исељавања устаника и турске одмазде. Маса становништва повлачила се пред продором Турака, прелазећи у Аустрију и Румунију. У Аустрију је тада пребегло око 61.000 лица, а у Румунију око 26.000 фамилија.

Посматрано из угла демографског развитка Србије, период прве владавине кнеза Милоша, од 1815. до 1839. године, представља раздобље константног повећања популације, пре свега сталним досељавањем српског живља, поготово из Аустрије (око 57.000 људи), у градове широм Србије. Све до 1834. године предузимани су само делимични пописи у фискалне и војне сврхе (пореске обавезе и харач), који су намерно подешавани за смањивање броја харачких глава (мушка популација) како би се допринело умањењу данка који је Србија плаћала Порти. Такви су спискови, по налогу кнеза Милоша, састављани већ за Скупштину 1815. године, а затим следе уписи из 1818, 1819. и 1822. године.

Према хатишерифу из 1833. године, земљи је прикључено 6 нахија, а 1834. године извршен је први попис становништва Кнежевине Србије. По одласку Турака из Србије (1867) започиње нов период у демографском развитку.

У Србији је 1834. године извршен први општи попис становништва који је обухватио целокупну популацију. Тада се први пут, поред пореских обвезника и кућа, пописују и војни обвезници, чиме је омогућено да држава располаже подацима неопходним за вођење фискалне и војне политике. Према подацима поменутог пописа, број становника у Србији био је 668.592 лица. У односу на 1834. годину, може се рачунати кретање становништва уназад, односно проценити број становника 1804-1812, 1813. г. (Први српски устанак) и 1815. г. (почетак Другог српског устанка).

Др Владимир Јакшић, организатор српске службене статистике, извршио је процену становништва за 1815. годину. Он је проценио број становника на основу спискова пореских глава после 1834. године, и тако израчунат коефицијент применио на број пореских глава у 1815. години. Поред тога, он је знао да су порески спискови, нарочито они пре 1820. године, нетачни, јер су их нахијски кнезови подешавали да би смањили порески терет који је падао на њихове нахије. Други податак био је број пореских глава утврђен у доба Првог устанка (52.500 за подручје Пашалука и 69.500 за цело устаничко подручје). На основу тих елемената, Јакшић је проценио бројно стање становништва у 1815. години на 401.350 житеља.

The ethnical structure of Serbia from the beginning of the First Serbian Uprising had remained the same during the entire 19th century. Vuk Karadjic considered that, during the First Serbian Uprising, there were approximately 500.000 inhabitants in Serbia. They were mainly Serbs, Vlachs and Romanies. Other ethnic nationalities such as the Bulgarians, Zinzarians, Greeks, Jewish and Russians were not numerous. Turks were considered strangers.

According to certain data from the twenties of the 18th century, the Belgrade *pašaluk* counted approximately not more than 60.000 inhabitants. However, on the eve of the First Serbian Uprising in 1804, there were, on the same territory, more than 368.000 persons of Christian confession, which represents an increase by more than six times over three generations. A number of inhabitants this increased could not have been only a consequence of the natural increase but also of the mechanical one. Peopling of Serbia, which started efficiently on the eve of the First Serbian Uprising, was temporarily interrupted by the defeat of the uprising in 1813. From 1813 to 1815 population suffered great losses due to the emigration of rebels and Turkish reprisals. A handful of people retreated before the Turks' invasion and went to Austria and Romania. At that time, there were approximately 61.000 immigrated persons and in Romania about 26.000 immigrated families.

From the viewpoint of the demographic evolution of Serbia, the period of the first rule of Prince Miloš, from 1815 to 1839, represents the time of continuous increase of the number of population, mainly through constant immigration of Serbian people especially from Austria (approximately 57.000 persons) to towns throughout Serbia. Up to 1834, only partial censuses were carried out for fiscal and military purposes (tax liabilities), which were intentionally adjusted to lessen the number of persons liable to taxes (male population) in order to diminish the tribute paid by Serbia to Porte. Those lists, at the demand of Prince Miloš, had already been drawn for the Assembly in 1815 followed by inscriptions in 1818, 1819 and 1822.

According to Sultan's edict from 1833, 6 districts (nahijas) were annexed to the country, and in 1834 the first population census took place in the Principality of Serbia. After Turks had left Serbia (1867), a new era commenced regarding the demographic evolution.

In Serbia the first general population census was carried out in 1834, which encompassed the overall population. That was the first time that were enumerated, besides taxpayers and dwellings, conscripts, which rendered to the government data necessary to the implementation of fiscal and military policy. According to the figures from the mentioned census, there were 668.592 inhabitants in Serbia. Compared to 1834, one can evaluate population changes, that is the number of inhabitants, for preceding years, 1804, 1812, 1813 (the First Serbian Uprising) and 1815 (the beginning of the Second Serbian Uprising).

Vladimir Jakšić, PhD. organizer of Serbian official statistics, had evaluated the number of population for 1815. His evaluation was based on the list of taxpayers after 1834, and he applied the coefficient obtained that way to the number of taxpayers in 1815. In addition, he knew that fiscal records, especially those before 1820, were not correct because district (nahija) princes had adjusted them to diminish taxes that their districts (nahijas) were due to pay. The second information was the number of taxpayers established during the First Uprising (52.500 for the territory of the *Pašaluk* and 69.500 for the entire uprising territory). Based on those elements, Jakšić evaluated the number of population in 1815, which amounted to 401.350 persons.

У студији "Прилози статистичком изучавању Првог српског устанка (1804-1813)" објављен је критички осврт на претходну методологију. По њему, основа за овакву процену становништва није поуздана нити је добар метод који је примењен у рачуници. Бољи начин да се процени становништво био би да се пође од 1834. године уназад, путем експоненцијалног тренда, тј. по геометријској методи.

Примењена је стопа прираста становништва у сва три пописа (1834, 1846. и 1859). При томе, треба имати у виду следеће чињенице:

- ако се као база процене узму пописи из 1834. и 1846. године, онда се добија врло висока стопа прираштаја (око 25 ‰);

- ако узмемо пописе из 1846. и 1854. године, онда је стопа прираштаја врло ниска, бар у поређењу с каснијим развитком.

Изразито висока стопа за период 1834-1846. године јесте, свакако, резултат интензивног усељавања у то доба, али је вероватно да се висока вредност те стопе дугује и пропустима при попису од 1834, услед чега је бројка овог пописа можда нижа од стварне. Свакако, по званичном извештају, овај попис није узео у обзир Цигане и Турке, док су Цигани (бар настањени) касније пописивани.

На бази *експоненцијалног тренда,* израчуната је стопа прираста од 20‰ и бројка од 473.000 становника за 1815. годину. То је податак који се сматра тачним бројем становника Србије на почетку Другог српског устанка, 1815. године.

Ради израчунавања бројног стања становништва 1803. и 1813. године, раздвојена су два карактеристична периода:

- први, од 1803. до 1813, када је становништво расло и поред ратних губитака;

- други, од 1813. до 1815, у којем су популациони губици велики, због страдања у оружаним сукобима, одсељавања и турских одмазди.

При рачунању броја становника пошло се од следеће претпоставке:

а) стопа природног прираштаја износила је 6,5‰

б) стопа усељавања у устаничку Србију била је 5‰.

Рачунајући са стопом стварног прираштаја од 6,5‰ за цео период 1804-1813. године, и полазећи од нивоа 533.000 становника у 1813. години, методом геометријске прогресије добија се стање од 477.000 становника у 1803. години за подручје Карађорђеве Србије (проширена територија Пашалука). Грубо посматрано, ово би значило да је уочи устанка на тој територији живело 477.000 становника, као и да је то становништво расло и поред ратних губитака за 5.600 лица годишње. Просечан годишњи природни прираштај износио је 3.050, а просечан број усељеника 2.550 лица.

Карактеристике становништва устаничке Србије у поменутом раздобљу су следеће:

- наталитет становништва је висок при нормалним условима (смањен у доба рата);
- морталитет је, такође, висок (појачан услед ратних прилика);
- просечно трајање живота је ниско;
- учешће старосне групе 15-18 година је мало због страдања у аустро-турском рату (Кочина Крајина).

The research paper “Contribution to the Statistical Analysis of the First Serbian Uprising (1804-1813)” contains a critical view of the previous methodology. He considered that the base for such an estimate of population was not reliable and that the method used for the calculation was wrong. For that purpose it would be better to proceed from 1834 and back by using the exponential trend, that is the geometrical method.

The rate of population increase was applied in the three censuses (1834, 1846 and 1859) and one should take into account the following facts:

- if we take 1834 and 1846 censuses as the base, then we obtain a very high increase rate (about 25‰);

- if we take 1846 and 1854 censuses, then the increase rate is very low at least when compared to the onward evolution.

The extremely high rate for the period 1834-1846 is indubitably the result of an intense immigration at that time, but the high value of that rate is probably due to negligences during the census in 1834 making the figure thereof maybe lower than the real one. Indeed, according to official report, that census disregarded Romanies and Turks, while later on, Romanies (at least resident) were enumerated.

The *exponential trend* applied, one came to an increase rate of 20‰ and a number of 473.000 population for 1815. This datum is considered the exact number of population in Serbia at the beginning of the Second Serbian Uprising in 1815.

In order to calculate the number of population in 1803 and 1813, two separate characteristic periods have been taken into account:

- the first, stretching from 1803 to 1813, when the population grew in spite of war losses;

- the second, stretching from 1813 to 1815, when population losses were great due to casualties in war conflicts, emigration and Turkish reprisals.

To calculate the number of population, one has proceeded from the following assumption:

a) the natural increase rate was 6,5‰

b) the rate of immigration in uprising Serbia was 5‰.

The natural increase rate of 6,5‰ applied on the period from 1804-1813 and proceeding from the level of 533.000 population in 1813, we have come, by method of geometrical progression, to a number of 477.000 population in 1803 for the territory of Karageorge’s Serbia (enlarged territory of *Pašaluk*). Roughly, it would mean that there were on that territory 477.000 inhabitants, and that their number grew in spite of war losses by 5.600 persons a year. The average annual natural increase amounted to 3.050 and the average number of immigrants was 2.550 persons.

The characteristics of the population in uprising Serbia in the mentioned period are as follows:

- population natality is high under normal circumstances (decreased in war time);
- population mortality is also high (intensified with ongoing war);
- the average life expectancy is low;
- the share of the age group of 15-18 years old is small due to casualties in Austrian-Turkish war (Koca’s Krajina).

3.2. Процењен број становника на подручју устаничке Србије, 1803-1833.
Estimated number of population on the territory of uprising Serbia, 1803-1833

	Пашалук *Pašaluk*	Устаничко подручје *Uprising territory*		Пашалук *Pašaluk*	Устаничко подручје *Uprising territory*
1803	333 900	477 000	1815	331 000	473 000
1813	373 100	533 000	1833	475 000	678 000

Број становника Београдског пашалука је грубо одређен, узимајући 70% од броја устаничког подручја.

Историјски документи говоре да су највећи губици устаничке Србије били 1813. године, када су је Турци освојили. Сматра се да је тада из Србије емигрирало око 100.000 лица. У Аустрију је отишло око 15.000 породица, односно 84.000 лица, а такође су приметна и кретања становништва у Влашку. У Србију се вратило око 60.000 лица, а око 40.000 лица заувек је отишло или је умрло приликом напуштања своје земље.

Негативни миграциони салдо од 40.000 лица 1815. године посматра се у односу на 1813. годину. Велики људски губици у борбама приликом поновног турског освајања Србије 1813. године (око 20.000 лица) утицали су на смањење становништва 1815. године за 60.000 (40.000+20.000) у односу на 1813. годину. Тако број становника за 1815. годину треба увећати за претходне губитке (од 60.000). Број становника у 1813. години, пред пропаст Првог српског устанка, могао је да износи око 533.000 лица.

Могуће је, исто тако, проценити број становника устаничке Србије пред Први устанак, 1803. године. При рачунању ове процене пошло се од следећих претпоставки:

- стопа природног прираштаја износила је 6‰, а
- стопа нето миграција била је 5‰ (позитиван миграциони салдо).

У периоду 1804-1813. године било је далеко мање губитака него у периоду 1813-1815. године, у којем су популациони губици били врло велики. Исто тако, присутно је и динамично усељавање, што је, такође, утицало на повећање броја становника.

Аутори студије су, према катастарским мерама срезова и општина из 1953. године, одредили површину Београдског пашалука и устаничког подручја, и то:

- Београдски пашалук: 23.698 km^2;
- област изван Пашалука: 14.180 km^2;
- површина устаничке Србије: 37.878 km^2.

Пошто је познат број становника устаничке Србије у периоду 1803-1834, може се израчунати и густина насељености те територије.

The number of population of Belgrade *Pašaluk* has been roughly established by taking 70% of the number on the uprising territory.

Historical documents reveal that the largest losses in uprising Serbia were in 1813 when conquered by Turks. It is considered that 100.000 persons left Serbia at that time. Approximately 15.000 families went to Austria, i.e. 84.000 persons, and a number of population left for Wallachia. Approximately 60.000 persons came back to Serbia, but about 40.000 left forever or died while immigrating.

The negative migration balance of 40.000 persons in 1815 is observed in relation to 1813. Great human losses in battles during another Turk conquest of Serbia in 1813 (about 20.000 persons) led to a decrease of population in 1815 from 60.000 (40.000 + 20.000) compared to 1813. Therefore the number of population for 1815 should be augmented by previous losses (od 60.000). The number of population in 1813, on the eve of the defeat of the First Serbian Uprising could have amounted to about 533.000 persons.

Also, it is possible to estimate the number of population in uprising Serbia right before the First Serbian Uprising in 1803. To calculate this estimate, the following assumptions were taken into account:

- the natural increase rate amounted to 6‰, and
- the net migration rate was 5‰ (positive migration balance).

Over 1804-1813 there were far less losses than over the period 1813-1815, in which losses of population were very big. Also, noticeable was the dynamic immigration, which led to an increase of the number of population.

The authors of the research paper used the land registry measures of districts and municipalities in 1953 to determine the area of Belgrade *Pašaluk* and uprising territory, being:

- Belgrade *Pašaluk*: 23.698 km^2;
- Area outside the *Pašaluk*: 14.180 km^2;
- Surface of uprising Serbia: 37.878 km^2.

As we know the number of population in uprising Serbia over the period 1803-1834, we can calculate the population density of that territory.

3.3. Број становника и густина насељености устаничке Србије, 1803-1834.
Number of population and population density in uprising Serbia, 1803-1834

	Број становника *Number of population*	Густина насељености на km^2 *Population density per km^2*		Број становника *Number of population*	Густина насељености на km^2 *Population density per km^2*
1803	477 000[1)]	12,6	1821	533 000[1)]	14,1
1813	533 000[1)]	14,1	1834	678 192	17,9
1815	473 000[1)]	12,5			

[1)] Број становника на основу процена.

[1)] The number of population is based on estimates.

СТАНОВНИШТВО КНЕЖЕВИНЕ СРБИЈЕ У ПЕРИОДУ 1834-1877.

Пописи становништва у периоду 1834-1877.

По присаједињењу нових области, а по наређењу кнеза Милоша, 1834. године приступило се спровођењу првог пописа становништва у Кнежевини Србији, којим је обухваћено целокупно становништво (осим Турака и Цигана), као и непокретна имовина. До тада су спровођени само делимични пописи.

Почев од 1834, па закључно са 1877. годином, у Кнежевини Србији, у неједнаким временским размацима, спроведено је укупно 10 пописа становништва. Пописи из 1834, 1841, 1843, 1846, 1850, 1854, 1859, 1863, 1866. и 1874. године разликују се у погледу поузданости. Због учињених пропуста, *спорна је поузданост* резултата пописа из 1841, 1843, 1850, као и пописа из 1863. године, који је обављен у циљу утврђивања пореских обвезника по новом пореском закону.

Пописима из 1834, 1841, 1843. и 1850. године нису обухваћени Цигани. Настањени Цигани редовно су пописивани од 1854. године (1854, 1859. и 1863. године), док су сви Цигани обухваћени пописима из 1846, 1866. и 1874. године.

Попис из 1866. године, којим је обухваћено целокупно становништво Србије, може се сматрати *првим модернијим* и потпунијим пописом у Србији. За разлику од претходних пописа, његовом спровођењу претходиле су озбиљне припреме на изради формулара и правила пописивања, а укључен је и већи број обележја.

Пописни резултати објављивани су у свескама Државописа Србије. Статистичко одељење повремено је приступало ревизији и исправци тих резултата, тако да су у каснијим публикацијама објављивани резултати пописа који се нису слагали са првобитно објављеним, а да, при томе, није дато објашњење у вези са насталим разликама.

Број, пораст становништва и густина насељености

У периоду 1834-1874. године број становника Кнежевине Србије готово да је био удвостручен. Због повећања броја становника, порасла је општа густина насељености, и то са 15,6 у 1834. на 31,1 становника на 1 km^2 у 1874. години.

POPULATION OF THE PRINCIPALITY OF SERBIA OVER 1834-1877

Population censuses over 1834-1877

New regions annexed, Prince Miloš ordered in 1834 the first population census to take place in the Principality of Serbia, which encompassed the overall population (except for Turks and Romanies) as well as real estate. Until that time, only partial censuses had been carried out.

From 1834 to 1877 inclusive, 10 population censuses were carried out in the Principality of Serbia in different intervals. Censuses from 1834, 1841, 1843, 1846, 1850, 1854, 1859, 1863, 1866 and 1874 differ from each other as regard reliability. Due to negligences, *the reliability of the results of the censuses from 1841, 1843, 1850 and 1863,* conducted for the purpose of defining taxpayers according to new fiscal law, is called in question.

The censuses from 1834, 1841, 1843 and 1850 did not cover Romanies. Settled Romanies started to be enumerated on regular basis from 1854 (1854, 1859 and 1863). All Romanies were included in 1846, 1866 and 1874 censuses.

The census from 1866, which encompassed the overall poupulation of Serbia, can be considered *the first advanced* and more exhaustive census in Serbia. Contrary to previous ones, before it took place, serious preparations relating to questionnaires and instructions had been done and a significant number of characteristics had been included.

The results were published in volumes of the Statebook of Serbia. Occasionally revised and corrected by the statistical department, there were discrepancies between the results published in subsequent publications and those published first, for which none explanation was provided.

Number, increase of population and population density

Over 1834-1874 the number of population of the Principality of Serbia doubled. The increase of the number of population led to the growth of the general population density, from 15,6 in 1834 to 31,1 inhabitants per 1 km^2 in 1874.

3.4. Површина и становништво Кнежевине Србије, до 1874.
Area and population in the Principality of Serbia, until 1874

	Површина, km^2 *Area, km^2*	Број становника *Number of population*	Густина на 1 km^2 *Density per 1 km^2*	Просечан годишњи пораст *Average annual increase*	Ланчани индекс пораста становништва *Chain index of population increase*
1834	43 555	678 192	15,6	...	...
1841	43 555	828 895	19,0	21 529	122
1843	43 555	859 545	19,7	15 325	104
1846	43 555	915 080	21,0	18 512	106
1850	43 555	956 893	22,0	10 453	105
1854	43 555	998 919	22,9	10 507	104
1859	43 555	1 078 281	24,8	15 872	108
1863	43 555	1 108 568	25,5	7 572	103
1866	43 555	1 215 576	27,9	35 669	110
1874	43 555	1 353 890	31,1	19 759	111

Извор: *Главни демографски податци о Краљевини Србији*, 1928.
М. Милићевић, *Кнежевина Србија*, 1876.

Source: *General Demographic Data on the Kingdom of Serbia, 1928.*
M. Milićević, *Principality of Serbia,* 1876.

Број кућа

Према попису из 1874. године, у Србији је било 1353890 становника у 239909 породица, које су становале у 222633 кућа, што значи да је на једну кућу "долазило" 6 лица (6,1).

С обзиром на то да је у варошима на једну кућу "долазио" мањи број становника него у селима, Владимир Јакшић је у свесци бр. III Државописа Србије ову појаву објаснио тиме да је у градовима више бракова без деце, као и да су у селима деца "слабијем помору изложена".

Number of houses

According to the census from 1874 there were 1353890 inhabitants in Serbia and 239909 families, the latter living in 222633 houses. That means that there were 6 persons per house (6,1).

Considering that there were less persons per one house in towns than in villages, the volume nº III of the Statebook of Serbia contains the explanation of that phenomenon given by Vladimir Jakšić, which says that there were more marriages without children in towns as well as that children in villages "were less exposed to death"

3.5. Број кућа у Кнежевини Србији, по пописима 1866. и 1874.
Number of houses in the Principality of Serbia, according to censuses 1866 and 1874

	Број кућа *Number of houses*			Број становника на једну кућу *Number of population per 1 house*		
	свега *All*	градска насеља *Urban settlements*	остала насеља *Other settlements*	свега *All*	градска насеља *Urban settlements*	остала насеља *Other settlements*
1866	201 056	23 530	177 526	6,0	4,9	6,2
1874	222 633	24 232	198 401	6,1	5,7	6,1

Извор: *Државопис Србије*, свеске III и IX.

Source: Statebook of Serbia, volumes III and IX.

Становништво – према полу и типу насеља

Подаци о становништву – према полу и типу насеља, расположиви су почев од пописа 1859. године (табела 3.6).

Степен урбанизације у Кнежевини Србији био је изузетно низак, с обзиром на то да је 1859. године у градским насељима живео 86841 становник, односно само 8,1% од укупног броја становника Србије. У периоду 1859-1874. учешће градског становништва у укупном становништву Србије незнатно је повећано (са 8,1% на 10,2%).

Population – by sex and type of settlements

Data on population – by sex and type of settlements have been available since the census from 1859 (Table 3.6).

Urbanization in the Principality of Serbia was at a very low level knowing that in 1859 urban settlements had 86841 inhabitants, i.e. 8,1% of the total number of population in Serbia. Over the period 1859-1874, the share of urban population in the total population of Serbia slightly increased (from 8,1% to 10,2%).

3.6. Становништво – према полу и типу насеља, 1859-1874.
Population – by sex and type of settlements, 1859-1874

		1859	1863	1866	1874
Србија - *Serbia*	**Свега - *All***	**1 078 281**	**1 108 568**	**1 215 576**	**1 353 890**
	Мушко - *Males*	**556 785**	**571 646**	**626 220**	**695 887**
	Женско - *Females*	**521 496**	**536 922**	**589 356**	**658 003**
Градско - *Urban*	Свега - *All*	86 841	9 7692	115 928	138 710
	Мушко - *Males*	47 924	5 4253	64 955	76 785
	Женско - *Females*	38 917	4 3439	50 973	61 925
Остало - *Other*	Свега - *All*	991 440	1 010 876	1 099 648	1 215 180
	Мушко - *Males*	508 861	517 393	561 265	619 102
	Женско - *Females*	482 579	493 483	538 383	596 078
	Удео у укупном становништву, % - *Share in the total population, %*				
Градско - *Urban*	Свега - *All*	8,1	8,8	9,5	10,2
	Мушко - *Males*	8,6	9,5	10,4	11,0
	Женско - *Females*	7,5	8,1	8,6	9,4

Извор: *Државопис Србије*, свеске I, II, III, IX.

Source: Statebook of Serbia *(Državopis)*, volumes I, II, III and IX.

У Србији, у периоду 1859-1874, карактеристична је бројчана доминантност мушког у односу на женско становништво, уз благи пад индекса маскулинитета. Такође, запажа се виши индекс маскулинитета у градским него у сеоским насељима, што указује на мању заступљеност жена у варошима, док је највећа разлика у броју мушкараца и жена (односно највиши индекс маскулинитета) у Београду (табела 3.7).

In Serbia, the prevalence in the number of males compared to females, with a minor fall of masculinity index, was characteristic over 1859-1874. Also, the index of masculinity in urban settlements was higher than in rural ones, which indicates that there were fewer women in towns. The highest discrepancy in the number of males and females (i.e. the highest masculinity index) was noted in Belgrade (Table 3.7).

3.7. Индекс маскулинитета[1)], 1859-1874. Masculinity index[1)], 1859-1874

	1859	1863	1866	1874
Србија - *Serbia*	**106,8**	**106,5**	**106,2**	**105,8**
Градска - *Urban*	123,1	124,9	127,4	124,0
Остала - *Other*	105,4	104,8	104,2	103,9
Београд - *Belgrade*	163,3	159,2	143,3	130,0

[1)] Број мушкараца на 100 жена.

[1)] Number of males per 100 females.

Писменост

Према пописним подацима из 1866. и 1874. године, приказаним у табели 3.8, може се видети да је ниво писмености у Србији био веома низак. Тако, у 1874. години учешће писмених лица у укупном становништву Србије повећано је са 4,2% на 6,7%. Неписменост је у далеко већој мери била заступљена код сеоског становништва (чак 96,3% неписмених). Највеће учешће писмених лица (48,8%) било је у Београду.

С обзиром на то да највећи број неписмених живи у неразвијеним срединама (на пољопривредним подручјима), писменост становништва може се сматрати и добрим општим индикатором нивоа културне развијености одређене друштвене средине.

Literacy

The census data from 1866 and 1874, shown in table 3.8, say that the degree of literacy in Serbia was very low. Thus, in 1874 the share of literate persons in the total population of Serbia grew from 4,2% to 6,7%. Illiteracy affected much more the rural population (even 96,3% of illiterates). The largest share of literates (48,8%) was noted in Belgrade.

Knowing that much of illiterates lived in under-developed areas (agricultural regions), the literacy of population can be considered a good general indicator of the degree of cultural development of a certain social area.

3.8. Становништво Кнежевине Србије – према писмености, 1866. и 1874. Population in the Principality of Serbia – by literacy, 1866 and 1874

	1866			1874		
	укупно *Total*	писмено *Literate*		укупно *Total*	писмено *Literate*	
		број *Number*	%		број *Number*	%
Србија - *Serbia*	**1 215 576**	**50 796**	**4,2**	**1 353 890**	**91 039**	**6,7**
Градска - *Urban*	115 928	32 374	27,9	138 710	46 621	33,6
Остала - *Other*	1 099 648	18 422	1,7	1 215 180	44 418	3,7
Београд - *Belgrade*	24 768	10 230	41,3	27 605	13 474	48,8

Извор: *Државопис Србије,* свеске III, IX.

Source: Statebook of Serbia *(Državopis)*, volumes III and IX.

Народност и вероисповест

Према попису из 1866. године, у Србији је било: 1057540 (87%) Срба, 127326 (10,5%) Румуна, 25171 (2,1%) Цигана и 5539 (0,5%) становника осталих народности.

Nationality and confession

According to the census from 1866, there were in Serbia: 1057540 (87%) Serbs, 127326 (10,5%) Romanians, 25171 (2,1%) Romanies and 5539 (0,5%) inhabitants of other nationalities.

3.9. Становништво Кнежевине Србије – према вероисповести, 1866. и 1874.
Population in the Principality of Serbia – by confession, 1866 and 1874

	1866		1874	
	број становника *Number of population*	%	број становника *Number of population*	%
Укупно - *Total*	**1 215 576**	**100,00**	**1 353 890**	**100,00**
Православна - *Orthodox*	1 205 898	99,20	1 341 041	99,05
Католичка - *Catholic*	...	...	4 161	0,31
Протестантска - *Protestant*	...	...	463	0,03
Мојсијева - *Moses*	...	...	2 049	0,15
Мухамеданска - *Mohammed*	6 498[1)]	0,54	6 176	0,46
Друга вероисповест - *Other confession*	3 180	0,26	...	...

Извор: *Главни демографски податци о Краљевини Србији, 1928.*
[1)] Збир становника мојсијеве и мухамеданске вероисповести.

Source: *General Demographic Data on the Kingdom of Serbia, 1928.*
[1)] Sum of inhabitants of Moses and Mohammed confession.

Природно кретање становништва

Оснивањем Статистичког одељења, 1862. године, брига о виталној статистици пренета је на званичну статистичку службу. До тада је бележење виталних догађаја било препуштено свештеницима, који су овај посао обављали без стручних упутстава и контроле, па се подаци не могу сматрати поузданим.

Natural changes of population

With the creation of the Statistical Office in 1862, vital statistics became a concern of the official statistics. Until then, priests took records of vital events without any technical instructions and control. Therefore data could not be considered reliable.

3.10. Природно кретање становништва Кнежевине Србије, 1862-1877.
Natural changes of population in the Principality of Serbia, 1862-1877

	Број становника *Number of Population*	Рођени *Births*	Умрли *Deaths*	Природни прираштај *Natural increase*	Закључени бракови *Marriages*	На 1000 становника - *Per 1000 inhabitants*			
						рођени *Births*	умрли *Deaths*	природни прираштај *Natural increase*	закључени бракови *Marriages*
1862	...	45 133	42 954	2 179	13 416	...	...	...	...
1863	1 108 568	48 585	39 598	8 987	17 012	43,8	35,7	8,1	15,3
1864	...	52 205	36 226	15 979	13 085	...	...	...	...
1865	...	55 372	30 263	25 109	14 321	...	...	...	...
1866	1 216 348	55 610	29 409	26 201	13 639	45,7	24,2	21,5	11,2
1867	1 230 596	55 239	31 625	23 614	12 920	44,8	25,7	19,2	10,5
1868	1 256 558	57 454	41 036	16 418	13 516	45,7	32,7	13,1	10,8
1869	1 284 518	58 186	38 162	20 024	15 307	45,3	29,7	15,6	11,9
1870	1 302 017	58 401	43 256	15 145	14 356	44,8	33,2	11,6	11,0
1871	1 314 836	56 750	42 647	14 103	13 536	43,2	32,4	10,7	10,3
1872	1 321 382	51 707	42 386	9 321	17 502	39,1	32,1	7,1	13,2
1873	1 331 685	56 311	43 157	13 154	14 594	42,3	32,4	9,9	11,0
1874	1 353 890	56 496	49 291	7 205	15 468	41,7	36,4	5,3	11,4
1875	1 378 338	63 076	43 111	19 965	15 088	45,8	31,3	14,5	10,9
1876	1 372 366	57 148	66 316	-9 168	10 566	41,6	48,3	-6,7	7,7
1877	1 375 143	45 754	46 173	-419	17 460	33,3	33,6	-0,3	12,7

Извор: *Државопис Србије*, свеске VIII и XVII; *Годишњак Краљевине Србије*, 1905.

Source: Statebook of Serbia *(Državopis)*, volume VIII and XVII; Yearbook of the Kingdom of Serbia

Београд

Највеће и уједно веома осетљиво место пописивања била је варош Београд. Кретање становништва у Београду стварало је посебне тешкоће кад је реч о начину пописивања, тако да је долазило до грешака које су кариле општи резултат. Пописом из 1841. године изостављена је варош Београд, док су подаци пописа из 1843. године до те мере непоуздани да се не наводе ни у једној свесци Државописа.

Belgrade

Belgrade was at the same time the biggest and very delicate place for carrying out censuses. Population movements in Belgrade generated difficulties when it came how to conduct a census, which led to errors that spoiled general results. The census from 1841 did not include Belgrade, while the data from the 1843 census were so much unreliable that they were omitted to be mentioned in one volume of the Statebook.

У табели 3.11. приказано је становништво Београда у периоду 1834-1874. године, док је у табели 3.12. приказано природно кретање становништва Београда, које показује да је у периоду 1862-1873. природни прираштај био негативан.

Table 3.11 contains data on population in Belgrade over 1834-1874, and in table 3.12 we can found data on natural changes of population in Belgrade, which shows that natural increase was negative over 1862-1873.

3.11. Становништво Београда – по пописима 1834-1874.
Population in Belgrade – by censuses from 1834 and 1874

	Свега *All*	Мушко *Males*	Женско *Females*		Свега *All*	Мушко *Males*	Женско *Females*
1834	7 033	4 199	2 834	1859	18 860	11 698	7 162
1846	14 371	…	…	1863	14 760	9 066	5 694
1850	12 344	…	…	1866	24 768	14 588	10 180
1854	14 600	…	…	1874	27 605	15 603	12 002

Извор: *Становништво Београда* према попису 1991.

Source: Population of Belgrade by census in 1991.

3.12. Природно кретање становништва Београда, 1862-1873.
Natural changes of population in Belgrade, 1862-1873

	Рођени *Births*	Умрли *Deaths*	Природни прираштај *Natural increase*	Закључени *бракови Marriages*		Рођени *Births*	Умрли *Deaths*	Природни прираштај *Natural increase*	Закључени *бракови Marriages*
1862	559	910	-351	179	1868	814	1 160	-346	250
1863	579	922	-343	252	1869	768	1 053	-285	392
1864	746	1 144	-398	281	1870	850	957	-107	361
1865	807	967	-160	280	1871	866	1 160	-294	309
1866	753	1 204	-451	271	1872	869	1 246	-377	338
1867	834	1 001	-167	329	1873	852	1 257	-405	328

Извор: *Државопис Србије*, свеска VIII.

Source: Statebook of Serbia, volume VIII.

СТАНОВНИШТВО СРБИЈЕ, 1878-1911.

Десети попис становништва спроведен је у децембру 1874. године. Затим су извршене припреме за попис који је требало да буде спроведен крајем децембра 1880. године, и то у складу с препорукама с Међународног статистичког конгреса одржаног 1873. године, у Петрограду. Међутим, рат с Турском, 1877. и 1878. године, и политичке прилике које су настале након рата омеле су спровођење овог пописа.

Наредни попис становништва извршен је тек крајем децембра 1884. године. У међувремену, Србија је на Берлинском конгресу 1878. добила признање своје политичке независности на проширеној територији (са округима: Нишким, Пиротским, Врањским и Топличким), на површини од 48.303 km^2. Делимични попис спроведен је 1879. године само у тзв. Новим областима.

У Србији је после Берлинског уговора спроведено шест пописа, међу којима су постојале знатне разлике у методима пописивања.

Пописи од 1890. до 1910. приказивали су стање становништва по већем броју обележја и по строжијој методологији (за разлику од претходних, којима су првенствено пребројаване "пореске главе"). Спроведени су по савременим захтевима статистике и показали су стање у тачно одређеном временском моменту (поноћ између 31. децембра и 1. јануара). Према препорукама с Међународног статистичког конгреса одржаног 1872. године, пописе је требало спровести помоћу индивидуалних упитника за сваког присутног становника или помоћу упитника за свако домаћинство. На овај начин, пописом се утврђивало фактичко стање становништва, односно сваки становник био је

POPULATION OF SERBIA, 1878-1911

The tenth population census was carried out in December 1874. Then preparations were completed for the census that should have been conducted at the end of December 1880 according to recommendations from the International Statistical Congress held in 1873, in Petersburg. However the war with Turkey in 1877 and 1878 and after-war political situation prevented the census from being conducted.

The following population census took place only at the end of December 1884. In the meantime the political independence of the enlarged territory of Serbia (with districts of Nis, Pirot, Vranje and Toplice), extending on an area of 48.303 km^{2,} was recognized at Berlin Congress in 1878. A partial census was carried out in 1879 in so-called new regions alone.

After Berlin Agreement, there were six censuses in Serbia that differed significantly one from another as regard enumeration methods.

The censuses from 1890-1910 described the situation of the population based on a larger number of characteristics and more rigorous methodology (contrary to the previous ones, which served to enumerate taxpayers). They were carried out according to updated requirements of statistics and depicted the circumstances at an exactly defined moment in time (midnight between 31 December and 1st January). The recommendations of the International Statistical Congress held in 1872 stipulated that cenuses should have been conducted via questionnaires for every household. That way, by means of census one could establish the factual situation of the population, i.e. every inhabitant was enumerated in the place where he had found himself/herself at the time of the census. That recom-

пописан у месту у коме се затекао у тренутку спровођења пописа. Ова препорука није примењена у попису из 1884. године, али се по њој поступало почев од 1890. године.

Општи закон о попису становништва и домаће стоке од 5. децембра 1890. представља крупан преокрет у развитку српске статистике. Према њему је утврђен општи принцип према коме се становништво у Србији пописује сваке пете године, на дан 31. децембра пописне године. Попис, по закону, врше општински судови помоћу својих пописивача, с тим што су државни и општински службеници, наставници свих школа, свештеници и други писмени грађани били дужни да на позив општинског суда бесплатно врше пописивачке послове у месту свога становања. Кад пописивачи заврше пописивање, пописну грађу предају општинском суду, који је, после проверавања, или потврђује или наређује њену исправку. Пописни материјал су достављали општински судови вишим органима, преко којих је он био концентрисан у статистичком одељењу ради обраде.

mendation was not applied in the 1884 census, but it was starting from 1890.

The General Act on the census of population and domestic livestock from 5 December 1890 represents an important turn in the development of Serbian Statistics. It was the base for establishing the general principle that the population of Serbia had to be enumerated every five years on 31 December of the census year. The law stipulated that the census was to be carried out by municipal courts interviewers, government and municipal clerks, teachers of all schools, priests and other literate citizens being due, if summoned by the municipal court, to perform census activities in their place of residence free of charge. Once their job finished, interviewers handed over census materials to their municipal court, which after control done, confirmed them or ordered their correction. Municipal courts transmitted all census materials to superior bodies, which in turn, sent them to the statistical department for processing.

3.13. Становништво – према полу и старости, по пописима 1884-1910. Population – by sex and age, censuses 1884-1910

	Број кућа – домова *Number of houses – domiciles*	Становништво *Population*											
		фактичко *Factual*			по старосним групама *age groups*								
		укупно *Total*	мушко *Males*	женско *Females*	0-15 г.		16-45		46-70		преко 70 г. *over 70*		
					мушко *Males*	женско *Females*	мушко *Males*	женско *Females*	мушко *Males*	женско *Females*	мушко *Males*	женско *Females*	
1884													**1884**
Србија	**325 345**	**1 901 736**	**972 973**	**928 763**	…	…	…	…	…	…	…	…	**Serbia**
Градско	58 341	235 887	127 298	108 589	…	…	…	…	…	…	…	…	Urban
Остало	267 004	1 665 849	845 675	820 174	…	…	…	…	…	…	…	…	Other
Београд	10 583	35 483	19 642	15 841	…	…	…	…	…	…	…	…	Belgrade
Ниш	4 491	16 178	8 717	7 461	…	…	…	…	…	…	…	…	Nis
1890													**1890**
Србија	**335 760**	**2 161 961**	**1 109 885**	**1 052 076**	**478 353**	**461 816**	**458 288**	**437 364**	**152 485**	**135 060**	**20 759**	**17 837**	**Serbia**
Градско	48 875	286 466	161 153	125 313	53 032	47 576	82 351	57 274	22 891	17 955	2 879	2 508	Urban
Остало	286 885	1 875 495	948 732	926 763	425 321	414 240	375 937	380 090	129 594	117 105	17 880	15 329	Other
Београд	6 093	54 249	31 738	22 511	7 489	6 678	19 592	11 922	4 308	3 535	349	376	Belgrade
Ниш	3 256	19 877	11 457	8 420	3 566	3 312	9 776	6 996	1 455	1 202	226	222	Nis
1895													**1895**
Србија	**358 714**	**2 312 484**	**1 186 594**	**1 125 890**	**510 833**	**495 627**	…	…	…	…	**20 117**	**17 566**	**Serbia**
Градско	49 821	308 673	173 151	135 522	56 840	50 909	…	…	…	…	2 624	2 492	Urban
Остало	308 893	2 003 811	1 013 443	990 368	453 993	444 718	…	…	…	…	17 493	15 074	Other
Београд	5 317	59 115	34 455	24 660	7 600	6 950	…	…	…	…	370	393	Belgrade
Ниш	2 986	21 056	12 239	8 817	3 576	3 421	…	…	…	…	228	204	Nis
1900													**1900**
Србија	**384 531**	**2 492 882**	**1 281 278**	**1 211 604**	**530 913**	**514 575**	**555 768**	**520 415**	**174 615**	**160 002**	**19 982**	**16 612**	**Serbia**
Градско	53 719	351 015	200 285	150 730	59 781	53 879	110 103	70 424	27 582	23 653	2 819	2 774	Urban
Остало	330 812	2 141 867	1 080 993	1 060 874	471 132	460 696	445 665	449 991	147 033	136 349	17 163	13 838	Other
Београд	5 692	69 769	40 302	29 467	8 788	8 116	25 270	15 820	5 785	5 015	459	516	Belgrade
Ниш	**...**	32 115	19 392	12 723	...	...	...	...	...	...	...	...	Nis
1905													**1905**
Србија	**416 074**	**2 688 025**	**1 382 318**	**1 305 707**	…	…	…	…	…	…	…	…	**Serbia**
Градско	…	347 418	193 745	153 673	…	…	…	…	…	…	…	…	Urban
Остало	…	2 340 607	1 188 573	1 152 034	…	…	…	…	…	…	…	…	Other
Београд	7 985	77 816	44 504	33 312	…	…	…	…	…	…	…	…	Belgrade
Ниш	**...**	21 946	12 734	9 212	…	…	…	…	…	…	…	…	Nis
1910													**1910**
Србија	**446 909**	**2 911 701**	**1 503 511**	**1 408 190**	…	…	…	…	…	…	…	…	**Serbia**
Градско	…	384 822	218 283	166 539	…	…	…	…	…	…	…	…	Urban
Остало	…	2 526 879	1 285 228	1 241 651	…	…	…	…	…	…	…	…	Other
Београд	6 964	89 876	51 112	38 764	…	…	…	…	…	…	…	…	Belgrade
Ниш	3 069	24 949	15 437	9 512	…	…	…	…	…	…	…	…	Nis

3.14. Становништво – према матерњем језику, вероисповести и писмености, по пописима 1884-1910. Population – by mother tongue, confession and literacy, by censuses 1884-1910

	Матерњи језик *Mother tongue*		Вероисповест *Confession*		Писмено *Literate*		Неписмено *Illiterate*		
	српски *Serbian*	остали *Other*	право-славна *Orthodox*	неправо-славна *Non Ortho-dox*	мушко *Males*	женско *Females*	мушко *Males*	женско *Females*	
1884									**1884**
Србија	...	...	**1 874 174**	**27 562**	**148 997**	**28 492**	**823 976**	**900 271**	**Serbia**
Градско	...	...	218 896	16 991	63 516	25 011	63 782	83 578	Urban
Остало	...	...	1 655 278	10 571	85 481	3 481	760 194	816 693	Other
Београд	...	...	28 446	7 037	12 970	7 488	6 672	8 353	Belgrade
Ниш	...	...	14 039	12 756	4 334	1 225	4 383	6 236	Nis
1890									**1890**
Србија	**1 955 944**	**206 017**	**2127 744**	**34 217**	**202 366**	**39 012**	**913 052**	**1 014 734**	**Serbia**
Градско	256 786	29 680	266 719	19 747	77 383	33 194	84 949	93 323	Urban
Остало	1 699 158	176 337	1 861 025	14 470	124 983	5 818	828 103	921 411	Other
Београд	43 236	11 013	44 216	10 033	19 907	11 053	11 831	11 458	Belgrade
Ниш	16 923	2 954	17 307	2 570	5 378	1 813	6 079	6 607	Nis
1895									**1895**
Србија	**2 083 482**	**229 002**	**2 281 018**	**31 466**	**268 759**	**52 463**	**917 835**	**1 073 427**	**Serbia**
Градско	275 930	32 743	288 927	19 746	94 604	42 459	78 547	93 063	Urban
Остало	1 807 552	196 259	1 992 091	11 720	174 155	10 004	839 288	980 364	Other
Београд	47 981	11 134	49 220	9 895	22 825	13 069	11 630	11 591	Belgrade
Ниш	18 258	2 798	18 655	2 401	6 404	2 651	5 835	6 166	Nis
1900									**1900**
Србија	**2 298 551**	**194 331**	**2 460 515**	**32 367**	**351 791**	**71 642**	**929 487**	**1 139 962**	**Serbia**
Градско	317 686	33 329	330 154	20 861	114 425	52 155	85 860	98 575	Urban
Остало	1980 865	161 002	2 130 361	11 506	237 366	19 487	843 627	1 041 387	Other
Београд	56 294	13 475	58 252	11 517	28 887	17 011	11 415	12 456	Belgrade
Ниш	**...**	**...**	**...**	**...**	**...**	**...**	**...**	**...**	Nis
1910									**1910**
Србија	**2 778 706**	**132 995**	**2 881 220**	**30 481**	...	...	...	...	**Serbia**
Градско	...	...	...	...	...	...	...	...	Urban
Остало	...	...	...	...	...	...	...	...	Other
Београд	79 324	10 552	79 004	10 872	...	...	...	...	Belgrade
Ниш	...	...	...	...	...	...	...	...	Nis

Извор: *Попис становништва Краљевине Србије* 31.12.1884. године, свеска бр. XXIII, део 1; *Попис становништва у Краљевини Србији* 31.12.1890. године, књига I – Општи резултати пописа становништва; *Попис становништва у Краљевини Србији* 31.12.1895. године, књига XII, део 1. и 2; *Попис становништва Краљевине Србије* 31.12.1900. године, свеска бр. XXIII, део 1; *Претходни резултати Пописа становништва и домаће стоке у Краљевини Србији* 31.12.1905. године, књига пета; *Претходни резултати Пописа становништва и домаће стоке у Краљевини Србији* 31.12.1910. године.

Source: *Census of Population of the Kingdom of Serbia,* 31.12.1884, volume n^{0} XXIII, part 1: *Census of population in the Kingdom of Serbia,* 31.12.1890, book I – General results of the census of population: *Census of Population in the Kingdom of Serbia* 31.12.1895, book XII, part 1 and 2; *Census of Population in the Kingdom of Serbia,* 31.12.1900, volume XXIII, part 1, *Preliminary Results of the Census of Population and Domestic Livestock in the Kingdom of Serbia,* 31.12.1905, book V; *Preliminary Results of the Census of Population and Domestic Livestock in the Kingdom of Serbia,* 31.12.1910.

3.15. Природно кретање становништва, 1878-1911.
Natural changes of population, 1878-1911

	Број становника *Number of population*	Живорођени *Livebirths*		Умрли *Deaths*		Природни прираштај *Natural increase*		Закључени бракови *Marriages*	Разведени бракови *Divorces*
		укупно *Total*	на 1000 становника *per 1000 population*	укупно Total	на 1000 становника *per 1000 population*	укупно *Total*	на 1000 становника *per 1000 population*		
1878[1)]	1 384 847	52 735[1)]	38,1	46 227	33,4	6 508	4,7	13 793	...
1879[1)]	1 704 900	67 150[1)]	39,4	53 390	31,3	13 760	8,1	24 544	...
1880	1 724 314	70 167	40,7	54 253	31,5	15 914	9,2	20 443	194
1881	1 764 844	80 678	45,7	43 645	24,7	37 033	21,0	20 932	202
1882	1 806 967	80 274	44,4	41 648	23,0	38 626	21,4	22 008	248
1883	1 855 352	87 151	47,0	42 263	22,8	44 888	24,2	22 097	293
1884	1 901 736	90 441	47,6	47 552	25,0	42 889	22,6	20 370	366
1885	1 946 354	90 627	46,6	52 313	26,9	38 314	19,7	17 107	256
1886	1 977 224	83 091	42,0	58 525	29,6	24 566	12,4	23 326	172
1887	2 026 958	93 911	46,3	50 481	24,9	43 430	21,4	22 555	316
1888	2 077 427	94 865	45,7	50 700	24,4	44 165	21,3	22 737	...
1889	2 123 362	93 724	44,1	54 093	25,5	39 631	18,7	21 753	...
1890	2 161 961	87 020	40,3	54 723	25,3	32 297	14,9	21 555	...
1891	2 191 908	98 538	45,0	58 149	26,5	40 389	18,4	23 196	...
1892	2 211 606	93 833	42,4	74 135	33,5	19 698	8,9	21 018	...
1893	2 240 270	95 232	42,5	66 568	29,7	28 664	12,8	23 679	...
1894	2 272 992	96 488	42,4	63 766	28,1	32 722	14,4	24 963	...
1895	2 312 484	101 676	44,0	62 184	26,9	39 492	17,1	20 599	...
1896	2 345 837	96 752	41,2	63 399	27,0	33 353	14,2	20 841	313
1897	2 384 205	101 605	42,6	63 237	26,5	38 368	16,1	21 157	288
1898	2 413 694	84 789	35,1	55 300	22,9	29 489	12,2	22 521	292
1899	2 450 392	96 246	39,3	59 548	24,3	36 698	15,0	24 456	340
1900	2 492 882	104 772	42,0	58 034	23,3	46 738	18,7	31 203	318
1901	2 535 956	96 348	38,0	53 274	21,0	43 074	17,0	21 030	275
1902	2 576 517	98 000	38,0	57 435	22,3	40 565	15,7	26 518	414
1903	2 621 576	105 553	40,3	60 494	23,1	45 059	17,2	24 501	405
1904	2 671 505	106 259	39,8	56 330	21,1	49 929	18,7	30 549	344
1905	2 688 747	100 242	37,3	65 276	24,3	34 966	13,0	26 608	376
1906	2 735 147	112 973	41,3	65 851	24,1	47 122	17,2	27 978	468
1907	2 784 036	111 340	40,0	62 451	22,4	48 889	17,6	29 565	457
1908	2 821 015	103 903	36,8	66 924	23,7	36 979	13,1	25 890	353
1909	2 847 861	110 195	38,7	83 349	29,3	26 846	9,4	26 641	...
1910	2 911 701	112 309	38,6	64 464	22,1	47 845	16,4	30 034	...
1911	2 946 783	107 219	36,4	63 868	21,7	43 351	14,7	30 420	...

Извор: *Државопис Србије* XV за 1878. и 1879. годину; *Статистика Краљевине Србије* књига I, IV, VIII, XV; *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1887-1895. књига II; *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1906, књига IX, 1910. књига XII.

[1)] Укупно рођени.

Source: Official Journal of Serbia XV for 1878 and 1879; *Statistics of the Kingdom of Serbia,* book I, IV, VIII, XV; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1887-1895, book II; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1906, IX., 1910, XII.

[1)] Total births.

Природно кретање становништва Србије, 1878-1911.
Natural changes of the population of Serbia over 1878 -1911

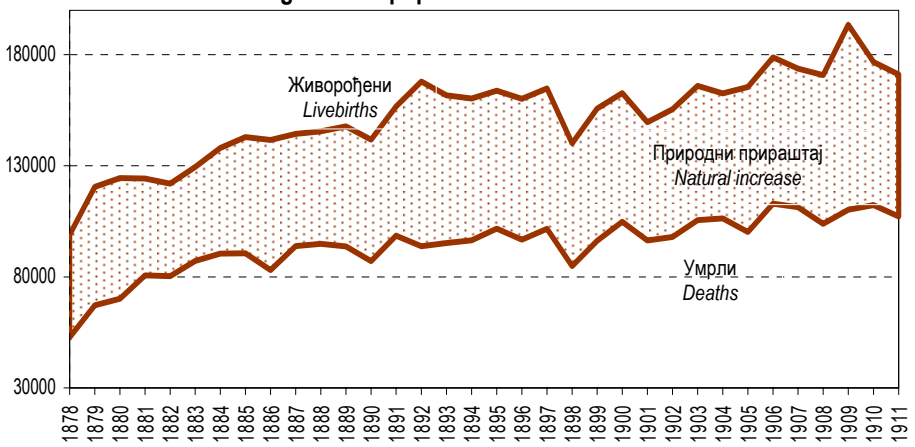

Период између два светска рата
Period between World War I and World War II

СТАНОВНИШТВО ДО 1921.

Потреба да се располаже подацима о развоју становништва довела је до тога да се, коришћењем расположивих извора, изведу макар основне временске серије за становништво Србије.

За упознавање демографског стања пре 1921. године постоје мање-више употребљиви статистички подаци, чији је извор пребројавање становништва у ослобођеним крајевима, које су наредиле српске војне власти у 1913. години[1)]. Резултати овог пребројавања публиковани су само за укупно становништво (без разлике пола) и распоређени по тадашњој административно-територијалној подели нових крајева (окрузи и срезови). Међутим, подаци за Пећки, Ђаковички и Источни срез недостају, јер су ти срезови били под црногорском војном управом. Свим овим областима, које су се развијале под турском управом све до пред крај 1912, заједничко је одсуство валидних статистичких података о становништву.

Поред *јужних крајева,* који су до 1912. били под турском влашћу (територија данашњег Косова и Метохије), овде треба поменути и бугарске општине које су, на основу Нејског уговора о миру (1918), припале Србији, а од којих су формирани Босилеградски и Димитровградски срез. Неколико општина припојено је и Крајинском и Зајечарском срезу (*источни крајеви*).

Може се претпоставити да је број становника у тим срезовима опао у периоду 1913-1921. због исељавања Турака и балканског и бугарског рата. С друге стране, интензивирано је досељавање Црногораца, те су за становништво ових срезова, у недостатку других, узети подаци из 1921.

Према подацима које је дао др Јоже Рус[2)], статистички подаци о *северној Србији* обухватају податке из пописа 1910. Следећи попис извршен је преко полицијских и општинских власти за време дејствовања Врховне команде, преко које је Краљевска Влада управљала новим крајевима, све док се балкански ратови нису завршили. Тако је 1914. у делу јужне Србије (Пријепољски, Рашки, Звечански, Призренски и Косовски округ) пописано 529610 становника. Под "најновијом Србијом" подразумевала се територија која је добијена од Бугарске 1918. године.

POPULATION UP TO 1921

Owing to the need to have data on population evolution, principal time series for the population of Serbia were at least derived by using available sources.

To know the demographic situation before 1921 there exist more or less exploitable statistical data, which source is the enumeration of population in liberated regions ordered by Serbian military authorities in 1913[1)]. The results were published only for the total population (without sex distinction) and classified according to the current administrative territorial division of new regions (districts). However data for the districts of Peć, Đakovica and Eastern district are missing because they were under Montenegrin military administration. What all those regions, which were under Turkish administration up to the end of 1912, had in common was the absence of valid statistical data on population.

Besides *southern regions,* which were up to 1912 under Turkish authority (the territory of nowadays Kosovo and Metohia), one should also mention Bulgarian municipalities, which according to the Nej Peace Convention (1918), went to Serbia and formed the districts of Bosilegrad and Dimitrovgrad. A number of municipalities were annexed to the districts of Krajina and Zaječar (*Eastern regions).*

One can assume that the number of population in those districts decreased over 1913-1921, due to the emigration of Turks and to the Balkan and Bulgarian wars. On the other hand, the immigration of Montenegrins grew more intense, thus for the population in those districts, in the absence of other data taken were those from 1921.

According to data provided by Jože Rus[2)], figures relating to *southern Serbia* cover those from the 1910 census. The following census was carried out through police and municipal authorities during Supreme Command, by means of which the Royal Government ruled over the new regions until the end of Balkan wars. Thus, in 1914, 529610 inhabitants were enumerated in the southern part of Serbia (districts of Prijepolje, Raška, Zvečan, Prizren and Kosovo). The term “current Serbia” related to the territory obtained from Bulgaria in 1918.

3.16. Основни подаци по попису 1910, односно 1914.
Major data according to the 1910 census, i.e. 1914

	Површина, km² *Area, km²*	Присутно становништво 1910, односно 1914. *Present population in 1910, i.e. 1914*		Управни центри *Administrative centers*	
		број становника *Number of population*	на km² *per km²*		
Србија	**56 470**	**3 497 011**	**61,9**	**Београд - *Belgrade***	**Serbia**
Србија из 1910	48 303	2 911 701	60,3	Београд - *Belgrade*	Serbia from 1910
Јужна Србија (део)	6 620	529 610	80,0	...	Southern Serbia (a part of it)
Најновија Србија	1 547	55 700	36,0	(Цариброд) - *(Caribrod)*	Current Serbia

Извор: др Јоже Рус, Главни статистички подаци о држави Срба, Хрвата и Словенаца (према стању од 1910, односно 1914. године), Љубљана 1920.

Source: Jože Rus, PhD, *Major Statistical Data on the State of Serbs, Croats and Slovenes,* (as of 1910, i.e. 1914), Ljubljana 1920.

[1)] Мил. Ант. Вујичић, *Речник места у ослобођеној области старе Србије,* 1914. / [1)] Vujičić, *Glossary of places in the liberated regions of Serbia,* 1914.

[2)] Др Јоже Рус, *Главни статистички подаци о држави Срба, Хрвата и Словенаца (према стању од 1910, односно 1914. године)*, Љубљана 1920. / [2)] Jože Rus, PhD, *Major Statistical Data on the State of Serbs, Croats and Slovenes,* (as of 1910, i.e. 1914), Ljubljana 1920.

Године 1918. Краљевини СХС припојена је и територија данашње Војводине. Подручје *Војводине* је до 1918. било саставни део земаља круне "Св. Стефана", тако да су се сви пописи пре 1918. године обављали у оквиру мађарских пописа. Расположиви подаци за становништво Војводине односе се на процењен број становника из 1910. године – 1525904[1)].

СТАНОВНИШТВО У ПЕРИОДУ 1921-1931.

Међуратни пописи становништва (1921. и 1931) спроведени су по концепцији "присутног становништва". Постојећа политичко-територијална подела односила се на срезове и бановине, а између ова два пописа извршена је промена у административној подели, тако да подаци нису у потпуности међусобно територијално упоредиви. Подаци за садашњу територију Србије утврђени су груписањем података за мање територијалне јединице (срезове).

После Првог светског рата, на уједињеној територији приступило се *првом попису* становништва 31. јануара 1921. године. Попис је био само делимично обрађен, а дефинитивни резултати објављени су по старој (после ослобођења затеченој) политичко-територијалној подели (покрајине). Према овом попису, на територији Србије пописано је 4819430 становника.

In 1918 the territory of nowadays Vojvodina was annexed to the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians. The territory of *Vojvodina* was, up to 1918, the integral part of countries of the crown "St Stephan", consequently all censuses before 1918 were conducted in the scope of Hungarian censuses. The available data for the population of Vojvodina relate to the estimated number of population from 1910 – 1525904[1)]

POPULATION OVER 1921-1931

Population censuses between wars (1921 and 1931) were carried out according to the concept of "present population". The existing territorial division referred to districts and regions under the rule of bans (banovina). Between those two censuses, amendments were made in the territorial division. Data for nowadays territory of Serbia have been established by aggregating data for minor territorial units (districts – srez).

After World War I, *the first census of population* on the united territory was carried out on 31 January 1921. The census was partiallly processed, and the final results were published according to the former political-territorial division (provinces), which was valid after the liberation). Based on the results of this census, there were 4819430 inhabitants on the territory of Serbia.

Србија са поделом на жупанијске области и срезове, 1921.
Serbia: Županija regions and districts, 1921

Србија 1931. - бановине са срезовима
Serbia, 1931 - banovina regions with districts

[1)] Завод за статистику и евиденцију НР Србије, *Становништво Србије 1834-1953*, свеска 1, стр 30. / Office of statistics and records of the NR Serbia, *Population of Serbia, 1834-1953*, vol. 1, pp. 30.

3.17. Становништво Србије, по пописима 1921. и 1931.
Population of Serbia, by censuses, 1921 and 1931

	Попис 31.01.1921. - *Census 31.01.1921*			Попис 31.03.1931. - *Census 31.03.1931*			
	укупно *Total*	мушко *Males*	женско *Females*	укупно *Total*	мушко *Males*	женско *Females*	
Србија	**4 819 430**	**2 339 348**	**2 480 082**	**5 725 912**	**2 828 106**	**2 897 806**	***Serbia***
Централна Србија	2 843 426	1 367 044	1 476 382	3 549 690	1 749 920	1 799 770	*Central Serbia*
Војводина	1 536 994	752 060	784 934	1 624 158	797 330	826 828	*Vojvodina*
Косово и Метохија	439 010	220 244	218 766	552 064	280 856	271 208	*Kosovo and Metohia*

Извор: Владимир Симеуновић: *Становништво Југославије и социјалистичких република 1921-1961*, Студије, анализе и прикази, СЗС, Београд 1964.

Source: Vladimir Simeunović: *Population of Yugoslavia and socialist republics,* 1921-1961, Studies, Analysis and Reviews, FSO, Belgrade, 1964.

Ако се пописни резултати из 1921. упореде с резултатима војног пребројавања становништва од 1913, види се да је број становника 1913. био већи, што је већ објашњено ратним губицима и емиграцијом (велики број Турака који су се иселили из ослобођених крајева, највише из Санџака), премда је било досељавања Црногораца у срезове под црногорском војном управом.

Други попис становништва спроведен је 31. марта 1931. године. Резултати су објављени према политичко-територијалној подели која се разликовала од оне у време пописа 1921 (бановине и Управа града Београда).

If we compare the results from the 1921 census with those of the military enumeration of population from 1913, we see that the number of population in 1913 was greater, which has already been explained by war casualties and emigration (a large number of Turks who emigrated from liberated regions, most from Sandžak) although Montenegrins immigrated in districts under Montenegrin Military Administration.

The second population census was carried out on 31 March 1931. The results were published according to political-territorial division that differed from that of the 1921 census (banovine and the Administration of Belgrade).

Домаћинства

Према методологији пописа 1921. и 1931, члановима домаћинства, поред чланова породице, сматрана су сва лица која живе у домаћинству, без обзира на постојање или непостојање сродства са старешином домаћинства (послуга, подстанари, привремено присутна лица).

Households

According to the methodology for 1921 and 1931 censuses, members of a household were considered not only the members of the family but also all persons who lived in it regardless of whether they are related or not with the head of the household (servants, tenants, temporary present persons).

3.18. Површина, густина насељености и домаћинства, по пописима 1921. и 1931.
Area, population density and households, by 1921 and 1931 censuses

	Попис 31.01.1921. *Census 31.01.1921*	Попис 31.03.1931. *Census 31.01.1931*	
Србија			**Serbia**
Површина, km²	88 361	88 361	Area, km²
Број становника на 1 km²	54,54	64,80	Number of population per 1 km²
Број домаћинстава	985 219	1 157 254	Number of households
Број становника на 1 домаћинство	4,89	4,95	Number of population per 1 household
Централна Србија			Central Serbia
Површина, km²	55 968	55 968	Area, km²
Број становника на 1 km²	50,80	63,42	Number of population per 1 km²
Број домаћинстава	573 269	677 632	Number of households
Број становника на 1 домаћинство	4,96	5,24	Number of population per 1 household
Војводина			Vojvodina
Површина, km²	21 506	21506	Area, km²
Број становника на 1 km²	71,47	75,52	Number of population per 1 km²
Број домаћинстава	327 061	370 861	Number of households
Број становника на 1 домаћинство	4,70	4,38	Number of population per 1 household
Косово и Метохија			Kosovo and Metohia
Површина, km²	10 887	10 887	Area, km²
Број становника на 1 km²	40,32	50,71	Number of population per 1 km²
Број домаћинстава	84 889	108 761	Number of households
Број становника на 1 домаћинство	5,17	5,08	Number of population per 1 household

Извор: Завод за статистику Србије и Црне Горе, *Демографска статистика 2001.*

Source: Statistical Office of Serbia and Montenegro, *Demographic Statistics, 2001.*

Полна и старосна структура становништва

Према резултатима пописа 1921. и 1931. уочљиве су разлике у *полној структури становништва* по подручјима Србије. Наиме, у 1931. години индекс маскулинитета у Србији износио је 97,6, док је овај индекс у централној Србији и Војводини био приближно исти, а на Косову и Метохији знатно виши.

Индекс маскулинитета према попису 1921. износио је 94,3. То што је попис 1921. обављен по завршетку Првог светског рата вероватно је разлог што је индекс у овом попису нижи (поготово на подручју централне Србије) од индекса у наредном.

У оба пописа, мањи број мушкараца у односу на жене није био утврђен једино на Косову и Метохији.

Sex and age structure of population

The results of the 1921 and 1931 censuses brought out the differences *in the sex structure of the population* by regions of Serbia. Namely in 1931, the index of masculinity in Serbia amounted to 97,6 while it was approximately the same in Central Serbia and Vojvodina and considerably higher in Kosovo and Metohia.

The masculinity index, according to the 1921 census, amounted to 94,3. Considering that the 1921 census was carried out after World War I had ended, one can assume that that was the reason why the index in this census was lower (especially in Central Serbia) than that in the next one.

In the 1921 and 1931 censuses, the lower number of males compared to females was not found only on Kosovo and Metohia.

3.19. Индекс маскулинитета по пописима 1921. и 1931.
Masculinity index, by 1921 and 1931 censuses

	Попис 31.01.1921. *Census on 31.01.1921*	Попис 31.03.1931. *Census on 31.03.1931*	
Србија	**94,3**	**97,6**	**Serbia**
Централна Србија	92,5	97,2	Central Serbia
Војводина	95,8	96,4	Vojvodina
Косово и Метохија	100,7	103,6	Kosovo and Metohia

Извор: Владимир Симеуновић: *Становништво Југославије и социјалистичких република 1921-1961.*

Source: Vladimir Simeunović: *Population of Yugoslavia and Socialist republics, 1921-1961.*

3.20. Старосна структура становништва, по пописима 1921. и 1931.
Age structure of the population, by 1921 and 1931 censuses

	Попис 31.01.1921. *Census on 31.01.1921*	Попис 31.03.1931. *Census on 31.03.1931*	Попис 31.01.1921. *Census on 31.01.1921*	Попис 31.03.1931. *Census on 31.03.1931*	Попис 31.01.1921. *Census on 31.01.1921*	Попис 31.03.1931. *Census on 31.03.1931*
	укупно - *Total*		мушко - *Males*		женско - *Females*	
Србија - *Serbia*	**4 819 430**	**5725 912**	**2 339 348**	**2 828 106**	**2 480 082**	**2 897 806**
0-4 године - *years*	468 339	789 644	240 553	400 615	227 786	389 029
5-9	550 979	710 232	282 641	363 167	268 338	347 065
10-14	627 309	434 263	320 980	223 378	306 329	210 885
15-19	528 220	517 061	261 972	260 950	266 248	256 111
20-24	435 599	572 243	208 358	294 569	227 241	277 674
25-29	311 000	502 044	142 384	254 087	168 616	247 957
30-34	325 929	424 260	140 931	207 308	184 998	216 952
35-39	304 631	319 332	139 219	152 660	165 412	166 672
40-44	279 039	309 577	125 669	139 469	153 370	170 108
45-49	195 394	274 588	92 810	128 648	102 584	145 940
50-54	204 421	239 309	94 798	106 909	109 623	132 400
55-59	157 822	173 452	77 645	81 622	80 177	91 830
60-64	169 602	162 985	81 146	73 716	88 456	89 269
65-69	96 913	117 744	50 283	56 912	46 630	60 832
70-74	78 222	88 945	37 463	41 160	40 759	47 785
75-79	36 614	45 265	18 562	22 224	18 052	23 041
80-84	29 980	27 733	14 147	12 630	15 833	15 103
85-89	8 514	9 066	4 352	4 307	4 162	4 759
90-94	6 287	4 738	3 060	2 114	3 227	2 624
95-99	1 968	1 479	1 008	713	960	766
100 и више година - *100 and more years*	2 230	1 037	1 125	514	1 105	523
Непознато - *unknown*	418	915	242	434	176	481

Извор: Владимир Симеуновић, *Становништво Југославије и социјалистичких република 1921-1961*, Студије анализе и прикази, Београд 1964, табеле 48. и 56.

Source: Vladimir Simeunović, *Population of Yugoslavia and socialist republics, 1921-1961*, Studies, Analysis and Outlines, Belgrade, tables 48 and 56.

3.21. Просечна старост становништва – према полу, по пописима 1921. и 1931.
Average age of population – by sex, 1921 and 1931 censuses

	Пол	1921	1931	*Sex*	
Србија	**Свега**	**27,8**	**27,0**	**Total**	**Serbia**
	Мушко	**27,2**	**26,3**	**Males**	
	Женско	**28,2**	**27,8**	**Females**	
Централна Србија	Свега	27,2	26,4	Total	Central Serbia
	Мушко	26,6	25,6	Males	
	Женско	27,8	27,1	Females	
Војводина	Свега	28,9	29,2	total	Vojvodina
	Мушко	28,7	28,7	Males	
	Женско	29,1	29,8	Females	
Косово и Метохија	Свега	26,6	24,9	Total	Kosovo and Metohia
	Мушко	25,4	24,0	Males	
	Женско	27,8	25,9	Females	

Извор: Владимир Симеуновић, *Становништво Југославије и социјалистичких република 1921-1961*, Студије анализе и прикази, Београд 1964, табела 80, стр. 111.

Source: Vladimir Simeunovic, *Population of Yugoslavia and socialist republics, 1921-1961*, Studies, Analysis and Outlines, Belgrade 1964, tables 80, pp. 111.

Просечна старост становништва Србије смањена је између посматраних пописа, вероватно услед врло високог наталитета у том периоду ("компензациони период"). То се првенствено односи на централну Србију и Косово и Метохију, док је код нисконаталитетног подручја Војводине (секуларни пад наталитета) просечна старост становништва благо порасла.

The average age of the population in Serbia decreased between monitored censuses, probably due to a very high natality in that period ("compensation period"). This relates in particular to Central Serbia and Kosovo and Metohia, while in Vojvodina, which had a low natality (secular natality decrease), the average age of the population slightly increased.

3.22. Структура становништва према вероисповести, по пописима 1921. и 1931.
Composition of the population according to confession, by censuses in 1921 and 1931

	Попис 31.01.1921. *Census 31.01.1921*		Попис 31.01.1931. *Census 31.01.1931*		
	апсолутни број - *absolute number*	%	апсолутни број - *absolute number*	%	
Укупно	**4 8194 30**	**100,00**	**5 725 912**	**100,00**	**Total**
Православна	3 410 058	70,76	4 176 759	72,94	Orthodox
Католичка (римокатоличка)	771 035	16,00	852 812	14,89	Catholic
Протестантска (евангелистичка)	159 344	3,31	168 559	2,94	Protestant (evangelist)
Остале хришћанске вероисповести	16 923	0.35	31 170	0,54	Other Chirstian confessions
Исламска (муслиманска)	427 170	8,86	493 815	8,62	Islamic (Muslim)
Друге, без конфесије и непознато	28 809	0,60	29 797	0,52	Other, without confession and unknown

Извор: Књиге пописа становништва 1921. и 1931.

Source: Books of the 1921 and 1931 population.

Период после Првог светског рата праћен је процесом индустријализације и урбанизације земље. Последице ових процеса огледале су се у стварању великих градских средишта и повећању градског становништва. У табели која следи приказан је развој пет градова према подацима два пописа.

After World War I the process of industrialization and urbanization took place in the country. The result of all processes was the creation of big urban centers and the growth of urban population. The table below shows the development of five towns according to data of the two censuses.

3.23. Становништво у неким градовима, по пописима 1921. и 1931.
Population in certain towns, by 1921 and 1931 censuses

Градови	Број становника *Number of population*		Прираштај, 1921-1931. *Natural increase 1921-1931*		Према попису 1931. *According to 1931 census*			*Towns*
	1921	1931	апсолутни број *absolute number*	%	број становника на 100 домаћинстава *Number of population per 100 households*	број домаћинстава на 100 кућа *Number of households per 100 houses*	број становника на 100 кућа *Number of population per 100 houses*	
Београд	111 739	238 775	127 036	113,7	399,8	259,8	1038,9	Belgrade
Суботица	90 961	100 058	9 097	110,0	408,3	130,9	534,6	Subotica
Нови Сад	39 122	63 985	24 863	163,6	408,4	183,4	749,2	Novi Sad
Ниш	25 109	35 465	10 356	141,2	461,8	130,5	602,7	Niš
Крагујевац	15 643	27 208	11 565	173,9	422,4	142,1	600,1	Kragujevac

Извор: Попис становништва 1931, књига 1, табела 9.

Source: 1931 population census, book 1, table 9.

Следећи попис становништва био је припремљен за крај марта 1941. године, али су политички догађаји и рат омели његово спровођење.

ДИНАМИКА РАЗВОЈА СТАНОВНИШТВА, 1912-1947.

Управа статистике издала је у периоду од 1929. до 1940. године десет статистичких годишњака Краљевине Југославије, у којима је пружила рекапитулацију важнијих демографских података. Ипак, за период 1912-1931. не располаже се подацима виталне статистике који би омогућили прерачунавање за Србију.

Процене становништва

Последњи општи попис становништва за овај период спроведен је 1931. Да би се ипак дошло до броја становника у периоду 1931-1941, тај број је најпре израчунаван геометријском прогресијом без коректуре, а на бази стопе прираштаја становништва забележене у пописима 1921. и 1931. Накнадно је ово рачунање кориговано и висином природног прираштаја становништва после 1931. Ови прорачуни објављивани су у статистичким годишњацима које је издавала бивша Општа државна статистика[1]. Овако израчунат број становника за Србију (стање 31.03.1941) износио је 6485745.

Број становника на дан 31.03.1945. израчунат је додавањем четвороструког просечног годишњег прираштаја из периода 1934-1938. на број становника из 1941. године. Он представља само очекивани број становника (6762055) који би био остварен да није било ратних губитака. Тај број је затим коригован оценама ратних губитака, резултатима миграција и др. Попис из 1948. године омогућио је реалистичније коректуре тих бројки.

Интерполацијом, односно екстраполацијом, извршена је процена броја становника за читав период 1920-1947.

The next population census was prepared for the end of March 1941, but it was prevented from being carried out by political events and the war.

DYNAMIC OF POPULATION DEVELOPMENT, 1912-1947

Over 1929-1940 the Administration of Statistics issued ten books of statistical yearbooks of the Kingdom of Yugoslavia in which it provided an outline of major demographic data. However there is no data from vital statistics for 1912-1931 that would enable recalculation for Serbia.

Population estimates

The last population for this period was carried out in 1931. Still to obtain the number of population for the period 1931-1941, one had to calculate it by using geometrical progression without correction and on the basis of the rate of population increase, which was available in population censuses in 1921 and 1931. That calculation was later corrected by the degree of natural increase of population after 1931. Those figures were published in statistical yearbooks issued by the former General Government Statistics[1]. That number of population for Serbia (as of 31.03.1941) amounted to 6485745.

The number of population as of 31.03.1945 was calculated by adding up a quadruple average annual increase from the period 1934-1938 to that from 1941. It represents only the expected number of population (6762055), which would have been attained if there had not been war casualties. That number was then corrected by estimating the number of losses, by the results of migration and other. The census from 1948 enabled their more realistic corrections.

The number of population for the entire period 1920-1947 was estimated by interpolation, i.e. extrapolation.

[1] Државни статистички уред Демократске Федеративне Југославије: Демографска статистика, *Израчунат број становника Југославије за 1941. и 1945*, Београд 1945.
Statistical office of the Democratic Federal Yugoslavia: Demografic statistics, *Calculation of the population of Yugoslavia, 1941 and 1945*, Belgrade 1945.

Наталитет

Мада је наталитет становништва Србије, изузев кратких компензационих периода после Првог и Другог светског рата, константно опадао у целом посматраном периоду (са 33‰ у 1931. на 22,6‰ у 1939), он се дуго није одражавао на природни прираштај, јер је истовремено морталитет брже опадао.

Опадање наталитета било је највеће на подручју централне Србије[1)] (са 33‰ на 22,6‰), затим у Војводини (са 26,8‰ на 19,2‰), док је на подручју Косова и Метохије наталитет у периоду 1931-1939. био релативно стабилан (око 36‰, изузев 1939. године – 31,5‰).

Natality

Although the natality of population of Serbia, except for short compensation periods after World Wars I and II, was constantly decreasing over the entire reference period (from 33‰ in 1931 to 22,6‰ in 1939), did not stay for a long while at the level of natural increase because, at the same time, mortality decreased faster.

The greatest natality decrease was noted in Central Serbia[1)] (from 33‰ to 22,6‰), then in Vojvodina (from 26,8‰ to 19,2‰), while it was relatively stable (approximately 36‰, except for 1939 – 31,5‰) in Kosovo and Metohia between 1931 and 1939.

3.24. Природно кретање становништва, 1910-1940. Natural changes of population, 1910-1940

	Број становника, у хиљ. Number of population, thous.	Живорођени Livebirths	Умрли Deaths	Умрла одојчад Infant deaths	Природни прираштај Natural increase	Склопљени бракови Marriages
1910	3 147	...	...	...	...	...
…	...	...	...	...	...	...
1920	4 830	...	...	...	...	...
1921	4 854	...	...	...	...	...
1922	4 937	...	...	...	...	...
1923	5 020	...	...	...	...	...
1924	5 105	...	...	...	...	...
1925	5 193	...	...	...	...	...
1926	5 282	...	...	...	...	...
1927	5 373	...	...	...	...	...
1928	5 466	...	...	...	...	...
1929	5 560	...	...	...	...	...
1930	5 655	...	...	...	...	...
1931	5 748	189 724	112 210	28 395	77 514	52 786
1932	5 841	...	...	...	...	...
1933	5 934	...	...	...	...	...
1934	6 030	182 545	101 420	90 044[1)]	81 125	40 777
1935	6 127	174 652	97 794	...	76 858	45 046
1936	6 225	161 576	92 562	...	69 014	43 443
1937	6 323	159 201	94 636	...	64 565	49 305
1938	6 426	153 198	94 408		58 790	53 022
1939	6 531	147 630	91 594	36 208[2)]	56 036	53 057
1940	6 636	...	...	...	...	...

Извор: Владимир Симеуновић, *Становништво Југославије и социјалистичких република 1921-1961*, Студије анализе и прикази, Београд 1964, табела 28 и 30 (стр. 39), 30; *Статистички годишњак Краљевине Југославије,* 1940, табела 17.

[1)] Податак се односи на период 1934-1937.
[2)] Податак се односи на период 1938-1939.

Source: Vladimir Simeunović, *Population of Yugoslavia and socialist republics, 1921-1961,* Studies, Analysis and Reviews, Belgrade 1964, table 28 and 30 (pages 39, 30); *Statistical Yearbook of Yugoslavia, 1940,* table 17.

[1)] Period of reference: 1934-1937.
[2)] Period of reference: 1938-1939.

[1)] Владимир Симеуновић, *Становништво Југославије и социјалистичких република 1921-1961*, Студије, анализе и прикази, Београд 1964. / Vladimir Simeunović: *Population of Yugoslavia and Socialist republics, 1921-1961,* Studies, analyses and presentations, Belgrade, 1964.

Морталитет

У периоду 1931-1939. ниво стопе морталитета у Србији кретао се у распону 19,5-14‰. Пад стопе присутан је на свим подручјима, с тим да је највећи пад забележен на Косову и Метохији (са 24,6‰ на 17,6‰).

Природни прираштај

Описано кретање наталитета и морталитета одређује кретање природног прираштаја, који, према расположивим подацима за Србију, константно опада. Налаз важи за подручје Војводине и централне Србије, док је на подручју Косова и Метохије забележен раст стопе природног прираштаја у периоду 1934-1938. Непосредно пред Други светски рат, природни прираштај и овде опада.

У годинама 1937. и 1938. запажа се знатно опадање природног прираштаја. На то утиче наталитет *крњих* генерација рођених током Првог светског рата (1914-1918). Наталитет генерација рођених после 1919, који би дошао до изражаја после 1940, с друге стране, компензован је повећаним морталитетом услед ратних губитака у Другом светском рату.

Мада се за ратне године не располаже подацима, претпоставља се да је разлика између броја живорођених и броја умрлих била високо негативна, како због смањеног рађања у периоду 1941-1945. тако и због директних ратних губитака становништва за време Другог светског рата.

Смртност одојчади

Кретање стопа смртности одојчади за 1931. и раздобље 1934-1937. показује следећу карактеристику: од високе стопе (149,7‰), у Србији је стопа смртности опала на 135,8‰. Највећа стопа била је у Војводини (пад са 208,1‰ на 194,8‰) и на Косову и Метохији (пад са 196,5‰ на 161,7‰).

Нупцијалитет

Податке о склопљеним браковима било је могуће исказати, такође, само за године наведене у табели 3.24. Према тим подацима, битне карактеристике кретања опште стопе нупцијалитета у Србији јесу њен пад у периоду 1931-1936. и незнатан пораст у периоду 1937-1939.

Највеће опадање опште стопе нупцијалитета било је присутно на Косову и Метохији, првенствено због младе демографске структуре, док је она у централној Србији и Војводини била релативно стабилна.

ПОДАЦИ ПО ГРАДОВИМА

У табели која следи приказан је развој становништва у пет градова у периоду после пописа 1931.

Природни прираштај је у свим градовима био позитиван.

Mortality

Over 1931-1939 the level of the mortality rate in Serbia ranged from 19,5 to 14‰. The rate fell on all territories, the greatest drop being noted in Kosovo and Metohia (from 24,6‰ to 17,6‰).

Natural increase

The depicted natality and mortality changes define that of the natural increase, which, according to available data for Serbia, is constantly decreasing. This goes for the territories of Vojvodina and Central Serbia, while in Kosovo and Metohia we have a growth ot the rate of natural increase from 1934 to 1938. On the eve of World War II, the natural increase was also falling down.

In 1937 and 1938 one can note a significant decrease of natural increase. This was due to the natality of *broken* generations born during World War I (1914-1918). The natality of generations born after 1919, which was noticeable after 1940, was on the other hand compensated by an increased mortality due to war casualties in World War II.

Although there are no available data for war years, one assumes that the discrepancy between the number of livebirths and that of deaths was highly negative because of the decreased number of births from 1941 to 1945 as well as of direct war casualties during World War II.

Infant deaths

The evolution of the rate of infant deaths for 1931 and the period 1934-1937 shows the following characteristic: from a high rate (149,7‰), the mortality rate in Serbia dropped to 135,8‰. Vojvodina had the greatest rate (fall from 208,1‰ to 194,8‰) as well as Kosovo and Metohia (fall from 196,5‰ to 161,7‰).

Marriages

Data on marriages were available to be presented only for years mentioned in table 3.24. According to them, the major characteristics of changes of the general rate of marriages in Serbia are the decrease over 1931-1936 and minor increase from 1937 to 1939.

The greatest decrease of the general rate of marriages was noted in Kosovo and Metohia, first of all because of a young demographic structure while that in Central Serbia and Vojvodina was relatively stable.

DATA ON TOWNS

The table below presents the changes of population in five towns after the census in 1931.

The natural increase was positive in all tows.

3.25. Природно кретање становништва, по градовима, 1936-1939. Natural changes of population, by towns, 1936-1939

Градови	Живорођени *Livebirts*			Умрли *Deaths*			Природни прираштај *Natural increase*			Скло-пљени бракови *Marriages*	*Towns*
	свега *All*	мушко *Males*	женско *Females*	свега *All*	мушко *Males*	женско *Females*	свега *All*	мушко *Males*	женско *Females*		
1936											**1936**
Београд	3 982	2 079	1 903	2 871	1 468	1 403	1 111	611	500	3 013	Belgrade
Суботица	2 340	1 219	1 121	1 753	912	841	587	307	280	909	Subotica
Нови Сад	1 120	569	551	871	477	394	249	92	157	598	Novi Sad
Ниш	800	413	387	554	300	254	246	113	133	347	Niš
Крагујевац	612	323	289	410	215	195	202	108	94	264	Kragujevac
1937											**1937**
Београд	4 024	2 092	1 932	3 170	1 716	1 454	854	376	478	3 147	Beograd
Суботица	2 282	1 215	1 067	1 839	974	865	443	241	202	837	Subotica
Нови Сад	1 108	562	546	947	500	447	161	62	99	591	Novi Sad
Ниш	825	415	410	551	292	259	274	123	151	343	Niš
Крагујевац	627	330	297	439	223	216	188	107	81	309	Kragujevac
1938											**1938**
Београд	4 389	2 226	2 163	3 153	1 754	1 399	1 236	472	764	3 546	Beograd
Суботица	1 895	965	930	1 677	870	807	218	95	123	849	Subotica
Нови Сад	1 095	548	547	897	454	443	198	94	104	612	Novi Sad
Ниш	771	376	395	570	313	257	201	63	138	370	Niš
Крагујевац	610	317	293	442	247	195	168	70	98	300	Kragujevac
1939											**1939**
Београд	4 262	2 208	2 054	3 260	1 776	1 484	432	570	1 002	3 427	Beograd
Суботица	2 043	1 050	993	1 833	966	867	210	84	126	800	Subotica
Нови Сад	1 179	613	566	1 020	559	461	159	54	105	676	Novi Sad
Ниш	855	442	413	535	280	255	320	162	158	388	Niš
Крагујевац	577	284	293	366	191	175	211	93	118	269	Kragujevac

Извор: *Статистички годишњак Краљевине Југославије* за 1937. и 1938-1940.

Source: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia for 1937 and 1938-1940.*

Период после Другог светског рата
Period after World War II

Србија је након завршетка Другог светског рата имала карактеристике недовољно развијене, ратом опустошене и разорене земље. Већина становништва је живела искључиво од пољопривреде. Очекивано трајање живота било је испод 60 година.

Убрзо после рата почиње интензивна индустријализација, праћена масовним приливом вишкова радне снаге из села у градове и нове индустријске центре. Свестрани друштвени развој, побољшање животног стандарда и здравствене заштите омогућили су да се очекивано трајање живота продужи на 70 година за мушкарце односно 75 година за жене.

Ова друштвена дешавања била су праћена и другим демографским променама. Трансфер радне снаге из сеоских у градске средине одвијао се брзо и стихијски, тако да су опустела многа села. При томе, села је напуштало највиталније становништво. Градови нису могли да упосле све вишкове радне снаге, што је довело до појаве незапослености и масовног одласка у иностранство.

После Другог светског рата спроведено је седам пописа становништва на територији Републике Србије. Попис 1991.

Serbia had all the characteristics of an under-developed, devasted and destroyed country after World War II. Much of population lived exclusively of agriculture. Life expectancy was under 60 years old.

Very soon after the war, intensive industrialization commenced accompanied by massive migration of labour force surplus from villages to towns and new industrial centers. Universal social developement, improvement of living standard and health care led to the prolongation of life expectancy to 70 years for males, i.e. 75 for women.

Those social events were also followed by other demographical changes. The transfer of labour force from rural to urban environment was quick and rudimentary, which led to the depopulation of many villages. One should know that the most vital population left villages. Towns being able to provide employment for all surpluses of labour force, unemployment and massive migration abroad occurred.

After World War II, seven censuses of population were carried in the Republic of Serbia. The Census of 1991 did not suc-

године није успео на Косову и Метохији због бојкота већине албанског становништва, док је попис 2002. године спроведен само на територији централне Србије и Војводине. Изостанак пописа на Косову и Метохији 2002, као и методолошке измене, отежавају анализу кретања броја становника. У попису 2002. примењене су нове међународне препоруке при исказивању броја становника. Из сталног становништва искључена су лица која су годину дана или дуже била одсутна из земље због рада или боравка у иностранству. У складу с тим, у стално становништво укључени су страни држављани који су годину дана или дуже радили или боравили у Србији. Да би се постигла боља упоредивост података, подаци за 1991. и 2002. годину исказани су на два начина: подаци пописа 1991. исказани су према методологији пописа 2002. и, обрнуто, подаци пописа 2002. дати су по методологији ранијих пописа.

ceed in Kosovo and Metohia because of the boycott of the majority part of Albanian population. On the other hand, the census in 2002 was conducted in Central Serbia and Vojvodina. The census in 2002 not being carried out in Kosovo and Metohia, methodology being amended, the analysis of changes in the number of population is harder to be done. New international recommendations relating to the presentation of the number of inhabitants were used in the 2002 census. Persons who were absent from the country for one year or more because they worked or stayed abroad were excluded from resident population. Accordingly, the resident population included foreign national subjects who worked or stayed in Serbia for one year or more. In order to have a better comparability, data for 1991 and 2002 are presented in two ways: those from the 1991 census are shown according to the 2002 census methodology and vice versa, those of the 2002 census in accordance with previous censuses.

3.26. Број становника, по послератним пописима
Number of population, by after-war censuses

	По методологији ранијих пописа *According to the methodology of previous censuses*							По методологији пописа 2002. *According to the 2002 census methodology*		
	1948	1953	1961	1971	1981	1991	2002	1991	2002	
Република Србија	**6 527 583**	**6 978 119**	**7 641 962**	**8 446 726**	**9 313 686**	**9 778 991**	**...**	**...**	**...**	**Republic of Serbia**
Република Србија[1]	**5 794 837**	**6 162 321**	**6 678 247**	**7 202 915**	**7 729 246**	**7 822 795**	**7 893 125**	**7 576 837**	**7 498 001**	**Republic of Serbia**[1]
Централна Србија	4 154 238	4 463 681	4 823 276	5 250 355	5 694 464	5 808 906	5 794 346	5 606 642	5 466 009	Central Serbia
Војводина	1 640 599	1 698 640	1 854 971	1 952 560	2 034 782	2 013 889	2 098 779	1 970 195	2 031 992	Vojvodina
Косово и Метохија[2]	732 746	815 798	963 715	1 243 811	1 584 440	1 956 196	...	...	...	Kosovo and Metohia[2]
Град Београд	634 003	731 837	942 190	1 209 360	1 470 073	1 602 226	1 638 643	1 552 151	1 576 124	Town of Belgrade
Град Ниш	109 280	122 100	148 354	195 362	232 563	248 086	256 402	245 182	250 518	Town of Nis
Крагујевац – град	85 468	93 465	105 711	130 551	164 823	180 084	180 796	176 743	175 802	Kragujevac – town
Нови Сад – град	111 358	120 686	155 685	206 821	250 138	265 464	306 306	261 121	299 294	Novi Sad – town
Приштина	19 631	24 081	38 593	69 514	108 083	155 499	...	...	...	Priština

Извор: Попис 1991, књига 9; Попис 2002, књига 9.
[1] Без података за Косово и Метохију.
[2] Подаци за Косово и Метохију – за 1991, јесу процењени подаци.

Source: 1991 census, book 9; 2002 census, book 9.
[1] Excluding data for Kosovo and Metohia.
[2] Data for Kosovo and Metohia for 1991 are estimated data.

3.27. Индекси броја становника, по послератним пописима
Indexes of the number of population, by after-war censuses

	По методологији ранијих пописа *According to the methodology of previous censuses*							По методологији пописа 2002. *According to the 2002 census methodology*		
	1953/48	1961/53	1971/61	1981/71	1991/81	1991/48	2002/91	2002/48	2002/91	
Република Србија	**106,9**	**109,5**	**110,5**	**110,3**	**105,0**	**149,8**	**-**	**-**	**-**	**Republic of Serbia**
Република Србија[1]	**106,3**	**108,4**	**107,9**	**107,3**	**101,2**	**135,0**	**100,9**	**136,2**	**99,0**	**Republic of Serbia**[1]
Централна Србија	107,4	108,1	108,9	108,5	102,0	139,8	99,7	139,5	97,5	Central Serbia
Војводина	103,5	109,2	105,3	104,2	99,0	122,8	104,2	127,9	103,1	Vojvodina
Косово и Метохија[2]	111,3	118,1	129,1	127,4	123,5	267,0	-	-	-	Kosovo and Metohia[2]
Град Београд	115,4	128,7	128,4	121,6	109,0	252,7	102,3	258,5	101,5	Town of Belgrade
Град Ниш	111,7	121,5	131,7	119,0	106,7	227,0	103,4	234,6	102,2	Town of Nis
Крагујевац – град	109,4	113,1	123,5	126,3	109,3	210,7	100,4	211,5	99,5	Kragujevac – town
Нови Сад – град	108,4	129,0	132,8	120,9	106,1	238,4	115,4	275,1	114,6	Novi Sad – town

Извор: Попис 1991, књига 9; Попис 2002, књига 9.
[1] Без података за Косово и Метохију.
[2] Подаци за Косово и Метохију – за 1991, јесу процењени подаци.

Source: 1991 census, book 9; 2002 census, book 9.
[1] Excluding data for Kosovo and Metohia.
[2] Data for Kosovo and Metohia for 1991 are estimated data.

Подаци показују да се становништво Србије у периоду од 1948. до 2002. године повећало за око 50%. Међутим, очите су велике регионалне разлике у интензитету раста броја становника у међупописним периодима. Пораст броја становника централне Србије и Војводине био је знатно умеренији него пораст становништва Косова и Метохије.

Становништво централне Србије се до 1991. повећало за око 40% у односу на 1948. годину, да би у периоду од 1991. до 2002. године дошло до пада броја становника од око 2,5%.

Становништво Војводине се 2002. године, у односу на 1948, повећало за око 30%. Међутим, на овој територији је већ у међупописном периоду 1981-1991. забележен пад броја становника, да би у периоду од 1991. до 2002. године дошло до повећања за око 3%, захваљујући приливу избеглица након распада СФРЈ.

За разлику од централне Србије и Војводине, популација Косова и Метохије имала је знатно интензивнији раст. Од 1948. до 1991. године забележен је пораст косовско-метохијског становништва за близу 2,7 пута, првенствено захваљујући високом природном прираштају, који је био највећи у Европи.

Док се удео становништва централне Србије и Војводине у укупном становништву Србије смањивао, удео становништва Косова и Метохије стално се повећавао.

Data indicate that the population of Serbia over 1948-2002 increased by approximately 50%. However, one can notice large regional differences in the intensity of the growth of the number of population between censuses. The rise of the number of population in Central Serbia and Vojvodina was considerably more moderate compared to that in Kosovo and Metohia.

The population in Central Serbia increased, up to 1991, by approximately 40% compared to 1948. Over 1991-2002 it dropped by about 2,5%.

When compared to 1948, the population in Vojvodina increased by approximately 30% in 2002. However, between 1981 and 1991 a decrease of the number of population was noted on that territory, and a growth by approximately 3% over 1991-2002, due to the immigration of refugees after the disintegration of SFRY.

Contrary to Central Serbia and Vojvodina, the population in Kosovo and Metohia saw a significantly more intense increase. From 1948 to 1991, we notice a growth by near 2,7 times of the population of Kosovo and Metohia, first of all owing to the high natural increase, which was the greatest in Europe.

While the share of the population in Central Serbia and Vovjodina in the total population of Serbia was decreasing, that in Kosovo and Metohia was constantly increasing.

3.28. Учешће становништва појединих подручја у укупном становништву Србије, по пописима 1948-1991.
Share of population in certain regions in the total population of Serbia, by censuses, 1948-1991

	1948	1953	1961	1971	1981	1991	
Република Србија	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**Republic of Serbia**
Централна Србија	63,7	64,0	63,1	62,2	61,1	59,4	Central Serbia
Војводина	25,1	24,3	24,3	23,1	21,9	20,6	Vojvodina
Косово и Метохија	11,2	11,7	12,6	14,7	17,0	20,0	Kosovo and Metohia

Извор: Попис 1991, књига 9.

Source: 1991 census, book 9.

Према подацима из 1991. године, удео Војводине и удео Косова и Метохије у укупном становништву Републике били су готово изједначени, док је 40-ак година раније становништво Војводине чинило једну четвртину укупног становништва Србије, а становништво Косова и Метохије имало удео од свега 11%.

Међупописни период 1991-2002. остаће запамћен у српској историји по драматичним дешавањима. Србија се суочила са економским санкцијама, падом животног стандарда, осећањем опште несигурности и неизвесности, одласком младих и стручних људи у иностранство и приливом избеглица, а још су више погоршане негативне демографске тенденције.

Пописом 2002. године обухваћено је око 379 хиљада лица која су у периоду од почетка ратних дешавања избегла на територију Србије. Велика временска дистанца између момента принудног мигрирања и момента спровођења пописа значајно је утицала на смањен обухват, тј. осипање броја избеглица, како услед њиховог повратка у земљу порекла или одласка у иностранство (јер је многима територија Србије била само транзитно подручје на путу за иностранство) тако и због пријема у држављанство Србије и појачаног морталитета ове популације, услед веће здравствене угрожености.

Својим доласком избеглице су ублажиле депопулациона кретања у Републици Србији. Из упоредног прегледа података пописа 1991. и 2002. године може се видети колико је смањено становништво централне Србије и Војводине у међупописном периоду, и у којој мери су избегла лица утицала на ублажавање тог смањења, изазваног негативним прираштајем и исељавањем становништва.

According to data from 1991, the share of Vojvodina and that of Kosovo and Metohia in the total population of the Republic were almost equal, while 40 years earlier the population of Vojvodina participated with ¼ in the total population in Serbia, and that in Kosovo and Metohia with 11%.

The period between 1991-2002 censuses will be known in the Serbian history as the time of dramatical events. Serbia faced economic sanctions, the fall of living standard, feeling of uncertainty and insecurity, leaving of youth and experts for abroad and immigration of refugees and the further aggravation of negative demographical tendencies.

The 2002 census did not include approximately 379000 persons who, from the beginning of war events, immigrated to Serbia. The large time interval between the moment of forced migration and that when the census was carried out influenced significantly the smaller coverage, i.e. the decrease of the number of refugees, due to their return to their country of origin or to their leaving for abroad (because Serbia was only a transit to many of them on their way to abroad) as well as due to the citizenship of Serbia they received and the stronger mortality of this population because of worse health conditions.

Refugees having immigrated, the depopulation was alleviated in the Republic of Serbia. Once the data of both censuses, in 1991 and 2002, compared, we can see to what extent the population in Central Serbia and Vojvodina decreased between the above mentioned censuses, and to what extent refugees influenced its lessening, generated by the negative increase and population emigration.

3.29. Промене у укупном броју становника између два пописа настале доласком избеглица
Changes in the total number of population between two censuses due to the arrival of refugees

	Број становника *Number of population*		Апсолутни пораст/пад, 1991-2002 *Absolute increase/decrease, 1991-2002*	Број избеглица *Number of refugees*	Учешће избеглица (у %) *Share of refugees (in %)*	Становништво[1], 2002 *Population[1], 2002*	Апсолутни пораст/пад[1], 1991-2002 *Absolute increase/decrease[1], 1991-2002*	
	1991	2002						
Република Србија	**7 576 837**	**7 498 001**	**-78 836**	***379 135***	***5,06***	**7 118 866**	**-457 971**	**Republic of Serbia**
Централна Србија	5 606 642	5 466 009	-140 633	*192 672*	*3,52*	5 273 337	-333 305	Central Serbia
Војводина	1 970 195	2 031 992	61 797	*186 463*	*9,18*	1 845 529	-124 666	Vojvodina

Извор: *Избеглички корпус у Србији, према подацима пописа 2002,* Министарство за људска и мањинска права Србије и Црне Горе, Београд 2004.
[1] Без избеглица.

Source: Total number of refugees in Serbia, according to data of the 2002 census, the Ministry for Human Rights and Minorities in Serbia and Montenegro, Belgrade, 2004.
[1] Refugees excluded.

Без избеглица би укупан пад у броју становника Србије био 457.971, а захваљујући њима – тај пад је сведен на свега 78.836 становника.

Просечна старост од 40,3 године сврстава становништво Србије у групу изразито старих популација, и то не само у европским већ и у светским оквирима. Услед негативног природног прираштаја, број становника се сваке године смањује за око 30 хиљада. Рађање већ одавно не обезбеђује ни просту репродукцију, а број деце млађе од 15 година мањи је од броја лица старијих од 65 година. Многа села су замрла или су у њима остали само најстарији. У периоду од 1991. до 2002. године забележен је пад броја становника у преко 80% насеља, а у 2007. години, према подацима виталне статистике, у више од 28% насеља није рођено ниједно дете.

Пројекције становништва показују да ће за тридесетак година (2032. г.) централна Србија и Војводина имати 6,8 милиона становника, тј. 10% мање него данас.

Without refugees, the total decrease in the number of population of Serbia would be 457.971. Owing to them, this fall amounts to 78.836 population.

Because of the average age of 40,3 years the population of Serbia fall into the group of undoubtedly old population both at the European and world level. Due to the negative natural increase, the number of population decreases every year by 30 thousands. It has been for a long while that the number of births cannot ensure a simple reproduction and the number of children of 15 years of age is smaller than that of persons over 65 years old. Many villages extincted or only the oldest remained. Over 1991-2002, we notice a decrease in the number of population in over 80% of settlements, and in 2007, based on data of vital statistics, no children were born in more than 28% of settlements.

Population projections show that for about thirty years (2032) Central Serbia and Vojvodina will have 6,8 millions of population, that is 10% less than nowadays.

3.30. Просечна старост становништва, по пописима 1953-2002.
Average age of population, by censuses 1953-2002

	Укупно *Total*	Мушко *Males*	Женско *Females*		Укупно *Total*	Мушко *Males*	Женско *Females*
1953	29,4	28,4	29,9	1981	33,7	32,8	34,6
1961	30,5	29,6	31,4	1991	34,9	33,9	36,0
1971	32,4	31,5	33,3	2002[1]	40,2	39,0	41,5

Извор: Књиге пописа (1953-2002).
[1] Без података за Косово и Метохију.

Source: Census books (1953-2002)
[1] Excluding data for Kosovo and Metohia.

3.31. Индекс маскулинитета, по пописима 1948-2002.
Index of masculinity, by censuses 1948-2002

	Република Србија - *Republic of Serbia*			
	укупно *Total*	централна Србија *Central Serbia*	Војводина *Vojvodina*	Косово и Метохија *Kosovo and Metohia*
1948	94,5	94,0	91,7	104,0
1953	95,6	95,3	92,6	104,3
1961	96,7	95,9	94,9	104,5
1971	97,7	97,0	95,0	105,0
1981	98,8	97,9	95,4	106,8
1991	98,4	97,1	94,9	106,6
2002[1]	94,6	94,9	94,1	...

Извор: Књиге пописа (1953-2002).
[1] Без података за Косово и Метохију.

Source: Census books (1953-2002)
[1] Excluding data for Kosovo and Metohia.

3.32. Густина насељености, по пописима 1948-2002.
Population density, by censuses 1948-2002

	Република Србија - *Republic of Serbia*			
	укупно *Total*	централна Србија *Central Serbia*	Војводина *Vojvodina*	Косово и Метохија *Kosovo and Metohia*
1948	73,9	74,2	76,3	67,3
1953	79,0	79,8	79,0	74,9
1961	86,5	86,2	86,3	88,5
1971	95,6	93,8	90,8	114,2
1981	105,4	101,7	94,6	145,5
1991	110,7	103,8	93,6	179,7
2002[1)]	96,8	97,7	94,5	...

Извор: Књиге пописа (1953-2002).
[1)] Без података за Косово и Метохију.

Source: Census books (1953-2002)
[1)] Excluding data for Kosovo and Metohia.

3.33. Удео градског становништва, по пописима 1953-2002.
Share of urban population, by censuses 1953-2002

	Република Србија - *Republic of Serbia*			
	укупно *Total*	централна Србија *Central Serbia*	Војводина *Vojvodina*	Косово и Метохија *Kosovo and Metohia*
1953	22,5	21,2	29,5	14,6
1961	29,8	28,6	38,3	19,5
1971	40,6	40,8	48,7	26,9
1981	46,6	47,8	54,1	32,5
1991	50,7	53,6	55,7	37,3
2002[1)]	56,4	56,2	56,7	...

Извор: *Становништво Југославије у послератном периоду*, СЗС, Београд 1988; *Становништво и домаћинства Републике Србије према резултатима пописа 1991*, Београд 1995; Попис 2002, књига 1, Београд 2003.
[1)] Без података за Косово и Метохију.

Source: *Population of Yugoslavia in the afer-war period, FSO, Belgrade, 1988; Population and Households of the Republic of Serbia according to census results, 1991, Belgrade 1995; 2002 Census, book 1, Belgrade 2003.*
[1)] Excluding data for Kosovo and Metohia.

3.34. Становништво – према вероисповести, по пописима 1953-2002.
Population – by confession, censuses 1953-2002

	Православна *Orthodox*	Католичка *Catholic*	Исламска *Islamic*	Протестантска *Protestant*	Остало *Other*	Атеисти *Atheist*	Непознато *Unknown*
1953	65,8	9,1	10,0	1,6	0,5	12,8	0,2
1991	80,8	6,2	4,3[1)]	1,1	0,3	2,0	5,3
2002[1)]	85,0	5,5	3,2[1)]	1,1	2,9	0,5	1,8

Извор: *Становништво и домаћинства Републике Србије према резултатима пописа 1991,* Београд, 1995; Попис 2002, књига 3, Београд 2003.
[1)] Без података за Косово и Метохију.

Source: *Population of Yugoslavia in the afer-war period, FSO, Belgrade, 1988; Population and Households of the Republic of Serbia according to census results, 1991, Belgrade 1995; 2002 Census, book 3, Belgrade 2003.*
[1)] Excluding data for Kosovo and Metohia.

Након краткотрајног "беби бума" који се догодио педесетих година, долази период сталног опадања фертилитета. Традиционалне вишечлане породице замењују породице с једним до два детета. Природни прираштај је опадао, да би 1989. у Војводини, а убрзо затим и у централној Србији (1992) биле забележене његове негативне вредности. Једино је на Косову и Метохији природни прираштај био позитиван у читавом периоду. Основни демографски показатељи у периоду 1947-2007. приказани су у табели 3.35.

After a short “baby boom” during the fifties we have a period of a constant decrease of fertility. Traditional families with several members were replaced by families with one to two children. The natural increase fell, and in 1989, it showed negative tendencies in Vojvodina and very soon in Central Serbia (1992). The natural increase was positive only in Kosovo and Metohia during the entire period. Major demographic indicators over 1947-2007 are presented in table 3.35.

Становништво Србије – према полу и старости, кроз пописе
Population in Serbia – by sex and age, through censuses

1900

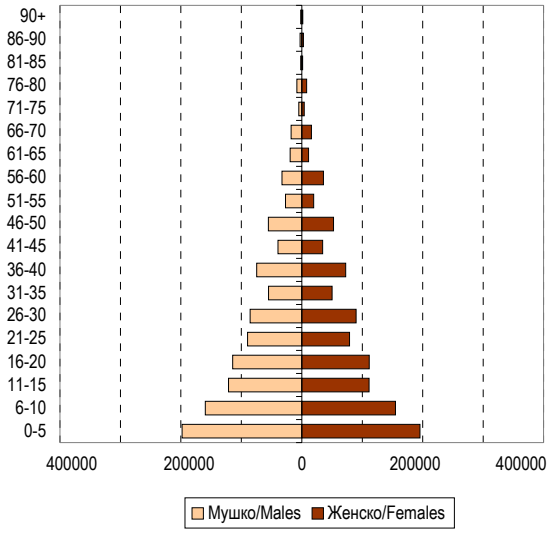

1921

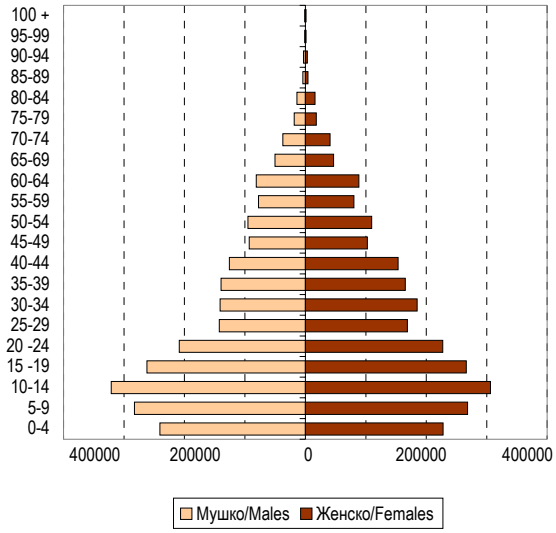

1948

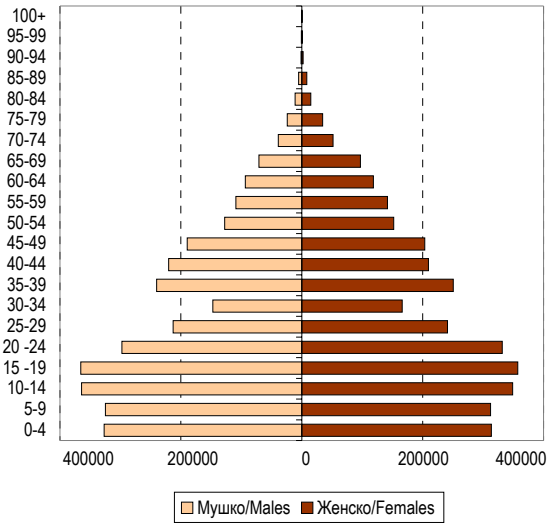

2002[1)]

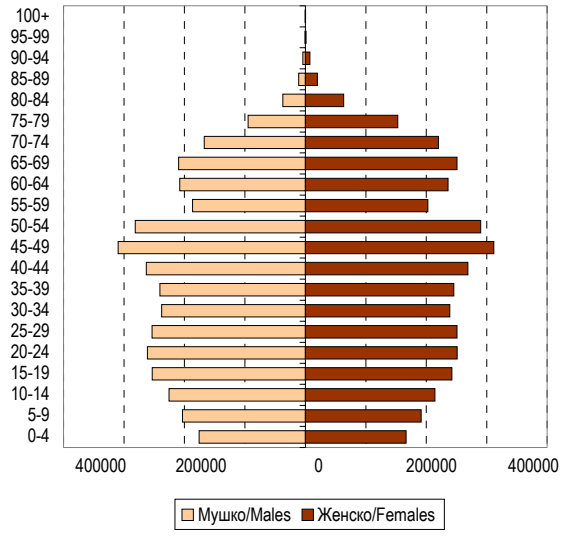

[1)] Без података за Косово и Метохију.

[1)] Excluding data for Kosovo and Metohia.

3.35. Природно кретање становништва, 1947-2007.
Natural changes of population, 1947-2007

	Становништво средином године *Population, mid-year*	Живорођени *Livebirths*	Умрли *Deaths*	Умрла одојчад *Infants deaths*	Природни прираштај *Natural increase*	Закључени бракови *Marriages*	Разведени бракови *Divorces*	На 1000 становника / *per 1000 population*: живорођени *Livebirths*	умрли *Deaths*	природни прираштај *Natural increase*	закључени бракови *Marriages*	Умрла одојчад на 1000 живорођених *Infant deaths per 1000 livebirths*
					Република Србија – *Republic of Serbia*							
1947	6 421 797	162 348	79 786	20 682	82 562	91 868	12 540	25,3	12,4	12,9	14,3	127,4
1948	6 547 021	175 128	86 472	22 303	88 656	94 080	14 376	26,7	13,2	13,5	14,4	127,4
1949	6 635 995	187 860	89 263	23 287	98 597	82 678	9 346	28,3	13,5	14,9	12,5	124,0
1950	6 733 976	198 519	89 842	23 447	108 677	85 435	10 104	29,5	13,3	16,1	12,7	118,1
1951	6 825 986	174 496	94 867	23 228	79 629	74 149	8 725	25,6	13,9	11,7	10,9	133,1
1952	6 899 977	196 925	81 737	20 289	115 188	74 307	6 017	28,5	11,8	16,7	10,8	103,0
1953	6 998 980	186 267	84 894	20 186	101 373	70 875	7 952	26,6	12,1	14,5	10,1	108,4
1954	7 103 018	191 164	75 811	18 749	115 353	69 097	8 405	26,9	10,7	16,2	9,7	98,1
1955	7 211 436	177 132	80 471	19 053	96 661	64 785	10 229	24,6	11,2	13,4	9,0	107,6
1956	7 281 999	169 897	80 797	16 143	89 100	61 326	9 717	23,3	11,1	12,2	8,4	95,0
1957	7 354 981	152 694	77 185	15 546	75 509	62 074	10 230	20,8	10,5	10,3	8,4	101,8
1958	7 425 018	157 710	67 162	13 265	90 548	70 119	10 603	21,2	9,0	12,2	9,4	84,1
1959	7 508 012	152 236	73 728	14 032	78 508	66 155	10 826	20,3	9,8	10,5	8,8	92,2
1960	7 582 990	160 929	75 237	13 866	85 692	69 163	11 002	21,2	9,9	11,3	9,1	86,2
1961	7 656 430	155 783	69 749	12 917	86 034	70 201	10 609	20,3	9,1	11,2	9,2	82,9
1962	7 734 940	151 344	77 854	13 183	73 490	65 692	10 399	19,6	10,1	9,5	8,5	87,1
1963	7 810 168	149 849	70 201	11 713	79 648	64 499	10 631	19,2	9,0	10,2	8,3	78,2
1964	7 884 353	146 404	74 831	11 454	71 573	67 821	10 365	18,6	9,5	9,1	8,6	78,2
1965	7 958 794	150 268	70 623	11 255	79 645	70 237	10 286	18,9	8,9	10,0	8,8	74,9
1966	8 045 972	146 204	65 737	9 176	80 467	69 124	11 245	18,2	8,2	10,0	8,6	62,8
1967	8 117 144	147 492	74 223	9 403	73 269	71 737	10 105	18,2	9,1	9,0	8,8	63,8
1968	8 190 538	148 248	71 713	8 801	76 535	73 006	10 423	18,1	8,8	9,3	8,9	59,4
1969	8 312 389	151 958	79 044	8 912	72 914	74 879	9 014	18,3	9,5	8,8	9,0	58,6
1970	8 384 989	146 949	78 040	8 267	68 909	77 999	9 387	17,5	9,3	8,2	9,3	56,3
1971	8 465 691	151 130	76 184	8 027	74 946	77 845	10 111	17,9	9,0	8,9	9,2	53,1
1972	8 542 977	154 802	81 092	7 255	73 710	78 988	10 607	18,1	9,5	8,6	9,2	46,9
1973	8 611 755	156 075	77 510	7 449	78 565	77 984	10 488	18,1	9,0	9,1	9,1	47,7
1974	8 691 922	160 305	76 532	7 261	83 773	75 675	11 423	18,4	8,8	9,6	8,7	45,3
1975	8 773 694	162 255	79 608	7 147	82 647	72 771	10 954	18,5	9,1	9,4	8,3	44,0
1976	8 864 974	165 390	78 714	6 594	86 676	71 823	11 165	18,7	8,9	9,8	8,1	39,9
1977	8 949 599	161 359	78 735	6 394	82 624	73 203	10 822	18,0	8,8	9,2	8,2	39,6
1978	9 029 977	159 649	81 762	6 028	77 887	73 495	11 273	17,7	9,1	8,6	8,1	37,8
1979	9 107 992	158 078	81 881	6 033	76 197	72 396	10 620	17,4	9,0	8,4	7,9	38,2
1980	9 262 323	162 744	85 089	5 517	77 655	70 166	11 173	17,6	9,2	8,4	7,6	33,9
1981	9331238	151 518	87 763	5 309	63 755	69 499	9 797	16,2	9,4	6,8	7,4	35,0
1982	9398228	159 440	88 952	5 815	70 488	69 695	10 525	17,0	9,5	7,5	7,4	36,5
1983	9464425	157 648	94 546	5 776	63 102	68 962	9 955	16,7	10,0	6,7	7,3	36,6
1984	9530433	162 279	93 315	5 173	68 964	68 042	10 586	17,0	9,8	7,2	7,1	31,9
1985	9596034	155 863	93 662	5 259	62 201	65 735	11 899	16,2	9,8	6,5	6,9	33,7
1986	9657403	153 938	94 423	4 927	59 515	64 304	10 712	15,9	9,8	6,2	6,7	32,0
1987	9716138	154 500	93 733	4 667	60 767	66 144	11 949	15,9	9,6	6,3	6,8	30,2
1988	9778349	153 754	93 873	4 693	59 881	66 322	12 075	15,7	9,6	6,1	6,8	30,5
1989	9832581	144 926	95 437	4 372	49 489	65 416	11 769	14,7	9,7	5,0	6,7	30,2
1990	9884993	145 642	93 729	3 381	51 913	61 003	10 398	14,7	9,5	5,3	6,2	23,2
1991	9792264	142 641	97 598	3 079	45 043	57 704	8 372	14,6	10,0	4,6	5,9	21,6
1992	9826397	131 295	101 479	2 925	29 816	59 522	6 767	13,4	10,3	3,0	6,1	22,3
1993	9855359	132 063	102 925	2 947	29 138	58 172	7 040	13,4	10,4	3,0	5,9	22,3
1994	9884657	128 742	100 678	2 392	28 064	56 050	6 657	13,0	10,2	2,8	5,7	18,6
1995	9911878	131 012	102 604	2 251	28 408	56 534	7 569	13,2	10,4	2,9	5,7	17,2
1996	9937639	128 589	106 762	1 941	21 827	52 949	7 419	12,9	10,7	2,2	5,3	15,1
1997	9956662	122 636	106 692	1 746	15 944	52 210	7 378	12,3	10,7	1,6	5,2	14,2
1998[1)]	7567745	76 330	99 376	882	-23 046	39 328	6 909	10,1	13,1	-3,0	5,2	11,6
1999[1)]	7540401	72 222	101 444	792	-29 222	37 256	6 264	9,6	13,5	-3,9	4,9	11,0
2000[1)]	7516346	73 764	104 042	785	-30 278	42 586	7 689	9,8	13,8	-4,0	5,7	10,6

Извор: Документационе табеле виталне статистике.
[1)] Без података за Косово и Метохију од 1998.

Source: Reference tables of vital statistics.
[1)] From 1998 data for Kosovo and Metohia excluded.

3.35. Природно кретање становништва, 1947-2007. (наставак)
Natural changes of population, 1947-2007 (continued)

	Становништво средином године *Population, mid-year*	Живо-рођени *Livebirths*	Умрли *Deaths*	Умрла одојчад *Infants deaths*	Природни прираштај *Natural increase*	Закључени бракови *Marriages*	Разведени бракови *Divorces*	На 1000 становника / *per 1000 population*				Умрла одојчад на 1000 живо-рођених *Infant deaths per 1000 livebirths*
								живо-рођени *livebirths*	умрли *Deaths*	природни при-раштај *Natural increase*	закључени бракови *Marriages*	
2001[1)]	7 503 433	78 435	99 008	799	-20 573	41 406	7 835	10,5	13,2	-2,7	5,5	10,2
2002[1)]	7 515 144	78 101	102 785	790	-24 684	41 947	9 982	10,4	13,7	-3,3	5,6	10,1
2003[1)]	7 532 613	79 025	103 946	711	-24 921	41 914	7 938	10,5	13,8	-3,3	5,6	9,0
2004[1)]	7 463 157	78 186	104 320	633	-26 134	42 030	8 845	10,5	14,0	-3,5	5,6	8,1
2005[1)]	7 440 769	72 180	106 771	579	-34 591	38 846	7 661	9,7	14,3	-4,6	5,2	8,0
2006[1)]	7 411 569	70 997	102 884	525	-31 887	39 756	8 204	9,6	13,9	-4,3	5,4	7,4
2007[1)]	7 381 579	68 102	102 805	484	-34 703	41 083	8 622	9,2	13,9	-4,7	5,6	7,1
	Централна Србија – *Central Serbia*											
1947	4 096 032	94 445	45 421	10 455	49 024	64 140	9 460	23,1	11,1	12,0	15,7	110,7
1948	4 147 018	106 480	51 657	11 865	54 823	60 924	10 350	25,7	12,5	13,2	14,7	111,4
1949	4 200 999	113 116	53 767	12 359	59 349	54 447	6 444	26,9	12,8	14,1	13,0	109,3
1950	4 289 981	120 412	53 361	12 247	67 051	57 068	6 922	28,1	12,4	15,6	13,3	101,7
1951	4 351 986	106 601	56 881	12 737	49 720	49 987	5 726	24,5	13,1	11,4	11,5	119,5
1952	4 406 975	120 796	47 387	10 505	73 409	49 725	3 935	27,4	10,8	16,7	11,3	87,0
1953	4 483 057	113 482	48 082	10 212	65 400	47 532	5 818	25,3	10,7	14,6	10,6	90,0
1954	4 541 014	114 880	44 497	9 610	70 383	45 038	5 891	25,3	9,8	15,5	9,9	83,7
1955	4 614 993	103 539	46 197	9 368	57 342	41 437	7 073	22,4	10,0	12,4	9,0	90,5
1956	4 650 997	96 780	47 018	7 713	49 762	39 813	6 864	20,8	10,1	10,7	8,6	79,7
1957	4 691 977	86 410	44 104	7 173	42 306	40 974	7 105	18,4	9,4	9,0	8,7	83,0
1958	4 729 020	88 356	38 709	5 957	49 647	46 274	7 414	18,7	8,2	10,5	9,8	67,4
1959	4 763 010	85 035	42 434	6 316	42 601	42 318	7 433	17,9	8,9	8,9	8,9	74,3
1960	4 798 999	86 492	43 283	5 941	43 209	44 294	7 403	18,0	9,0	9,0	9,2	68,7
1961	4 831 431	83 334	40 450	5 527	42 884	44 524	7 055	17,2	8,4	8,9	9,2	66,3
1962	4 870 901	80 531	43 989	5 207	36 542	41 394	6 929	16,5	9,0	7,5	8,5	64,7
1963	4 908 300	78 932	40 134	4 568	38 798	41 274	7 051	16,1	8,2	7,9	8,4	57,9
1964	4 943 273	75 403	43 787	4 405	31 616	42 696	6 898	15,3	8,9	6,4	8,6	58,4
1965	4 977 203	77 246	40 652	4 224	36 594	44 382	6 474	15,5	8,2	7,4	8,9	54,7
1966	5 015 976	75 336	38 581	3 506	36 755	43 320	7 074	15,0	7,7	7,3	8,6	46,5
1967	5 045 992	75 780	43 745	3 459	32 035	46 522	6 577	15,0	8,7	6,3	9,2	45,6
1968	5 078 631	76 352	42 564	3 076	33 788	46 971	6 930	15,0	8,4	6,7	9,2	40,3
1969	5 180 963	78 999	48 231	3 392	30 768	46 959	5 703	15,2	9,3	5,9	9,1	42,9
1970	5 218 996	77 073	47 295	3 075	29 778	48 211	6 009	14,8	9,1	5,7	9,2	39,9
1971	5 257 667	77 900	45 926	2 908	31 974	48 529	6 318	14,8	8,7	6,1	9,2	37,3
1972	5 292 037	80 144	49 733	2 656	30 411	49 509	6 545	15,1	9,4	5,7	9,4	33,1
1973	5 319 663	81 267	46 892	2 662	34 375	48 891	6 746	15,3	8,8	6,5	9,2	32,8
1974	5 356 087	83 205	45 791	2 461	37 414	48 105	7 270	15,5	8,5	7,0	9,0	29,6
1975	5 392 849	84 350	48 234	2 567	36 116	45 973	7 331	15,6	8,9	6,7	8,5	30,4
1976	5 430 970	84 762	47 885	2 320	36 877	44 621	7 272	15,6	8,8	6,8	8,2	27,4
1977	5 466 517	83 020	48 487	2 153	34 533	45 622	6 859	15,2	8,9	6,3	8,3	25,9
1978	5 500 013	80 615	50 427	2 065	30 188	45 113	7 729	14,7	9,2	5,5	8,2	25,6
1979	5 530 000	81 343	50 523	2 072	30 820	44 587	6 667	14,7	9,1	5,6	8,1	25,5
1980	5 677 379	80 916	52 953	1 899	27 963	41 821	7 471	14,3	9,3	4,9	7,4	23,5
1981	5 700 482	75 436	54 661	1 795	20 775	42 021	6 206	13,2	9,6	3,6	7,4	23,8
1982	5 722 513	78 872	54 645	1 824	24 227	42 002	6 716	13,8	9,5	4,2	7,3	23,1
1983	5 743 956	80 379	58 797	1 823	21 582	40 887	5 731	14,0	10,2	3,8	7,1	22,7
1984	5 766 617	79 245	57 878	1 759	21 367	40 273	6 806	13,7	10,0	3,7	7,0	22,2
1985	5 786 461	75 607	57 851	1 748	17 756	38 748	7 597	13,1	10,0	3,1	6,7	23,1
1986	5 802 619	73 997	59 156	1 636	14 841	38 605	6 904	12,8	10,2	2,6	6,7	22,1
1987	5 816 578	73 076	58 651	1 403	14 425	38 331	7 891	12,6	10,1	2,5	6,6	19,2
1988	5 831 882	72 623	59 083	1 416	13 540	38 132	8 104	12,5	10,1	2,3	6,5	19,5
1989	5 842 239	68 223	60 081	1 275	8 142	37 464	7 921	11,7	10,3	1,4	6,4	18,7
1990	5 849 117	67 567	60 287	1 162	7 280	35 949	7 228	11,6	10,3	1,2	6,1	17,2

Извор: Документационе табеле виталне статистике.
[1)] Без података за Косово и Метохију од 1998.

Source: Reference tables of vital statistics.
[1)] From 1998 data for Kosovo and Metohia excluded.

3.35. Природно кретање становништва, 1947-2007. (наставак)
Natural changes of population, 1947-2007 (continued)

	Становништво средином године *Population, mid-year*	Живо-рођени *Livebirths*	Умрли *Deaths*	Умрла одојчад *Infants deaths*	Природни прираштај *Natural increase*	Закључени бракови *Marriages*	Разведени бракови *Divorces*	На 1000 становника / *per 1000 population*				Умрла одојчад на 1000 живорођених *Infant deaths per 1000 livebirths*
								живо-рођени *livebirths*	умрли *Deaths*	природни прираштај *Natural increase*	закључени бракови *Marriages*	
1981	5 700 482	75 436	54 661	1 795	20 775	42 021	6 206	13,2	9,6	3,6	7,4	23,8
1982	5 722 513	78 872	54 645	1 824	24 227	42 002	6 716	13,8	9,5	4,2	7,3	23,1
1983	5 743 956	80 379	58 797	1 823	21 582	40 887	5 731	14,0	10,2	3,8	7,1	22,7
1984	5 766 617	79 245	57 878	1 759	21 367	40 273	6 806	13,7	10,0	3,7	7,0	22,2
1985	5 786 461	75 607	57 851	1 748	17 756	38 748	7 597	13,1	10,0	3,1	6,7	23,1
1986	5 802 619	73 997	59 156	1 636	14 841	38 605	6 904	12,8	10,2	2,6	6,7	22,1
1987	5 816 578	73 076	58 651	1 403	14 425	38 331	7 891	12,6	10,1	2,5	6,6	19,2
1988	5 831 882	72 623	59 083	1 416	13 540	38 132	8 104	12,5	10,1	2,3	6,5	19,5
1989	5 842 239	68 223	60 081	1 275	8 142	37 464	7 921	11,7	10,3	1,4	6,4	18,7
1990	5 849 117	67 567	60 287	1 162	7 280	35 949	7 228	11,6	10,3	1,2	6,1	17,2
1991	5 811 217	67 443	62 523	1 039	4 920	33 698	5 459	11,6	10,8	0,8	5,8	15,4
1992	5 810 932	64 828	65 569	1 094	-741	34 271	4 780	11,2	11,3	-0,1	5,9	16,9
1993	5 810 011	65 913	67 131	1 142	-1 218	33 338	5 114	11,3	11,6	-0,2	5,7	17,3
1994	5 809 245	63 697	65 493	1 000	-1 796	33 043	4 444	11,0	11,3	-0,3	5,7	15,7
1995	5 806 291	63 737	66 756	955	-3 019	32 295	5 057	11,0	11,5	-0,5	5,6	15,0
1996	5 800 975	60 924	69 218	930	-8 294	29 703	4 888	10,5	11,9	-1,4	5,1	15,3
1997	5 791 643	59 071	69 422	718	-10 351	29 638	4 702	10,2	12,0	-1,8	5,1	12,2
1998	5 535 036	56 436	70 125	689	-13 689	28 950	4 643	10,2	12,7	-2,5	5,2	12,2
1999	5 506 936	53 536	72 173	602	-18 637	27 165	4 443	9,7	13,1	-3,4	4,9	11,2
2000	5 484 920	54 972	73 966	587	-18 994	31 116	5 529	10,0	13,5	-3,5	5,7	10,7
2001	5 473 370	58 290	70 491	607	-12 201	30 318	5 566	10,6	12,9	-2,2	5,5	10,4
2002	5 472 221	58 071	73 279	602	-15 208	30 775	7 449	10,6	13,4	-2,8	5,6	10,4
2003	5 473 651	58 644	74 205	558	-15 561	30 787	5 787	10,7	13,6	-2,8	5,6	9,5
2004	5 440 900	57 980	74 556	490	-16 576	30 694	6 396	10,7	13,7	-3,0	5,6	8,5
2005	5 427 851	53 122	76 647	446	-23 525	28 413	5 537	9,8	14,1	-4,3	5,2	8,4
2006	5 408 971	51 895	73 770	395	-21 875	29 255	5 765	9,6	13,6	-4,0	5,4	7,6
2007	5 390 072	49 722	73 980	398	- 24 258	30 490	6 182	9,2	13,7	-4,5	5,7	8,0
					Војводина – *Vojvodina*							
1947	1 618 063	40 338	25 040	6 652	15 298	21 881	2 573	24,9	15,5	9,5	13,5	164,9
1948	1 667 001	40 856	24 491	6 484	16 365	22 892	3 349	24,5	14,7	9,8	13,7	158,7
1949	1 683 995	43 101	22 569	5 977	20 532	20 386	2 389	25,6	13,4	12,2	12,1	138,7
1950	1 679 996	42 885	23 490	6 223	19 395	19 681	2 701	25,5	14,0	11,5	11,7	145,1
1951	1 693 996	38 596	23 153	5 388	15 443	16 862	2 524	22,8	13,7	9,1	10,0	139,6
1952	1 700 001	40 510	20 483	4 587	20 027	17 530	1 676	23,8	12,0	11,8	10,3	113,2
1953	1 702 958	38 190	20 086	3 975	18 104	16 135	1 752	22,4	11,8	10,6	9,5	104,1
1954	1 730 000	37 689	18 113	3 619	19 576	16 669	2 162	21,8	10,5	11,3	9,6	96,0
1955	1 754 443	36 857	18 982	3 660	17 875	16 533	2 711	21,0	10,8	10,2	9,4	99,3
1956	1 772 002	35 298	20 087	3 255	15 211	15 790	2 427	19,9	11,3	8,6	8,9	92,2
1957	1 790 007	32 125	17 781	2 909	14 344	15 240	2 722	17,9	9,9	8,0	8,5	90,6
1958	1 806 000	30 069	16 855	2 380	13 214	16 921	2 815	16,6	9,3	7,3	9,4	79,2
1959	1 824 004	29 837	18 416	2 526	11 421	17 043	2 895	16,4	10,1	6,3	9,3	84,7
1960	1 839 993	32 806	18 589	2 407	14 217	18 047	3 182	17,8	10,1	7,7	9,8	73,4
1961	1 857 646	31 888	17 540	2 282	14 348	18 251	3 075	17,2	9,4	7,7	9,8	71,6
1962	1 869 363	29 477	18 841	1 904	10 636	16 817	3 019	15,8	10,1	5,7	9,0	64,6
1963	1 879 650	29 392	17 644	1 794	11 748	16 042	3 234	15,6	9,4	6,3	8,5	61,0
1964	1 889 582	28 444	18 313	1 631	10 131	16 785	3 079	15,1	9,7	5,4	8,9	57,3
1965	1 899 421	29 453	18 204	1 690	11 249	17 629	3 465	15,5	9,6	5,9	9,3	57,4
1966	1 911 993	28 439	16 890	1 313	11 549	17 558	3 657	14,9	8,8	6,0	9,2	46,2
1967	1 920 530	27 711	19 170	1 205	8 541	17 646	3 214	14,4	10,0	4,4	9,2	43,5
1968	1 928 955	27 269	18 368	1 173	8 901	17 316	3 249	14,1	9,5	4,6	9,0	43,0
1969	1 942 286	26 479	19 921	1 116	6 558	17 837	3 085	13,6	10,3	3,4	9,2	42,1
1970	1 945 997	25 380	19 916	906	5 464	18 508	3 120	13,0	10,2	2,8	9,5	35,7
1971	1 954 049	26 170	19 946	904	6 224	18 310	3 555	13,4	10,2	3,2	9,4	34,5
1972	1 959 975	26 715	21 089	846	5 626	18 908	3 790	13,6	10,8	2,9	9,6	31,7
1973	1 964 239	27 094	20 260	734	6 834	17 954	3 544	13,8	10,3	3,5	9,1	27,1
1974	1 969 956	27 253	20 666	731	6 587	17 685	3 816	13,8	10,5	3,3	9,0	26,8
1975	1 975 868	28 595	21 356	619	7 239	16 870	3 362	14,5	10,8	3,7	8,5	21,6

Извор: Документационе табеле виталне статистике.

Source: Reference tables of vital statistics.

3.35. Природно кретање становништва, 1947-2007. (наставак)
Natural changes of population, 1947-2007 (continued)

	Становништво средином године *Population, mid-year*	Живорођени *Livebirths*	Умрли *Deaths*	Умрла одојчад *Infants deaths*	Природни прираштај *Natural increase*	Закључени бракови *Marriages*	Разведени бракови *Divorces*	На 1000 становника / *per 1000 population*				Умрла одојчад на 1000 живорођених *Infant deaths per 1000 livebirths*
								живорођени *livebirths*	умрли *Deaths*	природни прираштај *Natural increase*	закључени бракови *Marriages*	
1976	1 988 003	29 273	20 680	596	8 593	16 934	3 645	14,7	10,4	4,3	8,5	20,4
1977	1 996 266	28 490	20 437	560	8 053	17 111	3 491	14,3	10,2	4,0	8,6	19,7
1978	2 004 004	30 007	21 559	554	8 448	16 830	3 084	15,0	10,8	4,2	8,4	18,5
1979	2 011 997	28 610	21 783	537	6 827	16 241	3 598	14,2	10,8	3,4	8,1	18,8
1980	2 032 165	28 681	23 227	549	5 454	15 679	3 369	14,1	11,4	2,7	7,7	19,1
1981	2 036 305	27 971	23 425	490	4 546	15 542	3 311	13,7	11,5	2,2	7,6	17,5
1982	2 040 822	27 703	23 828	525	3 875	15 325	3 520	13,6	11,7	1,9	7,5	19,0
1983	2 044 144	27 624	24 709	516	2 915	15 669	3 968	13,5	12,1	1,4	7,7	18,7
1984	2 046 932	27 791	24 864	493	2 927	15 209	3 543	13,6	12,1	1,4	7,4	17,7
1985	2 049 441	26 331	23 985	485	2 346	14 504	3 970	12,8	11,7	1,1	7,1	18,4
1986	2 051 205	25 422	24 821	472	601	13 778	3 444	12,4	12,1	0,3	6,7	18,6
1987	2 051 449	25 203	24 775	416	428	14 169	3 798	12,3	12,1	0,2	6,9	16,5
1988	2 052 336	24 848	24 533	361	315	13 577	3 582	12,1	12,0	0,2	6,6	14,5
1989	2 051 548	23 047	25 175	352	-2 128	13 609	3 528	11,2	12,3	-1,0	6,6	15,3
1990	2 048 820	22 900	25 228	322	-2 328	12 312	2 661	11,2	12,3	-1,1	6,0	14,1
1991	2 013 372	22 935	26 549	283	-3 614	11 447	2 559	11,4	13,2	-1,8	5,7	12,3
1992	2 007 487	22 049	27 906	305	-5 857	11 884	1 721	11,0	13,9	-2,9	5,9	13,8
1993	2 001 608	22 018	27 990	334	-5 972	11 462	1 678	11,0	14,0	-3,0	5,7	15,2
1994	1 996 178	21 595	27 518	311	-5 923	11 048	1 914	10,8	13,8	-3,0	5,5	14,4
1995	1 990 567	22 499	27 177	238	-4 678	11 260	2 160	11,3	13,7	-2,4	5,7	10,6
1996	1 984 119	21 624	29 152	277	-7 528	11 002	1 972	10,9	14,7	-3,8	5,5	12,8
1997	1 976 936	20 645	28 646	247	-8 001	10 706	2 280	10,4	14,5	-4,0	5,4	12,0
1998	2 032 709	19 894	29 251	193	-9 357	10 378	2 266	9,8	14,4	-4,6	5,1	9,7
1999	2 033 465	18 686	29 271	190	-10 585	10 091	1 821	9,2	14,4	-5,2	5,0	10,2
2000	2 031 426	18 792	30 076	198	-11 284	11 470	2 160	9,3	14,8	-5,6	5,6	10,5
2001	2 030 063	20 145	28 517	192	-8 372	11 088	2 269	9,9	14,0	-4,1	5,5	9,5
2002	2 042 923	20 030	29 506	188	-9 476	11 172	2 533	9,8	14,4	-4,6	5,5	9,4
2003	2 058 962	20 381	29 741	153	-9 360	11 127	2 151	9,9	14,4	-4,5	5,4	7,5
2004	2 022 257	20 206	29 764	143	-9 558	11 336	2 449	10,0	14,7	-4,7	5,6	7,1
2005	2 012 918	19 058	30 124	133	- 11 006	10 433	2 124	9,5	15,0	-5,5	5,2	7,0
2006	2 002 598	19 102	29 114	130	-10 012	10 501	2 439	9,5	14,5	-5,0	5,2	6,8
2007	1 991 507	18 380	28 825	86	-10 445	10 593	2 440	9,2	14,5	-5,2	5,3	4,7
	Косово и Метохија – *Kosovo and Metohia*											
1947	707 702	27 565	9 325	3 575	18 240	5 847	507	39,0	13,2	25,8	8,3	129,7
1948	733 002	27 792	10 324	3 954	17 468	10 264	677	37,9	14,1	23,8	14,0	142,3
1949	751 001	31 643	12 927	4 951	18 716	7 845	513	42,1	17,2	24,9	10,4	156,5
1950	763 999	35 222	12 991	4 977	22 231	8 686	481	46,1	17,0	29,1	11,4	141,3
1951	780 004	29 299	14 833	5 103	14 466	7 300	475	37,6	19,0	18,5	9,4	174,2
1952	793 001	35 619	13 867	5 197	21 752	7 052	406	44,9	17,5	27,4	8,9	145,9
1953	812 965	34 595	16 726	5 999	17 869	7 208	382	42,6	20,6	22,0	8,9	173,4
1954	832 004	38 595	13 201	5 520	25 394	7 390	352	46,4	15,9	30,5	8,9	143,0
1955	842 000	36 736	15 292	6 025	21 444	6 815	445	43,6	18,2	25,5	8,1	164,0
1956	859 000	37 819	13 692	5 175	24 127	5 723	426	44,0	15,9	28,1	6,7	136,8
1957	872 997	34 159	15 300	5 464	18 859	5 860	403	39,1	17,5	21,6	6,7	160,0
1958	889 998	39 285	11 598	4 928	27 687	6 924	374	44,1	13,0	31,1	7,8	125,4
1959	920 998	37 364	12 878	5 190	24 486	6 794	498	40,6	14,0	26,6	7,4	138,9
1960	943 998	41 631	13 365	5 518	28 266	6 822	417	44,1	14,2	29,9	7,2	132,5
1961	967 353	40 561	11 759	5 108	28 802	7 426	479	41,9	12,2	29,8	7,7	125,9
1962	994 676	41 336	15 024	6 072	26 312	7 481	451	41,6	15,1	26,5	7,5	146,9
1963	1 022 218	41 525	12 423	5 351	29 102	7 183	346	40,6	12,2	28,5	7,0	128,9
1964	1 051 498	42 557	12 731	5 418	29 826	8 340	388	40,5	12,1	28,4	7,9	127,3
1965	1 082 170	43 569	11 767	5 341	31 802	8 226	347	40,3	10,9	29,4	7,6	122,6
1966	1 118 003	42 429	10 266	4 357	32 163	8 246	514	38,0	9,2	28,8	7,4	102,7
1967	1 150 622	44 001	11 308	4 739	32 693	7 569	314	38,2	9,8	28,4	6,6	107,7
1968	1 182 952	44 627	10 781	4 552	33 846	8 719	244	37,7	9,1	28,6	7,4	102,0
1969	1 189 140	46 480	10 892	4 404	35 588	10 083	226	39,1	9,2	29,9	8,5	94,8
1970	1 219 996	44 496	10 829	4 286	33 667	11 280	258	36,5	8,9	27,6	9,2	96,3

Извор: Документационе табеле виталне статистике.

Source: Reference tables of vital statistics.

3.35. Природно кретање становништва, 1947-2007. (наставак)
Natural changes of population, 1947-2007 (continued)

	Становништво средином године *Population, mid-year*	Живо-рођени *Livebirths*	Умрли *Deaths*	Умрла одојчад *Infants deaths*	Природни прираштај *Natural increase*	Закључени бракови *Marriages*	Разведени бракови *Divorces*	На 1000 становника / *per 1000 population*				Умрла одојчад на 1000 живо-рођених *Infant deaths per 1000 livebirths*
								живо-рођени *livebirths*	умрли *Deaths*	природни при-раштај *Natural increase*	закључени бракови *Marriages*	
1971	1 253 975	47 060	10 312	4 215	36 748	11 006	238	37,5	8,2	29,3	8,8	89,6
1972	1 290 965	47 943	10 270	3 753	37 673	10 571	272	37,1	8,0	29,2	8,2	78,3
1973	1 327 853	47 714	10 358	4 053	37 356	11 139	198	35,9	7,8	28,1	8,4	84,9
1974	1 365 879	49 847	10 075	4 069	39 772	9 885	337	36,5	7,4	29,1	7,2	81,6
1975	1 404 977	49 310	10 018	3 961	39 292	9 928	261	35,1	7,1	28,0	7,1	80,3
1976	1 446 001	51 355	10 149	3 678	41 206	10 268	248	35,5	7,0	28,5	7,1	71,6
1977	1 486 816	49 849	9 811	3 681	40 038	10 470	472	33,5	6,6	26,9	7,0	73,8
1978	1 525 960	49 027	9 776	3 409	39 251	11 552	460	32,1	6,4	25,7	7,6	69,5
1979	1 565 995	48 125	9 575	3 424	38 550	11 568	355	30,7	6,1	24,6	7,4	71,1
1980	1 552 779	53 147	8 909	3 069	44 238	12 666	333	34,2	5,7	28,5	8,2	57,7
1981	1 594 451	48 111	9 677	3 024	38 434	11 936	280	30,2	6,1	24,1	7,5	62,9
1982	1 634 893	52 865	10 479	3 466	42 386	12 368	289	32,3	6,4	25,9	7,6	65,6
1983	1 676 325	49 645	11 040	3 437	38 605	12 406	256	29,6	6,6	23,0	7,4	69,2
1984	1 716 884	55 243	10 573	2 921	44 670	12 560	237	32,2	6,2	26,0	7,3	52,9
1985	1 760 132	53 925	11 826	3 026	42 099	12 483	332	30,6	6,7	23,9	7,1	56,1
1986	1 803 579	54 519	10 446	2 819	44 073	11 921	364	30,2	5,8	24,4	6,6	51,7
1987	1 848 111	56 221	10 307	2 848	45 914	13 644	260	30,4	5,6	24,8	7,4	50,7
1988	1 894 131	56 283	10 257	2 916	46 026	14 613	389	29,7	5,4	24,3	7,7	51,8
1989	1 938 794	53 656	10 181	2 745	43 475	14 343	320	27,7	5,3	22,4	7,4	51,2
1990	1 987 056	55 175	8 214	1 897	46 961	12 742	509	27,8	4,1	23,6	6,4	34,4
1991	1 967 675	52 263	8 526	1 757	43 737	12 559	354	26,6	4,3	22,2	6,4	33,6
1992	2 007 978	44 418	8 004	1 526	36 414	13 367	266	22,1	4,0	18,1	6,7	34,4
1993	2 043 740	44 132	7 804	1 471	36 328	13 372	248	21,6	3,8	17,8	6,5	33,3
1994	2 079 234	43 450	7 667	1 081	35 783	11 959	299	20,9	3,7	17,2	5,8	24,9
1995	2 115 020	44 776	8 671	1 058	36 105	12 979	352	21,2	4,1	17,1	6,1	23,6
1996	2 152 545	46 041	8 392	734	37 649	12 244	559	21,4	3,9	17,5	5,7	15,9
1997	2 188 083	42 920	8 624	781	34 296	11 866	396	19,6	3,9	15,7	5,4	18,2

Извор: Документационе табеле виталне статистике.

Source: Reference tables of vital statistics.

Живорођени, 1950-2007.
Livebirths 1950-2007

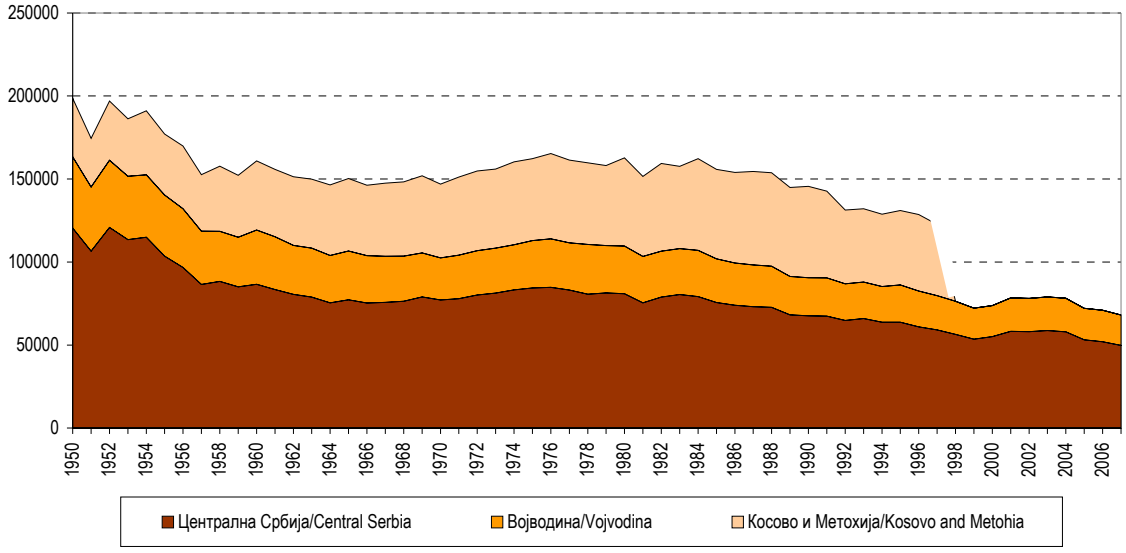

Природни прираштај становништва централне Србије, 1950-2007.
Natural increase of population in Central Serbia, 1950-2007

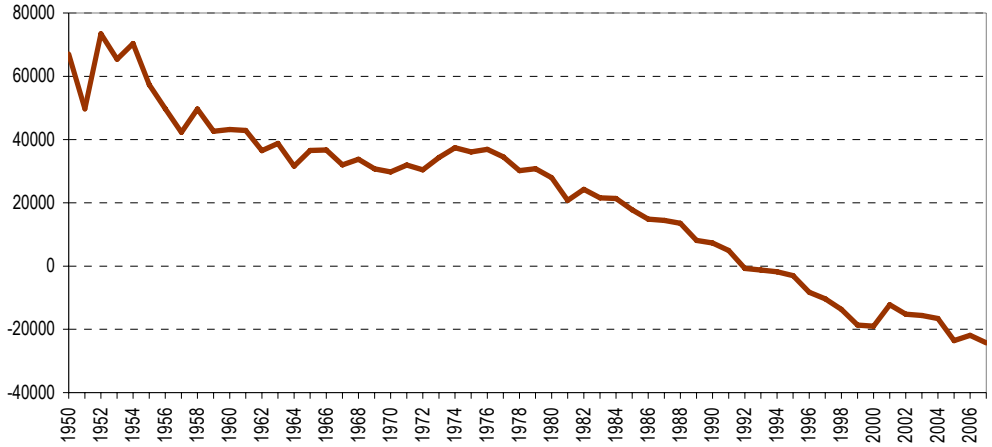

Природни прираштај становништва Војводине, 1950-2007.
Natural increase of population in Vojvodina, 1950-2007

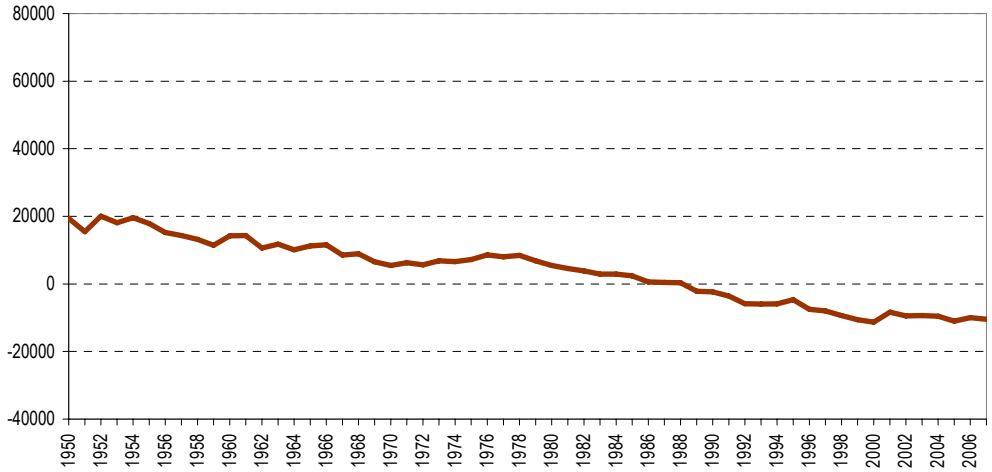

Природни прираштај становништва Косова и Метохије, 1950-1997.
Natural increase of population in Kosovo and Metohia, 1950-1997

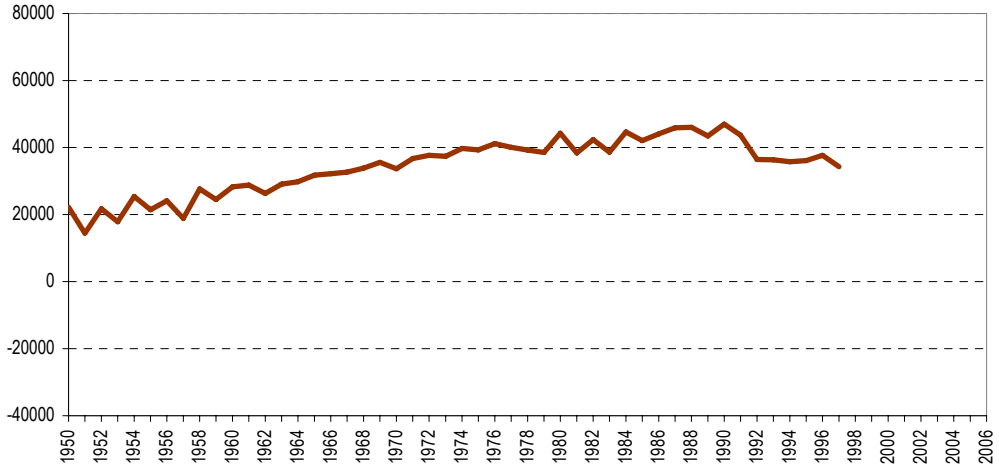

АКТИВНО СТАНОВНИШТВО И ЗАПОСЛЕНОСТ
EMPLOYMENT

4

Период до Првог светског рата
Period before World War I

Прве статистичке податке о целокупној радној снази обезбедили су пописи становништва онда када је у пописницу уведено обележје "**занимање**" и када је постојала могућност издвајања **"активног становништва"** из **укупног** и приказивање његове економске структуре. Постојећи извори статистичких података за приказ стања и кретања радне снаге, од првог момента озбиљнијег посматрања и евидентирања овог обележја, одредили су концепцију табела датих у овом поглављу. Већина табела у овом поглављу базиране су на подацима **Пописа становништва** и подацима из **статистичких годишњака (државописа).**

Активним становништвом сматрају се сва лица у радном односу, лица која раде у регистрованој занатској или другој радњи или на пољопривредном имању, као и она лица која у кући обављају неко занимање у циљу стицања средстава за живот или средства за живот стичу радом на туђем имању (пољопривредни надничари), по туђим кућама (прање рубља, спремање стана и сл.) или на другом месту (продавци новина, улични чистачи ципела и сл.). Такође, као *активна* сматрају се и лица која не обављају своје занимање, јер су привремено незапослена, а пријавила су се заводу за запошљавање или на конкурс ради запослења, затим лица која су била активна а налазе се на служењу војног рока или на издржавању казне и лица која траже прво запослење.

Кроз цело поглавље задржан је концепт приказа **активног становништва** (1866 – 2002. г.) **које обавља занимање** (нису обухваћени незапослени).

Попис из 1866. године, којим је обухваћено целокупно становништво Србије, може се сматрати *првим модернијим* и потпунијим пописом у Србији, с обзиром на то да су његовом спровођењу претходиле озбиљне припреме: израда формулара и правила пописивања. Подаци који су прикупљени пре 1866. године били су мање поуздани.

Пописни резултати објављивани су у свескама Државописа Србије. Статистичко одељење повремено је приступало ревизији и исправци тих резултата, тако да су у каснијим публикацијама објављивани резултати пописа који се нису слагали са првобитно објављеним резултатима, а да при томе није било дато објашњење за настале разлике.

Подаци из пописа (који се односе на активно становништво) спроведених пре Првог светског рата нису дефинисани на исти начин као у каснијим пописима. Да би се превазишле разлике и подаци постали упоредиви, урађена је процена и добијене величине унете су у табелу **4.1**, у којој је приказана процена **привредно активног становништва и запослености до Првог светског рата**.

Процена је урађена тако што је од укупног броја становника издвојен онај део становништва који је приближно одго-

The first statistics on the overall labour force were provided through the censuses of population when the feature **'occupation'** was introduced in questionnaires and when it was possible to extract **'active population'** out of **'total'** and to present its economic structure. The existing sources of statistical data for the presentation of labour force status and trends, from the first observations and recordings, determined the conception of tables given in this chapter. The most tables given here are based on the data of **Population Census** and the data of **statistical yearboks *(državopisi)***.

'Active population' are all persons that are employed, the persons working with registered crafts shop or other shops or with agricultural holding, as well as the persons that do certain job in order to provide for sustenance or provide sustenance working at other people's holdings (agricultural labourers), households (laundry, cleaning) or at some other place (newsagents, i.e. sellers, shoeshine providers). Also, as 'active' we consider the persons that are not occupied with their profession, as they are temporary unemployed and registered with the employment service or they applied for some job, then the persons that used to be active but for the time do military service or serve punishment and the persons first time seeking employment.

This chapter wholly assumed the concept of presenting active population (1866 – 2002) that is engaged with occupation. The unemployed were not covered.

The 1866 census that coved the whole population of Serbia, may be regarded as the 'first modern' and complete census in Serbia. The execution was preceded by detailed preparations and studies: creating forms and rules of enumeration. The data collected before 1866 were less reliable.

The census results were published in the volumes of Serbian *Državopis.* The statistical department used to undertake the revisions and corrections of these data, so in later publications edited were the census results not in comply with the previously published data and no explanations for the discrepancies followed.

The census results (relative to active population) before the World War I were not defined in the same way as in later censuses. To overcome the discrepancies and make the data comparable, the estimations were made and the values entered into the table **4.1**, where we presented the estimation of **Economically active population and employment before the World War I**.

The estimation was made so that from the total population number we extracted the part approximately respective to so-cal-

варао тзв. контингенту становништва радног узраста, старог од 15 до 65 година. Распоред по делатностима направљен је на основу изворних расположивих података о "становништву које живи од одређеног занимања", од којих је требало издвојити издржавано становништво коришћењем стопа активности. Стопе су утврђене из односа сваке појединачне групе становништва (груписане по делатностима из табеле 5.1) које живи од одређеног занимања и збира свих група формираних по наведеном критеријуму, при чему у тај збир није ушло становништво које живи од социјалне помоћи и у социјалним заводима. Тако утврђене стопе примењене су на издвојени контингент радног узраста да би се добио број активног становништва по делатностима. Разуме се да су овако израчунате бројке оријентационог карактера.

Највећи број (око 85-90%) активног становништва своје приходе остваривао је радом у пољопривреди, затим у индустрији и занатству (око 6%). До пописа 1900. г. евидентан је пораст запослености активног становништва по свим групама занимања, осим за 1895. годину, у којој је процена имала пад због различите структуре старости становништва у односу на остале године, тј. разлика је условљена мањим пописним бројкама за становништво од 15 до 65 година старости. Тај изворни податак је при овом обрачуну коришћен без измене. Извори података за 1905. и 1910. г. нису пронађени, иако су пописи спроведени. Детаљнија објашњења приказаних података налазе се у фуснотама испод табеле.

led contingent of working age population, i.e. aged from 15 to 65. The distribution of activities was made according to the source data on 'the population providing sustenance from certain occupation', where from we had to extract the supported populated by applying activity rates. The rates were determined from the ratio of each individual population group (categorized by activities, Table 5.1) providing sustenance from certain occupation and the sum of all groups defined according to the above-mentioned criteria. Here the sum did not include the population living on social welfare and in welfare institutions. So determined rates were applied to the extracted contingent of working age population, in order to get the number of active population by activities. Naturally these figures are to be regarded as approximate values.

The largest part (about 85 – 90%) of active population earned income from agriculture, then from industry and crafts (about 6%). Up to the census in 1990, the growth of employment was evident for the active population of all occupation groups, except in 1895 when the estimations decreased due to the changed age structure of population relative to other periods, i.e. the difference resulted from the smaller enumeration figures for the population aged from 15 to 65. This source data was used unchanged in this calculation. The data source foe 1905 and 1910 were not found, although the censuses were implemented. The detailed explanations of the data presented are given in the footnotes accompanying the tables.

4.1. Привредно активно становништво и запосленост, 1866 – 1910.[1)]
Economically active population and employment, 1866 – 1910[1)]

	Активно становништво –укупно *Active population, total*	Пољопривреда[2)] *Agriculture[2)]*	Индустрија и занатство[3)] *Industry and crafts[3)]*	Грађевинарство *Construction*	Трговина *Trade*	Остала занимања[4)] *Other economic activities[4)]*	Јавне службе и држава[5)] *Public services[5)]*
1866	1 214 839	1 094 863	60 418	5 309	18 732	21 072	14 445
1893	1 183 196	1 018 268	71 406	5 842	23 659	38 559	25 462
1895	1 043 524	879 611	66 612	6 974	24 784	34 108	31 435
1896/97	1 268 773	1 069 479	80 991	8 479	30 133	41 471	38 220
1900	1 410 799	1 199 487	83 511	8 851	25 188	47 060	46 701

Извори: За процену 1866. коришћени су подаци из *Државописа Србије*, свеска XIII, табела *Попис људства Србије по занимању на крају 1866*, стр. 408-413.

За процену 1893. коришћени су подаци из *Статистичког годишњака Краљевине Србије 1893. године*, табела *Становништво по главним групама занимања*, стр. 50-57.

За процену 1895. коришћени су подаци из *Пописа становништва у Краљевини Србији 31. децембра 1895*, други део, изашло из штампе 1899. године, стр. 494 – 495.

За процену 1896/97. коришћени су подаци из *Статистичког годишњака Краљевине Србије 1896/97. године*, табела *Становништво по главним групама занимања*, стр. 71-80.

За процену 1900. коришћени су подаци из *Пописа становништва у Краљевини Србији 31. децембра 1900*, други део, изашло из штампе 1905. године, стр. 694 – 695.

[1)] Приказ процене *активног становништва* по главним групама занимања која су дата у заглављу. Нису обухваћена: издржавана лица, лица која живе од помоћи и лица која живе у заводима.

[2)] Група "пољопривреда" обухвата следеће главне групе занимања: земљорадња са сточарством, шумарство и риболов.

[3)] Група "индустрија и занатство" обухвата следеће главне групе занимања: рударство, камен и земља, прерађивање метала (осим гвожђа), прерађивање гвожђа и челика, машине, оруђа и инструменти, хемијска производња, тканине, предива и плетива, прерађивање хартије, коже, чекиња и рогова, дрвенарија, јестива, пића, одело и обућа.

[4)] Група "остала занимања" обухвата следеће главне групе занимања: вештине, новчани заводи, пренос сувим, пренос водом, разно, слободна занимања и непозната занимања.

[5)] Група "јавне службе и држава" обухвата следеће главне групе занимања: војску, државне, општинске и остале јавне службе.

Sources: For the 1866 estimations we used *Državopis Srbije*, Vol. 13, Table: Census of Serbian population in the end 1866, pp 408-413.

For the 1893 estimations we used the data of *the Statistical yearbook of the Kingdom of Serbia, 1893,* Table: Population by main occupation groups, pp. 50-57.

For the 1895 estimations we used the data of the Census of population in the Kingdom of Serbia, 31 December 1895, part 2, issued in 1899, pp 494 – 495.

For the 1896/97 estimations we used the data of *the Statistical yearbook of the Kingdom of Serbia, 1896/97,* Table: Population by main occupation groups, pp. 71-80.

For the 1900 estimations we used the data of the Census of population in the Kingdom of Serbia, 31 December 1895, part 2, issued in 1899, pp 694 – 695.

[1)] The estimations of active population by main occupation groups as given in heading. Not covered: supported persons, persons living on welfare and persons living in institutions.

[2)] Group 'agriculture' cover following main groups of occupations: crop farming with livestock rising, forestry and fishing.

[3)] 'Industry and crafts' cover following main groups of occupations: mining, quarrying and soil cultivation, metal processing except iron, iron and steel processing, machines, appliances and instruments, chemical processing industry, textiles, yarns and knitwear, processing of paper, leather, etc., carpentry, foodstuffs, drinks, clothes and footwear.

[4)] Group 'other activities' cover other main groups of occupations: skills, monetary intuitions, road transport, waterway transport, miscellaneous, freelance occupations and unknown occupations.

[5)] Group 'public service and government' cover following main groups of occupations: military forces, government, municipal and other public services.

Период између два светска рата
Period between World War I and World War II

Статистика запослености настала је тек после Првог светског рата и била је базирана на евиденцији социјалног осигурања. Подаци из наведеног извора приказивали су запослене према делатности предузећа, а не према занимању појединаца. Осим тога, овом статистиком нису били обухваћени пољопривредници и друга неосигурана лица, тако да поменута неуједначеност садржаја и метода ове гране статистике објашњава извесна ограничења за приказе овог поглавља.

Табела **4.2: Привредно активно становништво и запосленост између два светска рата** садржи и податке из првог ПОПИСА СТАНОВНИШТВА који је спроведен после Другог светског рата, 1948. године.

У резултатима пописа 1948. г. дефиниција АКТИВНОГ СТАНОВИШТВА је иста као у пописима спроведеним 1921. и 1931. г. и обухвата *онај део становништва који има* ***самосталне изворе прихода*** *којима издржава себе и чланове породице, који су се по тадашњој међународној терминологији звали* ***становништво са самосталним приходом****, а у 1931. г.* ***лица која зарађују***. Такође, АКТИВНО СТАНОВИШТВО је класификовано у групе занимања према ***главном занимању***, иако је поред главног занимања постојало и друго, ***споредно***, које је представљало извор извесних прихода. Међутим, највећи проблем када је реч о подацима приказаним у табели био је различитост територија на које се односе. Приликом израде табеле учињен је покушај да се проценом овај проблем превазиђе, тако да се подаци, укупно гледано, односе на приближно исту територију, иако су подаци за 1931. г. приказани по бановинама, а 1948. г. по другачијој територијалној подели. За 1931. г., подаци који се односе на територију управе града Београда обухваћени су у оквиру Дунавске бановине – део. Остали детаљи и објашњења о приказаним подацима налазе се у фуснотама испод табеле.

The statistics of employment was established only after the World War I and was based on the records of social insurance. The stated source presented the employed according to the activity of enterprise and not the occupation of individual persons. Besides, these statistics did not cover agricultural producers and other uninsured persons and therefore the non-unified contents and methods of these statistics accounted for certain limitations of the presentations in this chapter.

The table **4.2. Economically active population and employment between the World Wars** contains the data of the first population census that was conducted after the World War II, in 1948.

In the 1948 census data, the definition of active population was the same as applied in the 1921 and 1931 censuses and it covered 'the part of population that featured **own income sources** for own support and the sustenance of family members and pursuant to then valid international terminology they were defined as **population with own income**, and in 1931 as **persons earning income**'. Also, active population was classified into groups of occupations according to **principal occupation**, although apart from the principal occupation another, **additional occupation** existed and presented a source of certain income. However, the biggest problem was in the discrepancy of territories that the data related to. In creating the table we tried to overcome the problem by making estimations and generally, the data related to approximately same territory, although the data for1931 were presented by the *banovina* regions and for 1948 – according to different territorial distribution. For 1931 the data relative to the administration territory of the city of Belgrade were covered within *Dunavska banovina*, part. Other details and explanations concerning the presentations could be found in footnotes below the table.

Понуда радне снаге у Краљевини Југославији
Labour force in the Kingdom of Yugoslavia

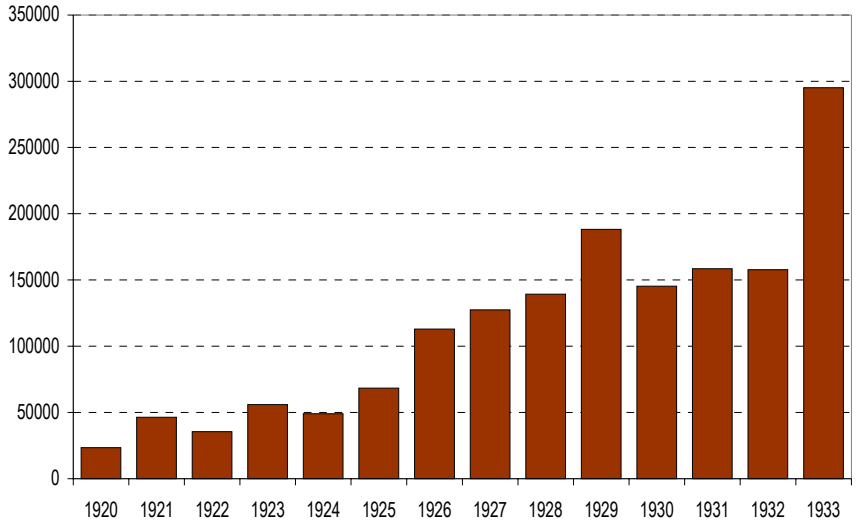

Извори: Статистички подаци, Краљевине Југославије (1930), стр. 420, за период 1920-1930.
Статистички подаци, Краљевине Југославије (1933), стр. 403, за период 1923-1933.

Sources: Statistical data of the Kingdom of Yugoslavia, 1930, pp. 420, from 1920 to 1930.
Statistical data of the Kingdom of Yugoslavia, 1933, pp. 403, from 1923 to 1933.

4.2. Привредно активно становништво и запосленост, 1931. и 1948.[1)]
Economically active population and employment, 1931 and 1948[1)]

	Укупно *Total*		Пољопривреда, шумарство и рибарство *Agriculture, forestry and fishing*		Индустрија и занатство *Industry and crafts*		Трговина, кредит и саобраћај[3)] *Trade, credits and transport[3)]*		Друга занимања, без занимања и без ознаке занимања[4)] *Other occupations, w/o occupation and w/o marked occupation[4)]*		Јавне службе, слободна занимања и војска[5)] *Public service, freelance occupations and military officers[5)]*		
	укупно *total*	жене *women*	укупно *total*	жене *women*	укупно *total*	жене *women*	укупно *total*	жене *women*	укупно *total*	жене *women*	укупно *total*	жене *women*	
1931[2)]													**1931[2)]**
Србија – укупно	**2 732 552**	**888 336**	**2 109 759**	**761 905**	**283 375**	**41 390**	**105 855**	**12 744**	**111 039**	**51 141**	**122 524**	**21 176**	**Serbia – total**
По бановинама													*By banovina regions*
Дунавска – део	1 297 965	402 502	863 903	304 881	195 665	30 521	77 158	11 178	79 609	39 359	81 630	16 583	Dunavska, part
Дринска – део	302 835	103 521	270 220	98 039	14 140	1 396	6 229	481	5 031	2 386	7 215	1 219	Drinska, part
Моравска	698 546	243 782	599 884	228 035	49 773	6 639	13 467	770	15 509	6 082	19 913	2 256	Moravska
Зетска – део	173 981	58 002	153 225	55 178	7 367	792	3 642	122	4 555	1 480	5 192	430	Zetska, part
Вардарска – део	259 225	80 529	222 527	75 772	16 430	2 042	5 359	193	6 335	1 834	8 574	688	Vardarska, part
1948													**1948**
Србија – укупно	4 081 426	1 979 730	3 352 971	1 816 131	331 377	61 647	17 509	2 900	87 624	25 935	291 945	73 117	**Serbia, total**
Ужа Србија	2 646 330	1 300 970	2 197 201	1 203 539	197 003	34 910	10 781	1 358	51 789	11 840	189 556	49 323	Central Serbia
АП Војводина	1 044 975	497 320	806 264	435 020	116 088	25 859	5 088	1 493	29 655	13 099	87 880	21 849	AP Vojvodina
АКМ Област	390 121	181 440	349 506	177 572	18 286	878	1 640	49	6 180	996	14 509	1 945	AKM Region

Извори: За 1931 – дефинитивни резултати пописа становништва од 31. марта 1931, књига IV, Присутно становништво по главном занимању, стр. 92-187, 264-293 и 312-333.
За 1948 – из табеле бр. 1 (стр. XV): Преглед активног и издржаваног становништва по народним републикама из Коначних резултата Пописа становништва од 15. марта 1948, књига III, *Становништво по занимању*, табеле бр. 4 (стр. XX) и бр. 6 (стр. XXIII), и прегледа по народним републикама, стр. 14 – 61.

Sources: For 1931 – the final data of census of 31/03/1931, Vol. 4, Present population by principal occupation, pp. 92-187, 264-293 and 312-333.

For 1948 – from Table 1, pp 15: Active and supported population by national republics, Final data of the Census of population of 13 March 1948, Vol. 3, *Population by occupation*, Table 4 (pp 20) and Table 6 (pp. 23) and Review by national republics, 14-61.

[1)] У табели је годинама између два светска рата прикључена и послератна 1948, из разлога што је по методологији Пописа становништва 1948. активно становништво класификовано по занимању, слично као и 1931. Подаци су у табели приказани у пет великих класа занимања у које је становништво класификовано према главном занимању. Класе занимања обухватају она лица која су лично запослена у појединим занимањима, која сопственим радом зарађују свој доходак и као таква чине *активно становништво* без издржаваних лица (незапослених, пензионера и лица издржаваних од државе).

[1)] Apart from the period between the world wars, Table included 1948, postwar year, since according to the methodology of the 1948 Census of population, active population was categorized by occupation, likewise in 1931. The table data are presented in five large occupation classes, according to principal occupation. The occupation classes cover persons employed, i.e. engaged in certain occupations, which individually earn income and therefore are *active population* without supported persons (unemployed, pensioners and persons living on government welfare).

[2)] За 1931. приказ обухваћене територије дат је у карти бр. 5, стр. 19, и обухвата оне делове Дунавске (укључен и Београд), Дринске, Зетске и Вардарске бановине који су припадали територији Србије, док је Моравска бановина приказана у целости.

[2)] For 1931, the respective territory was presented in Chart no 5, pp. 19 and the presentation covers the parts of the Dunavska (Belgrade included), Drinska, Zetska and Vardarrska *banovina* regions that belonged to the territory of Serbia, while the Moravska *banovina* region was given as a whole.

[3)] Код података о *активном становништву* 1931. и 1948, код класе занимања *трговина* постоје неслагања пошто је у 1931. та класа занимања приказана у групи занимања с *кредитима* и *саобраћајем*, које из постојећих извора података није било могуће издвојити. У 1948. *трговина* је приказана као чиста класа занимања, док је становништво чије је занимање из области *саобраћаја - транспорта* обухваћено у колони *остала занимања.*

[3)] The data on active population in 1931 and 1948, the discrepancy is found for the occupation class 'trade', since in 1931 this occupation class was presented within the occupation group with *credits and transport*, which were not possibly extracted from the sources available. In 1948, *trade* was presented as pure occupation class, while the population with occupation in *traffic – transport* was covered within *other occupations*.

[4)] Неслагање које је назначено под тачком 3. такође се рефлектује на групу *остала занимања*, јер је у подацима приказаним за 1948. обухваћено становништво са занимањима из *саобраћајне и финансијске* области, док се у 1931. оно налази уз запослене у *трговини.*

[4)] The discrepancy here above noted, no 3, is also reflected on the group *other occupations*, since the data for 1948 cover population with the occupations in *transport and finance*, while in 1931 this category is presented in the category of *trade*.

[5)] Обухвата запослене код државе, у јавним службама и војсци и др.

[5)] Covered were employed in government administration, public services and military forces and etc.

Период после Другог светског рата
Period after World War II

Табела **4.3. Привредно активно становништво после Другог светског рата, по делатностима** обухвата резултате пописа за период 1953-2002. г., при чему треба водити рачуна о томе да не постоји потпуна упоредивост дефиниција ***сталног***, односно ***укупног*** становништва између пописа 2002. г. и ранијих пописа. Осим овога, у табели **4.3.** ***активно становништво*** је приказано по делатностима организација у којима су појединци запослени, а не по главном занимању запосленог лица. По томе се груписање у табели **4.3.** битно разликује од приказа резултата пописа из 1931. и 1948. године.

У пописима 1971, 1981. и 1991. г., поред становништва у земљи, у стално становништво убрајани су и грађани у иностранству, као и чланови породице који су с њима боравили у иностранству.

У складу с међународним препорукама, у попису 2002. г., осим становништва у земљи, у састав сталног становништва укључени су и грађани чији је рад, односно боравак у иностранству краћи од годину дана и страни држављани који у нашој земљи раде или бораве у својству чланова породице једну годину или дуже.

Подаци у табели **4.3.** обухватају активно становништво и односе се на све секторе власништва. Поред друштвеног сектора власништва, обухваћен је и индивидуални сектор.

Из података табеле **4.3**, која даје приказ о кретању запосленог активног становништва у периоду после Другог светског рата, очигледна је преоријентација грађана који су се издржавали од пољопривреде на друге делатности, пре свега на индустрију, грађевинарство, трговину и саобраћај. Такав опадајући тренд у пољопривреди задржао се све до краја периода који приказује ова табела. Индустрија је апсорбовала део одлазеће радне снаге из пољопривреде све до почетка кризе 1991. г. када је и у овој делатности дошло до пада броја запослених. Наговештај кризе 90-их година прво се одразио на број запослених у грађевинарству, а нешто касније на индустрију и саобраћај. Једина делатност која је имала перманентан раст запослености до краја приказаног периода јесте трговина. У производним делатностима са смањењем пословне активности опадао је и број запослених, који су у кризним 90-им годинама из пољопривреде, грађевинарства и саобраћаја у великом броју прешли у трговину, док се остатак нашао у евиденцији Националне службе за запошљавање (што потврђују подаци у табели о незапосленим лицима).

У табели **4.3.** приметна је промена тренда у приказаним подацима о броју запослених у *осталим делатностима и јавним службама* од 1981. г. Од пописа 1981. г. примењена је "Јединствена класификација делатности". Применом ове класификације, у извесној мери ограничена је могућност упоредивости по обележју "делатност" с подацима ранијих пописа. **Конкретно, до 1971. г. у *остале делатности* сврставано је образовање, које је било груписано у истој делатности са културом по до тада важећој класификацији делатности**, а од 1981. г. нова класификација омогућила је његово одвајање и од тада се оно приказује у оквиру *јавних служби.*

The table **4.3 Economically active population after the World War II, by activities,** covers the data of the censuses for the period 1953 – 2002 and it should be noted here that there is no full comparability of definitions of **'constant'**, i.e. **'total'** population between the census of 2002 and the previous censuses. Besides, in the table **4.3**, **'active population'** was presented by activities of organizations where persons were employed and not according to the principal activity of employed persons. This makes a significant difference between the groups' presentation in the table **4.3** and the presentations of the 1931 and 1948 census data.

In the censuses of 1971, 1981 and 1991 apart from the population in the country, constant population included also the citizens residing abroad, as well as the family members living with them abroad.

According to international recommendations, in the 2002 census, apart from the population in the country, the constant population included also the citizens that worked, i.e. resided abroad for less than a year and the foreign citizens that worked or resided as family members in our country for a year and over.

The data in the table **4.3** cover active population and all property sectors. Apart from social sector, covered is individual (private) sector.

From the table **4.3** that presented the movements of employed active population in the period after the World War II, evident was the re-orientation of the population supported from agriculture to other activities, primarily to industry, construction, trade and transport. This declining trend in agriculture remained for the whole period presented in the subject table. Industry attracted a part of the labour force leaving agriculture as long as until the crisis that started in 1991, when we had a fall of the number of employed in this activity. The forthcoming crisis in the nineties primarily influenced the number of employed in construction and later on the number of employed in industry and transport. Trade is the only activity that featured permanent growth of employment in the whole period presented. In the production activities, simultaneously with reduced business the number of employed also decreased. In the time of crisis of the nineties they transferred in numbers from agriculture, construction and transport to trade and the rest was registered with the National employment service. This is confirmed by the data on unemployed persons.

In the table **4.3** in the presented data on the number of employed in 'other activities and public service' we can note changed trends from 1981. From the 1981 census we applied "the unified classification of activities". Thereby, to certain extent limited was the comparability regarding the feature "activity", with the data of previous censuses. **Precisely, up to 1971 in 'other activities' classified was education, which was in the same activity with culture according to then valid classification of activities**, and from 1981 the new classification provided for possible separation and then from education is presented within 'public services.

4.3. Привредно активно становништво, по делатностима, 1953 – 2002.[1)]
Economically active population, by activities, 1953 – 2002[1)]

	Укупно *Total*	Пољопривреда[2)] *Agriculture[2)]*	Индустрија и занатство *Industry and crafts*	Грађевинарство *Construction*	Трговина[3)] *Trade[3)]*	Саобраћај, складиштење и везе *Transport, storage and communications*	Остале делатности[4)] *Other economic activities*	Јавне службе[5)] *Public services[5)]*
СРБИЈА, укупно – *SERBIA, total*								
1953	3 380 929	2 414 386	362 190	47 750	86 043	54 046	235 243	181 271
1961	3 615 754	2 269 346	556 707	114 661	119 754	83 806	217 862	253 618
1971	3 859 320	1 990 396	766 670	159 586	198 673	117 591	259 285	367 119
1981	3 778 984	1 456 505	939 981	261 721	305 398	161 523	133 634	520 222
1991[6)]	3 366 812	998 489	1 020 940	182 653	341 128	168 977	115 075	539 550
2002[7)]	2 642 987	581 828	711 725	118 801	390 976	146 066	194 870	498 721
Централна Србија – *Central Serbia*								
1953	2 334 204	1 696 960	233 664	38 637	54 449	36 223	147 642	126 629
1961	2 464 568	1 574 719	363 555	74 014	79 578	57 123	141 049	174 530
1971	2 703 091	1 450 008	514 010	110 639	136 014	81 027	161 267	250 126
1981	2 687 900	1 107 761	637 393	178 660	212 920	111 710	84 641	354 815
1991	2 481 258	777 617	728 848	134 737	245 738	123 703	79 710	390 905
2002	1 941 875	422 105	515 824	85 936	284 836	110 437	149 018	373 719
Војводина – *Vojvodina*								
1953	778 479	520 536	102 948	5 396	26 582	15 906	66 157	40 954
1961	816 239	457 646	160 622	25 495	34 454	23 226	54 838	59 958
1971	833 242	369 714	202 949	29 356	52 050	30 773	64 676	83 724
1981	803 711	258 371	231 315	54 330	71 200	39 158	37 428	111 909
1991	774 452	204 052	256 089	40 038	83 887	39 632	27 257	123 497
2002	701 112	159 723	195 901	32 865	106 140	35 629	45 852	125 002
Косово и Метохија – *Kosovo and Matohia*								
1953	268 246	196 890	25 578	3 717	5 012	1 917	21 444	13 688
1961	334 947	236 981	32 530	15 152	5 722	3 457	21 975	19 130
1971	322 987	170 674	49 711	19 591	10 609	5 791	33 342	33 269
1981	287 373	90 373	71 273	28 731	21 278	10 655	11 565	53 498
1991[6)]	111 102	16 820	36 003	7 878	12 503	5 642	7 108	25 148
2002[7)]	...	...	...	...	...	...	...	...

Извор:

За 1953. и 1961. – Попис становништва 1961, књига VIII - Економска обележја становништва, стр. бр. XXVIII, XXIX.

За 1971. – Попис становништва и станова 1971, Становништво по делатностима (резултати по насељима и општинама), стр. 1, и Економске карактеристике, I део (Укупно и активно становништво), резултати по републикама и покрајинама, стр. 26 -27.

За 1981. – Попис становништва, домаћинстава и станова у 1981, Активно становништво у земљи које обавља занимање – по општини рада, према делатности, полу и друштвено-економском положају, резултати по општинама, стр. 9.

За 1991 – *Попис 91 становништво – активно становништво*, подаци по општинама, републикама и покрајинама, стр. 106-131.

За 2002. – Попис становништва, домаћинстава и станова у 2002. години, *Становништво* – делатност и пол активног становништва које обавља занимање, подаци по насељима, стр. 10 –11.

[1)] У попису спроведеном 2002. не постоји потпуна упоредивост дефиниција сталног, односно укупног становништва у земљи у односу на пописе 1953-1991, јер су у тим пописима у стално становништво убрајани и они грађани који се налазе на дужем раду у иностранству (као и чланови њихових породица који су с њима боравили у иностранству). У 2002, у састав сталног становништва у земљи укључени су и грађани чији је рад, односно боравак у иностранству краћи од годину дана, као и страни држављани који у нашој земљи раде или бораве у својству чланова породице једну годину и дуже.

[2)] Обухвата пољопривреду, лов, рибарство и шумарство, а у пописима 1981. и 1991. обухвата и податке водопривреде.

[3)] Обухвата трговину и угоститељство (хотеле и ресторане).

[4)] Обухвата финансијско посредовање, активности у вези с некретнинама, изнајмљивање и пословне активности, приватна домаћинства са запосленим лицима, екстериторијалне организације и тела и непознате, а не обухвата незапослене.

[5)] Обухвата државну управу, образовање, здравствени и социјални рад и остале комуналне, друштвене и личне услужне активности .

[6)] За територију Србије – укупно, и за Косово и Метохију дати су расположиви подаци о пописаном активном становништву. Највећи део албанског становништва одбио је да буде пописан. Процена активног становништва на Косову и Метохији урађена је по занимању, а не и по делатности.

[7)] Попис становништва на Косову и Метохији није извршен, па укупни подаци за Србију обухватају активно становништво за територију централне Србије и Војводине.

Sources:

For 1953 and 1961 – 1961 Census of population, Vol. 8 – Population: Economic features, pp. no 28, 29.

For 1971 – 1971 Census of population and dwellings, Population by activities (data by dwellings and municipalities), pp. 1 and Economic features, Part 1 (Total and active population), data by republics and provinces, pp. 26-27.

For 1981 – 1981 Census of population, households and dwellings, Active population in the country, occupationally employed, by municipality of employment, by activity, sex and social and economic position, data by municipalities, pp. 9.

For 1991 – *Census 91, Active population*, data by municipalities, republics and provinces, pp. 106-131.

For 2002 – 2002 Census of population, households and dwellings, *Population* – activity and sex of active population that is occupationally employed, data by settlements, pp. 10-11.

[1)] In 2002 Census, the definitions of constant, i.e. total population in the country were not wholly comparable relative to the censuses from 1953 to 1991, since then constant population included also the citizens that worked abroad for prolonged periods (and also their families' members residing with them abroad). In 2002 Census, constant population in the country included also the citizens that worked, i.e. resided abroad for less than a year, as well as the foreign citizens that worked or resided as family members in our country, for a year or longer.

[2)] Covered were agriculture, hunting, fishing and forestry, and in the 1981 and 1991 censuses included are the data of water works supply.

[3)] Covered trade and catering (hotels and restaurants).

[4)] Covered financial intermediation, real estate activities, renting and business, private households with employees, extraterritorial organizations and bodies and unknown. Unemployed not included.

[5)] Covered government administration, education, health and social work and other communal, social and personal services.

[6)] For the territory of Serbia, whole and for Kososvo and Metohija we gave the available data on enumerated, active population. The most of the Albanian population refused to be enumerated. The estimations of active population of Kosovo and Metohija were carried out according to profession and not actual occupation, i.e.activity.

[7)] The census of population in Kosovo and Metohija was not implemented and the total data for Serbia cover active population on the territory of the central Serbia and Vojvodina.

4.3. Привредно активно становништво, по делатностима, 1953 – 2002.[1] (наставак)
Economically active population, by activities, 1953 – 2002[1] (continued)

	Укупно *Total*	Пољопривреда[2] *Agriculture*[2]	Индустрија и занатство *Industry and crafts*	Грађевинарство *Construction*	Трговина[3] *Trade*[3]	Саобраћај, складиштење и везе *Transport, storage and communications*	Остале делатности[4] *Other economic activities*	Јавне службе[5] *Public services*[5]
				ЖЕНЕ - *WOMEN*				
				СРБИЈА, укупно – *SERBIA, total*				
1953	1 162 754	988 177	61 882	2 986	21 012	5 657	29 814	53 226
1961	1 280 259	954 129	124 385	8 773	40 943	9 768	42 196	100 065
1971	1 384 834	840 594	199 648	13 830	79 758	15 336	76 283	159 385
1981	1 437 129	673 174	279 403	22 553	141 076	22 035	52 389	246 499
1991[6]	1 401 702	450 905	371 215	27 335	175 330	32 584	56 989	287 344
2002[7]	1 117 202	237 706	254 794	16 277	197 185	32 123	87 858	291 259
				Централна Србија - *Central Serbia*				
1953	882 429	769 967	37 857	2 530	13 716	3 855	17 787	36 717
1961	953 488	738 846	76 279	6 330	27 635	6 672	28 859	68 867
1971	1 068 407	696 438	131 269	10 689	56 343	11 236	53 237	109 195
1981	1 112 019	582 856	188 525	16 299	101 657	16 071	35 805	170 806
1991	1 069 997	387 037	263 929	21 527	126 680	24 264	40 827	205 733
2002	829 726	184 305	184 219	12 259	142 319	24 811	66 400	215 413
				Војводина – *Vojvodina*				
1953	237 337	180 358	22 560	422	6 596	1 703	11 345	14 353
1961	243 748	144 240	44 057	2 084	12 109	2 873	11 824	26 561
1971	265 734	115 815	60 916	2 506	20 873	3 752	20 422	41 450
1981	279 422	82 543	78 476	5 111	33 800	5 180	14 311	60 001
1991	295 820	57 674	96 890	5 125	43 998	7 320	13 979	70 834
2002	287 476	53 401	70 575	4 018	54 866	7 312	21 458	75 846
				Косово и Метохија - *Kosovo and Matohia*				
1953	42 988	37 852	1 465	34	700	99	682	2 156
1961	83 023	71 043	4 049	359	1 199	223	1 513	4 637
1971	50 693	28 341	7 463	635	2 542	348	2 624	8 740
1981	45 688	7 775	12 402	1 150	5 619	784	2 266	15 692
1991[6]	35 885	6 194	10 396	683	4 652	1 000	2 183	10 777
2002[7]	...	...	...	...	...	...	...	...

Извор:

За 1953. и 1961. – Попис становништва 1961, књига VIII - Економска обележја становништва, стр. бр. XXVIII, XXIX.

За 1971. – Попис становништва и станова 1971, Становништво по делатностима (резултати по насељима и општинама), стр. 1, и Економске карактеристике, I део (Укупно и активно становништво), резултати по републикама и покрајинама, стр. 26 -27.

За 1981. – Попис становништва, домаћинстава и станова у 1981, Активно становништво у земљи које обавља занимање – по општини рада, према делатности, полу и друштвено-економском положају, резултати по општинама, стр. 9.

За 1991. – *Попис 91 становништво – активно становништво*, подаци по општинама, републикама и покрајинама, стр. 106-131.

За 2002. – Попис становништва, домаћинстава и станова у 2002. години, *Становништво* – делатност и пол активног становништва које обавља занимање, подаци по насељима, стр. 10 –11.

Sources:

For 1953 and 1961 – 1961 Census of population, Vol. 8 – Population: Economic features, pp. no 28, 29.

For 1971 – 1971 Census of population and dwellings, Population by activities (data by dwellings and municipalities), pp. 1 and Economic features, Part 1 (Total and active population), data by republics and provinces, pp. 26-27.

For 1981 – 1981 Census of population, households and dwellings, Active population in the country, occupationally employed, by municipality of employment, by activity, sex and social and economic position, data by municipalities, pp. 9.

For 1991 – *Census 91, Active population*, data by municipalities, republics and provinces, pp. 106-131.

For 2002 – 2002 Census of population, households and dwellings, *Population* – activity and sex of active population that is occupationally employed, data by settlements, pp. 10-11.

[1] У попису спроведеном 2002. не постоји потпуна упоредивост дефиниција сталног, односно укупног становништва у земљи у односу на попис 1953-1991, јер су у тим пописима у стално становништво убрајани и они грађани који се налазе на дужем раду у иностранству (као и чланови њихових породица који су с њима боравили у иностранству). У 2002, у састав сталног становништва у земљи укључени су и грађани чији је рад, односно боравак у иностранству краћи од годину дана, као и страни држављани који у нашој земљи раде или бораве у својству чланова породице једну годину и дуже.

[1] In 2002 Census, the definitions of constant, i.e. total population in the country were not wholly comparable relative to the censuses from 1953 to 1991, since then constant population included also the citizens that worked abroad for prolonged periods (and also their families' members residing with them abroad). In 2002 Census, constant population in the country included also the citizens that worked, i.e. resided abroad for less than a year, as well as the foreign citizens that worked or resided as family members in our country, for a year or longer.

[2] Обухвата пољопривреду, лов, рибарство и шумарство, а у пописима 1981. и 1991. обухвата и податке водопривреде.

[2] Covered were agriculture, hunting, fishing and forestry, and in the 1981 and 1991 censuses included are the data of water works supply.

[3] Обухвата трговину и угоститељство (хотеле и ресторане).

[3] Covered trade and catering (hotels and restaurants).

[4] Обухвата финансијско посредовање, активности у вези с некретнинама, изнајмљивање и пословне активности, приватна домаћинства са запосленим лицима, екстериторијалне организације и тела и непознате, а не обухвата незапослене.

[4] Covered financial intermediation, real estate activities, renting and business, private households with employees, extraterritorial organizations and bodies and unknown. Unemployed not included.

[5] Обухвата државну управу, образовање, здравствени и социјални рад и остале комуналне, друштвене и личне услужне активности .

[5] Covered government administration, education, health and social work and other communal, social and personal services.

[6] За територију Србије – укупно, и за Косово и Метохију дати су расположиви подаци о пописаном активном становништву. Највећи део албанског становништва одбио је да буде пописан. Процена активног становништва на Косову и Метохији урађена је по занимању, а не и по делатности.

[6] For the territory of Serbia, whole and for Kososvo and Metohija we gave the available data on enumerated, active population. The most of the Albanian population refused to be enumerated. The estimations of active population of Kosovo and Metohija were carried out according to profession and not actual occupation, i.e.activity.

[7] Попис становништва на Косову и Метохији није извршен, па укупни подаци за Србију обухватају активно становништво за територију централне Србије и Војводине.

[7] The census of population in Kosovo and Metohija was not implemented and the total data for Serbia cover active population on the territory of the central Serbia and Vojvodina.

4.4. Запослени – годишњи просек[1], 1952-2007.
Employed – annual average[1], 1952-2007

у хиљадама - *Thousands*

	Србија – укупно *Serbia, total*		Централна Србија *Central Serbia*		Војводина *Vojvodina*		Косово и Метохија *Kosovo and Metohia*	
	свега - *All*	жене - *Women*	свега - *All*	жене - *Women*	свега - *All*	жене - *Women*	свега - *All*	жене - *Women*
				Укупно - *Total*				
1952	603	140	397	85	168	51	38	4
1953	633	142	424	86	172	51	38	5
1954	702	161	467	98	194	58	41	5
1955	771	187	510	114	217	67	43	6
1956	781	201	507	123	230	72	44	6
1957	850	214	553	132	247	76	50	6
1958	933	235	610	146	271	83	52	6
1959	1 004	254	641	159	302	88	61	7
1960	1 112	279	695	175	345	95	71	9
1961	1 224	305	748	192	398	103	78	10
1962	1 246	327	771	207	398	109	77	11
1963	1 258	335	782	213	399	110	78	12
1964	1 345	360	838	228	422	119	85	13
1965	1 372	381	856	242	426	124	89	15
1966	1 353	387	858	246	405	125	90	16
1967	1 355	403	865	257	399	129	91	17
1968	1 369	388	887	251	390	119	92	17
1969	1 429	405	934	266	399	122	96	17
1970	1 481	430	975	285	406	127	100	18
1971	1 552	457	1 022	303	423	134	107	19
1972	1 614	487	1 061	323	437	143	116	22
1973	1 647	514	1 083	341	444	149	120	24
1974	1 723	546	1 135	363	460	156	128	27
1975	1 806	573	1 188	383	481	163	138	28
1976	1 869	598	1 229	398	497	171	144	30
1977	1 948	624	1 284	417	513	177	150	30
1978	2 044	662	1 356	445	529	185	159	32
1979	2 137	696	1 422	470	548	193	168	35
1980	2 200	727	1 464	492	558	199	178	37
1981	2 264	761	1 505	516	572	207	188	39
1982	2 312	787	1 534	532	583	213	195	41
1983	2 348	813	1 558	552	592	219	198	42
1984	2 399	841	1 589	572	603	227	206	44
1985	2 459	875	1 632	595	613	234	214	47
1986	2 530	916	1 679	623	628	245	223	50
1987	2 594	956	1 722	652	639	252	233	52
1988	2 619	984	1 740	673	642	257	237	54
1989	2 622	990	1 735	674	643	260	244	56
1990	2 543	980	1 701	674	628	255	215	51
1991	2 474	955	1 680	662	619	250	175	43
1992	2 391	817	1 633	582	599	198	159	37
1993	2 321	912	1 582	631	584	239	155	42
1994	2 272	894	1 555	617	572	236	145	41
1995	2 242	893	1 534	623	565	233	143	37
1996	2 229	893	1 525	626	559	231	145	36
1997[2]	2 336	950	1 605	667	584	244	147	39
1998	2 337	955	1 609	672	583	245	145	37
1999[3]	2 153	904	1 584	664	569	240	…	…
2000	2 097	891	1 537	652	561	238	…	…
2001	2 102	901	1 548	663	554	237	…	…
2002	2 067	894	1 518	658	549	236	…	…
2003	2 041	886	1 500	655	541	232	…	…
2004	2 051	890	1 514	661	537	229	…	…
2005	2 069	900	1 524	668	545	232	…	…
2006	2 026	873	1 498	646	528	226	…	…
2007	2 002	868	1 473	640	529	229	…	…

[1] Обухваћени су запослени у предузећима, установама, задругама и другим организацијама (до 1994. г. у друштвеној својини, а од 1995. г. уводе се и други облици својине – државни, приватни, мешовити, задружни), и приватни предузетници-лица која самостално обављају делатност, професију (приватне радње) и запослени код њих. Запослени у приватним радњама до 1991. не обухватају послодавце.
Нису обухваћени запослени у Министарству за народну одбрану, Министарству унутрашњих послове, као ни запослени у представништвима наше земље у иностранству. Нису обухваћени индивидуални пољопривредници.

[2] Од 1997. год. укључени су и запослени у малим предузећима (до 50 запослених) који нису обухваћени редовним истраживањем, а о којима се подаци добијају оцењивањем на основу Анкете за допуну полугодишњег истраживања о запосленима.

[3] Од 1999. без података за Косово и Метохију.

[1] Employees in enterprises, institutions, cooperatives and other organizations (up to 1994 in social ownership, and since 1995 we have introduced also other property sectors - government, private, mixed and cooperatives), and private entrepreneurs-persons performing activities independently (private sector– shops) and their employees are covered. Employees in private sector-shops till 1991 do not include private shops owners.
Employees in Ministry of National Defense , Ministry of the Interior, as well as employees in branch offices abroad are not included. Data on individual agricultural workers not included.

[2] Since 1997 employees in small-size enterprises (up to 50 employees) included, which are not covered by other surveys, and data on them are obtained by estimation based on the Survey for Complement on the Semi-Annual Survey on employees.

[3] Since 1999 without data for Kosovo and Metohia

4.4. Запослени - годишњи просек[1], 1952-2007. (наставак)
Employed, annual average[1], 1952-2007 (continued)

у хиљадама - *Thousands*

	Србија – укупно *Serbia – total*		Централна Србија *Central Serbia*		Војводина *Vojvodina*		Косово и Метохија *Kosovo and Metohia*	
	свега - *All*	жене - *Women*	свега - *All*	жене - *Women*	свега - *All*	жене - *Women*	свега - *All*	жене - *Women*
	Запослени у предузећима, установама, задругама и другим организацијама[1]							
	Employed persons in enterprises, institutions, cooperatives and other organizations[1]							
1952	583	130	384	77	162	49	37	4
1953	614	132	411	48	166	49	37	5
1954	683	150	455	89	188	56	40	5
1955	751	175	497	105	211	64	43	6
1956	763	191	496	115	223	70	44	6
1957	828	205	539	125	239	74	49	6
1958	903	223	594	137	263	80	52	6
1959	979	242	625	150	294	85	60	7
1960	1 084	267	680	166	334	92	70	9
1961	1 195	293	731	183	387	100	77	10
1962	1 220	315	756	198	328	106	76	11
1963	1 232	322	766	203	389	107	77	12
1964	1 317	346	821	218	412	115	84	13
1965	1 341	366	837	232	416	119	88	15
1966	1 317	368	836	234	393	119	88	15
1967	1 318	385	842	245	387	123	89	17
1968	1 331	370	866	240	376	113	89	16
1969	1 395	390	915	256	387	117	93	17
1970	1 446	415	956	275	394	122	96	18
1971	1 515	442	1 002	294	411	129	102	19
1972	1 576	472	1 041	314	424	138	110	21
1973	1 609	499	1 063	332	431	144	115	23
1974	1 772	531	1 115	354	447	151	124	26
1975	1 772	559	1 168	374	469	158	134	27
1976	1 836	584	1 210	390	485	166	141	29
1977	1 913	611	1 265	409	502	172	146	30
1978	2 009	649	1 336	437	517	180	155	32
1979	2 101	683	1 401	462	536	188	164	34
1980	2 162	714	1 443	484	546	194	173	36
1981	2 225	748	1 483	508	560	202	183	38
1982	2 272	773	1 512	524	571	208	189	40
1983	2 312	800	1 538	545	580	214	194	41
1984	2 361	828	1 569	564	590	221	202	43
1985	2 419	861	1 610	587	599	228	210	46
1986	2 487	901	1 655	615	614	238	218	49
1987	2 549	940	1 698	643	624	245	227	51
1988	2 570	966	1 715	664	624	249	231	53
1989	2 569	969	1 708	664	624	250	237	55
1990	2 481	956	1 668	662	604	244	210	50
1991	2 295	904	1 579	634	560	228	156	42
1992	2 196	759	1 519	549	538	175	139	35
1993	2 113	704	1 460	595	519	215	134	40
1994	2 048	670	1 423	587	500	208	125	38
1995	1 989	640	1 385	576	482	200	122	34
1996	1 954	618	1 361	571	471	196	122	33
1997[2]	2 032	842	1 423	602	487	204	121	36
1998	2 023	839	1 415	599	489	206	119	34
1999[3]	1 861	786	1 387	586	569	200	…	…
2000	1 786	764	1 326	568	461	196	…	…
2001	1 752	755	1 299	560	453	195	…	…
2002	1 677	729	1 239	541	437	188	…	…
2003	1 612	704	1 191	524	421	180	…	…
2004	1 580	687	1 173	512	407	175	…	…
2005	1 546	673	1 146	501	401	172	…	…
2006	1 472	636	1 091	471	381	165	…	…
2007	1 433	626	1 059	462	374	164	…	…

[1] До 1994. г. подаци о запосленима у друштвеној својини; од 1995. г уводе се и други облици својине – државни, приватни, мешовити и задружни.

[2] Од 1997. год. укључени су и запослени у малим предузећима (до 50 запослених) који нису обухваћени редовним истраживањем, а о којима се подаци добијају оцењивањем на основу Анкете за допуну полугодишњег истраживања о запосленима.

[3] Од 1999. без података за Косово и Метохију.

[1] Up to 1994 data on employed in social ownership, and since 1995 we have introduce also other property sectors- government, private, mixed and cooperatives.

[2] Since 1997 employees in small-size enterprises (to 50 employees) included, which are not covered by other surveys, and data on them are obtained by estimation based on the Survey for Complement on the Semi-Annual Survey on employees.

[3] Since 1999 without data for Kosovo and Metohija.

4.4. Запослени - годишњи просек[1)], 1952-2007. (наставак)
Employed, annual average[1)], 1952-2007 (continued)

у хиљадама - *Thousands*

	Србија – укупно *Serbia – total*		Централна Србија *Central Serbia*		Војводина *Vojvodina*		Косово и Метохија *Kosovo and Metohia*	
	свега - *All*	жене - *Women*	свега - *All*	жене - *Women*	свега - *All*	жене - *Women*	свега - *All*	жене - *Women*
	Запослени у приватним радњама[1)] - *Employees in private shops[1)]*							
1952	20	10	13	8	6	2	1	0,2
1953	19	10	13	8	6	2	1	0,2
1954	19	11	12	9	6	2	1	0,2
1955	19	12	13	9	6	3	1	0,2
1956	18	10	10	8	7	2	1	0,3
1957	22	9	13	7	8	2	1	0,3
1958	25	12	16	9	9	3	1	0,3
1959	25	12	16	9	8	3	1	0,3
1960	27	12	16	9	11	3	1	0,3
1961	29	12	17	9	11	3	1	0,3
1962	26	12	16	9	10	3	1	0,3
1963	26	13	16	10	10	3	1	0,4
1964	29	14	17	10	10	4	1	0,4
1965	31	15	19	10	10	5	1	0,4
1966	36	18	22	12	12	6	2	0,5
1967	37	18	23	12	12	6	2	0,5
1968	38	18	21	11	14	6	3	1
1969	34	15	20	10	12	5	3	0,4
1970	36	15	20	10	12	5	4	0,4
1971	37	15	20	9	12	5	5	0,4
1972	38	15	20	9	13	5	6	1
1973	39	15	20	9	13	5	6	1
1974	37	15	20	9	12	5	4	1
1975	35	14	20	9	12	5	3	1
1976	33	14	19	8	11	5	3	1
1977	34	13	19	8	11	5	4	0,5
1978	35	13	20	8	12	5	4	0,5
1979	36	13	20	8	12	5	4	1
1980	37	13	21	8	12	5	4	1
1981	38	13	22	8	12	5	5	1
1982	40	14	22	8	12	5	6	1
1983	37	13	20	7	13	5	5	1
1984	37	13	20	7	13	6	4	1
1985	40	14	22	8	14	6	4	1
1986	43	15	24	8	14	7	5	1
1987	45	16	24	9	15	7	6	1
1988	49	18	25	9	18	8	6	1
1989	53	21	27	10	19	10	7	1
1990	62	24	33	12	24	11	5	1
1991	179	51	101	28	59	22	19	1
1992	195	58	114	33	61	23	20	2
1993	208	62	122	36	65	24	21	2
1994	224	61	132	30	72	28	20	3
1995	253	83	149	47	83	33	21	3
1996	275	93	164	55	88	35	23	3
1997	305	107	182	64	96	40	26	3
1998	314	115	194	73	94	39	26	3
1999[2)]	292	173	197	78	95	40	…	…
2000	311	126	211	84	100	42	…	…
2001	349	146	249	103	100	43	…	…
2002	390	165	278	118	112	48	…	…
2003	430	183	309	131	121	52	…	…
2004	471	203	341	148	130	55	…	…
2005	523	227	378	167	144	60	…	…
2006	554	237	407	175	147	62	…	…
2007	569	242	414	178	156	64	…	…

Извор: *Статистички годишњак Србије 1993*, за период 1952-1992, стр. 59- 60; *Статистички годишњак Србије 2000*, за период 1993-1999, стр. 77 -78; *Статистички годишњак Србије 2000*, за период 2000-2004, стр. 103; За 2005 – Саопштење ЗП20: *Запослени у Републици Србији, 2005* – годишњи просек, стр. 2-3.

[1)] Приватни предузетници-лица која самостално обављају делатност, професију (приватне радње) и запослени код њих. Запослени у приватним радњама до 1991. год. не обухватају послодавце.
Подаци о запосленим женама за период 1952-1964. јесу процењени.

[2)] Од 1999. без података за Косово и Метохију.

Source: *Statistical Yearbook of Serbia, 1993*, period 1952-1992, pp 59-60; *Statistical Yearbook of Serbia, 2000*, period 1993-1999, pp 77-78; *Statistical Yearbook of Serbia, 2000*, period 2000-2004, pp 103; For 2005 – Communication ZP20: *Employment of the Republic of Serbia, 2005* – annual average, pp. 2-3

[1)] Private entrepreneurs, persons performing activities independently (private sector–shops) and their employed persons. Employed in private sector-shops till 1991 are not included private shops owners.
The data on the employed women in the period from 1962 to 1964 are estimated.

[2)] Since 1999 without data for Kosovo and Metohija.

4.5. Лица која траже запослење, 1952-2007. Persons seeking employment, 1952-2007

	Укупно *Total*				Жене *Women*			
	Србија *Serbia*	централна Србија *Central Serbia*	Војводина *Vojvodina*	Косово и Метохија *Kosovo and Metohija*	Србија *Serbia*	централна Србија *Central Serbia*	Војводина *Vojvodina*	Косово и Метохија *Kosovo and Metohija*
1952	16	10	5	1	...	...	...	...
1953	29	18	10	1	...	...	...	...
1954	25	16	7	3	...	...	...	...
1955	24	15	7	3	...	...	...	...
1956	39	25	9	5	...	...	...	...
1957	46	30	9	7	...	...	...	...
1958	55	36	11	8	...	...	...	...
1959	69	49	13	8	...	...	...	...
1960	66	42	13	11	...	...	...	...
1961	82	51	17	15	...	...	...	...
1962	105	64	24	17	...	...	...	...
1963	110	72	24	14	...	...	...	...
1964	102	69	21	12	...	...	...	...
1965	105	69	20	16	...	...	...	...
1966	111	66	21	24	...	...	...	...
1967	113	67	24	23	...	...	...	...
1968	130	78	29	24	...	...	...	...
1969	153	94	32	26	...	...	...	...
1970	156	95	30	31	69	50	16	3
1971	139	87	27	25	67	49	15	2
1972	152	94	32	26	76	55	17	3
1973	189	119	40	31	93	68	22	4
1974	223	145	45	34	113	82	26	5
1975	269	171	57	41	137	98	33	6
1976	319	201	70	48	159	112	40	7
1977	372	241	79	52	185	131	46	9
1978	395	266	72	57	201	145	45	10
1979	411	274	74	62	214	154	49	12
1980	420	274	79	68	226	159	52	14
1981	416	263	82	72	230	160	54	16
1982	435	271	86	78	243	168	57	18
1983	443	267	90	86	246	166	59	21
1984	462	268	93	101	251	165	61	25
1985	490	281	95	114	263	172	62	29
1986	518	298	96	125	277	182	63	32
1987	519	302	87	130	278	186	58	33
1988	535	312	90	134	284	191	59	34
1989	561	321	101	139	294	194	64	36
1990	615	339	128	148	319	202	77	39
1991	656	363	160	133	342	217	90	35
1992	683	386	188	109	365	234	101	30
1993	676	387	202	87	371	237	107	27
1994	668	374	212	82	370	230	112	29
1995	716	398	225	93	395	240	118	37
1996	759	411	243	105	415	244	126	45
1997	750	426	211	114	418	252	114	52
1998[1)]	769	...	...	...	432	...	...	...
1999[1)]	736	...	...	...	414	...	...	...
2000[1)]	722	...	...	...	411	...	...	...
2001[1)]	769	...	...	...	432	...	...	...
2002[1)]	843	...	...	...	466	...	...	...
2003[1)]	947	...	...	...	515	...	...	...
2004[1)]	945	...	...	...	515	...	...	...
2005[1)]	992	...	...	...	480	...	...	...
2006	1 005	...	...	...	494	...	...	...
2007	928	...	...	...	458	...	...	...

Извори: *Југославија 1918-1988, Статистички годишњак*, стр. 71-72, за период 1952-1988; *Статистички годишњак Србије 2000*, за период 1985-1998, стр. 82-85; *Статистички годишњак Србије 2005*, за период 1999-2000, стр. 109 – подаци преузети од Националне службе за запошљавање, која од 1998. има податке само за Србију – укупно, као и за 2005.

[1)] Нису обухваћени подаци за Косово и Метохију.

Source: *Yugoslavia 1918-1988, Statistical Yearbook*, pp. 71-71, period 1952-1988; *Statistical Yearbook of Serbia, 2000, period 1985-1998*, pp. 82-85; *Statistical Yearbook of Serbia, 2005, period 1999-2000,* pp. 109 – the data obtained from the National employment service that from 1998 provided data for Serbia – total, as well as for 2005

[1)] The data for Kosovo and Metohija are not included.

Лица која траже запослење
People seeking employment

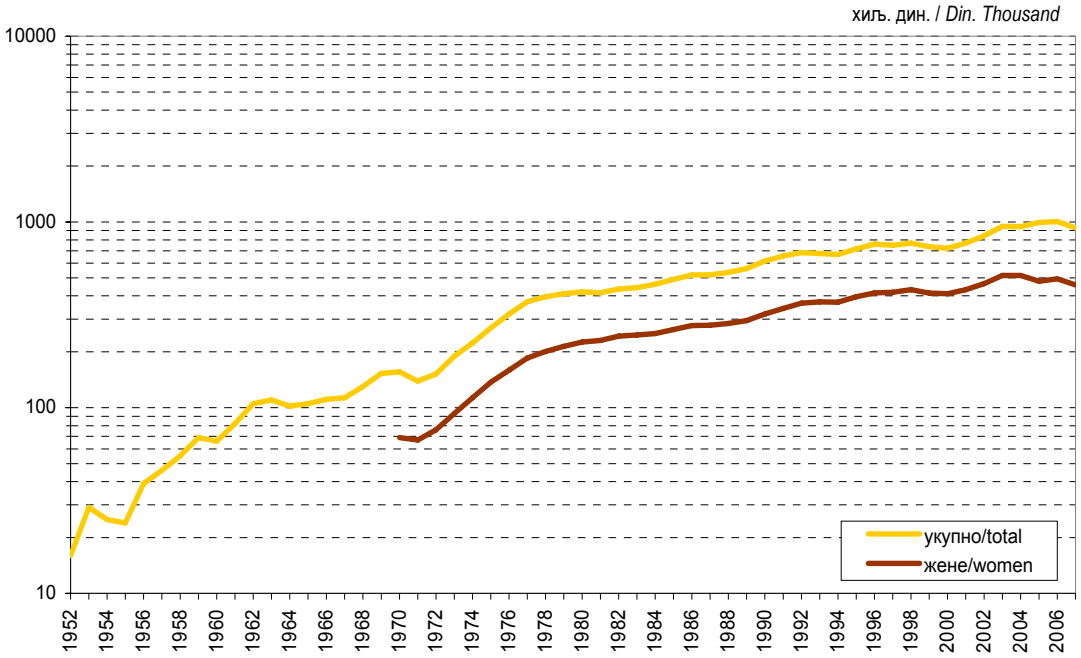

Удео пољопривредног у укупном активном становништву централне Србије
Share of agricultural population in total active population of the central Serbia

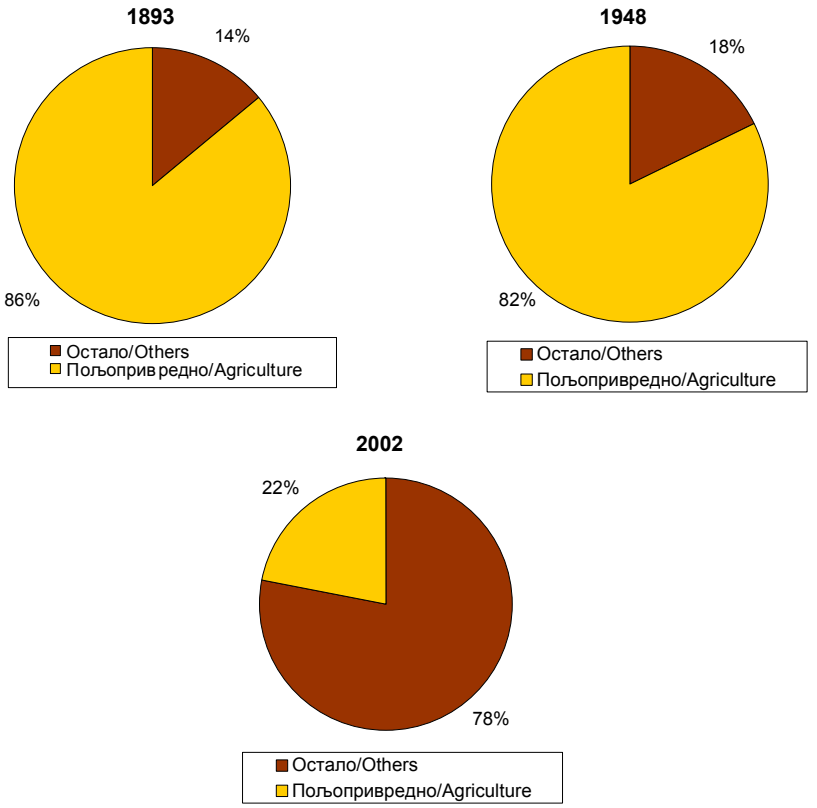

ПЛАТЕ – SALARIES AND WAGES

5

НАДНИЦЕ И ПЛАТЕ

Од средине XIX па до краја XX века појмови *надница* и *плата* битно су се променили и по садржају и по свом друштвеном значају. Током деценија мењала се и статистика зарада. Између података за тако дуг период није могла да се сачува упоредивост.

НАДНИЦЕ ДО ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА

Податке о надницама прикупљали су судови. Снимане су наднице за четири типа надничара: за копаче, за косаче, за зидаре и обичне надничаре. Висина надница утврђивана је месечно, у свим окружним местима. На основу те грађе израчунавани су годишњи просеци за Србију, које је статистичка служба уносила у Државопис и, касније, у Статистички годишњак.

НАДНИЦЕ ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА

Статистику надница од 1920. до 1940. године воде установе социјалног осигурања. Та служба је обезбедила приказе просечних надница за запослене по делатностима и полу. Међутим, објављени подаци односе се на просеке за целу Југославију. Из те документације нису могли да се издвоје подаци за територију Србије. Рачунајући на повезаност привредних појава у целој земљи, може се претпоставити да кретање надница у Србији није могло да буде битно другачије него у осталим крајевима. Стога је корисно погледати податке за целу државу. Пошто је реч о потреби да се покажу промене, овде су наведени и индекси (1920=100). При размишљању о променама надница запослених мора се узети у обзир да је до краја привредне кризе преовлађивала дефлација, тј. да се повећавала куповна моћ новца. Пошто није обрачунаван индекс трошкова живота за све време од 1920. до 1940. године, индекс реалних надница добијен је као однос индекса номиналних надница и индекса имплицитних цена. Индекс имплицитних цена изведен је из података о народном дохотку за време од 1923. до 1939. године.

Према обрачунима цена на велико Народне банке, у годинама кризе од 1930. до 1934. цене су падале брже него наднице, па није дошло до пада реалних надница.

ЗАРАДЕ ЗАПОСЛЕНИХ ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА

Подаци о чистом личном дохотку по раднику за период 1945-1962. године процењивани су на основу постојећих података, у том периоду некомплетних статистичких истраживања у домену плата радника и службеника. За период 1948-1953. године као основ за процену служили су подаци о платама службеника државне управе, који су објављени у засебној публикацији "Државни службеници у ФНРЈ" – 1948-1953.

WAGES AND SALARIES

From the mid-19th to the end of the 20th century the conceptions of *wages and salaries* were considerably changed both in the terms of contents and of their social importance. In time the statistics of salaries and wages also changed.

WAGES BEFORE THE WORLD WAR I

Courts were in charge of collecting the data on wages. Wages were surveyed for four types of day labourers. Diggers, reapers, masons and general manual labourers. The wages were determined monthly, in all district places. According to these materials, the annual average values for Serbia were calculated and they were later entered into *Državopis* and further on in Statistical Yearbook.

WAGES BETWEEN THE WORLD WAR I AND THE WORLD WAR II

From 1920 to 1940 social insurance offices produce the statistics of wages. These services provided the presentations of average wages of employees, by activities and sex. However, the published data related to the average values for the whole Yugoslavia. From these documents, the data for the territory of Serbia could not be possibly extracted. Taking into account the interlinks of economic phenomena in the country, we are free to suppose that the trends of wages in Serbia could not have been considerably different than in other regions. Therefore it is worthwhile to review the data for the whole country. As it is required to stress changes, here stated are indices (1920=100). While considering the changes of wages, we should bear in mind that deflation was prevailing until the end of the economic crisis, i.e. money purchase power was increasing. Since consumer price index was not calculated in the period from 1920 to 1940, real wages index was obtained as a ratio of nominal wages index and implicit prices index. Implicit prices index was derived from the data on national income for the period from 1923 to 1939.

Pursuant to the calculations of wholesale prices provided by the National Bank, during the crisis from 1930 to 1934 prices had more rapid fall than wages and therefore real wages did not decreased.

SALARIES AND WAGES AFTER THE WORLD WAR II

The data on net personal income per employee for the period 1945 – 1962 were estimated according to the existing data, in the period of incomplete statistical surveys in the domain of salaries and wages (of workers and civil servants). For the period 1948 – 1953 as the basis for estimations we applied the data on the salaries and wages of public administration (civil) servants, which were published in a separate publication, "Civil

За период од 1954. до 1961. године као основ за обрачун ових података служили су:

1. подаци о платама радника и службеника добијени на основу анкете о платама у индустријским и рударским предузећима, на пољопривредним добрима, у грађевинским, тровинским и угоститељским предузећима;

2. повремени пописи службеника у државним установама у том периоду. За 1962. годину подаци о чистом личном дохотку по раднику израчунати су на основу полугодишњег извештаја службе статистике рада за месец март и септембар 1962. године.

Подаци о просечним зарадама без пореза и доприноса од 1963. године добијени су на основу редовног месечног истраживања о запосленима и о зарадама запослених.

ДЕФИНИЦИЈЕ

Под *надницом* се подразумевала извесна свота новца која се давала раднику за обављени рад у неком одређеном времену или свота новца коју је радник добијао за обављање неког специјалног посла или за израду неког предмета – временска надница или надница у акорду ("Индекс", година VI, број 1, стр. 2 – 1934. година).

Због промена које су настајале у друштвеном систему, а и због међународног уједначавања дефиниција, појам зараде (плате) с временом је мењао садржај.

Од 1963. до 1992. године термин за зараду био је *чист лични доходак по раднику*, који је подразумевао примања из редовног радног односа, накнаде за: годишњи одмор, боловање до 30 дана, чекање и застој у раду без кривице радника, дане државних празника, време плаћеног одсуства, затим накнаде на основу минулог рада, за дане обављања грађанске дужности, награде, премије, заостала примања, стимулативни додатак и примања на основу периодичног обрачуна и завршног рачуна.

Од 1993. до 1. јуна 2001. године у употреби је био термин *зарада (плата)*, а од јуна 2001. године само зарада, која подразумева бруто принцип зараде.

Зараде (плате) запослених обухватају: исплате за рад у пуном радном времену, краћем од пуног и дужем од пуног радног времена (прековремени рад), исплате из средстава предузећа (организације – заједнице) за годишњи одмор, државне празнике, затим плаћено одсуство до 7 дана, плаћено одсуство за стручно образовање, за боловање до 60 дана и накнаде запослених који се налазе на плаћеном одсуству, исплате на терет других организација – заједница за време проведено на војној вежби, цивилној заштити, вршењу грађанских дужности и сл., исплате за претходне месеце извршене у току извештајног месеца (заостале исплате), исплате по периодичном обрачуну и завршном рачуну и на основу распореда добити, без обзира на који се период односе. Не обухватају се исплате запосленима из средстава за заједничку потрошњу, исплате које терете материјалне трошкове, као ни исплате на основу уговора о делу.

У складу са Законом о раду, садржај дефиниције појма зараде промењен је 1. јуна 2001. године. Од тада се појам зараде везује искључиво за бруто зараду.

Зараду, у смислу члана 105. Закона о раду, чини зарада која садржи порез и доприносе који се плаћају из зараде коју је запослени остварио за обављени рад и време проведено на раду, увећана зарада, накнада зараде и друга примања (осим: накнаде трошкова за долазак и одлазак с рада и за време проведено на службеном путу у земљи и иностранству, отпремнине при одласку у пензију, солидарне помоћи, јубиларне награде, накнаде трошкова погребних услуга и накнаде штете због повреде на раду или професионалног обољења).

servants in the FNRY, 1948 – 1953". For the period 1954 to 1961 as the basis for these calculations we used:

1. The data on salaries and wages of workers and servants acquired on the basis of the survey of salaries and wages in industrial and mining enterprises, in agricultural holdings, in construction, commercial and catering trade enterprises;

2. Occasional enumeration of servants in government institutions in the period. For 1962 the data on net personal income per worker were calculated according to the semiannual report of labour statistics for March and September 1962.

The data on average tax and contributions deducted salaries and wages from 1963 were obtained on the basis of regular monthly survey of employees and salaries and wages.

DEFINITIONS

Under the term *wages* we anticipated certain money amount that workers received for the work done in certain period of time or the amount that workers received for the completed job or produced goods – *time wage* or *wage in accord* ("Index", year VI, no 1, pp 2, 1934).

Due to the changes of social system and international harmonization of definitions, the concept of income (salaries and wages) was modified in time.

From 1963 to 1992 the term covering personal income was *net salaries and wages per employee*, which assumed income pursuant to regular employment, compensations for annual paid leave, sick-leave up to 30 days, stoppage in work process beyond workers' responsibility, for state holidays, paid leaves, then compensations for work experience, leaves on civil duties, awards, premiums, delayed payments, extra payments and payments upon periodic and annual financial statements.

From 1993 to 1 June 2001, the term personal income was in use and from June 2001 we use the term salaries and wages, assuming gross salaries and wages.

Salaries and wages cover payments for full time work, part-time and extra-time work, payments from the funds of enterprise (organization, community) for annual leaves, state holidays, then paid leaves up to 7 days, paid leaves for professional education, sick leaves up to 60 days and compensations for employees on paid leaves, payments borne by other organizations, communities for the time spent in military service, civil protection service, civil duties and other, delayed payments (in the month for previous months), payments pursuant to periodic and annual financial statements and profits distribution, regardless the respective period. Here not covered are payments to employees from general consumption funds, material costs funds and payments pursuant to casual contracts.

According to the Labour Law, the definition of salaries and wages was changed on 1 June 2001. Then from the concept of salaries and wages refers only to gross salaries and wages.

Pursuant to Article 105, the Labour Law, salaries and wages are gross payments of salaries and wages containing tax and contributions that are payable from the receipts acquired for the work done and time spent at work, extra payments, compensations and other payments (except: compensations for the costs of commuting to and from work, travel allowances (domestic and international business trips), retirement remuneration, solidarity aid, awards, undertaking costs and compensations in cases of injuries at work or professional diseases.

Зараду без пореза и доприноса (нето) чини бруто зарада умањена за порез и доприносе.

Реални индекси зарада представљају однос номиналних индекса зарада и индекса трошкова живота.

ОБУХВАТНОСТ

Истраживањем нису обухваћене зараде запослених у Министарству одбране Србије и Црне Горе, Војсци Србије и Црне Горе, као ни зараде запослених у Министарству унутрашњих послова Републике Србије.

До 1994. године подаци о просечним зарадама прикупљани су од извештајних јединица у друштвеном сектору својине, а од 1995. године уводе се и други сектори својине (државни, приватни, мешовити и задружни).

У последњих 15 година, у Републици Србији извршен је већи број деноминација динара. У годинама хиперинфлације подаци су дати у званичним, тада важећим динарима. Сви подаци исказани су у динарима.

Од 2000. године не располаже се подацима за Косово и Метохију.

Net salaries and wages are gross salaries and wages that are tax and contributions deducted.

Real indices of salaries and wages present the ratio of nominal indices of salaries and wages and consumer price index.

COVERAGE

The survey did not cover the salaries and wages of the employed with Ministry of defense of Serbia and Montenegro, the Army of Serbia and Montenegro and the salaries and wages of the employees of the Ministry of interior of the Republic of Serbia.

Up to 1994 the data on average salaries and wages were collected from the reporting units of social ownership sector and since 1995 we have introduced also other property sectors (government, private, mixed and cooperatives).

In the last fifteen years in the Republic of Serbia we have had several Dinar currency denominations. In the years of hyperinflation the data, the data were presented in official, then valid Dinar values. All data are shown in Dinars.

Since 2000 the data for Kosovo and Metohija have not been available.

Период до Првог светског рата
Period before World War I

5.1. Просечне наднице, 1863-1886.
Average wages, 1863-1886

дин. / *DIN*

	Надничари *Manual labourers*	Копачи *Diggers*	Косачи *Reapers*	Зидари *Masons*		Надничари *Manual labourers*	Копачи *Diggers*	Косачи *Reapers*	Зидари *Masons*
1863	1,08	1,09[1)]	1,54	1,77	1887	1,39	-	2,06	2,68
1864	1,11	1,30	1,75	1,76	1888	1,28	1,27	1,77	2,60
1865	1,15	1,46	1,72	1,90	1889	1,19	1,22	1,91	2,38
1866	1,14	1,13	1,55	2,06	1890	1,15	1,24	1,83	2,33
1867	1,29	1,34	1,93	2,28	1891	1,32	1,30	2,19	2,63
1868	1,48	1,53	2,22	3,34	1892	1,42	1,47	2,17	2,65
1869	1,63	1,97	2,28	2,48	1893	1,52	1,56	2,30	2,80
1870	1,73	1,93	2,64	2,64	1894	1,46	1,48	2,23	2,84
1871	1,76	1,96	2,49	2,68	1895	1,28	1,31	1,85	2,72
1872	1,65	2,08	2,29	2,69	1896	1,19	1,18	1,92	2,55
1873	1,61	1,76	2,69	2,53	1897	1,21	1,21	1,92	2,61
1874	1,56	1,74	2,14	2,47	1898	1,13	1,07	1,90	2,57
1875	1,61	1,93	2,34	2,38	1899	1,15	1,08	1,68	2,56
1876	1,58	1,91	2,66	2,32	1900	1,22	1,15	1,95	2,50
1877	1,53	1,56	2,54	2,42	1901	1,19	1,14	1,83	2,50
1878	1,56	2,03	2,35	2,48	1902	1,21	1,10	1,91	2,50
1879	1,60	1,72	2,74	2,55	1903	1,24	1,13	1,89	2,59
1880	1,47	1,44	2,65	2,65	1904	1,24	1,15	2,02	2,60
1881	1,69	1,76	3,13	2,82	1905	1,23	1,22	2,01	2,71
1882	1,72	1,85	2,15	2,09	1906	1,29	1,20	2,03	2,83
1883	2,05	2,31	3,29	3,17	1907	1,30	1,26	2,00	2,95
1884	1,95	2,08	2,93	3,21	1908	1,33	1,21	2,16	3,03
1885	1,61	1,68	2,24	2,64	1909	1,40	1,42	2,12	3,13
1886	1,58	1,62	2,19	2,78	1910	1,61	1,45	2,51	3,39

Извори: Подаци за период 1863-1900. преузети су из *Статистике цена пољопривредних производа у Краљевини Србији,* 1986-1900. год. Подаци за период 1901-1905. год. – *Статистика цена пољопривредних и других производа у Краљевини Србији,* 1901-1905. год. Подаци за период 1906-1910. год. узети си из *Статистичког годишњака Краљевине Србије.*

[1)] Подаци о просечној надници копача за период 1863-1879. год. прерачунати су из гроша у динар.

Sources: The data for the period from 1863 to 1900 were taken over from *Statistics of prices of agricultural produce in the Kingdom of Serbia,* 1896 – 1900. The data for the period 1901 – 1905 were taken over from *Statistics of prices of agricultural and other produce in the Kingdom of Serbia,* 1901 – 1905. The data for the period 1906 – 1910 were taken over from *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia.*

[1)] The data on average wages payable to diggers for the period 1863 – 1879 were recalculated from *Groš* into Dinar.

Период између два светска рата
Period between World War I and World War II

5.2. Просечне дневне наднице у Југославији, 1920-1930.
Average wages in Yugoslavia, 1920-1930

дин. /*DIN*

	Просечне наднице *Average wages*	Индекси 1920=100 *Indices 1920=100*			Просечне наднице *Average wages*	Индекси 1920=100 *Indices 1920=100*	
		номиналних надница *Nominal wages*	реалних надница[1] *Real wages*[1]			номиналних надница *Nominal wages*	реалних надница *Real wages*
1920[2]	17,28	100	100				
1921[2]	18,04	104	104	1931	26,19	152	271
1922	18,83	109	109	1932	24,58	142	279
1923	20,24	117	117	1933	23,22	134	274
1924	22,21	129	127	1934	22,24	129	293
1925	23,37	135	163	1935	21,65	125	267
1926	23,51	136	177	1936	21,68	125	261
1927	25,04	145	193	1937	22,71	131	248
1928	25,82	149	194	1938	23,64	137	258
1929	26,32	152	209	1939	24,28	141	255
1930	26,56	154	248	1940[3]	26,35	153	...

Извор: Подаци о просечној дневној надници осигураних чланова Средишњег уреда за осигурање радника за период од 1920. до 1940. године преузети су из ревије *Радничка заштита,* службеног гласника Средишњег уреда за осигурање радника. За индекс имплицитних цена изведен из података о народном дохотку за време од 1923. до 1939. године: *Југославија 1918-1988,Статистички годишњак,* стр. 95.

[1] Индекси реалних надница добијени су као однос индекса номиналних надница и индекса имплицитних цена.

[2] Процена.

[3] Подаци о просечној надници за 1940. годину представљају просек јануар-септембар 1940. год.

Sources: The data on average wages payable to the insured members of the Central workers' insurance office, for the period from 1920 to 1940 were taken over from the social policy magazine *Radnička zaštita* (Official gazette of the Central workers' insurance office). Index of implied prices derived from national income data for the period from 1923 to 1939: *Yugoslavia, 1918 – 1988, Statistical Yearbook*, pp 96.

[1] Real wages indices obtained as the ratio of nominal wages index and implied prices index.

[2] Estimations.

[3] The data on average wages for 1940 present the average value for the period January – September 1940.

Индекси номиналних и реалних дневних надница у Југославији између два светска рата
Indices of nominal and real wages in Yugoslavia between the World War I and the World War II

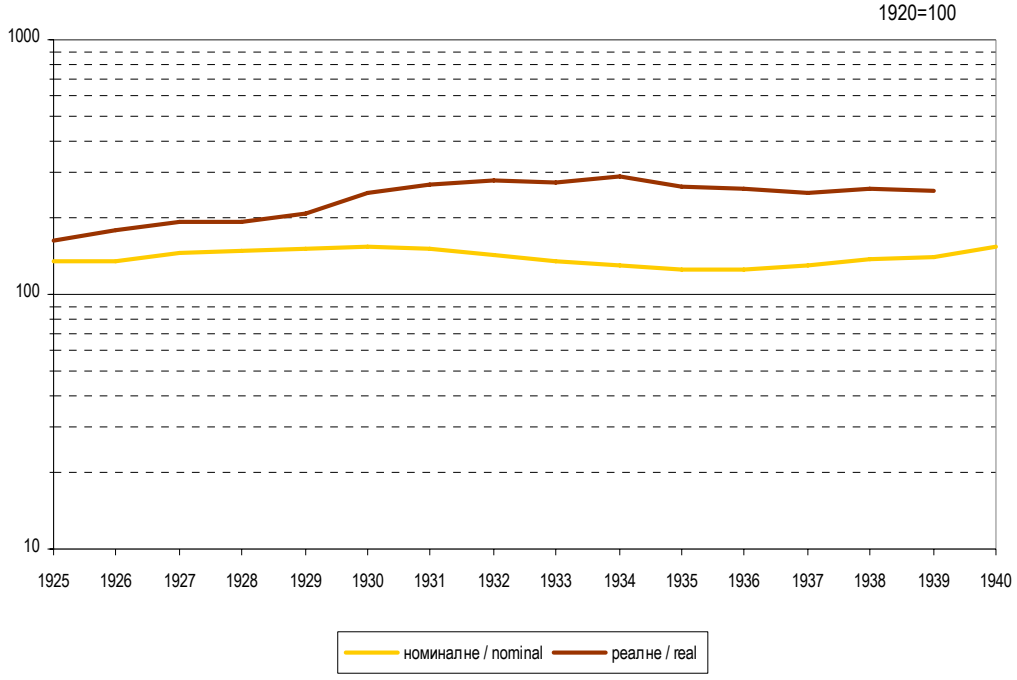

Период после Другог светског рата
Period after World War II

5.3. Просечне зараде запослених без пореза и доприноса, 1950-2007.
Average tax and contributions deducted salaries and wages, 1950-2007

дин. / *DIN*

	Република Србија *Republic of Serbia*				Република Србија – укупно Ланчани индекси *Republic of Serbia – total Chain indices*		Индекси реалних зарада 1953=100 *Indices of real salaries and wages 1953=100*
	укупно *Total*	централна Србија *Central Serbia*	Војводина *Vojvodina*	Косово и Метохија *Kosovo and Metohija*	номиналних зарада *Nominal salaries and wages*	реалних зарада *Real salaries and wages*	
1950	39	40	38	34	…	…	…
1951	59	60	57	51	151,3	…	…
1952	92	95	89	79	155,9	…	…
1953	93	94	91	80	101,1	…	100,0
1954	103	106	99	89	110,8	117,3	117,3
1955	109	113	105	94	105,8	93,2	109,3
1956	117	121	112	101	107,3	102,9	112,5
1957	134	143	134	119	114,5	114,5	128,8
1958	144	148	138	124	107,5	102,9	132,6
1959	188	194	181	161	130,6	127,6	169,2
1960	189	195	182	162	100,5	91,0	154,0
1961	201	207	193	172	106,3	97,1	149,5
1962	250	258	241	215	124,4	112,8	168,6
1963	263	271	253	226	105,2	100,2	168,9
1964	336	347	320	296	127,8	115,1	194,4
1965	469	479	459	418	139,6	103,4	201,0
1966	666	676	660	592	142,0	115,5	232,1
1967	762	777	745	682	114,4	106,4	247,0
1968	825	845	797	749	108,3	103,2	255,0
1969	948	969	925	840	114,9	106,5	271,5
1970	1 099	1 118	1 085	967	115,9	104,4	283,6
1971	1 347	1 349	1 380	1 179	122,6	104,6	296,6
1972	1 574	1 573	1 622	1 399	116,9	100,2	297,2
1973	1 828	1 831	1 871	1 617	116,1	97,0	288,4
1974	2 377	2 367	2 444	2 215	130,0	107,0	308,6
1975	2 930	2 911	3 035	2 720	123,3	99,6	307,3
1976	3 408	3 395	3 530	3 055	116,3	104,6	321,4
1977	4 058	4 100	4 112	3 502	119,1	104,4	335,4
1978	4 865	4 937	4 904	4 084	119,9	104,4	350,3
1979	5 826	5 954	5 793	4 802	119,8	100,6	352,5
1980	6 967	7 060	7 032	5 944	119,6	91,8	323,8
1981	9 355	9 370	9 682	8 191	134,3	95,5	309,2
1982	11 918	11 889	12 520	10 247	127,4	98,0	303,0
1983	15 161	15 063	16 155	12 783	127,2	91,4	276,9
1984	21 718	21 543	23 366	17 853	143,2	92,2	255,3
1985	37 840	37 971	39 612	31 242	174,2	101,9	260,0
1986	77 044	78 555	78 117	61 780	203,6	108,2	281,4
1987	154 519	157 397	158 748	119 456	200,6	91,7	258,0
1988	424 553	428 011	452 914	314 085	274,8	93,5	241,3
1989	7 641 781	7 842 985	8 174 515	4 544 918	1 800,0	131,6	317,6

5.3. Просечне зараде запослених без пореза и доприноса, 1950-2007. (наставак)
Average tax and contributions deducted salaries and wages, 1950-2007 (continued)

дин. / DIN

	Република Србија *Republic of Serbia*				Република Србија - укупно Ланчани индекси *Republic of Serbia – total Chain indices*		Индекси реалних зарада 1953=100 *Indices of real salaries and wages 1953=100*
	укупно *Total*	централна Србија *Central Serbia*	Војводина *Vojvodina*	Косово и Метохија *Kosovo and Metohija*	номиналних зарада *Nominal salaries and wages*	реалних зарада *Real salaries and wages*	
1990[1]	4 040	4 167	4 184	2 345	528,8	78,0	247,7
1991	8 474	8 503	8 890	6 114	209,8	94,4	233,7
1992[2]	39 389	38 638	43 297	30 647	4 650,4	51,5	120,4
1993[3]	1 003	1 021	979	914	...	39,4	47,5
1994[4]	165	161	183	140	...	192,4	91,4
1995	343	336	366	313	207,9	116,1	106,1
1996	658	638	720	615	191,8	99,7	105,8
1997[5]	798	778	883	689	146,4	120,2	127,2
1998	1 052	1 027	1 167	873	131,8	101,5	129,1
1999	1 261	1 220	1 379	...	119,9	83,5	107,8
2000	2 389	2 307	2 616	...	189,5	105,5	113,7
2001[6]	5 840	5 541	6 663	...	225,2	116,5	132,5
2002	9 208	8 742	10 480	...	151,5	129,9	172,1
2003	11 500	11 145	12 475	...	124,9	113,6	195,6
2004	14 108	13 877	14 740	...	122,7	110,1	215,4
2005	17 443	17 213	18 076	...	123,6	106,4	229,2
2006	21 707	21 560	22 110	...	124,4	111,4	255,3
2007	27 759	27 691	27 942	...	127,9	119,5	305,1

Извори: За период 1950-1976. подаци су преузети из *Статистичког годишњака "Југославија 1918-1988. год."*, стр. 77; за период након 1977. год. подаци су преузимани из месечних статистичких саопштења.

[1] 01.01.1990. деноминација динара 10.000 дин. = 1 дин.

[2] 01.07.1992. деноминација динара 10 дин. = 1 дин.

[3] 01.10.1993. деноминација динара 1.000.000 дин. = 1 дин. Од 10.04.1993. уведен је "клизни курс", па су девалвације, практично, биле свакодневне. Податак о просечној нето заради за 1993. је исказан у динарима од 01.01.1994. по извршеној деноминацији 1.000.000.000 дин. = 1 дин. Индекс реалних просечних зарада добијен је као однос прерачунатих просечних зарада из 1993. и 1992. у новим динарима од 24.01.1994. године.

[4] 01.01.1994. деноминација динара 1.000.000.000 дин. = 1 дин. На дан 24.01.1994. вредност 1 DEM = 1 динар. Индекс реалних просечних зарада добијен преко метода за обрачун потрошачке корпе. Објашњење: Пошто је велика инфлација у 1993. години уништила употребљивост текућих података о зарадама запослених и доводи до тога да стандардни поступци за утврђивање реалне зараде, на основу номиналних зарада и индекса трошкова живота, нису дали добре резултате, учињен је покушај повезивања индекса реалних зарада пре и после велике инфлације обрачунима на основу рачунице тзв. потрошачке корпе. Применом наведеног метода израчунат је индекс реалних зарада за 1994/1991. да би се добио однос 1994/1953. и тако омогућила упоредивост текућих података у годинама које следе у приказаној табели.

[5] Од јануара 1997. год. измењен је начин израчунавања просечних зарада. Укупна маса исплаћених зарада дели се са укупним бројем запослених према подацима из кадровске евиденције.

[6] Дефиниција зараде утврђена је на основу Закона о раду ("Сл. гласник РС", број 70/2001).

Sources: For the period 1960 – 1976 the data were collected from *Statistical yearbook Yugoslavia 1918 – 1988,* pp. 77, for the period after 1977 the data were taken over from statistical monthly communications.

[1] 01/01/1990 – Dinar denomination: 10.000 Din = 1 Din

[2] 01/07/1992 – Dinar denomination: 10 Din = 1 Din

[3] 01/10/1993 – Dinar denomination: 1.000.000 = 1 Din. From 10/04/1993 'fluctuating exchange rate' was introduced., so devaluations were practically everyday events. The data on average net salaries and wages recalculated into Dinar value as of o1/01/1994. The index of real average salaries and wages was obtained as the ratio of recalculated average salaries and wages of 1993 and 1992 in new Dinars as of 1994.

[4] 01/01/1994 Dinar denomination: 1.000.000.000 = 1 Din. On 24/01/1994, 1 DEM = 1 Din. The index of real average salaries and wages was obtained through the methods for the calculation of consumer basket. Note: Since the high inflation rate in 1993 resulted in not possible usage of current data on salaries and wages of employees and also the standard procedures for defining real salaries and wages on the basis of nominal salaries and wages and consumer price index were not acceptable, an attempt was made to link the indices of real salaries and wages before and after the great inflation by calculations according to so-called consumer basket. By applying the stated method we calculated the index of real salaries and wages for 1994/1991 in order to provide for the ratio 1994/1953 and so obtain the current data comparability in the following years in the table presented.

[5] From January 1997 the method of calculation of average salaries and wages was changed. The total mass of paid salaires and wages was divided with the total number of employees, porsuant to the data of staff records.

[6] The definition of salaries and wages was determined pursuant to the Labour Law ('Official Gazette RS', no 70/2001).

Индекси реалних зарада
Indices of real salaries and wages

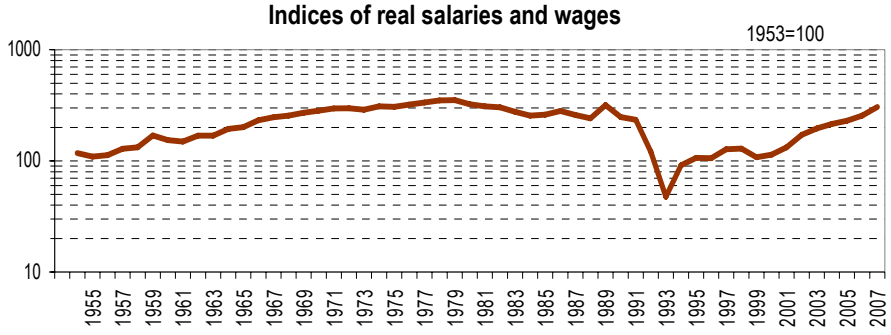

НАРОДНА БАНКА – NATIONAL BANK

6

НАРОДНА БАНКА СРБИЈЕ

Народна банка је основана 1884. године, после дуготрајних напора Србије да обезбеди своју самосталност.

Пре оснивања Народне банке Србије у земљи је коришћен разноврсни новац: турски, аустријски и други.

У 1868. години почело је ковање српског бакарног новца, с ликом кнеза Михаила, од десет, пет и једне пореске паре.

Динар се кује од 1873. године. Од 1878. године кује се домаћи златни и сребрни новац. Биметализам се одржао у Србији до Првог светског рата.

И пре оснивања Народне банке Србије почео је у Србији развој новчаних завода и штедионица. Прва банка је основана приватним капиталом 1869. године. За овом су настале и друге. Неке од њих су брзо пропале, због пословних промашаја. Оснивање Народне банке Србије било је важан корак у смеру сређивања банкарског пословања и монетарних прилика.

Народна банка Србије основана је домаћим приватним капиталом, као акционарско предузеће под надзором државе. Акционари су бирали управни одбор, а овај је из својих редова истицао три кандидата за гувернера. Гувернер је постављан Указом краља. Гувернер је председавао збором акционара, главним и управним одбором. Краљевим указом именован је и комесар, као државни надзорни орган.

Народна банка је издавала новчанице, куповала и продавала сребро и злато, есконтовала менице, одобравала зајмове, обављала послове платног промета са иностранством, извршавала државне наплате и исплате и др.

Приликом оснивања, Народна банка Србије имала је 19 запослених: 14 службеника, 3 помоћна службеника, гувернера и комесара. Међу службеницима било је 9 Срба из Војводине. Белгијска Народна банка пружала је стручну помоћ за постављање организационих основа и начина рада.

Народна банка Србије остварила је затим утицај на новчано тржиште. Побољшало се покривање новчане емисије златом. Износило је:

1885. године	40%
1906. године	74%
1912. године	86%
1914. године	116%

Народна банка је имала великог утицаја на кредитну политику. Одобравала је зајмове кредитним заводима по стопи 0,5–1,5% нижој од опште каматне стопе. Половином XIX века приватни зајмодавци наплаћивали су камату већу од 12%, понекад чак и 50%. Сређивање банкарског пословања довело је до смањења каматних стопа. Оне су износиле:

1884. године	9–11%	
	У Београду	У унутрашњости
1892. године	6–8%	8–10%
1908. године	8–10%	10–12%

NACIONAL BANK OF SERBIA

The National bank was established in 1894, after the Serbian long striving to secure its independence. Before the establishment of the National Bank of Serbia, other monetary units had been in use: Turkish, Austrian, etc. In 1868 the issuance of Serbian copper coin started. The coins of ten, five and one 'tax para' featured the image of Prince Mihailo.

The 'dinar' coinage was introduced in 1873. From 1878, the national gold and silver money was coined. In Serbia bimetal money had been maintained until the First World War.

Even before the foundation of the National Bank of Serbia, monetary institutions and savings banks were opened in Serbia. In 1869 the first bank was established with the domestic private capital investment, and other establishments followed. Some banks were soon closed as unsuccessful enterprises. The establishment of the National Bank of Serbia was an important step toward the settlement of banking and general monetary circumstances.

The National Bank of Serbia was founded with the investment of domestic private capital, as a joint stock company and under the supervision of the government administration. The shareholders used to elect board of management and from their members three candidates for the governor's position were eligible. The governor was appointed by the Royal Decree. The governor presided over the shareholders assembly, the (main and) board of management. The Royal Decree was also passed to appoint the commissary, as a government supervising authority.

The National Bank of Serbia used to issue money, purchase and sell gold and silver, discount bills of exchange, grant loans, conducted external payment traffic, government collections and payments, etc. Initially the National Bank of Serbia had the staff of 19 employees: 14 civil servants, 3 other servants, a governor and a commissary. The staff included 9 Serbs from Vojvodina. The national Bank of Belgium provided professional assistance in laying organizational and operational principles.

Thereafter the National Bank of Serbia exerted the influence on money market. The monetary emissions had better gold coverage. The following figures were relevant:

1885	40%
1906	74%
1912	86%
1914	116%

The National Bank had a considerable impact on credit policy. It granted loans to credit banks at the rate 0.5 to 1.5% lower than the general interest rate. In the mid-19th century private lenders imposed interest rate over 12%, sometimes as high as 50%. The settlement of the banking system led to reduced interest rates that featured the values:

1884	9–11%	
	Belgrade	Other (provincial) regions
1892	6–8%	8–10%
1908	8–10%	10–12%

Народна банка Србије била је пословно успешна. Само је у првој години рада имала губитак. Њене акције су на берзи бележиле стални раст текуће изнад номиналне вредности, док је годишњи принос на номиналну вредност најчешће износио 8–12%.

Народна банка Србије 1920. године постаје Народна банка Краљевине СХС. И после Другог светског рата ова банка врши улогу централне банкарске установе читаве СФРЈ. После комадања Југославије, Народна банка Србије од 2003. године опет делује у свим својим функцијама.

The National Bank of Serbia led a successful business policy. Only during the first year of operation it noted a negative balance. The Bank stocks in the exchange noted a permanent growth in current over nominal value, while annually the nominal value grew by 8/12%.

In 1920 the National Bank of Serbia became the national Bank of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes. Also after the World War II, the Bank maintained the role of central bank of the SFRY. After the Yugoslav dissolution, since 2003 the National Bank of Serbia has won and maintained its complete competence.

Подлога и покриће новчаница на дан 31. децембра сваке године (1884-1920), по осмодневним стањима, у милионима динара

Foundations and coverage on anualbasis, i.e. 31 December (1884-1920), 8-day balance, million dinars

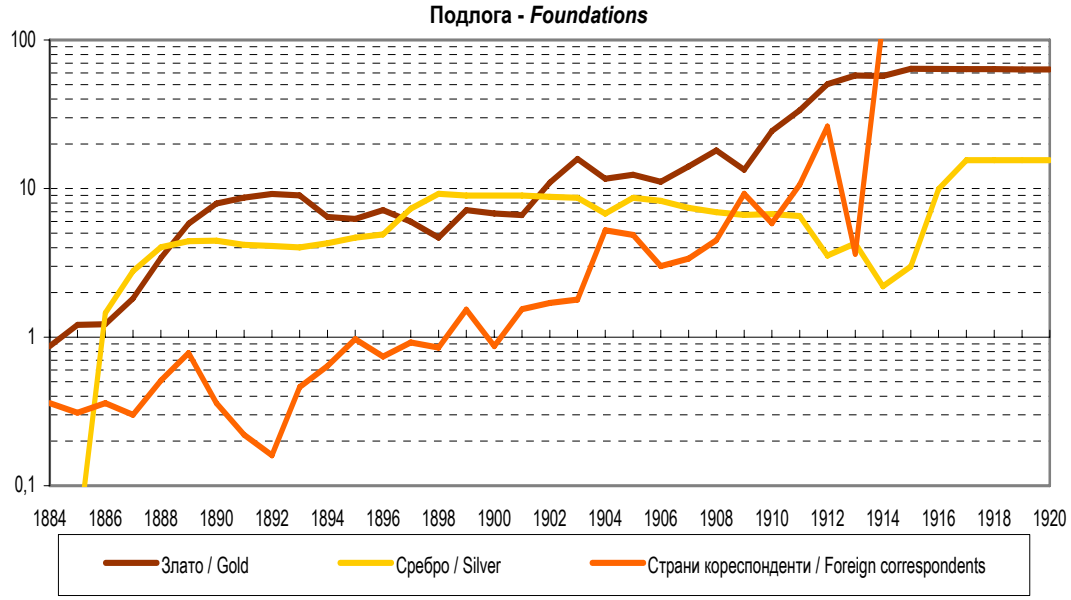

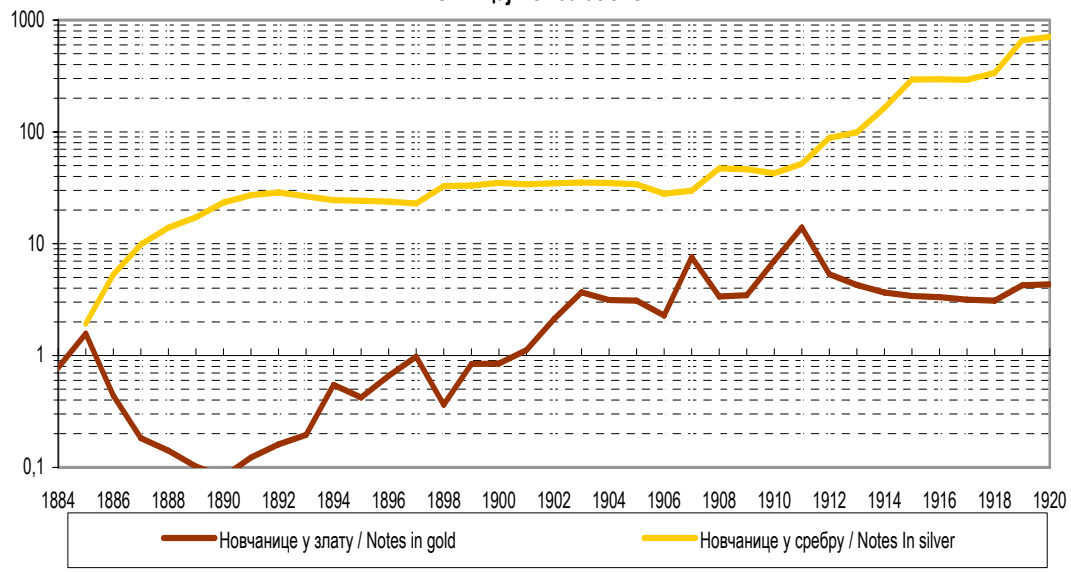

Извор: Народна банка Србије

Sources: National bank of Serbia

БУЏЕТ – BUDGET

6

БУЏЕТСКИ ПРИХОДИ И РАСХОДИ

Приходи и расходи буџета за период до Првог светског рата дати су према подацима из статистичких годишњака Краљевине Србије. Приходи су приказани према тада важећој класификацији прихода буџета, док су расходи приказани по врло широкој класификацији, према врстама расхода и према најважнијим надлештвима (правда, просвета, унутрашња дела, финансије, војска, грађевинарство, народна привреда и сл.).

Период између два светска рата није било могуће приказати зато што није било могуће разграничити податке који се односе на Србију. Формирање бановина (1931. г.) створило је додатни проблем у исказивању података по територијама.

У периоду након Другог светског рата расположиви су бројни подаци о приходима и расходима буџета. Почетком 1952. уследиле су измене у буџетском систему које су утицале на упоредивост података о извршењу буџета. У том периоду није постојао општедржавни буџет већ самостални буџети појединих управно–територијалних јединица па се због тога као укупна сума остварених прихода и расхода на подручју Републике узима збир буџета републике аутономних јединица и народних одбора. У серији у којој су приказани укупни приходи и расходи искључене су дотације (допунска средства) које због датог система приказивања довела до дуплирања износа дотације и вишеструког приказивања.

Од 1972. године, подаци су дати за консолидовани буџет Републике Србије, укључујући и покрајински (Косово и Војводина), као и градски буџет и буџет општина (сума свих буџета општина). Од 1999. у буџету Републике недостаје буџет Косова и свих општина са те територије.

Међутим, како је у разним периодима долазило до промена у систему формирања и распореду буџетских средстава, у табелама је извршено груписање података према постојећем систему буџета и новчаним јединицама. Углавном се тежило да се у табелама обухвати и прикаже код којих се корисника, у ком виду и на ком нивоу формирају приходи (из којих извора) и коме су од корисника одређеним инструментима распоређени.

BUDGET REVENUE AND EXPENDITURE

The Budget revenue and expenditure for the period before the World War I were shown according to the data of the statistical yearbooks of the Kingdom of Serbia. The revenues were presented by then valid classification of the Budget revenues, while the expenditures were given applying a very wide classification, in accordance with expenditure categories and the main government sectors (justice, education, interior, finance, military forces, construction, national economy, etc.).

The period between the world wars was not possibly shown since it was not possible to extract the data relative to Serbia. The formation of the *banovina* regions in 1931 made up an additional problem for territorial presentations of data.

In the time after the World War II we had at disposal numerous data on the Budget revenue and expenditure. Early in 1952 the budgetary system was changed which influenced the comparability of data on budget execution. Then an overall government budget did not exist but independent budgets of individual administrative territorial units and therefore as a total sum of executed revenue and expenditure of the Republic assumed is the aggregate of (republic) budgets of autonomous units and national committees. In the series of the presented total revenue and expenditure excluded are subsides (supplementary fund), which due to the current system of presentation lead to doubling of subsidies amounts and multiple presentations.

Starting from 1972 the data in tables were given for the consolidated budget of the Republic of Serbia, including also of the provinces (Kosovo and Vojvodina), as well as city budget and municipal budgets (the aggregate of all municipal budgets). From 1999, the budget of Kosovo and all municipalities of the territory were not available in the republic budget.

However, as the system of the Budget creation and distribution periodically changed, in the tables we gave the data categorized by the existing system and monetary units. Mostly we were inclined to cover and present the beneficiaries where, in what form and level the revenue was created (the sources) and which are the beneficiaries the revenue was distributed to.

Државни расходи, 1893-1916.
Budget expenditure, 1893-1916

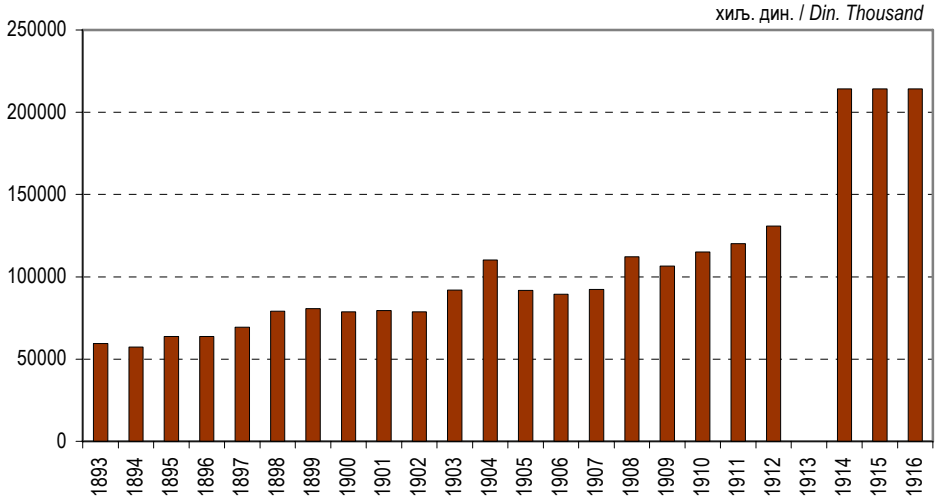

Период до Првог светског рата
Period before World War I

6.1. Државни приходи и расходи и општинске финансије, 1872-1916.
Budget revenue and expenditure and local administration finance, 1872-1916

	Државни приходи и расходи *Budget revenue and expenditure*		Општинске финансије *Local administration finance*	
	приходи *Revenue*	расходи *Expenditure*	приходи *Revenue*	расходи *Expenditure*
	У хиљ. гроша	*In Groš, thousand*	У хиљ. гроша	*In Groš, thousand*
1872	35 440	35 197	...	...
1873	35 704	35 698	...	...
1877	35 445	34 915	...	...
1878[1)]	38 628	38 800	...	...
1879	45 054	44 596	...	...
	У хиљ. дин.	*In Dinar, thousand*	У хиљ. дин.	*In Dinar, thousand*
1884	37 365	37 291	...	...
1888	...	...	5 548	5 422
1889	...	...	6 027	6 068
1890	...	...	5 458	5 381
1891	57 691	57 691	6 558	6 235
1892	...	...	6 875	6 658
1893	56 138	59 511	7 225	7 067
1894	59 220	57 325	7 600	7 650
1895	58 592	63 760	7 945	8 346
1896	70 237	63 689	8 473	8 586
1897	70 359	69 337	8 879	8 554
1898	90 120	79 163	9 232	8 999
1899	94 871	80 703	13 730	10 798
1900	77 112	78 711	12 382	10 731

[1)] Србија је постала независна држава, проширена територијом Пиротског, Нишког, Топличког и Врањског округа.

[1)] Serbia became an independent state, with the annexed districts of Pirot, Niš, Toplica and Vranje.

6.1. Државни приходи и расходи и општинске финансије, 1872-1916. (наставак)
Budget revenue and expenditure and local administration finance, 1872-1916 (continued)

	Државни приходи и расходи *Budget revenue and expenditure*		Општинске финансије *Local administration finance*	
	приходи *Revenue*	расходи *Expenditure*	приходи *Revenue*	расходи *Expenditure*
1901	92 089	79 598	12 965	11 214
1902	99 414	78 638	12 081	10 463
1903	109 333	92 025	13 116	11 745
1904	92 062	110 238	12 593	10 896
1905	87 676	91 817	13 157	11 589
1906	91 270	89 433	15 357	14 191
1907	96 113	92 268	16 669	15 444
1908	95 294	112 146	15 104	14 156
1909	105 130	106 515	16 903	15 855
1910	116 581	115 000	15 959	14 889
1911	120 136	120 082	...	...
1912	130 765	130 765	...	...
1913				
1914	214 321	214 321	...	...
1915	214 321	214 321	...	...
1916	214 321	214 321	...	...

Извори: За 1872, 1973. и 1879. – *Протоколи Народне Скупштине*; за 1877 – *Зборник закона и уредаба*; за 1878 – *Стенографске белешке о седницама Народне Скупштине*; за 1888, 1890. и 1892-1910. – *Стат. год. Краљевине Србије*; за 1889. и 1891. – *Стат. год. Краљевине Србије*, *Службени лист о раду Српске Народне Скупштине*; за 1911-1914 – *Буџет држ. расх. и прих. Краљевине Србије*; за 1915-1916. – *Завр. рач. држ. прих. и расх. Краљевине Србије*.

Sources: 1872, 1973 and 1879 – *Protocols of National Parliament*; 1877 – *Collected laws and regulations;* 1878 – *National Parliament sessions: Notes;* 1888, 1890 and 1892-1910 – *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia;* 1890 and 1891 – *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, Official records of the National Parliament of Serbia* 1911-1914 – *Budget revenues and expenditures of the Kingdom of Serbia;* 1916 – *Statement of budget revenues and expenditures of the Kingdom of Serbia.*

Напомена: У 1872. подаци за приходе буџета дати су у Протоколима само укупно а нема појединачних података. За године од 1872. до 1879. дате су ради увида да су постојали подаци државног буџета али нису потпуни и нису подобни за анализу. Зато се серија прати тек од 1893. И тече у низу.

Note: In 1872 the data on budgetary revenues presented only in totals in protocols, with no individual data. From 1872 to 1879 data were given to illustrate the budget, however they were not complete and continuitet for analysis. Therefor, the series were followed from 1893 and it was continal.

6.2. Извори државних прихода, 1877-1916.
Budget revenue sources, 1877-1916

	Непосредни данци[1] *Direct taxes*	Посредни данци[2] *Indirect taxes*	Таксе *Fees*	Државна привреда *National economy*	Разни приходи[3] *Other receipts*
	У хиљ. гроша / *Groš, thousand*				
1877	18 573	6 550	760	1 952	7 610
1879	23 546	8 194	1 355	2 555	9 404
	У хиљ. динара / *Dinar, thousand*				
1884	11 400	10 680	1 945	1 940	11400
1889					
1891	21 214	15 788	2 250	8 670	9769
1893	18 650	21 801	1 863	9 305	4519
1894	19 078	22 828	2 249	9 379	5686
1895	19 357	23 182	2 159	9 572	4322

[1] Грађански, бећарски, данак Циганима.
[2] Ђумрукчијама, трошарина, данак на со.
[3] Наслеђе, казне мангупу.

[1] Civil, 'bećar' and 'gipsies' taxes / fees.
[2] Cial suppliers hanoling cost, salt taxes.
[3] In heritance, 'bachelor' taxes.

6.2. Извори државних прихода, 1877-1916. (наставак)
Budget revenue sources, 1877-1916 (continued)

	Непосредни данци[1] *Direct taxes*	Посредни данци[2] *Indirect taxes*	Таксе *Fees*	Државна привреда *National economy*	Разни приходи[3] *Other receipts*
1896	18 943	23 670	2 314	10 306	15004
1897	19 914	25 178	2 486	9 510	13271
1898	21 834	26 028	2 443	10 337	29478
1899	23 677	30 110	3 500	9 664	27920
1900	28 512	30 307	3 612	10 625	4056
1901	26 186	29 758	2 734	10 780	22631
1902	22 835	31 837	3 425	11 483	29834
1903	23 181	34 481	3 329	12 103	36239
1904	30 197	36 594	3 892	13 460	7919
1905	27 967	37 955	4 000	13 861	3893
1906	26 189	42 105	4 182	15 654	3140
1907	22 469	46 760	4 601	17 434	4849
1908	21 589	46 367	4 715	18 273	4350
1909	26 033	46 649	5 065	19 945	7438
1910	29 377	50 956	5 797	22 068	8383
1911	33 071	51 124	5 794	25 280	4867
1912	30 613	55 157	8 402	28 796	7797
1913					
1914	57 347	94 275	10 607	42 203	9889
1915	57 347	94 275	10 607	42 203	9889
1916	57 347	94 275	10 607	42 204	9889

[1] Грађански, бећарски, данак Циганима.
[2] Ђумрукчијама, трошарина, данак на со.
[3] Наслеђе, казне мангупу.

[1] Civil, 'bećar' and 'gipsies' taxes / fees.
[2] Cial suppliers hanoling cost, salt taxes.
[3] In heritance, 'bachelor' taxes.

6.3. Државни расходи, по ресорима, 1872-1879.
Budget expenditure, by sectors, 1872-1879

	Општи расходи *General expenditure*	Министарство правде и главна контрола *Ministry of justice and main administration*	Министарство просвете и црквр. дела *Ministry of education and religion*	Министарство иностраних дела *Ministry of foreign affairs*	Министарство унутрашњих дела *Ministry of interior*	Министарство финансија *Ministry of finance*	Министарство војно *Ministry of military forces*	Министарство грађевина *Ministry of construction*
	У хиљ. гроша / *Groš, thousand*							
1872	5 741	3 561	3 849	960	6 602	2 176	10 477	1 831
1873	5 769	3 564	4 023	989	6 662	2 016	11 049	1 626
1877	5 326	3 648	4 040	726	6 761	1 933	11 290	1 191
1879	4 362	4 086	4 690	1 031	8 456	2 146	16 930	2 895

6.4. Државни расходи, 1884-1910.
Budget expenditure, 1884-1910

	Краљева цивилна листа *Royal civil servants*	Државни дуг *National debt*	Дотације *Subsidies*	Засебни издаци *Other expenditure*	Општи кредити *General credits*	Пензије и издржавања *Pensions and welfare*
	У хиљ. дин. / *Dinar, thousand*					
1884	1 200	8 349		279	639	759
1891	1 200	19 901	1 800	333	401	1 986
1893	1 200	20 695	463	684	451	1 842
1894	1 200	16 781	555	171	515	1 841
1895	1 445	19 865	618	513	294	2 107
1896	1 560	19 115	488	412	310	2 098
1897	1 560	18 896	453	256	559	2 348
1898	1 560	20 933	1 561	674	368	2 537
1899	1 560	22 090	601	559	639	2 542
1900	1 560	20 559	291	433	79	3 298
1901	1 390	20 572	476	1 220	312	2 983
1902	1 200	19 660	297	440	272	3 826
1903	1 197	24 435	524	648	597	3 715
1904	1 200	23 707	683	798	134	4 270
1905	1 200	23 669	683	1 127	95	4 418
1906	1 200	23 595	-	-	-	4 502
1907	1 200	22 276	-	-	-	4 588
1908	1 200	27 147	-	-	-	4 645
1909	1 200	27 235	-	-	-	4 543
1910	1 200	32 610	-	-	-	4 678

6.4. Државни расходи, 1884-1910. (наставак)
Budget expenditure, 1884-1910 (continued)

	Стручни издаци – министарства *Professional expenditure – ministries*								Остали расходи *Other expenditures*
	правде *Justice*	просвете *Education*	унутр. дела *Interior*	иностр. дела *Foreign affairs*	финансија *Finance*	војске *Military forces*	грађевинар-ства *Construction*	народне привреде *National economy*	
	У хиљ. дин. / *Dinar, thousand*								
1884	2 019	2 747	3 101	696	976	13 134	2 189	2 158	...
1891	1 826	3 578	2 820	979	4 957	9 800	4 344	3 766	...
1893	1 661	3 908	2 607	1 172	6 413	11 031	4 656	2 728	...
1894	1 518	4 047	2 334	1 340	6 188	11 770	4 995	2 599	1 471
1895	1 576	4 265	2 523	1 732	7 107	11 423	4 956	3 431	1 905
1896	1 561	4 816	2 680	1 438	6 770	13 593	4 730	2 806	1 312
1897	1 709	5 124	2 713	1 311	7 277	14 609	5 016	2 861	4 645
1898	1 839	4 999	2 842	1 355	8 677	14 115	6 002	3 192	8 509
1899	1 822	2 903	2 979	2 394	8 772	15 829	4 618	2 944	10 451
1900	1 587	3 009	3 484	2 211	10 620	16 887	4 530	3 810	6 353
1901	1 540	3 278	3 249	2 220	10 449	11 926	5 172	3 324	11 487
1902	1 826	3 047	3 230	2 149	11 592	13 311	5 099	3 374	9 315
1903	1 773	2 975	3 243	2 024	9 894	18 120	6 789	1 528	14 563
1904	1 767	5 864	3 316	2 003	9 481	20 478	6 115	5 015	25 407
1905	1 922	6 052	3 378	2 040	8 839	18 551	7 193	5 402	7 248
1906	1 978	6 276	3 512	2 044	9 098	20 133	9 060	2 526	5 509
1907	2 000	6 589	3 692	2 237	9 661	19 872	9 364	2 587	8 202
1908	2 391	7 151	3 792	2 294	9 751	20 596	10 506	2 966	19 707
1909	2 461	7 371	4 144	2 323	10 409	25 581	10 752	3 111	7 385
1910	2 534	7 766	4 312	2 411	10 638	25 581	12 576	3 489	7 205

6.5. Државни расходи, 1911-1916.
Budget expenditure, 1911-1916

	Врховна државна управа *State administration*	Стручни издаци – министарства *Professional expenditures – ministries*								Буџ. резер. кредити *Budget reserve credits*
		правде *Justice*	просвете *Education*	унутр. дела *Interior*	иностраних дела *Foreign affairs*	финансија *Finance*	војске *Military forces*	грађевинар-ства *Construction*	народне привреде *National economy*	
	У хиљ. дин. / *Dinar, thousand*									
1911	40 953	2 513	8 352	4 917	2 849	12 130	27 009	16 896	3 933	530
1912	40 135	3 044	9 630	5 302	2 930	13 831	30 116	19 616	5 481	680
1914[1)]	61 525	4 053	14 504	7 658	2 583	25 769	54 321	34 710	7 648	1 550
1915[1)]	61 525	4 053	14 504	7 658	2 583	25 769	54 321	34 710	7 648	1 550
1916[1)]	61 525	4 053	14 504	7 658	2 584	25 769	54 322	34 710	7 648	1 550

[1)] Буџети се понављају због рата.

[1)] Budget repeated due to war.

Период после Другог светског рата
Period after World War II

6.6. Државни приходи и расходи и општинске финансије, 1945-2001.
Budget revenue and expenditure and local administration finance, 1945-2001

	Државни приходи и расходи *Budget revenue and expenditure*		Општинске финансије *Local administration finance*	
	приходи *Revenue*	расходи *Expenditure*	приходи *Revenue*	расходи *Expenditure*
	У мил. дин. / *Dinar, million*			
1945	1 341	3 622	...	...
1946	5 793	4 413	...	...
1947	12 484	9 514	...	...
1948	19 042	17 098	829	747
1949	17 138	16 191	909	850
1950	24 346	22 330	1 136	1 025
1951	28 487	25 482	9 611	9 008
1952	32 276	31 153	3 360	4 060
1953	37 835	31 427	4 724	5 009
1954	59 261	57 156	8 261	8 526
1955	76 970	68 056	4 875	5 004
1956	60 753	63 194	18 874	22 023
1957	87 321	87 152	29 995	28 844
1958	84 462	84 554	34 502	34 592
1959	102 012	100 528	42 844	42 858
1960	128 620	126 092	53 742	53 695
1961	166 345	158 867	74 230	72 299
1962	187 922	183 114	90 532	89 264
1963	210 104	203 783	...	...
1964	254 977	250 004	...	...

	Државни приходи и расходи *Budget revenue and expenditure*		Општинске финансије *Local administration finance*	
	приходи *Revenue*	расходи *Expenditure*	приходи *Revenue*	расходи *Expenditure*
	У мил. нових дин. / *New Dinar, million*			
1965	3 584	3 498	...	...
1966	4 203	4 086	2 755	2 676
1967	3 307	3 254	1 864	1 827
1968	3 815	3 731	2 105	2 045
1969	4 521	4 355	2 551	2 437
1970	5 306	5 158	3 028	2 911
1971	7 563	7 387	3 701	3 648
1972	9 537	9 387	3 390	3 322
1973	9 359	9 157	3 887	3 761
1974	12 436	12 392	4 751	4 718
1975	17 414	17 258	5 393	5 299
1976	20 801	20 719	6 255	6 153
1977	26 007	25 988	7 798	7 782
1978	37 492	37 566	9 713	9 787
1979	48 320	48 184	12 104	12 102
1980	61 336	61 301	14 930	14 895
1981	84 764	84 778	18 637	18 650
1982	105 151	104 215	23 611	23 685
1983	129 216	128 972	29 165	29 242
1984	180 067	180 179	41 992	42 104
1985	293 916	294 285	73 247	73 616

6.6. Државни приходи и расходи и општинске финансије, 1945-2001. (наставак)
Budget revenue and expenditure and local administration finance, 1945-2001 (continued)

	Државни приходи и расходи *Budget revenue and expenditure*		Општинске финансије *Local administration finance*	
	приходи *Revenue*	расходи *Expenditure*	приходи *Revenue*	расходи *Expenditure*
	У мил. нових дин. / *New Dinar, million*			
1986	639 099	639 716	151 201	151 751
1987	1 101 615	1 102 939	318 318	319 618
1988	2 977 624	2 977 695	736 319	736 390
1989	33 348 140	33 905 218	10 812 766	11 404 314
	У хиљ. дин. / *Dinar, thousand*			
1990	28 226 786	28 265 252	6 614 889	6 830 126
1991	82 320 919	82 318 578	12 456 729	12 454 388
1992[1)]	577 152 106	577 901 438	110 866 989	111 616 321
1993				
1994	4 125 583	4 124 200	778 901	778 042
1995	6 965 836	7 035 147	1 394 302	1 464 570
1996	14 268 632	14 293 088	2 593 024	2 589 054
1997	19 097 740	19 092 982	3 505 424	3 500 666
1998	24 241 739	24 223 917	4 790 849	4 773 027
1999[2)]	25 717 705	25 708 518	4 671 163	4 661 976
2000[2)]	40 781 179	43 611 474	5 535 935	8 509 536
2001[2)]	159 122 985	158 898 628	20 183 743	20 120 318

Извори: За 1945-1955. – *Стат. год. НР Србије*; за 1956-1964 – *Стат. год. ФНРЈ*; за 1965-1971. – *Стат. год. СФРЈ*; за 1972-1988. – *Стат. год. Србије*; за 1989 – *Стат. год. Србије* и *Општине Србије*; за 1990-2001. – *Стат. год. Србије*.

Објашњење: Након доношења Устава Републике Србије 1990. године долази до измена Закона о јавним приходима и јавним расходима и тим измењеним Законом извршена је реформа фискалног система у Републици Србији. Извршена је одговарајућа прерасподела функција између буџета Републике и буџета општина и градова тако што је буџет Републике преузео финансирање послова којима се извршавају закони, укључујући и послове управе прихода, инспекцијске послове, послове премера и катастра и друге управне послове.
Реформа система финансирања локалне самоуправе извршена је у периоду 2001-2002. године и базирана је на оцени о недовољности укупних прихода којима је локална самоуправа располагала у односу на поверене надлежности.
У буџет Републике Србије нису укључени издаци за финансирање војске и службе за иностране послове зато што су те функције финансиране преко Савезног буџета.

[1)] Због велике инфлације, подаци нису упоредиви.

[2)] Нису обухваћени подаци за Косово и Метохију.

Sources: 1945 – 1955 – *Statistical Yearbook of the NR Serbia;* 1956 – 1964 – *Statistical Yearbook of the FNRY;* 1965 – 1971 – *Statistical Yearbook of the SFRY;* 1972 – 1988 – *Statistical Yearbook of Serbia;* 1989 – *Statistical Yearbook of Serbia, Municipalities of Serbia;* 1990 – 2001 – *Statistical Yearbook of Serbia.*

Note: after the Constitution of the Republic of Serbia was passed in 1990, the Act on public revenues and public expenditures was changed and consequently the fiscal system of the Republic of Serbia was reformed. Certain functions were redistributed among the Republic Budget and the budgets of municipalities and towns; the Republic Budget assumed the financing of law implementation operations, including also revenues administration, inspection, cadastre and other administration activities.
From 2001-2002 the system of financing local government was reformed and observed was the assessment on insufficient overall revenues at disposal of local government in relation to the charges assigned.
The Budget of the Republic of Serbia did not include the costs of financing army and foreign affairs since those functions were financed from the Federal Budget.

[1)] Due to high inflation, the data are not comparable.

[2)] The data for Kosovo and Metohija not included.

Државни расходи, 1945-1964.
Budget expenditure,1945-1964

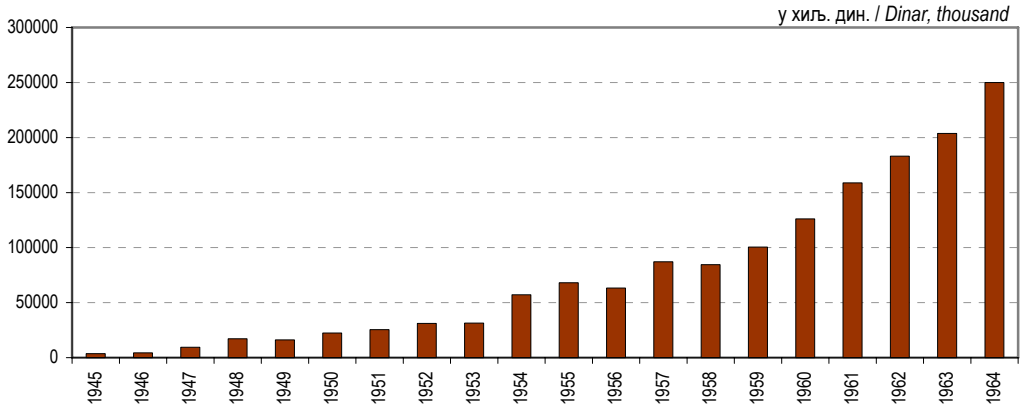

Државни расходи, 1965-1989.
Budget expenditure, 1965-1989

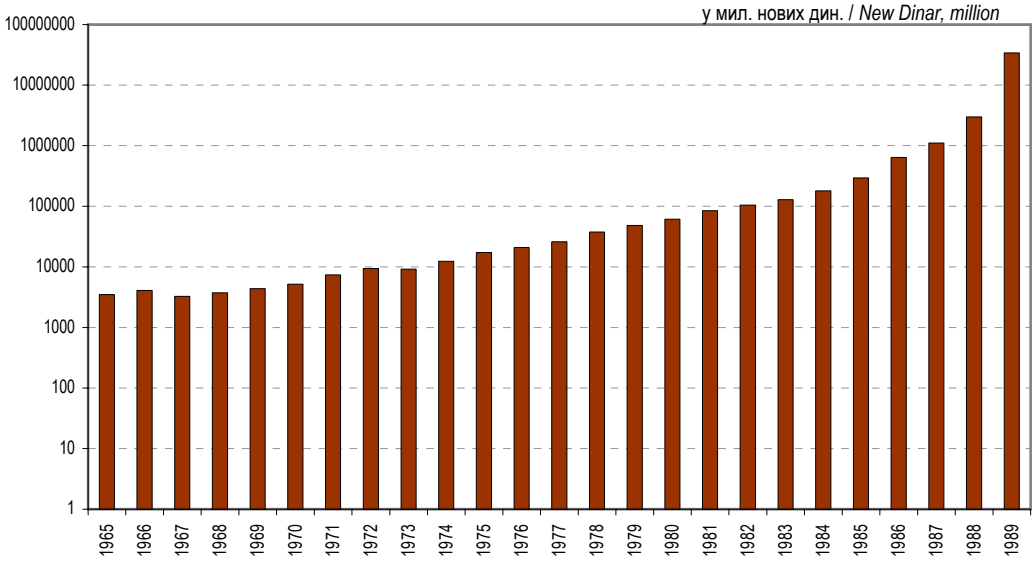

Државни расходи, 1990-1992.
Budget expenditure, 1990-1992

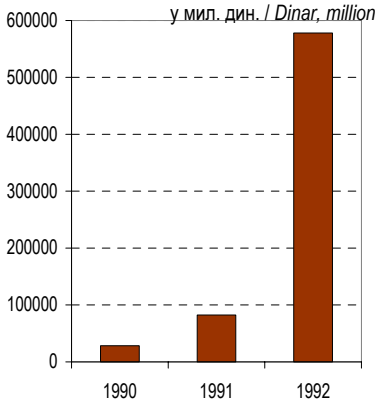

Државни расходи, 1994-2001.
Budget expenditure, 1994-2001

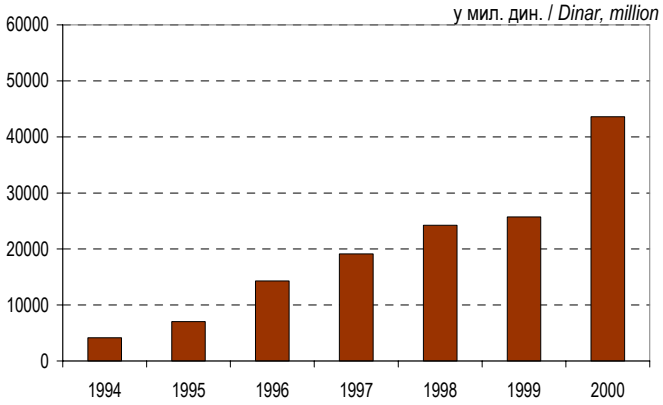

6.7. Извори државних прихода, 1947-1955.
Budget revenue sources, 1947-1955

	Приходи из привреде *Economy revenues*	Приходи од становништва *Public revenues*	Приходи установа и надлештава *Institutional revenues*	Остали приходи *Other revenues*	Вишак прихода пренет из претходне године *Surplus transferred from previous year*	Дотације *Subsidies*	Учешће НРС у укупним приходима НО *NRS share in total NO revenue*
	У мил. дин. / *Dinar, million*						
1947	2 328	7 192	345	2 480	-	139	-
1948	7 747	5 613	671	2 132	2 879	-	-
1949	6 690	6 961	547	1 875	1 065	-	-
1950	13 331	8 250	863	955	947	-	-
1951	18 013	8 337	913	1 224	-	-	-
1952	13 154	13 401	1 170	1 544	-	3 007	-
1953	14 570	15 975	942	1 840	1 115	3 393	-
1955	38 593	19 032	790	2 533	4 275	3 415	8 332

6.8. Извори државних прихода, 1966-1990.
Budget revenue sources, 1966-1990

	Доприноси *Contributions*	Порези *Taxes*	Таксе *Fees*	Допунска средства *Additional funds*	Други јавни приходи *Other public revenues*
			У мил. нових дин. / *New Dinar, million*		
1966	2 132	1 030	138	482	421
1967	904	1 261	220	171	752
1968	1 144	1 461	223	771	216
1969	1 435	1 626	292	910	258
1970	1 654	1 946	380	1 040	287
1971	2 060	3 210	409	1 532	351
1972	2 190	4 968	428	1 609	342
1973	2 330	4 695	508	1 305	521
1974	3 268	4 848	511	1 774	2 035
1975	3 086	8 598	633	2 505	2 592
1976	4 644	10 484	649	2 900	2 124
1977	6 603	12 788	724	3 484	2 408
1978	11 736	17 950	955	3 955	2 896
1979	13 603	25 345	1 078	5 561	2 733
1980	16 176	33 315	1 283	8 062	2 500
1981	21 793	46 740	1 424	9 999	4 808
1982	29 258	58 231	1 717	12 092	3 853
1983	29 476	76 904	2 170	16 404	4 262
1984	33 585	113 602	2 914	24 429	5 537
1985	70 779	172 090	5 133	40 564	5 350
1986	206 102	328 557	9 983	62 456	32 001
1987	394 662	514 646	21 363	136 697	34 247
1988	912 067	1 561 341	52 400	364 488	87 328
1989	14 115 168	3 964 607	454 044	4 120 722	10 693 599
			У хиљ. дин. / *Dinar, thousand*		
1990[1)]	9 320 040	14 783 707	627 655	2 653 152	842 232

Извор: *Стат. годишњаци*, види табелу 10-1.
[1)] Због промењене класификације извора прихода 1990. је у склопу табеле 10.8.

Source: Statistical Yearbooks, see Table 10-1.
[1)] Due to changed classification of revenue sources, 1990 is given within Table 10.8.

6.9. Извори државних прихода[1)], 1991-2001.
Budget revenue sources[1)], 1991-2001

у хиљ. дин. / *Dinar, thousand*

	Порез на добит корпорације, порези на доходак, порези на лична примања *Profit tax, income tax, personal income tax*	Порез на промет, имовину и приходе од имовинских права *Turnover, real property and property rights taxes*	Таксе *Fees*	Допунска средства *Additional funds*	Други јавни приходи *Other public revenues*
1991	25 514 375	46 405 796	2 675 900	3 814 352	3 910 496
1992	207 988 603	273 657 215	8 298 952	3 079 565	84 127 771
1993	...	...	...	...	...
1994	1 751 081	1 334 657	198 510	28 652	812 683
1995	2 819 055	2 533 614	260 110	45 580	1 307 477
1996	4 978 560	5 529 308	648 838	68 671	3 043 255
1997	7 902 692	7 433 174	561 158	75 059	3 125 657
1998	8 282 427	8 988 834	1 480 063	80 806	5 409 609
1999[2)]	8 329 503	9 896 733	2 197 752	81 040	5 212 677
2000[2)]	13 937 242	13 277 210	1 226 123	257 812	12 082 792
2001[2)]	41 366 808	75 024 990	3 307 308	533 130	38 890 749

[1)] Од 1991 Република преузима многе општинскле надлежности, па и буџет.

[2)] Нису обухваћени подаци за Косово и Метохију.

[1)] From1991 -the republic has assumed several municipal changes and therefore the budget also.

[2)] The data for Kosovo and Metohija not included.

6.10. Државни расходи, 1947-1953. Budget expenditure, 1947-1953

	Инвестиције капиталне изградње, остало фин. привреде и друштв. станд. *Capital investments, other economic and social standard financing*	Културно-просветна делатност *Culture and education*	Социјално-здравствено старање *Social and health care*	Државна управа, судство и тужиоштво *State administration, judiciary and public prosecution*	Буџетски резервни кредити *Budget reserve credits*
	У мил. дин. / *Dinar, million*				
1947	3 857	1 200	1 335	2 589	533
1948	7 594	2 096	3 547	3 472	389
1949	5 069	2 576	2 000	4 410	2 136
1950	9 400	3 479	2 339	4 367	2 745
1951	12 252	4 096	3 454	4 316	1 364
1952	3 008	7 199	7 125	9 354	4 497
1953[1)]	3 547	9 155	5 070	11 822	1 833

[1)] Пресек због нове класификације расхода.

[1)] Cross section due to new classification of expenditure.

6.11. Државни расходи[1)], 1955. Budget expenditure[1)], 1955

	Инвести-ције у привреди *Economic investments*	Дотације привреди *Economic subsidies*	Непри-вредне инвести-ције *Non-economy investments*	Просвета и народна култура *Education and culture*	Социјално старање *Welfare (Social work)*	Здравстве-на заштита *Health care*	Државна управа *Government administra-tion*	Дотације *Subsidies*	Обавезе по буџету и буџетски рез. фонд *Budgetary obligations and Reserves*	Учешће НРС у укупним прих. НО *NRS share in total NO revenue*
	У мил. дин. / *Dinar, million*									
1955	618	1 172	8 354	12 806	3 089	3 261	17 602	6 210	6 612	8 332

[1)] Од 1956-1972 не постоје упоредиви подаци.

[1)] From 1956-1972 no comparable data were available.

6.12. Државни расходи, 1972-1990. Budget expenditure, 1972-1990

	Делатност образовања и васпитања, научна и култ.-просв. делатност *Education, science and culture*	Социјално старање *Social work (welfare)*	Здравствена заштита *Health care*	Комунална делатност *Public utility activities*	Рад државних органа *Government administration*	Народна одбрана *National defence*	Допунска средства *Additional funds*
	У мил. дин. / *Dinar, million*						
1972	665	793	393	332	2 531	48	337
1973	1 152	700	416	343	2 947	123	610
1974	1 250	870	384	355	4 171	124	568
1975	1 426	628	551	452	5 735	153	905
1976	1 655	793	913	496	7 326	251	719
1977	1 855	1 008	783	518	9 083	275	1 226
1978	1 726	1 057	676	474	11 568	296	7 600
1979	635	688	1 522	454	14 552	399	10 222
1980	3 050	1 225	1 830	575	17 568	494	12 642
1981	3 851	2 229	929	1 427	23 011	515	21 425
1982	4 557	2 907	855	601	29 236	562	23 866
1983	6 166	3 943	963	631	37 545	916	28 408
1984	9 544	5 713	1 586	741	54 011	1 374	37 803
1985	15 159	5 891	2 508	1 536	98 692	3 281	65 039
1986	24 161	11 462	4 642	1 807	209 320	6 957	158 565
1987	49 426	31 374	9 465	6 153	444 280	14 299	177 575
1988	150 868	78 627	33 187	9 418	1 084 962	26 260	444 449
	У хиљ. дин. / *Dinar, thiusand*						
1989	1 558 506	807 924	326 952	74 143	18 551 770	222 954	4 749 804
1990	1 459 675	1 741 782	606 426	110 299	15 779 888	177 379	1 817 755

6.12. Државни расходи, 1972-1990. (наставак)
Budget expenditure, 1972-1990 (continued)

	Месне заједнице и ДПЗ *Local communities*	Инвестиције у ванпривреди *Non-economic investments*	Инвестиције у привреди *Economic investments*	Интервенције у привреди *Economic interventions*	Буџетске обавезе из ранијих година *Outstanding budget obligation*	Остало *Other*
	У мил. дин. / *Dinar, million*					
1972	268	763	538	238	106	2 375
1973	312	666	962	470	126	330
1974	422	957	2 174	316	163	638
1975	524	960	1 705	944	168	3 107
1976	629	1 298	1 667	600	182	4 190
1977	765	1 192	2 054	1 721	206	5 272
1978	1 043	1 562	3 832	2 848	156	4 728
1979	1 112	1 978	2 976	6 659	251	6 736
1980	1 471	2 466	5 806	5 897	319	7 958
1981	1 728	1 954	3 224	12 437	347	11 701
1982	1 633	1 828	9 313	12 358	330	16 169
1983	3 157	3 308	14 186	11 069	431	18 249
1984	3 689	6 193	10 943	22 134	579	25 869
1985	6 581	8 326	8 694	34 317	2 037	42 224
1986	13 827	14 433	38 599	70 255	1 119	84 569
1987	29 713	28 861	69 011	118 557	3 782	120 443
1988	73 355	70 115	217 255	350 312	10 456	428 431
	У хиљ. дин. / *Dinar, thousand*					
1989	1 037 049	635 515	530 501	1 612 832	246 718	3 550 550
1990	566 720	404 684	1 481 514	1 946 476	151 067	2 021 587

6.13. Државни расходи, 1991-2002.
Budget expenditure, 1991-2002

	Делатност образовања и васпитања, култура, техн. развој *Education, culture and technological development*	Физичка култура *Physical culture*	Информисање *Mass media*	Социјална и здравствена заштита *Social and health care*	Комунална делатност *Public utility service*	Средства за остале друштвене службе *Other social service funds*	Рад државних органа *Government administration*	Делатност полит. и др. организација и удружења грађана *Political and other organizations and civil associations*	Непривредне инвестиције *Non-economic investments*
	У хиљ. дин. / *Dinar, thousand*								
1991	3 711 710	57 772	401 726	10 253 172	218 542	1 906 298	28 877 571	478 189	981 378
1992[1)]	173 167 830	2 696 537	1 302 180	105 399 119	10 328 381	36 563 842	167 125 751	1 514 176	943 273
1993	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1994	1 198 106	35 933	11 106	598 537	109 956	381 441	1 113 494	13 361	15 086
1995	2 074 029	58 749	26 683	1 092 980	346 820	374 041	1 799 818	24 401	186 534
1996	4 472 781	123 211	55 335	1 794 941	608 154	761 528	3 789 438	56 631	216 768
1997	6 190 962	140 393	88 826	2 682 186	741 013	1 594 684	5 270 643	86 118	103 682
1998	6 244 734	261 988	128 960	2 557 189	1 725 718	1 267 618	8 353 971	99 952	152 450
1999	7 204 832	294 170	181 396	1 774 722	1 550 915	1 287 693	8 914 634	87 402	334 063
2000	12 272 766	395 467	311 711	4 528 993	2 423 984	2 366 110	13 662 473	118 201	551 501
2001	25 755 849	752 749	475 120	19 015 016	8 328 177	6 257 624	31 225 925	306 157	6 650 555

[1)] Због велике инфлације, подаци нису упоредиви.

[1)] Due to high inflation, the data were not comparable..

6.13. Државни расходи, 1991-2002. (наставак)
Budget expenditure, 1991-2002 (continued)

	Инвестиције у привреди *Economic investments*	Интервенције у привреди *Economic interventions*	Обавезе према јавним службама *Public services*	Буџетске обавезе из ранијих година *Outstanding obligations*	Издвајање у сталну резерву *Permanent reserves*	Допунска средства општина *Additional municipal funds*	Средства за удруж. ради финанс. друштв. потреба *Joint social funds*	Нераспоређени приходи *Undistributed revenues*	Остало *Other*
	У хиљ. дин. / *Dinar, thousand*								
1991	5 391 870	6 171 697	41 730	337 121	346 408	494 752	2 102 598	1 570 325	18 975 719
1992	213 672	51 780 646	452 560	133 907	3 641 868	3 436 329	1 004 306	10 767 311	7 429 750
1993	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1994	1 540	457 614	9 035	6 148	28 038	1 648	6 651	136 506	...
1995	13 834	771 942	21 526	2 068	17 187	51 740	15 158	157 637	...
1996	38 230	2 168 591	35 128	7 191	21 930	62 487	16 905	63 839	...
1997	116 089	1 377 932	74 503	22 433	54 324	105 560	217 510	226 124	...
1998	781 166	1 605 247	72 648	30 306	80 323	114 407	262 186	485 054	...
1999	1 174 342	1 627 987	131 193	24 734	246 739	78 753	325 777	469 166	...
2000	508 354	3 055 337	210 553	70 758	196 431	205 500	515 158	2 218 177	...
2001	828 197	22 489 862	464 081	98 148	168 963	831 302	25 254 162	9 996 741	...

6.14. Деноминације динара и паритет
Dinar denominations and parity

Датум *Date*	Објављено *Published*	Вредност *Value*
01.08.1965.	"Сл. лист СФРЈ", бр. 33/65 *"Official gazette SFRY", no 33/65*	100 дин. = 1 дин. *100 DIN = 1 DIN*
01.01.1990.	"Сл. лист СФРЈ", бр. 83/89 *"Official gazette SFRY", no 83/89*	10.000 дин. = 1 дин. *10.000 DIN = 1 DIN*
01.07.1992.	"Сл. лист СРЈ", бр. 15/92 *"Official gazette FRY", no 15/92*	10 дин. = 1 дин. *10 DIN = 1 DIN*
01.10.1993.	"Сл. лист СРЈ", бр. 57/93 *"Official gazette FRY", no 57/93*	1.000.000 дин. = 1 дин. *1,000.000 DIN = 1 DIN*
01.01.1994.	"Сл. лист СРЈ", бр. 83/93 *"Official gazette FRY", no 83/93*	1.000.000.000 дин. = 1 дин. *1, 000.000.000 DIN = 1 DIN*

Датум *Date*	Објављено *Published*	Вредност *Value*
24.01.1994.	"Сл. лист СРЈ", бр. 6/94 *"Official gazette FRY", no 6/94*	1 DEM = 1 нд *1 DEM = 1 N.DIN*

Паритет новог и старог динара је 1:12.000.000
Parity, new DIN: DIN – 1:12,000.000.

6.15. Учешће расхода буџета у народном дохотку, у текућим ценама
Budget expenditure share in national income, at current praces

	Народни доходак *National income*	Расходи *Expenditure*	Удео, % *Share, %*
	У мил. дин. / *Dinar, million*		
1965	28 611	3 498	12,2
1966	36 669	4 086	11,1
1967	37 778	3 254	8,6
1968	39 607	3 731	9,4
1969	46 889	4 355	9,3
1970	53 733	5 158	9,6
1971	71 031	7 387	10,4
1972	83 611	9 387	11,2
1973	105 575	9 157	8,7
1974	138 240	12 392	9,0
1975	166 803	17 258	10,3
1976	200 346	20 719	10,3
1977	250 321	25 988	10,4
1978	302 537	37 566	12,4
1979	392 957	48 184	12,3
1980	529 760	61 301	11,6
1981	769 239	84 778	11,0
1982	999 948	104 215	10,4
1983	1 399 702	128 972	9,2
1984	2 156 906	180 179	8,4
1985	3 712 955	294 285	7,9
1986	7 211 869	639 716	8,9
1987	15 168 095	1 102 939	7,3
1988	46 798 274	2 977 695	6,4
1989	717 099 732	33 905 218	4,7
1990	301 385 142	28 265 252	9,4
	У хиљ. дин. / *Dinar, thousand*		
1991	675 344 850	82 318 578	12,2
1992	4 923 073	577 901	11,7
1993	...	...	...
1994	16 092 344	4 124 200	25,6
1995	30 367 590	7 035 147	23,2
1996	53 063 581	14 293 088	26,9
1997	69 987 099	19 092 982	27,3
1998	102 089 106	24 223 917	23,7
1999[1)]	126 140 613	25 708 518	20,4
2000[1)]	274 954 406	43 611 474	15,9
2001[1)]	445 281 831	158 898 628	35,7

Извор: Подаци су узети из билтена *Друштвени производ и народни доходак*, Републичког завода за статистику.
[1)] Нису обухваћени подаци за Косово и Метохију.

Source: Bulletin *Social product and national income*, Statistical Office of the Republic of Serbia.
[1)] The data for Kosovo and Metohija not included.

6.16. Учешће јавних прихода у друштвеном производу и бруто домаћем производу, укупно
Public revenue share in social product and gross domestic product, total

у мил. дин. / *Dinar, million*

	1997	1998	1999[1)]	2000	2001	2002	2003	2004	
Друштвени производ (MPS)	85 164,4	119 584,3	150 565,5	315 388,8	553 303,7	701 473,4	808 042,3	1029 422,7	Social product (material)
У томе: бруто наплаћени приходи	44 487,5	64 882,7	73 808,9	138 749,4	320 474,9	507 007,8	555 293,9	661 353,7	Gross collected revenue
Бруто домаћи производ	**126 410,6**	**169 516,7**	**210 232,3**	**397 655,6**	**783 896,7**	**1 020 116,5**	**1 171 563,8**	**1 431 313,1**	**Gross domestic product**
У томе: бруто наплаћени приходи	44 487,5	64 882,7	73 808,9	138 749,4	320 474,9	507007,8	555 293,9	661 353,7	Collected revenue

ДРУШТВЕНИ ПРОИЗВОД – GROSS DOMESTIC (MATERIAL) PRODUCT

7

Пре Првог светског рата у Србији нису вршени обрачуни друштвеног производа и народног дохотка.

Прве обрачуне за Југославију извршила је група стручњака Министарства финансија (Ђуричић, Тошић, Вегнер и др., *Наша народна привреда и национални приход*). После Другог светског рата Стеван Стајић је извршио обрачуне народног дохотка у сталним и текућим ценама за период 1923-1939. године. Ни из једног од та два обрачуна нису могли да се издвоје подаци за Србију.

Редовни обрачуни друштвеног производа и народног дохотка врше се тек од 1952. године. Методологија тих обрачуна изложена је у едицији Савезног завода за статистику "Методолошки материјали", у свескама бр.: 61, 91, 104, 113, 124, 125, 227, 329, 330, 331 и 352, а резултати су редовно објављивани у статистичким годишњацима Југославије и Србије.

Извори и методи прикупљања података

Обрачун друштвеног производа у текућим ценама изводи се по производном методу, а полази се од утврђивања вредности производње производ̄ачких јединица.

За друштвени сектор привреде обрачун друштвеног производа заснива се на подацима из завршних рачуна и друге књиговодствене евиденције предузећа у привреди, који се прикупљају и обрађују у статистичкој служби.

Обрачун друштвеног производа за пољопривредна газдинства и приватне радње изводи се сваке године посебним статистичким истраживањима (обрачун друштвеног производа приватног сектора пољопривреде – ДП, и Обрачун друштвеног производа приватног сектора непољопривредних делатности – ДЗ). Сви се ови обрачуни знатним делом изводе на основу расположивих података из статистичког система.

Обухватност

Обрачуни се изводе према Јединственој класификацији делатности за следеће делатности материјалне производње: индустрију и рударство, пољопривреду, шумарство, водопривреду, грађевинарство, саобраћај, трговину, угоститељство и туризам, производни део занатства (без занатских личних услуга), производни део комуналних делатности (водовод, топлане и слично). Делатности као што су културне и социјалне делатности, органи управе, слободна занимања, занати личних услуга и слично не обухватају се обрачуном друштвеног производа.

Before the World War I no calculations of gross domestic (material) product and national income were conducted in Serbia.

The first calculations for Yugoslavia were carried out by a group of professionals of the Ministry of finance (Đuričić, Tošić, Vegner *et all, Our national economy and national income*). After the World War II Stevan Stajić carried out the calculations of national income at constant and current prices for the period 1923-1939. From neither of these two calculations it was possible to extract the data for Serbia.

The regular calculations of gross domestic (material) product and national income have been implemented since 1952. The methodology of these calculations was presented in the edition of the Federal Statistical Office 'Methodological papers', in the volumes: 61, 91, 104, 113, 124, 125, 227, 329, 330, 331 and 352 and the results were regularly published in the statistical yearbooks of Yugoslavia and Serbia.

Sources and methods of data collection

The calculation of gross domestic (material) product at current prices is derived according to production method and the starting point is the determination of the value of production of productive units.

For the (social) sector of economy the calculation of gross domestic (material) product is based on the results of financial statements and other accounting records of economic enterprises, which are compiled and processed statistically.

The calculation of gross domestic (material) product for agricultural holdings and private shops is derived annually by separate statistical surveys (the gross domestic (material) product calculation of the private sector of agriculture – DP and the gross domestic (material) product calculation of the private sector of non-agricultural activities - *DZ*). All these calculations are mostly derived according to the available data of the statistical system.

Coverage

The calculations are carried out pursuant to the Unified classification of activities for the following activities of material production: industry and mining, agriculture, forestry, water supply industry, construction, transport, trade, catering and tourism, craftsmen services – production division (individual services excluded), public utility – production division (water supply network, thermal power stations, etc.). The activities such as cultural and social activities, administration bodies, freelance occupations, craftsmen individual services and similar are not covered by the calculations of gross domestic (material) product.

Обрачун у сталним ценама

Обрачун друштвеног производа у сталним ценама у Србији има релативно дугу традицију. У досадашњој пракси обрачуни су рађени у ценама 1938, 1956, 1966, 1972, 1990. и 1994. године. За потребе ове публикације резултати ранијих обрачуна сведени су на ниво цена из 1994. године.

Calculations at constant prices

The calculations of gross domestic (material) product at constant prices have got a relatively long established tradition in Serbia. So far the practical calculations have been made at the prices of 1938, 1956, 1966, 1972, 1990 and 1994. For the purpose of this publication the previous calculations data were reduced to the 1994 prices level.

7.1. Друштвени производ Републике Србије (у ценама 1994), 1947-2004.
Gross domestic (material) product of the Republic of Serbia (at 1994 prices), 1947-2004

мил. дин.- *Din, million*

	Република Србија *Republic of Serbia*					Република Србија *Republic of Serbia*			
	укупно *Total*	централна Србија *Central Serbia*	Војводина *Vojvodina*	Косово и Метохија *Kosovo and Metohia*		укупно *Total*	Централна Србија *Central Serbia*	Војводина *Vojvodina*	Косово и Метохија *Kosovo and Metohia*
1947	6 628	4 086	2 084	457	1977	38 494	23 037	12 907	2 550
1948	8 020	4 917	2 551	553	1978	40 570	24 550	13 418	2 603
1949	8 630	5 479	2 557	594	1979	43 620	26 564	14 276	2 779
1950	7 416	4 862	2 064	490	1980	44 724	27 446	14 433	2 845
1951	8 611	5 532	2 545	534	1981	45 641	27 521	15 107	3 013
1952	6 663	4 327	1 873	464	1982	46 281	27 900	15 377	3 004
1953	8 147	5 053	2 523	570	1983	45 498	27 396	15 152	2 950
1954	7 967	4 925	2 483	559	1984	46 161	27 788	15 494	2 879
1955	8 974	5 567	2 786	621	1985	46 397	27 804	15 275	3 318
1956	8 575	5 241	2 737	598	1986	47 693	28 807	15 505	3 381
1957	11 002	6 718	3 582	702	1987	47 227	28 597	15 364	3 266
1958	10 689	6 434	3 567	688	1988	46 583	28 483	14 987	3 113
1959	13 673	8 306	4 556	811	1989	47 201	29 571	14 813	2 817
1960	14 063	8 537	4 677	850	1990	43 544	27 767	13 515	2 262
1961	14 513	9 003	4 658	851	1991	38 464	24 151	12 300	2 013
1962	15 310	9 397	5 044	869	1992	27 641	17 443	8 694	1 504
1963	17 208	10 524	5 705	979	1993	19 229	12 208	5 889	1 132
1964	19 190	11 540	6 458	1 192	1994	19 729	12 608	5 989	1 132
1965	19 635	11 739	6 652	1 245	1995	20 852	13 257	6 371	1 224
1966	21 393	12 720	7 286	1 387	1996	21 821	13 746	6 744	1 331
1967	21 765	12 952	7 378	1 435	1997	23 442	14 633	7 376	1 433
1968	22 067	13 341	7 324	1 402	1998	23 992	15 067	7 614	1 311
1969	24 571	14 863	8 162	1 546	1999	18 523	12 366	6 157	…
1970	25 322	15 456	8 200	1 666	2000	19 582	13 169	6 413	…
1971	27 684	16 561	9 355	1 768	2001	20 693	13 536	7 158	…
1972	28 826	17 449	9 522	1 855	2002	21 368	14 112	7 256	…
1973	30 364	18 293	10 129	1 942	2003	21 686	14 502	7 184	…
1974	33 021	19 700	11 127	2 194	2004	23 423	15 601	8 272	…
1975	34 026	20 308	11 331	2 387					
1976	35 676	21 395	11 847	2 434					

Извори: *Статистички годишњак Југославије, 1918-1988*, Савезни завод за статистику, Београд, 1989. г., стр. 101; Статистички билтен, св. бр. 2150: *"Друштвени производ и народни доходак, 1995"*, Савезни завод за статистику, Београд, 1997. г., стр. 11-18; Радни документ *"Друштвени производ и народни доходак, 1990-2000"*, св. бр. 11, Савезни завод за статистику, Београд, 2002. г.; Радни документ *"Друштвени производ и народни доходак, 2001"*, св. бр. 7, Савезни завод за статистику, Београд, 2003. г.; *Саопштење Републичког завода за статистику МБ14*, бр. 266, Београд, 2004. г.; *"Друштвени производ и народни доходак Републике Србије у 2003. години"*; интерна документација Савезног завода за статистику.

Sources: *Statistical Yearbook of Yugoslavia, 1918-1988*, the Federal Statistical Office, Belgrade, 1989, pp. 101; Statistical bulletin, Vol. 2150: *"Gross domestic (material) product and national income, 1995"*, the Federal Statistical Office, Belgrade, 1997, pp. 11-18; Work document *"Gross domestic (material) product and national income, 1990-2000"*, Vol.11, the Federal Statistical Office, Belgrade, 2002; Work document *"Gross domestic (material) product and national income, 2001"*, Vol. 7, the Federal Statistical Office, Belgrade, 2003; *Communication of the SORS, MB14,* no 266, Belgrade, 2004; *"Gross domestic (material) product and national income of the Republic of Serbia, 2003"*; nternal documentation of the Federal Statistical Office.

Друштвени производ Републике Србије, 1947-2004.
- у ценама 1994. –
Gross domestic (material) product of the Republic of Serbia, 1947-2004, at 1994 prices

Укупно - *Total*

мил. дин. / *Din. million*

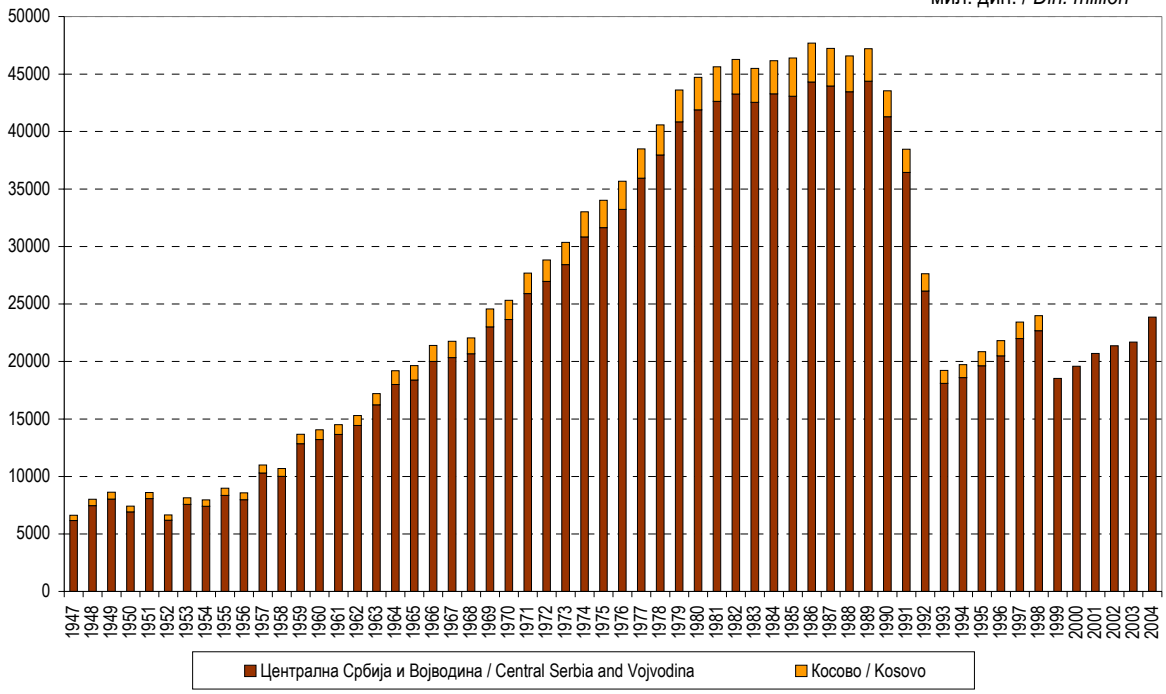

По подручјима - *By regions*

мил. дин. / *Din. million*

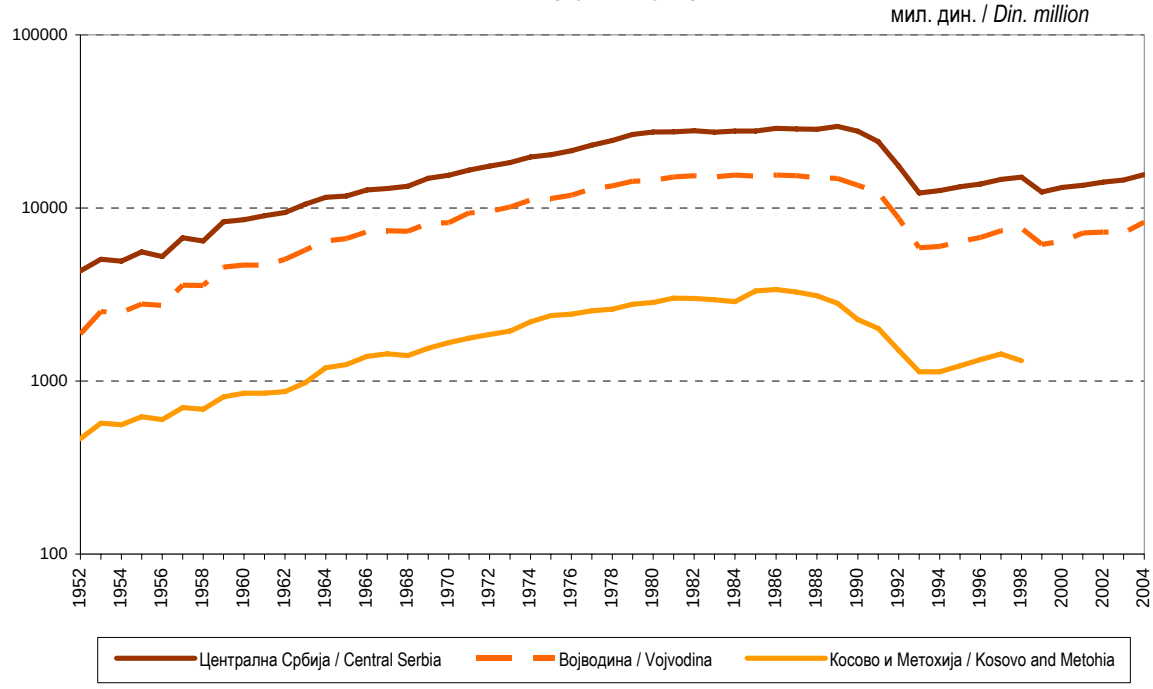

7.2. Друштвени производ – по историјским областима, 1961, 1989. и 2003.
Gross domestic (material) product, by historical areas, 1961, 1989 and 2003

%

	Структура друштвеног производа *Gross domestic (material) product structure*			Индекси нивоа друштвеног производа по становнику (Србија=100) *Gross domestic (material) product indices per capita (Serbia=100)*			Индекси раста друштвеног производа *Gross domestic (material) product growth index*		
	1961	1989	2003	1961	1989	2003	1989/1961	2003/1989	
УКУПНО	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**100**	**367**	**46**	***TOTAL***
Београдски пашалук	37	34	38	141	117	128	336	52	*Belgrade pašaluk region*
Нахије прикључене 1833.	11	12	9	97	110	87	401	36	*Nahija regions annexed in 1833*
Округи прикључени 1878.	10	10	10	87	94	92	370	45	*Districts annexed in 1878*
Територије прикључене 1912.[1)]	7	7	1	54	34	47	383	42	*Territories annexed in 1912[1)]*
Војводина	35	37	41	165	155	153	384	51	*Vojvodina*
Територије на источној граници	1	1	1	56	90	93	463	38	*East boundary territories*

Извори: Интерни материјал статистике становништва *Статистички годишњак СФРЈ 1963*, Савезни завод за статистику, стр. 522. и 546. Статистички билтен бр. 351: *Друштвени производ и народни доходак Републике Србије у 1989. години*, Републички завод за статистику; Статистички билтен *Друштвени производ и народни доходак Србије, 2003*, Републички завод за статистику.

[1)] У 2003. години без података за Косово и Метохију.

Sources: Internal papers of population statistics *Statistical Yearbook of SFRY 1963*, Federal Statistical Office, pp 522 and 546; Statistical bulletin no 351: *Gross domestic (material) product and National Income of the Republic of Serbia, 1989,* Statistical Office of the Republic of Serbia; Statistical bulletin: *Gross domestic (material) product and National Income of Serbia, 1989,* Statistical Office of the Republic of Serbia.

[1)] In 2003 no data for Kosovo and Metohija were available.

Осим за најновије време, није било могуће да се прикаже повећање друштвеног производа по областима које су својевремено прикључиване Србији. Избор година извршен је с намером да се прикаже кретање друштвеног производа у преломним годинама.

У 1961. години први пут су објављени подаци о друштвеном производу по општинама, у 1989. години постигнут је највећи раст друштвеног производа, а 2003. јесте последња година за коју је вршен обрачун друштвеног производа у сталним ценама. Применом одговарајуће структуре у текућим ценама на укупан друштвени производ у сталним ценама добијен је друштвени производ у сталним ценама за одговарајуће историјске области.

Приказани подаци указују да су се 1961. године ове територије знатно разликовале, да је до 1989. свуда постигнут знатан напредак и да су све биле погођене опадањем укупне производње после 1989, мада у неједнакој мери. Индекси раста израчунати су на основу података у сталним ценама.

Except most recently, gross domestic (material) product increase could not be possibly presented according to the regions that once were annexed to Serbia. The periods (i.e. respective years) were selected in order to present the gross domestic (material) product trends in critical years.

In 1961 the data on gross domestic (material) product were for the first time shown according to municipalities, in 1989 the largest gross domestic (material) product growth was gained and 2003 is the last year when gross domestic (material) product calculations at constant prices were made. By applying the respective structure at current prices to the total gross domestic (material) product at constant prices, we acquired the gross domestic (material) product at constant prices for the respective historical areas.

The data shown indicate that the territories in 1961 were considerably different, up to 1989 a notable overall growth was noted and the impact of the decreased total production after 1989 was general, however uneven. The growth indices were calculated according to the data at constant prices.

ИНВЕСТИЦИЈЕ - INVESTMENTS

8

Статистика инвестиција развијена је тек после Другог светског рата. За период пре Првог светског рата расположиви су само подаци о јавним градњама, тј. о издацима за подизање и оправку грађевинских објеката из државног буџета, општинских средстава и других јавних фондова.

Издаци за јавне грађевине односе се на подизање нових и оправку постојећих манастира, школа, болница, караула, царинарница, судница, затвора, магацина, купатила, водовода, ограда, тротоара и калдрма. Иако о инвестицијама приватних лица нема никаквих података, повећање броја становника, раст привредних активности и градова показују да су та улагања била значајна.

Статистички извори који пружају податке за период између два светска рата не омогућавају да се из података за бановине издвоје подаци за територију Србије. Овакав преглед ипак је користан за проучавање државне интервенције у привреди, нарочито у годинама велике привредне кризе. Подаци су исказани у текућим ценама.

Јавни радови се односе на техничке радове на новој изради и оправци путева, мостова, пропуста и осигурања, зграда и инсталација извршене под надзором Министарства грађевина. При анализи динамике ових улагања ваља имати у виду да се куповна моћ динара између два светска рата повећавала. Корисно је упоређивање ових података и података о народном дохотку за целу Југославију.

Након Другог светског рата формирана је служба статистике инвестиција, тако да је од 1952. године расположива серија података о инвестицијама, и то у континуитету.

Инвестиције у основна средства представљају набавке које су остварила предузећа и установе у земљи, у циљу добијања нових, повећања вредности или замене постојећих основних средстава, средстава заједничке потрошње и стамбених зграда. Набављена инвестициона добра могу бити нова или већ коришћена, купљена од других у земљи и иностранству, или произведена у сопственој режији. Обухватају се све врсте улагања у нове капацитете, проширење, реконструкцију, модернизацију и доградњу постојећих или замену застарелих, истрошених или уништених капацитета. Такође су обухваћени и сви облици својине, као и улагања приватних лица.

Обрачун вредности инвестиција у сталним ценама 1994. године извршен је коришћењем одговарајућих индекса цена и индекса физичког обима, а на основу вредности остварених инвестиција у основна средства у текућим ценама, од којих је, да не би дошло до дуплирања у укупним обрачунима, одузета вредност набавке и преноса већ коришћених, половних основних средстава и откупа земљишта. Ово се не односи на набавку половне опреме из иностранства.

The statistics of investments were developed as late as after the World War II. For the period after the World War I the data were available only relative to public constructions, i.e. the costs borne for the erection and maintenance of construction objects from the government budget, municipal funds and other public sources.

The investments for public constructions relate to the erection of new and maintenance of existing monasteries, schools, hospitals, watchtowers, customs offices, court rooms, prisons, stock houses, baths, water supply networks, railings, pavements and cobblestone roads. Although the data on private persons' investments are not existing, the population increase, economic and urban areas growth indicate that the subject investments were considerable.

The statistical sources that offer the data for the period between the World War I and the World War II do not make possible to extract the data for the territory of Serbia from the data for the *banovina* regions. However the review of this kind is useful for the study of government administration interventions in economy, especially during the years of great economic crises. The data were given in current prices.

Public works anticipate the technical work of new executions and the repairs of roads, bridges, narrow necks and protective constructions, buildings and installations, all conducted under the supervision of the Ministry of construction. While analyzing these investments and their dynamic trends we should bear in mind that the dinar purchase power increased between the World War I and the World War II. It is worthwhile to compare these data to the data on national income for the whole Yugoslavia.

After the World War II the statistics of investments were officially established. For the period from 1952 and on we have continually available data series on investments.

The investments in fixed assets represented the purchases that national enterprises and institutions made in order to acquire new, upgrade the value of or replace existing fixed assets, public consumption means and dwelling constructions. The purchased investment goods could be new or used, bought from other domestic or international entities or manufactured within own production range. Covered are all kinds of investments in new capacities, extensions, reconstructions, modernizations and further constructions of existing or replacements of obsolete, worn-out or destroyed capacities. Also covered are types of ownership and private entities' investments as well.

The calculations of investments' values at the 1994 constant prices were carried out by applying the respective price indices and physical volume indices, pursuant to the value of investments in fixed assets at current prices, from which, in order to avoid double overall calculations, we deducted the value of purchase and transfer of used, secondhand fixed assets and land purchases. Here excluded is the purchase of secondhand equipment from abroad.

За потребе ове публикације извршено је прерачунавање серије података 1952-1989. године у сталним ценама 1972. на сталне цене 1994. године, на укупном нивоу.

За период 1990-2005. године располаже се детаљнијим подацима о инвестицијама у основна средства, у сталним ценама 1994, по основним елементима техничке структуре и делатностима (види саопштења Завода за статистику Србије и Црне Горе и публикације РЗСС "Статистички годишњак Србије, 2006" и "Статистички годишњак Србије, 2007").

For the purpose of this publication we recalculated the data series 1952 – 1989 at the 1972 constant prices – into the constant prices 1994, on the total level.

For the period 1990-2005 we have available more detailed data on investments in fixed assets, at constant prices 1994, by the basic elements of technical structure and activities (see the Communications of the Statistical Office of Serbia and Montenegro and the SORS publications '"Statistical Yearbook of Serbia, 2006" and '"Statistical Yearbook of Serbia, 2007").

Период до Првог светског рата
Period before World War I

8.1. Издаци за јавне грађевине[1], 1887-1908.
Expenditures for public constructions[1], 1887-1908

хиљ. дин. - *Din, thousand*

	Укупно *Total*	Из државне касе *Government budget*	Из народног прireза *National contribution*	Из општинских каса *Municipal funds*	Из санитетског фонда *Health service funds*	Из црквених каса *Church funds*	Из мостаринског фонда *Bridge tolls*
1887	1 127	387	737	3	…	…	…
1888	1 330	752	328	250	…	…	…
1889	1 073	318	345	398	…	…	12
1890	1 145	549	259	310	…	27	…
1891	1 358	480	378	461	…	39	…
1892	…	…	…	…	…	…	…
1893	…	…	…	…	…	…	…
1894	2 169	476	568	700	130	103	193
1895	1 418	450	730	173	10	17	38
1896	2 320	482	1 146	443	16	19	213
1897	2 505	741	1 204	321	13	121	105
1898	1 421	293	539	288	62	118	121
1899	3 379	881	1 195	807	60	415	20
1900	3 947	860	2 142	744	40	143	18
1901	2 776	235	1 807	530	60	124	19
1902	1 625	159	759	554	4	125	24
1903	2 600	202	1 709	543	7	41	98
1904	2 746	314	1 303	1 038	11	47	33
1905	2 683	199	921	1 123	359	50	31
1906	4 220	484	1 532	1 674	245	152	134
1907	3 845	776	1 652	888	309	111	110
1908	3 956	381	2 067	948	327	174	60

Извори: *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1894-1895*, стр. 529;
Статистички годишњак Краљевине Србије, 1896-1897, стр. 638;
Статистички годишњак Краљевине Србије, 1898-1899, стр. 683;
Статистички годишњак Краљевине Србије, 1900, стр. 593;
Статистички годишњак Краљевине Србије, 1901, стр. 637;
Статистички годишњак Краљевине Србије, 1902, стр. 635;
Статистички годишњак Краљевине Србије, 1903, стр. 659;
Статистички годишњак Краљевине Србије, 1904, стр. 695;
Статистички годишњак Краљевине Србије, 1906, стр. 700;
Статистички годишњак Краљевине Србије, 1907, стр. 906;
Статистички годишњак Краљевине Србије, 1908, стр. 907.

[1] Издаци за јавне грађевине односе се на подизање нових и оправку постојећих манастира, школа, болница, караула, царинарница, судница, затвора, магацина, купатила, водовода, ограда, тротоара и калдрма.

Sources: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1894-1895,* pp 529;
Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1896-1897, pp 638;
Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1898-1899, pp 683;
Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1900, pp 593;
Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1901, pp 637;
Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1902, pp 635;
Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1903, pp 659;
Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1904, pp 695;
Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1906, pp 700;
Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1907, pp 906;
Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1908, pp 907.

[1] The investments for public constructions relate to the erection of new and maintenance of existing monasteries, schools, hospitals, watchtowers, customs offices, court rooms, prisons, stock houses, baths, water supply networks, railings, pavements and cobblestone roads.

Период између два светска рата
Period between World War I and World War II

8.2. Јавни радови[1], 1926-1938.
Public works[1], 1926-1938

хиљ. дин. - *Din, thousand*

	Краљевина Југославија[2] *Kingdom of Yugoslavia*[2]	Бановина - *Banovina region*					
		Дринска *Drinska*	Дунавска *Dunavska*	Моравска *Moravska*	Вардарска *Vardarska*	Зетска *Zetska*	Београд *Belgrade*
1926	213 519	...	...	...	...	...	...
1927	309 784	...	...	...	...	...	...
1928	467 269	...	...	...	...	...	...
1929	587 718	...	...	...	...	...	...
1930	576 400	32 084	171 279	121 327	78 608	38 225	34 498
1931	486 742	53 819	89 340	67 483	34 999	31 738	61 865
1932	400 381	44 228	74 365	58 727	43 462	34 478	21 042
1933	305 777	23 504	61 449	26 730	29 869	25 646	36 304
1934	366 513	18 271	93 698	33 925	25 101	18 463	21 819
1935	360 391	24 393	126 818	28 197	21 417	43 057	13 775
1936	310 189	22 096	54 509	37 191	19 225	39 578	47 573
1937[3]	829 401	21 307	298 650	41 314	28 418	55 144	268 416
1938	572 408	49 625	197 342	37 998	34 191	30 942	47 950

Извори: *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, књига I, 1929, стр. 185; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, књига II, 1930, стр. 137; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, књига III, 1931, стр. 127; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, књига IV, 1932, стр. 123; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, књига V, 1933, стр. 119; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, књига VI, 1934-1935, стр. 115; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, књига VII, 1936, стр. 177; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, књига VIII, 1937, стр. 147; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, књига IX, 1938-1939, стр. 203.

Sources: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia,* Vol. 1, 1929, pp 185; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia,* Vol. 2, 1930, pp 137; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia,* Vol. 3, 1931, pp 127; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia,* Vol. 4, 1932, pp 123; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia,* Vol. 5, 1933, pp 119; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia,* Vol. 6, 1934-1935, pp 115; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia,* Vol. 7, 1936, pp 177; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia,* Vol. 8, 1937, pp 147; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia,* Vol. 9, 1938-1939, pp 203.

Објашњења: Подаци се односе на целе бановине. Из расположивих података нису могли да се издвоје подаци за територију Србије. У постојећој статистичкој документацији нису нађени ни основи за евентуалне процене.

Explanations: The data relate to the whole *banovina* regions. From the data available the data for the territory of Serbia were not possibly extracted. The existing statistics did not offer even basis for possible estimations.

[1] Јавни радови се односе на извршене техничке радове на новој изради и оправци путева, мостова, пропуста и осигурања, зграда и инсталација, под надзором Министарства грађевина.

[1] Public works anticipate the technical work of new executions and the repairs of roads, bridges, narrow necks and protective constructions, buildings and installations, all conducted under the supervision of the Ministry of construction.

[2] Податак о вредности јавних радова за Краљевину Југославију већи је за вредност јавних радова у Дравској, Приморској, Савској и Врбаској бановини, које нису приказане у табели.

[2] The data on the value of public works for the Kingdom of Yugoslavia is larger for the public works value in the Dravska, Primorska, Savska and Vrbaska *banovina* regions, which were not shown in the Table.

[3] Податак о вредности јавних радова (мостови и инсталације) за Дунавску бановину и Београд обухвата улагања у периоду од 1930. до 1935. године.

[3] The data on the public works value (bridges and installations) for the Dunav *banovina* region and Belgrade cover the investments in the period from 1930 to 1935.

Период после Другог светског рата
Period after World War II

8.3. Укупне инвестиције у основна средства[1)] (у ценама 1994), 1952-2005.
Total investments[1)] (1994 prices), 1952-2005

мил. дин. - *Din, million*

	Република Србија - *Republic of Serbia*					Република Србија - *Republic of Serbia*			
	укупно *Total*	централна Србија *Central Serbia*	Војводина *Vojvodina*	Косово и Метохија *Kosovo and Metohia*		укупно *Total*	централна Србија *Central Serbia*	Војводина *Vojvodina*	Косово и Метохија *Kosovo and Metohia*
1952	1 756	1 533	155	68	1979	16 931	11 160	4 396	1 375
1953	2 107	1 801	243	64	1980	15 657	9 952	4 097	1 607
1954	2 216	1 887	242	86					
1955	2 531	2 153	289	90	1981	14 268	9 345	3 576	1 347
					1982	13 713	9 205	3 464	1 043
1956	2 758	2 220	426	112	1983	12 381	8 201	3 134	1 047
1957	3 436	2 663	628	145	1984	11 592	7 559	2 933	1 100
1958	4 014	3 031	802	180	1985	11 161	7 586	2 686	889
1959	4 863	3 612	988	263					
1960	5 310	3 985	1 015	309	1986	11 301	7 977	2 572	752
					1987	11 505	8 440	2 350	715
1961	6 336	4 731	1 240	366	1988	9 719	6 583	2 464	671
1962	6 436	4 809	1 241	387	1989	10 689	7 939	2 277	473
1963	6 376	4 635	1 366	375	1990	8 779	6 610	1 754	415
1964	7 094	5 273	1 381	440					
1965	6 728	5 027	1 240	462	1991	7 490	5 651	1 473	366
					1992	5 228	3 986	999	242
1966	7 615	5 859	1 238	519	1993	3 257	2 479	618	160
1967	7 771	5 706	1 521	544	1994	2 869	2 179	550	141
1968	8 438	6 054	1 756	627	1995	2 762	2 099	528	135
1969	8 935	6 464	1 776	695					
1970	9 717	7 203	1 870	644	1996	2 606	1 977	501	128
					1997	2 626	1 994	504	128
1971	9 805	6 945	2 157	703	1998	2 569	1 949	494	125
1972	9 414	6 570	2 257	586	1999	1 802	1 438	364	...
1973	9 339	6 416	2 221	703	2000	2 040	1 629	411	...
1974	10 160	6 695	2 606	858					
1975	11 085	7 322	2 770	992	2001	1 957	1 565	391	...
					2002	1 941	1 555	386	...
1976	12 872	8 337	3 534	1 002	2003	2 000	1 603	398	...
1977	14 332	9 158	4 192	982	2004	2 318	1 853	466	...
1978	15 864	10 149	4 411	1 304	2005	2 456	2 007	449	...

Извор: *Статистички годишњак Југославије, 1918-1988*, стр. 125; саопштења Завода за статистику Србије и Црне Горе *Остварене инвестиције у основна средства, у сталним ценама 1994. године*, 1990-2000; *Статистички годишњак Србије, 2004*, стр. 173; *Статистички годишњак Србије, 2007*, стр. 173; интерна документација Републичког завода за статистику Србије.

Објашњења: За период од 1946. до 1951. нема употребљивих података. Познато је да су послератна обнова и напори уложени у изградњу у оквиру првог петогодишњег плана захтевали обимна средства за инвестиције.

Обухваћене су и стамбена изградња и приватни сектор, а нису обухваћене инвестиције у обртна средства.

Source: *The Statistical Yearbook of Yugoslavia, 1918-1988*, pp 125; Communications published by the Statistical Office of Serbia and Montenegro *Investments in fixed assets, constant prices 1994*, 1990-2000; *Statistical Yearbook of Serbia, 2004,* pp 173; *Statistical Yearbook of Serbia, 2004,* pp 173; Internal documents of the SORS.

Notes: For the period from 1946 to 1951 no comparable data are available. It is a known fact that the after war renewal and the strivings at constructions within the first five-year plan required large investment funds.

Covered are dwelling constructions and private sector as well, however we did not cover the investments in operating costs.

Инвестиције у основна средства, 1952-2005.
- у ценама 1994. –
Investments in fixed assets, 1952-2005
1994 prices

Укупно - *Total*

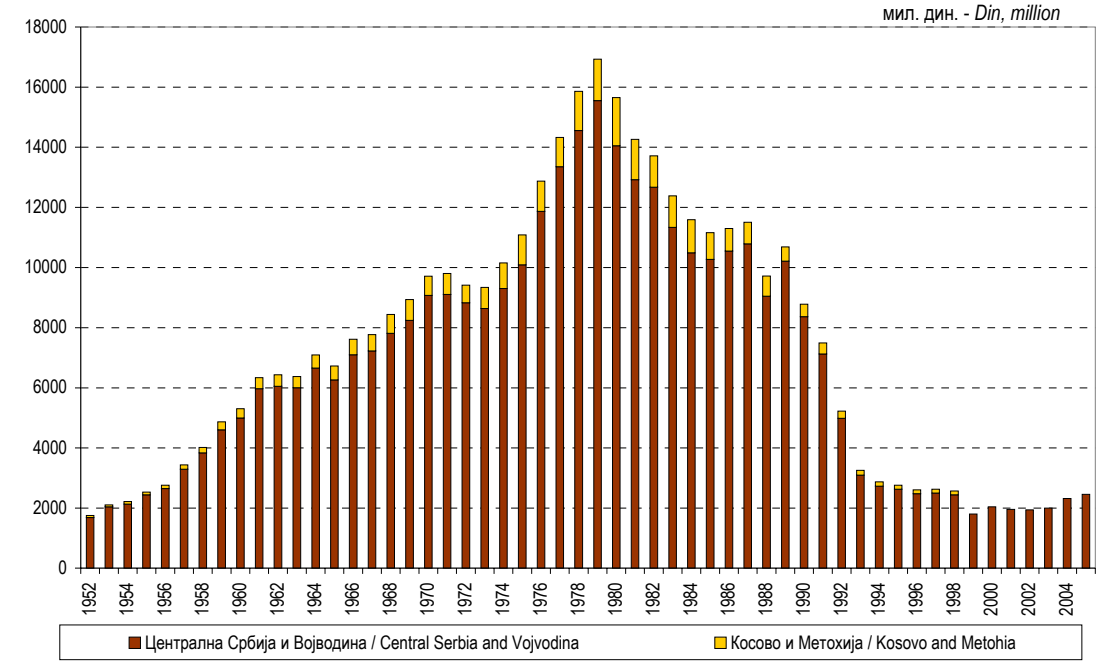

По подручјима - *By regions*

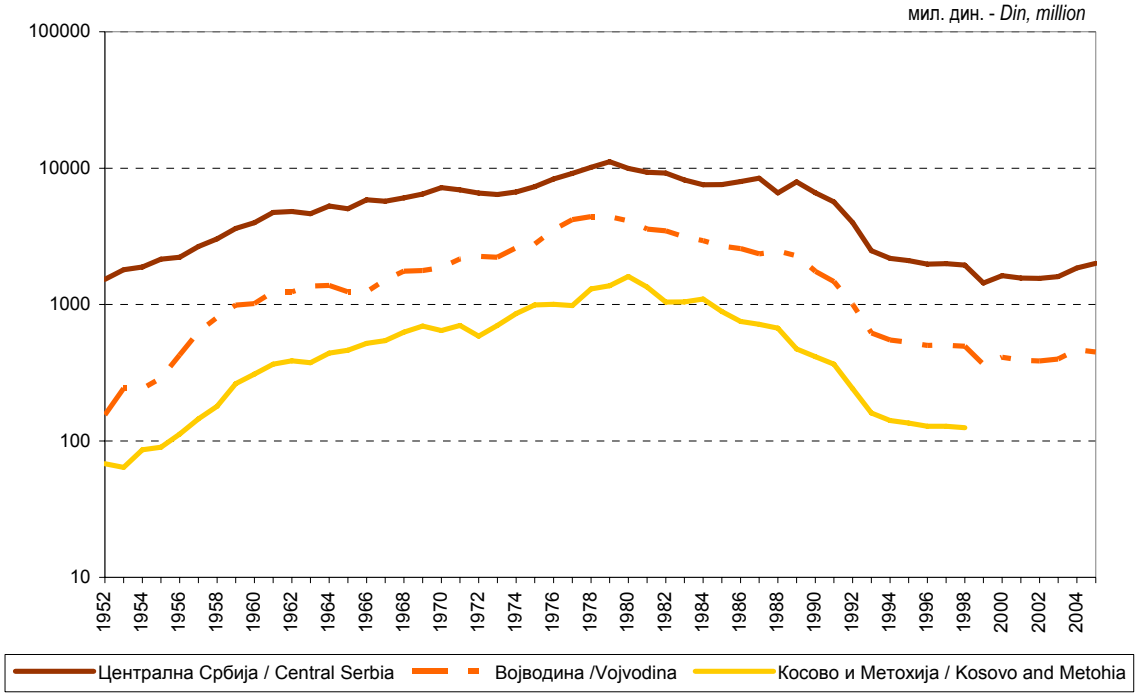

ЦЕНЕ - PRICES

9

И поред обиља историјске грађе из области статистике цена, тешко је издвојити податке који би могли да буду упоредиви у времену. Основни разлог је промена листе производа, као и јединица мере за које су прикупљане цене. Такође, велику тешкоћу за праћење серије података представља стална промена националне валуте, посебно у периоду после Другог светког рата. У Краљевини Србији цене су приказиване у грошима (у Државописима), али и у динарима (у статистичким годишњацима Краљевине Србије који су публиковани од 1893. године). Од формирања Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, односно Краљевине Југославије не располажемо подацима за Србију, јер су подаци публиковани и објављивани само за градове и земљу у целини, у динарима. После Другог светског рата, с прикупљањем цена почело се већ у новембру 1944. године, у ослобођеном Београду.

У првом послератном Статистичком годишњаку Народне Републике Србије, објављеном 1950. године, публиковани су подаци о ценама 10 најважнијих прехрамбених артикала које су се формирале на слободном тржишту. Није рачуната просечна цена за Србију. Међу овим производима нема цена хлеба и меса, јер ових производа није било у слободној продаји. Тек у Статистичком годишњаку Народне Републике Србије објављеном 1951. године налазимо публиковане податке о просечним ценама основних животних намирница за Србију.

Although a plenty of historical data on the statistics of prices could be found, it was difficult to extract the data that would be comparable in time. Basically this was due the fact the list of products was changed, as well as the measure unit for which the prices were collected. Also, a large obstacle in following data series was the fact that the national currency used to be repeatedly changed, especially in the period after the World War II. During the period of the Kingdom of Serbia the prices were presented in *Groš* currency values *(Državopis)*, but also in Dinars (in the Statistical Yearbooks of the Kingdom of Serbia, published from 1893). From the moment of establishment of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, i.e. the Kingdom of Yugoslavia, the data for Serbia were not available, since the data were published only for the towns and the country as a whole, in Dinar values. After the World War II, the prices were collected as early as in November 1944, in the liberated Belgrade.

In the first postwar Statistical Yearbook of the National Republic of Serbia, which was published in 1950, published were the data on the prices of the ten principal foodstuff items that were formed in free market. The average price for Serbia was not calculated. Among the items, the prices for bread and meat were not stated, because these items were not offered in free sale. Only in the Statistical Yearbook of the national Republic of Serbia, published in 1951, we found the published data on the average prices of the basic alimentary products for Serbia.

Период до Првог светског рата
Period before World War I

Први објављени подаци о ценама

Прикупљање података о кретању цена у Србији почело је у јулу месецу 1862. Подаци су се прикупљали за најважније пољопривредне производе, стоку и прехрамбене производе, у свим већим местима тадашње Србије. Упутство за прикупљање података о ценама не разликује се по својој суштини битније од данашњих дефиниција и начина прикупљања података. Цене су се прикупљале за средњи квалитет производа, у недељној периодици, на пијачни дан, а прикупљали су их судски чиновници, оцењени као најпогоднији за овај посао. Паралелно с прикупљањем података о ценама, прикупљали су се подаци о надницама најчешћих заната тог периода (копачког, косачког и зидарског). Ови подаци су публиковани у Државописима Србије по месецима, како за градове појединачно тако и за просек за Србију. Државописи су објављивани у двогодишњој периодици. Уз податке, давана је исцрпна анализа кретања цена, паритети цена неких важнијих намирница (нпр. пшенице, брашна и хлеба), па чак и поређења са кретањем цена у европским земљама.

First published data on prices

The collection of data on the trends of prices in Serbia started in July 1862. The data used to be collected for all main agricultural items, livestock and foodstuffs, in all major places of Serbia. The guidelines for the collection of data on prices essentially do not differ significantly from the now valid definitions and methods. The prices were collected for the average quality of produce, weekly, on the day of placements on market and the data were collected by court servants that were judged as the most competent for the subject tasks. Simultaneously with the data on prices, collected were the data on wages of most usual crafts in those days (diggers, reapers and masons). These data were collected in the monthly editions of *Državopis Srbije*, for individual towns and for the average of Serbia. *Državopis Srbije* was issued once in two years. Together with the data, an exhaustive analysis of price trends, price parity for certain major alimetary goods (e.g. wheat, flour and bread), and even comparisons with the price trends in European countries.

Прикупљање података о ценама више није прекидано. Листа производа се мењала у складу с променама на тржишту. У периоду до 1910. године прикупљали су се подаци о кретању цена пољопривредних и најважнијих прехрамбених производа. Како се територија Србије проширивала, тако се повећавао и број градова у којима су прикупљане цене, па у Статистичком годишњаку Краљевине Србије за 1905. годину имамо публиковане цене за 42 града.

The collection of data on prices was a continual, non-terminated process. The list of goods was changed in acordance with the market changes. In the period up to 1910 collected were the data on the trends of the prices of agricultural produce and major foodstuffs. As the territory of Serbia was extended, the number of towns where the prices were collected increased. So in the 1905 Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, the prices collected for 42 towns were published.

9.1. Цене важнијих прехрамбених производа, 1864-1910. Prices of major foodstuffs, 1864-1910

дин. / *Din.*

	Пшеница *Wheat*	Кукуруз *Maize*	Пасуљ *Beans*	Пшен. брашно *Wheat flour*	Хлеб *Bread*	Говедина *Beef*	Овчетина *Mutton*	Свињетина *Pork meat*	Маст *Lard*	Вино *Wine*	Шљивовица *Plum brandy*
1864	0,11	0,11	…	0,14	0,16	0,36	0,39	0,51	1,22	0,20	…
1865	0,10	0,08	…	0,12	0,14	0,34	0,38	0,42	1,08	0,24	…
1866	0,13	0,09	0,25	0,15	0,16	0,39	0,34	0,38	1,03	0,20	0,27
1867	0,14	0,12	0,33	0,18	0,19	0,34	0,35	0,46	1,16	0,18	0,29
1868	0,13	0,09	0,28	0,15	0,18	0,38	0,39	0,50	1,16	0,17	0,23
1869	0,11	0,07	0,14	0,14	0,16	0,45	0,41	0,52	1,12	0,19	0,25
1870	0,13	0,09	0,14	0,16	0,18	0,48	0,45	0,52	1,09	0,22	0,31
1871	0,17	0,13	0,17	0,20	0,22	0,46	0,41	0,52	1,17	0,20	0,26
1872	0,22	0,16	0,21	0,26	0,27	0,47	0,43	0,59	1,50	0,23	0,26
1873	0,22	0,15	0,25	0,26	0,27	0,50	0,47	0,66	1,57	0,33	0,29
1874	0,17	0,15	0,26	0,21	0,23	0,50	0,48	0,66	1,64	0,24	0,34
1875	0,14	0,11	0,25	0,17	0,19	0,50	0,48	0,67	1,43	0,27	0,37
1876	0,15	0,09	0,17	0,19	0,21	0,48	0,46	0,60	1,39	0,21	0,22
1877	0,19	0,13	0,20	0,22	0,24	0,48	0,47	0,62	1,39	0,31	0,32
1878	0,18	0,13	0,21	0,20	0,23	0,46	0,43	0,59	1,36	0,33	6,35
1879	0,17	0,12	0,21	0,20	0,21	0,50	0,45	0,52	1,11	0,20	0,24
1880	0,20	0,16	0,26	0,23	0,24	0,49	0,45	0,60	1,34	0,18	0,25
1881	0,18	0,11	0,25	0,21	0,23	0,51	0,47	0,59	1,18	0,22	0,30
1882	0,16	0,12	0,27	0,19	0,22	0,60	0,52	0,69	1,41	0,23	0,34
1883	0,14	0,10	0,17	0,16	0,18	0,63	0,56	0,70	1,25	0,23	0,36
1884	0,15	0,11	0,20	0,19	0,23	0,78	0,70	0,86	1,44	0,28	0,34
1885	0,13	0,10	0,13	0,17	0,19	0,62	0,54	0,65	1,09	0,25	0,28
1886	0,15	0,10	0,14	0,18	0,20	0,53	0,46	0,57	1,03	0,24	0,24
1887	0,14	0,10	0,18	0,17	0,19	0,54	0,47	0,63	1,23	0,25	0,23
1888	0,11	0,09	0,25	0,14	0,16	0,53	0,50	0,65	1,30	0,18	0,22
1889	0,12	0,09	0,24	0,14	0,17	0,51	0,47	0,62	1,29	0,23	0,34
1890	0,13	0,10	0,24	0,16	0,19	0,51	0,45	0,60	1,18	0,26	0,42
1891	0,16	0,11	0,26	0,19	0,22	0,63	0,54	0,69	1,26	0,39	0,61
1892	0,12	0,09	0,21	0,16	0,20	0,70	0,58	0,72	1,17	0,40	0,55
1893	0,10	0,07	0,14	0,13	0,17	0,74	0,59	0,70	1,12	0,50	0,51
1894	0,10	0,09	0,16	0,13	0,17	0,70	0,55	0,68	1,10	0,65	0,41
1895	0,11	0,11	0,23	0,14	0,18	0,64	0,50	0,65	1,17	0,61	0,40
1896	0,10	0,07	0,21	0,13	0,17	0,55	0,45	0,56	0,94	0,48	0,41
1897	0,16	0,10	0,21	0,20	0,23	0,58	0,47	0,66	1,17	0,44	0,39
1898	0,18	0,11	0,23	0,23	0,25	0,59	0,50	0,72	1,51	0,59	0,38
1899	0,14	0,08	0,16	0,18	0,21	0,62	0,51	0,70	1,26	0,58	0,39
1900	0,11	0,09	0,15	0,14	0,20	0,63	0,53	0,69	1,19	0,57	0,43
1901	0,13	0,10	0,17	0,23	0,21	0,63	0,51	0,67	1,17	0,66	0,56
1902	0,14	0,11	0,19	0,24	0,22	0,63	0,51	0,71	1,44	0,68	0,54
1903	0,12	0,12	0,21	0,22	0,21	0,66	0,55	0,81	1,73	0,66	0,52
1904	0,14	0,13	0,27	0,23	0,23	0,70	0,58	0,82	1,65	0,64	0,54
1905	0,14	0,14	0,31	0,24	0,23	0,73	0,62	0,90	1,77	0,60	0,45
1906	0,12	0,10	0,00	0,22	0,21	0,75	0,64	0,80	1,47	0,59	0,45
1907	0,15	0,11	0,00	0,24	0,25	0,66	0,58	0,73	1,16	0,62	0,49
1908	0,17	0,12	0,00	0,29	0,28	0,64	0,57	0,79	1,38	0,60	0,50
1909	0,18	0,12	0,00	0,30	0,29	0,70	0,64	0,91	1,69	0,57	0,51
1910	0,16	0,10	0,00	0,28	0,28	0,76	0,68	0,88	1,63	0,71	0,59

Извор: *Статистички годишњак Краљевине Србије* за 1905, Београд 1907, стр. 326; *Статистички годишњак Краљевине Србије* за 1910.

Source: *Statistical yearbook of the Kingdom of Serbia, 1905,* Belgrade 1907, pp. 326; *Statistical yearbook of the Kingdom of Serbia, 1910.*

Период између два светска рата
Period between World War I and World War II

Период 1927-1939.
- Почетак развоја индекса цена -

У овом периоду почело је израчунавање индекса цена на овим просторима. Прве индексе цена за Београд објављивао је недељни часопис "Народно благостање", али они нису имали – ни са теоријске ни са практичне стране, велики значај.

Одељење за економска изучавања Народне банке, основано 1928. године, поставило је темеље Методологије обрачуна индекса цена. Почело се са објављивањем индекса цена на велико, који се израчунавао на основу прикупљених података за око 55 важнијих производа с базом 1926=100. Цене су прикупљане за најважније производе домаћег порекла, али и за поједине производе из увоза. Цене су се односиле на промет у трговини на велико, што значи да су обухватале трошкове производње, порез, транспорт и гросистичку зараду. Прикупљане су са важнијих тржишта и трговина на велико целе Југославије. Подаци су публиковани само за Југославију.

Индекс се обрачунавао применом непондерисане геометријске средине, по формули :

$$I = \sqrt[n]{\frac{P_1^I}{P_0^I} \times \frac{P_1^{II}}{P_0^{II}} \times \frac{P_1^{III}}{P_0^{III}} \times \ldots \frac{P_1^n}{P_0^n}}$$

где су P_1^i и P_0^i цене i-тог производа у базном и текућем периоду, а n укупан број производа на листи. Овај индекс био је публикован све до Другог светског рата.

Поред општег индекса цена на велико, израчунавани су и објављивани и групни индекси цена на велико, и то за пољопривредне производе биљног порекла, сточарске, минералне и индустријске производе.

Посебну групу индекса цена на велико чинили су индекси извозних и увозних цена. Ови индекси су се рачунали на основу посебних листа артикала, по 20 за сваки индекс. Део листе чинили су производи који су се налазили на листи за обрачун општег индекса цена на велико, а посебно су прикупљани подаци о ценама 17 артикала који су били од веће важности за спољну трговину.

Поред ових индекса, Народна банка израчунавала је и индекс цена на мало за Београд, на основу праћења цена 100 артикала у трговини на мало, с базом 1926=100. Производи су били груписани у 4 основне групе: храна, одећа и обућа, огрев и осветљење, и остали прозводи. За обрачун индекса прикупљане су најмање по три цене за сваки производ, а индекс је рачунат применом просте аритметичке средине.

Period 1927-1939
Price indices introduced

In this period the calculation of price indices was introduced at this region. The first price indices for Belgrade were published in the “National well-being” weekly magazine, however those were not especially significant, neither from theoretical, nor practical point of view.

The economic studies division of the National Bank, founded in 1928, laid the methodological foundations of the price indices calculation. Primarily published was wholesale prices’ index, which was calculated on the basis of the data collected for about 55 major products, with the base 1926=100. The prices were collected for major products of domestic origin and also for certain imported items. The prices were relative to wholesale trade, i.e. they included production costs, tax, transport and wholesalers’ earnings. These prices were collected form the main markets and wholesale points of the whole Yugoslavia. The data were published for Yugoslavia only.

The index was calculated by applying non-weighted geometrical mean value, pursuant to the formula:

$$I = \sqrt[n]{\frac{P_1^I}{P_0^I} \times \frac{P_1^{II}}{P_0^{II}} \times \frac{P_1^{III}}{P_0^{III}} \times \ldots \frac{P_1^n}{P_0^n}}$$

where P_1^i and P_0^i were the prices of i-product in base and current period and n stood for the total number of products in the list. This index used to be published as long as until the World War II.

Apart from the overall (general) index of wholesale prices, calculated and published were also the grouped indices of wholesale prices, for agricultural products of vegetable origin, livestock, mineral and manufactured goods.

A special group of wholesale price indices were the indices of import and export prices. These indices were calculated on the basis of special lists of items, 20 for each index. A part of list made the items found on the list for the calculation of overall index of wholesale prices. The data on the prices of 17 items that had more importance in external trade were separately compiled.

Apart from these indices, the National Bank used to calculate also the index of retail prices for Belgrade, on the basis of trends of prices of 100 items in retail trade, with the base applied 1926=100. The products were classified in four main groups: foodstuffs, clothes and footwear, fuels and lighting, and other items. To calculate the indices, minimum three price values were collected for each item and the index was calculated applying the simple arithmetic mean value.

9.2. Просечне цене на мало важнијих прехрамбених производа у Београду, 1926-1939.
Average retail prices of major foodstuffs in Belgrade, 1926-1939

дин. / *Din.*

	Пасуљ *Beans*	Пшен. брашно *Wheat flour*	Хлеб *Bread*	Говедина *Beef*	Овчетина *Mutton*	Свињетина *Pork meat*	Маст *Lard*
1926	5,08	5,14	5,42	18,42	15,71	20,08	21,00
1927	5,08	5,19	5,13	15,25	16,10	22,42	23,04
1928	8,86	5,21	5,21	14,75	14,18	23,04	25,17
1929	11,50	4,58	4,63	18,33	16,83	24,50	27,12
1930	9,50	4,31	4,21	16,17	14,75	22,00	22,04
1931	6,04	3,77	4,00	14,00	11,41	18,18	14,74
1932	4,92	3,35	3,44	10,19	9,91	13,57	12,05
1933	4,07	3,30	3,79	9,47	8,96	14,07	14,30
1934	4,49	2,51	2,94	8,50	8,96	14,31	14,40
1935	4,20	2,61	3,23	8,17	9,19	13,15	13,19
1936	4,28	3,00	3,02	9,01	9,33	13,58	13,69
1937	4,18	3,15	3,52	11,07	10,18	14,30	14,71
1938	5,15	3,50	3,69	12,17	11,83	15,62	15,40
1939	5,48	3,12	3,54	11,92	11,25	14,83	16,96

Извор: *Статистички годишњак Југославије 1918-1988*, Савезни завод за статистику, Београд 1989, стр. 168-182.
Објашњења: Просечне цене рачунате су само за Југославију.

Source: *Statistical Yearbook of Yugoslavia, 1918 – 1988,* Federal Statistical Office, Belgrade 1989, pp. 168 – 182
Note: Average prices calculated for Yugoslavia only.

9.3. Индекси цена на велико у Југославији, 1927-1939.
Indices of wholesale prices in Yugoslavia, 1927-1939

база: претходна година=100 / *Base: previous year=100*

	Укупно *Total*	Пољопривредни производи *Agricultural produce*	Сточарски производи *Livestock produce*	Минерални производи *Mineral produce*	Индустријски производи *Manufactured goods*	Извозни производи *Exported products*	Увозни производи *Imported products*
1927	102,6	112,4	104,3	92,2	99,3	107,1	97,3
1928	103,5	115,7	104,1	93,7	98,7	107,0	98,7
1929	97,4	91,2	98,7	97,7	94,5	99,7	95,2
1930	86,1	75,3	89,8	104,5	86,7	81,8	87,3
1931	84,2	83,2	75,0	87,5	88,9	77,9	86,5
1932	89,4	90,8	78,4	98,8	92,7	83,7	99,0
1933	98,8	84,7	100,9	99,0	106,9	95,9	108,8
1934	98,1	100,3	97,0	107,0	95,2	101,2	94,3
1935	104,3	118,8	102,2	98,6	99,0	107,6	98,9
1936	103,8	102,2	106,0	101,6	104,5	101,9	102,6
1937	109,2	106,3	108,5	108,0	111,3	112,0	104,2
1938	104,8	115,8	101,1	102,7	100,8	105,0	96,1
1939	101,3	96,2	104,4	105,6	102,0	101,3	111,9

Извор: *Статистички годишњак Југославије 1918-1988*, Савезни завод за статистику, Београд 1989, стр. 158.

Source: *Statistical Yearbook of Yugoslavia, 1918 – 1988,* Federal Statistical Office, Belgrade 1989, pp. 158.

Период после Другог светског рата
Period after World War II

Развој система статистике цена

После Другог светског рата, први индекси који су почели да се обрачунавају, и који су публиковани у Статистичком годишњаку Народне Републике Србије, јесу индекси трошкова живота за 9 градова. Ови индекси рачунати су по теоријској листи артикала формираној на бази калорија и физиолошких потреба, и то по одређеним ценама, слободно формираним

Development of the price statistics system

After the World War II, the first indices calculated and published in the Statistical Yearbook of the National Republic of Serbia were the indices of consumer prices of nine towns. The indices were calculated according to the theoretical list of items created on the basis of calories intake and physiological requirements, by certain prices, free created prices and as a revised (corrected)

ценама и као кориговани индекс. Кориговани индекс рачунат је на основу процента учешћа задовољења потреба, по ценама на одређеном тржишту и ценама на слободном тржишту, за оне количине артикала које треба да се набаве на **слободном** тржишту да би се постигло задовољење теоријски минималних основних потреба живота.

Увођењем радничког самоуправљања (почетком 50-их година прошлог века), радне организације почеле су да послују по тржишним принципима и тада је почео и систематски развој статистике цена. Основни план развоја система статистике цена био је да се обезбеде одговарајући индекси цена за све фазе производње и промета.

У току 1951. године почиње прикупљање података о ценама у трговини на мало, а од 1952. почиње и рад на праћењу цена произвођача индустријских и пољопривредних производа, цена производа у трговини на велико и цена угоститељских услуга. Касније је систем индекса цена проширивan, па су почели да се обрачунавају индекси цена грађења, индекси набавних цена у пољопривреди, као и индекси извозних и увозних цена.

Републички завод за статистику Србије, заједно са заводима осталих република, учествовао је у раду на развоју методологија за прикупљање и обраду података о ценама. У почетној фази, обрада података вршена је у Савезном статистичком уреду, док су републички заводи били задужени за прикупљање и контролу података с терена. Развојем статистичке службе, републички заводи преузимали су све више функција, па је тако и Републички завод за статистику Србије врло брзо почео да израчунава и објављује индексе цена за Републику Србију. Индекс цена на мало и индекс трошкова живота Завод публикује већ од 1953. године. Индекси цена произвођача индустријских и пољопривредних производа и индекси цена угоститељских услуга објављују се почев од 1966. године, а индекси цена на велико од 1973. године.

С обзиром на значај индекса цена, методологија за обрачун ових индекса мењана је стално, у складу с променама у земљи и међународним препорукама. У ревизијама методологија учествовали су, заједно са статистичарима цена из целе Југославије, и представници свих заинтересованих корисника и даваоца података, као и представници научних институција. При ревизији методологија увек се водило рачуна о упоредивости серија података.

Систем статистике цена, као што је наведено, обухвата различите области, па се извори података и методи примењени за њихове обрачуне разликују. Подаци се прикупљају директно од извештајних јединица (индекси цена произвођача), анкетирањем продавница (индекси цена на мало, индекси цена угоститељских услуга) или преузимањем података из других статистичких истраживања (цене произвођача пољопривредних производа, извозне и увозне цене).

Индекси цена израчунавају се применом формуле Ласперовог типа:

$$I = \frac{\sum \frac{p_n}{p_0} \times w_0}{\sum w_0}$$

где су p_n и p_0 просечне месечне цене производа у текућем и базном периоду, а w_0 вредност продатих количина тог производа у базној години.

index. The corrected index was calculated pursuant to the share of the requirements met, by the prices in certain market and the prices in free market, for the quantities of items to be supplied in **free** market, in order to meet the theoretical minimum of basic necessities.

With the workers' self-management introduced in the early fifties of the 20th century, work organizations started to apply market business principles and the systematic development of price - statistics was incepted. The basic plan of the development of the price statistics system was to provide the respective price indices for all production and turnover phases.

In 1951 the collection of data on retail trade prices was started and from 1952 followed were the producers' prices of manufactured and agricultural goods, wholesale trade prices and the prices of catering services. Later on the system of price indices was extended and included were the indices of construction prices, the indices of purchase prices of agriculture and the indices of export and import prices

The Statistical Office of the Republic of Serbia, together with the statistical authorities of other Yugoslav republics, took part in the development of the methodologies for collection and - processing of the data on prices. Initially, data processing was - executed in the Federal Statistical Office, while the republic - offices were in charge of data collection and supervision. With the development of statistical services, the republic offices gradually assumed more functions and soon enough the Statistical Office of the Republic of Serbia commenced to calculate and publish the price indices for the Republic of Serbia. As early as in 1953 the - Office started to publish the index of retail prices and consumer price index. The indices of producer prices of manufactured and agricultural goods and the price indices of catering services have been published since 1966 and the indices of wholesale prices - since 1973.

Due to the significance of price indices, the methodology for their calculation was constantly changed, pursuant to domestic changes and international recommendations. Together with the - statisticians of prices from the whole Yugoslavia, the representatives of all interested users and respondents and of scientific institutions took part in the revisions of the methodologies. While making the revisions of methodologies, the comparability of data series was always considered.

As already mentioned, the system of price statistics covers - various areas; therefore the data sources and methods applied for the calculations are different. The data are collected directly from reporting units (indices of producers' prices), by surveying shops, i.e. stores (retail price indices, indices of prices of catering services), or by taking over the data from other statistical surveys (producer prices of agricultural goods, export and import prices).

The indices of prices are calculated pursuant to the formula of Laspeyres's type:

$$I = \frac{\sum \frac{p_n}{p_0} \times w_0}{\sum w_0};$$

Where p_n and p_0 are average monthly produce prices in current and base period, and w_0 stands for the value of sold quantities of the produce in base year.

9.4. Цене важнијих прехрамбених производа, 1952-2007. Prices of major foodstuffs, 1952-2007

дин./*Din.*

	Пшеница *Wheat*	Кукуруз *Maize*	Пасуљ *Beans*	Пшен. брашно *Wheat flour*	Хлеб *Bread*	Говедина *Beef*	Овчетина *Mutton*	Свињетина *Pork meat*	Маст *Lard*	Вино *Wine*	Шљивовица *Plum brandy*
1952	31,00	20,00	58,00	40,90	36,40	146,00	143,00	173,00	191,00	77,00	213,00
1953	42,40	39,40	106,00	52,00	35,30	165,00	151,00	209,00	218,00	116,00	296,00
1954	33,30	27,00	76,00	38,90	31,50	201,00	169,00	232,00	224,00	112,00	255,00
1955	45,10	43,20	65,00	62,00	39,40	234,00	199,00	280,00	284,00	123,00	286,00
1956	45,70	41,40	59,00	56,00	45,30	230,00	192,00	277,00	351,00	128,00	344,00
1957	41,60	38,30	68,00	56,00	46,10	235,00	222,00	341,00	354,00	143,00	410,00
1958	40,80	35,40	83,00	70,00	47,90	272,00	266,00	361,00	361,00	171,00	439,00
1959	36,40	37,20	95,00	69,00	62,00	297,00	270,00	332,00	342,00	160,00	447,00
1960	37,70	34,30	95,00	70,00	62,00	385,00	304,00	390,00	291,00	134,00	443,00
1961	45,40	41,20	105,00	76,00	66,00	409,00	334,00	457,00	316,00	178,00	536,00
1962	50,00	46,00	147,00	82,00	71,00	406,00	359,00	484,00	443,00	199,00	522,00
1963	55,00	52,00	176,00	98,00	84,00	484,00	408,00	566,00	499,00	198,00	525,00
1964	66,00	71,00	189,00	108,00	94,00	708,00	558,00	708,00	525,00	204,00	611,00
1965	91,00	89,00	214,00	164,00	131,00	1 015,00	768,00	911,00	499,00	239,00	840,00
1966	1,03	0,94	2,81	2,30	1,99	12,34	8,79	11,92	4,70	4,19	14,76
1967	0,94	0,78	2,78	2,31	1,99	10,99	9,14	29,89	5,01	3,90	13,11
1968	0,98	0,86	3,12	2,28	2,00	10,16	8,84	27,88	5,05	3,81	12,61
1969	1,07	0,87	3,57	2,28	2,05	10,82	9,12	27,17	6,30	4,04	13,31
1970	1,20	1,03	4,01	2,35	2,35	13,97	11,13	32,14	7,48	4,10	13,16
1971	1,67	1,52	5,71	2,53	2,68	17,51	14,71	28,59	7,47	4,84	13,39
1972	1,80	1,65	9,33	2,64	2,83	19,36	17,22	30,53	7,79	6,40	15,15
1973	1,90	1,51	12,12	2,92	3,25	26,43	22,23	26,80	8,49	8,21	23,38
1974	2,47	2,30	13,41	3,80	4,07	30,77	25,85	36,18	9,77	9,69	32,78
1975	3,19	2,97	14,93	5,26	5,20	33,24	27,23	40,05	13,20	13,26	44,63
1976	2,37	2,12	16,13	5,67	5,43	36,01	30,36	44,96	14,55	15,81	54,22
1977	2,81	2,17	21,36	7,20	7,21	40,23	33,30	52,80	16,93	17,18	55,10
1978	2,88	3,06	25,87	7,65	7,64	47,00	41,00	63,00	18,39	18,03	59,00
1979	4,30	4,19	30,47	8,71	9,10	60,00	52,00	76,00	20,67	20,16	71,00
1980	5,88	5,05	35,38	11,42	11,42	79,00	71,00	106,00	24,20	23,88	87,00
1981	9,05	8,44	74,00	16,32	16,47	110,00	97,00	144,00	58,28	34,00	131,00
1982	12,41	10,63	132,00	23,59	22,38	148,00	129,00	198,00	76,00	39,00	146,00
1983	15,24	13,68	140,00	29,94	34,85	224,00	208,00	299,00	107,00	49,00	167,00
1984	22,80	25,37	139,00	39,48	47,93	407,00	299,00	403,00	153,00	78,00	215,00
1985	37,12	35,05	262,00	68,00	74,00	674,00	713,00	680,00	277,00	188,00	547,00
1986	71,34	49,17	623,00	144,00	155,00	1224,00	1554,00	1230,00	492,00	410,00	1069,00
1987	149,00	126,00	926,00	397,00	463,00	3132,00	3200,00	2949,00	736,00	702,00	1908,00
1988	364,00	437,00	2 740,00	1 089,00	1 337,00	10 248,00	8 352,00	9 949,00	2 586,00	1 547,00	4 616,00
1989	4 041,00	3 518,00	41 016,00	9 487,00	17 956,00	131 080,00	102 260,00	158 400,00	54 031,00	23 428,00	60 806,00
1990	2,32	2,47	32,45	5,04	10,19	54,96	87,31	68,42	2 885,00	21,94	58,73
1991	3,65	4,53	47,56	11,04	21,93	120,36	155,31	132,31	40,37	37,29	93,27
1992	40,00	26,00	231,00	134,00	193,00	925,00	1012,00	1211,00	617,00	327,00	2 107,00
1993	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…
1994	0,27	0,26	2,46	0,55	0,90	6,04	7,38	7,01	3,90	2,67	8,16
1995	0,89	0,70	4,41	0,84	1,08	11,57	14,40	12,29	5,61	3,66	12,91
1996	0,86	0,70	8,98	2,71	3,39	20,28	25,63	21,68	8,25	8,57	30,07
1997	1,06	0,79	12,55	4,11	3,94	23,35	29,95	25,52	9,84	9,06	35,24
1998	1,18	0,76	16,34	4,50	3,96	38,59	56,30	41,75	14,50	11,47	39,97
1999	1,39	1,63	28,99	4,95	4,37	52,93	82,74	53,61	19,10	21,27	51,70
2000	3,89	4,57	76,91	9,85	7,45	116,62	190,06	118,75	32,18	45,61	81,90

9.4. Цене важнијих прехрамбених производа, 1952-2007. (наставак)
Prices of major foodstuffs, 1952 – 2007 (continued)

дин./*Din.*

	Пшеница *Wheat*	Кукуруз *Maize*	Пасуљ *Beans*	Пшен. Брашно *Wheat flour*	Хлеб *Bread*	Говедина *Beef*	Овчетина *Mutton*	Свињетина *Pork meat*	Маст *Lard*	Вино *Wine*	Шљивовица *Plum brandy*
2001	7,41	8,71	131,21	22,61	26,42	216,10	305,20	231,69	75,63	80,33	165,30
2002	6,87	5,57	125,03	24,13	34,73	217,10	329,44	213,57	93,21	90,26	202,84
2003	8,19	6,82	118,79	25,25	36,18	253,05	317,80	210,49	65,39	94,56	230,36
2004	6,96	9,02	106,00	35,95	42,81	285,84	343,22	270,33	54,50	88,69	243,64
2005	7,51	6,46	119,90	24,34	45,85	386,13	440,95	357,32	80,06	122,98	277,50
2006	9,14	7,47	138,33	25,40	47,43	411,42	527,37	331,95	101,13	131,92	324,61
2007	12,67	16,70	151,53	33,21	51,97	405,98	519,24	305,12	83,15	133,99	344,35

Извор: Документација Републичког завода за статистику Србије.
Објашњења: Цене пшенице и кукуруза јесу произвођачке цене, док су цене осталих производа малопродајне цене.
Цене су дате у динарима који су важили у децембру године на коју се односе подаци; изузетак представља 1965. година, за коју су подаци исказани у динарима који су важили пре деноминације.
Цене за 1994. годину односе се на период фебруар-децембар.

Sources: Records of the Statistical Office of the Republic of Serbia.
Notes: The prices of wheat and maize are producers' prices, while the prices of other items are retail prices.
The prices were stated in Dinar values as valid in December of the respective year; exception is 1965, where data were given Dinar values, as valid before the denomination.
The prices are relative to the period February – December.

Деноминације

1. август 1965:	100 дин. = 1 дин.
1. јануар 1990:	10000 дин. = 1 дин.
1. јули 1992:	10 дин. = 1 дин.
1. октобар 1993:	1000000 дин. = 1 дин.
1. јануар 1994:	1000000000 дин. = 1 дин.
24. јануар 1994:	13000000 дин. = 1 нови дин.
26. јануар 1994:	12000000 дин. = 1 нови дин.[1)]

Denominations

1 August 1965	100 DIN = 1 DIN
1 January 1990	10000 DIN = 1 DIN
1 July 1992	10 DIN = 1 DIN
1 October 1993	1000000 DIN = 1 DIN
1 January 1994	1000000000 DIN = 1 DIN
24 January 1994	13000000 DIN = 1 new DIN
26 January 1994	12000000 DIN = 1 new DIN[1)]

9.5. Индекси цена, 1953-2007.
Price indices, 1953-2007

База: претходна година=100 / *Base: previous year=100*

	Цене на мало *Retail prices*	Трошкови живота *Consumer prices*	Цене произвођача индустријских производа *Producer prices of manufactured goods*	Цене произвођача пољопривредних производа *Producer prices of agricultural goods*	Цене у трговини на велико *Wholesale prices*	Цене угоститељских услуга *Catering services, prices*
1953	…	…	…	…	…	…
1954	92,6	94,4	…	…	…	…
1955	110,6	113,6	…	…	…	…
1956	107,2	104,3	…	…	…	…
1957	102,0	100,0	…	…	…	…
1958	100,0	104,4	…	…	…	…
1959	100,0	102,3	…	…	…	…
1960	106,6	110,5	…	…	…	…
1961	106,2	109,5	…	…	…	…
1962	107,6	110,3	…	…	…	…
1963	103,6	105,0	…	…	…	…
1964	108,7	111,0	…	…	…	…
1965[1)]	128,5	135,0	…	…	…	…

[1)] Извршена деноминација динара у односу 100:1; при обрачуну индекса деноминација није сматрана за пад цена. Исти критеријум примењиван је и касније.

[1)] Dinar denomination as 100:1; in calculating indices, the denomination was not considered as price fall. The same criteria were applied also later.

[1)] Исправка вредности динара од 24. јануара 1994. године. / [1)] Dinar values revised as from 24 January 1994.

9.5. Индекси цена, 1953-2007. (наставак)
Price indices, 1953-2007 (continued)

база: претходна година=100 / *Base: previous year=100*

	Цене на мало *Retail prices*	Трошкови живота *Consumer prices*	Цене произвођача индустријских производа *Producer prices of manufactured goods*	Цене произвођача пољопривредних производа *Producer prices of agricultural goods*	Цене у тровини на велико *Wholesale prices*	Цене угоститељских услуга *Catering services, prices*
1966	123,4	123,0	113,0	116,0	…	131,0
1967	107,4	107,5	103,0	96,0	…	114,0
1968	104,6	104,9	101,0	97,0	…	104,0
1969	107,3	107,9	103,0	109,0	…	108,0
1970	110,2	111,0	108,0	114,0	…	115,0
1971	116,5	117,2	113,0	127,0	…	122,0
1972	115,6	116,6	112,0	120,0	…	117,0
1973	118,4	119,7	113,0	125,0	120,0	118,0
1974	125,6	121,5	127,0	115,0	134,0	122,0
1975	124,8	123,8	123,0	113,0	125,0	130,0
1976	109,4	111,2	270,0	333,0	105,0	454,0
1977	113,3	114,1	111,0	114,0	111,0	116,0
1978	113,5	114,8	109,0	111,0	108,0	118,0
1979	120,7	119,0	113,0	127,0	118,0	118,0
1980	130,0	130,2	128,0	136,0	141,0	124,0
1981	146,3	140,6	142,1	156,0	156,0	136,0
1982	128,4	130,0	125,7	133,0	128,0	125,0
1983	136,8	139,2	134,0	148,0	138,0	135,0
1984	158,3	155,4	157,8	158,0	157,0	148,0
1985	174,4	171,0	183,5	155,8	186,7	183,3
1986	187,0	186,9	178,6	182,6	182,8	201,3
1987	216,4	218,7	200,0	208,4	204,8	218,5
1988	295,1	293,8	301,2	307,4	318,4	292,3
1989	1 367,3	1 367,3	1 405,0	1 175,0	1 357,0	1 498,0
1990	691,2	678,2	570,2	561,0	572,1	626,2
1991	221,0	222,3	225,0	170,6	249,4	218,5
1992	9 350,4	9 023,5	9 083,0	10 736,0	13 644,0	8 547,0
1993[1)]	109	216	134	1197	248	2298
1994[2)]	100,0	97,9	107,2	129,6	110,0	128,8
1995	174,8	179,0	157,2	188,6	163,2	169,0
1996	194,1	192,4	190,3	230,2	188,6	188,7
1997	118,3	121,5	119,2	117,6	110,8	113,3
1998	130,0	129,9	125,2	133,4	126,1	139,0
1999	141,1	143,5	143,2	143,1	143,8	141,9
2000	170,0	179,6	202,6	255,3	212,1	205,9
2001	191,8	193,3	187,7	171,2	187,9	182,4
2002	119,5	116,6	108,8	101,1	113,6	121,7
2003	111,7	109,9	104,6	100,5	104,4	110,5
2004	110,1	111,4	109,1	110,0	104,2	106,7
2005	116,5	116,2	114,2	115,6	110,6	119,2
2006	112,7	111,7	113,3	109,2	109,0	121,7
2007	106,8	107,0	105,9	116,7	103,50	106,6

Извор: Документација Републичког завода за статистику Србије.
[1)] Хиперинфлација. Индекси су дати у хиљадама милијарди индексних поена.
[2)] Уведен нови динар 24. јануара 1994; дат је индекс децембар 1994. на фебруар 1994.

Sources: Records of the Statistical Office of the Republic of Serbia.
[1)] Hyperinflation. The indices were stated in thousand billion index points.
[2)] Introduced new Dinar as of 24.01.1994; index December 1994 to February 1994.

Објашњења: *Индекси цена на мало* израчунавају се пондерима који представљају структуру вредности промета у трговини на мало и сељачкој пијаци увећану за вредност промета услуга. Број артикала и услуга на листи стално је повећаван, у складу с развојем тржишта. У 1952. години било је обухваћено 112 артикала, док у 2005. листа обухвата око 470 артикала.

Индекс трошкова живота представља посебан вид индекса цена на мало артикала и услуга личне потрошње према одређеној структури потрошње. Израчунава се на основу: посебне листе артикала и услуга личне потрошње, просечних цена на мало, пондера који представљају структуру набављених производа и услуга домаћинстава у току једне године. До 1987. г. пондери су представљали структуру потрошње четворочланих домаћинстава, а затим се прешло на структуру потрошње свих непољопривредних домаћинстава.

Индекс цена произвођача индустријских производа израчунава се на основу цена прикупљених од изабраних произвођача индустријских производа и пондера који представљају структуру вредности производа реализованој на домаћем тржишту. Број производа у индексној листи повећаван је упоредо с развојем индустрије и статистике цена.

Индекс цена произвођача пољопривредних производа израчунава се на основу цена по којима овлашћена предузећа откупљују производе од индивидуалних пољопривредних произвођача и цена по којима пољопривредна предузећа продају своје производе на домаћем тржишту.

Индекс цена у трговини на велико израчунава се на бази цена снимљених у предузећима која се баве трговином на велико у већим градовима у Републици за репрезентативне индустријске производе. Пондери су структура вредности промета трговинских организација на велико.

Индекс цена угоститељских услуга израчунава се на основу цена снимљених у изабраним угоститељским објектима у већим градовима Србије за репрезентативне угоститељске услуге. Пондери су структура вредности промета хране, пића и ноћења у угоститељству.

Notes: *Retail price indices* are calculated by weights that represent the value structure of the turnover of retail trade and 'green' market, increased by the value of services' turnover. The number of items and services of the list was constantly growing, as the market was developed. In 1952 112 items were included, while in 2005 the list included 470 items.

Consumer price index presents a special aspect of retail price index of items and services of individual consumption, according to certain consumption structure. It is calculated on the basis of a special list of items and services of individual consumption, average retail prices, weights presenting the structure of purchased household items and services in a year. Up to 1987 weights presented the structure of consumption of four-member households and then assumed was the consumption structure of all non-agricultural households.

Producer price index of manufactured goods is calculated on the basis of prices collected from the selected producers of manufactured goods and weights that present the value structure of produce, realized in free market. The number of products in index list was increased simultaneously with the development of industry and price statistics.

Producer price index of agricultural goods is calculated on the basis of prices at which authorized enterprises purchase products from individual agricultural producers and prices at which agricultural enterprises sell their produce in free market.

Price index in wholesale trade is calculated on the basis of prices recorded in enterprises dealing with wholesale trade in large towns / cities of the Republic, respective to representative manufactured produce. Weights are the structure of value of turnover of wholesalers.

Index of prices of catering services is calculated on the basis of the prices recorded in selected catering facilities in large Serbian towns, regarding representative catering services. Weights are the structure of value of turnover of food, drinks and overnight stays in catering trade.

ПОЉОПРИВРЕДА - AGRICULTURE

10

Статистички подаци о пољопривреди прикупљани су нередовно и по програму који се постепено проширивао. Приказ за овако дуг период морао је да се ограничи на ужи избор најважнијих и упоредивих података.

Statistical data on agriculture were collected on irregular basis and according to a program that was progressively improved. The outline for such a long period should have been restricted to major and comparable data.

Ратарска производња
Crop farming

Период до Првог светског рата
Period before World War I

10.1. Ратарска производња у Србији, 1847-1910.
Crop farming in Serbia, 1847-1910

	Кукуруз *Maize*	Пшеница *Wheat*	Раж *Rye*	Јечам *Barley*	Кромпир *Potatoes*
Површине под усевима, хиљ. ha / *Sown areas with field crops, thous. ha*					
1847	169	75	1	22	4
1867	290	161	24	40	8
1897[1)]	568	344	54	91	10
1900	398	326	52	82	7
1901	456	298	30	72	6
1903	502	361	36	90	9
1904	541	366	45	99	11
1909	584	376	36	114	10
1910	583	386	45	108	11
Укупан принос, хиљ. t / *Total yield, thous. t*					
1847	167	73	7	16	16
1867	177	100	9	18	33
1897[1)]	460	237	33	55	22
1900	469	221	17	49	28
1901	479	221	22	51	34
1903	495	296	28	75	42
1904	241	312	22	48	20
1909	873	439	25	138	38
1910	740	348	35	88	44
Принос по хектару, kg / *Yield per ha, kg*					
1847	992	974	595	738	4 417
1867	611	622	375	450	3 929
1897[1)]	810	690	622	602	2 190
1900	1 178	680	660	600	4 304
1901	1 050	740	750	720	5 780
1903	985	820	760	830	4 864
1904	446	850	479	483	1 840
1909	1 480	1 170	694	1 210	3 606
1910	1 270	884	780	814	3 952

Извор: *Гласник Српског ученог друштва*, 1875, књига XLI, стр. 5, 6, 9, 12, 16, 17, 20, 23, 26, 49, 50 и 52; од 1897-1910. подаци су узимани из књига Министарства народне привреде, као и из књига *Статистике Краљевине Србије*, књига XVIII за 1903. са подацима за 1900, књига XXV за 1904. са подацима за 1901, књига XXIX из 1907. са подацима за 1903, као и књига XXXI са подацима за 1904.

[1)] Територија Србије повећана је после Берлинског конгреса 1878. окрузима Пирот, Ниш, Лесковац и Врање.

Source: *Official Journal of the Serbian Association of Sciences*, 1875, book XLI, p. 5, 6, 9, 12, 16, 17, 20, 23, 26, 49, 50, and 52; from 1897 to 1910 data were extracted from books of the Ministry of People's Economy as well as from books of the *Statistics of the Kingdom of Serbia*, book XVIII for 1903 with data for 1900, book XXV for 1904 with data for 1901, book XXIX from 1907 with data for 1903 and book XXXI with data for 1904.

[1)] The territory of Serbia was enlarged after Berlin Congress in 1878 with districts of Pirot, Niš, Leskovac and Vranje.

Период између два светска рата
Period between World War I and World War II

10.2. Ратарска производња у Србији, 1920-1939.
Crop farming in Serbia, 1920-1939

	Кукуруз *Maize*	Пшеница *Wheat*	Раж *Rye*	Јечам *Barley*	Кромпир *Potatoes*
Површине под усевима, хиљ. ha / *Sown areas with field crops, thous. ha*					
1920	467	331	33	61	17
1921	490	365	24	64	17
1922	469	367	35	71	18
1923	443	384	33	68	17
1924	483	424	35	69	18
1925	510	431	35	76	19
1926	491	418	36	66	18
1935	618	538	45	80	21
1936	676	553	46	81	21
1937	673	533	46	79	21
1938	688	532	46	79	21
1939	670	551	46	79	21
Укупан принос, хиљ. t / *Total yield, thous. t*					
1920	706	255	24	49	95
1921	477	281	21	45	43
1922	580	305	20	42	63
1923	547	411	26	54	86
1924	965	388	24	51	76
1925	964	537	34	69	91
1926	867	488	32	66	70
1935	757	497	33	64	108
1936	1 295	731	35	72	130
1937	1 334	587	36	65	130
1938	1 189	757	39	72	137
1939	1 011	719	41	72	111
Принос по хектару, kg / *Yield per ha, kg*					
1920	1 510	752	730	800	5 760
1921	970	768	860	710	2 568
1922	1 230	830	560	600	3 550
1923	1 235	1 070	770	790	4 900
1924	1 995	915	690	750	4 250
1925	1 890	1 250	970	900	4 800
1926	1 760	1 170	900	990	3 830
1935	1 225	925	730	795	5 250
1936	1 915	1 320	760	890	6 210
1937	1 983	1 100	780	820	6 270
1938	1 728	1 420	845	900	6 427
1939	1 509	1 305	890	910	5 250

Извор: Књиге Министарства пољопривреде и вода, Обрађена земља и жетвени принос у 1920 и 1921 г. као и за 1922, 1923, 1924, 1925. и 1926. годину. А у Статистичким годишњацима Краљевине Југославије узимани су подаци за 1935, 1936, 1937, 1938. и 1939. годину.

Објашњења: Подаци се односе на територију садашње Србије са обе аутономне покрајине. Подаци о ратарској производњи Србије између два светска рата утврђени су прегруписавањем изворних података, или процењивањем.

За 1920, 1921. и 1922. подаци за Србију утврђени су груписањем за тадашње округе. Територији предратне Србије приближно одговара скуп 17 округа Северних области. Том скупу додати су окрузи Звечански, Косовски, Метохијски и Рашки из Јужних области и Срем, Банат и Бачка.

Мање могућности су постојале за период од 1923. до 1939. Територија Србије била је подељена на Моравску бановину, управу града Београда и делове Дунавске, Дринске, Зетске и Вардарске бановине. Из података за бановине није могла да се састави целина за Србију. Подаци су процењени на основу удела Србије у југословенској производњи 1921. и 1922. Ти удели су износили:

Source: Books of the Ministry of Agriculture and Waters, Cultivated Land and Yield in 1920 and 1921 as well as for 1922, 1923, 1924, 1925 and 1926. Data for 1935, 1936, 1937, 1938 and 1939 were extracted from statistical yearbooks of the Kingdom of Yugoslavia.

Explanations: Data refer to the territory of the current Serbia with both autonomous provinces. Data on crop farming in Serbia between the two world wars were established by aggregating data from different sources or by estimation.

For 1920, 1921 and 1922, data for Serbia were established aggregating them for districts of respective years. The territory of the pre-war Serbia included approximately 17 districts of Western regions. That set of districts was enlarged by the districts of Zvecani, Kosovo, Metohia and Raška from Southern regions, and Srem, Banat and Backa.

There were less possibilities for the period from 1923 to 1939. The territory of Serbia was divided into the Morava banovina, Administration of the town of Belgrade and parts of Danube, Drina, Zeta and Vardar banovinas. Data for banovinas were not sufficient to provide an outline for the entire Serbia. Data were estimated on the basis of the share of Serbia in the Yugoslav production in 1921 and 1922. Those shares amounted to:

	Површине / Areas	Приноси / Yields	
За кукуруз	45%	47%	For maize
За пшеницу	60%	83%	For wheat
За раж	25%	31%	For rye
За јечам	37%	45%	For barley
За кромпир	18%	10%	For potatoes

Податак о производњи у целој земљи је према горњим уделима сведен на податак за Србију, за време од 1923. до 1939. године. Разумљиво је да су тако процењене бројке оријентационог карактера.

Data on the production in the entire country are, according to the above shares reduced for Serbia for the period from 1923 to 1939. It is indubitable that those estimated figures serve only as a point of reference.

Принос пшенице по хектару, 1847-1910.
Wheat yields per hectare, 1847-1910

а) Период до Првог светског рата / ***a) Period before the World War I***

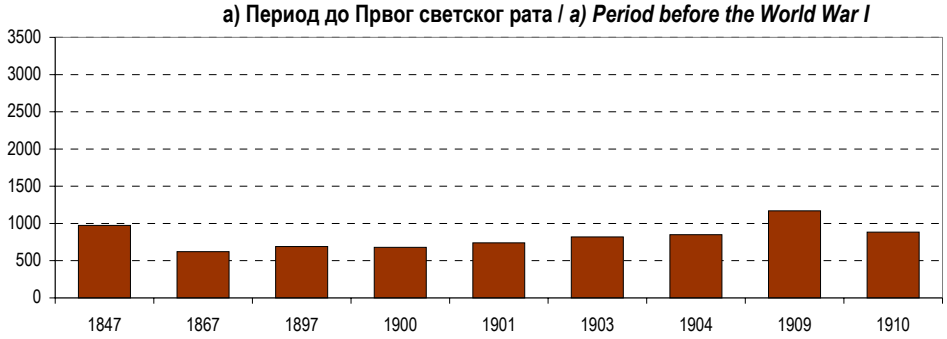

б) Период између два светска рата / ***b) Period between the World War I and the World War II***

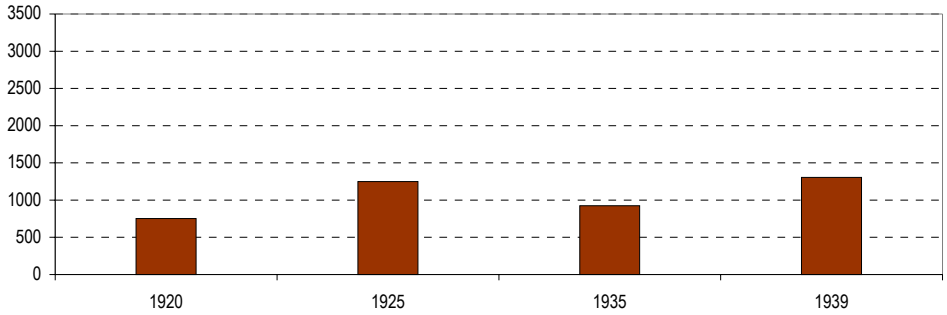

в) Период после другог светског рата / ***c) Period after the World War II***

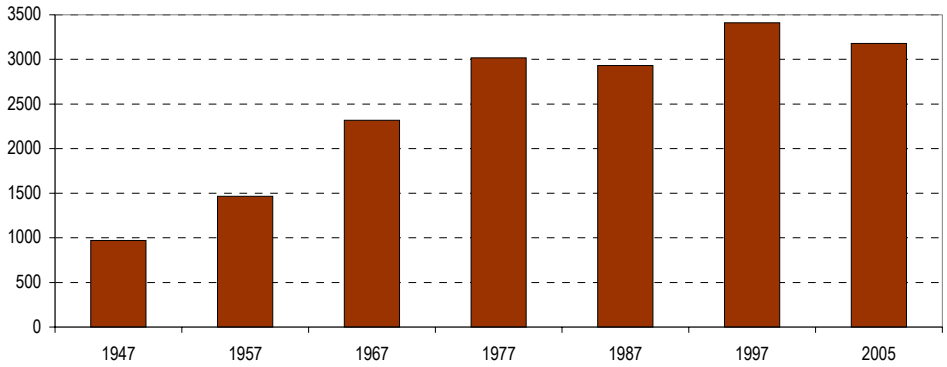

Принос кукуруза по хектару, 1847-1910.
Maize yields per hectare, 1847-1910

а) Период до Првог светског рата / ***a) Period before the World War I***

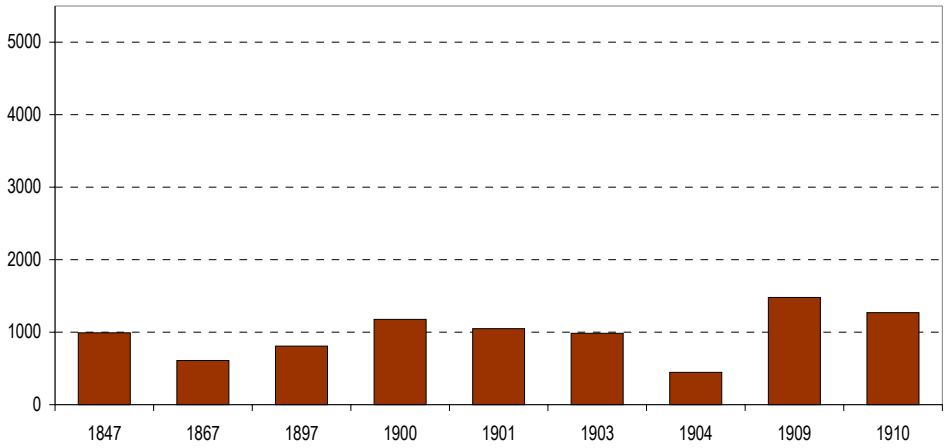

б) Период између два светска рата / ***b) Period between the World War I and the World War II***

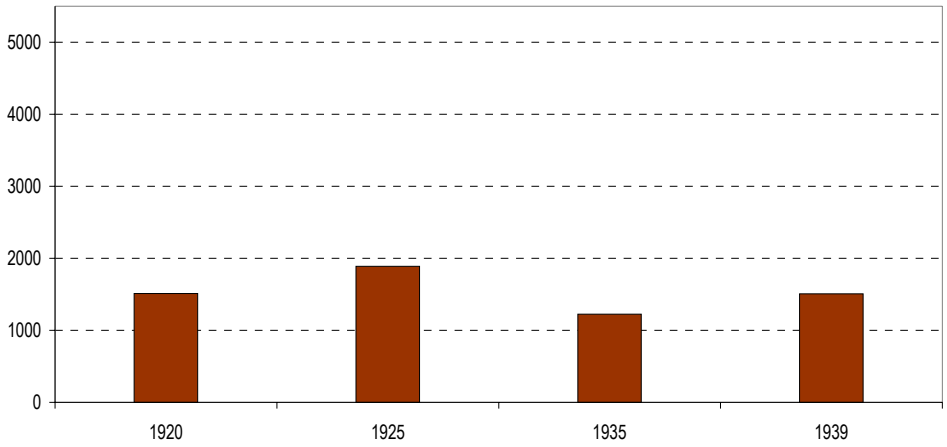

в) Период после другог светског рата / ***c) Period after the World War II***

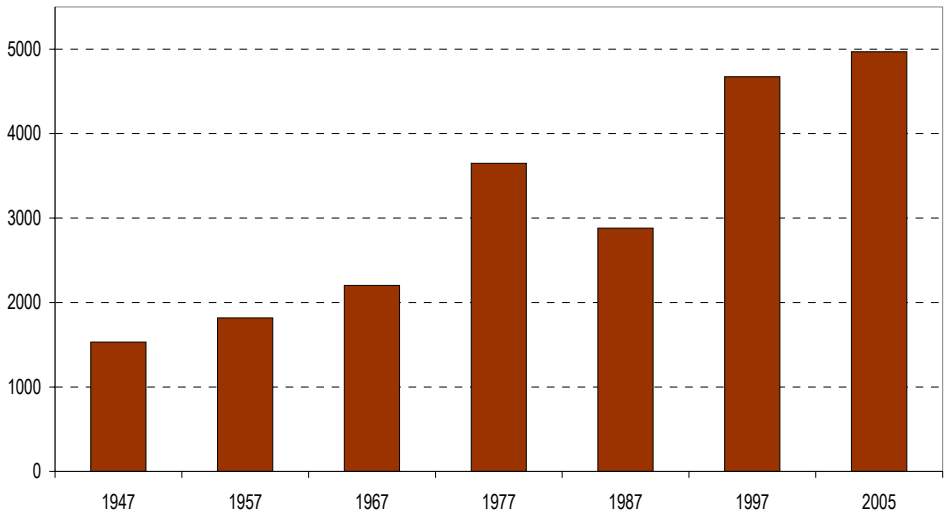

Период после Другог светског рата
Period after World War II

10.3. Ратарска производња у Србији, 1947-2006.
Crop farming in Serbia, 1947-2006

	Кукуруз *Maize*	Пшеница *Wheat*	Раж *Rye*	Јечам *Barley*	Кромпир *Potatoes*
	Површине под усевима, хиљ. ha / *Areas sown with field crops, thous. ha*				
1947	1 403	1 115	64	101	42
1957	1 516	1 202	80	158	74
1967	1 503	1 070	46	128	102
1977	1 418	841	24	133	108
1987	1 369	839	12	74	91
1997	1 360	799	8	128	105
2005[1)]	1 220	563	7	105	85
2006	1 170	540	7	94	84
	Укупан принос, хиљ. t / *Total yield, thous. t*				
1947	2 703	1 152	62	115	259
1957	3 637	1 976	88	301	719
1967	4 732	2 928	57	307	925
1977	6 471	3 673	29	360	1 172
1987	5 544	3 154	19	178	710
1997	6 924	2 913	13	333	986
2005[1)]	7 085	2 007	16	311	970
2006	6 017	1 875	15	276	930
	Принос по хектару, kg / *Yield per ha, kg*				
1947	1 926	1 033	956	1 138	5 770
1957	2 399	1 644	1 103	1 904	9 320
1967	3 149	2 737	1 235	2 398	8 680
1977	4 565	3 903	1 236	2 702	10 650
1987	4 049	3 759	1 647	2 389	7 650
1997	5 091	3 646	1 625	2 602	9 390
2005[1)]	5 807	3 563	2 201	2 963	11 402
2006	5 143	3 474	2 249	2 947	1 018

Извор: *Пољопривреда Србије* 1947-1996, Републички завод за статистику, 1998. Статистички годишњак из 1998. и 2006.
[1)] Нису обухваћени подаци за Косово и Метохију.

Source: *Agriculture of Serbia,* 1947-1996, Republic Statistical Office, 1998, Statistical Yearbook from 1998 and 2006.
[1)] Data for Kosovo and Metohia excluded.

Приноси по хектару, kg
Yields per hectare, kg

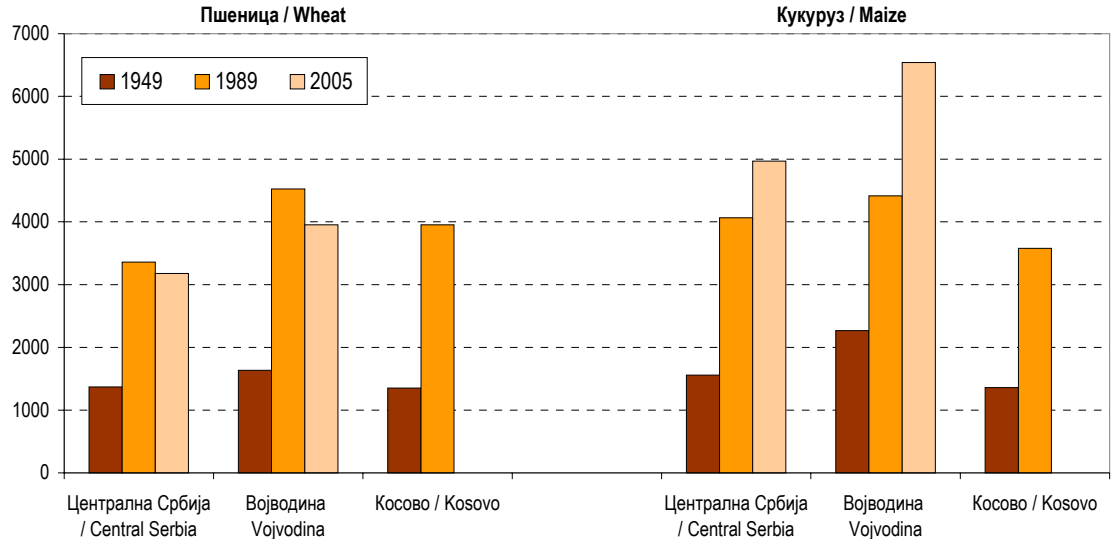

10.4. Ратарска производња у централној Србији, 1947-2006.
Crop farming in Central Serbia, 1947-2006

	Кукуруз / *Maize*			Пшеница / *Wheat*			Раж / *Rye*		
	пожњевена површина, хиљ. ha *Area harvested, thous. ha*	принос / *Yield*		пожњевена површина, хиљ. ha *Area harvested, thous. ha*	принос / *Yield*		пожњевена површина, хиљ. ha *Area harvested, thous. ha*	принос / *Yield*	
		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по ha, kg *Per ha, kg*		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по ha, kg *Per ha, kg*		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по ha, kg *Per ha, kg*
1947	725	1 110	1 531	543	526	969	51	47	917
1948	701	926	1 322	563	698	1 239	60	55	920
1949	705	1 099	1 558	553	757	1 368	58	54	927
1950	727	597	822	559	542	969	60	42	696
1951	756	1 224	1 620	525	709	1 350	64	64	992
1952	735	390	531	572	564	987	65	51	797
1953	751	1 031	1 373	590	767	1 302	64	69	1 082
1954	777	686	883	565	383	678	63	36	569
1955	762	883	1 158	590	659	1 118	59	49	826
1956	820	762	929	515	444	861	57	37	655
1957	777	1 413	1 819	631	925	1 466	61	62	1 010
1958	633	377	596	623	613	985	57	40	706
1959	757	1 765	2 332	672	1 256	1 869	54	58	1 077
1960	751	1 466	1 951	649	984	1 515	52	49	957
1961	720	768	1 066	636	872	1 371	47	43	925
1962	724	1 131	1 563	668	954	1 429	44	37	848
1963	718	1 157	1 610	675	1 203	1 782	39	35	877
1964	713	1 633	2 289	665	1 189	1 789	37	40	1 072
1965	729	1 132	1 552	597	1 217	2 039	37	36	972
1966	715	1 904	2 663	596	1 434	2 405	37	41	1 106
1967	716	1 577	2 203	599	1 388	2 318	35	39	1 113
1968	711	1 559	2 194	604	1 073	1 774	35	30	862
1969	704	1 988	2 823	594	1 104	1 860	32	32	999
1970	720	1 747	2 425	474	843	1 778	31	34	1 123
1971	696	1 811	2 603	569	1 523	2 676	30	34	1 125
1972	697	2 021	2 899	566	1 313	2 319	30	35	1 172
1973	691	2 108	3 052	535	1 298	2 424	28	34	1 198
1974	670	2 070	3 087	550	1 676	3 049	28	34	1 212
1975	688	2 322	3 378	504	1 144	2 270	25	28	1 124
1976	692	2 417	3 492	501	1 461	2 918	21	27	1 295
1977	688	2 508	3 648	456	1 376	3 017	19	22	1 172
1978	648	1 854	2 863	486	1 291	2 659	17	19	1 122
1979	659	2 582	3 920	452	1 231	2 722	15	20	1 279
1980	650	2 361	3 632	432	1 283	2 967	13	16	1 289
1981	667	2 212	3 315	404	1 113	2 757	12	16	1 291
1982	624	2 605	4 172	474	1 388	2 931	11	15	1 348
1983	623	2 641	4 240	474	1 332	2 811	10	13	1 238
1984	646	2 455	3 798	406	1 367	3 365	9	12	1 372
1985	647	1 722	2 660	381	1 170	3 071	8	11	1 364
1986	635	2 911	4 583	394	1 141	2 898	8	12	1 464
1987	634	1 828	2 882	369	1 081	2 931	8	11	1 409
1988	624	1 516	2 430	400	1 460	3 647	7	12	1 622
1989	632	2 569	4 066	384	1 292	3 361	7	11	1 648
1990	625	1 489	2 382	381	1 429	3 755	7	11	1 638
1991	619	3 041	4 916	400	1 426	3 565	7	11	1 627
1992	659	1 791	2 718	306	845	2 760	7	10	1 493
1993	614	1 424	2 320	388	1 086	2 798	6	8	1 320
1994	616	1 827	2 966	386	1 231	3 188	7	11	1 668
1995	612	2 425	3 959	367	1 124	3 060	7	11	1 697
1996	660	1 993	3 021	235	518	2 206	7	8	1 081
1997	591	2 763	4 674	358	1 219	3 410	6	10	1 776
1998	598	1 849	3 091	341	1 150	3 376	6	11	1 931
1999	610	2 629	4 312	301	887	2 945	5	9	1 613
2000	587	1 127	1 921	318	801	2 520	5	7	1 323
2001	582	2 366	4 063	331	1 064	3 215	5	10	1 911
2002	578	2 500	4 329	324	968	2 987	5	9	1 795
2003	578	1 693	2 928	295	636	2 154	5	7	1 371
2004	566	2 843	5 019	310	1 195	3 852	5	10	2 221
2005	571	2 837	4 970	284	903	3 179	5	11	2 141
2006	551	2 351	4 266	266	783	2 943	5	10	1 972

10.4. Ратарска производња у централној Србији, 1947-2006. (наставак)
Crop farming in Central Serbia, 1947-2006 (continued)

	Јечам / *Barley*			Кромпир / *Potatoes*		
	пожњевена површина, хиљ. ha *Area harvested, thous. ha*	принос / *Yield*		пожњевена површина, хиљ. ha *Area harvested, thous. ha*	принос / *Yield*	
		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по ha, kg *Per ha, kg*		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по ha, kg *Per ha, kg*
1947	42	40	969	23	161	6 520
1948	47	48	1 015	30	168	5 520
1949	43	46	1 079	38	331	8 180
1950	44	33	756	38	121	2 850
1951	48	57	1 195	34	228	6 250
1952	47	41	868	36	102	2 700
1953	49	57	1 162	36	258	6 740
1954	47	31	669	41	231	5 310
1955	45	46	1 017	40	215	5 070
1956	46	39	836	38	205	5 090
1957	53	69	1 290	43	382	8 350
1958	49	45	910	42	156	3 560
1959	51	80	1 575	45	393	8 110
1960	45	55	1 215	47	426	8 560
1961	44	54	1 214	48	290	5 610
1962	43	50	1 175	51	350	6 320
1963	41	54	1 334	55	422	7 170
1964	41	60	1 468	59	509	7 930
1965	47	72	1 535	59	437	6 840
1966	45	78	1 720	64	627	9 140
1967	43	72	1 655	65	555	8 060
1968	41	55	1 353	66	560	8 030
1969	39	51	1 319	65	611	8 870
1970	42	62	1 451	69	567	7 850
1971	38	60	1 585	68	632	8 830
1972	39	59	1 519	67	571	8 060
1973	40	70	1 739	68	636	8 920
1974	41	85	2 104	71	696	9 410
1975	44	82	1 850	68	498	6 950
1976	42	88	2 105	67	670	9 630
1977	52	102	1 971	70	688	9 550
1978	48	94	1 937	66	545	8 000
1979	51	108	2 119	66	616	9 050
1980	53	111	2 104	66	569	8 330
1981	54	109	2 032	68	590	8 460
1982	49	94	1 918	64	567	8 630
1983	45	80	1 765	61	572	9 150
1984	45	92	2 063	61	518	8 280
1985	45	95	2 093	62	502	7 950
1986	44	84	1 934	63	564	8 730
1987	43	83	1 936	60	438	7 050
1988	40	88	2 224	61	418	6 690
1989	43	99	2 278	64	545	8 270
1990	45	108	2 425	64	450	6 910
1991	45	108	2 410	64	541	8 270
1992	50	98	1 948	66	486	7 200
1993	47	80	1 726	66	373	5 510
1994	48	102	2 149	69	516	7 362
1995	51	110	2 145	70	604	8 425
1996	59	92	1 569	72	527	7 189
1997	49	113	2 309	71	622	8 805

10.4. Ратарска производња у централној Србији, 1947-2006. (наставак)
Crop farming in Central Serbia, 1947-2006 (continued)

	Јечам / *Barley*			Кромпир / *Potatoes*		
	пожњевена површина, хиљ. ha *Area harvested, thous. ha*	принос / *Yield*		пожњевена површина, хиљ. ha *Area harvested, thous. ha*	принос / *Yield*	
		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по ha, kg *Per ha, kg*		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по ha, kg *Per ha, kg*
1998	51	122	2 410	71	575	8 061
1999	53	116	2 190	72	504	6 989
2000	51	93	1 807	71	434	6 136
2001	56	151	2 698	71	721	10 224
2002	59	143	2 413	69	666	9 620
2003	58	100	1 725	67	511	7 601
2004	59	188	3 193	69	692	10 074
2005	54	140	2 607	66	664	10 091
2006	51	125	2 422	66	646	9 855

Извор: Подаци су узети из књиге *Пољопривреда Србије, 1947-1996*, а за период 1997-2005. подаци су узети из редовних служби у одељењу статистике пољопривреде Републичког завода за статистику. Подаци су редовно објављивани у статистичким годишњацима и другим публикацијама.

Source: Data have been extracted from the book *Agriculture in Serbia, 1947-1996*. For the period 1997-2005 data have been taken over from services within the department of Statistics of Agriculture. Data were published on regular basis in statistical yearbooks and other publications.

10.5. Ратарска производња у Војводини, 1947-2006.
Crop farming in Vojvodina, 1947-2006

	Кукуруз / *Maize*			Пшеница / *Wheat*			Раж / *Rye*		
	пожњевена површина, хиљ. ha *Area harvested, thous. ha*	принос / *Yield*		пожњевена површина, хиљ. ha *Area harvested, thous. ha*	принос / *Yield*		пожњевена површина, хиљ. ha *Area harvested, thous. ha*	принос / *Yield*	
		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по ha, kg *Per ha, kg*		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по ha, kg *Per ha, kg*		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по ha, kg *Per ha, kg*
1947	561	1 423	2 536	493	550	1 118	4	5	1 097
1948	599	1 497	2 499	530	875	1 650	6	9	1 566
1949	515	1 166	2 266	505	825	1 634	7	10	1 449
1950	537	775	1 443	474	546	1 152	8	9	1 162
1951	564	1 357	2 406	474	788	1 662	11	19	1 624
1952	550	440	799	492	433	880	11	10	891
1953	566	1 239	2 191	483	817	1 692	13	25	1 857
1954	590	1 173	1 990	469	402	857	9	8	858
1955	593	1 279	2 159	479	780	1 628	9	14	1 562
1956	568	1 182	2 083	401	530	1 322	6	8	1 274
1957	625	2 011	3 217	483	911	1 886	7	11	1 723
1958	625	1 825	2 919	476	689	1 449	5	6	1 125
1959	648	2 452	3 784	498	1 289	2 589	4	8	1 812
1960	661	2 314	3 502	456	997	2 184	4	7	1 770
1961	636	1 688	2 656	432	921	2 132	5	9	1 918
1962	625	2 111	3 376	482	922	1 915	5	6	1 389
1963	585	2 071	3 536	482	1 159	2 402	4	7	1 736
1964	631	2 766	4 383	412	732	1 777	5	7	1 392
1965	704	2 570	3 653	255	745	2 919	4	7	1 765
1966	671	3 150	4 698	314	1 069	3 403	4	8	2 069
1967	676	2 907	4 303	363	1 276	3 511	4	7	1 977
1968	667	2 647	3 971	440	1 267	2 881	3	5	1 457
1969	606	2 932	4 838	464	1 575	3 392	3	6	1 763
1970	564	2 402	4 258	453	1 166	2 574	3	4	1 469
1971	660	3 019	4 575	441	1 737	3 939	3	5	2 016
1972	665	3 130	4 705	454	1 464	3 227	2	4	1 872
1973	637	3 073	4 821	381	1 573	4 130	2	4	1 982
1974	593	2 980	5 022	433	2 005	4 632	1	3	2 252
1975	623	3 586	5 758	389	1 578	4 058	1	2	1 978
1976	673	3 540	5 260	404	2 017	4 998	1	2	2 664
1977	613	3 734	6 093	419	2 162	5 154	1	2	2 524

10.5. Ратарска производња у Војводини, 1947-2006. (наставак)
Crop farming in Vojvodina, 1947-2006 (continued)

	Кукуруз / *Maize*			Пшеница / *Wheat*			Раж / *Rye*		
	пожњевена површина, хиљ. ha *Area harvested, thous. ha*	принос / *Yield*		пожњевена површина, хиљ. ha *Area harvested, thous. ha*	принос / *Yield*		пожњевена површина, хиљ. ha *Area harvested, thous. ha*	принос / *Yield*	
		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по ha, kg *Per ha, kg*		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по ha, kg *Per ha, kg*		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по ha, kg *Per ha, kg*
1978	544	2 984	5 481	437	1 952	4 466	0	1	2 417
1979	619	3 973	6 423	325	1 238	3 804	0	1	2 036
1980	660	4 004	6 070	352	1 714	4 863	0	1	3 121
1981	657	3 909	5 949	342	1 477	4 317	1	2	2 030
1982	678	4 622	6 819	356	1 597	4 482	1	3	2 104
1983	678	4 132	6 091	396	1 795	4 536	2	4	2 588
1984	743	4 821	6 485	325	1 737	5 344	1	2	2 972
1985	759	4 390	5 781	286	1 455	5 081	1	2	3 201
1986	737	5 151	6 991	285	1 465	5 134	1	2	3 416
1987	639	3 569	5 587	370	1 792	4 842	0	1	2 676
1988	687	3 130	4 557	371	2 085	5 614	1	3	3 158
1989	674	2 975	4 416	393	1 779	4 524	1	3	3 297
1990	650	2 001	3 077	394	2 070	5 254	1	3	3 348
1991	635	4 422	6 966	423	2 311	5 459	1	2	2 706
1992	753	2 513	3 337	268	982	3 661	1	1	2 165
1993	676	2 416	3 574	400	1 658	4 148	0	1	1 731
1994	666	2 657	3 990	421	1 716	4 081	0	1	2 294
1995	659	3 056	4 639	401	1 558	3 891	1	2	2 752
1996	674	3 204	4 752	276	829	3 005	1	2	1 967
1997	679	3 863	5 686	355	1 425	4 009	1	1	2 223
1998	657	3 105	4 723	367	1 530	4 173	1	3	2 523
1999	653	3 497	5 353	316	1 144	3 624	1	2	2 256
2000	616	1 810	2 938	333	1 124	3 370	1	1	2 024
2001	634	3 544	5 588	360	1 466	4 068	1	2	2 617
2002	619	3 086	4 987	370	1 272	3 441	1	2	2 291
2003	622	2 124	3 417	316	729	2 304	1	2	1 306
2004	633	3 726	5 882	326	1 563	4 793	1	5	3 159
2005	649	4 249	6 542	279	1 104	3 954	2	5	2 362
2006	619	3 666	5 924	274	1 093	3 989	2	6	2 953

10.5. Ратарска производња у Војводини, 1947-2006. (наставак)
Crop farming in Vojvodina, 1947-2006 (continued)

	Јечам / *Barley*			Кромпир / *Potatoes*		
	пожњевена површина, хиљ. ha *Area harvested, thous. ha*	принос / *Yield*		пожњевена површина, хиљ. ha *Area harvested, thous. ha*	принос / *Yield*	
		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по ha, kg *Per ha, kg*		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по ha, kg *Per ha, kg*
1947	43	57	1 317	18	88	4 740
1948	44	70	1 594	25	176	7 180
1949	51	93	1 818	31	278	8 840
1950	55	57	1 045	35	96	2 730
1951	61	101	1 651	31	225	7 200
1952	61	58	959	31	79	2 520
1953	84	166	1 983	28	232	8 320
1954	57	56	987	27	199	7 170
1955	60	111	1 844	26	215	8 220
1956	62	89	1 441	24	196	7 740
1957	88	208	2 378	26	288	10 770
1958	74	140	1 904	24	169	7 080
1959	65	181	2 790	25	285	11 400
1960	68	170	2 503	24	245	10 000

10.5. Ратарска производња у Војводини, 1947-2006. (наставак)
Crop farming in Vojvodina, 1947-2006 (continued)

	Јечам / *Barley*			Кромпир / *Potatoes*		
	пожњевена површина, хиљ. ha *Area harvested, thous. ha*	принос / *Yield*		пожњевена површина, хиљ. ha *Area harvested, thous. ha*	принос / *Yield*	
		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по ha, kg *Per ha, kg*		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по ha, kg *Per ha, kg*
1961	83	204	2 471	25	224	8 990
1962	70	156	2 233	25	205	8 080
1963	74	190	2 584	29	256	8 760
1964	94	201	2 143	29	239	7 970
1965	121	321	2 655	31	285	9 210
1966	111	287	2 584	31	336	10 740
1967	78	223	2 881	31	310	10 020
1968	60	142	2 339	32	263	8 160
1969	54	142	2 640	30	376	12 290
1970	39	86	2 190	30	343	11 440
1971	48	145	3 018	31	366	11 850
1972	56	163	2 902	30	290	9 690
1973	86	282	3 287	30	358	11 980
1974	93	349	3 735	31	453	14 640
1975	109	296	2 708	28	309	11 000
1976	64	214	3 342	28	370	13 260
1977	63	223	3 531	30	417	13 970
1978	50	166	3 318	26	359	13 800
1979	59	184	3 097	26	349	13 220
1980	84	308	3 667	25	349	13 580
1981	66	218	3 323	25	339	13 410
1982	56	186	3 350	24	345	14 080
1983	59	202	3 426	23	287	12 240
1984	50	219	4 361	23	315	13 760
1985	56	212	3 782	23	318	13 990
1986	45	169	3 762	25	342	13 560
1987	22	75	3 467	23	214	9 370
1988	27	114	4 149	23	189	8 320
1989	34	136	4 012	24	257	10 520
1990	41	165	4 064	24	203	8 600
1991	36	152	4 190	24	257	10 470
1992	48	123	2 530	26	203	7 890
1993	42	126	2 985	25	181	7 202
1994	49	156	3 203	25	203	8 032
1995	54	166	3 046	24	244	9 992
1996	67	150	2 259	24	242	10 149
1997	65	191	2 919	23	263	11 306
1998	66	210	3 155	24	263	11 155
1999	61	180	2 963	24	277	11 502
2000	56	156	2 781	23	187	8 073
2001	75	272	3 629	23	294	12 764
2002	71	208	2 917	22	252	11 449
2003	52	95	1 827	21	168	8 053
2004	51	219	4 307	20	283	13 910
2005	51	171	3 337	19	305	15 901
2006	42	151	3 589	19	284	15 070

Извор: Види објашњења уз табелу за централну Србију.

Source: See explanations below table for Central Serbia.

10.6. Ратарска производња на Косову и Метохији, 1947-1998.
Crop farming in Kosovo and Metohia, 1947-1998

	Кукуруз / *Maize*			Пшеница / *Wheat*			Раж / *Rye*		
	пожњевена површина, хиљ. ha *Area harvested, thous. ha*	принос / *Yield*		пожњевена површина, хиљ. ha *Area harvested, thous. ha*	принос *Yield*		пожњевена површина, хиљ. ha *Area harvested, thous. ha*	принос *Yield*	
		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по ha, kg *Per ha, kg*		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по ha, kg Per ha, kg		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по ha, kg *Per ha, kg*
1947	117	170	1 454	…	…	…	9	10	1 117
1948	98	139	1 426	87	138	1 593	11	15	1 393
1949	107	146	1 360	76	103	1 351	10	12	1 133
1950	101	59	587	59	63	1 067	10	10	978
1951	110	101	914	64	72	1 122	12	11	983
1952	108	67	622	69	64	936	13	9	729
1953	119	155	1 299	77	83	1 078	13	14	1 068
1954	121	90	739	81	70	864	11	8	699
1955	109	120	1 101	73	59	799	10	8	802
1956	141	150	1 059	52	47	909	10	7	744
1957	114	213	1 867	88	140	1 595	12	15	1 243
1958	112	92	822	88	95	1 079	11	9	875
1959	111	203	1 834	95	158	1 652	11	14	1 233
1960	114	145	1 275	99	139	1 401	10	11	1 071
1961	106	106	999	104	153	1 470	9	10	1 062
1962	104	132	1 268	112	140	1 242	9	7	857
1963	103	150	1 454	110	168	1 525	8	8	1 029
1964	101	212	2 095	116	244	2 112	8	9	1 178
1965	108	156	1 455	102	217	2 122	7	7	1 037
1966	109	189	1 741	109	244	2 237	7	9	1 255
1967	111	248	2 235	108	264	2 457	7	10	1 472
1968	108	183	1 700	113	172	1 520	6	7	1 115
1969	111	196	1 777	110	208	1 897	6	7	1 105
1970	121	240	1 977	92	201	2 190	5	7	1 258
1971	110	190	1 725	108	247	2 277	5	7	1 285
1972	108	231	2 139	111	221	1 984	5	6	1 216
1973	116	241	2 080	88	157	1 791	5	5	1 125
1974	108	199	1 837	100	265	2 643	5	7	1 432
1975	100	228	2 281	106	255	2 412	5	7	1 383
1976	99	240	2 426	108	278	2 589	5	7	1 515
1977	117	228	1 950	66	135	2 056	4	6	1 324
1978	100	87	869	93	222	2 388	4	6	1 422
1979	98	246	2 511	94	252	2 672	4	6	1 568
1980	100	184	1 841	86	216	2 513	4	6	1 500
1981	98	223	2 268	81	197	2 436	4	6	1 526
1982	94	248	2 638	89	213	2 394	4	6	1 654
1983	93	274	2 957	99	229	2 322	4	6	1 643
1984	81	82	1 015	96	261	2 719	4	7	1 730
1985	96	115	1 201	97	275	2 822	3	6	1 797
1986	99	338	3 408	91	304	3 342	3	5	1 976
1987	96	147	1 530	100	280	2 802	3	7	2 041
1988	97	164	1 691	103	379	3 663	3	6	2 245
1989	101	360	3 579	96	320	3 346	2	6	2 275
1990	95	121	1 270	103	349	3 396	3	6	2 226
1991	97	342	3 515	103	357	3 468	3	6	2 139
1992	98	199	2 029	98	265	2 709	2	4	1 674
1993	94	155	1 653	103	297	2 883	3	5	1 817
1994	96	228	2 382	96	289	3 015	2	3	1 687
1995	95	334	3 524	92	258	2 805	2	4	1 775
1996	99	157	1 579	70	153	2 196	2	3	1 432
1997	90	298	3 315	86	269	3 123	1	2	1 674
1998	91	211	2 325	87	282	3 236	2	3	1 840

10.6. Ратарска производња на Косову и Метохији, 1947-1998. (наставак)
Crop farming in Kosovo and Metohia, 1947-1998 (continued)

	Јечам / *Barley*			Кромпир / *Potatoes*		
	пожњевена површина, хиљ. ha *Area harvested, thous. ha*	принос / *Yield*		пожњевена површина, хиљ. ha *Area harvested, thous. ha*	принос / *Yield*	
		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по ha, kg *Per ha, kg*		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по ha, kg *Per ha, kg*
1947	16	18	1 092	1	10	7 290
1948	20	29	1 487	4	22	6 140
1949	14	20	1 422	4	39	9 060
1950	20	18	876	4	11	2 510
1951	18	19	1 038	4	19	5 010
1952	15	12	781	3	9	2 720
1953	17	18	1 068	3	27	8 460
1954	16	12	794	4	18	5 050
1955	13	11	804	3	24	7 260
1956	16	13	824	4	27	6 820
1957	17	24	1 395	4	48	10 320
1958	15	13	871	5	26	4 930
1959	14	20	1 399	5	43	7 990
1960	13	15	1 168	6	41	6 950
1961	10	11	1 150	6	33	5 100
1962	9	8	886	6	31	5 030
1963	8	8	1 042	6	37	5 740
1964	8	9	1 187	6	48	7 420
1965	8	10	1 283	6	34	5 350
1966	7	11	1 593	7	55	7 900
1967	7	12	1 663	7	60	8 590
1968	6	8	1 214	7	58	8 300
1969	7	10	1 307	7	54	7 580
1970	10	20	1 932	8	60	7 860
1971	9	15	1 545	8	69	8 900
1972	10	16	1 626	8	66	8 290
1973	10	17	1 627	8	75	9 130
1974	11	24	2 138	8	76	8 940
1975	10	21	2 034	9	74	8 640
1976	10	20	1 943	8	72	8 570
1977	18	35	1 913	8	67	7 980
1978	14	27	1 959	9	48	5 530
1979	15	32	2 087	8	68	8 110
1980	16	36	2 177	8	61	7 230
1981	20	44	2 202	8	69	8 190
1982	18	35	1 939	9	76	8 780
1983	17	30	1 809	8	74	8 850
1984	15	29	1 946	8	44	5 420
1985	15	36	2 387	8	53	6 650
1986	18	45	2 487	8	84	10 050
1987	10	20	1 999	8	59	7 260
1988	9	23	2 574	8	59	7 210
1989	11	29	2 742	8	80	9 440
1990	10	26	2 711	9	58	6 550
1991	10	26	2 649	9	89	10 490
1992	9	19	2 010	9	72	8 300
1993	10	20	2 104	9	61	6 645
1994	11	21	1 925	9	76	7 998
1995	10	22	2 180	10	89	8 999
1996	13	19	1 474	11	83	7 798
1997	14	29	2 108	11	101	9 315
1998	13	31	2 416	11	90	8 179

Извор: Види објашњење уз табелу за централну Србију. *Статистички годишњак Краљевине Србије* из 1894: *Статистика Краљевине Србије*, књига XXV; *Статистика Краљевине Србије*, књига XXXI: *Статистика Министарства пољопривреде и вода Краљевине Југославије*; *Књиге Опште државне статистике Краљевине Југославије*; *Пољопривреда Србије* 1947-1996; *Статистички годишњак Србије*.

Source: See explanation below table for Central Serbia. *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1894; Statistics of the Kingdom of Serbia,* book XXV; *Statistics of the Kingdom of Serbia,* book XXXI: *Statistics of the Ministry of Agriculture and Waters of the Kingdom of Yugoslavia; Books of the General Government Statistics of the Kingdom of Yugoslavia, Agriculture in Serbia* 1947-1996; *Statistical Yearbook of Serbia.*

Воћарство и виноградарство
Fruit growing and vineyards

Подаци о производњи воћа налазе се тек у Статистичком годишњаку за 1894-1895. О виноградима су најранији подаци нађени за 1871, у Државопису Србије, у свесци 5. У Гласнику Српског ученог друштва из 1875. налазе се подаци о површини винограда и производњи вина. Али тек су за касније године могли да се нађу подаци прикладни за дугорочне приказе.

Неки од података о производњи воћа очито су непоуздани. На пример, тешко је поверовати да је род по стаблу за шљиве 1893. досегао 27 kg, род јабука 1900. 71 kg, или крушака 1900. и 1901. 50 kg. Више нема могућности да се такви подаци провере и исправе. Овде су дати онако како су нађени у наведеним изворима.

Подаци о производњи грожђа су израчунати. Све до Другог светског рата изворни податак је показивао производњу вина. У овој публикацији је производња грожђа утврђена као двоструко већа бројка од производње вина (1 l вина = 2 kg грожђа).

Књиге Министарства пољопривреде приказивале су, за време од 1920. до 1925, податке по областима. Приказ Србије сачињен је сабирањем података за Београдску, Ваљевску, Врањску, Крушевачку, Моравску, Нишку, Подрињску, Подунавску, Рашку, Тимочку, Ужичку и Шумадијску област као области предратне Србије, уз додавање података за Звечански, Косовски и Метохијски округ, као и података за Срем, Банат и Бачку.

Државна статистика је за време од 1926. до 1938. године податке о воћарству објављивала по бановинама. За територију Србије извршене су процене. Према просеку од 1920. до 1922. године, Србија је учествовала у воћарској производњи целе земље са:

Data on fruit growing were published for the first time in the Statistical Yearbook fro 1894-1895. The first information on vineyards for 1871 was found in the Statebook of Serbia, volume 5. The Official Journal of the Serbian Association of Science from 1875 contains data on the area of vineyards and vine production but, it was for subsequent years that one could find data suitable for long-term summaries. A number of data on fruit growing are obviously not reliable, for example it is hard to believe that the yield per tree for plums amounted to 27 kg in 1893, for apples to 71 kg in 1900 or for pears to 50 kg in 1901. It is no more possible to check or correct those data. They are presented herewith as found in the mentioned sources.

Data on the production of grapes have been calculated. Up to World War II original data reflected the production of vine. For the purpose of this publication, the production of grapes have been established to be twice larger than that of vine (1 l vine = 2 kg of grapes).

The books of the Ministry of Agriculture presented data by regions for the period from 1920 to 1925. For Serbia, data were summed up for the regions of Belgrade, Valjevo, Vranje, Kruševac, Morava, Niš, Podrinja, Podunavlje, Raška, Timok, Užice and Šumadija as well as for the regions of pre-war Serbia with data added.for the districts of Zvečani, Kosovo and Metohia, Srem, Banat and Bačka.

Government Statistics published data on fruit growing by banovinas for the period 1926-1938. Data were estimated for the territory of Serbia. According to the average from 1920-1922, the share of Serbia in fruit growing for the entire country was:

	Површине *Areas*	Производња *Production*	
Шљиве	60,0%	64,0%	Plums
Јабуке	25,7%	26,2%	Apples
Крушке	31,0%	17,0%	Pears
Грожђе	18,5%	18,5%	Grapes

Процене за Србију извршене су на основу података за Југославију и горњих процената. Разумљиво је да су тако процењени подаци за време од 1926. до 1938. године оријентационог карактера.

Estimates for Serbia are based on data for Yugoslavia and those given above. There is no doubt that those estimates for the period from 1926 to 1938 are a point of reference.

10.7. Воћарство и виноградарство, 1893-2006.
Fruit growing and vineyards, 1893-2006

	Шљиве / *Plums*			Јабуке / *Apples*			Крушке / *Pears*			Виногради / *Vineyards*		
	број стабала, хиљ. *Number of trees, thous.*	принос / *Yield*		број стабала, у хиљ. *Number of trees, thous.*	принос / *Yield*		број стабала, у хиљ. *Number of trees, thous.*	принос / *Yield*		површина, ha *Area, ha*	принос по ha, t *Yield, ha in t*	укупан принос, t *Total yield in t*
		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по стаблу, kg *Yield per tree, kg*		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по стаблу, kg *Yield per tree, kg*		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по стаблу, kg *Yield per tree, kg*			
ДО ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА / *UP TO WORLD WAR I*												
1893	26 951	733	27,2	348	23	66,1	293	12	41,0	60 989	2,0	122 458
1900	26 256	369	14,1	348	25	71,8	293	15	51,2	56 383	1,7	98 250
1901	26 906	265	9,8	702	34	48,4	548	27	49,3	50 936	1,9	95 000
1904	29 294	465	15,9	739	39	52,8	691	25	36,2	33 876	2,3	77 850
ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА / *BETWEEN THE TWO WORLD WARS*												
1920	36 012	501	13,9	2 121	45	21,1	1 234	20	16,2	61 472	3,5	213 249
1921	35 419	497	14,0	2 250	55	24,6	1 505	29	19,3	64 521	4,4	286 542
1922	39 680	514	13,0	2 534	32	12,6	1 628	18	11,1	67 547	6,6	445 190
1923	35 399	583	16,5	2 266	58	25,6	1 439	30	20,8	111 369	4,1	458 154
1924	30 052	149	5,0	2 339	22	9,4	1 501	16	10,7	129 225	3,3	421 569
1925	32 713	680	20,8	2 430	83	34,1	1 375	23	16,7	76 550	4,7	358 891
1926	32 952	680	20,6	2 228	65	29,4	1 391	26	18,7	78 013	3,4	266 809
1927	31 624	385	12,2	2 356	57	24,4	1 422	19	13,4	77 114	3,3	253 713
1928	30 558	318	10,4	2 363	35	14,7	1 467	22	15,0	79 293	5,0	399 245
1929	32 661	256	7,8	2 267	46	20,5	1 490	21	14,1	80 275	3,3	264 868
1930	28 977	319	11,0	2 347	45	19,3	1 449	13	9,0	87 084	4,5	391 715
1931	25 467	266	10,4	2 307	53	22,9	1 447	28	19,4	86 190	4,6	399 875
1932	24 964	422	16,9	2 312	54	23,4	1 466	16	10,9	87 616	4,6	400 975
1933	24 917	310	12,4	2 339	26	11,0	1 522	15	9,9	89 424	2,9	261 779
1934	25 373	303	11,9	2 401	41	17,2	1 575	27	17,1	93 115	3,9	362 000
1935	25 742	239	9,3	2 484	47	18,8	1 573	11	7,0	96 026	5,2	502 342
1936	26 502	431	16,3	2 559	38	14,9	1 635	25	15,3	96 583	3,6	349 543
1937	27 155	148	5,5	2 701	37	13,6	1 692	14	8,3	98 286	2,7	265 625
1938	27 671	209	7,6	2 800	39	14,1	1 744	10	5,7	40 447	4,3	172 870
ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА / *AFTER WORLD WAR II*												
1947	24 436	299	12,2	2 516	51	20,3	1 375	29	21,1	107 981	2,1	222 610
1952	37 587	170	4,5	3 287	49	14,9	1 866	24	12,9	120 797	2,6	320 060
1957	36 700	450	12,3	3 638	43	11,8	1 925	31	16,1	119 975	3,5	416 260
1962	42 533	605	14,2	4 884	66	13,5	2 388	46	19,3	118 755	4,8	575 910
1967	47 210	524	11,1	6 507	109	16,8	3 684	43	11,7	112 613	4,2	469 840
1972	49 930	723	14,5	8 410	168	20,0	4 085	56	13,7	107 248	5,4	580 090
1977	51 007	592	11,6	9 810	207	21,1	4 854	73	15,0	100 250	5,1	513 790
1982	51 806	656	12,7	12 532	334	26,7	6 296	95	15,1	94 061	7,5	704 770
1987	48 657	531	10,9	13 608	212	15,6	7 328	82	11,2	84 593	4,4	372 960
1992	46 326	368	7,9	13 758	199	14,5	7 402	73	9,9	81 403	4,5	367 330
1997	45 110	462	10,2	14 408	230	16,0	6 430	72	11,2	78 112	6,9	541 661
2002	42 383	197	4,6	14 445	96	6,6	5 278	34	6,4	65 969	6,0	394 811
2005	42 583	304	7,1	14 805	198	13,4	4 958	47	9,5	61 645	3,9	240 643
2006	41 796	556	13,3	14 658	240	16,4	4 788	58	12,1	59 390	6,1	359 454

Извор: Подаци за 1893 преузети су из *Статистичког годишњака* 1894-1890. а подаци за 1900. преузети су из *Статистике Краљевине Србије* из 1900. За 1901. подаци преузети из *Статистике Краљ. Србије,* књига XXV из 1904. За 1904. подаци су преузети из *Стат. Краљ. Србије,* књига XXXI из 1913. Подаци од 1947. преузети су из књиге *Пољопривреда Србије (1947-1996),* а подаци после 1996. преузети су из редовних служби у одељењу статистике пољопривреде (ПО-22 и ПО-33).

Објашњења: Подаци о производњи шљива, крушака и јабука, нарочито просечни приноси по стаблу под великим су знаком питања. Сматрамо да су подаци о просечним приносима по стаблу, као и о укупној производњи, превисоки чак и за данашње агротехничке мере.

Образложење се односи на серију података од 1893-1904. На почетку серије подаци о производњи изражавани су у окама и товарима, а површина у данима орања. При прерачунавању коришћени су односи:
1 ОКА=1,30 kg, 1 ТОВАР=100 kg, а ДАН ОРАЊА=0,365 ha.

Source: Data for 1893 have been extracted from the *Statistical Yearbook* 1894-1890 and those for 1900 from the *Statistics of the Kingdom of Serbia* from 1900. For 1901 they originate from the *Statistics of the Kingdom of Serbia,* book XXV from 1904, for 1904 from the *Statistics of the Kingdom of Serbia,* book XXXI from 11913. Data from 1947 have been taken over from the book *Agriculture in Serbia (1947-1996),* and those after 1996 from services within the department of Agriculture (PO-22 and PO-33).

Explanations: Data on the production of plums, pears and apples, in particular the average yield per tree are questionable. We consider that data on average yields per tree as well as on total production are too high even in the case of the current agrarian and technical measures.

The explanation relates to data series from 1893-1904. At the beginning of the series, the data on production are presented in okes and loads, and areas in days' plowing. For the conversion the following ratio is used: 1 OKE=1,30 kg., 1 LOAD=100 kg., DAYS' PLOWING=0,365 ha.

10.8. Воћарство и виноградарство у централној Србији, 1947-2006.
Fruit growing and vineyards in Central Serbia, 1947-2006

	Шљиве / *Plums*			Јабуке / *Apples*			Крушке / *Pears*			Виногради / *Vineyards*		
	број родних стабала, хиљ. *Number of productive trees, thous.*	принос / *Yield*		број родних стабала, хиљ. *Number of productive trees, thous.*	принос / *Yield*		број родних стабала, хиљ. *Number of productive trees, thous.*	принос / *Yield*		површина, ha *Area, ha*	принос по ha, t *Yield per ha in t*	укупан принос, t *Total yield in t*
		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по стаблу, kg *Per tree, kg*		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по стаблу, kg *Per tree, kg*		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по стаблу, kg *Per tree, kg*			
1947	22 941	279	12,2	1 962	39	19,8	1 079	23	21,0	75 797	1,9	147 170
1948	34 748	371	10,7	2 237	36	16,0	1 315	17	13,1	…	…	217 060
1949	34 297	195	5,7	2 266	22	9,6	1 338	18	13,3	81 433	3,4	274 470
1950	35 311	97	2,7	2 261	19	8,5	1 331	7	5,6	85 139	2,6	217 590
1951	35 647	697	19,6	2 389	58	24,4	1 394	40	28,5	86 643	6,0	521 790
1952	35 016	152	4,3	2 430	37	15,2	1 397	17	12,5	87 493	2,8	241 860
1953	35 889	594	16,6	2 555	63	24,8	1 445	38	26,1	89 445	4,3	382 610
1954	36 283	244	6,7	2 657	23	8,6	1 503	18	12,2	91 244	1,9	173 630
1955	36 139	490	13,6	2 679	61	22,9	1 513	18	11,7	93 552	4,5	424 060
1956	35 630	65	1,8	2 632	18	6,7	1 365	7	4,8	89 730	1,5	131 910
1957	34 227	394	11,5	2 821	24	8,7	1 491	21	14,2	89 995	3,5	311 070
1958	36 075	280	7,8	2 966	37	12,5	1 562	16	10,5	90 432	3,5	314 850
1959	37 162	744	19,8	3 157	80	25,4	1 650	32	19,5	90 081	4,0	357 550
1960	34 961	123	3,5	3 200	20	6,3	1 624	20	12,4	88 149	2,8	245 420
1961	36 761	639	17,4	3 594	63	17,6	1 771	21	12,1	88 246	3,9	340 040
1962	39 562	543	13,7	3 788	43	11,2	1 865	34	18,1	88 458	4,8	425 780
1963	41 384	515	12,4	3 947	88	22,3	1 974	25	12,9	86 749	5,5	474 830
1964	41 656	431	10,4	4 131	34	8,2	2 152	36	16,7	86 342	5,7	493 420
1965	42 015	249	5,9	4 298	38	8,9	2 391	12	4,8	84 635	5,0	420 660
1966	43 565	453	10,4	4 464	61	13,6	2 446	26	10,8	83 916	5,9	491 040
1967	44 054	486	11,0	4 594	76	16,4	2 565	32	12,4	83 274	4,2	347 450
1968	44 928	403	9,0	4 834	91	18,8	2 706	33	12,2	83 201	5,9	491 320
1969	45 020	842	18,7	5 048	154	30,5	2 743	40	14,6	82 876	7,5	622 760
1970	46 738	561	12,0	5 425	66	12,1	2 777	41	14,8	81 875	3,5	284 250
1971	46 081	527	11,4	5 586	88	15,7	2 801	39	13,8	80 784	4,0	320 040
1972	46 490	679	14,6	5 852	92	15,7	2 916	39	13,3	79 648	5,8	464 260
1973	46 684	406	8,7	6 006	154	25,7	3 008	57	18,8	78 561	6,7	526 770
1974	47 081	390	8,3	6 178	74	11,9	3 167	27	11,8	77 471	4,3	331 540
1975	47 716	683	14,3	6 339	109	17,1	3 258	54	16,7	76 582	3,6	277 710
1976	46 891	396	8,4	6 521	127	19,4	3 340	40	12,0	75 609	5,3	402 580
1977	47 068	559	11,9	6 685	114	17,0	3 576	51	14,1	74 281	5,1	378 490
1978	46 918	349	7,4	7 518	84	11,2	3 586	30	11,7	73 703	4,0	293 060
1979	47 086	297	6,3	7 730	108	14,0	3 621	34	9,3	71 743	4,5	323 060
1980	47 275	466	9,8	8 110	125	15,4	3 795	44	11,7	71 184	6,4	458 250
1981	47 352	498	10,5	8 353	135	16,2	4 085	51	12,6	70 172	5,1	358 340
1982	47 593	597	12,5	8 361	183	21,8	4 235	61	14,4	68 460	7,5	513 440
1983	46 944	598	12,7	8 565	151	17,6	4 316	60	13,9	67 464	6,5	435 970
1984	46 077	338	7,3	8 659	142	16,4	4 385	43	9,9	66 205	5,6	370 430
1985	45 323	288	6,4	8 791	103	11,8	4 577	57	12,4	64 810	4,2	274 940
1986	44 896	300	6,7	8 745	142	16,2	4 795	52	10,7	63 929	6,6	421 970
1987	44 641	465	10,4	8 749	128	14,7	4 797	58	12,0	63 254	4,4	276 810
1988	44 729	477	10,7	8 875	124	14,0	5 028	62	12,4	62 612	5,5	344 150
1989	44 241	447	10,1	9 169	158	17,3	4 894	68	13,8	62 667	3,5	218 170
1990	43 834	331	7,5	9 040	132	14,6	4 929	61	12,3	62 127	3,9	241 130
1991	42 786	324	7,6	8 920	124	13,9	4 809	57	11,9	61 490	6,5	400 290
1992	42 340	321	7,6	8 953	103	11,5	4 603	49	10,5	60 822	4,2	257 140

10.8. Воћарство и виноградарство у централној Србији, 1947-2006. (наставак)
Fruit growing and vineyards in Central Serbia, 1947-2006 (continued)

	Шљиве / *Plums*			Јабуке / *Apples*			Крушке / *Pears*			Виногради / *Vineyards*		
	број родних стабала, хиљ. *Number of productive trees, thous.*	принос / *Yield*		број родних стабала, хиљ. *Number of productive trees, thous.*	принос / *Yield*		број родних стабала, хиљ. *Number of productive trees, thous.*	принос / *Yield*		површина, ha *Area, ha*	принос по ha, t *Yield per ha in t*	укупан принос, t *Total yield in t*
		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по стаблу, kg *Per tree, kg*		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по стаблу, kg *Per tree, kg*		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по стаблу, kg *Per tree, kg*			
1993	42 370	455	10,7	8 904	130	14,6	4 384	53	12,1	60 734	4,4	267 283
1994	42 217	375	8,9	8 864	74	8,3	4 231	47	11,0	60 565	5,3	321 539
1995	42 077	188	4,5	8 794	95	10,8	4 263	41	9,5	59 528	5,0	299 709
1996	41 691	536	12,9	9 113	155	17,0	4 273	66	15,4	58 586	6,0	349 829
1997	40 989	412	10,1	9 188	142	15,5	4 195	48	11,5	58 503	6,7	392 161
1998	40 616	422	10,4	9 708	106	10,9	4 219	47	11,1	57 823	5,6	324 818
1999	40 697	345	8,5	9 505	120	12,6	4 133	49	11,9	57 732	2,1	120 514
2000	40 515	318	7,8	9 706	121	12,4	4 072	42	10,3	56 821	4,5	256 054
2001	40 106	295	7,4	9 638	80	8,4	4 014	34	8,4	55 121	5,5	300 936
2002	39 841	181	4,5	9 882	73	7,4	3 958	29	7,4	54 915	6,0	327 650
2003	39 865	525	13,2	9 981	163	16,4	3 957	56	14,2	53 951	6,7	361 115
2004	39 905	515	12,9	10 123	110	10,9	3 855	47	12,2	52 442	6,5	343 458
2005	39 950	263	6,6	10 024	109	10,9	3 743	37	9,8	51 237	3,7	187 332
2006	39 195	506	12,9	9 980	147	14,7	3 669	46	12,5	49 436	6,0	296 624

Извор: Подаци за период 1947-1996. преузети су из књиге *Пољопривреда Србије (1947-1996),* а серија података 1997-2005. преузета је из редовних статистичких публикација у одељењу пољопривреде.

Source: Data from 1947-1996 have been extracted from the book *Agriculture in Serbia (1947-1996),* and the series of data from 1997-2005 from regular statistical publications of the department of Agriculture.

10.9. Воћарство и виноградарство у Војводини, 1947-2006.
Fruit growing and vineyards in Vojvodina, 1947-2006

	Шљиве / *Plums*			Јабуке / *Apples*			Крушке / *Pears*			Виногради / *Vineyards*		
	број родних стабала, хиљ. *Number of productive trees, thous.*	принос / *Yield*		број родних стабала, хиљ. *Number of productive trees, thous.*	принос / *Yield*		број родних стабала, хиљ. *Number of productive trees, thous.*	принос / *Yields*		површина, ha *Areas in ha*	принос по ha, t *Yield per ha in t*	укупан принос, t *Total yield in t*
		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по стаблу, kg *Per tree, kg*		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по стаблу, kg *Per tree, kg*		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по стаблу, kg *Per tree, kg*			
1947	978	10	10,6	420	6	13,4	204	3	13,9	29 573	2,4	71 660
1948	1 669	18	10,5	581	8	13,0	272	3	12,5	…	…	…
1949	1 693	25	14,7	590	11	18,9	276	5	17,2	28 418	4,9	139 060
1950	1 685	14	8,4	585	6	9,7	280	3	9,7	28 834	4,4	125 920
1951	1 768	25	13,9	641	11	17,1	304	5	16,9	30 060	5,0	149 520
1952	1 679	11	6,4	649	8	11,7	306	3	10,3	30 567	2,3	69 100
1953	1 574	31	19,7	689	13	19,4	316	6	17,7	30 749	3,0	91 920
1954	1 652	15	9,1	683	7	9,6	324	3	8,7	30 682	0,8	25 680
1955	1 639	33	20,0	674	16	24,3	322	6	17,1	30 290	4,2	126 660
1956	1 572	18	11,5	569	5	8,8	283	1	4,4	28 084	1,3	37 830
1957	1 579	40	25,2	551	13	23,2	281	6	22,1	26 316	3,5	91 910
1958	1 603	18	11,4	579	10	16,5	290	4	14,5	24 569	5,2	128 860
1959	1 651	28	16,9	615	15	25,1	281	5	19,0	24 860	3,7	91 870
1960	1 644	18	11,2	666	14	21,3	280	6	20,9	23 863	2,7	65 270
1961	1 700	26	15,5	648	17	25,8	284	4	13,8	24 570	3,3	80 310
1962	1 773	41	22,9	662	17	26,1	315	7	21,5	24 559	5,3	130 570
1963	1 829	22	12,1	770	15	19,6	374	4	9,7	24 714	4,4	107 740
1964	1 855	34	18,5	855	15	17,8	433	6	13,5	24 388	5,0	123 060
1965	1 878	20	10,6	1 004	12	12,4	634	5	7,3	24 528	3,8	92 370

10.9. Воћарство и виноградарство у Војводини, 1947-2006. (наставак)
Fruit growing and vineyards in Vojvodina, 1947-2006 (continued)

	Шљиве / *Plums*			Јабуке / *Apples*			Крушке / *Pears*			Виногради / *Vineyards*		
		принос / *Yield*			принос / *Yield*			принос / *Yields*				
	број родних стабала, хиљ. *Number of productive trees, thous.*	укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по стаблу, kg *Per tree, kg*	број родних стабала, хиљ. *Number of productive trees, thous.*	укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по стаблу, kg *Per tree, kg*	број родних стабала, хиљ. *Number of productive trees, thous.*	укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по стаблу, kg *Per tree, kg*	површина, ha *Areas in ha*	принос по ha , t *Yield per ha in t*	укупан принос, t *Total yield in t*
1966	1 886	24	12,6	1 118	16	14,4	817	8	9,8	24 249	5,2	125 270
1967	1 888	25	13,1	1 302	25	19,5	838	8	9,2	23 851	4,0	95 650
1968	1 960	19	9,7	1 396	26	18,3	866	7	8,1	23 534	4,0	93 070
1969	2 038	44	21,7	1 492	49	32,5	916	11	12,1	23 364	5,4	125 770
1970	2 023	23	11,1	1 509	29	19,1	813	13	15,7	22 576	2,4	53 260
1971	2 024	26	12,6	1 749	40	22,8	922	12	12,8	22 090	3,4	74 360
1972	2 085	29	14,0	1 843	65	13,5	885	13	14,5	21 298	3,9	83 400
1973	2 034	20	10,0	1 861	60	32,0	905	16	17,6	21 009	5,7	118 840
1974	2 079	29	14,1	2 028	61	30,2	927	15	16,0	20 554	3,3	68 760
1975	2 094	24	11,7	2 057	73	35,7	913	17	19,1	19 966	3,0	60 600
1976	2 406	24	9,8	2 148	74	34,4	989	13	12,8	18 873	3,9	73 920
1977	2 549	30	11,6	2 180	89	40,7	972	19	19,9	18 343	5,1	94 420
1978	2 535	32	12,5	2 281	76	33,1	1 049	12	11,2	17 862	3,1	55 020
1979	2 654	29	10,9	2 464	94	38,3	1 175	15	13,1	17 588	5,1	89 500
1980	2 405	30	12,6	2 595	63	24,4	1 229	14	11,6	17 447	5,2	90 010
1981	2 487	39	15,8	2 798	97	34,7	1 464	22	15,1	16 987	4,6	78 370
1982	2 845	42	14,7	3 073	124	40,4	1 754	28	15,9	16 767	7,0	116 970
1983	2 809	41	14,5	3 740	102	27,3	1 968	23	11,6	15 996	5,8	93 340
1984	2 782	29	10,6	4 035	83	20,6	1 999	21	10,4	14 910	5,2	76 920
1985	2 745	39	14,3	4 246	83	19,6	2 128	26	12,1	13 748	4,9	67 010
1986	2 682	36	13,6	4 222	119	28,2	2 173	25	11,3	13 404	6,0	79 820
1987	2 673	51	18,9	4 003	70	17,4	2 192	18	8,0	12 926	3,5	44 650
1988	2 609	28	10,8	3 924	74	18,8	2 170	25	11,4	12 754	4,3	54 650
1989	2 592	50	19,3	3 930	111	28,3	2 143	29	13,4	12 440	3,9	48 890
1990	2 561	24	9,5	3 858	84	19,5	2 258	25	11,1	12 310	5,4	66 190
1991	2 566	25	9,6	3 996	74	18,4	2 206	19	8,8	12 011	6,0	72 260
1992	2 566	32	12,4	4 074	85	20,8	2 414	19	7,9	11 875	5,9	69 960
1993	2 592	39	15,1	3 925	75	19,0	2 309	20	8,7	11 708	5,3	62 061
1994	2 552	31	12,2	4 187	60	14,3	2 085	19	9,2	11 633	6,2	71 997
1995	2 575	28	11,0	4 310	58	13,5	2 103	20	9,5	11 878	5,4	64 667
1996	2 540	48	19,1	4 435	89	20,1	1 969	20	10,0	11 772	7,7	90 415
1997	2 555	39	15,2	4 488	78	17,3	1 852	19	10,1	11 247	7,4	83 701
1998	2 521	43	16,9	4 685	71	15,2	1 850	20	10,7	11 194	7,8	86 818
1999	2 545	34	13,4	4 634	77	16,6	1 701	19	11,2	11 121	5,6	62 425
2000	2 589	33	12,9	4 559	77	16,8	1 800	16	8,7	11 288	6,3	70 604
2001	2 491	38	15,2	4 538	55	12,1	1 370	10	7,2	11 094	7,2	79 882
2002	2 542	17	6,6	4 563	23	5,0	1 319	5	3,4	11 054	6,1	67 161
2003	2 589	46	17,8	4 707	83	17,6	1 286	12	9,7	10 898	8,2	89 051
2004	2 609	46	17,5	4 766	73	15,4	1 275	12	9,1	10 619	7,6	81 053
2005	2 632	41	15,6	4 781	89	18,6	1 215	10	8,3	10 408	5,1	53 311
2006	2 601	50	19,4	4 678	93	19,9	1 119	12	10,7	9 954	6,3	62 830

10.10. Воћарство и виноградарство на Косову и Метохији, 1947-1998.
Fruit growing and vineyards in Kosovo and Metohia, 1947-1998

	Шљиве / *Plums*			Јабуке / *Apples*			Крушке / *Pears*			Виногради / *Vineyards*		
	број стабала, хиљ. *Number of trees, thous.*	принос / *Yield*		број стабала, хиљ. *Number of trees, thous.*	принос / *Yield*		број стабала, хиљ. *Number of trees, thous.*	принос / *Yield*		површина, ha *Area in ha*	принос по ha, t *Yield per ha in t*	укупан принос, t *Total yield in t*
		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по стаблу, kg *Yield per tree, kg*		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по стаблу, kg *Per tree, kg*		укупан, хиљ. t *Total, thous. t*	по стаблу, kg *Per tree, kg*			
1947	517	9	18,3	134	6	44,9	92	3	34	3 178	1,2	3 780
1948	953	11	11,5	184	3	15,9	159	2	14,7	…	…	…
1949	959	13	13,7	187	5	27	162	4	22,2	3 373	2,7	8 950
1950	992	8	7,7	194	2	10,8	178	1	7,5	3 461	3,1	10 610
1951	880	21	23,7	214	9	41,8	177	6	36,3	3 124	5,2	16 300
1952	892	8	8,6	208	5	23,2	163	3	19,1	3 370	2,7	9 110
1953	938	19	20,6	237	8	35,4	190	7	34,6	3 807	3,0	11 410
1954	980	9	9,4	230	3	13,3	188	3	13,8	3 575	2,9	10 200
1955	934	10	10,9	246	7	29,6	189	3	17,5	3 655	3,0	11 050
1956	811	15	18,7	242	8	33	135	2	14,4	4 072	2,5	10 250
1957	893	16	18,1	266	5	20	153	4	25,8	4 288	3,1	13 280
1958	971	17	17,6	299	7	24,5	168	3	18,8	4 563	3,6	16 420
1959	1 018	29	28,2	322	13	39	174	5	28,7	5 226	1,6	8 560
1960	1 046	12	11	358	6	17,7	171	3	16,6	5 866	2,5	14 620
1961	1 169	31	26,5	400	16	40,1	187	5	24,1	6 152	3,8	23 510
1962	1 198	21	17,9	434	6	13,2	208	5	25,1	6 360	3,1	19 560
1963	1 188	16	13,2	461	10	22,4	212	2	10,6	6 147	2,9	17 880
1964	1 243	25	20,1	495	11	22,7	253	5	21,7	6 149	2,8	17 040
1965	1 275	5	3,8	552	4	6,8	243	1	3,7	6 056	5,9	35 570
1966	1 256	19	15,5	562	15	26,8	283	4	15,5	5 855	5,9	34 730
1967	1 268	13	10,3	611	8	13,1	281	4	14	6 078	4,4	26 750
1968	1 300	16	11,9	638	12	19,5	324	4	12,4	6 066	5,6	34 060
1969	1 320	22	17	646	14	22,2	304	7	22,1	6 084	8,1	49 160
1970	1 335	18	13,6	628	13	20,6	283	5	18,5	6 528	6,1	39 900
1971	1 367	15	11,3	647	12	18,4	284	5	18,9	6 595	5,6	37 250
1972	1 355	15	10,9	715	11	15,8	284	4	14,5	6 807	4,8	32 420
1973	1 393	13	9,1	925	14	15,5	296	5	17,1	7 042	5,4	38 310
1974	1 351	11	7,9	916	9	9,8	299	2	8,1	6 966	4,8	33 460
1975	1 348	18	13,7	878	14	15,9	297	6	18,6	7 330	5,9	43 410
1976	1 384	12	8,9	900	16	18	305	5	16,6	7 830	3,7	28 720
1977	1 389	4	2,7	945	5	5,2	305	3	8,6	8 099	5,0	40 890
1978	1 386	10	7	945	14	15,1	303	4	12,2	8 691	7,1	61 530
1979	1 399	5	3,3	924	4	4,6	302	2	8,1	8 930	2,7	24 200
1980	1 387	12	8,6	1 072	20	18,5	305	4	13,9	9 008	6,2	56 140
1981	1 389	12	8,9	1 064	17	16	309	5	15,6	9 198	5,5	51 010
1982	1 367	17	12,7	1 097	27	24,3	307	6	19,4	9 277	8,0	74 360
1983	1 381	17	12,2	1 103	18	16,2	303	5	17,9	9 524	5,3	50 320
1984	1 345	12	8,6	1 102	19	17,4	308	6	18,1	9 400	5,8	54 650
1985	1 335	9	6,4	1 112	5	4,6	323	5	14,1	9 295	1,2	11 560
1986	1 362	15	10,8	885	19	21,4	328	7	21,2	8 951	6,8	60 840
1987	1 342	15	11,5	856	14	16,4	338	6	18,1	8 856	5,8	51 490
1988	1 370	16	12	814	15	18,8	364	6	17	8 948	6,5	58 150
1989	1 357	14	10,6	831	15	17,9	362	7	20,2	9 170	3,1	28 350
1990	1 363	15	10,8	927	16	16,8	418	7	16,6	9 064	4,7	42 160
1991	1 373	13	9,3	824	10	12,2	370	5	13,5	8 832	6,5	57 630
1992	1 420	15	10,3	731	12	16,3	385	6	14,8	9 090	4,4	40 230
1993	1 430	15	10,4	727	13	17,9	385	7	18,7	9 045	5,2	46 749
1994	1 420	15	10,9	720	11	15,1	401	6	13,7	8 995	4,8	43 099
1995	1 448	11	7,9	714	9	13,1	406	5	12,1	8 565	4,7	40 400
1996	1 432	24	17,1	733	16	22,3	393	7	18,8	8 369	6,3	53 089
1997	1 566	11	7,0	732	10	13,8	383	5	13,8	8 362	7,9	65 799
1998	1 452	13	8,9	705	12	17,1	344	6	16,9	8 375	4,5	37 951

Сточарство
Livestock raising

10.11. Број стоке у централној Србији, 1870-1921.
Livestock in central Serbia, 1870-1921

у хиљ. / *thous.*

	Коњи *Horses*	Волови *Oxen*	Краве *Cows*	Свиње *Pigs*	Овце *Sheep*	Живина *Poultry*	Кошнице *Bee-hives*
ДО ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА / *UP TO WORLD WAR I*							
1870	123	290	218	1 291	2 677	...	106
1890	164	343	234	935	2 907	4 246	125
1895	163	342	239	909	2 964	4 431	168
1897	170	359	257	904	3 094	4 525	168
1900	181	362	263	941	3 014	4 649	172
1903	185	322	265	960	3 062	4 741	173
1905	174	310	273	908	3 160	5 023	139
1910	153	353	268	864	3 809	6 722	270
ИЗМЕЂУ ДВА СВЕТСКА РАТА / *BETWEEN THE TWO WORLD WARS*							
1921	77	185	446	746	2 361	4 111	180

10.12. Број стоке у Србији
Livestock in Serbia

у хиљ. / *thous.*

	Коњи *Horses*	Волови *Oxen*	Краве *Cows*	Свиње *Pigs*	Овце *Sheep*	Живина *Poultry*	Кошнице *Bee-hives*
ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА / *AFTER WORLD WAR II*							
1947	...	274	607	1 904	4 388	7 676	189
1948	...	337	602	1 797	4 396	7 028	...
1949	377	297	754	2 192	4 833	9 269	330
1950	388	288	744	2 138	4 204	10 215	304
1951	397	256	693	1 922	4 336	8 389	288
1952	401	246	711	2 024	4 366	10 729	304
1953	409	245	752	2 430	4 881	9 952	292
1954	...	278	741	2 416	5 173	13 461	...
1955	456	225	771	2 623	5 127	12 113	...
1956	476	250	771	2 599	4 640	12 957	...
1957	483	229	806	1 929	4 126	12 833	...
1958	475	239	825	2 247	4 062	14 213	...
1959	458	218	793	2 999	4 258	12 974	...
1960	451	223	813	3 589	4 268	14 886	...
1961	457	174	905	3 411	4 312	13 755	279
1962	459	172	948	2 915	4 212	13 007	321
1963	444	163	928	2 879	3 701	14 252	317
1964	431	154	897	3 686	3 616	15 587	319
1965	389	147	865	4 280	3 454	14 411	262
1966	398	156	927	3 040	3 611	14 409	293
1967	399	160	996	3 328	3 669	16 195	311
1968	391	164	1038	3 487	3 625	16 203	347
1969	382	161	1013	2 920	3 329	16 280	347
1970	363	143	978	3 232	3 038	17 630	359
1971	346	135	965	3 825	2 900	18 105	379
1972	335	128	984	3 637	2 745	18 151	396
1973	311	111	1054	3 889	2 715	20 308	307
1974	303	115	1122	4 582	2 691	21 651	351
1975	290	110	1184	4 626	2 745	22 577	363

10.12. Број стоке у Србији (наставак) Livestock in Serbia (continued)

у хиљ. / *thous.*

	Коњи *Horses*	Волови *Oxen*	Краве *Cows*	Свиње *Pigs*	Овце *Sheep*	Живина *Poultry*	Кошнице *Bee-hives*
1976	261	106	1207	3 835	2 605	21 636	344
1977	232	104	1171	4 406	2 421	23 163	356
1978	207	86	1142	5 129	2 438	22 360	346
1979	179	75	1105	4 611	2 306	21 754	353
1980	145	69	1090	4 483	2 329	21 620	338
1981	129	67	1096	4 797	2 288	23 107	339
1982	115	63	1096	5 003	2 277	23 174	303
1983	122	57	1054	4 982	2 196	23 761	357
1984	103	52	1037	5 492	2 246	24 585	305
1985	95	52	1029	5 000	2 237	22 424	259
1986	84	45	995	4 589	2 218	29 314	249
1987	76	47	980	5 079	2 287	29 942	230
1988	69	39	959	4 891	2 231	25 394	231
1989	61	35	938	4 311	2 169	23 798	220
1990	54	34	923	4 238	2 120	23 405	173
1991	53	30	906	4 263	2 127	23 996	191
1992	48	29	830	3 752	1 812	21 328	147
1993	41	29	845	3 998	1 884	19 871	150
1994	42	21	760	3 599	1 792	19 073	142
1995	53	30	838	4 086	1 852	22 256	139
1996	53	28	827	4 345	1 834	22 806	133
1997	52	27	823	4 119	1 758	22 365	143
1998	51	26	813	4 058	1 645	22 600	141
1999	43	30	826	4 293	1 598	23 278	141
2000	37	30	817	4 066	1 611	20 373	167
2001	30	21	787	3 615	1 489	19 290	179
2002	29	28	752	3 587	1 448	18 804	164
2003	24	21	740	3 634	1 516	17 677	201
2004	26	12	742	3 439	1 586	16 280	266
2005	25	9	721	3 165	1 576	16 631	270
2006	20	6	622	3 999	1 556	16 595	304

10.13. Број стоке у централној Србији Livestock in central Serbia

у хиљ. / *thous.*

	Коњи *Horses*	Волови *Oxen*	Краве *Cows*	Свиње *Pigs*	Овце *Sheep*	Живина *Poultry*	Кошнице *Bee-hives*
ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА / *AFTER WORLD WAR II*							
1947	...	255	470	926	3 812	4 349	134
1948	...	321	457	989	3 789	3 987	...
1949	113	284	605	1 150	4 192	5 752	263
1950	129	278	593	1 095	3 732	6 206	236
1951	139	248	556	971	3 863	4 977	227
1952	148	240	582	1 089	3 859	6 634	238
1953	159	240	621	1 331	4 300	6 332	230
1954	...	272	606	1 325	4 497	8 085	...
1955	170	218	638	1 251	4 441	7 292	...
1956	173	241	618	1 136	4 023	7 483	...
1957	173	221	656	884	3 592	7 217	...
1958	180	233	660	1 137	3 554	8 092	...
1959	183	197	617	1 372	3 720	6 998	...
1960	190	185	619	1 757	3 761	8 498	...
1961	205	167	684	1 714	3 821	7 810	218
1962	208	168	720	1 366	3 747	7 316	244
1963	196	159	715	1 296	3 283	8 146	239
1964	188	150	701	1 660	3 204	8 774	242
1965	159	143	686	2 037	3 046	8 505	205

10.13. Број стоке у централној Србији (наставак)
Livestock in central Serbia (continued)

у хиљ. / *thous.*

	Коњи *Horses*	Волови *Oxen*	Краве *Cows*	Свиње *Pigs*	Овце *Sheep*	Живина *Poultry*	Кошнице *Bee-hives*
1966	161	151	742	1 519	3 159	8 353	221
1967	162	156	807	1 720	3 171	9 791	236
1968	162	161	854	1 840	3 124	9 867	270
1969	160	149	842	1 630	2 879	10 068	271
1970	159	137	828	1 824	2 651	10 560	283
1971	156	130	827	2 115	2 569	11 434	301
1972	153	123	843	2 053	2 439	11 501	309
1973	145	108	903	2 151	2 416	12 095	238
1974	143	108	961	2 471	2 348	13 862	272
1975	141	106	1011	2 440	2 389	12 945	273
1976	132	105	1 039	2 076	2 294	12 521	262
1977	128	102	1 019	2 353	2 123	14 190	287
1978	118	85	995	2 687	2 145	13 650	279
1979	107	74	965	2 406	2 013	13 407	289
1980	91	68	960	2 415	2 045	13 428	275
1981	82	66	969	2 561	2 013	14 349	275
1982	73	62	966	2 730	2 007	14 111	249
1983	74	55	925	2 735	1 919	14 168	276
1984	64	51	912	3 072	1 926	15 454	248
1985	60	49	909	2 761	1 892	13 777	221
1986	54	45	877	2 570	1 865	14 459	214
1987	50	46	868	2 815	1 923	14 433	194
1988	47	39	849	2 679	1 871	15 293	197
1989	41	35	834	2 464	1 840	14 189	181
1990	37	34	822	2 444	1 805	14 205	155
1991	34	30	804	2 473	1 802	14 907	156
1992	32	29	729	2 223	1 536	12 762	122
1993	27	29	741	2 392	1 567	12 814	127
1994	28	21	660	2 128	1 485	12 029	120
1995	34	30	734	2 446	1 554	13 902	115
1996	33	28	723	2 557	1 550	14 849	113
1997	33	27	718	2 428	1 491	14 502	124
1998	33	26	708	2 475	1 431	14 478	122
1999	28	30	721	2 624	1 417	14 634	123
2000	23	30	712	2 536	1 463	13 351	155
2001	19	21	683	2 205	1 348	12 706	162
2002	19	28	649	2 340	1 308	12 239	149
2005	16	9	614	1 975	1 381	10 808	228
2006	12	6	523	2 375	1 338	10 172	258

Извор: За 1870. год. подаци су узети из Државописа Србије, свеска бр. 4; За 1890. год. подаци узети из ПОПИСА СТАНОВНИШТВА 31.12.1890. године; За 1893. год. подаци узети из Министарства народне привреде, књига 2; За 1895. год. подаци узети из ПОПИСА СТАНОВНИШТВА 31.12.1895. године; За 1900. год. подаци узети из претходних резултата Пописа становништва и домаће стоке 31.12.1900. године; За 1903. год. подаци узети из Министарства народне привреде, књига 22; За 1905. год. подаци узети из пописа домаће стоке 31.12.1905. године; За 1910. год. подаци узети из претходних резултата Пописа становништва и домаће стоке 31.12.1910. године; За 1921. годину податке смо узели из ПОПИСА ДОМАЋЕ СТОКЕ у Краљевини СХС, Државна статистика.

Објашњења: За 1997-2005. подаци су узети из редовних статистичких истраживања статистике сточарства; За 1910. годину податак о броју кошница "искаче" из серије пре и после те године и износи 269768 кошница. Зашто је то тако, остаје непознато; Код свих врста стоке укључене су све категорије, једино су за говеда исказане краве и стеоне јунице, као и волови. Волове смо укључили у серију због њиховог значаја за обраду земље (као вучна снага).

Source: For 1870, data have been extracted from the Statebook of Serbia, volume n^0 4., for 1890 from the POPULATION CENSUS, 31.12.1890. For 1893 they were taken over from the Ministry of People's Economy, book 2; for 1895 from the POPULATION CENSUS 31.12.1895; for 1900 from provisional data of the Census of Population and Domestic Livestock 31.12.1900; for 1903 they have been obtained from the Ministry of People's Economy, volume 22; for 1905 from the census of domestic livestock, 31.12.1905; for 1910 from provisional data of the Census of Population and Domestic Livestock 31.12.1910; for 1921 we have extracted data from the CENSUS OF DOMESTIC LIVESTOCK in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenians, Government Statistics.

Explanations: Data for 1997-2005 were taken over from regular statistical surveys of the Statistics of Livestock.; for 1910, data on the number of bee-hives is excluded from the series before and after this year and amounts to 269768 bee-hives, the reason remaining unknown.. All types of livestock include all categories, except for oxen, under which presented are cows and heifers in calf as well as oxen. We have included oxen in the series because they play an important role in working the land and because they are used as draft animals.

10.14. Број стоке у Војводини
Livestock in Vojvodina

у хиљ. / *thous.*

	Коњи *Horses*	Волови *Oxen*	Краве *Cows*	Свиње *Pigs*	Овце *Sheep*	Живина *Poultry*	Кошнице *Bee-hives*
ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА / *AFTER WORLD WAR I I*							
1947	...	19	137	978	576	3 327	55
1948	...	16	145	808	607	3 041	...
1949	264	13	149	1 042	641	3 517	67
1950	259	10	151	1 043	472	4 007	68
1951	258	8	137	951	473	3 412	61
1952	253	6	129	935	507	4 095	66
1953	250	5	131	1 099	581	3 620	62
1954	...	6	135	1 091	676	5 376	...
1955	286	7	133	1 372	686	4 821	...
1956	303	9	153	1 463	617	5 474	...
1957	310	8	150	1 045	534	5 616	...
1958	295	6	165	1 110	508	6 121	...
1959	275	21	176	1 627	538	5 976	...
1960	261	38	194	1 832	507	6 388	...
1961	252	7	221	1 697	491	5 945	61
1962	251	4	228	1 549	465	5 691	77
1963	248	4	213	1 583	418	6 106	78
1964	243	4	196	2 026	412	6 813	77
1965	230	4	179	2 243	408	5 906	57
1966	237	5	185	1 521	452	6 056	72
1967	237	4	189	1 608	498	6 404	75
1968	229	3	184	1 647	501	6 336	77
1969	222	12	171	1 290	450	6 212	76
1970	204	6	150	1 408	387	7 070	76
1971	190	5	138	1 710	331	6 671	78
1972	182	5	141	1 584	306	6 650	87
1973	166	3	151	1 738	299	8 213	69
1974	160	7	161	2 111	343	7 789	79
1975	149	4	173	2 186	356	9 632	90
1976	129	1	168	1 759	311	9 115	82
1977	104	2	152	2 053	298	8 973	69
1978	89	1	147	2 442	293	8 710	67
1979	72	1	140	2 205	293	8 347	64
1980	54	1	130	2 068	284	8 372	63
1981	47	1	127	2 236	275	8 758	64
1982	42	1	130	2 273	270	9 063	54
1983	48	2	129	2 247	277	9 593	81
1984	39	1	125	2 420	320	9 131	57
1985	35	3	120	2 239	345	8 647	38
1986	30	0	118	2 019	353	14 855	35
1987	26	1	112	2 264	364	15 509	36
1988	22	0	110	2 212	360	10 101	34
1989	20	0	104	1 847	329	9 609	39
1990	17	0	101	1 794	315	9 200	18
1991	19	0	102	1 790	325	9 089	35
1992	16	-	101	1 530	274	8 566	25
1993	14	-	104	1 606	317	7 057	23
1994	14	-	100	1 470	308	7 044	22
1995	19	-	104	1 640	297	8 354	24

10.14. Број стоке у Војводини (наставак) Livestock in Vojvodina (continued)

у хиљ. / *thous.*

	Коњи *Horses*	Волови *Oxen*	Краве *Cows*	Свиње *Pigs*	Овце *Sheep*	Живина *Poultry*	Кошнице *Bee-hives*
1996	20	-	104	1 788	283	7 957	20
1997	19	-	105	1 691	267	7 863	20
1998	18	-	104	1 583	213	8 122	19
1999	15	-	105	1 669	181	8 644	18
2000	14	-	105	1 530	148	7 022	12
2001	10	-	104	1 410	141	6 584	17
2002	10	-	104	1 247	140	6 565	15
2003	10	-	104	1 311	158	6 246	21
2004	10	-	109	1 337	198	5 737	44
2005	10	-	107	1 190	195	5 823	43
2006	7	-	99	1 624	218	6 423	46

10.15. Број стоке на Косову и Метохији Livestock in Kosovo and Metohia

у хиљ. / *thous.*

	Коњи *Horses*	Волови *Oxen*	Краве *Cows*	Свиње *Pigs*	Овце *Sheep*	Живина *Poultry*	Кошнице *Bee-hives*
ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА / *AFTER WORLD WAR II*							
1947	...	56	77	24	454	394	9
1948	...	73	85	30	578	333	...
1949	26	75	122	43	710	545	32
1950	28	72	115	33	533	430	24
1951	29	62	103	28	477	335	23
1952	29	62	109	29	495	436	22
1953	34	65	123	38	584	533	17
1954	...	75	127	43	601	582	...
1955	37	72	124	37	616	529	...
1956	36	72	107	31	564	561	...
1957	38	57	123	32	518	597	...
1958	40	72	126	32	532	665	...
1959	42	67	120	46	590	640	...
1960	46	64	125	57	687	808	...
1961	46	60	125	41	663	688	25
1962	49	60	124	30	652	895	27
1963	52	58	122	30	604	916	22
1964	52	56	121	39	583	968	28
1965	52	56	121	48	555	787	23
1966	55	58	133	43	611	899	30
1967	54	58	139	32	638	964	33
1968	55	62	147	36	634	1 002	31
1969	55	55	150	45	581	966	31
1970	57	52	147	41	528	1 056	32
1971	59	50	152	50	519	1 215	35
1972	62	49	161	50	508	1 191	33
1973	61	42	156	49	388	1 249	26
1974	59	42	171	53	382	1 621	35
1975	60	40	186	57	382	1 551	43

10.15. Број стоке на Косову и Метохији (наставак)
Livestock in Kosovo and Metohia (continued)

у хиљ. / *thous.*

	Коњи *Horses*	Волови *Oxen*	Краве *Cows*	Свиње *Pigs*	Овце *Sheep*	Живина *Poultry*	Кошнице *Bee-hives*
1976	59	40	196	57	344	1 746	40
1977	57	33	195	56	312	1 765	43
1978	57	29	195	63	317	1 869	44
1979	56	25	190	59	296	1 953	46
1980	52	22	194	55	329	2 139	49
1981	48	24	203	55	352	2 117	56
1982	42	27	208	63	345	2 000	36
1983	40	19	198	60	343	1 732	40
1984	35	20	208	69	374	2 457	33
1985	35	20	213	64	396	2 009	31
1986	33	18	211	64	407	2 892	29
1987	32	16	216	64	411	2 428	29
1988	30	18	221	66	423	5 367	27
1989	27	14	221	62	407	4 537	30
1990	24	15	222	63	400	5 586	23
1991	20	17	229	67	430	5 273	36
1992	22	16	227	68	416	3 758	22
1993	23	13	224	70	419	2 563	19
1994	23	15	223	72	412	2 243	26
1995	26	12	244	84	389	2 528	40
1996	23	6	237	80	375	2 869	25
1997	22	6	229	74	369	2 577	27
1998	20	5	233	69	365	2 838	30

10.16. Вучна снага и механизација пољопривреде у централној Србији
Draft animals and agricultural machinery in Central Serbia

	Коњи *Horses*	Волови *Oxen*	Двоосовински трактори *Two-axle tractors*	Комбајни *Combine*	Берачи кукуруза *Maize pickers*	Моторне вршалице *Motor treshing machines*
ДО ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА / *UP TO WORLD WAR I*						
1866	121 956	282 880	...	...	...	...
1870	122 985	289 681	...	...	...	...
1890	164 071	342 708	...	...	...	...
1900	180 871	362 320	...	...	...	...
1910	152 617	353 420	...	...	...	...
ПОСЛЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА / *AFTER WORLD WAR II*						
1947	...	255 000	...	...	...	...
1952	148 000	240 000	803	...	...	...
1957	173 000	221 000	3 647	...	...	...
1962	208 000	168 000	6 831	...	...	...
1967	162 000	156 000	8 816	...	...	...
1972	153 000	123 000	24 472	...	...	...
1977	128 000	102 000	79 846	4 901	...	...
1982	73 000	62 000	149 301	...	...	...
1987	50 000	46 000	216 006	12 444	3 385	...
1992	32 000	29 000	250 562	...	...	...
1997	33 165	27 143	279 958	14 599	8 086	5 599
2001	19 192	20 680	288 684	15 571	8 927	4 278

Извори: Подаци о броју стоке преписани су из табеле о БРОЈУ СТОКЕ, док су подаци о броју двоосовинских трактора, комбајна, берача кукуруза и моторних вршалица узети из публикације ОПШТИНСКА СТАТИСТИЧКА ДОКУМЕНТАЦИЈА, у којој су објављивани подаци о броју пољопривредних машина и осталих прикључака.

Sources: Data on livestock have been copied from table on LIVESTOCK and those on the number of tow axle tractors, combines, maize pickers and motor treshing machines have been taken from the publication MUNICIPAL STATISTICAL RECORDS, which contains data on the number of agricultural machinery and other implements.

10.17. Вучна снага и механизација пољопривреде у Војводини
Draft animals and agricultural machinery in Vojvodina

	Коњи *Horses*	Волови *Oxen*	Двоосовински трактори *Two-axle tractors*	Комбајни *Combine*	Берачи кукуруза *Maize pickers*	Моторне вршалице *Motor treshing machines*
1947	…	19 000	…	...	...	...
1952	253 000	6 000	2 718	...	...	...
1957	310 000	8 000	8 910	...	...	...
1962	251 000	4 000	14 166	...	...	...
1967	237 000	4 000	16 680	...	...	...
1972	182 000	5 000	27 788	...	...	...
1977	104 000	2 000	57 030	8 894	...	...
1982	42 000	1 000	83 026	...	...	...
1987	26 000	1 000	103 000	8 066	18 532	...
1992	16 000	0	109 866	...	...	...
1997	19 072	0	110 894	8 150	24 583	92
2001	10 322	0	115 416	9 847	26 287	479

10.18. Вучна снага и механизација пољопривреде на Косову и Метохији
Draft animals and agricultural machinery in Kosovo and Metohia

	Коњи *Horses*	Волови *Oxen*	Двоосовински трактори *Two-axle tractors*	Комбајни *Combine*	Берачи кукуруза *Maize pickers*	Моторне вршалице *Motor treshing machines*
1947	…	56 000	…	...	...	...
1952	29 000	62 000	68	...	...	...
1957	38 000	57 000	358	...	...	...
1962	49 000	60 000	1 446	...	...	...
1967	54 000	58 000	1 377	...	...	...
1972	62 000	49 000	2 208	...	...	...
1977	57 000	33 000	9 073	924	...	...
1982	42 000	27 000	15 276	...	...	...
1987	32 000	16 000	33 642	1 426	11	...
1992	22 000	16 000	34 317	...	...	...
1997	22 367	6 045	32 270	949	11	148

10.19. Број пољопривредних газдинстава, 1897, 1971. и 2002.
Number of agricultural holdings, 1897, 1971 and 2002

Величина поседа, ha *Size of the holding, ha*	Пољопривредна газдинства, 1897. *Agricultural holdings, 1897*	Пољопривредна газдинства, 1971. *Agricultural holdings, 1971*			Пољопривредна газдинства, 2002. *Agricultural holdings, 2002*		
		централна Србија *Central Serbia*	Војводина *Vojvodina*	Косово и Метохија *Kosovo and Metohia*	централна Србија *Central Serbia*	Војводина *Vojvodina*	Косово и Метохија *Kosovo and Metohia*
Укупно / *Total*	**242 684**	**748 123**	**311 983**	**118 998**	**574 588**	**198 015**	**...**
До / *Under* 1,00	26 643	163 358	102 151	36 652	139 296	68 804	...
1,01-2,00	35 090	108 400	46 194	22 935	108 854	37 075	...
2,01-3,00	36 520	107 525	42 969	18 299	86 374	22 529	...
3,01-4,00	33 146	86 587	21 958	12 461	61 175	12 704	...
4,01-5,00	28 976	72 677	28 559	8 694	49 724	11 558	...
5,01-6,00	23 627	52 548	21 180	5 823	33 068	9 276	...
6,01-8,00	34 374	72 098	23 471	6 521	42 973	11 526	...
8,01-10,00	22 821	41 311	23 682	3 618	24 894	9 701	...
10,01-15,00	798	30 431	1 756	2 633	19 084	8 647	...
15,01 и више / *and over*	687	13 188	63	1 362	9 146	6 195	...

Извор: Подаци су узети из *Статистичког годишњака Краљевине Србије* за 1905. Подацима нису обухваћене територије Војводине, КиМ и Рашке области; подаци за 1971. су узети из књиге XII (Попис становништва и станова за 1971); подаци су узети из Пописа становништва, домаћинстава и станова у 2002. (књига 1 - Пољопривредни фондови).

Source: Data have been extracted from the *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* for 1905. Data do not include the territory of Vojvodina, Kosovo and Metohia and the region of Raska. Data for 1971 have been taken over from the book XII (Census of Population and Dwellings for 1971). Data have been taken from the Census of Population, Households and Dwellings in 2002 (book 1 – Agricultural Stocks).

ШУМАРСТВО - FORESTRY

11

Период до Првог светског рата
Period before World War I

Први расположиви подаци које је статистичка служба објавила о шумама у Србији датирају из 1897. године, када је шумарство у статистичком годишњаку приказано у оквиру поглавља које се односило на пољопривреду, у виду података "површина земље под шумом, са окрузима". Према тим подацима, укупна евидентирана површина под шумама износила је 481 213,95 ha. У следећем статистичком годишњаку, у којем су објављени подаци за 1901. годину, шумарству се посвећује посебно поглавље, које садржи и приказ површинског стања шума у Србији по власништву – с поделом на општинске и приватне шуме. Тада евидентирана површина износила је 628 609,09 ha, од чега су општинске шуме заузимале површину од 237 987,75 ha, или 37,86%, док је остатак од 390 621,34 ha, или 62,14%, представљао површину шума у приватном власништву.

Статистички годишњак с подацима за 1903. годину поглавље Шумарство знатно проширује, па се у њему, поред површинског стања шума по окрузима, приказује и број запослених чиновника (с њиховом годишњом платом), и то по окружним шумским управама. У овом годишњаку први пут су објављени подаци о сечи дрвета за грађу, и они су приказани по власништву (државне, општинске, манастирске и приватне шуме) и по врстама дрвета. Укупна евидентирана маса сеченог дрвета намењеног за грађу у 1903. години износи 40 159 m^3. Исте године уведено је и евидентирање сече дрвета за огрев (подаци су опет исказани по власништву и по врстама дрвећа). Маса дрвета исеченог за огрев 1903. године износи 106 152 m^3. Укупна посечена дрвна маса за огрев и грађу 1903. године износи 146 311 m^3. Уводи се и евидентирање бесплатних и бесправних сеча дрвета. Бесплатна сеча приказује се као сеча дрвета за грађу и сеча дрвета за огрев. Укупна дрвна маса беплатно посеченог дрвета 1903. године износи 6 137 m^3. Дрвна маса бесправно посеченог дрвета у 1903. години износи 1 659 m^3. Исказан је и број ухваћених извршиоца бесправне сече, као и број непознатих извршиоца бесправне сече.

Као један од саставних делова поглавља Шумарство, 1903. године појављује се табеларни приказ сече дрвета за домаћу употребу и за препродају – по окружним шумским управама, где

The first published statistical data on the forests of Serbia originate from 1897, when forestry was presented in the statistical yearbook within the chapter of agriculture and in the form of the data on “land areas under forests, by districts”. According to these data, the total registered area under forests was 481 213.95 ha. The following statistical yearbook showing the data for 1901 featured a separate chapter on forestry. Presented were the data on forest areas by ownership, with the distribution into municipal and private forests. The registered area equaled to 628 609.09 ha, of which municipal forests took the area of 237 987.75 ha or 37.86%, while the remaining area of 390 621.34 ha or 62.14% presented the forest area of private ownership.

The statistical yearbook for 1903 had the forestry chapter considerably extensive and there, apart from the areas of forests by districts, presented were the employees in forestry (number and annual salaries), by district forestry-administration offices. This yearbook offered for the first time the data on construction timber from felled forests and they were presented by ownership (state, municipalities, monasteries and private forests) and by species. In 1903 the total registered felled timber for construction equaled to 40 159 m^3. The same year introduced was the registration of felled timber for heating and the data were presented by ownership and species. In 1903 the total felled timber for heating equaled to 106 152 m^3. In 1903 the total felled timber for heating and construction equaled to 146 311 m^3. Introduced was the registration of free of charge and illegal felling of forests. Free of charge felling was presented as the felling of forests for construction and the felling of forests for heating. In 1903 the total free of charge felled timber amounted to 6 137 m^3. Also in 1903, illegally felled timber equaled to 1 659 m^3. Presented was the number of detected, i.e. found perpetrators of illegal felling, as well as the number of unknown perpetrators of illegal forest felling.

се вредност посеченог дрвета исказује према врсти дрвета и његовој намени (тј. да ли је за грађу или за огрев). Такође се уводи евидентирање попаше и жиропаше у државним шумама, с бројем грла (коња, говеда, свиња, оваца и коза) – по окрузима, и с наплаћеним таксама, у зависности од тога да ли се односе на попашу или на жиропашу, као и приказ прихода и расхода. У овом годишњаку приказује се (први пут) и број ловачких удружења по окрузима, с бројем чланова и њиховим основним занимањем. Такође се табеларно приказује и број уловљене дивљачи по врстама.

У статистичком годишњаку с подацима за 1904. годину, поглавље Шумарство, поред тога што садржи обухват из претходне године, бива обогаћено табеларним приказом сече дрвета по дебљинским степенима и врстама дрвета.

У наредном годишњаку, за 1905, обухват приказа површинског стања шума бива проширен, тако да, уз општинске и приватне шуме, почињу да се приказују и државне, манастирске и црквене шуме.

Овакав начин публиковања података, с мањим изменама, статистика шумарства задржала је до 1910, односно до 1912. године.

As a composite part of the chapter Forestry, in 1903 appeared the table presentation of forest felled for domestic usage and sales, by forestry-administration offices, where the value of felled forests was presented by species and purpose (for construction or for heating). Also introduced was the registration of pastures in state forests, featuring the number of livestock heads (horses, cattle, pigs, sheep and goats) by districts, and presenting the collected fees and income and expenditure. This yearbook for the first time presented the number of hunting associations by districts, with the number of members and their original occupation.

The statistical yearbook of 1904, the Forestry chapter, apart from including the coverage of the previous year, also offered the table presentations of the felling of forests by thickness grades and species.

In 1905 yearbook, the coverage of forests areas was extended and along with municipal and private forests, incepted was the presentation of the state, monasteries and church forests.

This kind of data publishing, with small changes only, the forestry statistics maintained up to 1910, i.e. 1912.

11.1. Површина шума и процентуално учешће у укупној површини, по окрузима, 1897-1910. Forest areas and share (%) in total land, by districts, 1897-1910

Окрузи	1897		1901		1903		1904		Districts
	површина шума, ha *Forest area, ha*	учешће у укупној површини, % *Share in total land, %*	површина шума, ha *Forest area, ha*	учешће у укупној површини, % *Share in total land, %*	површина шума, ha *Forest area, ha*	учешће у укупној површини, % *Share in total land, %*	површина шума, ha *Forest area, ha*	учешће у укупној површини, % *Share in total land, %*	
Укупно	**481 214**	**13,6**	**628 610**	**17,8**	**677 291**	**19,2**	**876 109**	**24,8**	**Total**
Ваљевски	20 457	10,2	31 764	15,8	45 855	22,9	80 935	40,4	Valjevski
Врањански	49 439	15,9	60 426	19,4	30 000	9,6	48 033	15,4	Vranjanski
Крагујевачки	19 008	9,7	30 398	15,5	-	-	-	-	Kragujevački
Крајински	67 752	33,0	41 028	20,0	-	-	-	-	Krajinski
Крушевачки	20 315	10,2	27 114	13,6	-	-	-	-	Kruševački
Моравски	37 460	16,9	53 905	24,4	30 000	13,6	19 100	8,6	Moravski
Нишки	37 881	17,1	48 416	21,9	91 705	41,5	137 210	62,0	Niški
Пиротски	27 513	16,9	31 177	19,2	17 784	10,9	17 784	10,9	Pirotski
Подрињски	36 009	15,6	45 732	19,8	86 304	37,4	86 304	37,4	Podrinjski
Подунавски	27 041	25,50	10 682	10,1	-	-	-	-	Podunavski
Пожаревачки	31 316	10,5	39 724	13,2	120 300	40.0	121 750	40,5	Požarevački
Руднички	39 538	27,2	79 808	55,1	30 611	21,1	30 611	21,1	Rudnički
Тимочки	31 598	13,8	55 939	24,5	11 905	5,2	25 119	11,0	Timočki
Топлички	5 597	2,9	8 988	4,8	8 175	4,3	109 250	57,9	Toplički
Ужички	30 219	10,7	46 011	16,3	40 100	14,2	41 360	14,7	Užički
Чачански	-	-	-	-	146 752	67,6	140 853	64,9	Čačanski
Београдски	71	0,1	17 498	15,5	17 800	15,7	17 800	15,7	Beogradski

11.1. Површина шума и процентуално учешће у укупној површини, по окрузима, 1897-1910. (наставак)
Forest areas and share (%) in total land, by districts, 1897-1910 (continued)

Окрузи	1905		1906		1907		1910		Districts
	површина шума, ha *Forest area, ha*	учешће у укупној површини, % *Share in total land, %*	површина шума, ha *Forest area, ha*	учешће у укупној површини, % *Share in total land, %*	површина шума, ha *Forest area, ha*	учешће у укупној површини, % *Share in total land, %*	површина шума, ha *Forest area, ha*	учешће у укупној површини, % *Share in total land, %*	
Укупно	**845 008**	**23,9**	**900 831**	**25,5**	**1 016 414**	**28,8**	**1 067 012**	**30,2**	**Total**
Ваљевски	45 855	22,9	45 855	22,9	45 855	22,9	45 855	22,9	Valjevski
Врањански	82 613	26,6	82 613	26,6	110 160	35,4	82 613	26,6	Vranjanski
Крагујевачки	31 941	16,2	31 941	16,2	31 941	16,2	18 418	9,4	Kragujevački
Крајински	-	-	-	-	-	-	100 510	48,9	Krajinski
Крушевачки	-	-	-	-	24 300	12,2	32 400	16,3	Kruševački
Моравски	19 100	8,6	28 000	12,7	94 400	42,7	94 400	42,7	Moravski
Нишки	137 205	62,0	137 205	62,0	137 275	62,1	82 004	37,1	Niški
Пиротски	17 784	10,9	17 784	10,9	20 000	12,3	60 183	37,0	Pirotski
Подрињски	74 000	32,0	79 600	34,5	74 250	32,2	70 578	30,6	Podrinjski
Подунавски	-	-	-	-	-	-	-	-	Podunavski
Пожаревачки	121 750	40,5	121 750	40,5	121 750	40,5	123 522	41,1	Požarevački
Руднички	30 611	21,1	30 611	21,1	30 611	21,1	30 611	21,1	Rudnički
Тимочки	25 119	11,0	25 134	11,0	25 134	11,0	25 135	11,0	Timočki
Топлички	109 250	57,9	108 131	57,3	108 131	57,3	120 748	64,0	Toplički
Ужички	40 160	14,3	48 590	17,2	48 590	17,2	57 818	20,5	Užički
Чачански	109 620	50,5	135 617	62,4	136 017	62,6	117 217	54,0	Čačanski
Београдски	-	-	8 000	7,1	8 000	7,1	5 000	4,4	Beogradski

Период између два светска рата
Period between World War I and World War II

Први податак о шумском фонду статистика шумарства објавила је 1925. године. Према тадашњим подацима, површина земље под шумом Краљевине СХС износила је око 7 040 000 ha.

Статистички годишњак за 1929. годину садржи податке о пошумљеним површинама и о суми новца утрошеног на пошумљавање крша, голети и живог песка. Наредни статистички годишњак, с подацима за 1930. годину, проширује приказ пошумљених површина на пошумљавање из семена (kg) и на приказ броја употребљених садница (ком.). Статистички годишњак с подацима за наредну годину, 1931, поред наведених приказа у 1929. и 1930. години, површину шума приказује и по структурном облику, разврставајући шуме на: високе, средње, ниске и шикаре. Поглавље о шумарству у статистичким годишњацима за 1932. и 1933. годину није имало никакве измене и допуне. У статистичком двобројју за 1934. и 1935. годину ово поглавље проширује се табеларним приказом површинског стања шума по врстама дрвета и старости. Овакав образац публиковања података задржан је све до 1940. године, када се објављује број шумских господарстава према величини и приказује површина шума према власничкој структури.

Попис односно процена шумског фонда извршена је 1929, 1932. и 1938. године и приказана је по тадашњим бановинама

Forestry statistics published the first data on the forests resources in 1925. According to then valid data, the area of the Kingdom of SCS under forests extended over 7 040 000 ha.

1929 Statistical Yearbook contained the data on forestation areas and on the amounts spent for the purpose of rocky soil (karsts), wastelands and sandy terrains. The following statistical yearbook, 1930, extended the presentation of forests by specifying the sowing (kilos) and planting (pieces). 1931 Statistical yearbook, apart from the stated presentations of 1929 and 1930, showed the forests areas by the structure of species, i.e. 'high, medium, low and bushes'. The forestry chapters within the statistical yearbook of 1932 and 1933 featured no changes or supplements. The double issue of 1934 and 1935 extended the presentations by offering the tables of the data on forest areas by species and age. This form of data presentations was applied up to 1940, when published was the number of forest holdings by size and the forest areas by ownership.

The censuses, i.e. estimations of forest resources were executed in 1929, 1932 and 1938, distributed by *banovina* regions of the Kingdom of Yugoslavia. The discrepancies of the data on

Краљевине Југославије. Разлике које се појављују у подацима о површини шума последица су различитог методолошког третмана шума и различитог степена тачности утврђивања њихове површине.

У табели која следи приказана је површина Србије под шумом, с тада важећом територијалном поделом (на бановине). Међутим, ове податке треба узети с резервом зато што је једино Моравска бановина у целости била у саставу садашњих граница Србије. Подаци о површинама шума за Дринску, Зетску, Вардарску и Дунавску бановину приказани су сразмерно процентуалном учешћу ових бановина у садашњим границама Србије.

forest areas were due to different methodology and the precision of area measurements.

In the table below presented was the Serbian area under forests according to then valid territorial distribution into *banovina* regions. However, these data are to be regarded with reserve, since it was only the Moravska *banovina* region that was fully within the Serbian boundaries as nowadays valid. The data on forest areas of the *banovina* regions Drinska, Zetska, Vardarska and Dunavska were presented in proportion to the percentage share of these regions in the present day Serbian territory.

11.2. Површина шума и процентуално учешће у укупној површини, по бановинама, 1918-1941.
Forest areas and share (%) in total land, by *banovina* regions, 1918-1941

Бановине	1929		1932		1938		Banovina regions
	површина шума, ha *Forest area, ha*	учешће у укупној површини, % *Share in total land, %*	површина шума, ha *Forest area, ha*	учешће у укупној површини, % *Share in total land, %*	површина шума, ha *Forest area, ha*	учешће у укупној површини, % *Share in total land, %*	
Укупно	**1 938 501**	**21,8**	**2 009 402**	**22,5**	**1 890 588**	**21,2**	**Total**
Дринска	440 716	36,8	447 311	37,3	441 381	36,8	Drinska
Зетска	309 054	36,1	317 451	37,0	295 106	34,4	Zetska
Вардарска	395 251	29,5	425 467	31,8	291 350	21,7	Vardarska
Дунавска	150 158	5,2	197 062	6,8	229 578	7,9	Dunavska
Моравска	643 322	24,5	622 111	23,7	633 173	24,2	Moravska

Период после Другог светског рата
Period after World War II

Прво снимање шумског фонда после завршетка Другог светског рата (брзу инвентаризацију) спровело је Савезно министарство пољопривреде и шумарства 1947-1948. године. Подаци су објављени као стање шумског фонда 1947. године. Попис шумског фонда 1953. године спровели су Савезни завод за статистику и заводи република и аутономних покрајина. Овај попис је представљао ревизију и побољшање података добијених брзом инвентаризацијом. Статистички подаци о шумском фонду који су 1958. године објављени као подаци пописа шумског фонда добијени су обрачунима, коришћењем тачније утврђених површина шума и запремине дрвне масе из брзе инвентаризације шума.

Попис шумског фонда 1961. године јесте први комплетан попис шума који је спровела статистичка служба. Примењен је билансни метод за уређене шуме и процена дрвне масе и прираста за неуређене шуме. У попису шумског фонда из 1979. године примењен је метод саморегистрације за шуме за које постоје важећи уређајни елаборати (шумско-привредне основе), и метод процене за шуме које немају важеће уређајне елаборате.

In 1947-1948 the Federal ministry of agriculture and forestry executed the first registration of the forest resources (fast inventory) after the World War II and the data were officially published as the forest fund state as of 1947. In 1953 the Federal Statistical Office and the offices of the republics and autonomous provinces conducted the census of forests. This was the revision and the improvement of the data compiled by fast inventory. The statistics of forests that in 1958 were published as the data of the census of forests were obtained by the calculations, using more precise data on forest areas and timber volume from the fast inventory of forests.

The 1961 census of forests was the first complete census of forests that statistical service rendered. Applied were the balance method for organized forests and the estimations of timber and increase for non-organized forests. In the census of forests of 1979 we applied the method of self-registration for the forests with existing valid design elaborations (forest-economic principles) and the method of estimation for the forests without valid design studies.

У 2007. години урађена је национална инвентура шума у Србији. По захтеву Министарства пољопривреде, шумарства и водопривреде, Управа за шуме је предложила и финансирала пројекат, који је технички урађен у сарадњи са Шумарским факултетом у Београду. Норвешка влада је финансирала пилот пројекат који је спроводила Норвешка шумарска група. У оквиру пилот пројекта дефинисана је методологија, извршена обука кадрова и спроведена провера рада и квалитета података на терену. Подаци о површини и дрвној маси добијени националном инвентуром шума не обухватају податке са територије АП Косово и Метохија.

In 2007 the national inventory of forests was carried out. On request by the Ministry of agriculture, forestry and water management, the forest administration proposed and funded the project, which was technically implemented in cooperation with the Faculty of forestry of Belgrade. The Government of Norway funded the pilot project that was conducted by the Forestry group of Norway. Within the pilot project the methodology was defined, the staff was trained and operations and data quality were subject to field tests. The areas and timber mass data obtained through the national inventory do not include the data for the AP Kosovo and Metohia.

11.3. Стање шума, по површини и дрвној маси, према пописима шумског фонда, 1953, 1958, 1961, 1979. и националне инвентуре шума 2007.
Forests: area and timber mass, by census of forests of 1953, 1958, 1961 and 1979 and national inventory of forests, 2007

	Површина, хиљ. ha *Area, ha thousand*	Дрвна маса, хиљ. m^3 *Wood mass, m^3 thousand*		Површина, хиљ. ha *Area, ha thousand*	Дрвна маса, хиљ. m^3 *Wood mass, m^3 thousand*
1953	2 110	118 594	1979	2 313	235 003
1958	2 321	168 174	2007[1)]	2 252	362 487
1961	2 270	216 531			

[1)] Без података за Косово и Метохију.

[1)] Excluding data for Kosovo and Metohia.

Публиковање статистичких података о шумарству настављено је после Другог светског рата, уз одговарајуће измене. У статистичком годишњаку из 1951. године, у поглављу Шумарство, површина под шумом приказана је према власништву, типовима, узгоју и стању шума, према врсти дрвећа и према добним разредима. Дрвна маса приказана је на два начина: према врсти узгоја и власништву и према врсти дрвећа. У односу на дебљинске разреде приказана је и дрвна маса у пребирним шумама. Објављени су и подаци о годишњем прирасту дрвне масе на пању, а дат је и приказ искоришћавања шума према сортиментној структури. Подаци о потрошњи дрвета, као и о врстама ложишта у сеоским домаћинствима, такође се могу пронаћи у овој публикацији. Статистички годишњак из 1954. године претрпео је извесне промене. Придодат је табеларни преглед извоза шумских сортимената на главна стоваришта и производње шумских сортимената по месецима.

У статистичком годишњаку за 1955. годину проширен је обухват приказа у шумарству, па је тако придодат и приказ узгоја шума у виду пошумљавања (ha) и попуњавања (ha), као и приказ утрошеног семена (kg). Статистика шумарства у овом годишњаку први пут објављује податке и искоришћавању споредних шумских производа; приказују се подаци о лову, у облику бројног стања дивљачи, и број одстрељене дивљачи – по врстама. Овај годишњак, за разлику од претходних, садржи податке о грађевинским објектима у шумарству, као и приказ индустријске сече и израде шумских сортимената у шуми. Одређене измене у поглављу о шумарству спроведене су и у статистичком годишњаку из 1956. године, где су приказани посечена дрвна маса на пању и извршиоци сече, а објављују се и подаци о штетама у шумама.

Године 1963. уведено је посебно (редовно) статистичко истраживање ШУМ-13, годишњи (од 1993. г. трогодишњи) извештај о променама у површинама шума. Ово истраживање омогућило је бољи увид у површинско стање шума. На основу података из овог истраживања, у следећој табели приказана је површина шума у Србији у периоду од 1963. до 1992. године.

The publishing of forestry statistics was continued after the World War II, however with certain changes introduced. In the statistical yearbook of 1951, the Forestry chapter, forest areas were shown by ownership, types, growing and status of forests, by species and by age classes. Timer felled was shown in two aspects: the type of growing and ownership and the species. Relative to thickness classes, timber was shown as in cleared forests also. Published were the data on annual increase of timber per stump and also the presentation of forest exploitation by assortment structure. The data on timber consumption and the types of heating in rural households were also offered in this publication. The Statistical Yearbook, 1954, was changed in certain views. Included were the table presentations of exports of forest assortments to the principal stocks and of the manufacture of forest assortments by months.

The 1955 statistical yearbook featured an extended coverage of forestry presentations: added was the presentation of forest growing by forestation (ha) and by filling clearings (ha), as well as of the seeds used (kg). The forestry statistics for the first time here published the data on the usage of forestry by-products; the data on hunting, i.e. the number of game and the number of hunted game by species.

This yearbook, in difference to the previous, included the data on constructions in forestry and also the presentation of industrial felling and assortments produce in forests. Certain changes were introduced in the 1956 statistical yearbook, where presented were the felled timber volume at stump and the lumberjacks. Also added were data on the damages to forests.

In 1963 incepted was a separate, regular statistical survey, *SUM-13,* the annual report (from 1993 conduced once in three years) on the changes of forest areas. This survey facilitated a better inspection into the forest areas status. According to the data of this survey, in the table below showed were the forest areas of Serbia from 1963 to 1992.

11.4. Површина шума, 1963-1992.
Forest area, 1963-2002

хиљ. ha / *ha, thousand*

	Србија - *Serbia*			
	укупно *Total*	централна Србија *Central Serbia*	Војводина *Vojvodina*	Косово и Метохија *Kosovo and Metohija*
1963	2 327	1 748	123	456
1964	2 339	1 759	125	455
1965	2 345	1 764	127	454
1966	2 351	1 770	127	454
1967	2 366	1 776	130	461
1968	2 370	1 780	130	460
1969	2 375	1 784	131	460
1970	2 384	1 792	132	460
1971	2 327	1 755	146	426
1972	2 360	1 787	143	429
1973	2 341	1 768	143	430
1974	2 337	1 759	141	438
1975	2 386	1 804	140	442
1976	2 381	1 803	138	440
1977	2 404	1 832	137	436
1978	2 409	1 838	135	436
1979	2 419	1 848	135	437
1980	2 418	1 862	116	438
1981	2 387	1 821	128	438
1982	2 410	1 856	116	439
1983	2 438	1 868	125	445
1984	2 462	1 886	133	443
1985	2 471	1 892	134	445
1986	2 422	1 887	104	431
1987	2 433	1 888	104	442
1988	2 435	1 886	108	441
1989	2 469	1 893	136	440
1990	2 478	1 898	140	440
1991	2 451	1 889	138	424
1992	2 278	1 884	139	255

У табели која следи, на основу истраживања ШУМ-13 (извештај о променама у површинама шума), приказано је кретање промена површина шума у Србији.

In the following table, pursuant to the survey SUM-13 (the report on forest areas changes) we presented the changing trends of the Serbian forest areas.

11.5. Промене у површини шума, 1993-2005.
Changed forest areas, 1993-2005

хиљ. ha / *ha, thousand*

	Србија - *Serbia*			
	укупно *Total*	централна Србија *Central Serbia*	Војводина *Vojvodina*	Косово и Метохија *Kosovo and Metohija*
1993	2 430	1 867	421	142
1996	2 386	1 833	411	142
1999	1 985	1 838	147	...
2002	1 950	1 803	147	...
2005	1 984	1 821	163	...

Поглавље Шумарство објављено у најновијем статистичком годишњаку подељено је на неколико делова који садрже аналитички главне радове и показатеље у шумарској струци.

Поред приказа површинског стања шума у Србији, серијски се приказује и искоришћавање, тј. сеча шума на годишњем

The Forestry chapter of the latest statistical yearbook was divided into several parts, containing analytical presentations of the principal operations and indicators of forestry.

Along with the presented area of forests of Serbia, offered was the serial presentation of exploitation, i.e. the felling of forests annu-

нивоу, за приватне и државне шуме. Такође, серијски се приказује вештачко пошумљавање – по категоризацији власништва, а индекс физичког обима продаје и продаја шумских сортимената у номиналном износу, с одговарајућим графиконима. Детаљно се приказују радови на гајењу шума и подаци о површинама ловишта, ловцима и ловним објектима, као и подаци о бројном стању дивљачи и одстрељеној дивљачи – по врстама. Податке о шумским путевима, превозним средствима и расположивој механизацији, као и детаљан опис штета у шумама, статистика шумарства редовно, сваке године, објављује у статистичком годишњаку.

Статистика шумарства сваке године објављује билтен и три годишња саопштења (о штетама у шумама, о гајењу шума и о сечама у шумама). Такође, редовно прати, у месечној периодици, и кретања производње и продаје шумских сортимената у државним шумама.

Извори података који су коришћени приликом израде овог поглавља налазе се у статистичким годишњацима Краљевине Србије објављеним у периоду од 1896. до 1910. године, статистичким годишњацима Краљевине Југославије објављеним у периоду од 1929. до 1940. године, статистичким годишњацима ФНРЈ за 1954, 1959. и 1962. годину и Стогодишњаку, који је издао Савезни завод за статистику. Коришћени су, такође, и билтени шумарства за 1993, 1996, 1999. и 2002. годину.

ally, for private and state-owned forests. Also we gave the serial presentation of artificial forestation, by ownership categories, and the index of physical volume of sales and the sales of forests assortments in nominal terms, followed by respective. The growing of forests and the data on hunting areas, hunters and hunting facilities, as well as the data on the number of game and hunted game were given in more details. Within statistical yearbooks, forestry statistics regularly publish the data on forest roads, transport vehicles and mechanization available and also the detailed description of damages to forests.

Forestry statistics each year publish the bulletin and three annual communications (on damages to forests, on forest growing and on forest felling). Also statistics provide for regular, monthly surveys of the trends of production and sales of forest assortments of the state-owned forests.

The sources of data in creating this chapter were the statistical yearbooks of the Kingdom of Serbia, published from 1896 to 1910, the statistical yearbooks of the Kingdom of Yugoslavia for the period from 1929 to 1940, the statistical yearbooks of the FNRY for 1954, 1959 and 1962 and the Centenary book, edited by the Federal Statistical Office. Applied were also the bulletins of forestry for 1993, 1996, 1999 and 2002.

Површина шума у укупној површини општина
Forests' area in the total area of municipalities

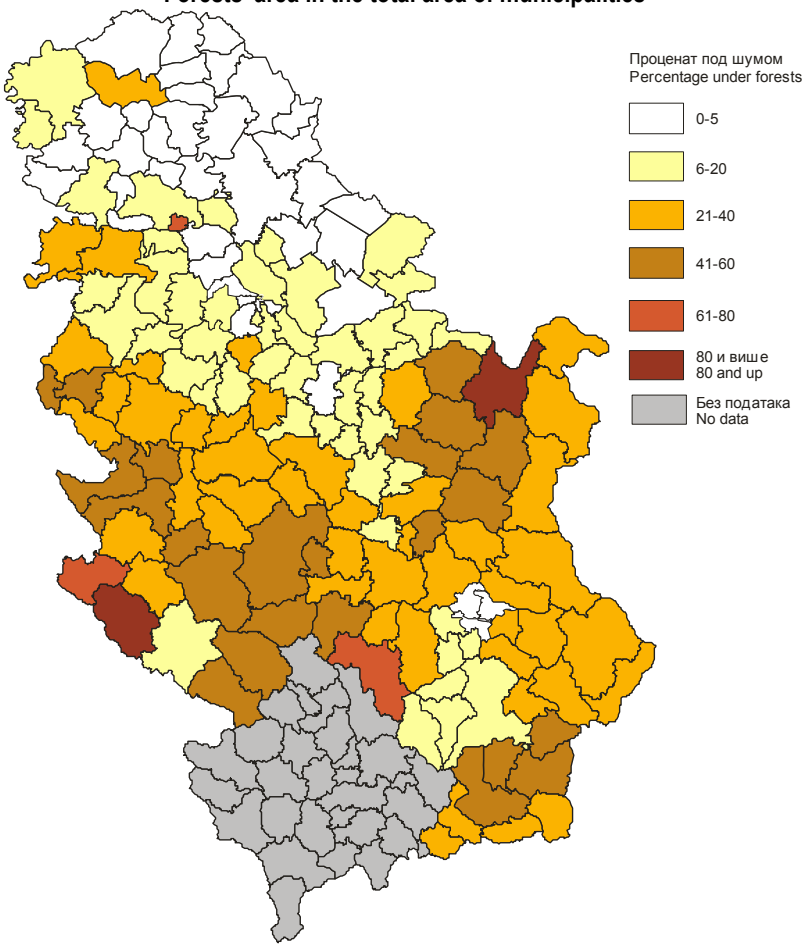

ИНДУСТРИЈА - INDUSTRY

12

Једну од главних тешкоћа за приказ индустријског развоја Србије представља оскудица у статистичким подацима пре Другог светског рата. Први званични статистички подаци о индустријској производњи датирају из 1888. године и односе се на производњу пива и брашна. Тек је 1893. године број информација о индустријској активности нешто већи; обухваћена је производња угља и дат је први списак индустријских радњи. 1893. године пописано је 26 индустријских радњи са 837 запослених. Индустријске радње су се бавиле прерадом гвожђа, браварством, производњом сапуна, мастила, шподијума, туткала, викса, шпиритуса и других хемијских производа, затим столаријом, дрводељством, корпарством, производњом сода-воде, ликера, алеве паприке, клањем говеда, свиња и пернате живине, производњом вунених тканина и вунених гајтана, прерадом коже и израдом опанака. До Првог светског рата број индустријских радњи се повећавао, а такође се повећавала и разноликост њихових активности јер је српско друштво тежило укључивању у европске токове индустријске производње. Да би се омогућио развој индустрије, било је неопходно да се усвоје европски стандарди, те је Србија приступила Метарској конвенцији 1879. године као седма потписница по реду, а 1889. године је од Конвенције преузела своје прве примарне еталоне – еталон метар и еталон килограм, чиме се активно укључила у међународну метролошку делатност. Србија је приступила и Латинској унији за заштиту индустријске својине, те је 1884. године правно регулисала заштиту индустријских жигова, ознака и модела.

На напредак у развоју индустрије велики утицај имала су техничка и технолошка достигнућа. Примена техничких и технолошких достигнућа требало је да доведе Србију у ред напредних земаља и захтевала је да се у Србији упосле први инжењери. Као државни службеници, своје деловање започињу 1834. Франц Јанке и Франц Кордона као први инжењеристранци (правителствени инджинири), а као први инжењер-Србин "из прека" Атанасије Николић. Касније су по окрузима формирани инжењерски тимови.

Области у којима су инжењери у Србији прво почели да делују биле су војна производња као прва савремена индустрија у Србији, прва тополивница у Београду и тополивница у Крагујевцу, регулисање водотокова, коришћење рудног богатства, градња прве српске железнице Београд-Ниш, остварења у геодезији и картографији, израда текстила, фабрика вагона и гвоздених конструкција, формирање акционарског рударско-топионичарског друштва 1913. и друго. Касније се развијају радионице, фабрике и индустрије као што су радионице пераћег и мирисног сапуна, цементаре, неколико пивара, фабрика металне робе, фабрика плеханог намештаја, фабрика коже, фабрика обуће, фабрика машина и гвоздених конструкција, прехрамбена индустрија и друге. Поједини региони Србије били су познати у свету по неким развијеним индустријама. Тако се, на пример, на почетку текстилне ере Лесковца, званог "српски Манчестер", спомињу гајтанара К. Или-

The presentation of the industrial development of Serbia was a temptation mainly due to shortage of statistical data for the period before the World War II. The first official statistics on industrial production originate from 1888 and related to the production of beer and flour. It was only in 1893 that the number of data on industrial activities became somewhat larger; covered was the production of coal and the list of industrial workshops was offered for the first time. In 1893 the number of 26 industrial workshops were registered, with 837 employees. Industrial workshops dealt with iron processing, locksmith production, the production of soaps, ink, sodium, glue, alcohols and other chemical goods, then with wood processing, carpentry, wickerwork, the production of soda-water, liqueurs, ground chilies, the production of beef, pork and poultry meat, woolen fabrics and threads production, leather processing and footwear production. Towards the First Serbian uprising the number of industrial workshops gradually increased and also their activities grew versatile. The Serbian society was inclined to get included into the European trends of industrial production. In order to facilitate the industrial development, it was necessary to adopt the European standards. Therefore in 1879 Serbia became the signatory to the Metering Convention, as the seventh member and in 1899 Serbia adopted the first primary etalons – etalon meter and etalon kilogram, and so got actively included in the international metering activities. Serbia also became member of the Latin union for industrial property protection and in 1884 Serbia legally stipulated the protection of industrial seals, trademarks and models.

The industrial development was mostly induced by large technical and technological discoveries and achievements. The application of technical and technological discoveries and achievements was expected to lead Serbia into the order of advanced, developed countries and also the first generations of engineers were required. In 1834, as civil servants Franc Janke and Franc Kordona started their missions as the first generation of engineers of foreign origin and Atanasije Nikolić as the first engineer of Serbian origin, from across the border, i.e. *'iz preka'*. Later on, teams of engineers were formed in the districts of Serbia.

The areas in which the engineers of Serbia first got engaged were military industry, as the first modern industry branch in Serbia, the first cannon fieldpieces manufacturer of Belgrade and the cannon fieldpieces manufacturer of Kragujevac, waterway regulation, exploitation of ores, construction of the first Serbian railways of Belgrade – Niš destination, achievements in geodesy and cartography, textiles production, factories of wagons and ironmongery, the foundation of the first joint stock mining and ore processing company in 1913, etc. Later on developed were workshops, factories and industries, such as soaps manufacturing shops, cement factories, several breweries, hardware factories, metal furniture factory, leather manufacturer, footwear manufacturer, machine and metal constructors, food processing industry, etc. Certain Serbian regions were worldwide known for

ћа из Власотинаца на Козарачкој реци из 1890. године, као и Прво лесковачко акционарско друштво за прераду кудеље и лана (1901) и фабрике тканина Г. Петровића и компаније из Лесковца (1906).

У лето 1884. године пуштена је у рад прва инсталација динамоелектричног осветљења у Србији. Инсталација је била постављена у Војнотехничком заводу у Крагујевцу. Била је то идеја младог инжењера Тодора Тоше Селесковића, пионира електрификације у Србији, с намером да се осветли погон нове чаурнице и омогући производња и у ноћним сатима. Инжењер Селесковић је био ангажован и на подизању прве хидроцентрале у Србији, која је подигнута у склопу нове Барутане "Обилићево" код Крушевца, на реци Расини. Турбине за ову електрану биле су произведене у Заводу у Крагујевцу. У првим годинама електрификације електрична енергија била је скупа и није била приступачна свима. Струја се углавном користила за осветљење, а мање за моторни погон (млинова, ткачких машина и сл.). Тим потребама прилагођавао се и рад електричних централа. Једне су радиле "од заласка сунаца до изласка сунца", дајући грађанима струју за осветљење, а дању за погон млинова и ткачких машина, док су друге радиле само у вечерњим сатима, а зими и у јутарњим сатима, јер није било интереса за коришћење дневне струје. С појавом разних електричних апарата, а посебно с порастом броја погонских електромотора и сл., електричне централе прешле су на рад свих 24 сата већ 1933. године.

Између два светска рата знатно је повећан број података о индустријској производњи, међутим једино је рударска и топионичарска производња детаљно приказана по бановинама. Први општи попис прерађивачких индустријских предузећа који је до краја био систематски спроведен извршен је тек 1934. године. За овај период је карактеристично да су под термин "индустрија" потпала и предузећа која би се у једној високоразвијеној индустријској земљи вероватно третирала као занати, а дефиниција индустријског предузећа није прецизирана ниједним позитивно правним прописом. Статистичка документација, која има за циљ да прикаже структуру производне делатности, базирана је на појму "творница". Творница је део предузећа (фирме) који представља самосталну производну целину и има производну делатност различиту од других делова предузећа. Подела производне делатности на екстрактивну индустрију, прерађивачку индустрију и грађевинарство, а затим и подела у оквиру прерађивачке делатности, потпуно је прилагођена подели коју је препоручило Друштво народа. Али, статистика производних делатности није била централисана код једног надлештва, већ се свака од њих водила у оквиру надлежног министарства: статистика екстрактивне производње у оквиру Министарства шума и рудника, а статистика прерађивачке делатности у оквиру Министарства трговине и индустрије.

Производна делатност је читаве две деценије након Првог светског рата била базирана на либералистичким концепцијама, чак и у годинама после светске привредне кризе од 1929. године. Тек од средине тридесетих година појава монопола постаје из године у годину све чешћа.

У међуратном периоду дошло је до напретка у процесу индустријализације. Развијају се ваздухопловна индустрија, у прехрамбеној индустрији производња шећера, пива, слада, чоколаде, сирћетне киселине; хемијска индустрија; индустрија дрвета и хартије; текстилна индустрија; индустрија неметалних минерала и метална индустрија.

Током Другог светског рата оштећени су многи производни капацитети. Одмах након рата почело се са оспособљава-

the branches developed. For example, at the beginning of the textile era of Leskovac, so-called “Serbian Manchester”, recorded were the cable workshop of K. Ilić of Vlasotince at the Kozaračka river (1890) and the First textile joint stock company of Leskovac (1901) and the textile factory of G. Petrović and the companies of Leskovac (1906).

In summer 1884 the first installation of dynamoelectric lighting in Serbia was put into operation. The installation was launched at the Military-engineering institute of Kragujevac. This was the original idea of a young engineer, Todor Toša Selesković, the pioneer of the electrification of Serbia. The intention was to light up the new ammunition plant and facilitate the production procedure at nights. Selesković was also engaged in the project of the first hydropower plant of Serbia, which was erected within the new Gunpowder plant “Obilićevo”, located near Kruševac, at the Rasina river. The turbines for the plant were previously produced at the Institute of Kragujevac. In the first years of electrification of Serbia, the electricity price was high and not available to everyone. Electricity was mainly used for lighting purposes; it was less used for engine drives (mills, weaving machines, etc.). The work of the electric power plants was adjusted to these requirements. Some plants were in operation “from the sunset to the sunrise”, providing lighting for households and daily providing power for mills and weaving machines, while the others were put into operation in evenings, and in mornings during winter, since daily consumption of electricity was not required. With the new electric appliances introduced and specially as the number of electric motor drives increased, as soon as in 1933 the electric power plants transferred to 24-hour daily operation.

Between the world wars, the volume of data on industrial production increased, however only the mining and ore processing industries were presented in more details, by *banovina* regions. The first general and systematic enumeration of manufacturing companies was carried out only in 1934. Characteristic for this period was that under the term ‘industry’ anticipated were also the companies, i.e. enterprises that in a highly developed country would be probably regarded as crafts, and the definition of industrial enterprise as not precisely stipulated by any positive legal act. Statistical records, envisaged to present the production activity structure, anticipated the concept of ‘factory, works’. Factory was assumed as a part of a company, i.e. enterprises that presented an independent production unit and featured a different production activity in relation to other enterprise parts. The division of production into extractive industry, manufacturing and construction and further divisions within manufacturing were wholly adjusted according to the recommendations of the Alliance of nations. However the statistics of production activities were not centralized and each industrial branch was in charge of the respective ministry: extractive production statistics was kept with the Ministry of forestry and mining and the statistics of manufacturing was maintained with the Ministry of trade and industry.

For twenty years after the World War I production activity was based on liberal conceptions, even in the years after the world economic crisis of 1929. Only from the mid-thirties the appearance of monopoly became gradually more usual.

During the period between the world wars, the industrialization process was developed. Developed were aviation industry; sugar, beer, malt, chocolate and acetic acid manufacturing within food processing industry; chemical industry; wood and paper manufacturing; textile industry; non-metal minerals manufacturing and metal processing industry.

њем оштећених електроенергетских постројења и индустрије, тако да је 1946. године произведено 323 GWh електричне енергије и омогућено да се премаши потрошња електричне енерије из 1939. године. У наредном периоду изграђен је низ енергетских објеката који су омогућили интензивну електрификацију, пораст стандарда и рад обновљених и нових индустријских објеката. Проценат електрификираних домаћинстава у Србији износио је 1960. године 55,8%, 1971. године 82,8%, а 1981. године 95,8%. Потпуна електрификираност остварена је у Војводини 1981. године.

После Другог светског рата експанзија индустрије трајала је непрекидно до 1989. године, када је дошло до дубоког пада производње услед ратом уништених фабрика, суженог тржишта, декомпозиције великих система, власничке трансформације, недостатка новца, пословања без технолоших и економских принципа, као и неизвесности за инвестирање.

До 1951. године статистику индустрије водило је статистичко одељење Министарства индустрије. Индустријска статистика била је саставни део планских и оперативних евиденција и њен основни задатак био је праћење извршења плана. Од 1952. године она је концентрисана у јединствену службу коју води Републички завод за статистику. Од тада до данас организациони основи индустријске статистике нису се променили. Статистика индустријске производње прикупља податке о индустријској производњи у производним јединицама предузећа регистрованих у индустријској делатности и делова неиндустријских предузећа који обављају индустријску делатност. За прикупљање података користи се Номенклатура индустријских производа као јединствени стандард. Од 1948. до 1951. године коришћена је Привремена номенклатура индустријских производа и услуга за месечно праћење индустријске производње. У програм статистичких истраживања за 1952. годину уведено је истраживање Годишњи извештај индустрије, и за то истраживање припремљена је номенклатура са 2033 индустријска производа, док је за месечно праћење индустријске производње постојала номенклатура са око 1000 индустријских производа. Номенклатуре различите по обиму, за месечно и годишње прикупљање података, користиле су се до 1984. године, када је почела да се користи номенклатура јединствена за оба истраживања. У нашем статистичком систему, од 1. јануара 2001. године примењује се Класификација делатности која за основ има Класификацију делатности Европске уније (*NACE, rev. 1*). Промена класификације делатности условила је измену и осталих статистичких стандарда. Од 2001. године за годишње прикупљање података о индустријској производњи, а од 2004. године за месечно прикупљање података о индустријској производњи примењује се Номенклатура индустријских производа која је усклађена како са Класификацијом делатности, тако и са Класификацијом производа по активности (*CPA*) Европске уније. Најновија Номенклатура индустријских производа и услуга има 4420 позиција, које представљају производ, групу производа или индустријску услугу.

Литература: *Век електрике 1893-1993*, издавач Електропривреда Србије; *Инжењери у Књажеству/Краљевини Србију од 1834. г. до завршетка Првог светског рата*, Шолаја, В., Магдиц, А., Београд 1994; *Индустрија Југославије 1918-1938,* Стеван М. Куколеча, Балканска штампа А. Д., Београд 1941.

During the World War II a great number of production plants were destroyed. Soon after the war started was the process of rebuilding the demolished electric power plants and industrial capacities; so in 1946 electricity production amounted to 323 GWh, which lead to higher electricity consumption than in 1939. In the forthcoming period a series of power plants were built and that facilitated intensive electrification, higher living standard and the operations of rebuilt and new industrial facilities. The percentage of electrified households of Serbia in 1960 equaled to 55.8%, in 1971 – 82.8% and in 1981 – 95.8%. The complete electrification in Vojvodina was achieved in 1981.

After the World War II, the industrial expansion was a continual process until 1989, when the Serbian production rapidly fell due to the destruction of production capacities in wars, narrowed market, the decomposition of large systems, the transformation of ownership, money deficiency, business activities without technological and economic principles and also uncertain perspective for investments.

Up to 1951 the statistical division of the Ministry of industry managed industrial statistics. Industrial statistics were included in program designs and operation records and the main purpose was to follow the execution of programs. From 1952 industrial statistics was concentrated into a unified service, managed by the Statistical Office of the Republic of Serbia. Then from the organizational grounds of industrial statistics remained unchanged. The statistics of industrial production compile the data on industrial production, i.e. turnout of production units of enterprises registered in industry branch and of the parts of non-industry enterprises that conduct industrial activity. For the data compilation, applicable is the Nomenclature of industrial products as a uniform standard. From 1948 to 1951 applied was the Interim nomenclature of industrial products and services for monthly surveying of industrial production. The program of statistical surveys in 1952 introduced the Annual survey of industry and for this survey edited was the nomenclature of 2033 industrial items, while for monthly surveys of industrial production applicable was the nomenclature of about 1000 industrial items. The nomenclatures of different volumes, for annual and monthly data compilations, were in use until 1984, when a unified nomenclature was introduced for the both types of survey. In our statistical system from 1 January 2001 we have applied the Classification of activities, which is based on the Classification of activities of the European Union *(NACE, rev. 1)*. The change of the Classification of activities induced the change of other statistical standards. From 2001 for the annual survey of industrial production and from 2004 for monthly compilations of data on industrial production, we have applied the Nomenclature of industrial products that was adjusted both to the Classification of activities and to the EU Classification of products by activities (*CPA*). The latest Nomenclature of industrial products and services feature about 4420 items that present product, group of products or industrial service.

Bibliography:

A century of electricity, 1893-1993, published by the Electric Power Industry of Serbia (Elektroprivreda); *Engineers in the Principality/Kingdom of Serbia from 1834 to the end of the World War I,* Šolaja V., Magdic A., Belgrade 1994; *Industry of Yugoslavia, 1918 – 1938,* Stevan M. Kukolleča, *Balkanska štampa*, Joint stock Co, Belgrade, 1941.

Период до Првог светског рата
Period before World War I

12.1. Производња одабраних индустријских производа, 1988-1910.
Production of selected industrial products, 1888-1910

	Камени угаљ, t *Hard coal, t*	Мрки угаљ, t *Brown coal, t*	Лигнит, t *Lignite, t*	Пирит, t *Pyrite, t*	Бакарна руда, t *Copper ore, t*	Олово-цинкова руда, t *Lead-zinc ore, t*	Антимон руда, t *Antimony ore, t*
1893	88 276[1)]	264 475	....	....	143	73	....
1894	2 065[1)]	55 958	2 6104	....	5 002	....	....
1895	1 426[1)]	41 008	1 9537	....	1 982	....	....
1896	11 948[1)]	17[1)]	5 842[1)]	....	5 202	....	....
1897	10 198	21[1)]	2 254[1)]	....	4 863	....	....
1898	13 057	54 077	26 390	....	3 797	....	....
1899	21 584	69 684	25 948	....	5 532	....	....
1900	55 559	77 644	22 492	....	...	....	....
1901	44 275	99 053	26 713	....	...	175	....
1902	35 888	89 254	28 612	....	2 520	57	....
1903	40 962	92 567	26 298	....	....	....	....
1904	435 200[1)]	1 085 850[1)]	310 760[1)]	....	500	....	....
1905	47 848	105 647	30 906	....	....	....	....
1906	63 508	134 391	39 608	....	....	10	320
1907	53 139	172 795	42 382	....	....	40	404
1908	61 133	179 098	55 894	32 727	....	716	892
1909	51 132	162 176	78 992	21 627	....	315	153
1910	40 109	158 929	77 652	36 835	....	1 031	325

Извор: На следећој страни.
[1)] Податак је проверен. У литератури не постоји објашњење за одступање у односу на остале податке из серије.

Source: *See the next page.*
[1)] Checked data. No available explanation for discrepancy relative to the other data of the series.

Производња цемента, 1902-2006.
Cement production, 1902-2006

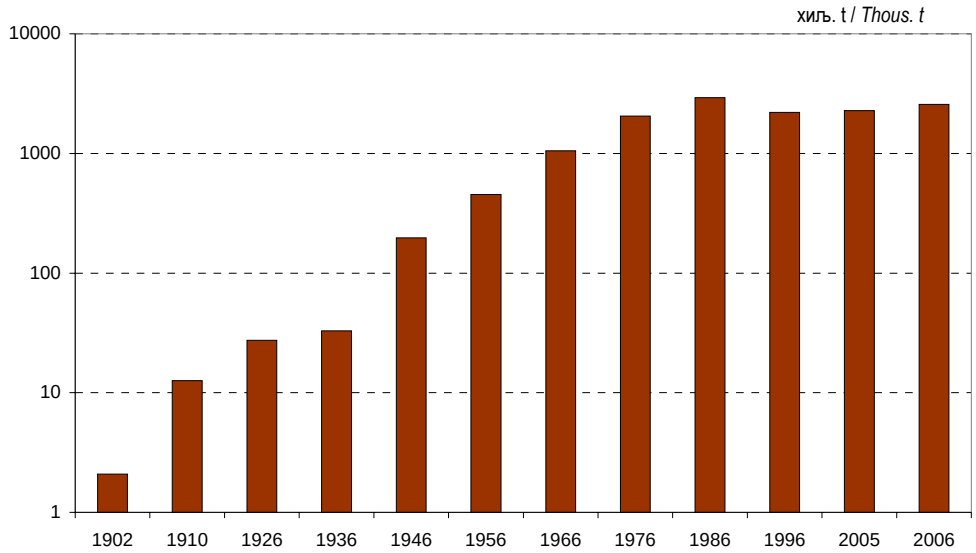

12.1. Производња одабраних индустријских производа, 1888-1910. (наставак)
Production of selected industrial products, 1888-1910 (continued)

	Цемент, t *Cement, t*	Злато, kg *Gold, kg*	Сребро, kg *Silver, kg*	Пиво, hl *Beer, hl*	Ракија, hl *Brandy, hl*	Алкохол (технички), kg *Alcohol, technical, kg*	Самлевено брашно и др. производи, kg *Milled flour and other items, kg*
1888	....	....	....	42 055	...	...	30 559
1889	....	....	....	38 971	...	...	34 097
1890	....	....	....	45 744	...	...	33 191
1891	....	....	....	43 046	...	...	37 858
1892	....	....	....	49 975	...	...	46 869
1893	....	....	....	55 205	...	...	50 813
1894	....	....	....	65 701	...	55 267	47 879
1895	....	....	....	61 362	...	70 351	56 064
1896	....	....	....	55 378	...	72 128	57 790
1897	....	....	....	55 010	...	64 998	56 562
1898	....	....	....	68 421	...	84 724	44 381
1899	....	1	2	69 672	...	91 016	47 055
1900	....	....	....	70 754	...	102 919	52 252
1901	....	30	10	62 860	...	141 769	62 027
1902	2 095	19	21	70 776	...	137 178	61 074
1903	4 698	11	....	76 199	...	119 129	78 284
1904	52 500[1)]	89	48	75 665	314 589	115 107	82 156
1905	....	....	....	68 479	366 793	115 762	79 069
1906	9 236	140	3	81 852	207 448	119 855	90 198
1907	7 044	149	35	89 558	202 803	186 664	116 583
1908	11 074	191	823	108 398	...	199 986	125 026
1909	13 464	268	780	112 336	...	231 526	...
1910	12 655	303	....	127 049	227 076	283 442	...

Извори: *Статистички годишњак Краљевине Србије* за 1893, издање статистичког одељења Министарства народне привреде, Београд 1895, стр. 11, 165, 315 (за руде, јединица мере је kg, прерачунато у t); *Статистички годишњак Краљевине Србије* за 1894-1895, друга књига, издање статистичког одељења Министарства народне привреде, Београд 1898, стр. 258-261 (за руде, јединица мере је товар, прерачунато у t); *Статистички годишњак Краљевине Србије* за 1896-1897, друга књига, издање статистичког одељења Министарства народне привреде, Београд 1900, стр. 304-307, 349, 316, 315 (за руде, јединица мере је kg, прерачунато у t); *Статистички годишњак Краљевине Србије* за 1898-1899, четврта књига, издање Краљевско-српске управе државне статистике, Београд 1902, стр. 319; *Статистички годишњак Краљевине Србије* за 1901, шеста књига, издање Краљевско-српске управе државне статистике, Београд 1904, стр. 315, 349, 316; *Статистички годишњак Краљевине Србије* за 1905, десета књига, издање Краљевско-српске управе државне статистике, Београд 1907, стр. 355, 363, 269; *Статистички годишњак Краљевине Србије* за 1907-1908, дванаеста књига, издање Управе државне статистике, Београд 1913, стр. 443; *Статистички годишњак Краљевине Србије* за 1909 – 1910, тринаеста књига, стр. 432.

[1)] Податак је проверен. У литератури не постоји објашњење за одступање у односу на остале податке из серије.

Source: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia,* 1893, published by the statistical division of Ministry of national economy, Belgrade, 1895, pp. 11, 165, 315 (for ores, kg is measure unit, recalculated in tons); *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia,* 1894-1895, vol. 2, published by the statistical division of Ministry of national economy, Belgrade, 1898, pp. 258-261 (for ores, *tovar* is measure unit, recalculated in tons); *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia,* 1896-1897, vol. 2, published by the statistical division of Ministry of national economy, Belgrade, 1900, pp. 304-307, 349, 316, 315 (for ores, kg is measure unit, recalculated in tons); *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia,* 1898-1899, vol. 4, published by the Official statistics administration of the Kingdom of Serbia, Belgrade 1902, pp. 319; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia,* 1901, vol. 6, published by the Official statistics administration of the Kingdom of Serbia, Belgrade 1904, pp. 315, 349, 316; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia,* 1905, vol. 10, published by the Official statistics administration of the Kingdom of Serbia, Belgrade 1907, pp. 355, 363, 269; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia,* 1907-1908, vol. 12, published by the Official statistics administration, Belgrade 1913, pp. 443; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia,* 1909-1910, vol. 13, pp. 432.

[1)] Checked data. No available explanation for discrepancy relative to the other data of the series.

Период између два светска рата
Period between World War I and World War II

12.2. Производња одабраних индустријских производа, 1919-1939.
Production of selected industrial products, 1919-1939

	Камени угаљ, t *Hard coal, t*	Мрки угаљ, t *Brown coal, t*	Лигнит, t *Lignite, t*	Пирит, t *Pyrite, t*	Бакарна руда, t *Copper ore, t*	Олово-цинкова руда, t *Lead-zinc ore, t*	Антимон руда, t *Antimony, t*	Цемент, t *Cement, t*	Злато, kg *Gold, kg*	Сребро, kg *Silver, kg*	Магнезит, t *Magnetite, t*	Мрамор, t *Marble, t*
1919	20 674	35 637	32 388	....	16 016	....	....	968	....	....	....	135
1920	65 885	176 817	92 068	3 682	49 081	....	....	400	....	....	....	375
1921	74 916	231 681	91 445	27 900	75 576	....	396	14 926	....	....	....	875
1922	96 014	309 304	162 551	11 019	96 775	1 439	2 301	23 831	....	....	....	1 110
1923	134 644	375 747	224 844	25 834	123 243	....	535	29 600	....	....	....	1 987
1924	128 904	346 944	214 436	26 306	143 259	40	1 726	29 248	....	....	....	2 517
1925	177 192	364 974	229 262	28 988	176 058	12	579	36 395	....	....	....	2 194
1926	185 369	437 176	245 993	53 291	220 005	75	740	27 409	....	....	....	3 062
1927	258 429	452 693	219 898	56 457	287 940	100	1 162	....	....	....	....	3 070
1928	329 103	549 901	257 842	64 028	327 793	21	1 075	....	....	....	....	1 839
1929	376 614	609 402	223 056	60 080	329 282	5 826	675	....	....	....	....	3 084
1930	314 845	641 375	259 990	50 300	493 453	73 246	22	....	....	....	....	1 916
1931	355 750	600 912	275 682	29 495	456 780	290 693	....	58 291	....	....	....	3 100
1932	317 309	581 789	322 530	15 718	303 140	481 002	....	42 004	....	....	16 731	5 043
1933	325 598	532 493	261 947	20 770	564 870	563 321	....	30 952	2 204[1)]	54 003	13 363	2078
1934	325 628	569 673	320 412	22 513	662 015	625 774	....	31 290	2 305[1)]	60 110	25 086	2 499
1935	330 051	594 457	299 930	81 952	648 550	713 806	1 807	33 422	487	66	30 225	....
1936	361 268	611 344	233 559	35 200	609 490	849[1)]	8 087	32 931	571	89	20 521	6 301
1937	372 771	701 161	289 606	46 900	650 399	65 021[1)]	8 249	44 290	609	133	....	9 739
1938	392 884	728 283	362 650	45 900	759 561	68 571[1)]	15 282	89 832	592	345	7 366[1)]	9 265
1939	406 735	767 010	417 608	49 927	983 933	420	18 963	....	....	....	16 388	....

Извор: *Рударска и топионичарска статистика Краљевине Југославије* за 1919-1926, службено издање Министарства шума и рудника, Одељење за врховни рударски надзор, Београд 1938, стр. 12-30; *Рударска и топионичарска статистика Краљевине Југославије* за 1927-1930, службено издање Министарства шума и рудника, Одељење за рударство, Београд 1932, стр. 14-21; *Рударска и топионичарска статистика Краљевине Југославије* за 1931-1932, службено издање Министарства шума и рудника, Одељење за рударство, Београд 1936, стр. 106-109, 112-113, 116-117; *Рударска и топионичарска статистика Краљевине Југославије* за 1933-1934, службено издање Министарства шума и рудника, Одељење за врховни рударски надзор, Сарајево 1937, стр. 106-107; *Рударска и топионичарска статистика Краљевине Југославије* за 1935, службено издање Министарства шума и рудника, Одељење за врховни рударски надзор, Сарајево 1939, стр. 162-163, 166-167; *Рударска и топионичарска статистика Краљевине Југославије* за 1936-1937, службено издање Министарства шума и рудника, Одељење за врховни рударски надзор, Сарајево 1940, стр. 136-137, 140; *Рударска и топионичарска статистика Краљевине Југославије* за 1938, службено издање Министарства шума и рудника, Одељење за врховни рударски надзор, Сарајево 1941, стр. 194-195, 198; *Рударска и топионичарска статистика Краљевине Југославије* за 1939, службено издање Министарства шума и рудника, Одељење за врховни рударски надзор, стр. 186-188.

[1)] Податак је проверен. У литератури не постоји објашњење за одступање у односу на остале податке из серије.

Source: *Statistics of mining and ore processing of the Kingdom of Yugoslavia,* 1919-1926; edited by the Ministry of forests and mines, the Division of supreme mining supervision, Belgrade, 1938, pp. 12-30; *Statistics of mining and ore processing of the Kingdom of Yugoslavia,* 1927-1930; edited by the Ministry of forests and mines, Mining division, Belgrade, 1932, pp. 14-21; *Statistics of mining and ore processing of the Kingdom of Yugoslavia,* 1931-1932; edited by the Ministry of forests and mines, Mining division, Belgrade, 1936, pp. 106-109, 112-113, 116-117; *Statistics of mining and ore processing of the Kingdom of Yugoslavia,* 1933-1934; edited by the Ministry of forests and mines, the Division of supreme mining supervision, Sarajevo, 1937, pp. 106-107; *Statistics of mining and ore processing of the Kingdom of Yugoslavia,* 1935; edited by the Ministry of forests and mines, the Division of supreme mining supervision, Sarajevo, 1939, pp. 162-163, 166-167; *Statistics of mining and ore processing of the Kingdom of Yugoslavia,* 1936-1937; edited by the Ministry of forests and mines, the Division of supreme mining supervision, Sarajevo, 1940, pp. 136-137, 140; *Statistics of mining and ore processing of the Kingdom of Yugoslavia,* 1938; edited by the Ministry of forests and mines, the Division of supreme mining supervision, Sarajevo, 1941, pp. 194-195, 198; *Statistics of mining and ore processing of the Kingdom of Yugoslavia,* 1939; edited by the Ministry of forests and mines, the Division of supreme mining supervision, pp. 186-188;

[1)] Checked data. No available explanation for discrepancy relative to the other data of the series.

Период после Другог светског рата
Period after World War II

12.3. Производња одабраних индустријских производа, 1946-2006.
Production of selected industrial products, 1946-2006

Део I / *Part 1*

	Ел. енергија, мил. KWh *Electricity, KWh million*	Камени угаљ, хиљ. t *Hard coal, t, thousand*	Мрки угаљ, хиљ. t *Brown coal, t, thousand*	Лигнит, хиљ. t *Lignite, t, thousand*	Руда гвожђа преко 42% Fe, t *Iron ore, over 42% Fe, t*	Бакарна руда, хиљ. t *Copper ore, t, thousand*	Олово-цинкова руда, хиљ. t *Lead-zinc ore, t, thousand*	Антимон руда, t *Antimony ore, t*
				Република Србија - *Republic of Serbia*				
1946	323	206	604	866	4 016	645	429	30 495
1947	387	324	1 000	1 086	6 667	812	487	35 804
1948	519	403	1 129	1 389	14 038	1 050	532	34 661
1949	572	445	1 105	1 681	8 208	954	658	49 077
1950	602	363	165	1 866	-	1 116	752	80 534
1951	628	320	996	1 683	3 474	1 173	769	55 088
1952	672	276	1 058	1 636	4 698	1 265	768	74 594
1953	745	239	1 107	1 515	27 392	1 344	905	61 450
1954	823	281	1 181	1 811	20 083	1 299	906	75 238
1955	950	334	1 294	1 895	31 378	1 477	974	80 474
1956	1 180	372	1 488	2 201	26 535	1 741	996	83 056
1957	1 448	361	1 533	2 478	33 668	1 953	1 015	85 547
1958	1 812	347	1 362	3 225	29 994	2 268	1 031	75 524
1959	2 009	405	1 395	3 638	32 806	2 228	1 068	93 871
1960	2 210	441	1 399	4 009	37 428	2 370	1 096	98 410
1961	2 441	436	1 378	4 921	38 555	3 236	1 163	94 892
1962	2 829	333	1 297	5 729	29 410	5 070	1 228	101 205
1963	3 321	401	1 511	6 922	23 965	5 629	1 219	108 007
1964	3 766	456	1 545	7 740	19 575	5 928	1 281	109 240
1965	4 035	401	1 549	8 242	18 389	6 003	1 270	112 404
1966	4 705	353	1 442	8 398	14 229	5 624	1 248	114 683
1967	5 633	284	1 349	7 926	8 268	5 873	1 295	111 143
1968	6 373	317	1 409	7 576	6 201	7 002	1 288	108 844
1969	7 150	291	1 362	7 327	5 845	8 715	1 636	92 515
1970	8 694	280	1 306	9 884	2847	9 421	1 748	86 259
1971	11 652	258	1 173	11 429	-	10 314	1 809	96 694
1972	13 991	217	1 134	11 715	-	11 918	1 817	88 077
1973	15 460	192	1 088	12 717	176 007[1)]	14 206	1 909	69 604
1974	16 995	227	1 155	13 455	208 000[1)]	14 930	2 005	71 994
1975	17 532	243	1 110	14 384	292 000[1)]	14 576	2 137	71 155
1976	18 313	231	1 007	16 128	276 000	17 377	2 205	63 873
1977	20 075	212	906	18 791	253 729	17 533	2 418	77 201
1978	21 380	183	746	19 614	241 999	17 098	2 297	90 746
1979	23 393	169	872	20 922	239 366	16 446	2 369	87 935
1980	27 225	146	910	24 544	214 189	16 894	2 463	70 062
1981	28 013	127	799	27 698	170 889	16 046	2 449	66 517
1982	27 582	141	915	29 244	173 507	16 292	2 428	62 996
1983	29 633	132	810	30 353	147 106	19 599	2 297	50 961
1984	33 375	135	816	34 323	186 879	22 086	2 386	51 155
1985	35 772	137	829	37 484	137 735	23 315	2 233	70 825

[1)] Ровна необогаћена руда гвожђа до 42% гвожђа, обогаћена руда гвожђа до 42% гвожђа и обогаћена руда гвожђа преко 42% гвожђа.

[1)] Raw iron ore, up to 42% Fe, enriched iron ore, below 42% Fe and enriched iron ore, over 42% Fe.

12.3. Производња одабраних индустријских производа, 1946-2006. (наставак)
Production of selected industrial products, 1946-2006 (continued)

Део I / *Part 1*

	Ел. енергија, мил. KWh *Electricity, KWh million*	Камени угаљ, хиљ. t *Hard coal, t, thousand*	Мрки угаљ, хиљ. t *Brown coal, t, thousand*	Лигнит, хиљ. t *Lignite, t, thousand*	Руда гвожђа преко 42% Fe, t *Iron ore, over 42% Fe, t*	Бакарна руда, хиљ. t *Copper ore, t, thousand*	Олово-цинкова руда, хиљ. t *Lead-zinc ore, t, thousand*	Антимон руда, t *Antimony ore, t*
1986	35 514	145	808	37 000	124 372	24 303	2 125	53 034
1987	38 306	155	845	39 703	26 934[2)]	24 101	2 137	40 271
1988	40 063	148	681	40 931	19 812[2)]	26 134	2 118	34 873
1989	40 104	132	727	41 834	20 000[2)]	26 252	1 823	42 530
1990	38 740	139	651	42 990	46 188[2)]	26 463	1 477	19 715
1991	36 489	122	685	37 694	17 650[2)]	25 758	1 204	-
1992	34 175	102	703	37 580	38 934[2)]	23 085	804	-
1993	32 461	73	480	35 429	25 690[2)]	18 189	337	-
1994	33 356	82	486	36 553	9 320[2)]	17 935	270	-
1995	35 649	57	489	39 169	5 520[2)]	20 206	511	-
1996	34 991	63	487	36 458	5 200[2)]	20 026	856	-
1997	38 035	92	496	41 031	7 230[2)]	20 507	925	-
1998	37 980	105	390	41 986	5 125[2)]	19 939	1 167	-
1999	31 155	49	413	28 538	2 088[2)]	15 975	324	-
2000	31 704	88	398	32 071	-	12 896	714	-
2001	32 090	70	369	30 610	-	7 123	531	-
2002	31 550	70	366	31 186	-	7 968	284	-
2003	32 259	54	377	32 925	-	5 710	184	-
2004	33 843	72	352	33 753	-	5 495	111	-
2005	36 507	65	363	34 565	-	6 005	162	-
2006	36 436	65	316	36 404	-	5 775	172	-

[2)] Обогаћена руда гвожђа са 42% и више гвожђа.

[2)] Enriched iron ore, 42% Fe and over.

12.3. Производња одабраних индустријских производа, 1946-2006. (наставак)
Production of selected industrial products, 1946-2006 (continued)

Део I / *Part 1*

	Ел. енергија, мил. KWh *Electricity, KWh million*	Камени угаљ, хиљ. t *Hard coal, t, thousand*	Мрки угаљ, хиљ. t *Brown coal, t, thousand*	Лигнит, хиљ. t *Lignite, t, thousand*	Руда гвожђа преко 42% Fe, t *Iron ore, over 42% Fe, t*	Бакарна руда, хиљ. t *Copper ore, t, thousand*	Олово-цинкова руда, хиљ. t *Lead-zinc ore, t, thousand*	Антимон руда, t *Antimony ore, t*
Централна Србија - *Central Serbia*								
1946	242	206	530	711	4 016	645	-	30 495
1947	285	324	913	888	6 667	812	-	35 804
1948	402	403	1 052	1 135	14 038	1 050	-	34 661
1949	443	445	1 011	1 320	8 208	954	24	49 077
1950	455	363	1 072	1 486	-	1 116	87	80 534
1951	474	320	923	1 293	3 474	1 173	100	55 088
1952	519	276	975	1 257	4 698	1 265	105	74 594
1953	575	239	1 028	1 175	27 392	1 344	237	61 450
1954	618	281	1 113	1 370	20 083	1 299	269	75 238
1955	753	334	1 212	1 375	31 378	1 477	280	80 474
1956	985	372	1 398	1 599	26 535	1 741	289	83 056
1957	1 247	361	1 459	1 962	33 668	1 953	321	85 547
1958	1 604	347	1 302	2 729	29 994	2 268	320	75 524
1959	1 780	405	1 323	3 148	32 806	2 228	303	93 871
1960	2 012	441	1 333	3 502	37 428	2 370	257	98 410
1961	2 263	436	1 305	4 401	38 555	3 236	246	94 892
1962	2 587	333	1 204	4 864	29 410	5 070	283	101 205
1963	2 661	401	1 411	5 373	23 965	5 629	272	108 007

12.3. Производња одабраних индустријских производа, 1946-2006. (наставак)
Production of selected industrial products, 1946-2006 (continued)

Део I / *Part 1*

	Ел. енергија, мил. KWh *Electricity, KWh million*	Камени угаљ, хиљ. t *Hard coal, t, thousand*	Мрки угаљ, хиљ. t *Brown coal, t, thousand*	Лигнит, хиљ. t *Lignite, t, thousand*	Руда гвожђа преко 42% Fe, t *Iron ore, over 42% Fe, t*	Бакарна руда, хиљ. t *Copper ore, t, thousand*	Олово-цинкова руда, хиљ. t *Lead-zinc ore, t, thousand*	Антимон руда, t *Antimony ore, t*
1964	2 982	456	1 455	5 803	19 575	5 928	273	109 240
1965	2 886	401	1 472	5 784	18 389	6 003	283	112 404
1966	3 269	353	1 362	5 553	14 229	5 624	274	114 683
1967	4 182	284	1 278	4 864	8 268	5 873	280	111 143
1968	4 865	317	1 357	4 731	6 201	7 002	239	108 844
1969	5 575	291	1 362	4 388	5 845	8 715	276	92 515
1970	6 695	280	1 306	5 912	2 847	9 421	308	86 259
1971	9 377	285	1 173	7 440	-	10 314	318	96 694
1972	10 895	217	1 134	6 801	-	11 918	304	88 077
1973	12 516	192	1 088	8 179	176 007[1)]	14 206	312	69 604
1974	14 062	227	1 155	8 389	208 000[1)]	14 930	303	71 994
1975	13 972	243	1 110	8 445	292 000[1)]	14 576	430	71 155
1976	14 531	231	1 007	9 530	276 000	17 377	452	63 873
1977	15 895	212	906	11 076	253 729	17 533	550	77 201
1978	17 056	183	746	11 772	241 999	17 098	539	90 746
1979	19 233	169	872	14 112	239 366	16 446	545	87 935
1980	23 197	146	910	18 426	214 189	16 894	536	70 062
1981	24 216	127	799	21 231	170 889	16 046	530	66 517
1982	23 952	141	915	22 572	173 507	16 292	546	62 996
1983	24 803	132	810	23 206	147 106	19 599	559	50 961
1984	28 319	135	816	26 888	186 879	22 086	599	51 155
1985	28 984	137	829	27 701	137 735	23 315	623	70 825
1986	28 823	145	808	26 903	124 372	24 303	659	53 034
1987	30 642	155	845	28 993	26 934[2)]	24 101	705	40 271
1988	32 387	148	681	30 044	19 812[2)]	26 134	805	34 873
1989	33 062	132	727	31 164	20 000[2)]	26 252	804	42 530
1990	33 006	137	651	34 238	46 188[2)]	26 463	754	19 715
1991	31 288	122	685	29 414	17 650[2)]	25 758	700	-
1992	29 289	102	703	29 392	38 934[2)]	23 085	517	-
1993	28 561	73	480	29 308	25 690[2)]	18 189	246	-
1994	29 464	82	486	30 266	9 302[2)]	17 935	208	-
1995	31 453	57	489	32 146	5 520[2)]	20 206	250	-
1996	30 360	63	487	29 144	5 200[2)]	20 026	461	-
1997	32 772	92	496	32 609	7 230[2)]	20 507	475	-
1998	33 041	105	390	33 991	5 125[2)]	19 939	551	-
1999	30 791	49	413	28 538	2 088[2)]	15 975	324	-
2000	31 400	88	398	32 071	-	12 896	714	-
2001	31 535	70	369	30 610	-	7 123	531	-
2002	31 129	70	366	31 186	-	7 968	284	-
2003	31 524	54	377	32 925	-	5 710	184	-
2004	33 350	72	352	33 753	-	5 495	111	-
2005	36 016	65	363	34 565	-	6 005	162	-
2006	36 167	65	316	36 205	-	5 775	172	-

[1)] Ровна необогаћена руда гвожђа до 42% гвожђа, обогаћена руда гвожђа до 42% гвожђа и обогаћена руда гвожђа преко 42% гвожђа.
[2)] Обогаћена руда гвожђа са 42% и више гвожђа.

[1)] Raw iron ore, up to 42% Fe, enriched iron ore, below 42% Fe and enriched iron ore, over 42% Fe.
[2)] Enriched iron ore, 42% Fe and over.

12.3. Производња одабраних индустријских производа, 1946-2006. (наставак)
Production of selected industrial products, 1946-2006 (continued)

Део I / *Part 1*

	Ел. енергија, мил. KWh *Electricity, KWh million*	Мрки угаљ, хиљ. t *Brown coal, t, thousand*		Ел. енергија, мил. KWh *Electricity, KWh million*	Лигнит, хиљ. t *Lignite, t, thousand*	Олово-цинкова руда, хиљ. t *Lead-zinc ore, t, thousand*
	Војводина - *Vojvodina*			Косово и Метохија - *Kosovo and Metohija*		
1946	52	74	1946	29	155	429
1947	66	87	1947	36	198	487
1948	78	77	1948	39	254	532
1949	86	94	1949	43	361	634
1950	97	93	1950	50	380	665
1951	100	73	1951	54	390	669
1952	92	83	1952	61	379	663
1953	101	79	1953	69	340	668
1954	128	68	1954	77	441	637
1955	116	82	1955	81	520	694
1956	114	90	1956	81	602	707
1957	118	74	1957	83	516	694
1958	105	60	1958	103	496	711
1959	110	72	1959	119	490	765
1960	85	66	1960	113	507	839
1961	70	73	1961	108	520	917
1962	60	93	1962	182	865	945
1963	66	100	1963	594	1 549	947
1964	172	90	1964	612	1 937	1 008
1965	186	77	1965	963	2 458	987
1966	193	80	1966	1 243	2 845	974
1967	204	71	1967	1 247	3 062	1 015
1968	208	52	1968	1 300	2 845	1 049
1969	243	-	1969	1 332	2 939	1 360
1970	230	-	1970	1 769	3 972	1 440
1971	248	-	1971	2 027	3 989	1 491
1972	247	-	1972	2 849	4 914	1 513
1973	244	-	1973	2 700	4 538	1 597
1974	256	-	1974	2 677	5 066	1 702
1975	269	-	1975	3 291	5 939	1 707
1976	276	-	1976	3 506	6 598	1 753
1977	292	-	1977	3 888	7 715	1 868
1978	324	-	1978	4 000	7 842	1 758
1979	361	-	1979	3 799	6 810	1 824
1980	460	-	1980	3 568	6 118	1 927
1981	448	-	1981	3 349	6 467	1 919
1982	458	-	1982	3 124	6 672	1 882
1983	1 291	-	1983	3 539	7 147	1 738
1984	1 081	-	1984	3 975	7 435	1 787
1985	1 395	-	1985	5 393	9 783	1 610
1986	1 295	-	1986	5 396	10 097	1 466
1987	1 661	-	1987	6 003	10 710	1 432
1988	1 557	-	1988	6 119	10 887	1 313
1989	1 511	-	1989	5 531	10 670	1 019
1990	1 571	-	1990	4 163	8 752	723
1991	958	-	1991	4 243	8 279	503
1992	501	-	1992	4 385	8 188	287
1993	94	-	1993	3 806	6 121	91
1994	92	-	1994	3 800	6 287	61
1995	128	-	1995	4 068	7 023	261
1996	278	-	1996	4 353	7 314	395
1997	387	-	1997	4 876	8 422	450
1998	201	-	1998	4 738	7 995	615
1999	364	-	1999	...	...	...
2000	304	-	2000	...	...	...

12.3. Производња одабраних индустријских производа, 1946-2006. (наставак)
Production of selected industrial products, 1946-2006 (continued)

Део I / *Part 1*

	Ел. енергија, мил. KWh *Electricity, KWh million*	Мрки угаљ, хиљ. t *Brown coal, t, thousand*		Ел. енергија, мил. KWh *Electricity, KWh million*	Лигнит, хиљ. t *Lignite, t, thousand*	Олово-цинкова руда, хиљ. t *Lead-zinc ore, t, thousand*
	Војводина - *Vojvodina*			Косово и Метохија - *Kosovo and Metohija*		
2001	555	-	2001	…	…	…
2002	421	-	2002	…	…	…
2003	735	-	2003	…	…	…
2004	493	-	2004	…	…	…
2005	491	-	2005	…	…	…
2006	269	-	2006	...	...	...

Извор: За период 1946-1953: *Документациони материјал* 2; *Индустријска производња* у 1939. и 1946-1953, стр. 3-5, 10, 12, 15, 18, 24, 70, 90, 97; За период 1954-1965: билтен бр. 50; *Индустрија Србије* 1939. и 1946-1965, стр. 12-13, 15-17, 20, 49, 51, 73, 97; За период 1966-1968: билтен бр. 66; *Индустрија Србије* 1966-1968, стр. 6-7, 15-16, 21, 23; За 1969: билтен бр 77; *Индустрија Србије* 1969, стр. 10-11, 15, 18; За 1970: билтен бр. 79; *Индустрија Србије* 1970, стр. 10-11, 17, 20-21; За 1971: билтен бр. 91; *Индустрија Србије* 1971, стр. 10-11, 16, 20-21; За 1972: билтен бр. 106; *Индустрија Србије* 1972, стр. 10-11, 16- 17, 19-20; За 1973: билтен бр. 119; *Индустрија Србије* 1973, стр. 10-11, 16-17, 19-20.; За 1974. и 1975: билтен бр. 144; *Индустрија Србије* 1975, стр. 18-19, 24-25, 27-28.; За 1976: билтен *"Индустрија Србије 1976"*, стр. 18-19, 25, 27-28.; 1977-1979. године: билтен *"Индустрија Србије 1977-1979"*, стр. 36-38, 53, 62, 65; 1980-1981. године: билтен *' Индустрија Србије 1979-1981"*, стр. 46-47, 19, 51-52, 84, 87, 110, 118-119; 1982-1983. године: билтен *"Индустрија Србије 1982-1983"*, стр. 29-31, 38-39, 43, 45; За 1984: билтен *"Индустрија Србије 1984"*, стр. 27-30, 44-45, 52, 55-56; За 1985: билтен *"Индустрија Србије 1985"*, стр. 27-30, 44-45, 53, 56; За 1986: билтен *"Индустрија Србије 1986"*, стр. 28-31, 46, 54, 57; За 1987: билтен *"Индустрија Србије 1987"*, стр. 28-31, 46, 55, 58; За 1988: билтен *"Индустрија Србије 1988"*, стр. 28-31, 46-47, 54, 57-58; За 1989: билтен *"Индустрија Србије 1989"*, стр. 28-31, 46-47, 54, 57; За 1990: билтен *"Индустрија Србије 1990"*, стр. 28-31, 47, 55, 58-59.; За 1991: билтен *"Индустрија Србије 1991"*, стр. 28-31, 47, 55, 58; За 1992: билтен *"Индустрија Србије 1992"*, стр. 28-31, 46-47, 55, 58; За 1993: билтен *"Индустрија Србије 1993"*, стр. 28-31, 46, 54, 57; За 1994: билтен *"Индустрија Србије 1994"*, стр. 28-31, 46, 54, 57; За 1995: билтен *"Индустрија Србије 1995"*, стр. 28-31, 45, 46, 53, 56; За 1996: билтен *"Индустрија Србије 1996"*, стр. 30-31, 33, 47, 55, 57-58; За 1997: билтен *"Индустрија Србије 1997"*, стр. 31-34, 48, 55, 58; За 1998: билтен *"Индустрија Србије 1998"*, стр. 31-34, 47-48, 55, 58; За 1999: билтен *"Индустрија Србије 1999"*, стр. 31-33, 47, 54, 57; За 2000: билтен *"Индустрија Србије 2000"*, стр. 30-32, 45, 52, 55; За 2001: билтен *"Индустрија Србије 2001"*, стр. 30-32, 45, 52, 55; За 2002: билтен *"Индустрија Србије 2002"*, стр. 30-32, 45, 52, 55; За 2003: билтен *"Индустрија Србије 2003"*, стр. 30-32, 44, 51, 53; За 2004: интерна публикација *Индекси - саопштење ИН-10*, децембар 2004.; За 2005: интерна публикација *Индекси - саопштење ИН-10*, децембар 2005..

Source: 1946-1953: *Documents* 2; *Industrial production,* 1939 and 1946-1953, pp. 3-5, 10, 12, 15, 18, 24, 70, 90, 97; 1954-1965: Bulletin no 50; *Industry of Serbia,* 1939 and 1946-1965, pp. 12-13, 15-17, 20, 49, 51, 73, 97; 1966-1968: Bulletin no 66; *Industry of Serbia,* 1966-1968, pp. 6-7, 15-16, 21, 23; 1969: Bulletin no 77; *Industry of Serbia,* 1969, pp. 10-11, 15, 18; 1970: Bulletin no 79; *Industry of Serbia,* 1970, pp. 10-11, 17, 20-21; 1971: Bulletin no 91; *Industry of Serbia,* 1971, pp. 10-11, 16, 20-21; 1972: Bulletin no 106; *Industry of Serbia,* 1972, pp. 10-11, 16- 17, 19-20; 1973: Bulletin no 119; *Industry of Serbia,* 1973, pp. 10-11, 16-17, 19-20; 1974, 1975: Bulletin no 144; *Industry of Serbia,* 1975, pp. 18-19, 24-25, 27-28; 1976: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1976, pp. 18-19, 25, 27-28; 1977-1979: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1977-1979, pp. . 36-38, 53, 62, 65; 1980-1981: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1979-1981, pp. 46-47, 19, 51-52, 84, 87, 110, 118-119; 1982-1983: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1982-1983, pp. 29-31, 38-39, 43, 45; 1984: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1984, pp. 27-30, 44-45, 52, 55-56; 1985: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1985, pp. 27-30, 44-45, 53, 56; 1986: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1986, pp. 28-31, 46, 54, 57; 1987: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1987, pp. 28-31, 46, 55, 58; 1988: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1988, pp. 28-31, 46-47, 54, 57-58; 1989: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1989, pp. 28-31, 46-47, 54, 57; 1990: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1990, pp. 28-31, 47, 55, 58-59.; 1991: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1991, pp. 28-31, 47, 55, 58; 1992: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1992, pp. 28-31, 46-47, 55, 58; 1993: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1993, pp. 28-31, 46, 54, 57; 1994: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1994, pp. 28-31, 46, 54, 57; 1995: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1995, pp. 28-31, 45, 46, 53, 56; 1996: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1996, pp. 30-31, 33, 47, 55, 57-58; 1997: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1997, pp. 31-34, 47-48, 55, 58; 1998: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1998, pp. 31-34, 47-48, 55, 58; 1999: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1999, pp. 31-33, 47, 54, 57; 2000: Bulletin, *Industry of Serbia,* 2000, pp. 30-32, 45, 52, 55; 2001: Bulletin, *Industry of Serbia,* 2001, pp. 30-32, 45, 52, 55; 2002: Bulletin, *Industry of Serbia,* 2002, pp. 30-32, 45, 52, 55; 2003: Bulletin, *Industry of Serbia,* 2003, pp. 30-32, 44, 51, 53; 2004: internal publication, *Indices – Communication IN-10,* December 2004; 2005: internal publication, *Indices – Communication IN-10,* December 2005.

Електрификирана насеља
Electrified settlements

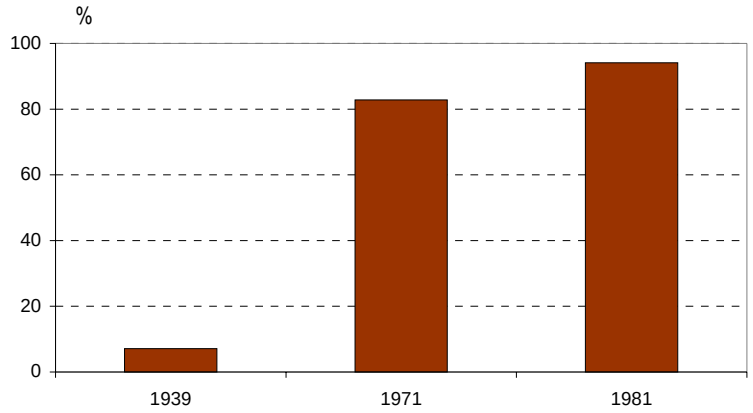

12.3. Производња одабраних индустријских производа, 1946-2006.
Production of selected industrial products, 1946-2006

Део II / *Part 2*

	Цемент, t *Cement, t*	Злато, kg *Gold, kg*	Сребро, kg *Silver, kg*	Магнезит, t *Magnetite, t*	Мермер, m^2 *Marble, m^2*	Брашно, хиљ. t *Flour, t, thousand*	Ракија, хиљ. hl *Brandy, hl, thousand*	Пиво, хиљ. hl *Beer, hl, thousand*
				Република Србија - *Republic of Serbia*				
1946	197 000	638	8 679	12 601	-	513	-	272
1947	322 419	599	35 951	38 458	-	545	-	378
1948	296 959	618	46 787	51 721	-	593	-	617
1949	273 026	564	59 650	87 934	183	603	-	750
1950	258 431	658	74 239	59 269	2 428	670	-	559
1951	227 978	626	94 306	89 915	2 434	672	-	579
1952	277 469	707	80 155	37 782	7 395	717	-	482
1953	221 908	1 204	94 804	122 518	11 438	863	-	294
1954	282 877	1 453	88 004	139 318	12 898	794	-	426
1955	339 490	1 588	92 800	117 130	17 092	789	-	461
1956	453 146	1 397	85 846	194 374	18 990	835	-	425
1957	630 585	1 647	80 550	211 288	43 453	856	-	566
1958	613 500	1 690	116 691	219 821	58 878	797	-	624
1959	719 796	1 855	87 940	244 075	63 586	899	-	614
1960	788 225	1 990	94 083	251 847	74 565	924	-	817
1961	770 084	2 090	107 434	273 053	79 379	987	-	884
1962	769 579	2 193	116 667	373 362	57 780	1 061	-	787
1963	933 044	2 602	117 942	410 949	75 360	1 102	-	1 001
1964	967 053	3 321	125 561	496 848	99 737	1 020	-	1 162
1965	1 029 901	3 232	129 019	525 431	87 463	1 147	-	1 319
1966	1 052 560	2 642	114 002	526 283	5 841	1 093	-	1 741
1967	937 837	2 117	107 547	424 519	5 617	1 026	-	1 975
1968	910 905	2 187	94 029	399 494	6 466	1 059	-	2 168
1969	969 355	2 614	118 747	476 924	8 339	1 067	-	2 409
1970	1 065 000	3 029	106 272	511 853	9 058	1 130	-	3 016
1971	1 317 000	3 850	104 000	492 715	8 686	1 223	-	3 849
1972	1 393 000	4 258	111 000	421 673	7 953	1 234	-	4 146
1973	1 712 000	5 485	134 000	383 709	7 478	1 247	-	4 286
1974	1 762 000	5 297	143 000	464 000	7 535	1 315	-	4 222
1975	1 744 000	5 534	149 000	485 000	6 882	1 281	-	3 647
1976	2 053 000	4 886	130 000	391 000	28 046	1 372	-	3 602
1977	1 984 749	5 108	133 955	344 619	34 301	1 327	49 566	3 981
1978	2 451 542	4 434	136 682	324 808	44 259	1 348	150 576	4 080
1979	2 592 590	4 323	143 897	284 900	40 245	1 338	338 809	4 579
1980	2 637 000	3 304	132 644	259 778	25 219	1 315	172 000	4 833
1981	3 045 000	2 582	124 842	298 079	31 990	1 272	171 000	5 001
1982	3 182 000	4 211	93 123	324 234	20 446	1 349	151 000	5 522
1983	3 166 000	4 238	97 512	303 298	14 247	1 353	148 000	5 128
1984	2 994 462	3 871	105 199	325 118	9 816	1 256	154 338	4 429
1985	2 742 376	4 412	129 070	414 222	11 886	1 297	140 410	3 994
1986	2 920 908	4 487	139 022	418 822	10 333	1 260	117 364	4 495
1987	2 828 830	5 340	121 479	399 215[3]	7 109	1 216	215 257[4]	4 649
1988	2 827 446	4 620	116 785	375 955[3]	6 470	1 184	195 040[4]	4 750
1989	2 931 004	4 346	109 019	351 793[3]	9 014	1 247	255 429[4]	4 360
1990	2 713 077	8 173	85 896	296 405[3]	64 886[5]	1 127	222 184[4]	5 444
1991	2 410 754	6 920	69 918	210 414[3]	74 484[5]	1 124	309 778[4]	5 014
1992	2 035 733	7 330	66 420	184 844[3]	82 030[5]	865	363 967[4]	4 296
1993	1 088 432	3 325	25 144	55 224[3]	66 183[5]	956	676 649[4]	2 801
1994	1 612 476	2 437	18 298	67 635[3]	80 912[5]	753	139 704[4]	4 678
1995	1 696 404	2 856	31 054	75 153[3]	83 414[5]	963	124 750[4]	5 190

12.3. Производња одабраних индустријских производа, 1946-2006.
Production of selected industrial products, 1946-2006

Део II / *Part 2*

	Цемент, t *Cement, t*	Злато, kg *Gold, kg*	Сребро, kg *Silver, kg*	Магнезит, t *Magnetite, t*	Мермер, m^2 *Marble, m^2*	Брашно, хиљ. t *Flour, t, thousand*	Ракија, хиљ. hl *Brandy, hl, thousand*	Пиво, хиљ. hl *Beer, hl, thousand*
1996	2 204 888	3 250	68 805	88 696[3]	76 208[5]	771	56 612[4]	5 608
1997	2 011 327	3 014	42 640	98 384[3]	59 184[5]	773	35 294[4]	5 708
1998	2 252 650	2 684	34 474	89 113[3]	59 300[5]	814	38 366[4]	6 175
1999	1 574 930	1 260	7 643	30 642[3]	50 114[5]	695	36 607[4]	6 191
2000	2 117 450	1 121	9 068	40 925[3]	42 331[5]	620	48 607[4]	6 171
2001	2 417 890	570	5 745	36 173[3]	29 471[5]	530	49 371[4]	5 488
2002	2 396 255	858	6 838	33 350[3]	43 694[5]	525	45 956[4]	5 462
2003	2 074 613	363	2 028	23 751[3]	16 939[5]	475	56 000[4]	5 496
2004	2 239 891	328	2 275	29 832[6]	44 065[7]	501	47 390[8]	5 320
2005	2 275 482	603	4 568	29 649[6]	39 043[5]	530	45 929[8]	5 206
2006	2 564 824	768	5 208	7 935	60 330	524	40 568	6 451

Види изворе уз претходну табелу.
[3] Концентрат руде магнезита и магнезитна руда ровна.
[4] Природна ракија (у ринфузи и флашама).
[5] Резане плоче мермера до 4 cm дебљине и резане плоче мермера преко 4 cm дебљине.
[6] Концентрат магнезита.
[7] Димензиониране резане плоче мермера до 4 cm дебљине.
[8] Природна ракија (осим од грожђа).

See sources given below, the previous Table.
[3] Concentrate of ore magnetite and raw magnetite ore.
[4] Natural brandy, bulk and bottled.
[5] Cut marble boards, up to 4 cm and cut marble boards over 4 cm.
[6] Magnetite concentrate.
[7] Dimensioned, cut marble boards, up to 4 mm.
[8] Natural brandy (vine excluded).

12.3. Производња одабраних индустријских производа, 1946-2006. (наставак)
Production of selected industrial products, 1946-2006 (continued)

Део II / *Part 2*

	Цемент, t *Cement, t*	Злато, kg *Gold, kg*	Сребро, kg *Silver, kg*	Магнезит, t *Magnetite, t*	Мермер, m^2 *Marble, m^2*	Брашно, хиљ. t *Flour, t, thousand*	Ракија, хиљ. hl *Brandy, hl, thousand*	Пиво, хиљ. hl *Beer, hl, thousand*
				Централна Србија - *Central Serbia*				
1946	47 680	638	1 684	4 093	-	198	-	132
1947	63 234	599	1 308	14 900	-	205	-	267
1948	60 679	618	1 830	16 100	-	224	-	404
1949	44 628	564	1 552	28 751	183	236	-	519
1950	52 905	658	2 210	15 433	2 428	241	-	355
1951	40 171	575	2 448	16 686	2 434	229	-	376
1952	57 158	663	2 567	3 357	7 395	254	-	322
1953	66 016	1 156	3 771	28 444	11 438	273	-	174
1954	66 418	1 254	3 911	64 084	12 658	258	-	230
1955	77 950	1 367	3 169	54 216	16 324	241	-	255
1956	184 637	1 125	2 701	126 924	17 891	246	-	224
1957	263 449	1 398	4 010	150 938	42 446	271	-	294
1958	292 963	1 335	5 661	179 969	57 831	279	-	323
1959	310 988	1 590	4 495	188 142	62 668	323	-	330
1960	325 914	1 673	4 779	190 598	74 092	344	-	432
1961	317 194	1 701	5 660	201 073	75 884	359	-	460
1962	337 282	1 832	8 309	288 087	55 991	398	-	410
1963	353 779	2 153	11 215	319 575	72 693	450	-	513
1964	373 240	2 986	14 219	390 742	97 446	480	-	595
1965	383 009	2 925	13 378	420 985	84 082	486	-	678
1966	383 383	2 332	11 979	404 633	5 260	462	-	924
1967	352 446	1 812	10 483	307 366	5 160	420	-	1 058
1968	336 315	2 012	14 764	289 128	6 466	426	-	1 186

12.3. Производња одабраних индустријских производа, 1946-2006. (наставак)
Production of selected industrial products, 1946-2006 (continued)

Део II / *Part 2*

	Цемент, t *Cement, t*	Злато, kg *Gold, kg*	Сребро, kg *Silver, kg*	Магнезит, t *Magnetite, t*	Мермер, m^2 *Marble, m^2*	Брашно, хиљ. t *Flour, t, thousand*	Ракија, хиљ. hl *Brandy, hl, thousand*	Пиво, хиљ. hl *Beer, hl, thousand*
1969	336 038	2 367	12 400	332 094	8 339	437	-	1 316
1970	391 000	2 840	14 980	333 120	9 058	436	-	1 648
1971	425 000	3 601	15 000	304 598	8 686	486	-	2 131
1972	451 000	4 031	27 000	228 740	7 932	455	-	2 416
1973	684 000	5 196	33 000	213 995	7 478	466	-	2 566
1974	748 000	5 009	39 000	299 000	7 463	472	-	2 518
1975	742 000	5 251	37 000	305 000	6 858	453	-	2 086
1976	940 000	4 669	37 000	254 000	28 046	474	49 238	2 053
1977	983 393	4 819	48 150	222 198	34 301	407	48 666	2 296
1978	1 103 104	4 186	45 975	208 149	44 259	429	146 924	2 384
1979	999 229	4 067	47 200	180 314	40 245	428	332 916	2 676
1980	910 000	3 180	49 316	166 127	25 219	430	171 000	2 821
1981	1 037 000	3 423	43 061	168 381	31 990	379	170 000	2 813
1982	1 293 000	4 086	36 338	158 806	20 446	419	150 000	3 033
1983	1 232 000	4 069	20 286	160 351	14 247	403	147 000	2 725
1984	1 319 716	3 742	27 400	165 752	9 816	407	149 878	2 359
1985	1 165 166	4 197	35 259	223 334	11 886	397	139 715	2 076
1986	1 285 621	4 209	20 211	231 954	10 333	375	116 792	2 392
1987	1 209 792	5 113	23 531	222 486[1)]	7 109	373	180 621	2 439
1988	1 262 452	4 378	21 294	224 566[1)]	6 470	351	168 655	2 488
1989	1 312 893	4 116	23 010	220 924[1)]	9 014	401	235 899	2 105
1990	1 226 154	8 063	34 118	204 922[1)]	59 697[3)]	349	206 356[2)]	2 734
1991	1 090 049	6 854	33 288	158 046[1)]	74 484[3)]	337	299 140[2)]	2 442
1992	1 108 391	7 268	35 056	147 436[1)]	82 030[3)]	316	356 956[2)]	2 064
1993	633 081	3 317	16 899	38 098[1)]	66 183[3)]	268	656 126[2)]	1 331
1994	920 075	2 429	13 685	48 668[1)]	80 912[3)]	207	133 221[2)]	1 996
1995	800 637	2 833	12 003	56 834[1)]	83 414[3)]	274	118 217[2)]	2 151
1996	1 129 777	3 147	16 344	60 360[1)]	76 208[3)]	228	53 020[2)]	2 334
1997	924 308	2 986	16 035	67 499[1)]	59 184[3)]	224	32 967[2)]	2 469
1998	1 003 075	2 640	16 099	56 215[1)]	59 300[3)]	220	36 470[2)]	2 517
1999	1 195 864	1 260	7 643	30 642[1)]	50 114[3)]	200	36 200[2)]	2 424
2000	1 339 247	1 121	9 068	40 925[1)]	42 331[3)]	179	48 607[2)]	2 124
2001	1 441 089	570	5 745	36 173[1)]	29 471[3)]	144	48 643[2)]	1 770
2002	1 299 404	858	6 838	33 350[1)]	43 694[3)]	124	45 331[2)]	1 720
2003	1 160 912	363	2 028	23 751[1)]	16 939[3)]	121	55 882[2)]	1 729
2004	1 332 106	328	2 275	29 832[4)]	44 065[5)]	138	46 109[6)]	1 177
2005	1 242 527	603	4 568	29 649[4)]	39 043[3)]	129	44 802[6)]	1 080
2006	1 429 607	768	5 208	7 935	60 330	119	35 264	1 014

Види изворе уз претходну табелу.
[1)] Концентрат руде магнезита и магнезитна руда ровна.
[2)] Природна ракија (у ринфузи и флашама).
[3)] Резане плоче мермера до 4 cm дебљине и резане плоче мермера преко 4 cm дебљине.
[4)] Концентрат магнезита.
[5)] Димензиониране резане плоче мермера до 4 cm дебљине.
[6)] Природна ракија (осим од грожђа).

See sources given below, the previous Table.
[1)] Concentrate of ore magnetite and raw magnetite ore.
[2)] Natural brandy, bulk and bottled.
[3)] Cut marble boards, up to 4 cm and cut marble boards over 4 cm.
[4)] Magnetite concentrate.
[5)] Dimensioned, cut marble boards, up to 4 mm.
[6)] Natural brandy (vine excluded).

12.3. Производња одабраних индустријских производа, 1946-2006. (наставак)
Production of selected industrial products, 1946-2006 (continued)

Део II / *Part 2*

	Цемент, t *Cement, t*	Мермер, m^2 *Marble, m^2*	Брашно, хиљ. t *Flour, t, thousand*	Ракија, хиљ. hl *Brandy, hl, thousand*	Пиво, хиљ. hl *Beer, hl, thousand*
	Војводина - *Vojvodina*				
1946	137 986	-	307	-	140
1947	233 371	-	332	-	111
1948	216 813	-	361	-	213
1949	207 527	-	359	-	231
1950	173 239	-	421	-	204
1951	160 538	-	435	-	203
1952	191 808	-	453	-	160
1953	114 235	-	578	-	120
1954	159 378	-	513	-	196
1955	186 085	-	528	-	206
1956	209 860	-	586	-	201
1957	311 548	-	565	-	272
1958	270 310	-	502	-	301
1959	327 144	-	557	-	284
1960	362 301	82	557	-	385
1961	370 069	329	601	-	424
1962	342 389	127	630	-	377
1963	480 842	-	616	-	488
1964	500 019	-	602	-	567
1965	553 264	-	619	-	641
1966	567 447	-	585	-	817
1967	480 947	-	558	-	917
1968	484 577	-	585	-	982
1969	548 683	-	587	-	1 093
1970	600 000	-	644	-	1 368
1971	812 000	-	685	-	1 684
1972	825 000	-	730	-	1 647
1973	849 000	-	737	-	1 627
1974	844 000	-	798	-	1 589
1975	863 000	-	778	-	1 465

	Цемент, t *Cement, t*	Мермер, m^2 *Marble, m^2*	Брашно, хиљ. t *Flour, t, thousand*	Ракија, хиљ. hl *Brandy, hl, thousand*	Пиво, хиљ. hl *Beer, hl, thousand*
	Војводина - *Vojvodina*				
1976	955 000	-	838	747	1 432
1977	826 284	-	866	900	1 522
1978	1 213 476	-	861	2 926	1 562
1979	1 471 322	-	846	2 755	1 732
1980	1 594 000	-	773	1 000	1 757
1981	1 616 000	-	783	1 000	1 929
1982	1 591 000	-	823	1 000	2 196
1983	1 639 000	-	857	1 000	2 107
1984	1 364 195	-	772	1 460	1 783
1985	1 287 132	-	807	695	1 656
1986	1 307 458	-	799	572	1 787
1987	1 324 116	-	754	7 830	1 921
1988	1 318 670	-	747	4 761	1 965
1989	1 301 756	-	757	1 854	2 021
1990	1 206 401	-	704	939[1)]	2 471
1991	1 095 595	-	715	939[1)]	2 314
1992	820 070	-	498	1 245[1)]	1 979
1993	432 972	-	652	2 379[1)]	1 260
1994	670 109	-	524	3 690[1)]	2 439
1995	832 817	-	664	343[1)]	2 735
1996	952 256	-	528	168[1)]	2 926
1997	997 491	-	520	107[1)]	2 897
1998	1 066 789	-	570	632[1)]	3 359
1999	379 066	-	495	407[1)]	3 767
2000	778 203	-	441	-	4 048
2001	976 801	-	387	728[1)]	3 718
2002	1 096 851	-	401	625[1)]	3 742
2003	913 701	-	355	118[1)]	3 767
2004	907 758	-	363	1 281[2)]	4 143
2005	1 032 955	-	397	1 127[2)]	
2006	1 135 217	-	405	5 304	5 437

Види изворе уз претходну табелу.
[1)] Природна ракија (у ринфузи и флашама).
[2)] Природна ракија (осим од грожђа).

See sources given below, the previous Table.
[1)] Natural brandy, bulk and bottled.
[2)] Natural brandy (vine excluded).

Производња пива
Beer production

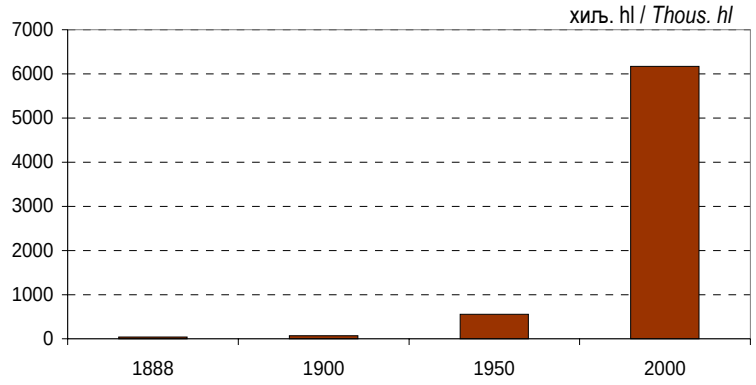

12.3. Производња одабраних индустријских производа, 1946-1998. (наставак)
Production of selected industrial products, 1946-1998 (continued)

Део II / *Part 2*

	Цемент, t *Cement, t*	Злато, kg *Gold, kg*	Сребро, kg *Silver, kg*	Магнезит, t *Magnetite, t*	Мермер, m^2 *Marble, m^2*	Брашно, хиљ. t *Flour, t, thousand*	Ракија, хиљ. hl *Brandy, hl, thousand*	Пиво, хиљ. hl *Beer, hl, thousand*
				Косово и Метохија - *Kosovo and Metohija*				
1946	11 334	-	6 995	8 508	-	8	-	-
1947	25 814	-	34 643	23 558	-	8	-	-
1948	17 467	-	44 957	35 621	-	8	-	-
1949	20 871	-	58 098	59 183	-	8	-	-
1950	32 287	-	72 029	49 836	-	8	-	-
1951	27 269	51	91 858	73 229	-	8	-	-
1952	28 503	44	77 588	34 425	-	10	-	-
1953	41 657	48	91 033	94 073	-	12	-	-
1954	59 081	199	84 093	75 234	240	23	-	-
1955	75 455	221	89 631	62 914	768	20	-	-
1956	58 649	272	83 145	67 450	1099	3	-	-
1957	55 588	249	76 540	60 350	1007	20	-	-
1958	50 227	355	111 030	48 852	1047	16	-	-
1959	81 664	265	83 445	55 933	918	19	-	-
1960	100 010	317	89 304	61 249	391	23	-	-
1961	82 821	389	101 774	71 980	3166	27	-	-
1962	89 908	361	108 358	85 275	1662	33	-	-
1963	980 423	449	106 727	91 374	2667	36	-	-
1964	93 794	335	111 342	106 106	2291	38	-	-
1965	93 628	307	115 641	104 446	3381	42	-	-
1966	101 730	310	102 023	121 650	581	46	-	-
1967	104 494	305	97 064	117 153	457	48	-	-
1968	90 013	175	79 265	110 366	-	48	-	-
1969	84 634	247	106 347	144 830	-	43	-	-
1970	74 000	189	91 292	178 733	-	50	-	-
1971	80 000	249	89 000	188 117	-	52	-	34
1972	117 000	227	84 000	192 933	21	49	-	83
1973	179 000	289	101 000	169 714	-	44	-	93
1974	170 000	288	104 000	165 000	72	45	-	115
1975	139 000	283	112 000	180 000	24	50	-	96
1976	158 000	217	-	137 000	-	60	-	117
1977	175 072	289	85 805	122 421	-	54	-	163
1978	134 962	248	90 707	116 659	-	58	726	134
1979	122 039	256	96 697	104 586	-	64	3138	172
1980	133 000	124	83 328	93 651	-	112	-	255
1981	392 000	159	81 781	129 698	-	111	-	259
1982	298 000	125	56 785	165 428	-	107	-	293
1983	295 000	169	76 686	142 947	-	93	-	296
1984	310 551	129	77 799	159 366	-	77	-	287
1985	290 078	215	93 811	190 888	-	93	-	262
1986	327 829	278	118 811	186 868	-	86	-	316
1987	294 922	227	97 948	176 729[1)]	-	89	26 806	290
1988	246 324	242	95 491	151 389[1)]	-	86	21 624	296
1989	316 355	230	86 009	130 869[1)]	-	89	17 676	234
1990	280 522	110	51 778	91 483[1)]	-	74	14 889[2)]	238
1991	225 110	66	36 630	52 368[1)]	-	72	9 699[2)]	258
1992	107 272	62	31 364	37 408[1)]	-	51	5 766[2)]	252
1993	22 379	8	8 245	17 126[1)]	-	35	8 145[2)]	210
1994	22 292	8	4 613	18 967[1)]	-	22	2 793[2)]	243
1995	62 950	23	19 051	18 319[1)]	-	25	6 190[2)]	304
1996	122 855	103	5 246	28 336[1)]	-	15	3 424[2)]	348
1997	89 528	28	26 605	30 885[1)]	-	29	2 220[2)]	342
1998	182 786	44	18 375	24 708[1)]	-	24	1 264[2)]	299

Види изворе уз претходну табелу.
[1)] Концентрат руде магнезита и магнезитна руда ровна.
[2)] Природна ракија (у ринфузи и флашама).

See sources given below, the previous Table.
[1)] Concentrate of ore magnetite and raw magnetite ore.
[2)] Natural brandy, bulk and bottled.

12.4. Индекси индустријске производње, 1946-2006. Industrial production indices, 1946-2006

1990=100

	Република Србија - *Republic of Serbia*					Република Србија - *Republic of Serbia*			
	укупно *Total*	централна Србија *Central Serbia*	Војводина *Vojvodina*	Косово и Метохија *Kosovo and Metohija*		укупно *Total*	централна Србија *Central Serbia*	Војводина *Vojvodina*	Косово и Метохија *Kosovo and Metohija*
1946	3	3	4	5	1976	67	66	64	95
1947	5	4	7	6	1977	74	72	72	106
1948	6	5	8	8	1978	81	79	78	108
1949	7	6	9	10	1979	87	85	86	108
1950	7	6	8	11	1980	92	91	90	108
1951	7	6	8	11	1981	96	94	96	114
1952	6	5	7	11	1982	96	94	97	111
1953	7	6	8	12	1983	97	95	99	114
1954	8	7	9	13	1984	104	102	105	122
1955	9	8	10	14	1985	107	105	105	142
1956	10	10	11	14	1986	110	109	107	145
1957	12	12	13	14	1987	111	109	109	146
1958	14	14	14	14	1988	113	111	109	146
1959	16	16	16	16	1989	114	112	111	139
1960	19	19	19	17	1990	100	100	100	100
1961	20	20	20	19	1991	82	81	86	80
1962	21	21	21	19	1992	64	63	65	68
1963	25	24	25	25	1993	40	41	37	48
1964	29	29	30	30	1994	41	42	38	46
1965	32	30	33	35	1995	43	43	41	51
1966	32	31	34	39	1996	45	44	46	56
1967	32	31	34	40	1997	49	48	52	62
1968	34	33	34	43	1998	51	50	55	58
1969	38	37	37	46	1999	38	38	39	...
1970	41	40	41	52	2000	42	42	43	...
1971	46	45	46	59	2001	42	41	47	...
1972	51	49	49	72	2002	43	42	48	...
1973	54	53	53	72	2003	42	40	47	...
1974	61	59	59	82	2004	45	43	50	...
1975	64	63	62	90	2005	45	43	52	...
					2006	47	45	53	...

Извори: За 1976. годину: билтен *" Индустрија Србије 1976 "*. Ланчани индекси, стр. 13; Од 1977-1979: билтен *"Индустрија Србије 1977-1979"*. Ланчани индекси стр. 13; Од 1980-1981: билтен *" Индустрија Србије 1979-1981. "*. Ланчани индекси стр. 12; Од 1982-1983. године: билтен *" Индустрија Србије 1982-1983. "*. Ланчани индекси стр. 10; За 1984: билтен *"Индустрија Србије 1984"*. Ланчани индекси стр. 11; За 1985: билтен *"Индустрија Србије 1985"*. Ланчани индекси стр. 11; За 1986: билтен *"Индустрија Србије"* 1986. Ланчани индекси стр. 11; За 1987: билтен *"Индустрија Србије 1987.* Ланчани индекси стр. 11; За 1988: билтен "Индустрија Србије 1988". Ланчани индекси стр. 11; За 1989: билтен *"Индустрија Србије 1989.* Ланчани индекси стр. 11; За 1990: билтен *"Индустрија Србије 1990.* Ланчани индекси стр. 11. ; За 1991: билтен "Индустрија Србије 1991. Ланчани индекси стр. 11; За 1992: билтен *"Индустрија Србије 1992"*. Ланчани индекси стр. 11; За 1993: билтен *"Индустрија Србије 1993"*. Ланчани индекси стр. 11; За 1994: билтен *"Индустрија Србије 1994"*. Ланчани индекси стр. 11; За 1995: билтен *"Индустрија Србије 1995"*. Ланчани индекси стр. 11; За 1996: билтен *"Индустрија Србије 1996"*. Ланчани индекси стр. 12. ; За 1997: билтен *"Индустрија Србије 1997"*. Ланчани индекси стр. 12; За 1998: билтен *"Индустрија Србије 1998"*. Ланчани индекси стр. 12; За 1999: билтен *"Индустрија Србије 1999"*. Ланчани индекси стр. 12; За 2000: билтен *"Индустрија Србије 2000"*. Ланчани индекси стр. 12; За 2001: билтен *"Индустрија Србије 2001"*. Ланчани индекси стр. 12; За 2002: билтен *"Индустрија Србије 2002"*. Ланчани индекси стр. 12; За 2003: билтен *"Индустрија Србије 2003"*. Ланчани индекси стр. 12; За 2004: *Интерна публикација* Индекси - саопштење ИН-10, децембар 2004; За 2005. годину: *Интерна публикација* Индекси - саопштење ИН-10, децембар 2005. године .

Sources: 1976: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1976, Chain indices, pp. 13; 1977-1979: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1977-1979, Chain indices, pp. 13; 1980-1981: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1980-1981, Chain indices, pp. 12; 1982-1983: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1982-1983, Chain indices, pp. 10; 1984: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1984, Chain indices, pp. 11; 1985: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1985, Chain indices, pp. 11; 1986: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1986, Chain indices, pp. 11; 1987: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1987, Chain indices, pp. 11; 1988: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1988, Chain indices, pp. 11; 1989: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1989, Chain indices, pp. 11; 1990: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1990, Chain indices, pp. 11; 1991: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1991, Chain indices, pp. 11; 1992: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1992, Chain indices, pp. 11; 1993: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1993, Chain indices, pp. 11; 1994: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1994, Chain indices, pp. 11; 1995: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1995, Chain indices, pp. 11; 1996: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1996, Chain indices, pp. 12; 1997: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1997, Chain indices, pp. 12; 1998: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1998, Chain indices, pp. 12; 1999: Bulletin, *Industry of Serbia,* 1999, Chain indices, pp. 12; 2000: Bulletin, *Industry of Serbia,* 2000, Chain indices, pp. 12; 2001: Bulletin, *Industry of Serbia,* 2001, Chain indices, pp. 12; 2002: Bulletin, *Industry of Serbia,* 2002, Chain indices, pp. 12; 2003: Bulletin, *Industry of Serbia,* 2003, Chain indices, pp. 12; 2004: internal publication, *Indices – Communication IN-10,* December 2004; 2005: internal publication, *Indices – Communication IN-10,* December 2005.

12.5. Термо и хидроелектричне централе, 1884-1915. Thermal and hydro-electric power plants, 1884-1915

Година стављања у погон или проширења *Year, installed or extended*	Назив и место електричне централе	Снага и број погонских машина, KS *Power and number of driving engines, KS*	*Title and place*
1884	Војнотехнички завод - Крагујевац[1], ТЕ	5	Military engineering institute, Kragujevac [1], TP
1885	Војнотехнички завод - Крагујевац, ТЕ	6	Military engineering institute, Kragujevac [1], TP
1891	Барутана Обилићево - Крушевац[2] , ХЕ	240	Gunpowder works *Obilićevo,* Kruševac [2], HP
1893	Београд, ТЕ	2x250	Belgrade, TP
1895	Београд (проширење), ТЕ	2x300 и 1000	Belgrade (extension), TP
1898	Српско-кланичко друштво АД-Београд, ТЕ	1x150 и 1x130	*"Srpsko klaničko društvo",* Joint Stock Co, Belgrade, TP
1899	"Градац" - Ваљево, ХЕ	20	*Gradac*, Valjevo, HP
1900	"Ужице" у Ужицу, ХЕ	2x50	*Užice*, Užice, HP
1901	Парна турбина "Бајлони и синови", ТЕ	275	*Bajloni and sons,* stem turbine, TP
1902	Пивара "Косовљанин", Јагодина, ТЕ	1x75, 1x120 и 1x200	*Kosovljanin*, brewery, Jagodina, TP
	"Дегурић" у Ваљеву, ХЕ	135	*Degurić,* Valjevo, HP
	"Вучје" у Вучју, ХЕ	?	*Vučje,* Vučje, HP
1903	Шонда, М. К. Фабрика какаоа, чоколаде и вештачког леда, Београд, ТЕ	120	*Šonda, MK,* cocoa, chocolate and malt factory, Belgrade, TP
	"Градац" - Ваљево (замена), ХЕ	50	*Gradac,* Valjevo, (replaced), HP
1905	Кланица и хладњача "Шоје", Велика Плана, ТЕ	100	*Šoje*, abattoirs and cold store, Velika Plana, TP
1906	Први акционарски млин Београд, ТЕ	180	*1st Joint Stock Mills*, Belgrade, TP
	Шабац, ТЕ	2x75	Šabac, TP
	Француско друштво борских рудника - Бор, ТЕ	5=1185 и 2x11500	French association of the mines of Bor, Bor, TP
1907	Железничка станица Београд, ТЕ	50	Belgrade railway station, Belgrade, TP
	Општа болница Београд, ТЕ	2x35 и 1x15	General hospital, Belgrade, TP
	Краљев двор - Београд, ТЕ	1x100, 1x100 i 1x100	Royal Court, Belgrade, TP
1908	"Света Петка" - Света Петка код Ниша, ХЕ	2x300	*"Sveta Petka"*, Sveta Petka near Niš, HP
	Поштанска штедионица - Београд, ТЕ	40	Postal savings, Belgrade, TP
1909	Београд (проширење), ТЕ	1500	Belgrade, extension, TP
	"Гамзиград", Гамзиград, ХЕ	135	*"Gamzigrad",* Gamzigrad, HP
	"Костолац" код Зајечара, ХЕ	-	*"Kostolac",* near Zaječar, HP
1910	Поштанска штедионица - Београд (проширење), ТЕ	30	Postal savings, Belgrade, extension, TP
	Рудник "Ресава", Ћуприја, ТЕ	3x20	*"Resava"* mines, Ćuprija, TP
	Фабрика шећера - Ћуприја, ТЕ	1x600, 2x300, 1x100 и 1x60	Malt works, Ćuprija, TP
1911	Железничка станица Београд (проширење), ТЕ	80	Belgrade railway station, extension, TP
	Фабрика стакла Параћин, ТЕ	200	Glass factory, Paraćin, TP
	Ивањица, ХЕ	205	Ivanjica, HP
	Фабрика стакла - Параћин, ХЕ	2x60	Glass factory, Paraćin, HP
1912	Парна турбина "Бајлони и синови" (проширење), ТЕ	275	*Bajloni and sons,* stem turbine, extension, TP
	Фабрика шећера - Београд, ТЕ	1x750 и 1x400	Malt works, Belgrade, TP
	Ниш, ТЕ	260	Niš, TP
	Фабрика саламе "Клефиш", Јагодина, ТЕ	1x150 и 1x100	*"Klefiš"*, meat processing industry, Jagodina, TP
	Власотинце	65	Vlasotince
1914	Велико Градиште, ХЕ	135	Veliko Gradište, HP
1915	Маркарница - Београд, ТЕ	2x50	*Markarnica,* Belgrade, TP

[1] Идеју за изградњу дао је Тодор - Тоша Селесковић (1856-1901), пионир електрификације у Србији. Била је то пароелектрична централа, производ фирме "Sigmund Schuckert" из Нирнберга, са динамо-машином једносмерне струје која је напајала 30 сијалица и две лучне лампе од 1200 свећа.

[2] Турбине су биле изграђене под надзором инжењера Тодора - Тоше Селесковића и произведене у Заводу у Крагујевцу.

[1] The idea of Todor Toša Selesković (1856-1901), the pioneer of electrification of Serbia. It was a steam power plant, produce of *Sigmund Schuckert* of Nuremberg, with dynamo engine of direct current that supplied 30 bulbs and two arch lamps of 1200 Watts.

[2] The turbines were constructed under the supervision of Todor Toša Selesković and manufactured at the Institute of Kragujevac.

12.6. Насеља електрификирана до 1940. Settlements electrified before 1940

Период	Србија - *Serbia*				*Period*
	укупно *Total*	централна Србија *Central Serbia*	Војводина *Vojvodina*	Косово *Kosovo*	
Укупно					**Total**
До 1918 .	64	20	44	-	Before 1918
1919-1940.	367	169	182	16	1919 – 1940
Укупно до 1940.	431	189	226	16	Total before 1940
Број насеља 1940.	6 044	4 268	443	1 333	Number of settlements, 1940
Електрификирано, %	7,13	4,42	51,0	1,2	Electrified, %

12.7. Електрификација насеља и домаћинстава, 1939-1981. Electrified settlements and households, 1939-1981

	1939	1971	1977	1981	
Електрификирана насеља, %	7,1	82,8	89,8	94,1	Settlements electrified, %
Домаћинства којима је доступна електрична енергија, %	29,8	...	98,2	...	Households electrified, %
Месечна потрошња електричне енергије по једном електрифицираном домаћинству, kWh	11,7	...	220	...	Monthly electricity consumption, per household electrified, kWh

12.8. Структура финалне потрошње електричне енергије, 1939-2006. Structure of final electricity consumption, 1939-2006

Потрошач	1939		1977		1990		2006[1)]		*Consumer*
	утрошак, у GWh *Consumption, GWh*	%	утрошак, у GWh *Consumption, GWh*	%	утрошак, у GWh *Consumption, GWh*	%	утрошак, у GWh *Consumption, GWh*	%	
Укупно	**225,0**		**13 985**		**26 102**		**26 253**		**Total**
Индустрија	111,5	49,5	6 456	46,2	11 468	43,9	6 336	24,1	Industry
Домаћинства	58,0	25,8	5 646	40,4	10 136	38,8	14 062	53,6	Households
Остали	55,5	24,6	1 883	13,5	4 498	17,2	5 855	22,3	Other consumers

Извор: *Век електрике 1893-1993*, издавач Електропривреда Србије, стр. 62, 75-76; *Статистички годишњак СР Србије 1978*, стр. 356; *Статистички годишњак Србије 1991*, стр. 320; *Енергетски биланс електричне и топлотне енергије 2004*, Републички завод за статистику Србије, стр. 10.

[1)] Без података за Косово и Метохију.

Source: *A century of electricity, 1893-1993*, published by the Electric power industry of Serbia, pp. 62. 75-76; *Statistical Yearbook of SR Serbia, 1978,* pp. 356; *Statistical Yearbook of Serbia, 1991,* pp. 320; *Energy balance of electric and thermal power, 2004,* Statistical Office of the Republic of Serbia, pp. 10

[1)] No data for Kosovo and Metohija are available.

12.9. Инсталисана снага постројења за производњу електричне енергије, 1945-1992. Installed power of electric plants, 1945-1992

MW

	Укупно *Total*	Хидроцентрале *Hydropower plants*	Термоцентрале *Thermal power plants*		Укупно *Total*	Хидроцентрале *Hydropower plants*	Термоцентрале *Thermal power plants*
1945	143	6	137	1981	5 744	19 990	3 754
1960	702	298	404	1992	9 377	2 785	6 592
1971	3 221	1 445	1 776				

Извор: *Век електрике 1893-1993*, издавач Електропривреда Србије, стр. 73.

Source: *A century of electricity, 1893-1993*, published by the Electric power industry of Serbia, pp. 73.

ГРАЂЕВИНАРСТВО - CONSTRUCTION

Статистика грађевинарства почиње у 19. веку извештајима Министарства финансија о буџетским издацима за државне градње. Велика област приватних грађевинских радова није била обухваћена.

И за време између два светска рата располаже се само подацима о обиму државних градњи. При томе, из података за целу Југославију и бановине не може да се дође до потпунијег приказа за територију Србије.

Обухват статистике грађевинарства постао је знатно шири после Другог светског рата. Грађевинске радове углавном су изводила предузећа друштвеног сектора, која су о томе подносила редовне статистичке извештаје. Из тих података није издвајан скуп државних градњи у њиховом ранијем значењу, па је прекинут континуитет њиховог приказивања.

Statistics of construction began in the 19th century when the Ministry of finance started to draw reports on budget expenditure for constructions of the government sector. Much of constructional works performed by the private sector were not covered.

Even for the period between the two world wars, only data on the number of contructions of the government sector are available. Therefore we cannot obtain a complete picture for the territory of Serbia from data relating to the entire Yugoslavia and banovinas (regions under the rule of bans).

The coverage of the statistics of construction was enlarged after World War II. Constructional works were mainly performed by socially-owned enterprises, which submitted statistical reports on regular basis. As constructions of the government sector could not be set aside from those data according to their previous meaning, they were not presented anymore on continuous basis.

Период до Првог светског рата
Period before World War I

На самом почетку, послови грађевинарства били су у надлежности Попечитељства внутрених дела, тј. његовог грађевинског одељења. Године 1859. основана је Главна управа грађевина с три одељења: инжењерско, архитектонско и рачунско. Управа је од 1862, на основу Закона о устројству централне државне управе, добила функцију Министарства грађевина.

Министарство грађевина се старало о подизању и одржавању јавних грађевина и о грађењу путева у земљи. Имало је четири одељења: опште, рачунско, инжењерско и архитектонско, а имало је и свој Грађевински савет. Код сваког окружног начелства постојало је грађевинско одељење с потребним бројем инжењера и подинжењера. Под надлежношћу министра грађевина била је и Дирекција српских државних железница.

„У првој трећини деветнестог века, изградња градских објеката још увек је била искључиво у рукама домаћих, традиционалних мајстора. ... Прави ‘грађевински бум’ у Београду тога доба нагнао је кнеза Милоша да 1834. године изда и правилник од седам тачака, којим је регулисао права и дужности надзорника државне градње. Са аспекта данашњег интересовања, склоних историјским бизарностима, пуно пажње привукла би обавеза да се на неком од стубова градилишта поставе ченгеле, како би се обесио мајстор ‘ако градња рђаво испадне’.

[...] Објекти од државног значаја градили су се од тврдог материјала, углавном опстављи и до данашњих дана, а новодосељено српско становништво морало је да гради

At the very beginning, constructional operations were under the authority of the Ministry of the Interior, i.e. its department of construction. In 1859 the General Administration for Buildings composed of three departments: engineering, architecture and accounting was founded. In line with the Law on the System of Central Government Administration, the Administration became in 1862 the Ministry of Construction.

The Ministry of Construction attended to the building and maintenance of public constructions and roads in the country. It was composed of four departments: general affairs, accounting, engineering and architecture. It had also its own Construction Council. Every district head office had a construction department with a required number of engineers and assistant engineers. The Direction of Serbian Government Railways was under the authority of the Ministry.

“In the first third of the 19th century, the building of urban infrastructure was still in the hands of domestic, traditional craftsmen… The “real construction boom” in Belgrade at that time prompted, in 1934, Prince Milos to publish a book of regulations made of seven articles, which regulated the rights and obligations of the supervisor of the government building site. From the viewpoint of the current curiosity, tending to historical bizarre things, a great attention was drawn to the obligation to set up a metal hook on a pillar on the site in order to hang up the craftsman “in case that building went wrong”

[…] Structures of government importance were made of solid materials. Most of them are still standing. Serbian new-comers had to erect more modest buildings – with mud bricks; frequent

скромније – бондрук је био испуњен ћерпичем; честа је и плетара набијена блатом, а многе зграде су грађене без темеља. [...] Тамо где се градило са већим амбицијама употребљавани су камен и опека. Камен је набављан из каменолома на Ташмајдану и у Раковици, на местима одакле су га вадили и Римљани, али је са опеком ишло теже – довожена је из Шапца и Пожаревца, а понекад увожена из Аустрије[1].“

Изградња железнице била је највећи грађевински подухват у Србији у 19. веку. У „Историји железнице“ пише:

„Од дана када је моравском долином прошао воз првим ‘гвозденим путем’ Србије, протекло је сто двадесет година. Првом железничком пругом у Краљевини Србији, која је водила од Београда до Ниша, прошао је свечани воз 4. септембра 1884. године. Само неколико дана касније, 15. септембра, ова пруга нормалног колосека, дужине 243,5 километара, пуштена је у редован путнички саобраћај. Пруга је преко Савског моста повезана са Земуном, а затим Новим Садом, Суботицом и даље.

Трасирање пруге кроз Србију било је завршено 12. марта 1875. године. Даље радове је прекинуо српско-турски рат и до 1878. године није се могло мислити на изградњу пруге.

Почетак радова био је планиран за јун 1881. Свечаност је заказана за 21. јул 1881. На траси, више пута премераваној, налазило се неколико хиљада радника распоређених по деоницама.

Главна пажња јавности била је усмерена на изградњу тунела на траси јер се први пут пробијао неки тунел у Србији. Радови су добро одмицали и поред тога што је терен за градњу био тежак. Тако је почетком јануара 1883. прокопан рипањски тунел.

За почетак маја 1884. било је заказано заседање Народне скупштине у Нишу. Краљ Милан пошао је у Ниш, најпре бродом до Смедерева, а потом возом. С њим су били краљица и престолонаследник Александар. Краљ је возом стигао у Ниш 7. маја.

У Српским новинама је објављено да ће пруга Београд-Ниш бити предата саобраћају 23. августа, а свечано отварање заказано је за 3. септембар, по старом, тј. за 15. септембар по новом календару[2].“ Изградња железнице у Србији настављена је у етапама до ратова 1912–1918. године:

were thatched huts stuffed with mud and most of the buildings were constructed without foundations […]. At places where ambitions were greater as regard constructions, one used stone and bricks. Stones were provided from quarries in Tasmajdan and Rakovica, at locations from where the Romans extracted them. It was however more difficult to work with bricks – they were conveyed from Šabac and Požarevac and sometimes they were imported from Austria[1].”

The construction of the railway was the largest building project in Serbia in the 19th century. In the “history of the railway” it reads:

Since the day when the train passed through Morava’s valley taking the “iron road” of Serbia, 120 years have elapsed. A ceremonial train crossed the first railway line in the Kingdom of Serbia, from Belgrade to Niš, on 4 September 1884. Just a few days later, on 15 September, this railway line of a normal gauge of 243,5 kilometers, was opened for regular traffic. The line is connected with Zemun through the Sava’s Bridge and then with Novi Sad, Subotica, etc.

The marking out of the line through Serbia ended on 12 March 1875. Further works were interrupted by the Serbian-Turkish War and until 1878 none could even think of resuming them.

The beginning of works was planned for June 1881. The Ceremony was scheduled for 21 July 1881. There were thousands of workers spread out along the line by sections, which was measured several times.

The public’s attention was focused on the digging of the railway line tunnel because it was the first in Serbia. Works progressed well in spite of the problematical ground. At the beginning of January 1883, the Ripanj tunnel was finished.

The National Assembly was convened to take place in Niš at the beginning of May 1884. King Milan took first the boat to Smederevo and then the train to go to Niš. He was accompanied by the Queen and Crown Prince Alexander. The King arrived in Niš by train on 7 May.

The Serbian newspapers announced that the railway line Belgrade-Niš would be opened for traffic on 23 August and the inauguration was scheduled for 3 September, according to the ancient calendar, i.e. 15 September, according to the new calendar[2]. Railway lines were built in Serbia in phases until the wars between 1912 and 1918.

Железничка пруга	Када је отворена	Дужина, km *Length, km*	Date of opening	Railway line
Београд (аустроугарска граница)	3. септембра 1884.	5,00	3 September 1884	Belgrade (Austrian-Hungarian border)
Београд–Ниш	3. септембра 1884.	244,00	3 September 1884	Belgrade-Niš
Ниш–Лесковац	6. марта 1886.	45,00	6 March 1886	Niš-Leskovac
Лесковац–Врање	1. септембра 1886.	67,00	1 September 1886	Leskovac-Vranje
Београд–Ниш (турска граница)	6. маја 1886.	366,00	6 May 1886	Belgrade-Niš (Turkish border)
Ниш–Бела Паланка	1. јуна 1887.	45,00	1 June 1887	Niš-Bela Palanka
Бела Паланка–Пирот	1. новембра 1887.	29,00	1 November 1887	Bela Palanka-Pirot
Београд–Ниш (бугарска граница)	1. августа 1888.	337,00	1 August 1888	Belgrade-Niš (Bulgarian border)
Велика Плана–Смедерево	10. новембра 1886.	45,00	10 November 1886	Velika Palanka-Smederevo
Лапово–Крагујевац	3. марта 1887.	30,00	3 March 1887	Lapovo-Kragujevac

[1] Александар Црквењаков, Г-магазин, бр. 6, 09.1997. (С веб сајта www.yu-build.co.yu.) / [1] Aleksandar Crkvenjakov, G-magazine, n0 6, 09.1997. (from the Website www.yu.build.co.yu)

[2] Изводи из текста "Историја железнице у Србији" узети су са веб сајта www.yurail.co.yu. / [2] Extract from the text “History of the railway in Serbia” downloaded from the Website www.yurail.co.yu)

13.1. Капитал уложен у грађење пруга и потребних зграда / Funds invested in the construction of railway lines and relating buildings

	Хиљ. динара *Thous. dinars*	Просечан издатак за 1 km *Average expenses per 1 km*	
Београд–Ниш	63 643	173 887,9	Belgrade-Niš
Ниш–Пирот	20 791	223 776	Niš-Pirot
Лапово–Крагујевац	1 705	56 824,5	Lapovo-Kragujevac
Велика Плана–Смедерево	1 400	56 824,5	Velika Plana-Smederevo
За експропријацију на свим пругама	2 736	-	For expropriation on all railway lines

Извор: *Статистички годишњак Краљевине Србије* за 1893. год. (прва књига).

Source: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia for 1893,* (first book).

Ево како је Албер Мале, француски историчар, који је у нарочитој мисији професора дипломатске историје још малолетног краља Александра Обреновића у Београду провео две школске године, 1892–1894, видео отварање трамвајске пруге. Његов боравак у Београду умногоме је обележио његово интересовање за догађаје на Балкану и учинило га доживотним пријатељем Србије.

„*Четртак 13. октобар [1892]* – [...] У 11 сати отварање и благослов пруге[1] од стране митрополита Михаила, са двојицом владика и бројним свештеницима обученим у богате одежде на византијски начин; митрополит с округлом папском круном која блешти од драгуља. Поставка је веома једноставна: На Теразијама поред пруге један кухињски сто прекривен белим столњаком; велика жута воштаница – још и вечерас гори у предворју компаније – кадионица, крст. Све се то дешава испод два велика дрвета, радознала гомила се гура као и свугде, а на растојању је држе нимало груби а ипак уважавани полицајци (о, стражари централних бригада!) и неколико жандарма. Сељаци у полуисточњачкој одећи издигли се на постоља полупостављених електричних светиљки, што представља необичну и симболичну слику.

[...] А на улици руља јуриша на трамваје: клинци, сваки са по два марјаша за вожњу – за њих ће ова игра сигурно бити једна од најлепших у животу – газе један преко другог на папучици, каскају око кола, вешају се иза платформе. И како је људски род увек исти, па они што су наишли на златну жицу не дозвољавају другима да приђу, тако и они који су успели да се попну у чудесно возило сами постају чувари улаза и, наоружани штаповима, спречавају мање срећне другове да се провозају новим изумом макар за трен. Одрасли и сами радознало посматрају. Они гледају с ивице тротоара, па се гуркају лактовима: 'Хајде, пењи се!' И Панургијеве овце крећу једна за другом[2] у Србији као у Француској."[3]

Here is how Albert Mallet, a French historian, who spent two academic years in Belgrade from 1892 to 1894 in a particular mission, as professor of diplomatic history of the still minor King Alexander Obrenovic, witnessed the inauguration of the tramway line. The time he had spent in Belgrade rendered him very much interested in the events on the Balkans and made him an eternal friend of Serbia.

"Thursday 13 October [1892] - […] At eleven o'clock, inauguration and blessing of the railway line[1] by Archibishop Mihajlo, with two bishops and numerous clergymen wearing rich garments in Byzantine style; Archibishop with the round Pope Crown set with shining gems. The stage was very simple: on Terazije near the railway line a kitchen table covered by a white tablecloth; a big yellow candle – it is still burning this evening in the hall of the company – an incense burner, a cross. Everything is happening under two big trees, an inquisitive crowd is jostling just like anywhere else, and it is kept at a distance by not violent but still respected police officers (oh, the guardians of central brigades!) and a number of man-at-arms. The peasants dressed in semi-oriental clothes climbed on the supports of half set up lights, which is a strange and symbolic picture.

[…] And on the street the crowd is rushing towards tramways: kids, each with two coins for the trip – this game will certainly be for them one of the most beautiful in their entire life – they are pushing each other, running around the vehicle, hauling up on the platform. And as the human race is always the same, like those who had found the source of gold did not allow the others to approach, these ones who had made to climb into the miraculous vehicle became the guardiams of the entry, and armed with sticks, they prevent their less fortunate friends from taking at least a short ride in that new invention. Adults are also watching with curiosity from the edges of pavements nudging each other: "Come on, get in!" Even Panurge's sheep[2] are following each other in Serbia just the same as in France'.[3]

[1] Трамвајска пруга. / [1] Tramway line.

[2] Панургије, лик из Раблеовог *Пантагруела*. Анегдота с Панургијевим овцама симбол је духа бесмисленог подражавања који влада гомилом. / [2] Panurge, a personage from Rablais' *Pantagruel.* The anecdote with Panurge's sheep is a symbol of the spirit of a senseless imitation that rules over the crowd.

[3] Албер Мале, *Дневник са српског двора 1892–1894*, приредила и превела Љиљана Мирковић, Клио, Београд 1999, стр. 88–90. / [3] Albert Mallet, *Diary from the the Serbian Court 1892-1894*, translated by Ljiljana Mirković, Clio, Belgrade 1999, pages 88-90.

13.2. Подизање нових и оправка старих грађевина, 1887-1908. Erecting of new constructions and maintenance of old ones, 1887-1908

Број грађевина / *Number of constructions*

	За надлештва *For head offices*	Манастири *Monasteries*	Школе *Schools*	Болнице *Hospitals*	Суднице *Courthouses*	Касарне[1] *Barracks*[1]	Караулe *Watchtowers*	Апсане *Prisons*	Царинарнице *Customs offices*	Магацини *Storage houses*	Купатила *Public bathrooms*	Друге разне грађевине *Other constructions*	Водоводи *Water supply systems*	Инсталације[2] *Installations*[2]	Ограде *Fences*	Тротоари и калдрме *Pavements and cobblestone roads*
1887	4	-	3	-	-	-	-	-	1	-	-	16	-	-	2	1
1888	21	7	11	-	3	1	2	-	2	-	-	64	-	-	4	-
1889	9	5	6	1	3	-	2	-	-	-	-	76	-	-	-	-
1890	11	8	19	1	17	5	10	-	1	-	-	48	-	-	1	-
1891	31	15	38	3	7	1	9	1	3	1	-	41	8	-	3	-
1892[3]	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…
1893[3]	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…
1894	68	43	104	11	30	7	7	4	16	2	7	48	8	5	8	3
1895	66	27	75	9	45	19	4	12	13	6	2	75	6	1	7	4
1896	73	18	117	3	53	38	3	9	6	7	3	119	3	3	6	4
1897	77	27	139	4	37	57	34	4	7	2	3	110	1	5	12	1
1898	107	26	112	20	89	12	105	11	7	4	5	119	1	5	14	2
1899	77	42	178	10	136	21	44	6	4	6	5	189	4	4	6	3
1900	79	47	184	6	139	14	80	4	8	3	4	215	7	2	17	2
1901	77	52	176	6	108	12	49	4	3	2	4	91	3	-	3	1
1902	36	36	106	2	65	4	16	4	2	-	6	95	5	-	3	-
1903	62	27	175	2	113	6	11	4	9	4	5	97	19	-	10	-
1904	66	50	210	1	170	6	19	1	2	3	5	99	6	3	10	2
1905	71	45	272	40	192	7	6	2	7	3	3	227	11	-	8	-
1906	62	71	302	16	261	8	10	3	9	6	2	350	3	7	16	1
1907	52	105	347	20	222	8	13	3	4	1	8	236	12	-	7	1
1908	62	92	316	14	288	9	4	8	5	4	-	266	6	-	10	1

Извор: *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1894–1895, стр. 520-521 (за године 1887–1894); *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1896–1897, стр. 634-635 (за године 1887–1894); *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1898–1899, стр. 678-679 (за године 1897–1899); *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1900, стр. 590-591; *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1901, стр. 634-635; *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1902, стр. 632-633; *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1903, стр. 656-657; *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1904, стр. 692-693; *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1905, стр. 694-695; *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1906, стр. 696-697; *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1907–1908, стр. 904-905.

Објашњења: Од 1887. до 1899. "укупно" је збир следећих округа: Ваљевски, Врањски, Крагујевачки, Крајински, Крушевачки, Моравски, Пиротски, Подрински, Подунавски, Пожаревачки, Руднички, Тимочки, Топлички, Ужички, Црноречки, Београд, Ниш.

[1] Касарне и за друге војне потребе.

[2] Инсталације водовода и електричног осветљења.

[3] За 1892. и 1893. годину нема података. У предговору *Статистичког годишњака Краљевине Србије* 1893. пише: „Није било тешко спремити за Годишњак податке, које је само статистичко одељење средило, или сређене од других надлештава добило. Много је теже ишло с подацима који су тражени из појединих централних места државне управе. Због ове тешкоће, неке су врло важне партије у нашем Годишњаку остале незаступљене... Из министарства грађевина нису послати подаци о државним, окружним и среским друмовима, па ни осталом раду министарства грађевина у 1893. години."

Source: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia,* 1894-1895, p. 520-521 (for 1887-1894); *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1896-1897, p.c634-635 (for 1887-1894); *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1898-1899, p. 678-679 (for 1897-1899); *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1900. p. 590-591; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1901, p. 634-635; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1902, p. 632-633; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1903, p. 656-657; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1904, p. 692-693; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1905, p. 694-695; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1906, p. 696-697; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1907-1908, p. 904-905.

Explanations: From 1887 to 1899 "total" is the sum of the following districts: Valjevo, Vranje, Kragujevac, Krajina, Kruševac, Morava, Pirot, Podrinja, Podunavlje, Požarevac, Rudnik, Timok, Toplica, Užice, Crna Reka, Belgrade, Niš.

[1] Barracks and for other military purposes

[2] Installations for water supply, electricity and lighting

[3] For 1892 and 1893 it reads: "It was easy to prepare, for the Yearbook, data, which the statistical department prepared alone or obtained from other head offices. It was much more difficult with data that were requested from individual central places of government administration. Due to this difficulty a number of parts in our Yearbook has not been presented…The Ministry of Construction did not transmit data on state, and district roads, neither those on other activities of the Ministry of Construction in 1893".

13.3. Грађење и одржавање путева, мостова и пропуста, 1887-1908.
Building and maintenance of roads, bridges and gutters, 1887-1908

	Дужина путева, km *Length of roads, km*			Број мостова и пропуста *Number of bridges and gutters*			Број употребљених надница *Number of used daily wages*	
	укупно *Total*	нови *New*	оправљени *Repaired*	укупно *Total*	нови *New*	оправљени *Repaired*	људских *Humarn resources*	колских *Vehicles*
1887	4 279	206	4 073	304	68	236	501 052	376 814
1888	4 600	185	4 415	200	51	149	497 873	299 454
1889	4 276	86	4 190	135	77	58	358 327	343 657
1890	4 027	122	3 905	206	84	122	323 509	164 928
1891	4 698	161	4 537	81	42	39	447 835	289 332
1892[1)]	...	...	...	...	...	...	...	...
1893[1)]	...	...	...	...	...	...	...	...
1894	2 374	395	1 979	402	277	125	296 327	344 701
1895	4 411	119	4 292	213	44	169	531 047	445 850
1896	4 834	277	4 557	271	92	179	805 015	949 576
1897	5 795	267	5 528	445	200	245	1 227 804	1 027 079
1898	6 294	656	5 638	761	476	285	1 437 929	1 032 293
1899	6 623	438	6 185	755	407	348	1 567 255	1 095 310
1900	7 556	593	6 963	693	348	345	1 611 767	1 028 003
1901	6 379	628	5 751	872	363	509	1 466 944	996 252
1902	7 525	1 184	6 341	687	216	471	1 141 887	892 585
1903	7 616	1 199	6 417	935	245	690	1 183 659	764 089
1904	7 647	644	7 003	871	295	576	903 347	608 248
1905	8 209	633	7 576	1 100	230	870	839 352	541 375
1906	8 550	967	7 583	1 616	541	1 075	941 755	731 304
1907	8 203	708	7 495	1 217	393	824	879 892	671 245
1908	7 945	297	7 648	1 559	496	1 063	895 479	742 739

Извор: *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1894–1895, стр. 515 (за године 1887–1894); *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1896–1897, стр. 632 (за године 1887–1894); *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1898–1899, стр. 676 (за године 1897–1899); *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1900, стр. 589; *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1901, стр. 633; *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1902, стр. 631; *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1903, стр. 655; *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1904, стр. 691; *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1905, стр. 695; *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1906, стр. 695; *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1907–1908, стр. 903.

[1)] Видети објашњење дато за табелу 13.2.

Source: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia,* 1894-1895, p. 515 (for 1887-1894); *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1896-1897, p. 632 (for 1887-1894); *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1898-1899, p. 676 (for 1897-1899); *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1900. p. 589; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1901, p. 633; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1902, p. 631; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1903, p. 655; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1904, p. 691; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1905, p. 695; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1906, p. 695; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1907-1908, p. 903.

[1)] See explanation relating to table 13.2.

13.4. Преглед издатака за јавне грађевине, 1887-1908.
Expenditure for public constructions, 1887-1908

у динарима / *in dinars*

	Укупно *Total*	Из државне касе *From government tresory*	Из народног прireза *From people's surtax*	Из општинских каса *From municipal tresory*	Из санитетског фонда *From sanitary fund*	Из црквених каса *From churches' tresory*	Из мостарinског фонда *From monasteries' funds*	На 1000 становника *Per 1000 population*
1887	1 126 921	386 989	736 719	3 213	-	-	-	
1888	1 330 387	752 210	328 309	249 868	-	-	-	542
1889	1 072 537	318 186	344 639	397 625	-	-	12 086	626
1890	1 144 675	548 554	259 230	310 331	-	26 560	-	496
1891	1 357 632	479 720	377 854	461 457	-	38 601	-	…
1892[1)]	…	…	…	…	…	…	…	…
1893[1)]	…	…	…	…	…	…	…	…
1894	2 169 389	475 622	568 083	699 627	130 315	103 041	192 702	950
1895	1 418 022	450 487	729 528	173 003	9 945	17 066	37 993	613
1896	2 320 023	481 542	1 146 470	443 025	16 289	19 400	213 296	989
1897	2 505 462	741 075	1 204 020	320 953	13 442	120 619	105 352	1 051
1898	1 420 541	292 735	538 618	287 773	61 907	118 468	121 041	589
1899	3 379 004	880 921	1 195 292	807 391	60 054	414 929	20 418	1 379
1900	3 947 390	859 628	2 142 012	744 033	40 410	143 431	17 875	1 584
1901	2 775 795	234 996	1 806 982	530 423	60 265	124 299	18 830	1 095
1902	1 625 370	159 357	759 393	554 221	3 662	124 729	24 007	631
1903	2 599 708	201 580	1 709 178	543 255	6 711	40 724	98 259	992
1904	2 745 699	314 336	1 302 652	1 038 185	11 229	46 675	32 618	1 028
1905	2 683 468	198 709	921 414	1 122 793	359 488	49 952	31 112	998
1906	4 219 508	483 521	1 531 532	1 674 291	244 872	151 745	133 547	1 543
1907	3 845 051	776 142	1 651 577	887 717	308 751	111 017	109 847	1 381
1908	3 956 487	380 784	2 067 223	947 791	326 536	174 266	59 887	1 403

Извор: *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1894–1895, стр. 529 (за године 1887–1894); *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1896–1897, стр. 638 (за године 1887–1894); *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1898–1899, стр. 682-683 (за године 1897–1899); *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1900, стр. 593-594; *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1901 стр. 636-637; *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1902. стр. 635-636; *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1903. стр. 659-660; *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1904. стр. 694-695; *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1905 стр. 699-700; *Статистички годишњак Краљевине Србије* 1907–1908 стр. 908-909.

[1)] Видети објашњење дато за табелу 13.2.

Source: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia,* 1894-1895, p. 529 (for 1887-1894); *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1896-1897, p. 638 (for 1887-1894); *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1898-1899, p. 682-683 (for 1897-1899); *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1900. p. 593-594; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1901, p. 636-637; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1902, p. 635-636; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1903, p. 659-660; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1904, p. 691; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1904, p. 694-695; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1905, p. 699-700; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1907-1908, p. 908-909.

[1)] See explanation relating to table 13.2.

Буџетски издаци за јавне грађевине, мил. дин.
Budget expenses for public constructions, mill. din.

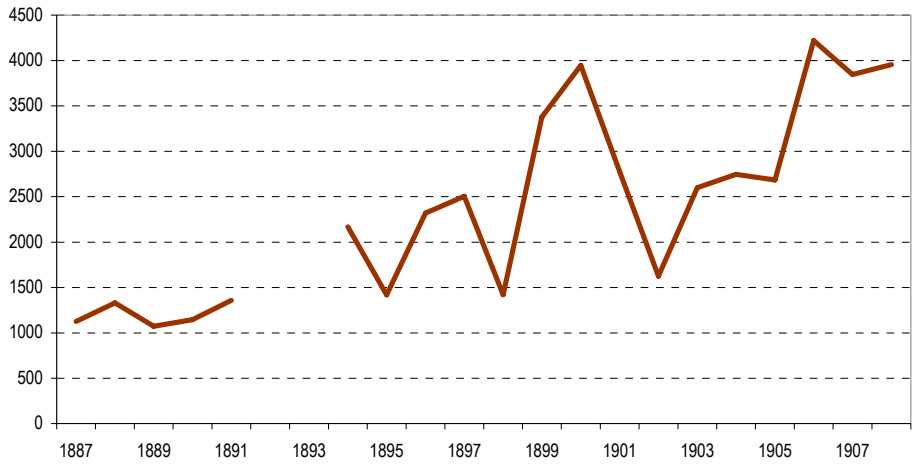

Период између два светска рата
Period between World War I and World War II

Подаци за године између два светска рата узети су из документације тадашњег Министарства грађевина. Оно је објавило податке о извршеним грађевинско-техничким радовима.

„После светског рата многе градске општине у Краљевини Југославији морале су да учине нарочите издатке и напоре за обнову у рату порушених градских објекта, а осим тога услед наглог прираштаја становништва са стране и проширења реона некоје градске општине су према новим створеним потребама приступиле изради *нових* или проширењу и дозиђивању старих постојећих објеката.

Да би се имао преглед учињених издатака и постигнутих резултата на томе послу, министарство грађевина је прикупило податке о томе за период времена од 1919 до 1931. године закључно..."[1)]

Приватна градња, која је била значајна по обиму, није обухваћена. Подаци се односе на државне грађевинско-техничке радове који су били изведени и окончани у току године по надлежности Министарства грађевина и његових органа за спољну службу. Самоуправни радови су били обухватани само ако су били изведени под надзором Министарства.

Грађевинарство није могло да се прикаже ни за територију предратне, ни за територију садашње Србије. Уместо потпуног приказа наведени су подаци за Дунавску и Моравску бановину.

Data for the years between the two world wars have been extracted from documents of the Ministry of Construction of that time. It published data on constructional-technical performed works.

"After the world war, many municipalities in the Kingdom of Yugoslavia had to spend considerable money and to make great efforts for the reconstruction of destroyed buildings during the war. In addition, with the sudden population increase and development of areas, certain municipalities started, depending on the latest needs, to build *new* constructions or to enlarge or make annexes to old existing structures.

In order to have a review of expenses laid out and results achieved from those activities, the Ministry of Construction collected relevant data for the period from 1919 to 1931 inclusive..."[1)]

Construction by individuals, which were significant as regard its volume, was not covered. Data refer to government constructional-technical works that were performed and finished during the year and under the authority of the Ministry of Construction and its bodies for external service. Autonomous works were covered only if being done under the supervision of the Ministry.

Construction could not be presented for the territory of the pre-war and current Serbia neither. Instead of an overall review, shown were data for Danube and Morava banovias.

13.5. Број подигнутих грађевина за Дунавску и Моравску бановину, 1924-1936.
Number of erected construction for Danube and Morava banovinas, 1924-1936

	Зграде *Buildings*							Остале грађевине *Other constructions*				
	укупно *total*	административне *Administration*	верске *Religion*	школске и просветне *Schools and education purposes*	санитетске *Sanitary purposes*	привредне *Economic purposes*	остале *Other*	водовод *Water supply*	путеви, km *Roads, km*		број мостова и пропуста *Number of bridges and gutters*	
									укупно *Total*	од тога: нови *Of which: new ones*	укупно *Total*	од тога: нови *Of which: new ones*
1924	221	99	12	38	39	18	15	9	582	0,5	748	408
1925	228	115	17	55	20	10	11	15	989	1,8	513	239
1926	140	57	6	31	23	18	5	9	138	1,1	440	206
1927	205	81	13	59	33	16	3	9	687	18,0	389	230
1928	258	92	24	52	54	25	11	6	1 935	14,6	347	250
1929	226	91	23	62	37	6	7	6	1 627	10,1	708	238
1930	251	90	13	86	30	26	6	11	1 450	14,3	449	284
1931	302	110	15	114	25	29	9	22	1 530	17,7	1054	809
1932	218	74	16	55	37	19	17	28	612	27,8	529	355
1933	162	46	6	61	26	13	10	12	512	1,0	354	242
1934	230	94	1	70	42	14	9	24	571	2,1	557	393
1935	239	73	5	97	36	11	17	26	622	23,7	719	574
1936	256	114	4	73	41	8	16	22	624	14,5	677	563

Извор: Министарство грађевина 1931, *Статистика извршених радова*, табеле бр. 7 и бр. 9 (за 1927–1931); Министарство грађевина 1933, *Статистика извршених радова*, таб. бр. 15 (за 1926); Министарство грађевина 1934, *Статистика извршених радова*, таб. бр. 17 (за 1932. и 1933); Министарство грађевина 1935, *Статистика извршених радова*, таб. бр. 15 и бр. 17 (за 1925. и 1934); Министарство грађевина 1936, *Статистика извршених радова*, таб. бр. 17 (за 1935); Министарство грађевина 1940, *Статистика извршених радова*, таб. бр. 15 и бр. 17 (за 1924. и 1936).

Source: Ministrry of Construction 1931, *Statistics of works done,* tables 7 and 9 (for 1927-1931); Ministry of Construction 1933, *Statistics of works done,* table 15 (for 1926); Ministry of Construction 1934, *Statistics of works done,* table 17 (for 1932 and 1933); Ministry of Construction 1935, *Statistics of works done,* tables 15 and 17 (for 1925 and 1934); Ministry of Construction 1936, *Construction of works done,* table 17 (for 1935); Ministry of Construction 1940, *Statistics of works done,* tables 15 and 1 (for 1924 and 1936).

[1)] Министарство грађевина, Преглед извршених техничких радова 1919–1931. (опште напомене). / [1)] Ministry of Construction, Review of works done 1919-1931 (general remarks).

13.6. Вредност извршених техничких радова на зградама за Дунавску и Моравску бановину, 1924-1936.
Value of technical works done on building for Danube and Morava banovinas, 1924-1934

хиљ. динара / *thous. dinars*

	Укупно *Total*	Администра-тивно-управне *Administration*	Школске и просветне *Schools and educational purposes*	Привредне *Economic purposes*	Санитетске *Sanitary purposes*	Верске *Religion purposes*	Остале – станови и др. *Other – dwellings, etc.*
1924	10 517	6 135	3 858	505	2 027	1 324	2 846
1925	29 979	8 143	9 922	724	5 175	1 443	3 133
1926	17 308	6 742	2 876	928	5 774	221	589
1927	27 205	8 481	8 464	781	6 268	1 127	2 085
1928	55 933	-	-	-	-	-	-
1929	33 025	-	-	-	-	-	-
1930	27 524	6 443	7 097	3 947	3 650	3 199	552
1931	25 117	7 993	10 282	3 600	820	1 194	964
1932	22 960	3 898	7 506	2 218	3 942	957	3 567
1933	14 643	2 023	6 744	986	2 898	1 589	169
1934	15 626	5 547	4 529	915	3 228	18	1 086
1935	16 258	4 217	10 071	131	1 073	412	218
1936	18 662	4 365	7 538	331	2 093	918	2 729

Извор: Министарство грађевина 1931, *Статистика извршених радова*, табеле 2, 7, 9. и 10. и листови бр.: 8, 12 и 14 (за 1927–1931); Министарство грађевина 1933, *Статистика извршених радова*, таб. 15 (за 1926); Министарство грађевина 1934, *Статистика извршених радова*, таб. 17 (за 1932. и 1933); Министарство грађевина 1935, *Статистика извршених радова*, таб. 15. и 17 (за 1925. и 1934); Министарство грађевина 1936, *Статистика извршених радова*, таб. 17 (за 1935); Министарство грађевина 1940, *Статистика извршених радова*, таб. 15. и 17 (за 1924. и 1936).

Source: Ministry of Construction 1931, *Statistics of works done,* tables 2, 7, 9 and 10 and sheets 8, 12, and 14 (for 1927-1931); Ministry of Construction 1933, *Statistics of works done,* table 15 (for 1926); Ministry of Construction 1934, *Statistics of works done,* table 17 (for 1932 and 1933); Ministry of Construction 1935, *Statistics of works done,* tables 15 and 17 (for 1925-1934); Ministry of Construction 1936, *Statistics of works done,* table 17 (for 1935; Ministry of Construction 1940, *Statistics of works done,* tables 15 and 17 (for 1924 and 1936).

13.6. Вредност извршених техничких радова (наставак)
Values of completed technical works (continued)

хиљ. динара / *thous. dinars*

	Инсталације *Installations*			Остале грађевине *Other constructions*	
	укупно *Total*	од тога: *of which*		путеви *Roads*	мостови и пропусти *Bridges and gutters*
		водовод *Water supply*	канализација *Sewage*		
1924	1 319	335	368	17 613	27 136
1925	3 795	2 918	133	23 778	38 983
1926	1 456	884	212	21 767	12 515
1927	3 311	768	293	39 946	19 120
1928	1 875	-	-	57 103	24 760
1929	1 113	507	111	41 622	16 490
1930	2 347	398	225	48 779	11 219
1931	14 968	1 195	1 053	61 836	20 888
1932	3 695	1 228	1 302	59 316	16 171
1933	1 425	337	258	38 234	8 576
1934	4 421	396	503	36 195	8 541
1935	746	15	257	59 848	40 410
1936	664	220	157	48 368	8 695

Извор: Министарство грађевина 1931, *Статистика извршених радова*, табеле 2. и 10. и листови бр.: 8, 12 и 14 (за 1927–1931); Министарство грађевина 1933, *Статистика извршених радова*, таб. 16 (за 1926); Министарство грађевина 1934, *Статистика извршених радова*, таб. 18 (за 1932. и 1933); Министарство грађевина 1935, *Статистика извршених радова*, таб. 16. и 18 (за 1925. и 1934); Министарство грађевина 1936, *Статистика извршених радова*, таб. 17 (за 1935); Министарство грађевина 1940, *Статистика извршених радова*, таб. 16. и 18 (за 1924. и 1936).

Source: Ministry of Construction 1931, *Statistics of works done,* tables 2 and 10 and sheets 8, 12, and 14 (for 1927-1931); Ministry of Construction 1933, *Statistics of works done,* table 16 (for 1926); Ministry of Construction 1934, *Statistics of works done,* table 18 (for 1932 and 1933); Ministry of Construction 1935, *Statistics of works done,* tables 16 and 18 (for 1925-1934); Ministry of Construction 1936, *Statistics of works done,* table 17 (for 1935; Ministry of Construction 1940, *Statistics of works done,* tables 16 and 18 (for 1924 and 1936).

Буџетски издаци у 1930. години за јавне грађевине
Budget expenses in 1930 for public constructions

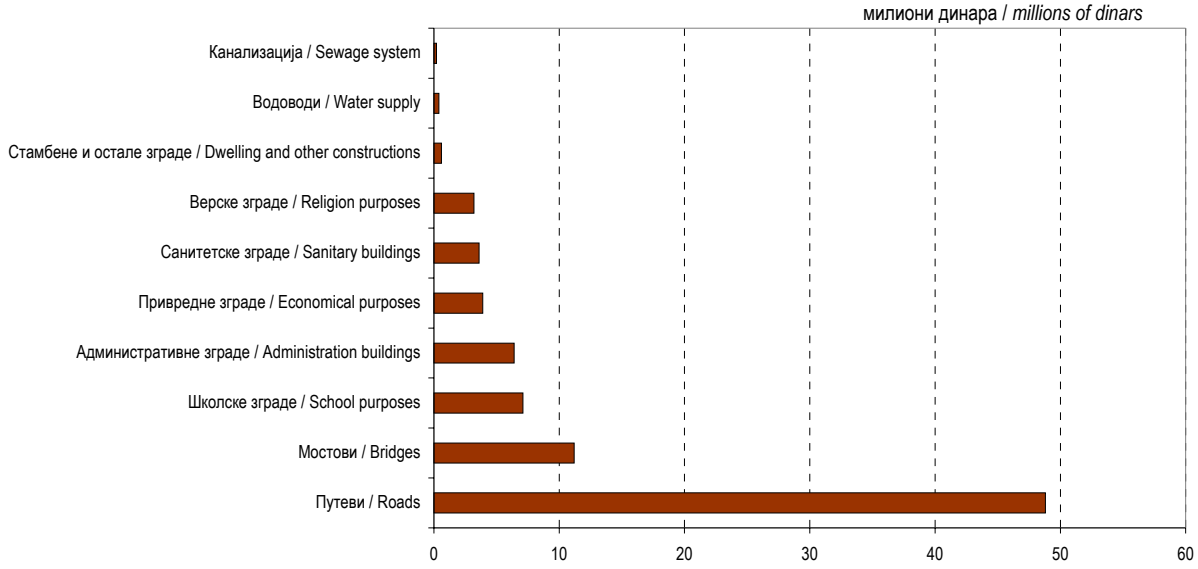

Период после Другог светског рата
Period after World War II

Послератни подаци представљају резултат рада грађевинских предузећа, као и приватних лица, на територији Републике Србије (без грађевинских радова у иностранству).

Обухватност и упоредивост

Годишњим извештајем о грађевинским радовима обухваћени су сви грађевински радови које су у извештајној години изводила предузећа и радови на зградама грађеним у организацији индивидуалних власника.

Изведени радови на грађевинама приказани су према територији на којој се грађевине налазе, а не према територији седишта извођача радова.

Вредност грађевинских радова дата је у текућим ценама. Вредност обухвата сав уграђени грађевински материјал и утрошени рад, без обзира на то да ли су тај рад и материјал плаћени или не. Подаци о вредности изведених радова односе се на радове изведене у извештајној години на завршеним и незавршеним грађевинама. Вредност радова које су изводили извођачи-правна лица дата је на бази годишњих обрачунских ситуација, док је вредност радова у организацији индивидуалних власника дата или на основу општинске документације или на основу њихове процене.

Дефиниције

Дефиниције везане за грађевинске радове исте су за све године за које се овде објављују подаци. Обухваћени су радови на новоградњама, доградњама, адаптацијама, реконструкцијама, великим поправкама и одржавању.

Afterwar data represent the results of operations of constructional enterprises as well as those of individuals on the territory of the Republic of Serbia excluding constructional works performed abroad.

Coverage and comparability

The annual report on constructional works covers all constructional works performed, in the reference year, by enterprises, and those on buildings constructed by individual owners.

Works done on buildings are shown according to the terriroty on which the latter are situated but not according to that of the registered office of the contractor.

The value of constructional works is shown at current prices. It includes all incorporated building materials and hours worked regardless of whether those materials and hours have been paid. Data on the value of works done relate to works done in the reference year on finished and unfinished buildings. The value of works performed by contractors-legal persons is based on annual accounting situation while that of works organized by individual owners is based either on municipal records or their evaluation.

Definitions

Definitions relating to constructional works are the same for all years for which data are published in this chapter. Covered are works performed on new constructions, annexes, restorations and reconstructions, major repairs and maintenance.

Грађевине су конструкције спојене с тлом (подземна, надземна градња, као и водоградња) ради чије се изградње обављају грађевински радови, а направљени су од грађевинских материјала и готових производа за уградњу. Припрема земље, сејање или сађење, итд., које служе у пољопривредне сврхе, не спадају у грађевинске радове.

Зграде су сталне грађевине које имају кров и спољне зидове и које су изграђене као самосталне употребне целине које пружају заштиту од временских и других спољних утицаја, а намењене су за становање, обављање неке делатности или за смештај и чување животиња, робе, опреме за различите производне и услужне активности итд.

Станом се сматра свака грађевински повезана целина намењена за становање, која се састоји од једне или више соба, с одговарајућим помоћним просторијама (кухиња, остава, предсобље, купатило, клозет и сл.) или без помоћних просторија, и има један или више посебних улаза директно из ходника, са степеништа, из дворишта или са улице.

Групе грађевина и грађевинске величине дате су према Класификацији врста грађевина (едиција РЗСС Методологије и стандарди, свеска бр. 15, Београд, 2005).

Constructions are structures connected to soil (under level, surface and new constructions) for which constructional works are performed, and are made of constructional materials and finished incorporating products. Preparation of land, sowing and planting, etc. serving agricultural purposes do not fall into constructional works.

Buildings are fixed structures that have a roof and external walls and that are constructed as independent functional compound providing protection against climatic and other external influence and are intended for residential and activity purposes, accommodation and guarding of animals, storage of goods, equipment for various production and service activities, etc.

A dwelling is any structurally connected compound intended for habitation, consisting of one or more rooms with necessary accessories (kitchen, pantry, lobby, bathroom, toilet, etc.) or without them, having one or more separate entries directly from the corridor, staircase, courtyard or street.

Groups of constructions and units of measurements are given according to the Classification of Types of Constructions (edition of the Statistical Office of the Republic of Serbia, Methodologies and Standards, volume n^0 15, Belgrade 2005).

13.7. Број завршених зграда, 1953-2007.[1)]
Number of completed buildings, 1953-2007[1)]

	Укупно *Total*	Стамбене *Housing*	Административне *Administration*	Културно-просветне *Culture-education*	За здравствену и социјалну делатност *Health and social activities*	Привредне *Economic purposes*	Остале *Other*
1953	15 784	8 824	94	176	24	6 576	90
1954	11 752	6 395	70	203	44	5 003	37
1955	10 678	4 537	46	80	36	5 962	17
1956	15 058	7 253	41	81	22	6 837	824
1957	16 036	9 451	63	97	42	5 747	636
1958	23 235	13 774	78	119	43	8 258	963
1959	18 935	10 454	56	118	87	7 712	508
1960	24 430	14 845	70	141	91	8 253	1 030
1961	36 895	22 720	69	181	106	11 193	2 626
1962	39 114	25 055	58	143	66	10 461	3 331
1963	43 281	27 000	54	138	55	12 794	3 240
1964	45 018	26 949	63	119	70	13 952	3 865
1965	50 428	30 034	50	93	84	14 835	5 332
1966	31 095	29 538	23	112	64	1 091	267
1967	31 925	30 352	28	94	57	1 042	352
1968	33 710	31 900	25	77	47	1 077	584
1969	33 520	31 660	30	114	68	1 080	568
1970	31 804	29 773	33	120	64	1 156	658
1971	29 748	27 194	39	116	78	1 205	1 116
1972	37 398	28 102	55	109	87	5 791	3 254
1973	38 918	28 511	32	112	77	7 889	2 297
1974	40 687	28 206	33	105	69	9 417	2 857
1975	40 192	28 638	40	71	89	8 153	3 201
1976	38 850	27 600	42	67	74	7 777	3 290
1977	37 678	25 850	66	86	78	7 918	3 680

13.7. Број завршених зграда, 1953-2007.[1] (наставак)
Number of completed buildings, 1953-2007[1] (continued)

	Укупно *Total*	Стамбене *Housing*	Административне *Administration*	Културно-просветне *Culture-education*	За здравствену и социјалну делатност *Health and social activities*	Привредне *Economic purposes*	Остале *Other*
1978	41 455	27 608	273	294	79	8 667	4 534
1979	39 459	28 143	63	99	148	6 673	4 333
1980	35 140	25 499	44	113	157	5 892	3 435
1981	35 812	26 721	41	122	146	5 670	3 112
1982	46 233	37 485	28	92	142	5 676	2 810
1983	30 981	23 687	17	82	64	4 560	2 571
1984	32 419	24 116	22	77	83	5 782	2 339
1985	31 657	23 907	28	72	68	5 456	2 126
1986	30 215	23 133	30	81	74	4 705	2 192
1987	26 958	21 206	21	62	46	4 052	1 571
1988	24 805	19 671	24	57	50	3 525	1 478
1989	30 292	23 612	16	71	57	3 844	2 692
1990	26 170	20 015	11	54	39	4 496	1 555
1991	17 054	12 262	14	40	29	3 344	1 365
1992	16 208	11 278	6	60	24	3 563	1 277
1993	11 102	8 291	4	13	5	1 988	801
1994	10 497	7 890	29	7	4	1 821	746
1995	9 221	6 644	23	23	6	1 874	651
1996	8 945	6 633	16	16	14	1 551	715
1997	9 495	6 758	24	26	7	1 690	990
1998	7 423	5 290	17	13	5	1 306	792
1999[1]	8 034	6 218	12	8	5	1 107	684
2000	7 269	5 476	15	12	4	1 130	632
2001	6 936	4 927	82	14	7	1 136	770
2002	8 225	5 726	44	51	11	1 522	871
2003	8 355	6 261	111	59	16	1 528	380
2004	7 838	5 767	153	40	47	1 393	438
2005	7 674	5 655	176	56	30	1 335	422
2006	7 733	5 527	282	48	42	1 341	493
2007[2]	7 548	5 491	265	51	33	1 361	347

Извор: *Статистички годишњак ФНРЈ 1954*, стр. 186–187; *Статистички годишњак ФНРЈ 1955*, стр. 179–180; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1956, стр. 169–171; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1957, стр. 220–221; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1958, стр. 365–366; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1959, стр. 370–371; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1960, стр. 396–397; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1961, стр. 396–397; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1962, стр. 390–391; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1963, стр. 416– 417; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1964, стр. 446–447; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1965, стр. 449–450; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1966, стр. 431–432; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1967, стр. 414– 415; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1968, стр. 418–419; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1969, стр. 419–420; *Статистички годишњак СФРЈ* 1970, стр. 410–411; *Статистички годишњак СФРЈ* 1971, стр. 424–425; *Статистички годишњак СФРЈ* 1972, стр. 430–431; *Статистички годишњак СФРЈ* 1973, стр. 438–439; *Статистички годишњак СР Србије* 1974, стр. 286–288; *Статистички годишњак СР Србије* 1975, стр. 274–276; *Статистички годишњак СР Србије* 1980, стр. 332–334 (за 1976–1979); *Статистички годишњак СР Србије* 1983, стр. 308–310 (за 1980–1982); *Статистички годишњак СР Србије 1985*, стр. 372–373; *Статистички годишњак СР Србије* 1986, стр. 369–371; *Статистички годишњак СР Србије* 1987, стр. 373–375; *Статистички годишњак СР Србије* 1988, стр. 377–379; *Статистички годишњак СР Србије* 1989, стр. 382–384; *Статистички годишњак СР Србије* 1990, стр. 362–364; *Статистички годишњак Србије* 1991, стр. 336–338; документационе табеле за период 1991–2007.

[1] Од 1999. године без извођача с Косова и Метохије.

[2] Претходни подаци.

Source: *Statistical Yearbook of FPRY, 1954, pages 186-187; Statistical Yearbook of FPRY, 1956,* pages: 179-180; *Statistical Yearbook of FPRY, 1956,* pages 169-171; *Statistical Yearbook of FPRY 1957, pages* 220-221;*Statistical Yearbook of FPRY, 1958,* pages 365-366; *Statistical Yearbook of FRPY, 1959,* pages 370-371; *Statistical Yerbook of FPRY, 1960,* pages 396-397; *Statistical Yearbook of FPRY, 1961,* pages 396-397; *Statistical Yearbook FPRY, 1962,* pages 390-391; *Statistical Yearbook, 1963,* pages 416 – 417; *Statistical Yearbook of FPRY, 1964, pages 446-447; Statistical Yearbook of FPRY, 1965,* pages 449-450; *Statistical Yearbook of FPRY, 1966,* pages 431-432; *Statistical Yearbook of FPRY, 1967,* pages 414-415; *Statistical Yearbook of FPRY, 1968,* pages 418-419; *Statistical Yearbook of FPRY, 1969,* pages 419-420; *Statistical Yearbook of SFRY, 1970,* pages 410-411; *Statistical Yearbook of SFRY, 1971,* pages 424-425; *Statistical Yearbook of SFRY, 1972,* pages 430-431; *Statistical Yearbook of SFRY, 1973,* pages 438-439; *Statistical Yearbook of SR Serbia, 1974,* pages 286-288; *Statistical Yearbook of SR Serbia, 1975,* pages 274-276; *Statistical Yearbook of SR Serbia, 1980,* pages 332-334 (for 1976-1979); *Statistical Yearbook of SR Serbia, 1983,* pages 308-310 (for 1980-19820); *Statistical Yearbook of SR Serbia, 1986,* pages 369-371; *Statistical Yearbook of SR Serbia, 1987,* pages 373-375; *Statistical Yearbook of SR Serbia, 1987,* pages 373-375; *Statistical Yearbook of SR Serbia, 1988,* pages 377-379; *Statistical Yearbook of SR Serbia, 1989,* pages 382-384; *Statistical Yearbook of SR Serbia, 1990,* pages 362-364; *Statistical Yearbook of Serbia, 1991,* pages 336-338; reference tables for the period 1991–2007.

[1] From 1999 contractors from Kosovo and Metohia excluded.

[2] Previous data.

Завршеном грађевином сматра се свака грађевина на којој су завршени сви предвиђени грађевински, занатски и инсталациони радови, тако да се може користити у сврхе за које је намењена. У наведеним годинама обухваћене су грађевине свих облика својине. Обухват грађевина приватне својине различит је по годинама. До 2003. године за зграде грађене у приватној својини подаци нису прикупљени по детаљној класификацији већ само према делатности за коју су намењене. У резултатима су зграде намењене за пољопривреду исказане код стаја за крупну и ситну стоку и код осталих пољопривредних зграда и објеката, а зграде за занатство су укључене у остале привредне зграде и објекте. Зграде намењене искључиво за становање и зграде намењене за становање и друге сврхе исказане су заједно са стамбеним зградама осталих облика својине. Викенд куће и гараже у приватној својини исказане су као остале зграде друштвеног стандарда. Ово не важи за 1966. годину у којој су обухваћене само стамбене зграде и викенд куће. Овде приказани резултати разврстани су према Класификацији врста грађевина (едиција РЗСС Методологије и стандарди, свеска бр. 15, Београд, 2005) која важи од 2003. године. За период 1953–2002. године грађевине су разврстане према важећој Номенклатури грађевинских објеката и радова (едиција СЗС Методолошки материјали, свеске бр.: 69, 87, 115, 136, 151, 177, 202, 264, 340). Будући да се нова Класификација врста грађевина примењује од 2003, урађено је усклађивање података из претходних година према њој. За прерачунавање података који се односе на период од 1953. до 1993. коришћени су груписани подаци објављени у статистичким годишњацима у табелама Извршени грађевински радови и Завршени грађевински објекти. С обзиром на то да су у табелама резултати дати на нивоу група, а не на нивоу појединачних врста грађевина, превођење на нову класификацију није могло да буде у потпуности доследно спроведено. Наиме, за период од 1953. до 1993, административне зграде садрже зграде за обављање верских обреда (шифра 8753), које су у новој класификацији разврстане као остале зграде, а привредне зграде садрже нуклеарне електране (шифра 5150), непоменуте објекте у индустрији (шифра 5916), непоменуте помоћне објекте у индустрији (шифра 5975) и јавне паркове и друге објекте градског зеленила (шифра 7765), које су у новој класификацији разврстане као остале грађевине, а остале зграде садрже викенд куће у приватној својини, које су у новој класификацији разврстане као стамбене зграде. Прерачунавање података од 1994. до 2002. урађено је на нивоу појединачних врста грађевина, чиме је постигнута већа доследност и упоредивост с подацима од 2003. па надаље.

Приказани број завршених грађевина односи се на новоградњу и доградњу.

A completed construction is any construction on which all planned constructional, crafts and installation works have been done and, therefore it can serve its purpose. The mentioned years cover constructions of all kinds of ownership. The coverage of constructions in private ownership is different depending on years. Up to 2003 data on buildings constructed in private ownership were not collected according to the detailed classification but only according to the activity they were attented to. The results include buildings meant for agriculture and they are shown under stables for cattle and sheep and other agricultural-purpose buildings. Buildings for arts and crafts purposes are included in other economical-purpose buildings. Buildings intended exclusively for housing and those for housing and other purposes are shown together under housing buildings of other kinds of ownership. Cottages and garages in private ownership are considered being other buildings of social standard. This does not relate to 1966 in which covered are only housing buildings and cottages. The results herewith presented have been brokendown according to the Classification of Types of Buildings (edition of the SORS, Methodology and Standards, volume n^0 15, Belgrade 2005), which has been valid since 2003. For the period 1953-2002, constructions have been classified according to the Nomenclature of Constructions and Constructional Works (edition of the Federal Statistical Office, Methodological Materials, volumes n^{0s} 69, 87, 115, 136, 151, 177, 202, 264, 340). Considering that the new Classification of Types of Constructions has been used since 2003, data have been harmonized according to it. Aggregated data for the period 1953-1993, published in statistical yearbooks in tables "Constructional Works Performed" and "Constructions Completed", were used for the conversion. Taking into account that the results in tables were given at the level of groups but not at that of individual types of constructions, the conversion to the new classification could not be completely done. Namely for the period from 1953 to 1993, administration buildings include buildings meant for religious rites (code 8753), which fall into other buildings in the new classification. Buildings for economic purposes include nuclear power stations (code 5150), structures in industry n.e.s. (code 5916), auxiliary structures in industry n.e.s. (code 5975) and public parks and other infrastructure of greenery keeping enterprises (cide 7765), which in the new classification have been classified under other constructions, while other buildings include privately-owned cottages falling into housing buildings according to the above classification. Data from 1994 to 2002 have been converted at the level of individual types of constructions. This way greater coherence and comparabity with data from 2003 and forward have been obtained.

The presented number of completed constructions is relative to new constructions and built-on constructions.

13.8. Остале завршене грађевине, 1953-2007. [1)]
Other completed constructions, 1953-2007[1)]

	Водовод, km *Water supply, km*	Канализација, km *Sewage, km*	Путеви *Roads*		Улице и тргови *Streets and squares*		Мостови *Bridges*		Железничке пруге *Railway tracks*		
			број *Number*	km	број *Number*	km	број *Number*	m	број *Number*	km трасе *lines, km*	km колосека *gauges, km*
1953	60	15	87	637	38	82	128	4 363	19	74	79
1954	...	...	47	82	40	23	80	3 990	11	46	45
1955	53	19	68	96	23	7	42	1 167	12	85	93
1956	52	16	106	237	24	24	116	2 256	8	20	20
1957	69	39	138	320	43	21	64	1 891	17	61	62
1958	75	66	162	286	67	36	75	1 966	13	19	21
1959	64	42	116	368	62	20	47	1 821	14	49	49
1960	80	47	147	298	56	28	47	1 729	25	19	19
1961	175	64	308	669	73	41	102	4 069	34	69	69
1962	156	82	205	371	72	37	78	4 026	22	43	46
1963	252	76	204	567	90	36	99	3 246	20	111	123
1964	266	86	174	335	61	48	97	4 778	18	17	18
1965	230	116	999	479	92	55	71	1 657	13	17	21
1966	203	60	187	276	91	38	90	4 487	18	32	77
1967											
1968	472	106	147	224	172	100	85	5 042	12	20	22
1969	516	113	177	211	149	71	91	4 295	9	87	94
1970	336	148	154	263	159	110	130	12 273	21	45	48
1971	502	139	166	278	104	78	75	4 423	11	41	43
1972	750	90	206	485	128	90	50	3 946	11	9	9
1973	498	115	173	330	211	76	197	3 944	8	36	57
1974	451	97	178	304	167	160	56	4 288	8	77	78
1975	385	115	216	378	188	122	59	9 166	12	93	108
1976	331	128	240	229	211	421	51	4 129	9	90	122
1977	347	189	250	374	276	138	57	5 368	3	11	11
1978	288	207	460	607	302	236	77	2 075	5	11	15
1979	330	202	442	548	414	288	161	7 987	7	12	12
1980	239	254	307	403	299	246	38	11 734	16	32	30
1981	410	201	328	424	305	214	64	4 867	10	20	7
1982	326	190	324	457	287	347	67	6 192	15	28	14
1983	254	239	256	320	243	302	78	1 313	10	5	10
1984	453	196	265	312	264	254	154	4 710	12	13	10
1985	584	260	339	454	314	338	60	3 410	13	20	24
1986	301	190	308	520	296	192	78	4 971	11	32	23
1987	372	222	249	426	277	198	61	5 702	14	30	59
1988	286	204	245	460	234	138	30	1 610	9	23	12
1989	224	198	177	382	249	146	39	2 372	9	7	17
1990	227	201	138	331	210	122	91	4 438	1	-	115
1991	186	132	167	333	208	86	50	3	6	23	17
1992	170	143	173	288	244	111	23	3 660	7	29	25
1993	96	47	70	95	67	52	6	395	4	6	-
1994	158	50	17	24	223	112	10	337	14	1	-
1995	114	50	29	37	161	149	15	329	2	-	0
1996	171	74	24	25	318	254	16	714	7	-	-
1997	268	62	51	1.1	326	393	8	890	6	3	4
1998	102	64	49	59	398	307	11	861	4	-	-
1999[1)]	151	59	13	6	317	166	27	4 959	3	-	-
2000	81	72	25	19	310	167	26	2 124	3	1	0
2001	168	84	22	50	340	156	18	1 545	3	36	-
2002	254	130	97	60	421	292	30	3 260	4	0	0
2003	237	152	55	84	535	352	16	...	-	-	...
2004	174	2.1	73	174	921	454	22	...	9	80	...
2005	272	148	103	273	569	661	40	...	15	33	...
2006	285	2.0	139	287	738	689	35	...	3	3	...
2007[2)]	387	271	125	129	505	684	44	...	1	5	...

Извор: Исти као за табелу 13.7.

[1)] Видети објашњења дата за табелу 13.7.

Source: as for table 13.7.

[1)] See explanations for table 13.7.

13.9. Вредност изведених радова – укупно и на зградама, 1953-2007.[1)]
Value of works done – total and on buildings, 1953-2007[1)]

мил. дин. / *mill. din.*

	Укупно *Total*	Зграде, свега *Buildings*	Од тога: *Of which:* стамбене *Housing*	административне *Administration*	културно-просветне *Culture-education*	за здравствену и социјалну делатност *for health and social activites*	привредне *Economic purposes*	остале *Other*
1953	50 727	23 275	9 434	929	1 423	726	10 173	590
1954	61 566	39 734	21 621	2 181	2 750	1 442	11 498	242
1955	73 690	39 774	18 985	1 615	2 930	1 698	14 278	268
1956	73 973	37 920	18 209	2 718	2 653	880	13 314	146
1957	92 646	52 389	29 289	3 977	3 225	1 425	14 129	344
1958	115 958	71 030	39 699	5 241	5 519	2 394	17 735	442
1959	144 917	82 590	41 037	5 100	8 111	3 572	24 331	439
1960	194 698	117 338	56 788	6 222	10 495	3 258	40 056	519
1961	266 468	158 634	84 437	6 277	15 144	5 148	46 012	1 616
1962	266 668	155 192	88 753	7 602	12 571	4 295	40 187	1 784
1963	289 463	166 776	103 235	7 263	10 642	4 266	40 078	1 292
1964	344 067	209 156	122 215	9 607	12 442	5 500	58 154	1 238
1965	436 637	268 206	181 041	5 251	13 039	7 922	59 444	1 509
1966[2)]	5 796	3 372	2 413	42	135	78	690	14
1967	7 050	4 000	2 837	51	128	55	905	23
1968	8 256	4 749	3 257	51	153	54	1 192	41
1969	9 334	5 398	3 686	69	216	87	1 296	44
1970	11 052	6 480	4 126	119	282	154	1 740	59
1971	13 180	8 108	5 117	132	339	289	2 122	108
1972	15 167	9 857	6 496	143	437	317	2 316	148
1973	17 592	11 641	8 070	150	436	284	2 501	200
1974	23 467	15 455	10 519	182	466	363	3 794	130
1975	30 846	19 977	12 986	260	575	624	5 280	252
1976	38 452	24 633	15 771	603	702	705	6 452	400
1977	51 439	30 201	17 151	1 354	1 261	968	9 038	429
1978	70 365	39 849	20 523	1 519	1 720	1 564	13 890	634
1979	90 391	52 552	28 831	1 386	2 111	1 973	17 433	817
1980	117 159	70 534	39 655	1 297	2 287	3 427	23 154	714
1981	147 281	89 257	52 429	791	2 496	4 740	27 655	1 146
1982	177 143	103 842	62 881	587	2 335	3 644	33 352	1 043
1983	215 306	123 773	78 000	603	2 195	3 945	38 442	588
1984	295 820	171 201	104 556	1 597	3 738	5 022	54 941	1 347
1985	491 407	273 460	168 058	2 289	6 357	7 272	87 204	2 280
1986	961 827	505 839	316 680	7 287	12 187	11 482	151 829	6 374
1987	1 820 813	936 210	648 098	8 207	19 920	25 760	222 636	11 589
1988	5 162 545	2 820 979	2 033 641	16 494	68 069	75 757	605 500	21 518
1989[3)]	7 763	4 660	3 662	9	100	54	799	36
1990	45 259	27 048	20 951	49	761	356	4 725	206
1991	83 365	45 408	33 619	161	1 167	467	8 745	1 249
1992	827 486	613 707	495 578	721	3 474	1 104	97 839	14 991
1993[4)]	...	...	...	...	...	...	...	...
1994[5)]	2 237	1 424	1 076	50	19	3	227	48
1995	3 151	2 032	1 436	64	46	14	340	131
1996	5 485	3 201	2 335	102	53	28	474	209
1997	6 575	3 321	2 333	155	61	20	542	210
1998[6)]	8 525	4 777	3 121	158	141	26	1 009	322
1999[7)]	10 663	6 262	4 284	106	103	60	1 279	430
2000	24 773	14 597	10 067	246	390	116	2 879	899
2001	33 320	16 685	11 999	436	366	174	2 836	874
2002	57 719	27 643	18 806	519	778	222	6121	1 196

Извор: Види на следећој страни.

[1) 2) 3) 4) 5)] Видети објашњења дата на следећој страни.

Source: See on next page.

[1) 2) 3) 4) 5)] See explanations on next page.

13.9. Вредност изведених радова – укупно и на зградама, 1953-2007.[1] (наставак)
Value of works done – total and on buildings, 1953-2007[1] (continued)

мил. дин. / *mill. din.*

	Укупно *Total*	Зграде, свега *Buildings*	Од тога: *Of which:* стамбене *Housing*	административне *Administration*	културно-просветне *Culture-education*	за здравствену и социјалну делатност *for health and social activites*	привредне *Economic purposes*	остале *Other*
2003	70 668	32 477	23 942	1 215	685	242	4 988	1 404
2004	98 429	43 056	29 158	3 103	901	453	8 080	1 362
2005	123 781	54 840	35 107	4 233	925	834	12 549	1 191
2006	157 324	65 115	39 696	7 478	1 364	1 274	13 744	1 558
2007[8]	197 286	76 280	41 382	9 739	1 511	2 011	19 154	2 483

Извор: *Статистички годишњак ФНРЈ* 1954, стр. 184–185; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1955, стр. 177–178; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1956, стр. 168–169; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1957, стр. 218–219; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1958, стр. 362–363; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1959, стр. 367–369; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1960, стр. 393–394; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1961, стр. 393–394 *Статистички годишњак ФНРЈ* 1962, стр. 387–388; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1963, стр. 413–414; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1964, стр. 443–444; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1965, стр. 446–447; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1966, стр. 427–428; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1967, стр. 411–412; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1968, стр. 411–413; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1969, стр. 416–417; *Статистички годишњак СФРЈ* 1970, стр. 407–409; *Статистички годишњак СФРЈ* 1971, стр. 422–423; *Статистички годишњак СФРЈ* 1972, стр. 428–429; *Статистички годишњак СФРЈ* 1973, стр .435–436; *Статистички годишњак СР Србије* 1974, стр. 281–283; *Статистички годишњак СР Србије* 1975, стр. 269–271; *Статистички годишњак СР Србије* 1980, стр. 332–334 (за 1976–1979); *Статистички годишњак СР Србије* 1983, стр. 303–305 (за 1980–1982); *Статистички годишњак СР Србије* 1985, стр. 366–367; *Статистички годишњак СР Србије* 1986, стр.365–367; *Статистички годишњак СР Србије* 1987, стр. 369–371; *Статистички годишњак СР Србије* 1988, стр. 373–375; *Статистички годишњак СР Србије* 1989, стр. 378–380; *Статистички годишњак СР Србије* 1990, стр. 358–360; *Статистички годишњак Србије* 1991, стр. 332–335; документационе табеле за период 1991–2007.

[1] Исказани су заједно изведени радови грађевинских и грађевинско-занатских предузећа, радови негрђевинских предузећа у свим секторима својине, као и радови на зградама рађеним у организацији индивидуалних власника. Обухват грађевина приватне својине различит је по годинама. До 2003. године, за зграде грађене у приватној својини, подаци нису прикупљени по детаљној класификацији већ само према делатности за коју су намењене. У резултатима су зграде намењене за пољопривреду исказане код стаја за крупну и ситну стоку и код осталих пољопривредних зграда и објеката, а зграде за занатство су укључене у остале привредне зграде и објекте. Зграде намењене искључиво за становање и зграде намењене за становање и друге сврхе исказане су заједно са стамбеним зградама осталих облика својине. Викенд куће и гараже у приватној својини исказане су као остале зграде друштвеног стандарда. Ово не важи за 1966. годину, у којој су обухваћене само стамбене зграде и викенд куће. Овде приказани резултати разврстани су према Класификацији врста грађевина (едиција РЗСС Методологије и стандарди, свеска бр. 15, Београд, 2005) која важи од 2003. године. За период 1953–2002. године, грађевине су разврстане према важећој Номенклатури грађевинских објеката и радова (едиција СЗС Методолошки материјали, свеске бр.: 69, 87, 115, 136, 151, 177, 202, 264, 340). Будући да се нова Класификација врста грађевина примењује од 2003, урађено је усклађивање података из претходних година према њој. За прерачунавање података који се односе на период од 1953. до 1993. коришћени су груписани подаци објављени у стаистичким годишњацима, у табелама Извршени грађевински радови и Завршени грађевински објекти. С обзиром на то да су у табелама резултати дати на нивоу група, а не на нивоу појединачних врста грађевина, превођење на нову класификацију није могло да буде у потпуности доследно спроведено. Наиме, за период од 1953. до 1993, административне зграде садрже зграде за обављање верских обреда (шифра 8753), које су у новој класификацији разврстане као остале зграде, а привредне зграде садрже нуклеарне електране (шифра 5150), непоменуте објекте у индустрији (шифра 5916), непоменуте помоћне објекте у индустрији (шифра 5975) и јавне паркове и друге објекте градског зеленила (шифра 7765), које су у новој класификацији разврстане као остале грађевине, а остале зграде садрже викенд куће у приватној својини, које су у новој класификацији разврстане као стамбене зграде. Прерачунавање података од 1994. до 2002. урађено је на нивоу појединачних врста грађевина, чиме је постигнута већа доследност и упоредивост с подацима од 2003. па надаље.

[2] Деноминација: 1 нови динар = 100 старих.

[3] Деноминација.

[4] Година хиперинфлације за коју није било могуће утврдити веродостојне вредносне податке.

[5] Валутна реформа...

[6] Процена.

[7] Од 1999. године без извођача с Косова и Метохије.

[8] Претходни подаци.

Source: *Statistical Yearbook of FPRY, 1954, pages 184-185; Statistical Yearbook of FPRY, Statistical Yearbook of FPRY 1955,* pages: 177-178; *Statistical Yearbook of FPRY, 1956,* pages 168-169; *Statistical Yearbook of FPRY 1957, pages* 218-219;*Statistical Yearbook of FPRY, 1958,* pages 362-363; *Statistical Yearbook of FRPY, 1959,* pages 367-369; *Statistical Yerbook of FPRY, 1960,* pages 393-394; *Statistical Yearbook of FPRY, 1961,* pages 393-394; *Statistical Yearbook FPRY, 1962,* pages 387- 388; *Statistical Yearbook, 1963,* pages 413 – 414; *Statistical Yearbook of FPRY, 1964, pages 443-444; Statistical Yearbook of FPRY, 1965,* pages 446-447; *Statistical Yearbook of FPRY, 1966,* pages 427-428; *Statistical Yearbook of FPRY, 1967,* pages 411-412; *Statistical Yearbook of FPRY, 1968,* pages 411-413; *Statistical Yearbook of FPRY, 1969,* pages 416-417; *Statistical Yearbook of SFRY, 1970,* pages 407-409; *Statistical Yearbook of SFRY, 1971,* pages 422-423; *Statistical Yearbook of SFRY, 1972,* pages 428-429; *Statistical Yearbook of SFRY, 1973,* pages 435-436; *Statistical Yearbook of SR Serbia, 1974,* pages 281-283; *Statistical Yearbook of SR Serbia, 1975,* pages 269-271; *Statistical Yearbook of SR Serbia, 1980,* pages 332-334 (for 1976-1979); *Statistical Yearbook of SR Serbia, 1983,* pages 303-305 (for 1980-1982); *Statistical Yearbook of SR Serbia, 1985,* pages 366-367; *Statistical Yearbook of SR Serbia, 1986,* pages 365-367; *Statistical Yearbook of SR Serbia, 1987,* pages 369-371; *Statistical Yearbook of SR Serbia, 1988,* pages 373-375; *Statistical Yearbook of SR Serbia, 1989,* pages 378-380; *Statistical Yearbook of SR Serbia, 1990,* pages 378-380; *Statistical Yearbook of Serbia, 1991,* pages 332-335; reference tables for the period 1991–2007.

[1] Works performed by building and building/crafts enterprises, works of non-building enterprises in all sectors of ownership as well as works done on buildings by individual owners are shown together. The coverage of buildings in private ownership is different depending on years. The coverage of constructions in private ownership is different depending on years. Up to 2003 data on buildings constructed in private ownership were not collected according to the detailed classification but only according to the activity they were attented to. The results include buildings meant for agriculture and they are shown under stables for cattle and sheep and other agricultural-purpose buildings. Buildings for arts and crafts purposes are included in other economical-purpose buildings. Buildings intended exclusively for housing and those for housing and other purposes are shown together under housing buildings of other kinds of ownership. Cottages and garages in private ownership are considered being other buildings of social standard. This does not relate to 1966 in which covered are only housing buildings and cottages. The results herewith presented have been brokendown according to the Classification of Types of Constructions (edition of the SORS, Methodology and Standards, volume n^{0} 15, Belgrade 2005), which has been valid since 2003. For the period 1953-2002, constructions have been classified according to the Nomenclature of Constructions and Constructional Works (edition of the Federal Statistical Office, Methodological Materials, volumes n^{0s} 69, 87, 115, 136, 151, 177, 202, 264, 340). Considering that the new Classification of Types of Constructions has been used since 2003, data have been harmonized according to it. Aggregated data for the period 1953-1993, published in statistical yearbooks in tables "Constructional Works Performed" and "Constructions Completed", were used for the conversion. Taking into account that the results in tables were given at the level of groups but not at that of individual types of constructions, the conversion to the new classification could not be completely done. Namely for the period from 1953 to 1993, administration buildings include buildings meant for religious rites (code 8753), which fall into other buildings in the new classification. Buildings for economic purposes include nuclear power stations (code 5150), structures in industry n.e.s. (code 5916), auxiliary structures in industry n.e.s. (code 5975) and public parks and other infrastructure of greenery keeping enterprises (cide 7765), which in the new classification have been classified under other constructions, while other buildings include privately-owned cottages falling into housing buildings according to the above classification. Data from 1994 to 2002 have been converted at the level of individual types of constructions. This way greater coherence and comparabity with data from 2003 and forward have been obtained.

[2] Denomination: 1 new dinar = 100 old dinars.

[3] Denomination.

[4] The year of hyperinflation for which it was impossible to establish accurate data in terms of values.

[5] Currency reform.

[6] Estimated.

[7] From 1999 contractors from Kosovo and Metohia excluded.

[8] Previous data.

13.10. Вредност изведених радова на осталим врстама грађевина, 1953-2007.[1)]
Value of works done on other types of constructions, 1953-2007[1)]

мил. дин. / *mill. din.*

	Остале грађевине, свега *Other constructions, all*	Спољни водовод *External water supply*	Спољна канализација *External sewage*	Путеви *Roads*	Улице и тргови *Streets and squares*	Мостови *Bridges*	Железничке пруге *Railway tracks*	Остало *Other*	Реконструкције, адаптације, велике оправке и одржавање[2)] *Reconstructions, restorations, big repairs and maintenance[2)]*
1953	16 277	729	185	1 628	523	819	1 686	10 707	9 548
1954	14 159	-	-	1 590	141	709	2 135	9 584	6 602
1955	17 090	370	320-	2 026	190	1 364	2 827	9 993	10 145
1956	20 036	434	438	3 325	202	1 151	4 636	9 850	11 434
1957	20 667	729	1 175	3 192	354	1 764	1 920	11 533	14 916
1958	25 931	810	1 224	4 250	671	1 677	1 996	15 303	14 306
1959	39 469	802	1 293	10 969	639	2 185	1 176	22 405	17 148
1960	46 485	1 861	2 150	14 077	973	3 314	1 787	22 323	23 303
1961	65 031	2 516	3 221	19 037	1 191	4 605	2 785	31 676	31 276
1962	59 574	3 225	2 360	14 783	1 327	3 894	2 633	31 352	41 090
1963	67 953	3 400	2 672	15 496	1 115	3 460	1 201	40 609	44 116
1964	69 237	3 985	3 586	12 991	2 693	3 521	750	41 711	52 267
1965	82 384	3 543	3 792	17 451	3 001	3 180	1 717	49 700	66 236
1966[3)]	1 012	40.3	43.8	182	32.9	54.9	45.1	612.8	972.8
1967	1 333	75	62	186	47	53	144	767	1 195
1968	1 707	86	73	186	82	94	180	1 006	1 282
1969	1 964	89	115	230	86	183	194	1 066	1 470
1970	2 250	77	191	293	77	246	193	1 173	1 594
1971	2 317	123	159	341	110	119	181	1 284	1 969
1972	2 412	138	109	516	140	145	81	1 283	2 184
1973	2 683	166	143	495	180	188	181	1 331	2 653
1974	3 656	256	159	628	184	223	221	1 986	3 549
1975	5 342	247	281	782	231	356	197	3 247	4 245
1976	6 683	354	419	962	295	393	222	4 038	5 200
1977	11 010	433	687	2 003	422	532	182	6 752	7 709
1978	16 848	1 510	1 385	3 908	688	571	188	8 599	9 768
1979	19 880	1 969	1 655	3 951	1 023	671	169	10 442	12 304
1980	22 484	1 182	1 492	4 362	1 458	912	310	12 768	17 018
1981	27 153	924	1 956	5 394	1 574	1 219	216	15 870	22 731
1982	35 221	2 066	2 448	6 564	2 323	858	446	20 516	29 175
1983	38 131	3 378	3 290	5 869	1 934	676	761	22 223	42 268
1984	50 376	3 947	3 834	8 125	3 341	735	1 116	29 278	60 961
1985	86 989	8 112	6 390	15 705	5 863	3 944	1 607	45 368	108 543
1986	174 895	34 200	13 682	16 539	9 269	4 976	3 708	92 521	232 836
1987	325 703	25 887	30 588	37 791	18 386	7 826	9 618	195 607	476 858
1988	857 342	64 486	64 810	111 421	52 845	23 178	23 405	517 197	1 291 100
1989[3)]	1 270	200	101	276	47	94	3	549	1 654
1990	7 260	839	654	1 819	541	346	115	2 946	9 755
1991	15 545	1 617	1 473	3 485	1 171	1 426	240	6 133	21 055
1992	94 600	11 133	5 144	15 662	7 813	6 084	5 201	43 563	108 395
1993[4)]	...	...	...	...	...	...	...	...	...
1994[5)]	246	33	22	15	38	11	3	123	567
1995	400	55	39	20	48	30	3	205	720
1996	733	76	70	42	131	56	5	354	1 551
1997	1 321	59	82	361	164	181	4	470	1 933

Извор: Види на следећој страни.
[1) 2) 3) 4) 5)] Видети објашњења дата на следећој страни.

Source: See on the next page.
[1) 2) 3) 4) 5)] See explanations on next page.

13.10. Вредност изведених радова на осталим врстама грађевина, 1953-2007.[1] (наставак)
Value of works done on other types of constructions, 1953-2007[1] (continued)

мил. дин. / *mill. din.*

	Остале грађевине, свега *Other constructions, all*	Спољни водовод *External water supply*	Спољна канализација *External sewage*	Путеви *Roads*	Улице и трговi *Streets and squares*	Мостови *Bridges*	Железничке пруге *Railway tracks*	Остало *Other*	Реконструкције, адаптације, велике оправке и одржавање[2] *Reconstructions, restorations, big repairs and maintenance*[2]
1998[6]	1 447	67	103	311	205	109	2	650	2 301
1999[7]	1 349	83	108	62	308	177	21	591	3 052
2000	3 558	167	359	629	675	444	44	1 240	6 618
2001	4 982	380	514	1 133	1 021	307	7	1 620	11 653
2002	9 650	1 047	1 238	1 235	2 137	324	13	3 656	20 426
2003	15 765	3 316	1 562	4 075	2 355	594	279	3 584	22 426
2004	18 186	1 638	1 832	3 867	2 568	1 181	204	6 896	37 186
2005	17 574	1 859	1 437	2 842	3 319	491	221	7 405	51 367
2006	30 612	1 920	2 675	3 968	9 169	929	12	11 939	61 597
2007[8]	36 449	2 990	4 367	4 566	6 127	1 945	7	16 447	84 558

Извор: Исто као код табеле 13.9.

[1] Исказани су заједно изведени радови грађевинских и грађевинско-занатских предузећа, радови негрђевинских предузећа у свим секторима својине, као и радови на зградама рађеним у организацији индивидуалних власника. Обухват грађевина приватне својине различит је по годинама. До 2003. године, за зграде грађене у приватној својини, подаци нису прикупљени по детаљној класификацији већ само према делатности за коју су намењене. У резултатима су зграде намењене за пољопривреду исказане код стаја за крупну и ситну стоку и код осталих пољопривредних зграда и објеката, а зграде за занатство су укључене у остале привредне зграде и објекте. Зграде намењене искључиво за становање и зграде намењене за становање и друге сврхе исказане су заједно са стамбеним зградама осталих облика својине. Викенд куће и гараже у приватној својини исказане су као остале зграде друштвеног стандарда. Ово не важи за 1966. годину, у којој су обухваћене само стамбене зграде и викенд куће. Овде приказани резултати разврстани су према Класификацији врста грађевина (едиција РЗСС Методологије и стандарди, свеска бр. 15, Београд, 2005) која важи од 2003. године. За период од 1953–2002. године грађевине су разврстане према важећој Номенклатури грађевинских објеката и радова (едиција СЗС Методолошки материјали, свеске бр.: 69, 87, 115, 136, 151, 177, 202, 264, 340). Будући да се нова Класификација врста грађевина примењује од 2003, урађено је усклађивање података из претходних година према њој. За прерачунавање података који се односе на период од 1953. до 1993. коришћени су груписани подаци објављени у статистичким годишњацима, у табелама Извршени грађевински радови и Завршени грађевински објекти. С обзиром на то да су у табелама резултати дати на нивоу група, а не на нивоу појединачних врста грађевина, превођење на нову класификацију није могло да буде у потпуности доследно спроведено. Наиме, за период од 1953. до 1993, административне зграде садрже зграде за обављање верских обреда (шифра 8753), које су у новој класификацији разврстане као остале зграде, а привредне зграде садрже нуклеарне електране (шифра 5150), непомануте објекте у индустрији (шифра 5916), непомануте помоћне објекте у индустрији (шифра 5975) и јавне паркове и друге објекте градског зеленила (шифра 7765), које су у новој класификацији разврстане као остале грађевине, а остале зграде садрже викенд куће у приватној својини, које су у новој класификацији разврстане као стамбене зграде. Прерачунавање података од 1994. до 2002. урађено је на нивоу појединачних врста грађевина, чиме је постигнута већа доследност и упоредивост с подацима од 2003. па надаље.

[2] Реконструкције, адаптације, велике оправке и одржавање односе се на све врсте грађевина.

[3] Деноминација: 1 нови динар = 100 старих.

[4] Година хиперинфлације за коју није било могуће утврдити веродостојне вредносне податке.

[5] Валутна реформа...

[6] Процена.

[7] Од 1999. године без извођача с Косова и Метохије.

[8] Претходни подаци.

Source: As for table 13.9.

[1] Works performed by building and building/crafts enterprises, works of non-building enterprises in all sectors of ownership as well as works done on buildings by individual owners are shown together. The coverage of buildings in private ownership is different depending on years. The coverage of constructions in private ownership is different depending on years. Up to 2003 data on buildings constructed in private ownership were not collected according to the detailed classification but only according to the activity they were attented to. The results include buildings meant for agriculture and they are shown under stables for cattle and sheep and other agricultural-purpose buildings. Buildings for arts and crafts purposes are included in other economical-purpose buildings. Buildings intended exclusively for housing and those for housing and other purposes are shown together under housing buildings of other kinds of ownership. Cottages and garages in private ownership are considered being other buildings of social standard. This does not relate to 1966 in which covered are only housing buildings and cottages. The results herewith presented have been brokendown according to the Classification of Types of Constructions (edition of the SORS, Methodology and Standards, volume n^0 15, Belgrade 2005), which has been valid since 2003. For the period 1953-2002, constructions have been classified according to the Nomenclature of Constructions and Constructional Works (edition of the Federal Statistical Office, Methodological Materials, volumes n^{0s} 69, 87, 115, 136, 151, 177, 202, 264, 340). Considering that the new Classification of Types of Constructions has been used since 2003, data have been harmonized according to it. Aggregated data data for the period 1953-1993, published in statistical yearbooks in tables “Constructional Works Performed” and “Constructions Completed”, were used for the conversion. Taking into account that the results in tables were given at the level of groups but not at that of individual types of constructions, the conversion to the new classification could not be completely done. Namely for the period from 1953 to 1993, administration buildings include buildings meant for religious rites (code 8753), which fall into other buildings in the new classification. Buildings for economic purposes include nuclear power stations (code 5150), structures in industry n.e.s. (code 5916), auxiliary structures in industry n.e.s. (code 5975) and public parks and other infrastructure of greenery keeping enterprises (cide 7765), which in the new classification have been classified under other constructions, while other buildings include privately-owned cottages falling into housing buildings according to the above classification. Data from 1994 to 2002 have been converted at the level of individual types of constructions. This way greater coherence and comparabity with data from 2003 and forward have been obtained.

[2] Reconstructions, restorations, big repairs and maintenance relate to all types of constructions.

[3] Denomination: 1 new dinar = 100 old dinars.

[4] The year of hyperinflation for which it was impossible to establish accurate data in terms of value.

[5] Currency reform.

[6] Estimated data.

[7] From 1999 contractors from Kosovo and Metohia excluded.

[8] Previous data.

13.11. Завршени станови, 1953-2007.[1)]
Completed dwellings, 1953-2007[1)]

	Република Србија - *Republic of Serbia*							
	укупно *Total*		централна Србија *Central Serbia*		Војводина *Vojvodina*		Косово и Метохија *Kosovo and Metohia*	
	број *Number*	површина, хиљ. m² *Area, thous. m²*	број *Number*	површина, хиљ. m² *Area, thous. m²*	број *Number*	површина, хиљ. m² *Area, thous. m²*	број *Number*	површина, хиљ. m² *Area, thous. m²*
1953	11 718	647	7 988	533	2 107	13	1 623	101
1954	9 927	538	7 293	383	1 449	85	1 185	…
1955	8 712	429	6 852	331	1 095	62	765	36
1956	11 713	596	8 650	436	1 618	93	1 445	67
1957	14 818	772	10 383	523	2 846	165	1 589	83
1958	23 653	1 232	16 069	807	5 596	324	1 988	101
1959	21 172	1 083	15 695	783	3 805	213	1 669	87
1960	26 303	1 301	17 576	837	6 149	329	2 578	135
1961	37 032	1 842	25 167	1 200	7 538	417	4 327	225
1962	41 160	2 042	28 876	1 395	7 557	403	4 727	244
1963	41 738	2 063	29 454	1 399	7 557	415	4 727	249
1964	43 927	2 281	31 668	1 608	7 922	439	4 337	234
1965	46 312	2 410	31 066	1 575	9 708	526	5 538	308
1966	51 928	2 770	34 772	1 807	11 358	638	5 798	325
1967	51 386	2 799	36 256	1 932	9 050	525	6 080	342
1968	54 367	3 029	38 828	2 110	9 854	568	5 685	350
1969	52 366	2 997	37 557	2 082	8 832	535	5 977	380
1970	51 773	3 045	36 146	2 054	9 556	588	6 071	403
1971	48 275	2 899	32 541	1 897	9 891	616	5 843	387
1972	49 375	3 043	33 229	1 951	9 695	636	6 451	456
1973	50 247	3 114	35 122	2 066	9 029	610	6 096	437
1974	55 163	3 412	39 275	2 330	10 057	654	5 831	429
1975	56 259	3 602	38 229	2 341	11 352	798	6 678	463
1976	57 519	3 683	39 159	2 383	11 850	835	6 510	464
1977	49 768	3 303	32 996	2 074	11 392	831	5 380	398
1978	50 637	3 405	30 745	1 953	12 521	925	7 371	527
1979	59 577	4 062	37 788	2 462	14 109	1 067	7 680	532
1980	50 267	3 608	30 258	2 057	13 075	1 052	6 934	499
1981	57 287	4 130	36 911	2 541	12 852	1 053	7 524	536
1982	55 823	4 020	35 530	2 453	12 322	1 001	7 971	566
1983	49 957	3 631	30 357	2 126	10 936	895	8 664	610
1984	51 772	3 737	32 762	2 274	11 787	948	7 223	514
1985	49 079	3 596	29 471	2 071	12 199	966	7 409	559
1986	48 059	3 450	32 140	2 207	9 606	786	6 313	457
1987	43 691	3 155	27 533	1 882	9 604	796	6 554	477
1988	43 547	3 163	27 476	1 903	9 154	759	6 917	501
1989	48 274	3 485	33 592	2 331	7 976	664	6 706	490
1990	41 547	3 075	30 846	2 165	7 538	616	3 163	294
1991	27 705	2 050	19 341	1 339	5 913	500	2 451	211
1992	23 212	1 775	15 880	1 134	4 886	417	2 446	224
1993	17 204	1 318	11 362	819	4 090	347	1 752	152
1994	15 854	1 223	11 776	875	2 837	243	1 241	105
1995	12 727	1 014	8 493	659	2 835	239	1 389	117
1996	13 617	1 040	9 382	728	2 211	179	2 024	133
1997	12 854	1 005	8 679	678	1 956	170	2 219	156

Извор: Види на следећој страни.
[1) 2) 3)] Видети објашњења дата на следећој страни.

Source: See on the next page.
[1) 2) 3)] See explanations on next page.

13.11. Завршени станови, 1953-2007.[1] (наставак)
Completed dwellings, 1953-2007[1] (continued)

	Република Србија - *Republic of Serbia*							
	укупно *Total*		централна Србија *Central Serbia*		Војводина *Vojvodina*		Косово и Метохија *Kosovo and Metohia*	
	број *Number*	површина, хиљ. m² *Area, thous. m²*	број *Number*	површина, хиљ. m² *Area, thous. m²*	број *Number*	површина, хиљ. m² *Area, thous. m²*	број *Number*	површина, хиљ. m² *Area, thous. m²*
1998[2]	11 069	854	7 726	592	1 954	163	1 389	99
1999[3]	11 036	880	8 996	703	2 017	175	23	1
2000	10 372	810	7 812	600	2 540	209	20	1
2001	10 496	822	8 704	660	1 792	162	...	...
2002	10 713	838	7 951	630	2 605	199	157	9
2003	13 871	1 124	10 670	857	3 168	265	33	1
2004	16 388	1 224	12 278	940	4 108	284	2	0
2005	16 417	1 243	13 662	1 033	2 755	209	...	...
2006	18 162	1 309	14 369	1 050	3 793	259	…	…
2007[4]	19 049	1 323	15 039	1 078	4 010	245	…	…

Извор: *Статистички годишњаци Србије*, табела Стамбена изградња – завршени станови.

[1] Завршеним станом сматра се сваки стан на коме су завршени сви предвиђени грађевински и занатски радови и инсталације. Исказани су сви завршени станови у току једне године, без обзира на то да ли је зграда у којој се налазе станови у целини завршена исте године, или је делимично остала незавршена. Обухваћени су завршени станови свих облика својине.

[2] Процена.

[3] Од 1999. године без извођача с Косова и Метохије.

[4] Претходни подаци.

Source: *Statistical Yearbooks of Serbia,* table Housing Construction – completed dwellings

[1] Completed dwelling is any dwelling on which all planned constructional and crafts works and installations have been done. Presented are all dwelling completed during one year regardless of whether the building in which are the dwellings is totally or partially finished the same year. Covered are all completed dwellings in all types of ownership.

[2] Estimated data.

[3] From 1999 contractors from Kosovo and Metohia excluded.

[4] Previous data.

Стамбени фонд
Dwelling stock

Период до Првог светског рата
Period before World War I

У Државопису 1863. помиње се да су 1820. први пут пописане куће, пореске и арачке главе у старим окружјима. Такође се наводи да је у тим окружјима 1820. године било 361000 душа, а тај број добијен је тако што је ондашњи број кућа помножен са 6,2 (просечан број лица у свакој кући 1834. године). На основу датих података израчунато је да је 1820. године било 55538 кућа[1].

The Statebook of 1863 states that houses, taxpayers in old districts were enumerated for the first time in 1820. It also reads that, in 1820, there were 361000 population in those districts. That number was obtained by multiplying the number of houses at that time with 6,2 (average number of persons in every house in 1834. Based on relevant data it was calculated that there were 55538 houses[1] in 1820.

[1] *Државопис* 1863, свеска I, стр. 94. / [1] *Državopis* 1863, pp. 94.

13.12. Број кућа, 1859-1910. Number of houses, 1859-1910

Окрузи	1859	1866	1874	1879[1]	1890	1895[2]	1900	1905	1910	Districts of
Укупно	**166 527**	**201 056**	**222 783**	**45 192**	**335 760**	**358 714**	**384 531**	**416 074**	**446 908**	**Total**
По варошима	…	…	24 232	...	48 875	51 533	53 719	56 988	52 995	By towns
По селима	…	…	198 401	...	286 885	307 181	330 812	359 086	393 914	By villages
Варош Београд	2 095	3 454	3 372	...	6 093	5 317	5 692	7 985	6 964	Town of Belgrade
Топчидер	...	24	…	413	…	…	...	...	…	Topčider
Алексиначки	4 459	7 844	9 089	...	…	…	...	...	…	Aleksinac
Београдски	8 176	9 730	11 516	...	…	…	18 337	20 629	22 964	Belgrade
Ваљевски	9 240	10 691	11 834	10 136	15 265	16 482	17 687	19 402	21 540	Valjevo
Врањски	...	…	…	...	23 066	24 699	32 484	34 502	38 177	Vranje
Јагодински	9 961	12 084	12 861	...	…	…	...	...	…	Jagodina
Књажевачки	6 128	7 713	9 517	...	…	…	...	...	…	Knjaževac
Крагујевачки	13 019	16 145	17 847	...	21 909	23 435	25 445	28 112	29 405	Kragujevac
Крајински	11 622	13 269	15 451	...	17 324	18 033	18 676	19 475	21 058	Krajina
Крушевачки	10 461	10 864	12 447	...	24 092	19 990	22 524	24 071	26 475	Kruševac
Моравски	...	…	…	17 561	26 499	27 519	28 606	30 717	33 190	Morava
Нишки	...	…	…	11 005	3 256[3]	22 450	24 658	26 856	28 201	Niš
Пиротски	...	…	…	115	17 343	19 471	14 020	14 922	15 916	Pirot
Подрински	6 254	7 225	7 667	...	24 460	26 369	28 197	30 549	32 625	Podrinja
Подунавски	...	…	…	...	31 804	34 638	...	...	...	Sub-Danube
Пожаревачки	20 733	29 011	27 908	...	34 360	36 939	39 331	41 834	45 376	Požarevac
Руднички	7 117	7 649	8 942	...	25 465	26 611	31 854	12 323	13 486	Rudnik
Смедеревски	8 683	10 303	11 363	...	…	…	19 242	20 882	22 517	Smederevo
Тимочки	...	…	…	5962	13 969	22 271	23 932	25 135	26 692	Timok
Топлички	...	…	…	...	16 538	11 861	13 276	14 959	16 286	Toplica
Ћуприски	8 797	9 611	11 617	...	…	…	...	...	...	Ćuprija
Ужички	12 819	15 042	16 335	...	21 253	22 629	20 570	21 812	22 881	Užica
Црноречки	7 860	9 614	11 011	...	13 064	...	...	...	...	Crna Reka
Чачански	9 626	10 761	11 443	...	…	...	...	21 909	23 156	Čačak
Шабачки	9 477	10 022	12 563	...	…	...	...	...	…	Šabac

Извор: *Државопис Србије* 1863, свеска I, стр. 89–90; *Државопис Србије*, 1869, свеска III, стр. 100; *Државопис Србије*, 1879, свеска IX, Попис људства Србије у 1874, стр. 146; *Статистички годишњак Краљевине Србије 1893*, Београд, 1895, прва књига, стр. 28; *Статистички годишњак Краљевине Србије 1894–1895*, Београд, 1898 друга књига, стр. 36; *Статистички годишњак Краљевине Србије 1900*, Београд, 1904 пета књига, стр. 36; *Статистички годишњак Краљевине Србије 1906*, Београд, 1908 једанаеста књига, стр. 37; *Статистички годишњак Краљевине Србије 1909–1910*, тринаеста књига, стр. 38.

[1] Попис људства у ослобођеним крајевима извршеног између 22. фебруара и 22. марта 1879. године. Попис је обухватио: округ Нишки у оквиру кога су град Ниш и срезови – Нишки, Власотиначки, Лесковачки и Запланиски; округ Пиротски који обухвата варош Пирот и срезове – Лужнички, Нишавски, Белопаланачки и Височки; округ Врањски у оквиру кога су варош Врања и срезови – Пољанички, Пчински и Мазирички, и округ Топлички који обухвата варош Прокупље и срезове – Јабланачки, Добрички, Прокупљански и Косанички. У збиру су број кућа придодатих Алексиначком округу, као и Подриньском округу.

[2] Према подели од 17. фебруара 1896.

[3] Град Ниш.

Source: *Statebook of Serbia* 1863, volume I, p. 89-90; *Statebook of Serbia,* 1869, volume III, p. 100; *Statebook of Serbia* 1879, volume IX, Census of Population in 1874, p. 146; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1893, Belgrade 1895, book I, p. 28; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia* 1894-1895, Belgrade 1898, book II, p. 36; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia 1900,* Belgrade 1904, book V, p. 36; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia 1905,* Belgrade 1908, book XI, p. 37; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia 1909-1910, book XIII, p. 38.*

[1] The census of population in liberated regions carried out between 22 February and 22 March 1879. The census covered: the district of Nis within which was the town of Nis and counties of – Niš, Vlasotince, Leskovac and Zaplanje; the district of Pirot that includes the town of Pirot and counties – Lužnik, Nišava, Bela Palanka and Visoko; the district of Vranje including the town of Vranje and the counties – Poljanica, Pčinje, Mazirica and the district of Toplica covering the town of Prokuplje and the counties – Jablanica, Dobrica, Prokuplje and Kosanica. The sum includes the number of houses annexed to the districts of Aleksinac and Podrinje.

[2] According to the division of 17 February 1896.

[3] The town of Niš.

13.13. Просечан број кућа на 1 km² Average number of houses per 1 km²

Окрузи	1890	1895	1900	1905	1910	Districts of
Укупно	**7,9**	**7,4**	**8,0**	**8,6**	**9,3**	**Total**
Варош Београд	-	-	474,3	665,4	580,3	Town of Belgrade
Београдски	…	...	9,1	10,2	11,3	Belgrade
Ваљевски	5,3	6,7	7,2	7,9	8,7	Valjevo
Врањски	5,5	7,1	7,4	7,9	8,8	Vranje
Крагујевачки	9,2	10,2	11,1	12,2	12,8	Kragujevac
Крајински	5,7	6,2	6,4	6,7	7,2	Krajina

13.13. Просечан број кућа на 1 km² (наставак)
Average number of houses per 1 km² (continued)

Окрузи	1890	1895	1900	1905	1910	Districts of
Крушевачки	7,4	7,4	8,3	8,9	9,8	Kruševac
Моравски	8,5	9,5	9,9	10,6	11,1	Morava
Нишки	-	8,8	9,6	10,5	11,0	Niš
Пиротски	5,5	5,9	5,6	6,2	6,2	Pirot
Подрински	7,3	7,4	7,9	8,6	9,2	Podrinje
Подунавски	9,8	10,4	...	...	...	Sub-Danube
Пожаревачки	9,4	8,9	9,5	10,1	10,9	Požarevac
Руднички	5,6	6,2	5,9	7,9	8,6	Rudnik
Смедеревски	…	…	15,0	16,4	17,6	Smederevo
Тимочки	6,7	7,0	7,5	7,9	8,4	Timok
Топлички	4,6	4,2	4,6	5,3	5,7	Toplica
Ужички	4,9	5,2	6,3	6,6	6,9	Užice
Црноречки	8,0	...	...	...		Crna Reka
Чачански	…	…	...	5,8	6,1	Čačak

Извор: Исто као код табеле 13.12.

Source: As for table 13.12.

13.14. Проценат кућа на основу коришћења
Percentage of houses in terms of use

Окрузи	1890	1895	1900	1905	Districts of
Сами сопственици	91,4	91,9	92,1	91,9	Owners
Закупци	6,5	6,2	6,2	6,2	Tenants
Поред сопственика и закупци	2,1	2,0	1,8	1,9	Both owners and tenants
Проценат приватних кућа	…	99,3	99,2	…	Percentage of private houses

Извор: *Статистички годишњак Краљевине Србије 1904*, Београд 1906, девета књига, стр. 35; *Статистички годишњак Краљевине Србије 1905*, Београд 1907, десета књига, стр. 36.

Source: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia 1904,* Belgrade 1906, book IX, p. 35; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia 1905,* Belgrade 1907, book X, p. 36.

Проценат кућа 1890. у којима станују
Percentage of houses in 1890 in which lived

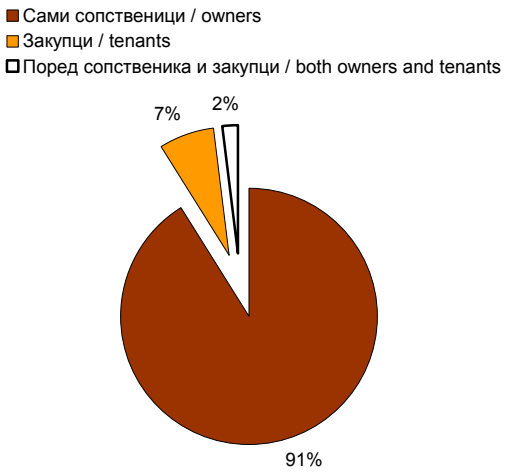

Проценат кућа 1905. у којима станују
Percentage of houses in 1905 in which lived

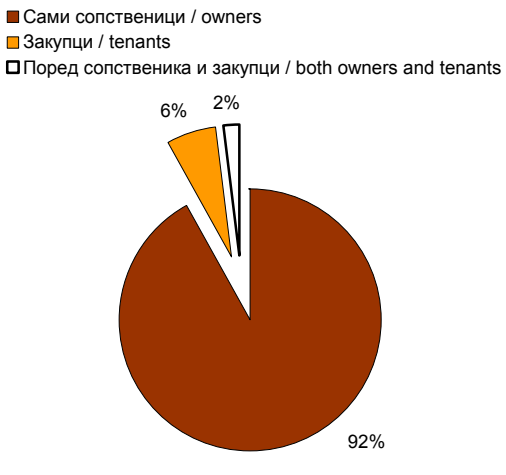

Период после Другог светског рата
Period after World War II

Извори и методи прикупљања података

Подаци о стамбеном фонду 31.03.1951. године формирани су на бази пописа станова у градовима 1949/50, пописа пољопривреде јануара 1951. и стамбене изградње у градским насељима у периоду од пописа до 31.03.1951. Подаци о стамбеном фонду 31.03.1961. године формирани су на бази пописа пољопривредних газдинстава спроведеног маја 1960, пописа станова спроведеног априла 1961, у насељима претежно градског карактера, и пописа стамбене изградње на селу спроведеног у периоду од маја 1960. до априла 1961. године. Подаци о стамбеном фонду 31.03.1971, 31.03.1981. и 31.03.1991. прикупљени су у пописима становништва и станова који су тада спроведени. Последњим пописом становништва, домаћинстава и станова 2002, добијени су подаци о стамбеном фонду на територији централне Србије и Војводине, са закашњењем од једне године у односу на редовну десетогодишњу динамику спровођења. Подаци о стамбеном фонду крајем године израчунавају се на основу резултата пописа и података о завршеним и порушеним становима у току године.

Обухватност

Стамбеним фондом обухваћени су станови у Републици Србији. Стамбени фонд чине настањени и празни станови намењени за стално становање.

У стамбени фонд нису укључени станови који се користе повремено, за одмор и рекреацију и за време сезонских радова у пољопривреди, затим настањене пословне просторије, просторије настањене из нужде, колективни станови, као ни радничке бараке привременог карактера.

Пописом станова у градским насељима 1949/50. године обухваћено је 346 градских насеља. Пописом 1961. и 1971. године у градским насељима обухваћена су ужа градска подручја, која су често састављена из више насеља.

У пописима 1981. и 1991. године примењен је тзв. правни критеријум класификације насеља према типу, којим су градска насеља утврђивана на основу одлука надлежних служби скупштина општина. На овај начин у попису 1981. одређено је 200, а у попису 1991. године 230 градских насеља.

У Попису становништва, домаћинстава и станова 2002. на територији Републике Србије одређено је 204 градска насеља.

Дефиниције

У пописима станова у насељима претежно градског карактера спроведених 1949/50. и 1961. године, као и у пописима 1971, 1981, 1991. и 2002. године, примењена је иста дефиниција стана.

Код пописа 1961. године посебним станом на селу сматрала се свака стамбена зграда на пољопривредном газдинству.

У пописима 1971, 1981, 1991. и 2002. године за станове у граду и на селу примењена је иста дефиниција.

Sources and methods of data collection

Data dwelling stock as of 31 March 1951 were based on the census of dwellings in towns in 1949/50, census of agriculture on January 1951 and housing construction in urban localities from the time of the census to 31 March 1951. Data on dwelling stock as of 31 March 1961 were based on the census of agricultural holdings that was carried out on May 1960, census of dwellings carried out on April 1961, in localities mainly of urban character, and census of housing construction in villages conducted from May 1960 to April 1961. Data on dwelling stock as of 31 March 1971, 31 March 1981 and 31 March 1991 were collected through respective censuses of population and dwellings. The last census of population, households and dwellings in 2002 provided data on housing stock on the territory of Central Serbia and Vojvodina, with a year behind compared to the regular ten-year periodicity. The data on housing stock as of the end of year are based on census results and data on completed and tore down dwellings during the year.

Coverage

Dwelling stock covers dwellings in the Republic of Serbia and is composed of occupied and vacant dwellings intended for habitation all around the year.

Dwelling stock excludes dwellings used occasionally for holiday and recreation, during seasonal agricultural works, occupied business premises, premises occupied in case od need, collective dwellings and temporary workers' barracks.

The 1949/50 census of dwellings carried out in urban localities covered 346 urban localities. The censuses in 1961 and 1971 conducted in urban localities covered town proper being often composed of localities.

In the 1981 and 1991 census, the so-called criterion of classification of localities according to the type was used, by which urban localities were established as such on the basis of decisions of competent services of municipal assemblies. In this manner 200 urban localities were defined in the 1981 census and 230 urban localities in the 1991 census.

There were 204 urban localities that were selected in the 2002 Census of Population, Households and Dwellings.

Definitions

The definition of a dwelling in localities of mainly urban character was the same for the 1949/50, 1961, 1971, 1981, 1991 and 2002 censuses.

In the 1961 census, a separate dwelling in a village was every residential building on an agricultural holding.

In the 1971, 1981 and 1991 censuses the same definition was applied for dwellings in towns and villages.

Станом је сматрана свака грађевински повезана целина намењена за становање, која се састоји од једне или од више соба, с одговарајућим помоћним просторијама (кухиња, остава, предсобље, купатило, нужник и сл.) или без помоћних просторија, и има један или више посебних улаза. Стан који су у време пописа користила два домаћинства или више домаћинстава, а који није био грађевински преправљен (адаптиран) у два или више посебних станова, пописан је као један стан.

A dwelling was understood as any structurally connected compound intended for habitation, consisting of one or more rooms with corresponding accessories (kitchen, pantry, lobby, bathroom, toilet, etc.) or without them and with one or more entries. A dwelling, which at the time of the census was shared by two or more households, and was not constructionally converted intor two or more separate dwellings, was counted as one dwelling.

13.15. Стамбени фонд, према пописима[1)]
Dwelling stock, by censuses[1)]

	Број станова, хиљ. *Number of dwellings, thous.*		Површина станова, хиљ. m² *Area of dwellings, thous. m²*		Просечна површина једног стана, m² *Average area of one dwelling, m²*		Просечна површина стана на 1 лице, m² *Average area of a dwelling per 1 person, m²*		Просечан број лица на 1 стан *Average number of persons per 1 dwelling*	
	укупно *Total*	градска насеља *Urban localities*	укупно *Total*	градска насеља *Urban localities*	укупно *Total*	градска насеља *Urban localities*	укупно *Total*	градска насеља *Urban localities*	укупно *Total*	градска насеља *Urban localities*
Република Србија / *Republic of Serbia*										
31. 3. 1951	1 450	388	63 311	17 757	43,7	45,8	9,3	...	4,7	...
31. 3. 1961	1 765	502	81 953	22 217	46,4	44,3	10,7	10,0	4,3	4,9
31. 3. 1971	2 154	951	104 631	45 258	48,6	47,6	12,4	13,3	3,9	3,6
31. 3. 1981	2 581	1 275	155 121	72 827	60,1	57,1	16,8	17,0	3,6	3,4
31. 3. 1991[2)]	2 852	1 519	192 144	96 181	67,4	63,3	19,6	...	3,4	...
31. 3. 2002[3)]	2 744	1 551	181 206	99 824	66,0	64,4	23,9	23,3	2,8	2,8
Централна Србија / *Central Serbia*										
31. 3. 1951	876	216	36 075	8 816	41,2	40,8	8,3	...	5,0	...
31. 3. 1961	1 155	304	49 992	12 698	43,3	41,8	10,4	9,5	4,2	5,0
31. 3. 1971	1 391	601	63 995	27 557	46,0	45,8	12,2	13,1	3,8	3,5
31. 3. 1981	1 684	821	95 090	44 439	56,5	54,1	16,9	16,6	3,4	3,3
31. 3. 1991[2)]	1 848	1 008	118 157	60 708	63,9	60,2	20,3	...	3,1	...
31. 3. 2002[3)]	1 994	1 121	126 355	69 458	63,4	62,0	22,8	22,2	2,8	2,8
Војводина / *Vojvodina*										
31. 3. 1951	460	151	21 948	7 978	47,7	52,8	13,0	...	3,7	...
31. 3. 1961	466	168	24 929	8 286	53,5	49,3	13,4	11,8	4,0	4,5
31. 3. 1971	582	290	30 811	14 715	52,9	50,7	15,8	15,5	3,4	3,3
31. 3. 1981	669	366	44 033	22 642	65,8	61,9	21,8	20,7	3,0	3,0
31. 3. 1991	708	398	52 997	27 957	74,8	70,2	26,3	24,9	2,8	2,8
31. 3. 2002[3)]	750	430	54 852	30 365	73,1	70,6	27,0	26,3	2,7	2,7
Косово и Метохија / *Kosovo and Metohia*										
31. 3. 1951	114	21	5 288	961	46,4	45,8	6,8	...	6,8	...
31. 3. 1961	144	30	7 032	1 233	48,8	41,1	7,3	6,7	6,7	6,5
31. 3. 1971	181	60	9 825	2 986	54,3	49,8	7,9	8,9	6,9	5,6
31. 3. 1981	228	88	15 998	5 746	70,2	65,3	10,3	11,5	6,9	5,7
31. 3. 1991[2)]	296	113	20 990	7 516	70,9	66,5	10,7	...	6,6	...
31. 3. 2002[3)]	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...

Извор: *Статистички годишњак СР Србије, 1974*, стр, 488; *Статистички годишњак Србије, 2002*, стр, 386; *Статистички годишњак Србије, 2005*, стр. 297.

[1)] Због промена критеријума класификације насеља, подаци нису упоредиви; видети методолошка објашњења.

[2)] Попис становништва, домаћинстава, станова и пољопривредних газдинстава 1991. није у потпуности спроведен на Косову и Метохији, и у општинама Бујановац и Прешево, па је за ова подручја урађена процена. При изради ових процена коришћени су подаци Пописа 1981. и подаци годишњих статистичких истраживања о изграђеним и порушеним становима на тим подручјима.

[3)] Попис становништва, домаћинстава и станова 2002. спроведен је на територији централне Србије и Војводине.

Source: *Statistical Yearbook of SR Serbia, 1974*, p. 488; *Statistical Yearbook of Serbia, 2002*, p. 386; *Statistical Yearbook of Serbia, 2005, p. 297.*

[1)] As criteria for the classification of localities were changed, the data are not comparable, see methodological explanations.

[2)] Census of population, households, dwellings and agricultural holdings 1991 was not completely carried out on Kosovo and Metohia and in municipalities of Bujanovac and Presevo, therefore for that territory data were estimated. Those estimates are based on data from the 1981 census and those from annual statistical surveys on constructed and tore down dwellings on those territories.

[3)] The census of population, households and dwellings in 2002 was carried out on the territory of Central Serbia and Vojvodina.

Број станова према пописима
Number of dwellings, by censuses

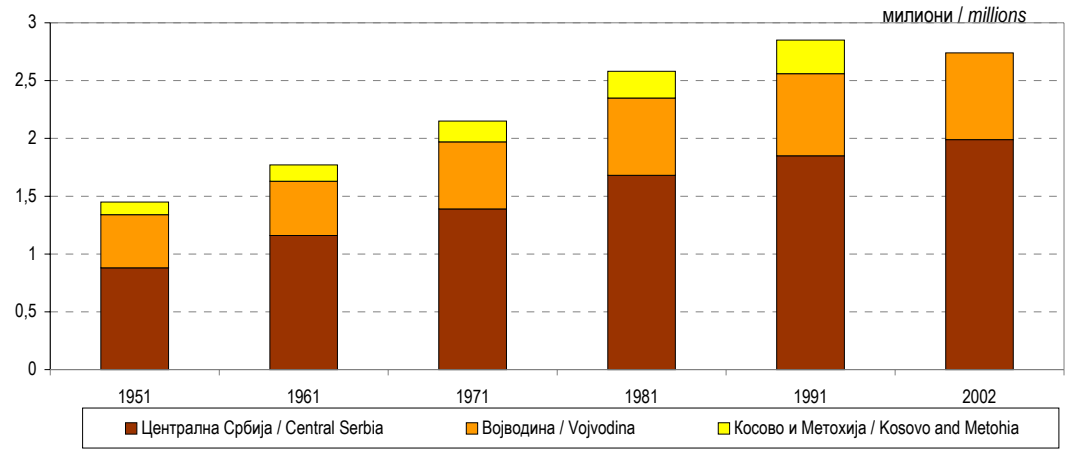

Број станова према пописима у градским насељима
Number of dwellings in urban localities, by censuses

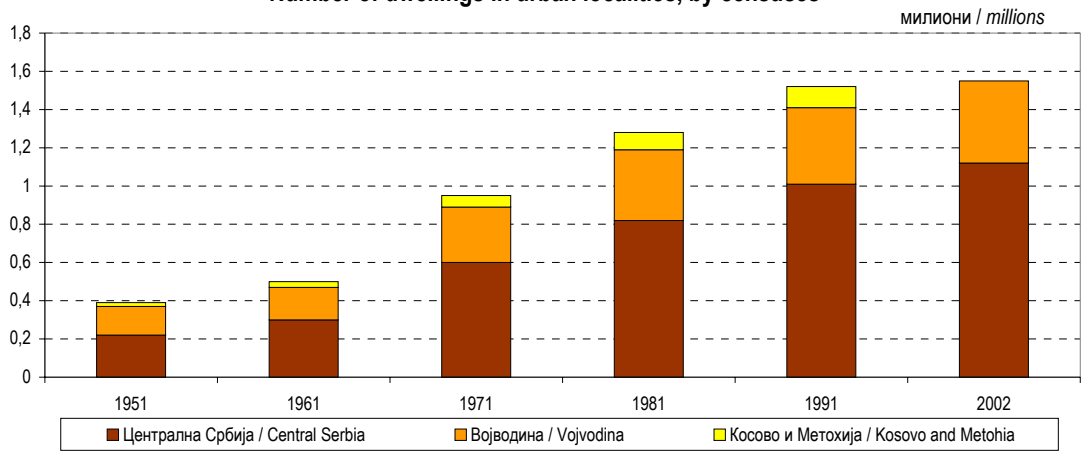

Настањени станови на основу коришћења, 2002.
Occupied dwellings in terms of use, 2002

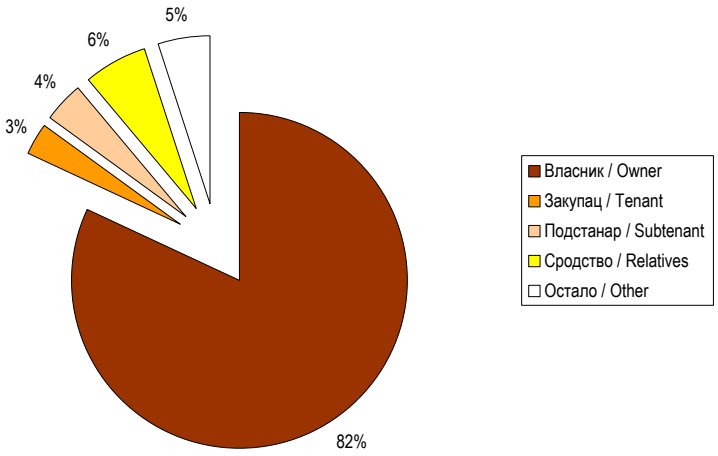

13.16. Стамбени фонд – билансирано стање, 1950-2007.
Dwelling stock – balanced situation, 1950-2007

	Број станова, хиљ. *Number of dwellings, thous.*	Површина станова, хиљ. m² *Area of dwellings, thous. m²*	Просечна површина једног стана, m² *Average area of 1 dwelling, m²*	Просечна површина стана на 1 лице, m² *Average area of a dwelling per 1 person, m²*	Просечан број лица на 1 стан *Average number of persons per 1 dwellings*
1950	1 440	62 775	43,6	9,3	4,7
1951	1 450	63 311	43,7	9,3	4,7
1952	1 463	64 012	43,8	9,3	4,7
1953	1 475	64 659	43,8	9,2	4,8
1954	1 485	65 198	43,9	9,2	4,8
1955	1 493	65 627	43,9	9,1	4,8
1956	1 505	66 224	44,0	9,1	4,9
1957	1 520	66 997	44,1	9,1	4,9
1958	1 544	68 229	44,2	9,2	4,8
1959	1 565	69 313	44,3	9,2	4,8
1960	1 592	70 636	44,4	9,3	4,8
1961	1 812	83 641	46,2	10,9	4,2
1962	1 848	85 496	46,3	11,0	4,2
1963	1 885	87 345	46,3	11,2	4,1
1964	1 924	89 405	46,5	11,3	4,1
1965	1 965	91 552	46,6	11,5	4,1
1966	2 011	94 037	46,8	11,7	4,0
1967	2 055	96 525	47,0	11,9	3,9
1968	2 103	99 243	47,2	12,1	3,9
1969	2 147	101 904	47,5	12,3	3,8
1970	2 191	104 613	47,7	12,5	3,8
1971	2 154	107 300	49,8	12,7	3,9
1972	2 243	110 113	49,1	12,9	3,8
1973	2 289	113 052	49,4	13,1	3,8
1974	2 340	116 265	49,7	13,4	3,7
1975	2 392	119 687	50,0	13,6	3,7
1976	2 446	123 180	50,4	13,9	3,6
1977	2 492	126 483	50,8	14,1	3,6
1978	2 539	129 915	51,2	14,4	3,6
1979	2 599	133 976	51,5	14,7	3,5
1980	2 649	147 450	55,7	16,0	3,5
1981	2 633	159 022	60,4	17,0	3,5
1982	2 685	162 836	60,6	17,3	3,5
1983	2 732	166 273	60,9	17,5	3,5
1984	2 780	169 812	61,1	17,8	3,4
1985	2 826	173 212	61,3	18,0	3,4
1986	2 871	176 468	61,5	18,2	3,4
1987	2 911	179 437	61,6	18,4	3,4
1988	2 951	182 421	61,8	18,6	3,3
1989	2 997	185 753	62,0	18,8	3,3

13.16. Стамбени фонд – билансирано стање, 1950-2007. (наставак)
Dwelling stock – balanced situation, 1950-2007 (continued)

	Број станова, хиљ. *Number of dwellings, thous.*	Површина станова, хиљ. m² *Area of dwellings, thous. m²*	Просечна површина једног стана, m² *Average area of 1 dwelling, m²*	Просечна површина стана на 1 лице, m² *Average area of a dwelling per 1 person, m²*	Просечан број лица на 1 стан *Average number of persons per 1 dwellings*
1990	3 036	188 699	62,2	19,3	3,2
1991	2 878	194 085	67,4	19,8	3,4
1992	2 899	195 775	67,5	19,9	3,4
1993	2 916	197 048	67,6	19,9	3,4
1994	2 931	198 232	67,6	20,0	3,4
1995	2 943	199 204	67,7	20,0	3,4
1996	2 956	200 202	67,7	20,0	3,4
1997	2 968	201 162	67,8	20,1	3,4
1998[1)]	2 979	201 962	67,8	20,2	3,4
1999[2)]	2 989	202 798	67,8	20,3	3,3
2000	2 999	203 564	67,9	26,3	2,6
2001	2 740	180 922	66,0	23,4	2,8
2002	2 750	181 703	66,1	24,2	2,7
2003	2 763	182 765	66,1	24,3	2,7
2004	2 778	183 914	66,2	24,6	2,7
2005	2 794	185 080	66,2	24,9	2,7
2006	2 811	186 305	66,3	25,1	2,6
2007[3)]	2 829	187 529	66,3	25,4	2,6

Извор: *Статистички годишњак ФНРЈ* 1957, стр. 224; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1958, стр. 367; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1959, стр. 372; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1960, стр. 398; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1961, стр. 398; Статистички годишњак ФНРЈ 1962, стр. 392; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1963, стр.471; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1964, стр. 500; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1965, стр. 520; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1966, стр. 493; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1967, стр. 326 и 473; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1968, стр. 330 и 484; *Статистички годишњак ФНРЈ* 1969, стр. 332 и 482; *Статистички годишњак СФРЈ* 1970, стр. 322 и 474; *Статистички годишњак СФРЈ* 1971, стр. 337 и 492; *Статистички годишњак СФРЈ* 1972, стр. 342 и 508; *Статистички годишњак СФРЈ* 1973, стр. 349 и 508; *Статистички годишњак СФРЈ* 1977, стр. 46 и 504; *Статистички годишњак СФРЈ* 1979, стр. 47, 301 и 497; *Статистички годишњак СР Србије* 1980, стр. 536; *Статистички годишњак СР Србије* 1983, стр. 506; *Статистички годишњак СР Србије* 1985, стр. 51 и 588; *Статистички годишњак СР Србије* 1986, стр. 584; *Статистички годишњак СР Србије* 1987, стр. 373; *Статистички годишњак СР Србије* 1988, стр. 373; *Статистички годишњак СР Србије* 1990, стр. 382; *Статистички годишњак Србије* 1991, стр. 336; *Статистички годишњак Србије* 1993, стр. 224; *Статистички годишњак Србије* 1994, стр. 208; *Статистички годишњак Србије* 1995, стр. 218; *Статистички годишњак Србије* 1996, стр. 221; *Статистички годишњак Србије* 1997, стр. 238; *Статистички годишњак Србије* 1998, стр. 240; *Статистички годишњак Србије* 2000, стр. 240; *Статистички годишњак Србије* 2006, стр. 287 (2001–2005); *Статистички годишњак Србије* 2007, стр. 273.

[1)] За билансирање су коришћени процењени подаци о радовима извођача с Косова и Метохије и порушеним становима.

[2)] Од 1999. билансирање је урађено без података о радовима извођача с Косова и Метохије и порушеним становима на том подручју.

[3)] Претходни подаци.

Source: *Statistical Yearbook of FPRY 1957,* p. 224; *Statistical Yearbook of FPRY 1958,* p. 367; *Statistical Yearbook of FPRY 1959,* p. 372; *Statistical Yearbook of FPRY 1960,* p. 398; *Statistical Yearbook of FPRY 1961,* p. 398; *Statistical Yearbook of FPRY 1962,* p. 392; *Statistical Yearbook of FPRY 1963,* p. 471; *Statistical Yearrbook of FPRY 1964,* p. 500; *Statistical Yearbook of FPRY 1965,* p. 520; *Statistical Yearbook of FPRY 1966,* p. 493; *Statistical Yearbook of FPRY 1967,* p. 326 and 473; *Statistical Yearbook of FPRY 1968,* p.330 and 484; *Statistical Yearbook of FPRY 1969,* p. 332 and 482; *Statistical Yearbook of SFRY 1970,* p. 322 and 474; *Statistical Yearbook of SFRY 1971,* p. 337 and 492; *Statistical Yearbook of SFRY 1972,* p. 342 and 508; *Statistical Yearbook of SFRY 1973,* p. 349 and 508; *Statistical Yearbook of SFRY 1977,* p. 46 and 504; *Statistical Yearbook of SFRY 1979,* p. 47, 301 and 497; *Statistical Yearbook of SFRY 1980,* p. 536; *Statistical Yearbook of SR Serbia 1983,* p. 506; *Statistical Yearbook of SR Serbia 1985,* p. 51 and 588; *Statistical Yearbook of SR Serbia 1986,* p. 584; *Statistical Yearbook of SR Serbia 1987,* p. 373; *Statistical Yearbook of SR Serbia 1988,* p. 373; *Statistical Yearbook of SR Serbia 1990,* p. 382; *Statistical Yearbook of Serbia 1991,* p. 336; *Statistical Yearbook of Serbia 1993,* p. 224; *Statistical Yearbook of Serbia 1994,* p. 208; *Statistical Yearbook of Serbia 1995,* p. 218; *Statistical Yearbook of Serbia 1997,* p. 238; *Statistical Yearbook of Serbia 1998,* p. 240; *Statistical Yearbook of Serbia 2000,* p. 240; *Statistical Yearbook of Serbia 2006,* p. 287 (2001-2005); *Statistical Yearbook of Serbia 2007,* p. 273.

[1)] Estimated data on works of contractors from Kosovo and Metohia and on tore down dwellings were used for balancing.

[2)] From 1999, balancing was done without data on works of contractors from Kosovo and Metohia and on tore down dwellings on that territory.

[3)] Provisional data.

СПОЉНА ТРГОВИНА - EXTERNAL TRADE

14

Познато је да је и пре Првог српског устанка постојала жива трговина на турско-аустријској граници. Поједине вође устанка били су познати трговци стоком. Током устанка и касније скеле на Сави и Дунаву биле су царинска места, тзв. ђумруци, на којима се убирала такса као јавни приход. Међутим, подаци о обиму спољне трговине почињу да се бележе знатно касније. Статистика спољне трговине уведена је четрдесетих година деветнаестог века. У том добу (1844) одштампан је први биланс наше спољне трговине за 1842/43. годину. Након тога, подаци се нису више објављивали, већ су се само прикупљали.

Статистичка служба која је касније основана није публиковала ове раније податке о спољној трговини у својим редовним публикацијама. Редовно објављивање почиње од 1862. године, у редакцији статистичког одсека при економском одељењу Министарства финансија.

It is a well-known fact that even before the First Serbian uprising noted was a vivid trade at the Turkey – Austria border. Some of the leaders of the uprising were known cattle traders. During the uprising and later on, rafts on the Sava and the Danube used to be customs points, so-called *djumruci,* where duties were collected as public revenue. However the data on external trade volume started to be compiled much later. The statistics of external trade was established in the forties of the 19th century. In those days (1844) the first balance of our external trade was published and related to 1842/1843. Afterwards the data were not published and were only compiled.

Later established statistical service did not publish these early data on external trade in its regular editions. Regular publishing started in 1862 and was edited by the statistical department of the Ministry of finance economic section.

Период до Првог светског рата
Period before World War I

Прва званична публикација која обрађује податке о спољној трговини јесте "*Државопис Србије*" из 1863. године.

У њој је сва роба разврстана односно приказана у осам група (родова робе): 'рана' – храна, стока, пиће, производи – биљни и животињски, копови, колонијална роба и рукотворине. Укупан промет робе је био количински и вредносно исказан и односио се на само три земље с којима се Србија у то време граничила. Кретање наше спољне трговине у периоду 1843-1875. године односило се искључиво на промет с пограничним државама: Аустроугарском, Румунијом и Турском. Аустроугарска је била највећи увозник наше робе, као и посредник преко кога је наша роба стизала у остале земље Средње и Западне Европе.

Постојало је тринаест царинских места према Турској, исто толико према Аустрији, а према Румунији само једно место. Србија је целокупну трговину обављала преко 27 царинских места односно прелаза. Највећи и најзначајнији царински прелаз био је Београд, преко ког се реализовала трећина укупног промета Србије. Царинска места су била под непосредном управом Министарства финансија и доносила су шестину целокупног државног прихода.

Кад је реч о робној структури, Србија је углавном извозила сировине а увозила прерађевине. У овом периоду, најважнији производ у извозу била је стока (2/3 укупног извоза), затим следе животињска кожа и ракија.

Од 1879. до 1884. године, после рата за независност Србије, извоз и увоз и даље су ограничени на пограничне земље – Аустроугарску, Босну, Бугарску, Румунију и Турску.

The first official publication that contained the processed external trade data was *Državopis Srbije* of 1863.

Here all goods were categorized, i.e. presented into eight groups (sorts of goods): foodstuffs, livestock, drinks, produce – of vegetal and animal origin, 'colonial ' goods and handmade items. The total goods turnover in quantities and values was expressed, relative only to the three Serbian neighboring countries. The trends of our external trade in the period from 1843 to 1865 concerned exclusively the trade with the neighboring countries: Austria – Hungary, Romania and Turkey. Austria – Hungary was the largest importer of our goods and also the intermediary in exporting our goods to other Central and Western European countries.

Thirteen customs points were opened toward Turkey; the same number toward Austria and only one customs point was opened toward Romania. The whole Serbian external trade was conducted over 27 customs points, i.e. crossings. The largest and the most important customs point was Belgrade and there one third of the whole Serbian turnover was carried out. The customs points were under the direct management of the Ministry of finance and rendered one sixth of the whole Budget revenue.

As far as the structure of commodities is concerned, Serbia mostly exported raw materials and imported processed goods. In this period, the most important exported item was livestock (2/3 of the whole exports), then animal leather and brandy.

Тек од 1884. године Србија почиње да директно тргује и са земљама које се не налазе у њеном непосредном окружењу.

Од токова робне размене пратио се извоз, увоз и провоз-транзит. Како се цене производа нису евидентирале, накнадно су рађене процене вредности, а поред тога коришћене су и средње годишње цене.

Каснијим прописима о царинској служби унапређена је статистика спољне трговине.

Као основа за прикупљање статистичког материјала служиле су царинске декларације.

Класификација робе по групама вршена је по општој царинској тарифи.

Сва роба која се јавља у трговинском обрту Краљевине Србије обухваћена је Законом о општој царинској тарифи од 31.03.1904. године, у 670 разних ставова. У трговинској статистици она је класификована – према сличности и једнакости, у 17 категорија, а категорије у 84 групе, које су разврстане у 1393 статистичка става, не узимајући у обзир делове појединих ставова, којих има 116. Осим класификовања робе по врстама, увоз, извоз и провоз разврставају се и по земљама порекла – код увоза, и земљама дестинације – код извоза.

До 1906. године статистичке податке о кретању трговине сређивале су саме царинарнице. Тако сређене податке, у виду тромесечних извештаја, царинарнице су слале Царинској управи искључиво ради припремања и издавања годишње публикације.

Циркуларом од 16.10.1906. године прописане су све одредбе које се односе на прикупљање статистичких података за трговинску статистику. Као основа за прикупљање података служи "статистичка пријава" (извозна, увозна, провозна), коју декларанти подносе царинским властима приликом декларисања робе. Сада се целокупан статистички материјал обрађује у Царинској управи, а рад царинарница сведен је само на прикупљање статистичких пријава.

Статистика трговине имала је обавезу да региструје сву робу која би прешла границе царинске области Краљевине Србије (било да се роба увози, извози или провози). У то време, статистика спољне трговине примењивала је углавном општи концепт трговине. Општа трговина има за предмет целокупан трговински промет с иностранством.

From 1879 to 1984, after the war for Serbian independence, exports and imports were still limited to the neighboring countries: Austria – Hungary, Bosnia, Bulgaria, Romania and Turkey.

Only in 1884 Serbia started to trade directly also with the countries that were not Serbia's close neighbors.

As far as the ways of goods trade were concerned, observed were exports, imports and transit. Since the prices of goods were not followed, the value assessments were made additionally and also annual average prices were used.

The statistics of external trade were upgraded by later introduced regulation on customs services.

Customs documents (declarations) served as the basis for the statistics compilation.

The goods were classified according to the general customs tariff.

All goods that appeared in the trade turnover of the Kingdom of Serbia were covered by the Act on general customs tariff of 31/03/1904, categorized in 670 separate items. In the trade statistics these goods were classified by similarity and equality into 17 categories, then into 84 groups, divided into 1393 statistical items, and 116 parts / sections of certain items were not taken into account.

Up to 1906, the customs offices processed the data on trade movements. The customs offices passed the data processed in the form of quarterly surveys to the Customs administration, exclusively for the purpose of editing and issuing the annual publication.

All provisions relative to the trade statistics collection were envisaged in the circular notice of 16/10/1906. The basis for data collection was "statistical declaration" (exports, imports, transit) and this was placed to customs authorities. Further the Customs administration processed all statistics and the charges of customs offices were reduced to the collection of statistical declarations.

The trade statistics had the charge to register all goods that used to pass the borders of the customs area of the Kingdom of Serbia (exports, imports or transit). In those days the statistics of external trade mostly applied the general trade principle. The general trade covered the overall external trade.

Извоз и увоз, 1853-1867.
Exports and imports, 1853-1867

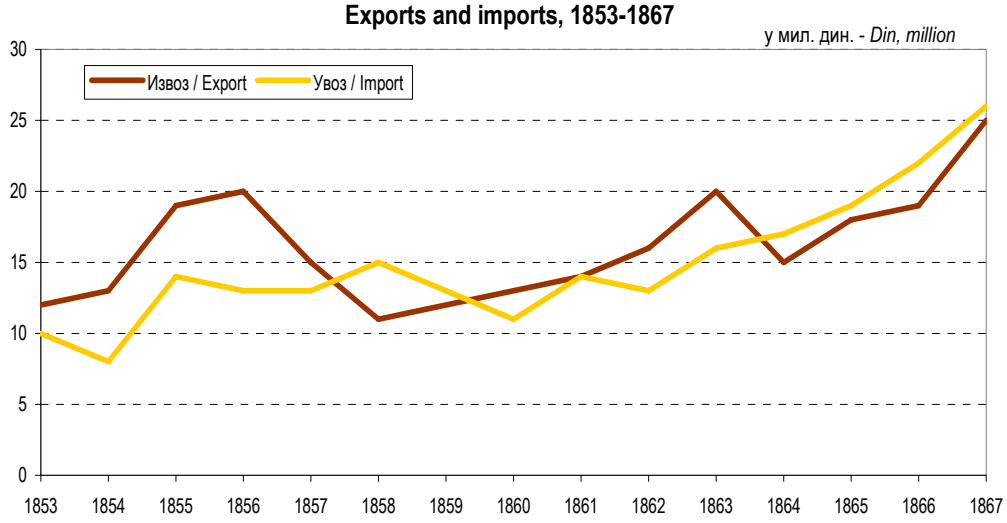

14.1. Извоз, увоз и салдо трговинског биланса, 1843-1912. Exports, imports and trade balance, 1843-1912

хиљ. дин./ *Din, thousand*

	Извоз *Exports*	Увоз *Imports*	Салдо трговинског биланса *Trade balance*	Покривеност увоза извозом, % *Export-import ratio, %*		Извоз *Exports*	Увоз *Imports*	Салдо трговинског биланса *Trade balance*	Покривеност увоза извозом, % *Export-import ratio, %*
1843	8 960	5 587	3 373	160	1878[1]	...	...	...	...
1844	5 632	7 066	-1 434	80	1879[2]	38 881	41 568	-2 687	94
1845	6 185	8 674	-2 489	71	1880	35 212	46 096	-10 884	76
1846	10 925	6 853	4 072	159	1881	40 127	43 174	-3 047	93
1847	10 920	7 237	3 683	151	1882	40 334	48 451	-8 117	83
1848	12 409	9 233	3 176	134	1883	40 232	49 717	-9 485	81
1849	10 241	7 671	2 570	134	1884	39 969	50 947	-10 978	78
1850	19 006	12 577	6 429	151	1885	37 625	40 473	-2 848	93
1851	12 015	13 112	-1 097	92	1886	40 719	51 694	-10 975	79
1852	14 675	7 793	6 882	188	1887	36 130	36 479	-349	99
1853	11 999	10 172	1 827	118	1888	38 909	35 184	3 725	111
1854	12 936	7 842	5 094	165	1889	39 066	34 843	4 223	112
1855	18 666	13 943	4 723	134	1890	45 841	38 045	7 796	120
1856	20 402	12 682	7 720	161	1891	52 280	42 806	9 474	122
1857	15 168	13 413	1 755	113	1892	46 452	37 070	9 382	125
1858	11 298	15 046	-3 748	75	1893	48 910	40 923	7 987	120
1859	11 844	12 728	-884	93	1894	46 023	34 881	11 142	132
1860	12 783	11 098	1 685	115	1895	43 390	28 240	15 150	154
1861	13 695	14 086	-391	97	1896	53 386	33 448	19 938	160
1862	15 903	12 696	3 207	125	1897	55 940	45 314	10 626	123
1863	19 876	15 577	4 299	128	1898	56 991	41 102	15 889	139
1864	14 626	16 825	-2 199	87	1899	65 744	46 429	19 315	142
1865	17 902	19 186	-1 284	93	1900	66 522	54 027	12 495	123
1866	18 798	21 677	-2 879	87	1901	65 686	43 835	21 851	150
1867	24 812	26 451	-1 639	94	1902	72 124	44 821	27 303	161
1868	37 824	29 963	7 861	126	1903	59 967	58 235	1 732	103
1869	33 864	26 660	7 204	127	1904	62 156	60 926	1 230	102
1870	30 595	27 937	2 658	110	1905	71 996	55 601	16 395	129
1871	27 627	27 715	-88	100	1906	71 604	44 329	27 275	162
1872	32 858	29 494	3 364	111	1907	81 491	70 583	10 908	115
1873	31 711	26 676	5 035	119	1908	77 749	75 635	2 114	103
1874	35 381	31 788	3 593	111	1909	92 982	73 535	19 447	126
1875	35 015	31 219	3 796	112	1910	98 388	84 696	13 692	116
1876[1]	...	...	...	...	1911	116 916	115 425	1 491	101
1877[1]	...	...	...	...	1912[3]	84 221	106 094	-21 873	79

Извори: *Спољна трговина Србије*, 1843-1875, С. Ђ. Милошевић; *Статистика спољашње трговине Краљевине Србије* за 1909. годину; *Статистика спољашње трговине Краљевине Србије* за 1912. годину.

[1] За ове три године нема података о извозу и увозу, јер је Србија тада била у рату и борила се за своју независност. Призната је као независна држава 1878. године и припојене су јој нове територије.

[2] Од 1879. године подаци се односе на територију проширену Пиротским, Нишким, Топличким и Врањским округом.

[3] Од 1912. г. у састав Србије улазе Рашка област, Косово и Метохија.

Sources: *Serbian External Trade, 1843-1875,* S.Dj. Milošević; *External trade statistics of the Kingdom of Serbia,* 1909; *External trade statistics of the Kingdom of Serbia,* 1912.

[1] For these years no data on exports and imports were available, since Serbia was in the state war for independence. In 1878 Serbia was recognized as a separate state and new territories were annexed.

[2] From 1879 the data are relative to the territory with the annexed Pirot, Niš, Toplica and Vranje districts.

[3] From 1912 the region of Raška, Kosovo and Metohija are included in the territory of Serbia.

14.2. Извоз, увоз и салдо трговинског биланса – по земљама, 1843-1875. Exports, imports and trade balance, by countries, 1843-1875

хиљ. дин. / *Din, thousand*

	Аустроугарска *Austria - Hungary*			Турска *Turkey*			Румунија *Romania*		
	извоз *Exports*	увоз *Imports*	салдо *Balance*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	салдо *Balance*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	салдо *Balance*
1843	7 764	3 887	3 877	1 159	1 143	16	37	557	-520
1844	4 677	3 393	1 284	944	1 670	-726	10	2 002	-1 992
1845	5 120	5 253	-133	1 029	3 384	-2 355	35	38	-3
1846	7 924	3 463	4 461	2 980	2 044	936	20	1 345	-1 325
1847	8 337	3 906	4 431	2 549	2 381	168	34	951	-917
1848	10 354	4 355	5 999	1 975	3 722	-1 747	79	1 156	-1 077
1849	8 136	3 361	4 775	2 044	2 986	-942	61	1 324	-1 263
1850	15 573	6 872	8 701	3 346	4 258	-912	87	1 446	-1 359
1851	9 938	4 601	5 337	1 963	7 203	-5 240	113	1 309	-1 196
1852	12 918	3 426	9 492	1 668	4 334	-2 666	88	33	55
1853	10 284	4 459	5 825	1 151	5 624	-4 473	563	90	473
1854	10 970	4 392	6 578	1 885	3 408	-1 523	81	41	40
1855	13 824	8 660	5 164	4 512	5 233	-721	330	49	281
1856	14 800	7 389	7 411	5 129	5 265	-136	473	28	445
1857	11 134	8 119	3 015	3 762	5 246	-1 484	272	47	225
1858	7 445	8 655	-1 210	3 551	6 177	-2 626	302	215	87
1859	8 065	6 956	1 109	3 619	5 420	-1 801	160	352	-192
1860	8 689	7 495	1 194	3 878	3 217	661	216	385	-169
1861	10 811	8 846	1 965	2 676	4 985	-2 309	208	236	-28
1862	13 245	8 377	4 868	2 455	3 263	-808	204	1 056	-852
1863	16 675	10 026	6 649	2 747	2 411	336	454	3 140	-2 686
1864	11 585	13 059	-1 474	2 656	1 279	1 377	385	2 488	-2 103
1865	13 761	14 898	-1 137	3 564	2 835	729	577	1 453	-876
1866	14 479	17 100	-2 621	3 424	2 670	754	896	1 877	-981
1867	19 713	20 584	-871	3 904	3 917	-13	1194	1 950	-756
1868	30 660	23 076	7 584	5 016	5 297	-281	2149	1 590	559
1869	27 783	20 670	7 113	4 775	4 815	-40	1306	1 175	131
1870	24 872	22 227	2 645	4 995	4 460	535	729	1 250	-521
1871	23 388	23 150	238	3 579	3 855	-276	660	710	-50
1872	27 963	22 978	4 985	4 113	4 508	-395	782	2 007	-1 225
1873	27 323	18 863	8 460	3 845	4 771	-926	544	3 042	-2 498
1874	29 905	24 796	5 109	5 082	5 247	-165	395	1 746	-1 351
1875	30 951	25 076	5 875	3 522	4 414	-892	542	1 729	-1 187

Извор: *Спољна трговина Србије*, 1843-1875, С. Ђ. Милошевић.

Објашњење: Подаци приказују границу преко које је роба прешла, а не земљу намене (за извоз) односно земљу порекла робе (за увоз). Оправдана је претпоставка да је спољна трговина у највећој мери обављана са ове три земље. То показују и подаци после ратова (1876-1878. године).

Sources: *Serbian External Trade, 1843-1875*, S.Dj. Milošević;

Notes: The data presented the border that exported goods crossed over and not the country of destination, i.e. the country of origin of imported goods. It was well presumed that external trade was the greatest with these three countries. The data after the wars (1876-1878) confirmed the fact.

14.3. Извоз и увоз – по земљама, 1879-1912. Exports and imports, by countries, 1879-1912

хиљ. дин. / *Din, thousand*

	Америка *America*		Аустроугарска *Austria – Hungary*		Белгија *Belgium*		Босна *Bosnia*		Бугарска *Bulgaria*		Енглеска *England*	
	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*
1879[1)]	-	-	23 168	35 929	-	-	7 536	742	3 618	679	-	-
1880	-	-	26 782	41 812	-	-	2 536	457	3 691	814	-	-
1881	-	-	32 992	38 726	-	-	1 793	360	3 067	517	-	-
1882	-	-	34 144	44 649	-	-	2 257	358	1 501	468	-	-
1883	-	-	35 695	45 613	-	-	666	190	1 059	202	-	-
1884	-	2 376	34 458	31 802	-	31	493	388	1 672	272	-	4 073
1885	-	528	31 932	39 872	-	16	555	107	1 036	163	194	3 405
1886	-	1 301	35 503	37 265	-	490	542	53	830	169	57	4 103
1887	-	248	31 707	27 417	-	499	428	82	906	160	0	3 179
1888	241	1 188	33 475	23 773	-	215	220	49	660	127	81	3 545
1889	107	1 081	34 377	22 656	-	206	270	112	548	321	159	3 742
1890	80	1 621	39 397	22 819	-	211	455	70	808	1 192	210	4 888
1891	-	1 559	45 633	26 141	24	209	161	75	576	284	5	5 021
1892	-	1 612	40 749	21 956	19	517	174	103	487	92	29	3 759
1893	-	1 595	43 196	23 755	39	388	153	65	667	91	33	4 548
1894	-	1 447	41 117	20 529	-	285	211	44	649	104	-	3 592
1895	-	1 163	38 746	16 624	-	181	452	45	533	111	-	2 435
1896	-	1 428	47 035	19 234	-	172	107	28	608	107	-	4 122
1897	-	1 350	49 146	25 501	-	201	137	34	976	646	-	6 481
1898	-	1 053	50 982	22 965	-	546	167	39	956	1 526	-	3 837
1899	-	1 078	54 749	27 437	30	186	116	60	1046	245	-	5 732
1900	-	1 119	56 585	25 529	69	357	223	41	629	279	-	3 774
1901	-	1 191	55 613	23 166	309	418	210	39	605	268	580	3 931
1902	-	941	57 541	25 019	2 785	532	202	49	725	337	1 111	4 810
1903	-	766	51 325	35 363	353	242	159	77	780	387	261	4 921
1904	1	745	55 351	36 584	230	561	191	56	1 013	2 103	3	5 002
1905	-	1 299	64 712	33 376	323	356	158	38	1 221	2 325	-	5 314
1906	-	-	30 032	22 206	6 260	383	61	21	3 695	504	66	4 563
1907	3	186	12 032	25 600	13 011	756	103	50	1 995	308	2 337	10 220
1908	1 986	474	21 501	32 152	16 134	1 602	65	120	1 860	294	499	8 803
1909	3 005	870	29 097	17 797	9 900	1 589	89	169	3 633	351	142	7 585
1910	-	1 011	-	16 148	-	900	-	208	-	483	-	11 425
1911	3 609	2 136	48 433	47 448	6 142	2 081	112	220	2 802	697	87	9 524
1912	3 922	1 283	36 045	47 659	4 178	914	232	117	1 588	429	16	8 511

Извор: *Статистика спољашње трговине Краљевине Србије* за 1909. годину; *Статистика спољашње трговине Краљевине Србије* за 1912. годину.

Објашњење: За избор земаља коришћена су два критеријума: обим робне размене и континуитет промета робе између Србије и наведених земаља. После рата за независност, Србија се отвара према свету. Почиње да тргује са све више земаља. Поред Аустроугарске, Румуније и Турске, Србија почиње интензивну трговину с Босном и Бугарском. Од 1884. године тргује са Америком, Белгијом, Енглеском, Италијом, Немачком, Француском и Швајцарском. Аустроугарска остаје Србији најзначајнији спољнотрговински партнер све до 1906. године, када Аустроугарска објављује Србији "царински рат", који траје до 1910. године.

[1)] Од 1879. године подаци су приказани по принципу 'земља намене' – за извоз робе, односно 'земља порекла' – за увоз робе.

Source: *External trade statistics of the Kingdom of Serbia,* 1909; *External trade statistics of the Kingdom of Serbia,* 1912.

Note: In the selection of countries, two criteria were applied: trade volume and continuity of trade between Serbia and the respective countries. After the war for independence, Serbia became open towards the world and started to trade with more countries. Apart from Austria – Hungary, Romania and Turkey, Serbia started an intensive trade with Bosnia and Bulgaria. From 1884 the trade with America, Belgium, England, Italy, Germany, France and Switzerland started. Austria – Hungary remained the main external trade partner as long as until 1906, when Austria – Hungary declared 'the customs war' that remained in force until 1910.

[1)] From 1879 the data were presented assuming the principle of 'country of destination' in exports, i.e. 'country of origin' in imports.

14.3. Извоз и увоз – по земљама, 1879-1912. (наставак)
Exports and imports, by countries, 1879-1912 (continued)

хиљ. дин. / *Din, thousand*

	Италија *Italy*		Немачка *Germany*		Румунија *Romania*		Турска *Turkey*		Француска *France*		Швајцарска *Switzerland*	
	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*
1879[1)]	-	-	-	-	834	1 813	3 725	2 404	-	-	-	-
1880	-	-	-	-	713	1 688	1 490	1 324	-	-	-	-
1881	-	-	-	-	642	2 268	1 634	1 303	-	-	-	-
1882	-	-	-	-	620	1 763	1 813	1 214	-	-	-	-
1883	-	-	-	-	1 020	1 791	1 792	1 920	-	-	-	-
1884	-	1 301	137	7 590	411	895	2 597	903	201	341	0	297
1885	-	1 259	55	2 276	281	862	3 100	488	327	140	145	199
1886	173	657	36	2 043	89	1 096	2 619	726	870	2 573	0	316
1887	92	482	533	1 296	20	1 178	1 813	578	525	93	106	347
1888	25	461	1 141	1 476	156	977	1 332	1 685	1 535	143	42	420
1889	8	469	782	2 055	278	1 514	1 547	854	738	180	252	521
1890	19	367	811	2 868	277	977	3 338	1 057	353	157	92	609
1891	0	1 017	1 002	4 285	834	1 111	1 521	1 200	467	257	56	565
1892	21	701	1 184	3 846	545	892	1 962	1 775	282	478	-	518
1893	60	1 540	1 656	4 097	826	619	2 099	2 486	187	476	-	453
1894	5	637	1 982	2 814	252	1 183	1 543	2 517	235	447	-	573
1895	-	397	1 617	1 928	185	1 213	1 421	2 086	428	362	10	300
1896	-	499	2 508	3 550	675	900	1 989	1 609	437	606	22	572
1897	-	548	3 738	4 808	116	618	1 488	2 947	313	784	17	625
1898	3	733	2 243	4 282	201	2 357	1 969	1 805	378	652	14	507
1899	13	876	5 922	4 792	1 312	1 058	2 156	1 882	182	690	124	750
1900	-	766	3 913	15 016	3 063	944	1 456	1 239	369	3 553	115	351
1901	40	900	4 125	6 831	539	1199	1 737	2 408	721	1238	216	581
1902	114	979	5 503	6 798	1 499	941	1 482	1 135	675	974	329	769
1903	283	1 176	3 053	7 089	1 334	1 122	2 119	1 860	135	2 735	62	873
1904	138	977	2 607	8 055	843	1 255	1 707	1 965	22	975	-	908
1905	65	782	2 117	6 263	1 097	620	2 246	2 603	37	819	2	653
1906	572	937	19 054	9 733	2 354	769	5 411	1 846	3 353	1 143	18	646
1907	4 899	2 299	32 926	20 320	1 187	1 752	4 379	3 327	2 704	2 429	316	1 424
1908	3 490	2 272	14 019	21 361	3 004	734	10 968	3 147	3 043	1 563	91	1 337
1909	3 047	2 345	15 595	28 852	2 282	1 620	21 974	4 856	2 429	3 536	156	1 376
1910	-	3 645	-	34 976	-	1 180	-	5 935	-	3 604	-	1 968
1911	4 394	4 861	28 933	31 347	6 141	1 539	11 984	3 814	3 841	5 746	258	1 553
1912	3 785	3 431	18 279	31 117	5 474	2 142	7 190	2 734	2 948	3 713	448	1 683

Извор: *Статистика спољашње трговине Краљевине Србије* за 1909. годину; *Статистика спољашње трговине Краљевине Србије* за 1912. годину.

Објашњење: За избор земаља коришћена су два критеријума: обим робне размене и континуитет промета робе између Србије и наведених земаља. После рата за независност, Србија се отвара према свету. Почиње да тргује са све више земаља. Поред Аустроугарске, Румуније и Турске, Србија почиње интензивну трговину с Босном и Бугарском. Од 1884. године тргује са Америком, Белгијом, Енглеском, Италијом, Немачком, Француском и Швајцарском. Аустроугарска остаје Србији најзначајнији спољнотрговински партнер све до 1906. године, када Аустроугарска објављује Србији "царински рат", који траје до 1910. године.

[1)] Од 1879. године подаци су приказани по принципу 'земља намене' – за извоз робе, односно 'земља порекла' – за увоз робе.

Source: *External trade statistics of the Kingdom of Serbia,* 1909; *External trade statistics of the Kingdom of Serbia,* 1912.

Note: In the selection of countries, two criteria were applied: trade volume and continuity of trade between Serbia and the respective countries. After the war for independence, Serbia became open towards the world and started to trade with more countries. Apart from Austria – Hungary, Romania and Turkey, Serbia started an intensive trade with Bosnia and Bulgaria. From 1884 the trade with America, Belgium, England, Italy, Germany, France and Switzerland started. Austria – Hungary remained the main external trade partner as long as until 1906, when Austria – Hungary declared 'the customs war' that remained in force until 1910.

[1)] From 1879 the data were presented assuming the principle of 'country of destination' in exports, i.e. 'country of origin' in imports.

Период између два светска рата
Period between World War I and World War II

Подаци о спољној трговини Краљевине Југославије односе се на целу земљу. Из расположивих приказа не може да се издвоји удео Србије.

Осим тога, не постоје подаци о промету робе између Србије и других крајева Југославије.

The data on the external trade of the Kingdom of Yugoslavia relate to the whole territory of the country. From the presentations we had at disposal, the part of Serbia could not be possibly extracted.

Besides, no data could be found respective to the trade of Serbia with other parts of Yugoslavia.

Како је удео Србије у спољној трговини Краљевине Југославије био значајан, подаци о трговинском билансу показују и неке карактеристике робне размене Србије.

Since the share of Serbia in the external trade of the Kingdom of Yugoslavia was considerable, the data on trade balance could indicate certain features of the Serbian trade of goods.

14.4. Салдо трговинског биланса Краљевине Југославије, 1920-1939. Trade balance of the Kingdom of Yugoslavia, 1920-1939

	Салдо трговинског биланса, у милионима динара *Trade balance, Dinar million*	Покривеност увоза извозом, % *Export – import ratio, %*		Салдо трговинског биланса, у милионима динара *Trade balance, Dinar million*	Покривеност увоза извозом, % *Export – import ratio, %*
1920	-2 145	38	1930	-180	97
1921	-1 661	60	1931	1	100
1922	-2 751	57	1932	196	107
1923	-261	97	1933	495	117
1924	1 317	116	1934	305	109
1925	152	102	1935	330	109
1926	186	102	1936	299	107
1927	-886	88	1937	1 038	120
1928	-1 390	82	1938	72	101
1929	327	104	1939	764	116

Период после Другог светског рата
Period after World War II

Промене државних граница битно утичу на податке о спољној трговини. Поређењем података у времену пре и после Првог и Другог светског рата, мора се узети у обзир да Србија није обухватала исту територију.

Статистички подаци о спољној трговини прикупљају се за статистичку територију земље, која се поклапа с њеном царинском територијом. У време СФР Југославије царинска територија Србије била је дефинисана југословенским границама, што има за последицу да се промет између република бивше СФРЈ не сматра спољном трговином.

Извори података за статистику спољне трговине за период од 1946. до 1975. године биле су пријаве о извозу и увозу робе, које су шпедитерске организације, у име спољнотрговинских организација, подносиле царинарницама приликом царињења робе. Статистичка обрада података вршена је у Савезном заводу за статистику. Извори података од 1976. године јесу царинске декларације о извозу и увозу робе уместо ранијих статистичких пријава. Све декларације, по извршеној контроли царинарнице, достављале су се Савезној управи царина. Савезни завод за статистику преузимао је царинске декларације (припремљене за аутоматску обраду података) од Савезне управе царина, и даље их статистички обрађивао. Од јануара 1995. године уведена је Јединствена царинска исправа о извозу и увозу робе и она представља извор података за статистику спољне трговине.

Активни и пасивни преправни промет (обрада, дорада и прерада) био је укључен у податке о редовном извозу и увозу у периоду 1920-1939. и у периоду 1946-1960. године. Од 1960. до 1990. године преправни промет је обрађиван и посебно приказиван, али није био укључен у укупан резултат робне размене с иностранством. Од 1990. године преправни промет се поново укључује у резултате спољне трговине.

The changes of the state borders had significant effect on the external trade data. Compared to the data of the period before and after the World War I and the World War II, it should be noted that Serbia did not include the same territories.

The external trade statistics were collected for the statistical territory of the country, which corresponded to its customs territory. In the SFRY, the Yugoslav borders defined the customs territory of Serbia and therefore the inter-republics turnover of the former SFRY was not considered as external trade.

The data sources for the external trade statistics for the period from 1946 to 1975 were declarations on exports and imports that forwarders, in the name of export-import organizations, used to submit to customs offices for clearing the goods. The statistical data processing was carried out with the Federal Statistical Office. From 1976, the data sources were customs declarations on exports and imports, instead of statistical declarations that had been applied before. All declarations, having been checked at customs offices, were forwarded to the Federal customs administration. The Federal Statistical Office took over the customs declarations (prepared for automatic data processing) from the Federal customs administration and made further processing. In January 1995 Unified customs document on exports and imports was introduced and this became the data source for the external trade statistics.

Active and passive, i.e. inward and outward processing (processing, further processing and re-processing) was included in the data on regular exports and imports in the period from 1920 to 1939 and from 1946 to 1960. From 1960 to 1990 inward and outward processing data were processed and separately shown, however they were not included in the total external trade data. From 1990 inward and outward processing was again included in external trade data.

Статистика спољне трговине базира се на принципу специјалне трговине – ублажена дефиниција. То значи да се у резултате укључује и роба које улази у земљу или је напушта након унутрашње прераде, обраде и дораде, као и роба која улази у слободну индустријску зону или је напушта.

Од 2004. године статистика спољне трговине примењује све препоруке УН и ЕУ у погледу процедура, методолошких начела и стандарда који се примењују у Европској унији, а обраду статистичких података преузео је Републички завод за статистику Србије.

Вредности спољнотрговинске робне размене изражене у динарима нису упоредиве у различитим периодима, јер их није било могуће прерачунати на данашњу вредност динара.

External trade statistics are based on the principle of special trade – adjusted definition. That means that the data include inward coming and outward going goods after internal re-processing processing and further processing, and also the goods that enter or leave free industrial zone.

From 2004 external trade statistics have applied all recommendations of the UN and the EU regarding the procedures, methodological principles and standards that are applied in the European Union and the Statistical Office of the Republic of Serbia assumed the processing of statistical data.

The values of external trade expressed in Dinars are not comparable in time, as they could not be possibly recalculated into the current Dinar value.

14.5. Извоз, увоз и салдо трговинског биланса, 1947-1973. Exports, imports and trade balance, 1947-1973

мил. дин. / *Din, million*

	Извоз *Exports*	Увоз *Imports*	Салдо трговинског биланса *Trade balance*	Покривеност увоза извозом, % *Export-import ratio, %*		Извоз *Exports*	Увоз *Imports*	Салдо трговинског биланса *Trade balance*	Покривеност увоза извозом, % *Export-import ratio, %*
1947	1 185	...	...	...	1961	3 626	5 321	-1 695	68
1948	3 770	...	...	...	1962	4 031	4 361	-330	92
1949	1 942	2 021	-79	96	1963	4 963	4 930	33	101
1950	2 100	1 882	218	112	1964	6 074	6 524	-450	93
					1965	7 291	5 964	1 327	122
1951	2 627	...	...	...					
...	...	...	...	...	1966	8 195	8 170	25	100
1953	1 159	1 475	-316	79	1967	8 428	8 834	-406	95
1954	1 563	1 119	444	140	1968	7 877	9 694	-1 817	81
1955	1 392	1 567	-175	89	1969	9 111	11 111	-2 000	82
					1970	10 484	13 397	-2 913	78
1956	1 727	2 097	-370	82					
1957	2 316	3 639	-1 323	64	1971	11 574	15 628	-4 054	74
1958	2 774	4 769	-1 995	58	1972	14 346	16 467	-2 121	87
1959	2 951	3 769	-818	78	1973	17 978	22 153	-4 175	81
1960	4 075	5 209	-1 134	78					

Извори: *Статистички годишњак СР Србије* за 1950. и 1974. годину.
Објашњење: Вредности су приказане на фиксном паритету 1 САД долар = 300,00 динара за период 1947-1951. године. Вредности су приказане на фиксном паритету 1 САД долар = 17,00 динара за период 1953-1973. године.

Sources: *Statistical Yearbook of SR Serbia,* 1950 and 1974.
Notes: The values are presented by fixed parity, 1 USD = 300 DIN, relative to the period 1947 – 1951. The values are presented by fixed parity, 1 USD = 17 DIN, relative to the period 1953 – 1973.

Извоз и увоз, 1953-1967.
Exports and imports, 1953-1967

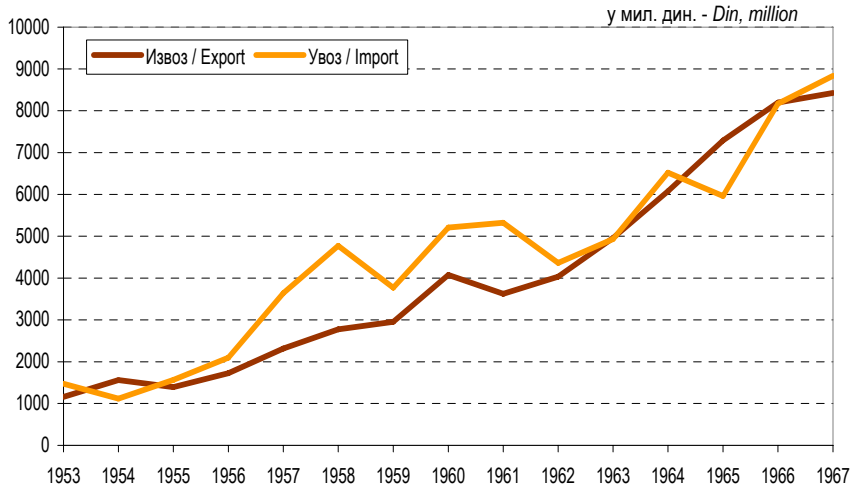

14.6. Извоз, увоз и салдо трговинског биланса, 1947-2007. Exports, imports and trade balance, 1947-2007

мил. USD / *USD, million*

	Извоз *Exports*	Увоз *Imports*	Салдо трговинског биланса *Trade balance*	Покривеност увоза извозом, % *Export-import ratio, %*		Извоз *Exports*	Увоз *Imports*	Салдо трговинског биланса *Trade balance*	Покривеност увоза извозом, % *Export-import ratio, %*
1947	4	...	...	...	1977	1 777	2 873	-1 096	62
1948	13	...	...	...	1978	1 953	3 113	-1 160	63
1949	6	7	-1	86	1979	2 274	4 324	-2 050	53
1950	7	6	1	116	1980	3 219	4 921	-1 702	65
1951	9	...	...	...	1981	3 930	5 203	-1 273	76
...	...	...	...	...	1982	3 730	4 575	-845	82
1953	68	87	-19	79	1983	3 576	4 179	-603	86
1954	92	66	26	140	1984	3 526	4 053	-527	87
1955	82	92	-10	89	1985	3 702	4 109	-407	90
1956	102	123	-21	82	1986	3 671	3 770	-99	97
1957	136	214	-78	64	1987	4 253	4 666	-413	91
1958	163	281	-118	58	1988	4 830	4 910	-80	98
1959	174	222	-48	78	1989	5 061	5 715	-654	89
1960	240	306	-66	78	1990	5 453	7 044	-1 591	77
1961	213	313	-100	68	1991[1)]	4 506	5 212	-706	87
1962	237	257	-20	92	1992	2 852	3 412	-560	84
1963	292	290	2	101	1993	2 772	2 849	-77	97
1964	357	384	-27	93	1994	1 408	1 786	-378	79
1965	429	351	78	122	1995	1 461	2 523	-1 062	58
1966	482	481	1	100	1996	1 918	3 826	-1 908	50
1967	496	520	-24	95	1997	2 531	4 503	-1 972	56
1968	463	570	-107	81	1998	2 723	4 475	-1 752	61
1969	536	654	-118	82	1999	1 369	2 881	-1 512	48
1970	617	788	-171	78	2000	1 558	3 330	-1 772	47
1971	681	919	-238	74	2001	1 721	4 261	-2 540	40
1972	844	969	-125	87	2002	2 075	5 614	-3 539	37
1973	1 058	1 303	-245	81	2003	2 756	7 477	-4 721	37
1974	1 386	2 144	-758	65	2004	3 523	10 753	-7 230	33
1975	1 448	2 290	-842	63	2005	4 482	10 461	-5 979	43
1976	1 688	2 232	-544	76	2006	6 428	13 172	- 6 744	49
					2007	8 825	18 554	- 9 729	48

Извори: *Статистички годишњак Србије* за 1950, 1974-1980. и 1983, и база података спољне трговине у РЗСС.

Објашњење: Вредности су приказане на паритету 1 САД долар = 300,00 динара за период 1947-1951. године. У периоду 1953-1973. године вредности су приказане по паритету 1 САД долар = 17,00 динара. У периоду 1974-1986. године вредности су приказане према паритетима у табели 14.7. У периоду 1987-2007. године вредности су приказане по важећим дневним курсним листама.

1) 1991. дошло је до распада СФР Југославије. Све су се бивше републике издвојиле и постале засебне државе, осим Републике Црне Горе, која је с Републиком Србијом прво формирала заједничку државу, СР Југославију, која је 2003. прерасла у државну заједницу Србија и Црна Гора, да би 21.05.2006, на основу резултата референдума одржаног у Црној Гори, обе државе постале самосталне.

Sources: *Statistical Yearbook of Serbia,* 1950, 1974 – 1980 and 1983, and the external trade database at SORS.

Notes: The values are presented by fixed parity, 1 USD = 300 DIN, relative to the period 1947 – 1951. The values are presented by fixed parity, 1 USD = 17 DIN, relative to the period 1953 – 1973. For the period 1974 – 1986 the values were given by parities as in Table 14.7. For the period 1987 – 2007 the values were presented in accordance with respective daily exchange rates.

1) In 1991 the SFR Yugoslavia was resolved. All former republics were separated and became independent states, except the Republic of Montenegro, which formed a federal state with Serbia, the FR Yugoslavia, which in 2003 was transformed into the Union of States Serbia and Montenegro. On 21/05/2006, pursuant to the referendum held in Montenegro, the both states became independent.

14.7. Извоз и увоз – по земљама, 1971-1986.
Exports and imports, by countries, 1971-1986

мил. дин. / *Din, million*

	Паритет 1USD/дин. *Parity 1 USD/DIN*	САД *USA*		Аустрија *Austria*		Мађарска *Hungary*		Белгија *Belgium*		Бугарска *Bulgaria*		Велика Британија *Great Britain*	
		извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*
1971	17	814,2	730,4	216,9	713,2	635,7	513,9	69,7	260,1	193,2	213,9	1 121,8	1 531,6
1972	17	1 188,5	1 485,8	239,2	615,0	562,2	555,0	74,4	315,3	233,3	178,0	1 085,5	1 307,7
1973	17	2 089,1	1 485,8	355,1	811,0	594,0	453,1	75,8	300,3	403,3	240,3	635,3	1 324,5
1974	17	2 953,7	1 950,7	347,1	1 264,3	1 264,5	611,3	91,4	472,1	605,1	593,6	386,0	2 105,6
1975	17	2 176,9	2 677,1	231,3	1 504,8	981,4	810,3	52,2	486,5	466,3	400,5	440,3	1 432,9
1976	17	2 653,6	2 101,7	486,1	1 010,2	906,7	869,8	95,9	454,0	586,3	368,9	255,5	1 732,4
1977	19	2 072,4	2 758,2	463,8	1 386,8	1 184,3	1 570,2	98,7	925,3	461,3	580,4	374,8	2 224,0
1978	19	2 408,5	3 533,7	427,7	2 164,7	1 331,3	2 518,1	114,4	932,6	400,3	559,1	254,2	2 360,0
1979	19	2 347,5	5 218,3	849,2	2 783,5	1 824,1	2 030,5	152,4	1 074,9	741,0	852,1	460,4	3 029,0
1980	41,8	5 484,1	9 688,2	2 165,1	7 065,9	5 122,9	5 528,3	437,4	2 255,0	1 759,8	1 927,7	1 193,5	5 469,7
1981	41,8	4 746,6	10 702,8	2 129,2	5 523,8	6 942,4	3 456,3	301,3	1 936,9	2 229,7	1 852,6	1 440,6	5 247,0
1982	41,8	3 923,6	8 872,5	2 264,1	5 671,8	6 776,4	5 146,7	430,4	2 500,9	1 664,9	3 525,9	1 442,4	9 679,4
1983	63,4	4 898,8	9 998,0	3 228,0	6 733,0	10 433,0	11 077,0	1 199,0	3 529,0	3 659,0	2 728,0	3 865,0	6 041,0
1984	124,8	12 197,0	19 248,0	11 605,0	13 044,0	21 497,0	18 370,0	3 035,0	5 358,0	5 104,0	5 463,0	7 157,0	10 419,0
1985	185,7	25 202,0	41 725,0	13 549,0	18 390,0	28 950,0	28 641,0	3 540,0	8 702,0	12 551,0	8 638,0	12 273,0	18 152,0
1986	264,53	56 307,0	47 398,0	15 903,0	25 917,0	45 242,0	39 731,0	4 362,0	11 799,0	14 577,0	12 950,0	20 052,0	27 656,0

14.7. Извоз и увоз – по земљама, 1971-1986. (наставак)
Exports and imports, by countries, 1971 – 1986 (continued)

мил. дин. / *Din, million*

	Паритет[1] 1USD/дин. *Parity [1] 1 USD/DIN*	Италија *Italy*		Немачка[2] *Germany [2]*		Румунија *Romania*		Турска *Turkey*		Француска *France*		Швајцарска *Switzerland*	
		извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*
1971	17	1 122,4	1 702,8	1 510,1	3 394,8	219,4	239,8	17,3	12,5	487,9	559,7	278,5	510,3
1972	17	1 553,7	2 118,7	2 065,9	3 251,2	345,1	399,3	33,6	15,3	508,2	529,5	231,3	537,3
1973	17	2 798,6	2 528,5	2 249,1	4 734,4	416,0	521,8	32,0	28,0	527,5	651,8	246,0	599,1
1974	17	2 125,1	4 161,6	2 174,6	7 012,1	879,7	795,2	41,4	46,7	411,2	1 160,2	219,7	834,7
1975	17	1 872,7	4 437,9	2 248,6	8 216,3	541,0	811,4	47,6	38,3	393,4	2 018,5	203,7	914,2
1976	17	2 734,5	3 866,5	3 088,0	7 234,5	801,7	1 376,6	128,3	63,1	431,6	1 462,0	234,1	724,2
1977	19	2 861,8	6 107,8	2 990,6	9 838,8	828,0	1 845,1	285,8	89,8	513,7	3 103,7	227,7	1 032,3
1978	19	2 407,6	5 023,9	3 391,1	11 090,0	872,6	1 259,2	493,7	184,8	502,3	3 364,6	277,2	1 475,3
1979	19	3 740,8	6 709,5	5 031,4	18 395,7	1 039,2	1 451,6	409,1	172,5	871,3	5 095,6	739,8	2 192,3
1980	41,8	9 475,7	15 589,5	11 742,8	39 935,9	3 113,3	2 739,1	1 897,5	386,8	1 916,8	7 649,8	1 396,1	4 450,6
1981	41,8	8 375,3	13 952,8	12 297,8	31 235,3	3 065,5	2 305,8	533,9	699,3	1 490,9	5 739,3	1 009,7	5 000,1
1982	41,8	8 961,9	11 777,8	12 617,4	27 606,3	3 363,4	2 265,2	123,5	463,4	1 936,6	6 148,7	1 169,8	3 871,4
1983	63,4	13 300,0	17 223,0	21 654,0	39 037,0	4 782,0	4 049,0	299,0	514,0	2 984,0	7 317,0	3 535,0	4 903,0
1984	124,8	27 901,0	30 053,0	44 978,0	71 388,0	9 352,0	8 234,0	2 485,0	842,0	6 299,0	12 801,0	5 798,0	9 975,0
1985	185,7	52 464,0	53 116,0	61 667,0	105 032,0	13 915,0	12 069,0	5 584,0	2 532,0	10 569,0	16 187,0	8 047,0	11 599,0
1986	264,53	52 128,0	66 593,0	80 946,0	151 876,0	29 907,0	21409,0	4 522,0	1 866,0	13 795,0	23 465,0	7 907,0	16 125,0

Извор: *Статистички годишњак СР Србије* за 1974, 1977, 1980. и 1983-1987.

[1] Вредности извоза и увоза прерачунате су на бази фиксних тј. прописаних паритета за сваку годину посебно.

[2] У резултате робне размене с Немачком укључена је и робна размена с бившом ДДР.

Sources: *Statistical Yearbook of SR Serbia,* 1974, 1977, 1980 and 1983 – 1987.

[1] The values of exports and imports were calculated pursuant to the fixed, i.e. stipulated parities for each year.

[2] The data on external trade with Germany include also the trade with the former GDR.

14.8. Извоз и увоз – по земљама, 1971-2007.
Exports and imports, by countries, 1971-2007

мил. USD / *USD million*

	САД *USD*		Аустрија *Austria*		Мађарска *Hungary*		Белгија *Belgium*		Бугарска *Bulgaria*		Велика Британија *Great Britain*	
	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	извоз *Exports*	увоз *Imports*
1971	47,9	43,0	12,8	42,0	37,4	30,2	4,1	15,3	11,4	12,6	66,0	90,1
1972	69,9	87,4	14,1	36,2	33,1	32,6	4,4	18,5	13,7	10,5	63,9	76,9
1973	122,9	87,4	20,9	47,7	34,9	26,7	4,5	17,7	23,7	14,1	37,4	77,9
1974	173,7	114,7	20,4	74,4	74,4	36,0	5,4	27,8	35,6	34,9	22,7	123,9
1975	128,1	157,5	13,6	88,5	57,7	47,7	3,1	28,6	27,4	23,6	25,9	84,3
1976	156,1	123,6	28,6	59,4	53,3	51,2	5,6	26,7	34,5	21,7	15,0	101,9
1977	109,1	145,2	24,4	73,0	62,3	82,6	5,2	48,7	24,3	30,5	19,7	117,1
1978	126,8	186,0	22,5	113,9	70,1	132,5	6,0	49,1	21,1	29,4	13,4	124,2
1979	123,6	274,6	44,7	146,5	96,0	106,9	8,0	56,6	39,0	44,8	24,2	159,4
1980	131,2	231,8	51,8	169,0	122,6	132,3	10,5	53,9	42,1	46,1	28,6	130,9
1981	113,6	256,0	50,9	132,1	166,1	82,7	7,2	46,3	53,3	44,3	34,5	125,5
1982	93,9	212,3	54,2	135,7	162,1	123,1	10,3	59,8	39,8	84,4	34,5	231,6
1983	77,3	157,7	50,9	106,2	164,6	174,7	18,9	55,7	57,7	43,0	61,0	95,3
1984	97,7	154,2	93,0	104,5	172,3	147,2	24,3	42,9	40,9	43,8	57,3	83,5
1985	135,7	224,7	73,0	99,0	155,9	154,2	19,1	46,9	67,6	46,5	66,1	97,7
1986	212,9	179,2	60,1	98,0	171,0	150,2	16,5	44,6	55,1	49,0	75,8	104,5
1987[1)]	323,3	242,0	143,4	147,3	152,4	148,5	35,5	78,0	57,7	50,9	160,7	148,6
1988	254,8	269,5	140,3	146,6	145,4	155,8	60,7	96,6	79,1	71,6	215,7	159,5
1989	213,8	249,3	153,4	182,1	174,7	217,4	61,3	92,0	62,0	84,3	207,7	130,2
1990	226,3	282,7	196,9	282,1	106,7	247,1	55,8	114,7	63,5	97,7	195,7	148,5
1991	202,2	200,1	129,2	198,3	75,0	175,1	45,5	80,6	88,8	101,0	109,4	121,2
1992[2)]	91,7	117,9	67,9	145,2	39,9	100,9	16,5	55,6	62,1	179,4	52,6	90,5
…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…
1996	39,3	111,1	26,1	117,4	30,2	125,9	22,6	48,6	64,2	210,7	34,6	93,3
1997	16,1	129,0	40,8	146,7	62,5	125,7	20,1	56,3	39,8	117,5	65,1	87,6
1998	21,5	118,9	46,8	138,6	54,2	113,3	19,5	48,6	33,7	79,7	88,4	106,8
1999	5,0	63,0	30,9	100,8	28,0	93,9	8,7	36,5	17,9	146,4	21,2	49,1
2000	3,4	65,1	41,5	101,0	52,8	111,6	9,3	30,5	23,2	321,8	33,8	48,1
2001	4,9	92,3	33,6	125,8	59,2	175,7	30,7	45,4	28,8	152,3	38,2	64,9
2002	15,2	117,8	64,7	160,0	73,5	247,7	23,4	60,2	32,5	104,8	42,5	134,0
2003	15,6	209,2	90,4	231,9	76,8	264,3	28,0	79,5	54,0	133,7	53,8	127,2
2004	41,8	355,2	94,2	289,4	120,5	311,4	50,6	115,0	60,9	220,9	81,4	159,3
2005	58,9	278,6	118,5	253,8	131,2	267,4	64,5	110,8	93,4	202,9	84,2	129,2
2006	71,0	241,0	192,0	420,0	188,0	428,0	86,0	145,0	154,0	434,0	134,0	164,0
2007	80,0	370,0	301,0	602,0	249,0	713,0	99,0	220,0	218,0	577,0	150,0	207,0

Извори: Статистички годишњак СР Србије за 1974, 1977, 1980. и 1983-1987, саопштења, база података спољне трговине Републичког завода за статистику Србије и Савезног завода за статистику.

За период 1971-1986. године, вредности извоза и увоза прерачунате су на бази прописаних паритета за сваку годину посебно.

[1)] Од 11.12.1986. године статистика спољне трговине примењује текуће курсеве страних валута на дан царињења робе, који се примењују у обради од 1987. године. Обрачун вредности извоза и увоза од 1987-2007. године урађен је на бази недељних курсних листа добијених од Управе царина.

[2)] СР Југославији су 31.05.1992. године уведене санкције. У складу са правом о поверљивости података (Одлука Владе СР Југославије) подаци за 1993, 1994. и 1995. годину се не објављују.

Sources: *Statistical Yearbook of SR Serbia,* 1974, 1977, 1980 and 1983 – 1987, communications, the external trade database of the Statistical Office of the Republic of Serbia and the Federal Statistical Office.

For the period 1971 – 1986, the values of exports and imports were calculated pursuant to the stipulated parities for each year.

[1)] From 11/12/1986 the external trade statistics apply current exchange rates on the day of goods clearing, which is used in processing from 1987. The calculations of exports and imports values for the period 1987-2007 were made on the basis of weekly exchange rates obtained from the Customs administration.

[2)] On 31/05/1992 economic sanctions were imposed to FR Yugoslavia. Pursuant to confidentiality right and respective Act on data confidentiality passed by the of FRY Government, the data for 1993, 1994 and 1995 were not published.

14.8. Извоз и увоз – по земљама, 1971-2007. (наставак)
Exports and imports, by countries, 1971-2007 (continued)

мил. USD / *USD million*

	Италија *Italy*		Немачка[1] *Germany* [1]		Румунија *Romania*		Турска *Turkey*		Француска *France*		Швајцарска *Switzerland*	
	ИЗВОЗ *Exports*	УВОЗ *Imports*	ИЗВОЗ *Exports*	УВОЗ *Imports*	ИЗВОЗ *Exports*	УВОЗ *Imports*	ИЗВОЗ *Exports*	УВОЗ *Imports*	ИЗВОЗ *Exports*	УВОЗ *Imports*	ИЗВОЗ *Exports*	УВОЗ *Imports*
1971	66,0	100,2	88,8	199,7	12,9	14,1	1,0	0,7	28,7	32,9	16,4	30,0
1972	91,4	124,6	121,5	191,2	20,3	23,5	2,0	0,9	29,9	31,1	13,6	31,6
1973	164,6	148,7	132,3	278,5	24,5	30,7	1,9	1,6	31,0	38,3	14,5	35,2
1974	125,0	244,8	127,9	412,5	51,7	46,8	2,4	2,7	24,2	68,2	12,9	49,1
1975	110,2	261,1	132,3	483,3	31,8	47,7	2,8	2,3	23,1	118,7	12,0	53,8
1976	160,9	227,4	181,6	425,6	47,2	81,0	7,5	3,7	25,4	86,0	13,8	42,6
1977	150,6	321,5	157,4	517,8	43,6	97,1	15,0	4,7	27,0	163,4	12,0	54,3
1978	126,7	264,4	178,5	583,7	45,9	66,3	26,0	9,7	26,4	177,1	14,6	77,6
1979	196,9	353,1	264,8	968,2	54,7	76,4	21,5	9,1	45,9	268,2	38,9	115,4
1980	226,7	373,0	280,9	955,4	74,5	65,5	45,4	9,3	45,9	183,0	33,4	106,5
1981	200,4	333,8	294,2	747,3	73,3	55,2	12,8	16,7	35,7	137,3	24,2	119,6
1982	214,4	281,8	301,9	660,4	80,5	54,2	3,0	11,1	46,3	147,1	28,0	92,6
1983	209,8	271,7	341,5	615,7	75,4	63,9	4,7	8,1	47,1	115,4	55,8	77,3
1984	223,6	240,8	360,4	572,0	74,9	66,0	19,9	6,7	50,5	102,6	46,5	79,9
1985	282,5	286,0	332,1	565,6	74,9	65,0	30,1	13,6	56,9	87,2	43,3	62,5
1986	197,1	251,7	306,0	574,1	113,1	80,9	17,1	7,1	52,1	88,7	29,9	61,0
1987[2]	400,4	332,6	633,3	1003,5	53,6	57,9	33,9	7,1	82,0	129,1	46,2	112,0
1988	513,6	415,0	760,5	991,1	61,1	74,7	38,9	18,9	95,6	128,9	40,4	93,7
1989	569,9	621,5	832,8	1184,4	70,3	88,2	78,2	36,3	110,1	148,1	67,9	96,7
1990	668,7	775,1	1092,6	1429,8	124,0	70,4	92,1	37,7	199,9	256,0	82,1	157,1
1991	588,2	554,3	1105,9	1092,6	176,0	107,5	62,7	29,6	134,0	179,9	88,8	99,9
1992[3]	268,3	311,3	404,0	522,4	188,5	177,2	43,5	32,1	58,7	104,4	29,4	70,8
…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…	…
1996	180,2	396,1	202,8	504,2	61,9	114,3	9,6	33,6	62,4	130,6	82,2	108,1
1997	286,8	440,0	337,3	628,2	47,4	96,4	25,0	60,7	62,0	131,4	162,0	86,7
1998	288,6	462,2	334,2	566,8	36,5	97,1	9,5	91,8	97,7	175,1	188,3	84,5
1999	148,2	289,3	165,2	384,6	29,2	105,4	3,3	49,4	40,2	84,7	33,7	60,3
2000	208,4	344,9	175,4	452,6	23,3	143,2	9,7	63,6	42,1	78,7	27,1	65,8
2001	292,8	412,0	230,0	547,4	30,8	167,8	5,4	78,1	42,5	120,8	25,3	78,5
2002	311,4	566,2	241,8	762,2	53,3	135,9	4,9	121,7	60,3	167,0	18,7	104,5
2003	349,1	746,7	293,2	1 058,0	71,4	134,7	7,1	176,7	114,5	272,8	19,3	160,2
2004	447,7	1 039,3	352,2	1 445,8	122,7	202,0	62,6	198,0	134,6	347,3	21,0	174,1
2005	652,4	908,5	435,0	1 090,8	130,0	274,2	50,3	211,3	161,5	290,1	36,2	124,6
2006	933,0	1 234,0	660,0	1 444,0	177,0	449,0	39,0	257,0	236,0	395,0	51,0	149,0
2007	1 094,0	1 778,0	938,0	2 170,0	265,0	425,0	59,0	390,0	290,0	574,0	62,0	222,0

Извори: *Статистички годишњак СР Србије* за 1974, 1977, 1980. и 1983-1987, саопштења, база података спољне трговине Републичког завода за статистику Србије и Савезног завода за статистику.
За период 1971-1986. године, вредности извоза и увоза прерачунате су на бази прописаних паритета за сваку годину посебно.

[1] У резултате робне размене с Немачком укључена је и робна размена с бившом ДДР до 1989. године (до уједињења две Немачке).

[2] Од 11.12.1986. године статистика спољне трговине примењује текуће курсеве страних валута на дан царињења робе, који се примењују у обради од 1987. године. Обрачун вредности извоза и увоза од 1987-2007. године урађен је на бази недељних курсних листа добијених од Управе царина.

[3] СР Југославији су 31.05.1992. године уведене санкције. У складу са правом о поверљивости података (Одлука Владе СР Југославије) подаци за 1993, 1994. и 1995. годину се не објављују.

Sources: *Statistical Yearbook of SR Serbia,* 1974, 1977, 1980 and 1983 – 1987, communications, the external trade database of the Statistical Office of the Republic of Serbia and the Federal Statistical Office.
For the period 1971 – 1986, the values of exports and imports were calculated pursuant to the stipulated parities for each year.

[1] The data on external trade with Germany include also the trade with the former GDR up to 1989, when the two German republics were united.

[2] From 11/12/1986 the external trade statistics apply current exchange rates on the day of goods clearing, which is used in processing from 1987. The calculations of exports and imports values for the period 1987-2007 were made on the basis of weekly exchange rates obtained from the Customs administration.

[3] On 31/05/1992 economic sanctions were imposed to FR Yugoslavia. Pursuant to confidentiality right and respective Act on data confidentiality passed by the of FRY Government, the data for 1993, 1994 and 1995 were not published.

УНУТРАШЊА ТРГОВИНА - DOMESTIC TRADE

15

Статистика о трговини (спољној и унутрашњој) настаје средином 19. века. Статистичко одељење при Министарству финансија прикупља и објављује податке о продаји стоке и пољопривредних производа на вашарима (панађурима) и, нешто касније, податке о трговинским радњама.

Још пре Првог српског устанка у Србији је постојала значајна трговина стоком. Било је раширено гојење свиња у храстовим шумама (тзв "жирење"). Крда свиња испоручивана су у Аустрију. Поједини виђенији људи, вође Првог српског устанка, били су трговци.

The statistics of trade, domestic and external, originated in mid-nineteenth century. The statistical department of the Ministry of finance was in charge of collecting and publishing the data on the sales of livestock and agricultural produce at fairs and somewhat later, the data on trade shops.

As early as before the First Serbian uprising, considerable livestock trade was notable in Serbia. Extensive was pigs-growing in oak forests (so-called *'žirenje'*). Whole packs of pigs were delivered to Austria. Certain outstanding persons, leaders in the First Serbian uprising, used to be tradesmen.

Период до Првог светског рата
Period before World War I

ТРГОВИНА ДО ПРВОГ СВЕТСКОГ РАТА

Током 19. века основни промет већине производа одвијао се на вашарима.

Поред пољопривредних производа, на вашарима се трговало живом стоком свих врста и, мањим делом, индустријским производима неопходним за свакодневни живот становништва. На основу расположивих података статистичког одељења при Министарству финансија, као и уводног објашњења у вези с тим подацима, види се да вашари током средине 19. века имају важну улогу у обављању унутрашње трговине и да потискују дотадашње уобичајено окупљање народа на славама и прославама око цркава и манастира.

На основу Уредбе о држању панађура (од 13. јула 1839. године), као и Закона о панађурима (од 4. фебруара 1865. године), регулишу се основна питања везана за настанак, одржавање и ширење вашара. Број места, као и број вашара који се на њима одржавао, константно се повећавао, а самим тим и целокупан обим трговине на њима. На сваком вашару уобичајено је било отварање механа и дућана, који су се налазили под шаторима, у којима су се продавали домаћи производи али и производи пореклом из суседних земаља.

При крају 19. века, због експанзије и одржавања вашара и на местима која нису испуњавала основне услове, министар народне привреде је 1896. године декретом смањио број вашара.

TRADE BEFORE WORLD WAR I

During the 19th century, basically the most of trade was carried out at fairs.

Apart from agricultural produce, the trade of livestock of all species and, on a lower level, of manufactured goods of general consumption – took place at fairs. According to the data available from the statistical department of the Ministry of finance and the introductory explanation, we could se that fairs in the mid-19th century had a significant role in domestic trade practice and they replaced up to then usual gatherings at patron saint feasts and celebrations at churches and monasteries.

Pursuant to the Regulation on fairs of 13 July 1839 and the Act on fairs of 4 February 1865, the principal issues concerning the origin, conduction and distribution of fairs were stipulated. The number of places and also the number of fairs held there gradually increased and therefore grew the overall turnover volume. Usually at fairs inns *(mehane)* and stores *(dućani)* were opened, as a rule under tents and there people used to sell domestic produce, but also produce from the neighboring countries.

At the end-19th century, as a consequence of the expansion and the fairs being held at the places not in comply with basic regulations, in 1896 the minister of national economy passed an act stipulating the reduced number of fairs.

15.1. Статистика вашара (панађура), 1861-1908. Statistics of fairs, 1861-1908

	Број вашара *Number of fairs*		Број вашара *Number of fairs*		Број вашара *Number of fairs*
1861	31	1873	78	1897	137
1862	31	1874	84	1898	153
1863	32	1875	80	1899	165
1864	30	...	...	1900	177
1865	53				
		1889	135	1901	163
1866	51	1890	142	1902	120
1867	54	1891	150	1903	142
1868	53	1892	143	1904	169
1869	53	1893	158	1905	171
1870	72	1894	162		
				1906	171
1871	78	1895	132	1907	173
1872	78	1896	145	1908	174

Извори: *Државопис Србије, 1863*, 1. свеска, стр. 99. и 100; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1865*, 2. свеска; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1874*, 8. свеска.; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1882*, 11. свеска, стр. 134-144; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1895*, 1. књига, стр. 230; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1898*, 2. књига, стр. 335. и 336; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1900*, 3. књига, стр. 387. и 388; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1902*, 4. књига, стр. 410. и 411; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1904*, 5. књига, стр. 359; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1904*, 6. књига, стр. 399; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1905*, 7. књига, стр. 402; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1906*, 8. књига, стр. 424; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1906*, 9. књига, стр. 454; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1907*, 10. књига, стр. 474; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1908*, 11. књига, стр. 446; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1913*, 12. књига, стр. 548. и 552.

Објашњење: На основу расположивих статистичких извора није могуће обезбедити податке за период од 1876. до 1889. године.

Sources: *Državopis Srbije*, 1863, Vol. 1, pp 99 and 100; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1865*, Vol. 2; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1874*, Vol. 8; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1882*, Vol. 11, pp 134-144; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1895*, Vol. 1, pp 230; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1898*, Vol. 2, pp 335 and 336; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1900*, Vol. 3, pp 387 and 388; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1902*, Vol. 4, pp 410 and 411; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1904*, Vol. 5, pp 359; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1904*, Vol. 6, pp 399; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1905*, Vol. 7, pp 402; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1906*, Vol. 8, pp 424; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1906*, Vol. 9, pp 454; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1907*, Vol. 10, pp 474; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1908*, Vol. 11 pp 446; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1913*, Vol. 12, pp 548 and 552.

Note: Pursuant to the statistical sources available, the data for the period from 1876 to 1889 were not possibly provided.

Број говеда продатих на вашарима, 1861-1908.
Number of cattle, sales at fairs, 1861-1908

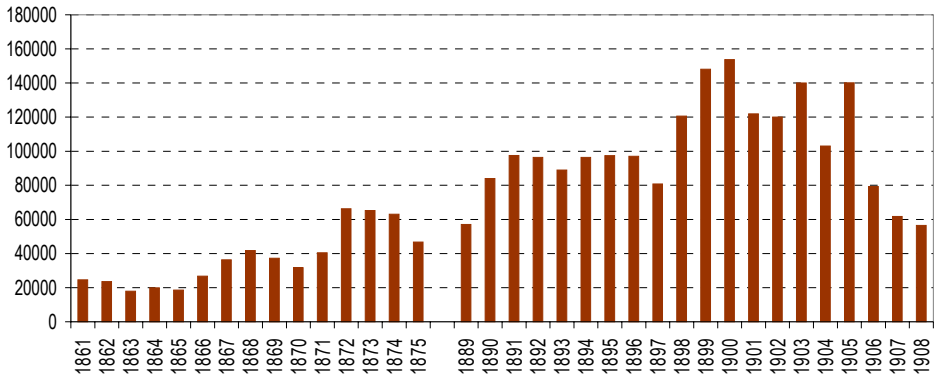

Промет пољопривредних производа на вашарима, 1908.
Agricultural produce turnover at fairs, 1908

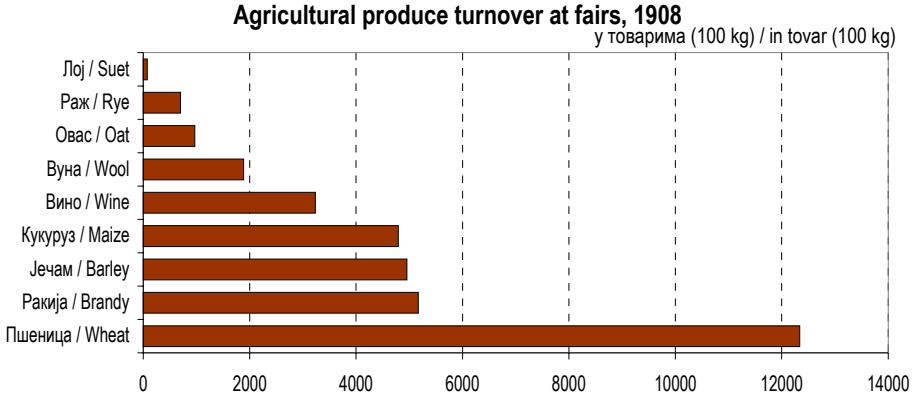

15.2. Број и врста стоке продате на вашарима, 1861-1908.
Livestock, number of heads and species, sales at fairs, 1861-1908

	Говеда *Cattle*	Коњи *Horses*	Овце *Sheep*	Козе *Goats*	Свиње *Pigs*
1861	24 693	4 632	7 178	531	310
1862	23 627	2 845	5 722	712	60
1863	17 936	4 719	5 418	583	-
1864	19 906	6 538	4 509	388	106
1865	18 536	5 648	4 863	307	29
1866	26 754	6 192	5 873	747	216
1867	36 253	7 993	7 460	734	317
1868	41 746	9 541	9 975	1 533	676
1869	37 214	9 490	7 179	1 399	1 133
1870	31 736	8 517	5 043	849	2 322
1871	40 519	9 198	9 968	1 383	746
1872	66 317	9 660	11 090	1 403	2 765
1873	65 214	8 660	13 187	2 124	314
1874	63 082	8 435	14 093	2 482	273
1875	46 831	6 738	10 131	2 683	550
1889 [1]	57 105	5 141	20 750	7 175	359
1890	83 999	6 010	21 904	8 317	488
1891	97 592	6 858	31 859	11 241	2 086
1892	96 424	8 771	27 545	11 075	3 896
1893	88 935	9 737	25 043	8 795	4 011
1894	96 424	8 059	23 359	8 285	4 571
1895	97 430	5 822	22 895	8 211	3 523
1896	97 025	8 696	24 319	10 048	3 574
1897	80 768	7 623	31 436	8 725	4 680
1898	120 634	9 009	31 425	11 098	4 388
1899	148 098	10 526	38 260	13 005	4 295
1900	153 656	11 026	39 597	12 784	5 555
1901	121 863	10 758	31 893	12 869	5 507
1902	119 959	8 326	22 818	8 499	2 544
1903	140 059	6 497	27 527	8 049	2 196
1904	102 969	7 856	35 027	8 702	5 820
1905	140 123	7 762	27 498	8 177	2 178
1906[2]	79 323	9 326	32 689	8 826	5 055
1907[2]	61 735	8 216	38 753	8 295	1 597
1908[2]	56 532	8 187	38 546	9 866	1 541

Извори: *Државопис Србије, 1863*, 1. свеска, стр. 99. и 100; *Државопис Србије, 1865*, 2. свеска; *Државопис Србије, 1874*, 8. свеска; *Државопис Србије, 1882*, 11. свеска, стр. 134-144; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1895*, 1. књига, стр. 230; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1898*, 2. књига, стр. 335. и 336; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1900*, 3. књига, стр. 387. и 388; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1902*, 4. књига, стр. 410. и 411; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1904*, 5. књига, стр. 359; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1904*, 6. књига, стр. 399; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1905*, 7. књига, стр. 402; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1906*, 8. књига, стр. 424; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1906*, 9. књига, стр. 454; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1907*, 10. књига, стр. 447; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1908*, 11. књига, стр. 446; *Статистички годишњак Краљевине Србије, 1913*, 12. књига, стр. 548. и 552.

Објашњење: Услед потребе за лакшим праћењем промета стоке, поједине сродне категорије стоке исказане су збирно. Нпр. ставка „ коњи" обухвата коње, кобиле и ждребад.

[1] За период од 1876. до 1888. године не располажемо подацима. Податак за 1889. годину односи се на проширену територију.

[2] На смањење продаје у овом периоду утицала је забрана увоза стоке из Аустро-Угарске монархије, тзв. „царински рат".

Sources: *Državopis Srbije*, 1863, Vol. 1, pp 99 and 100; *Državopis Srbije*, 1865, Vol. 2; *Državopis Srbije*, 1874, Vol. 8; *Državopis Srbije*, 1882, Vol. 11, pp 134 –144; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1895,* Vol. 1, pp 230; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1898,* Vol. 2, pp 335 and 336; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1900,* Vol. 3, pp 387 and 388; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1902,* Vol. 4, pp 410 and 411; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1904,* Vol. 5, pp 359; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1904,* Vol. 6, pp 399; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1905,* Vol. 7, pp 402; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1906,* Vol. 8, pp 424; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1906,* Vol. 9, pp 454; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1907,* Vol. 10, pp 447; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1908,* Vol. 11, pp 446; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1913,* Vol. 12, pp 548 and 552.

Note: In order to facilitate the survey of cattle trade, certain categories of cattle were given in collective terms. E.g. item 'horses' includes: horses, mares and colts.

[1] For the period from 1876 to 1888 no data were available. The data for 1889 relate to the extended territory.

[2] The fall of sales in this period was induced by the ban imposed cattle imports from Austria – Hungary, so-called "customs war".

15.3. Промет пољопривредних производа на вашарима, 1889-1908. Agricultural produce turnover at fairs, 1889-1908

у товарима (100 kg) - *in tovar (100 kg)*

	Пшеница *Wheat*	Ракија *Brandy*	Јечам *Barley*	Кукуруз *Maize*	Вино *Wine*	Вуна *Wool*	Овас *Oat*	Раж *Rye*	Лој *Suet*	Број кожа *Number of leathers*
1889	2 208	328	1 112	542	659	841	248	46	30	25 122
1890	1 182	873	441	496	2 494	485	75	43	4	8 130
1891	1 429	636	503	307	1 942	390	40	367	160	14 731
1892	9 515	1 674	1 786	1 042	5 429	1 798	163	2 080	72	40 983
1893	4 469	1 881	888	2 257	3 662	692	_	612	28	37 646
1894	2 466	3 554	1 042	1 320	1 592	769	100	215	30	32 727
1895	5 927	2 995	4 119	1 545	1 649	769	_	440	32	37 660
1896	5 368	4 135	1 356	1 798	2 104	933	555	225	36	54 817
1897	2 243	2 558	955	1 671	2 239	963	18	370	16	31 573
1898	8 417	3 954	3 479	2 917	2 174	1 515	25	685	30	51 824
1899	7 480	4 548	2 572	3 133	2 883	1 626	7	1 377	36	40 200
1900	12 117	3 778	3 941	3 409	3 236	1 644	1 380	1 883	43	54 880
1901	4 946	3 331	1 627	5 377	4 611	1 397	1 639	497	65	43 985
1902	13 290	3 478	1 899	2 897	1 565	1 161	1 367	593	58	26 660
1903	9 157	3 372	1 843	3 329	2 093	1 191	1 327	646	72	28 548
1904	9 636	3 646	2 223	2 154	2 926	1 160	1 296	608	61	27 611
1905	17 394	3 223	3 883	4 352	2 514	1 547	1 615	933	41	33 390
1906	11 432	3 270	6 864	4 220	2 210	1 233	3 120	1 696	42	27 706
1907	6 993	3 248	3 495	3 870	2 470	1 549	2 118	625	47	29 345
1908	12 340	5 167	4 956	4 795	3 235	1 886	970	701	76	29 801

Извори: *Статистички годишњак Краљевине Србије,* 1895, 1. књига, стр. 231; *Статистички годишњак Краљевине Србије,* 1898, 2. књига, стр. 337. и 338; *Статистички годишњак Краљевине Србије,* 1900, 3. књига, стр. 389. и 390; *Статистички годишњак Краљевине Србије,* 1902, 4. књига, стр. 413. и 414; *Статистички годишњак Краљевине Србије,* 1904, 5. књига, стр. 361; *Статистички годишњак Краљевине Србије,* 1904, 6. књига, стр. 401; *Статистички годишњак Краљевине Србије,* 1905, 7. књига, стр. 405; *Статистички годишњак Краљевине Србије,* 1906, 8. књига, стр. 426; *Статистички годишњак Краљевине Србије,* 1906, 9. књига, стр. 456; *Статистички годишњак Краљевине Србије,* 1907, 10. књига, стр. 449; *Статистички годишњак Краљевине Србије,* 1908, 11. књига, стр. 448; *Статистички годишњак Краљевине Србије,* 1913, 12. књига, стр. 556. и 558.

Објашњење: Поред наведених, најзаступљенијих производа који су се продавали на вашарима, одвијао се и промет других, мање заступљених производа, од којих је дуван имао значајније учешће, али не постоје егзактни статистички подаци о њиховом промету.

Sources: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1895,* Vol. 1, pp 231; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1898,* Vol. 2, pp 337 and 338; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1900,* Vol. 3, pp 389 and 390; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1902,* Vol. 4, pp 413 and 414; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1904,* Vol. 5, pp 361; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1904,* Vol. 6, pp 401; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1905,* Vol. 7, pp 405; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1906,* Vol. 8, pp 426; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1906,* Vol. 9, pp 456; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1907,* Vol. 10, pp 449; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1908,* Vol. 11, pp 448; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1913,* Vol. 12, pp 556 and 558.

Note: Apart from the stated, most represented items that were sold at fairs, other less frequently present items were traded also, of them tobacco was significant, however no exact statistical data on the turnover of these items remained.

Период између два светска рата
Period between World War I and World War II

У периоду од 1919. до 1940. године статистичка служба Опште државне статистике приказивала је податке за територију Краљевине Југославије. Из објављених података, који су се најчешће односили на рад берзи и акционарских трговинских друштава, не могу се издвојити подаци ни за некадашњу, ни за садашњу територију Србије. Међу оскудним подацима о унутрашњој трговини тог времена изабрани су и наведени подаци о броју радњи.

In the period from 1919 to 1940 the statistical service of the General government statistics presented the data for the territory of the Kingdom of Yugoslavia. From the data published, usually relative to the operations of stock exchange and commercial joint stock companies, it was not possible to extract the data neither for then actual territory nor for the present-day territory of Serbia. Amongst the scarce data on domestic trade of this period, we decided to show the data on the number of trade shops.

15.4. Број трговачких радњи, по трговинским коморама, 1919-1939.
Number of trade shops, by chamber of commerce, 1919-1939

	Београд *Belgrade*	Нови Сад *Novi Sad*	Зрењанин *Zrenjanin*		Београд *Belgrade*	Нови Сад *Novi Sad*	Зрењанин *Zrenjanin*
1919	2 628	...	...	1930	...	10 756	6 323
1920	2 866	...	...	1931	...	...	6 455
1921	2 270	...	...	1932	...	...	...
1922	3 190	...	2 296	1933	...	...	...
1923	2 710	...	3 458	1934	12 304	8 679	3 696
1924	3 469	...	4 203	1935	13 341	8 778	3 774
1925	4 259	...	4 506	1936	14 297	9 072	3 861
1926	4 711	...	4 825	1937	15 140	9 462	3 978
1927	4 306	8 485	5 261	1938	16 045	10 022	3 991
1928	4 187	9 756	5 734	1939	16 552	10 468	4 100
1929	3 710	10 756	6 086				

Извори: *Статистички годишњак Југославије, 1932*, 1. књига, стр. 284; *Статистички годишњак Југославије, 1918-1988*, стр. 317.

Објашњење: Приказани подаци обухватају подручја тадашњих трговачких комора Београда, Новог Сада и Зрењанина. Није сигурно да се подручја ових комора поклапају с територијом садашње Србије. Под појмом *радње* подразумевају се пиљарнице (радње за продају свежих животних намирница), бакалнице (радње за продају робе индустријског и другог порекла) и остале радње трговине на мало.

Sources: *Statistical Yearbook of Yugoslavia, 1932,* Vol. 1, pp 284; *Statistical Yearbook of Yugoslavia, 1918-1988,* pp 317;

Note: The data presented cover the areas of the chambers of commerce: of Belgrade, Novi Sad and Zrenjanin. It is not certain that the areas of these chambers fully correspond to the territory of present-day Serbia. Under the term 'shop' we anticipate greengroceries (fresh alimentary stores), groceries (manufactured and other items) and other retail outlets.

Период после Другог светског рата
Period after World War II

За период после Другог светског рата, на основу обиља сређене и објављене статистичке грађе, наведене су само серије података, које, у извесном смислу, представљају наставак приказа из претходног периода.

Као промет робе у трговини на мало исказана је вредност робе коју су предузећа/организације и радње испоручиле крајњим потрошачима (првенствено становништву – за личну потрошњу и употребу у домаћинству, и правним и физичким лицима – за обављање њихове делатности).

У целом послератном периоду, на основу редовних тромесечних и годишњих статистичких истраживања у области статистике трговине на мало, обухватају се све трговинске организације и пословне јединице индустријских, пољопривредних и других организација које се баве прометом робе, као и трговинске радње индивидуалног сектора и самосталне пекарске и месарске радње. У периоду од 1992. до 2002. године метод узорка је коришћен за прикупљање статистичких података приватног сектора, а од 2003. године он се примењује на све извештајне јединице.

Под откупом пољопривредних производа подразумева се куповина, односно преузимање пољопривредних производа непосредно од приватних газдинстава, које врше пољопривредне, трговинске, индустријске и друге организације у циљу даље продаје или прераде.

Под продајом пољопривредних производа подразумева се реализација пољопривредних производа који потичу из сопствене производње пољопривредних организација и пољопривредних јединица у саставу непољопривредних организација.

Месечним извештајима статистике откупа и продаје пољопривредних производа обухватају се све организације које се баве откупом производа од индивидуалних пољопривредних произвођача и све пољопривредне и друге организације које се баве пољопривредном производњом и продајом сопствених производа.

For the period after the World War II, according to the plenty of processed and published statistics, presented were only the data series, which somehow were the continued presentations of the previous period.

As the goods turnover of retail trade we expressed the value of goods that enterprises / organizations and shops delivered to end-users (primarily to public for individual and household consumption and to legal and physical entities, as required for their business activities).

During the whole period after the World War II, in accordance with regular three-month and annual statistical surveys of retail trade, we covered all commercial organizations and business units of industrial, agricultural and other organizations engaged in trade of goods, as well as trade shops of individual sector and private baker's and butcher's shops. In the period from 1992 to 2002 sample method was applied for collecting statistical data of private sector and from 2003 this method was applied to all reporting units.

As purchase of agricultural produce we anticipate the purchase, i.e. taking over of agricultural products directly from private holdings that agricultural, commercial, industrial and other organizations execute for the purpose of further sales or processing.

As sales of agricultural produce we assume the realization of agricultural products that originate from the production of agricultural organizations and agricultural units within non-agricultural organizations.

Monthly statistical surveys of purchase and sales of agricultural produce cover all organizations that are engaged in purchase from individual agricultural producers and all agricultural and other organizations active in agricultural production and sales of own production range.

15.5. Основни подаци о трговини на мало, 1947-2006.
Data on retail trade, 1947-2006

	Број продавница[1)] *Number of stores[1)]*	Број запослених[1)] *Number of employed[1)]*	Промет, у мил. дин. *Turnover, Dinars, million*	
			текуће цене[2)] *Current prices[2)]*	у ценама 1994. год.[3)] *1994 prices[3)]*
1947	21 448	...	23 369	...
1948[4)]	15 421	...	34 494	...
1949	16 077	...	38 656	...
1950	14 104	...	44 259	...
1951	13 325	...	104 250	...
1952	13 101	...	123 737	...
1953	14 778	46 754	140 859	2 296
1954	13 525	43 496	163 096	2 663
1955	13 602	44 863	197 852	2 774
1956	14 017	45 954	224 233	3 123
1957	14 601	46 187	291 478	4 044
1958	15 221	45 222	323 395	4 465
1959	16 912	48 539	375 611	5 190
1960	17 090	51 073	432 423	5 242
1961	17 806	54 965	507 047	6 155
1962	17 730	56 448	542 474	5 872
1963	18 203	58 940	653 290	7 063
1964	18 438	62 112	815 984	7 937
1965	18 666	60 850	10 875	8 134
1966	19 519	64 414	13 715	8 311
1967	20 790	67 417	15 335	8 280
1968	22 962	71 878	17 376	9 404
1969	25 462	78 637	20 588	10 010
1970	26 452	84 450	25 566	11 331
1971	27 757	91 189	33 382	12 516
1972	29 383	99 473	42 087	13 631
1973	29 842	101 765	51 175	14 199
1974	30 080	110 020	72 599	15 773
1975	30 386	110 198	88 297	12 127
1976	30 487	114 097	101 572	12 758
1977	30 313	118 226	123 350	13 677
1978	31 533	121 955	153 184	14 948
1979	31 795	124 561	196 401	15 875
1980	32 206	129 369	256 973	15 796
1981	32 807	132 773	358 702	14 864
1982	33 082	136 271	473 729	15 191
1983	33 877	139 474	644 317	15 009
1984	33 902	141 678	965 981	14 108
1985	35 321	145 150	1 617 591	13 600
1986	36 607	151 531	3 146 203	14 172
1987	37 604	155 162	6 449 385	13 477
1988	39 356	158 899	18 717 319	13 329
1989	41 572	163 228	221 911 543	11 609
1990	83 811	161 724	150 359	11 702
1991	63 832	162 303	313 291	11 505
1992	66 913	170 000	7 139	7 139
1993	84 787	184 952	4 610	4 610
1994	87 337	187 300	7 646	7 646
1995	77 375	180 210	13 082	7 895

Извори: *Статистички годишњак Југославије, 1918-1988*, стр. 318; *Статистички годишњак Србије, 2005*, стр. 321. и 323; *Радни материјал* Одељења статистике унутрашње трговине, угоститељства, туризма и осталих услуга.

[1)] Подаци о броју запослених и о броју продавница у унутрашњој трговини исказани су са стањем крајем године.

[2)] У динарима који су важили у години на коју се подаци односе.

[3)] Ради упоредивости, вредност промета исказана је у ценама и динарима 1994. године, а као дефлатор коришћен је одговарајући индекс цена.

[4)] Извршена је национализација приватних радњи и реорганизација трговинске мреже.

Sources: *Statistical Yearbook of Yugoslavia, 1918 – 1988,* pp 318; *Statistical Yearbook of Serbia, 2005,* pp 321 and 323; *Work documents,* Divisions of statistics of domestic trade, catering, tourism and other services.

[1)] The data on the number of employees and the number of shops of domestic trade were are presented as of the end-year state.

[2)] In Dinars valid in the respective year.

[3)] For comparison purpose, the value of turnover was given in the 1994 prices and Dinars values and as a deflator we applied the respective price index.

[4)] The nationalization of private shops and the reorganization of commercial network were implemented.

15.5. Основни подаци о трговини на мало, 1947-2006. (наставак)
Data on retail trade, 1947-2006 (continued)

	Број продавница[1)] *Number of stores[1)]*	Број запослених[1)] *Number of employed[1)]*	Промет, у мил. дин. *Turnover, Dinars, million*	
			текуће цене[2)] *Current prices[2)]*	у ценама 1994. год.[3)] *1994 prices[3)]*
1996	78 251	169 937	25 003	8 545
1997	86 379	171 115	31 421	9 462
1998[4)]	87 387	164 620	43 521	9 869
1998	76 744	148 241	40 254	9 128
1999[5)]	77 045	145 399	49 639	8 130
2000	82 987	153 119	99 841	8 889
2001[6)]	86 291	200 784	227 294	10 646
2002	95 996	239 304	309 455	13 188
2003	95 800	223 116	367 741	15 012
2004	103 657	283 093	474 960	17 718
2005	109 232	299 248	698 855	22 418
2006	105 061	259 022	845 742	24 148

Извори: *Статистички годишњак Југославије, 1918-1988*, стр. 318; *Статистички годишњак Србије, 2005*, стр. 321. и 323; *Радни материјал* Одељења статистике унутрашње трговине, угоститељства, туризма и осталих услуга.

[1)] Подаци о броју запослених и о броју продавница у унутрашњој трговини исказани су са стањем крајем године.

[2)] У динарима који су важили у години на коју се подаци односе.

[3)] Ради упоредивости, вредност промета исказана је у ценама и динарима 1994. године, а као дефлатор коришћен је одговарајући индекс цена.

[4)] Подаци за 1998. годину дати су два пута, са и без података за Косово и Метохију, ради упоредивости.

[5)] Од 1999. године нису обухваћени подаци за Косово и Метохију.

[6)] Од 2001. године обухваћене су и апотеке.

Sources: *Statistical Yearbook of Yugoslavia, 1918 – 1988,* pp 318; *Statistical Yearbook of Serbia, 2005,* pp 321 and 323; *Work documents,* Divisions of statistics of domestic trade, catering, tourism and other services.

[1)] The data on the number of employees and the number of shops of domestic trade were are presented as of the end-year state.

[2)] In Dinars valid in the respective year.

[3)] For comparison purpose, the value of turnover was given in the 1994 prices and Dinars values and as a deflator we applied the respective price index.

[4)] The data for 1998 were twice stated, with and without the data for Kosovo and Metohija, for the purpose of comparability.

[5)] Since 1999 the data for Kosovo and Metohija have not been available.

[6)] Since 2001 pharmacies have been included as well.

Промет трговине на мало, мил. дин.
Retail trade turnover, dinars, million

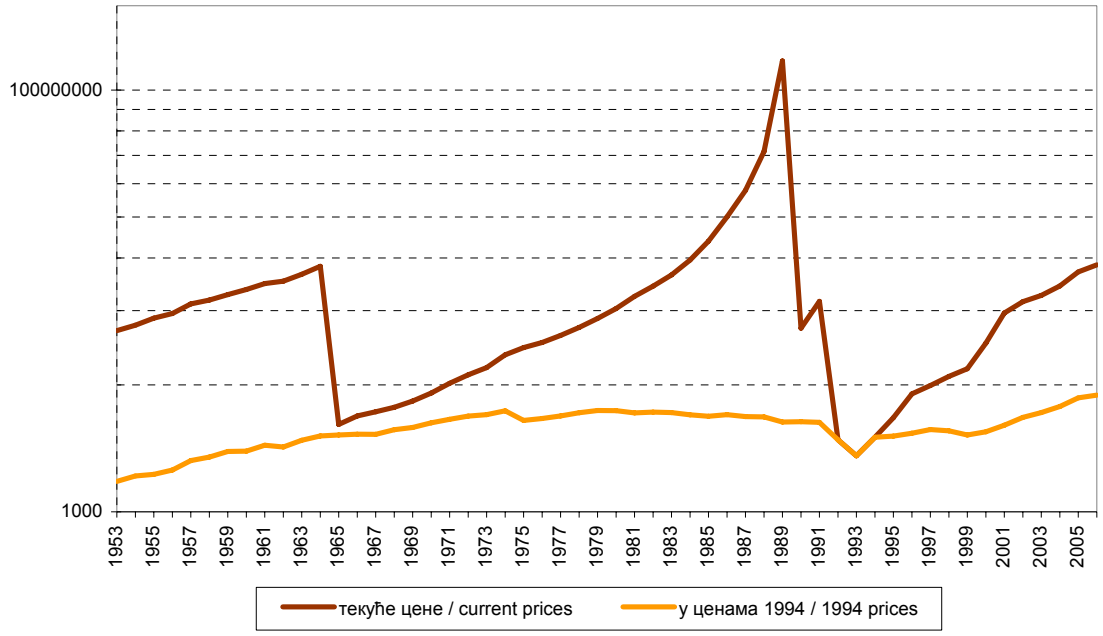

15.6. Откуп и продаја изабраних пољопривредних производа, 1956-2007.
Purchase and sales of selected agricultural produce, 1956-2007

	Пшеница *Wheat*	Кукуруз *Maize*	Говеда *Cattle*	Свиње *Pigs*	Овце *Sheep*	Кожа *Leather*	Вино *Wine*	Ракија *Brandy*
	тона *tons*						хиљ. литара *Liters, thousand*	
1956	184 039	118 756	55 420	68 587	16 954	4 580	25 789	15 140
1957	410 461	233 497	68 892	67 741	20 342	6 453	16 798	13 189
1958	250 677	525 064	64 320	72 484	17 553	5 074	28 011	7 664
1959	758 650	470 820	87 998	150 485	21 161	4 101	23 786	13 511
1960	699 960	711 940	96 755	180 192	22 469	...	41 378	12 065
1961	684 070	488 570	141 147	179 059	26 809	5 131	26 261	9 260
1962	647 210	355 290	203 885	151 509	23 711	5 896	29 429	9 635
1963	896 820	381 730	217 892	158 917	24 116	4 707	30 414	12 712
1964	587 840	456 750	180 347	236 333	21 793	4 529	36 214	19 495
1965	602 640	585 680	172 926	272 729	22 612	5 182	52 614	23 319
1966	880 830	730 140	206 317	177 792	24 554	4 623	45 827	17 101
1967	1 225 609	990 057	214 688	175 413	20 086	4 918	45 117	23 720
1968	1 152 210	781 030	233 556	187 209	23 739	5 251	43 649	24 348
1969	1 360 310	749 220	237 262	157 360	21 427	4 590	47 317	27 345
1970	965 293	746 466	192 863	205 919	17 465	4 169	58 854	27 520
1971	1 441 222	581 107	194 622	251 139	14 630	3 964	75 713	28 390
1972	1 357 589	679 734	209 800	225 993	14 939	3 961	80 746	35 827
1973	1 354 803	964 164	228 289	170 796	13 411	3 499	82 506	44 177
1974	1 899 980	867 460	237 710	249 807	11 489	4 173	87 528	42 765
1975	1 561 000	1 063 000	234 304	248 187	14 006	5 070	62 978	24 523
1976	2 034 994	1 266 700	258 863	232 776	14 027	5 672	53 592	25 170
1977	2 076 545	1 342 600	273 548	296 334	12 920	5 728	61 199	30 639
1978	1 881 859	1 036 000	270 435	362 300	12 436	5 496	64 496	35 606
1979	1 158 292	1 170 100	270 958	308 953	10 639	4 928	57 143	27 711
1980	1 636 002	1 483 600	268 656	282 417	12 465	6 130	54 079	31 907
1981	1 518 644	1 585 800	254 999	299 703	13 244	4 826	47 026	38 312
1982	1 686 333	1 918 500	271 063	273 148	11 961	4 838	41 923	29 923
1983	2 016 488	2 266 300	254 628	256 524	13 057	4 658	26 767	21 096
1984	1 788 992	2 062 300	247 289	309 810	12 683	4 886	21 125	14 502
1985	1 607 599	2 344 000	259 611	249 563	12 590	5 785	33 005	23 184
1986	1 468 684	2 312 100	214 860	223 708	9 347	4 830	46 102	17 376
1987	1 866 188	1 798 100	225 343	263 840	13 285	5 156	23 677	12 928
1988	2 089 234	1 439 500	214 498	233 198	10 052	4 212	22 858	6 705
1989	1 742 773	1 208 600	184 038	184 502	8 887	4 485	7 067	4 844
1990	1 845 209	440 000	143 075	171 055	6 574	4 173	12 436	4 499
1991	1 682 764	762 072	103 668	160 482	1 782	3 886	16 357	2 335
1992	841 909	836 183	90 347	125 734	1 477	3 545	3 960	2 156
1993	651 841	189 495	56 983	91 316	729	3 055	4 233	516
1994	1 133 046	332 083	67 288	84 269	2 631	2 161	4 657	485
1995	787 411	264 961	52 888	100 029	1 145	1 789	9 132	552
1996	342 161	340 636	33 947	93 111	1 351	1 291	8 828	445
1997	509 594	266 599	23 492	77 077	912	1 152	13 493	120
1998[1)]	596 005	355 666	16 799	73 551	687	1 734	12 635	336
1998	582 511	355 666	16 454	72 625	654	1 542	12 635	336
1999[2)]	517 210	260 368	19 319	88 769	457	1 316	18 439	296
2000	411 758	246 452	26 590	86 751	410	2 033	12 686	92
2001	663 940	209 819	18 366	77 827	347	1 422	2 371	35
2002	606 245	350 223	17 132	80 978	489	1 273	1 135	650
2003	333 602	241 822	16 243	77 250	392	584	1 102	455
2004	776 334	341 286	15 334	57 537	421	1 361	435	630
2005	564 349	574 929	27 485	68 029	464	1 040	0	543
2006	775 860	846 289	32 896	79 882	740	1 022	-	522
2007	671 661	523 241	33 168	80 330	652	768	174	620

Извори: *Статистички годишњак Југославије, 1918-1988*, стр. 327; *Радни материјал* Одељења статистике унутрашње трговине, угоститељства, туризма и осталих услуга.

[1)] Подаци за 1998. годину дати су два пута, са и без података за Косово и Метохију, ради упоредивости.

[2)] Од 1999. године нису обухваћени подаци за Косово и Метохију.

Sources: *Statistical Yearbook of Yugoslavia, 1918 – 1988,* pp 327; *Work documents,* Divisions of statistics of domestic trade, catering, tourism and other services.

[1)] The data for 1998 were twice stated, with and without the data for Kosovo and Metohija, for the purpose of comparability.

[2)] Since 1999 the data for Kosovo and Metohija have not been available.

ТУРИЗАМ - TOURISM

16

Модерни туризам у Србији своје почетке бележи у 19. веку и везује се за посећивање бањских лечилишта. Сложена геолошка грађа рељефа Србије, дубоки раседи Земљине коре, плиће и дубље издани, основа су на којој почивају бање Србије. Поједине бање и климатска лечилишта познати су још од времена Римљана (Врњачка, Гамзиградска, Сланкаменачка, Брестовачка, Врањска и др.). Користили су их и Турци. Подизање бањских лечилишта захтевало је, пре свега, испитивање минералних вода да би се извршила специјализација за поједина обољења. Прва анализа извршена је у Бечу 1834. године. Другу је спровео Барон Хердер 1835. године у Београду, а након тога је извршена и анализа коју су урадили наши стручњаци 1863. године. Упоредо са испитивањем воде, текли су и процеси уређивања смештајних капацитета, организовања медицинског надзора ангажовањем лекара, отварања нових извора и доношења административних прописа у циљу увођења правила и реда у бањама. Тако је 30. маја 1888. године донет пропис "Правила о држању реда на минералним водама", а почетком 20. века и Закон о бањама, минералним и топлим водама (7. јун 1914. године).

Прве бање које су имале већи број посетилаца биле су: Буковичка, Брестовачка, Јошаничка, Врањска, Рибарска, Сокобања, Врњачка и Матарушка бања.

Modern tourism in Serbia originated in the 19th century and had the form of visits to spa resorts. The complex geological structure of the relief of Serbia, deep splits in the Earth crust, shallow and deep groundwater are the bases of formation of the Serbian spas. Certain spas and climatic health resorts were known for the time of Romans (Vrnjačka, Gamzigradska, Slankamenačka, Brestovačka, Vranjska and other). The Turks also used those resorts. The erection of spa resorts primarily required the testing the mineral waters in order to determine the specific purposes, i.e. the diseases to be treated. The first analysis was carried out in Vienna in 1834. Baron Herder conducted the second analysis in Belgrade in 1835 and afterwards our professionals also made analysis in 1863. Simultaneously with water tests, accommodation facilities were constructed, medical supervision was organized by the way of engaging medical doctors, new springs were opened and administrative regulations concerning spas were in place. So on 30 May 1888 passed were the Regulations of order of mineral water springs and in early 20th century also the Act on spas, thermal and mineral waters (7 June 1914).

The first spas with considerable number of visitors were: Bukovička, Jošaniška, Vranjska, Ribarska, Sokobanja, Vrnjačka and Mataruška.

Период до Првог светског рата
Period before World War I

16.1. Посете туриста бањама, 1894-1908.
Tourist visits to spas, 1894-1908

	Број посетилаца *Number of visitors*				Број посетилаца *Number of visitors*		
	укупно *Total*	мушких *Males*	женских *Females*		укупно *Total*	мушких *Males*	женских *Females*
1894	3 078	1 707	1 371	1901	7 421	3 742	3 679
1895	3 175	1 684	1 491	1902	7 900	3 838	4 062
				1903	9 586	4 687	4 899
1896	2 630	1 381	1 249	1904	10 658	5 291	5 367
1897	3 812	2 007	1 805	1905	11 950	5 732	6 218
1898	5 642	2 793	2 849				
1899	6 408	3 232	3 176	1906	13 571	6 760	6 811
1900	6 372	3 196	3 176	1907	16 190	7 859	8 331
				1908	18 689	9 101	9 588

Извори: *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, 1898, 2. књига, стр. 438; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, 1906, 9. књига, стр. 577; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, 1913, 12. књига, стр. 757.

Објашњење: Подаци се односе само на бање под државим надзором.

Sources: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia, 1898,* Vol. 2, pp 438; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia, 1906,* Vol. 9, pp 577; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia, 1913,* Vol. 12, pp 757.

Note: The data relate only to state supervised spas.

За период од 1894. до 1908. године дат је преглед броја посетилаца који обухвата летњи период (обуваћено је 5 месеци: мај, јун, јул, август и септембар сваке године, а код појединих бања и број посетилаца ван овог периода, мада је он био занемарљив). У појединим годинама посматраног периода не постоје објашњења, због чега код неких бања нема података за поједине месеце. На основу броја посетилаца – по полу, може се закључити да је постојала приближна заступљеност оба пола у укупном броју посетилаца. У целом периоду обухваћене су следеће бање: Брестовачка, Буковичка, Врњачка, Врањска, Бања Ковиљача, Нишка, Рибарска и Сокобања.

For the period from 1894 to 1908 we presented the review of the number of visitors that cover summer term (5 months: May, June, July, August and September, and for certain spas we gave the number of visitors also in other terms, however these numbers were negligible). In certain years of the respective period no explanations appeared and therefore for some spas there exist no data for certain months. According to the number of visitors by sex, we could conclude that both sexes were approximately equally represented in the total number. In the whole period covered were the spas: Brestovačka, Bukovička, Vrnjačka, Vranjska, Banja Koviljača, Niška, Ribarska and Sokobanja.

Период између два светска рата
Period between World War I and World War II

16.2. Хотели, 1929-1933. Hotels, 1929-1933

	Број хотела *Number of hotels*	Број лежаја *Number of beds*		Број хотела *Number of hotels*	Број лежаја *Number of beds*
1929	579	7 840	1932	609	10 071
1930	371	7 999	1933	649	10 240
1931	423	7 878			

Извори: *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, 1932, 1. књига, стр. 318-321; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, 1933, 2. књига, стр. 262-265; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, 1934, 3. књига, стр. 254-257; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, 1934, 4. књига, стр. 254-257; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, 1935, 5. књига, стр. 246-249.

Sources: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia, 1932*, Vol. 1, pp 318-321; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia, 1933*, Vol. 2, pp 262-265; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia, 1934*, Vol. 3, pp 254-257; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia, 1934*, Vol. 4, pp 254-257; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia, 1935*, Vol. 5, pp 246-249;

Хотелски капацитети, изражени њиховим бројем и бројем лежаја у периоду између два светска рата, приказивани су по појединим туристичким местима у оквиру бановина. Подаци који су овде објављени груписани су на основу комплетних података за Дунавску и Моравску бановину, град Београд, као и за поједина туристичка места у оквиру Дринске и Вардарске бановине. Дакле, њима није приказана цела садашња територија Србије, мада је обухваћен њен већи део.

Hotel capacities, in the number of hotels and the number of beds in the period between the world wars, were presented by certain tourist places within the *banovina* regions. The data were given here in groups according to the complete data for Dunavska and Moravska *banovina* regions, the City of Belgrade and also for certain tourist places within Drinska and Vardarska *banovina* region. So the whole present-day territory of Serbia was not presented, although a large part was covered.

16.3. Посете туриста у периоду 1929-1939. Tourist visits, 1929-1939

хиљ / *Thous.*

	Доласци *Arrivals*			Ноћења *Overnight stays*		
	укупно *Total*	домаћи *Domestic visitors*	страни *Foreign visitors*	укупно *Total*	домаћи *Domestic visitors*	страни *Foreign visitors*
1929	315	277	38	1 080	940	140
1930	322	275	47	1 202	1 022	180
1931	235	194	41	1 108	908	200
1932	286	252	34	1 028	905	123
1933	245	210	35	1 343	1 142	201
1934	261	224	37	1 422	1 209	213
1935	297	260	37	1 592	1 385	207

16.3. Посете туриста у периоду 1929-1939. (наставак)
Tourist visits, 1929-1939 (continued)

хиљ / *Thous.*

	Доласци *Arrivals*			Ноћења *Overnight stays*		
	укупно *Total*	домаћи *Domestic visitors*	страни *Foreign visitors*	укупно *Total*	домаћи *Domestic visitors*	страни *Foreign visitors*
1936	311	269	42	1 687	1 451	236
1937	217	191	26	1 584	1 394	190
1938	299	272	27	1 851	1 666	185
1939	262	230	32	1 727	1 502	225

Извори: *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, 1932, 1. књига, стр. 322. и 323; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, 1933, 2. књига, стр. 266. и 267; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, 1934, 3. књига, стр. 258. и 259; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, 1934, 4. књига, стр. 258-261; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, 1935, 5. књига, стр. 250-253; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, 1936, 6. књига, стр. 236-244; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, 1937, 7. књига, стр. 290-295; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, 1938, 8. књига, стр. 238-241; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, 1939, 9. књига, стр. 324-331; *Статистички годишњак Краљевине Југославије*, 1940, 10. књига, стр. 306-313.

Sources: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia,* 1932, Vol. 1, pp 322 and 323; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia,* 1933, Vol. 2, pp 266 and 267; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia,* 1934, Vol. 3, pp 258 and 259; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia, 1934,* Vol. 4, pp 258-261; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia,* 1935, Vol. 5, pp 250-253; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia,* 1936, Vol. 6, pp 236-244; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia,* 1937, Vol. 7, pp 290-295; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia,* 1938, Vol. 8, pp 238-241; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia,* 1939, Vol. 9, pp 324-331; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia,* 1940, Vol.10, pp 306-313.

Подаци о посетама туриста у периоду од 1929. до 1939. године обрађени су на основу комплетних података за Дунавску и Моравску бановину, град Београд, као и за поједина туристичка места у оквиру Дринске и Вардарске бановине. Они не представљају садашњу територију Србије, али обухватају њен већи део. Број ноћења туриста процењен је на основу расположивих података о броју укупних ноћења на нивоу бановина и на основу просечног броја ноћења.

The data on tourist visits in the period from 1929 to 1939 were processed according to the complete data for Dunavska and Moravska *banovina* regions, the City of Belgrade and also for certain tourist places within Drinska and Vardarska *banovina* region. They do not represent the whole present-day territory of Serbia, although a large part was covered. The data on tourist overnight stays were estimated according to the available data on the number of all overnight stays on the level of *banovina* regions and according to the average number of overnight stays.

Период после Другог светског рата
Period after World War II

16.4. Смештајни капацитети, 1951-2007.
Resorts capacities, 1951-2007

	Број хотела *Number of hotels*	Број лежаја *Number of beds*		Број хотела *Number of hotels*	Број лежаја *Number of beds*
1951	270	...	1961	221	14 854
1952	426	...	1962	277	15 577
1953	518	...	1963	275	15 919
1954	372	13 418	1964	264	14 947
1955	184	12 341	1965	269	15 153
1956	310	12 001	1966	277	16 651
1957	171	10 402	1967	288	16 907
1958	214	12 057	1968	311	21 140
1959	179	14 691	1969	279	23 145
1960	227	14 922	1970	367	23 072

16.4. Смештајни капацитети, 1951-2007. (наставак)
Resorts capacities, 1951-2007 (continued)

	Број хотела *Number of hotels*	Број лежаја *Number of beds*		Број хотела *Number of hotels*	Број лежаја *Number of beds*
1971	365	24 789	1991	437	52 596
1972	384	26 247	1992	439	53 184
1973	391	27 341	1993	427	52 711
1974	400	28 914	1994	421	52 848
1975	407	29 937	1995	425	51 960
1976	418	31 313	1996	423	51 945
1977	414	33 770	1997	424	51 843
1978	437	36 254	1998[1)]	428	52 028
1979	434	37 069	1998	389	47 416
1980	441	39 051	1999[2)]	449	52 397
1981	455	40 910	2000	439	48 380
1982	456	43 917	2001	446	48 677
1983	444	44 882	2002	457	49 083
1984	452	46 979	2003	454	48 453
1985	465	48 882	2004	481	50 250
1986	466	50 788	2005	496	50 515
1987	467	51 276	2006	502	50 166
1988	465	51 997	2007	597	53 595
1989	453	51 656			
1990	442	53 454			

Извори: Статистички билтен *Угоститељство и туризам*, 1958, стр. 8. и 9; Статистички билтен *Угоститељство и туризам*, 1959, стр. 7. и 8; Статистички билтен *Угоститељство и туризам*, 1960, стр. 8. и 9; Статистички билтен *Угоститељство и туризам*, 1968, стр. 9. и 10; Статистички билтен *Угоститељство*, 1970, стр. 10; *Статистички годишњак НР Србије*, 1955, стр. 233; *Статистички годишњак СР Србије*, 1974, стр. 392; *Статистички годишњак СР Србије*, 1978, стр. 438; *Статистички годишњак Југославије*, 1968, стр. 448; *Статистички годишњак Србије*, 2005, стр. 338; *Радни материјал* Одељења статистике унутрашње трговине, угоститељства, туризма и осталих услуга.

Објашњење: Врсте смештајних објеката који су обухваћени у овој табели односе се на: хотеле, мотеле, пансионе, преноћишта и бањска и климатска лечилишта. У највећој могућој мери, ова врста објеката за смештај одговара подацима за хотеле између два светска рата.

[1)] Подаци за 1998. годину дати су два пута, са и без података за Косово и Метохију, ради упоредивости.

[2)] Од 1999. године нису обухваћени подаци за Косово и Метохију.

Sources: Statistical bulletin *Catering and tourism*, 1958, pp 8 and 9; Statistical bulletin *Catering and tourism*, 1959, pp 7 and 8; Statistical bulletin *Catering and tourism*, 1960, pp 8 and 9; Statistical bulletin *Catering and tourism*, 1968, pp 9 and 10; Statistical bulletin *Catering*, 1970, pp 10; *Statistical Yearbook of NR Serbia*, 1955, pp. *233; Statistical Yearbook of SR Serbia*, 1974, pp. 392; *Statistical Yearbook of SR Serbia*, 1978, pp 438; *Statistical Yearbook of Yugoslavia*, 1968, pp. 448; *Statistical Yearbook of Serbia*, 2005, pp. 338 *Work document*, Statistical division of domestic trade, catering, tourism and other services.

Note: The types of accommodation facilities covered in this table relate to: hotels, motels, boarding houses, rooms and spa and climate resorts. Mostly, the type of facility is in comply with the data for hotels between the world wars.

[1)] The data for 1998 were stated twice, with and w/o the data for Kosovo and Metohija, for comparability reasons.

[2)] From 1999 the data for Kosovo and Metohija have not been included.

16.5. Посете туриста, 1948-2007.
Tourist visits, 1948-2007

хиљ / *Thous.*

	Доласци *Arrivals*			Ноћења *Overnight stays*		
	укупно *Total*	домаћи *Domestic visitors*	страни *Foreign visitors*	укупно *Total*	домаћи *Domestic visitors*	страни *Foreign visitors*
1948	480	463	17	3 161	3 081	80
1949	567	558	9	1 401	1 318	83
1950	755	748	7	1 489	1 456	33
1951	823	811	12	1 868	1 800	68
1952	845	826	19	2 177	2 094	83
1953	1047	1 013	34	2 676	2 555	121
1954	865	825	40	2 433	2 302	131
1955	888	837	51	2 502	2 349	153

16.5. Посете туриста, 1948-2007. (наставак)
Tourist visits, 1948-2007 (continued)

хиљ / *Thous.*

	Доласци *Arrivals*			Ноћења *Overnight stays*		
	укупно *Total*	домаћи *Domestic visitors*	страни *Foreign visitors*	укупно *Total*	домаћи *Domestic visitors*	страни *Foreign visitors*
1956	942	878	64	2 488	2 318	170
1957	1 030	956	74	3 173	2 981	192
1958	1 131	1 044	87	3 263	3 051	212
1959	1 274	1 160	114	4 048	3 788	260
1960	1 539	1 406	133	5 084	4 755	329
1961	1 518	1 365	153	5 105	4 751	354
1962	1 484	1 289	195	4 463	4 077	386
1963	1 634	1 361	273	4 462	3 940	522
1964	2 014	1 698	316	5 050	4 447	603
1965	2 241	1 858	383	5 361	4 655	706
1966	2 460	1 987	473	5 774	4 948	826
1967	2 577	2 056	521	5 832	4 961	871
1968	2 819	2 242	577	6 242	5 256	986
1969	3 152	2 490	662	7 418	6 282	1 136
1970	3 323	2 636	687	7 675	6 539	1 136
1971	3 369	2 665	704	8 210	7 044	1 166
1972	3 373	2 673	700	8 474	7 348	1 126
1973	3 700	2 879	821	9 074	7 732	1 342
1974	3 860	3 095	765	9 397	8 138	1 259
1975	4 021	3 179	842	9 967	8 585	1 382
1976	4 144	3 296	847	10 144	8 806	1 338
1977	3 967	3 123	844	10 760	9 326	1 435
1978	4 163	3 322	841	11 565	10 112	1 453
1979	4 136	3 301	835	12 093	10 662	1 431
1980	4 327	3 459	868	12 029	10 562	1 467
1981	4 387	3 534	853	12 146	10 662	1 484
1982	4 447	3 632	815	12 501	11 015	1 486
1983	4 419	3 675	744	12 583	11 136	1 447
1984	4 606	3 820	786	13 129	11 602	1 527
1985	4 746	3 899	847	13 898	12 425	1 473
1986	4 726	3 870	856	14 147	12 778	1 369
1987	4 591	3 691	900	13 184	11 817	1 367
1988	4 507	2 524	1 983	12 891	11 458	1 433
1989	4 158	2 323	1 835	11 900	10 384	1 516
1990	3 949	2 325	1 624	11 647	10 238	1 409
1991	2 823	1 985	838	9 457	7 649	1 807
1992	2 669	2 229	441	9 467	8 322	1 145
1993	2 085	1 830	255	6 868	6 143	726
1994	2 201	1 981	220	7 404	6 750	654
1995	2 432	2 228	204	8 124	7 481	643
1996	2 197	1 950	247	7 647	6 921	726
1997	2 144	1 904	240	7 275	6 660	615
1998[1)]	2 300	2 073	227	7 947	7 339	608
1998	2 257	2 036	221	7 748	7 161	587
1999[2)]	1 444	1 320	124	5 467	5 125	342
2000	2 169	2 003	166	7 696	6 469	738
2001	2 129	1 886	243	7 195	6 603	592
2002	2 210	1 898	312	7 207	6 469	738
2003	1 998	1 659	339	6 685	5 893	792

Извори: Види на следећој страни.

[1)] Подаци за 1998. годину дати су два пута, са и без података за Косово и Метохију, ради упоредивости.

[2)] Од 1999. године нису обухваћени подаци за Косово и Метохију.

Sources: See on the next page.

[1)] The data for 1998 were stated twice, with and w/o the data for Kosovo and Metohija, for comparability reasons.

[2)] From 1999 the data for Kosovo and Metohija have not been included.

16.5. Посете туриста, 1948-2007. (наставак)
Tourist visits, 1948-2007 (continued)

хиљ / *Thous.*

	Доласци *Arrivals*			Ноћења *Overnight stays*		
	укупно *Total*	домаћи *Domestic visitors*	страни *Foreign visitors*	укупно *Total*	домаћи *Domestic visitors*	страни *Foreign visitors*
2004	1 972	1 580	392	6 643	5 792	851
2005	1 989	1 536	453	6 499	5 508	991
2006	2 007	1 538	469	6 592	5 577	1 015
2007	2 306	1 610	696	7 329	5 853	1 476

Извори: Статистички билтен *Угоститељство и туризам*, 1958, стр. 10. и 11; Статистички билтен *Угоститељство и туризам*, 1959, стр. 9. и 10; Статистички билтен *Угоститељство и туризам*, 1960, стр. 10. и 11; Статистички билтен *Угоститељство и туризам*, 1968, стр. 11. и 12; Статистички билтен *Угоститељство*, 1970, стр. 10; Статистички билтен *Туризам*, 1987, стр. 9; Статистички билтен *Туризам*, 1989, стр. 13; *Статистички годишњак НР Србије*, 1955, стр. 237; *Статистички годишњак СР Србије*, 1974, стр. 400; *Статистички годишњак СР Србије*, 1978, стр. 446; *Статистички годишњак Југославије*, 1968, стр. 453; *Статистички годишњак Србије*, 2005, стр. 343; *Радни материјал* Одељења статистике унутрашње трговине, угоститељства, туризма и осталих услуга.

Sources: Statistical bulletin *Catering and tourism*, 1958, pp 10 and11; Statistical bulletin *Catering and tourism*, 1959, pp 9 and 10; Statistical bulletin *Catering and tourism*, 1960, pp 10 and 11; Statistical bulletin *Catering and tourism*, 1968, pp 11 and 12; Statistical bulletin *Catering*, 1970, pp 10; Statistical bulletin *Tourism*, 1987, pp 9; Statistical bulletin *Tourism*, 1989, pp 13; *Statistical Yearbook of NR Serbia*, 1955, pp. 237; *Statistical Yearbook of SR Serbia*, 1974, pp. 400; *Statistical Yearbook of SR Serbia*, 1978, pp 446; *Statistical Yearbook of Yugoslavia*, 1968, pp. 453; *Statistical Yearbook of Serbia*, 2005, pp. 343; *Work document*, Statistical division of domestic trade, catering, tourism and other services.

У статистичком смислу, туриста је сваки посетилац који у месту посете проведе најмање једну ноћ у неком угоститељском објекту за смештај, односно посетилац је свако лице које путује у место изван своје уобичајене околине на период који не прелази 12 узастопних месеци, а главна сврха путовања није обављање неке активности које плаћа место посете. Под појмом *доласци* подразумева се број гостију који бораве једну ноћ или више ноћи у смештајном објекту у посматраном периоду. Не обухватају се лица која стално станују у објекту, као ни лица која имају статус избеглица. У ноћења спада број ноћења која остваре гости у смештајним објектима. Месечним статистичким извештајем о доласцима и ноћењима гостију обухваћене су све угоститељске и друге организације које гостима пружају услуге смештаја, односно које посредују у пружању тих услуга. На тај начин обезбеђена је потпуна обухватност, мада известан број туриста у приватним собама, кућама и становима није обухваћен због непријављивања гостију.

Statistically, tourist is each visitor that in the place visited spends minimum one overnight stay in certain catering facility, i.e. visitor is any person that travels outside usual place of residence for a period less than 12 months in succession and the main purpose of the travel is not business activity paid for by the place visited. Under the term 'arrivals' we anticipate the number of visitors that in the period respective stay in the tourist resort for one or several nights. Here we do not cover the persons that permanently stay in tourist resorts and refugees. 'Overnight stays' stand for the number of overnight stays made by visitors at tourist facilities. Monthly statistical survey on arrivals and overnight stays cover all catering and other organizations that provide accommodation services, i.e. intermediate in providing these services. In this way full coverage in ensured, although certain number of tourists staying in private rooms, at private houses and apartments is not covered when visitors are not registered.

Ноћења туриста, 1956-2007.
Overnight stays, 1956-2007

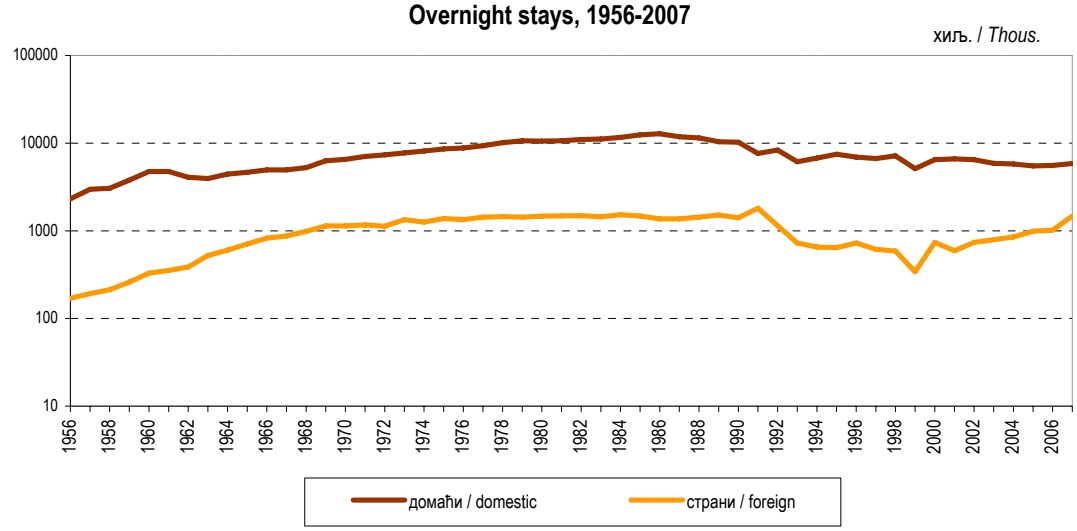

САОБРАЋАЈ - TRANSPORT

Овај приказ почиње од времена увођења редовне статистике саобраћаја, која је настала тек онда када је ојачао модернији транспорт робе и превоз путника. То је разлог што овде нема стандардних серија података о ранијим врстама превоза, па ни о самим почецима савременијег начина превоза.

Железнички саобраћај

Први званичну идеју о грађењу железнице на тлу Кнежевине Србије дао је далеке 1837. Милош Обреновић, а објавио ју је пештански "Сербски народни лист", у чланку под насловом "Гвоздени пут и паровоз". Ово се збива свега 12 година након изградње и пуштања у саобраћај прве пруге (1825) на тлу Енглеске.

Прве пруге на тлу данашње Србије почеле су да се граде у Војводини, која је тада била у саставу Аустроугарске. Прва пруга изграђена је 1854. године, од Моравица до Јасенова и Беле Цркве до Базјаша. Прву пругу на подручју Косова и Метохије изградила је Турска, и то пругу Скопље–Косовска Митровица, и пустила ју је у саобраћај 1874.

Изградња првих пруга у Краљевини Србији отпочела је 28 година касније од изградње у Војводини, односно 10 година од изградње на Косову и Метохији. Прва пруга изграђена је 1884, од Београда до Ниша, у дужини од 243 километра, и била је везана за пругу Суботица–Нови Сад–Земун. Две године касније завршена је пруга од Ниша до Врања, а спајање с пругом до Солуна извршено је изградњом пруге од Врања до Ристовца, 1888. Исте године изграђена је пруга од Пирота до Цариброда, тако да је Србија извршила повезивање своје железнице са железничким мрежама Аустроугарске, Бугарске и Турске.

У Војводини је настављено ширење мреже пруга изградњом више мањих деоница, а већ 1891. године железничка мрежа Краљевине Србије повезана је са Загребом, изградњом деонице од Земуна (преко Руме) до Шида.

До 1890. године, на територији данашње Србије било је изграђено 2263 km пруга, од чега 2180 km пруга широког колосека и 83 km узаног колосека.

Године 1889. на железничкој мрежи Краљевине Србије располагало се са 35 локомотива, од чега је за мешовиту службу било намењено 12, за теретне возове 11, за брзе возове 8 и за маневар 4 локомотиве. У 1893. години, на пругама Краљевине Србије било је 93 путничких кола, 36 пртљажних и 983 теретних кола. Већ у 1914. години било је 117 локомотива за нормалан колосек и 50 локомотива за узани колосек. Почетком 1960. располагало се са 502 парне локомотиве, али није било нити једне с дизел вучом. Први воз са електричном вучом прошао је пругама Србије у мају 1970. године, на релацији Београд–Загреб. Године 2003. железница користи 232 дизел локомотиве, 170 електричних и свега 3 парне локомотиве, практично музејске вредности.

The presentation starts with the inception of regular transport statistics that appeared only when the modern transport of goods and services became considerable. This is why reason that here we did not present the standard data series on early modes of transport and the very origins of modern transport.

Railway transport

The first officially noted idea on the construction of railways on the territory of the Principality of Serbia came from Miloš Obrenović as early as in 1837 and this was made public in a magazine of Pest (Hungary) “Serbian national gazette”, in the article entitled “Iron ways and steam train”. This was only 12 years after the first railways were constructed and put into traffic in England, in 1825.

The construction of the first railways in the territory of present-day Serbia was started in Vojvodina, then within the territory of Austria-Hungary. The first railways were constructed in 1854 from Moravice to Jasenovo and from Bela Crkva to Bazjaš. The first railway roads in the area of Kosovo and Metohija were the Turkish construction, from Skopje to Kosovska Mitrovica, and the railways were launched for traffic in 1874.

The construction of the first railways in the Kingdom of Serbia started 28 years after the construction in Vojvodina, i.e. ten years after the construction conducted in Kosovo and Metohija. The first railways construction was executed in 1884 from Belgrade to Niš. The railways were 243 kilometers long and linked to the railways Subotica-Novi Sad-Zemun. Two years later, the railways from from Niš to Vranje were accomplished and the railway linkage to Thessalonica was carried out by constructing the railways from Vranje to Ristovac in 1888. The same year the railways Pirot-Caribrod were completed. Thereby the Serbian railways got linked to the railway networks of Austria-Hungary, Bulgaria and Turkey.

In Vojvodina the railway network was further extended by constructing several smaller railway sections, and already in 1891 the railway network of the Kingdom of Serbia got linked to Zagreb, through the section from Zemun, through Ruma to Šid.

Up to 1890, the railway roads of 2263 km were constructed on the territory of Serbia, of which 2180 km of wide gauge track and 83 km of narrow gauge track.

In 1889 in the railway network of the Kingdom of Serbia we had 35 locomotives available, 12 designed for general service, 11 for freight trains, eight for fast trains and four light rail motor tractors. In 1893 the railways of the Kingdom of Serbia had at disposal 93 passenger vehicles, 36 luggage and 982 freight (goods) vehicles. Already in 1914, 117 normal gauge track locomotives and 50 narrow gauge track locomotives were available. In early 1960-ies, 502 steam locomotives were at disposal, however no diesel-traction locomotives were available. The first train featuring electric traction traveled the Serbian railways in 1970, the destination from Belgrade to Zagreb. In 2003 the railways had 232 diesel locomotives in use, 170 electric and only three steam locomotives, which were practically of museum value.

Превоз робе железницом, 1985-2004. / Goods transport by rail, 1895-2006

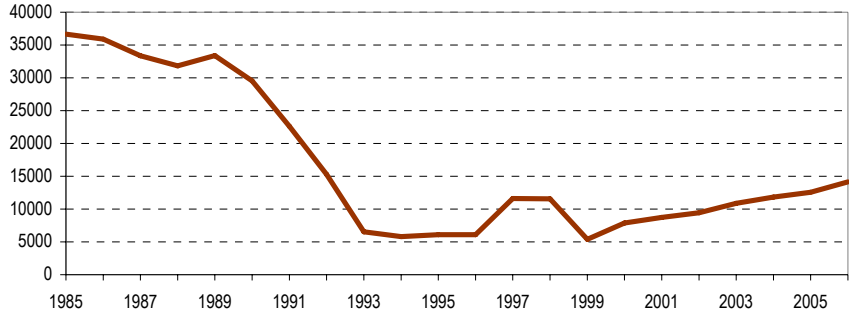

17.1. Превоз путника и робе железницом, 1890-2006. Transport of passengers and goods by railway, 1890-2006

	Превоз путника *Transport of passengers*		Превоз робе, хиљ. тона *Transport of goods, tons, thousand*					
	превезени путници, хиљ. *Transported passengers, thousand*	путнички километри, мил. *Passenger kilometers, million*	укупно *Total*	унутрашњи *Domestic*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	транзит *Transit*	тонски километри, мил. *Ton kilometers, million*
			До Првог светског рата[1] / *Before the World War I[1]*					
1890	339	27	238	106	67	29	36	...
1891	407	33	280	131	81	38	30	...
1892	517	40	263	97	96	40	30	...
1893	535	40	328	160	97	39	32	...
1894	755	54	246	124	63	31	28	...
1895	655	43	286	153	68	31	34	...
1896	633	44	335	212	67	27	29	...
1897	596	39	297	186	55	34	22	...
1898	633	45	359	214	70	40	35	...
1899	697	51	402	236	88	43	35	...
1900	775	56	438	264	85	52	37	...
1901	745	50	430	277	66	43	44	...
1902	763	54	423	241	93	43	46	...
1903	825	55	454	271	82	51	50	...
1904	859	65	513	307	92	47	67	...
1905	954	75	570	328	120	57	65	...
1906	1 013	78	631	386	128	44	73	...
1907	1 130	84	684	434	124	56	70	...
1908	1 106	74	700	434	126	71	69	...
1909	1 242	87	714	429	160	59	64	...
1910	1 329	92	698	412	142	56	88	...
			Између два светска рата[2] / *Between the World War I and the World War II[2]*					
1926	15 497	867	6 265	...	...	...	...	839
1927	18 853	977	6 432	...	...	...	...	870
1928	13 390	1 072	7 205	...	...	...	...	1258

Извори: Подаци за период до 1890. преузети су из публикације *На скретници миленијума,* у издању Желинда.

За период до Први светског рата подаци су преузети из *Статистичког годишњака Краљевине Србије*. Подаци за период 1926-1928. године преузети су из *Статистичког годишњака Краљевине Југославије.* У периоду 1946-1953. подаци су добијени од Генералне дирекције државних железница, Министарства железница и Главне дирекције југословенских железница. Подаци за период 1954-1959. године добијени су од Генералне дирекције југословенских железница, а од 1960. до 1991. године од Заједнице југословенских железница. Од 1991. године подаци су добијени на основу редовних месечних и годишњих извештаја ЖТО Београд, односно Јавног предузећа железница Србије.

[1] У периоду 1890-1918. изграђено је 1143 km пруга, 600 km пруга нормалног колосека и 543 km узаног колосека. Од 1919. до 1945. изграђено је 988 km, 772 km пруга нормалног и 219 km узаног колосека. Од 1946. до 1960. изграђено је 435 km нормалног и 798 km пруга узаног колосека. У 1960. години располаже се са 3725 km нормалног и 720 km узаног колосека. У 2004. години на располагању је 3809 km пруга, од чега је 1247 km електрифицираних. На смањење обима услуга утицали су сужење државне територије и санкције УН.

[2] У периоду између два светска рата постоје подаци само за наведене године. Количину превезене робе у послератном периоду није могуће раздвојити јер се иста количина робе превозила на целој железничкој мрежи претходне Југославије.

Source: Before 1890: the data taken over from the *Želind* edition *"At the millennium point"*;

Before the World War I: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia*; 1926-1928: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia*; 1946-1953: the General directorate of national railways, the Ministry of railways and the Supreme directorate of Yugoslav railways; 1954-1959: the General directorate of national railways; 1960-1991: the Community of Yugoslav railways; From 1991: regular monthly and annual surveys executed by the Railway transport organization *(ŽTO)*, Belgrade, i.e. the Serbian railways public enterprise.

[1] 1890-1918: constructed 1143 km railways, 600 km of normal gauge track and 543 km of narrow gauge; 1919-1945: constructed 988 km railways, 772 km of normal gauge track and 219 of narrow gauge; 1946-1960: constructed 435 km of normal gauge track and 798 of narrow gauge; 1960: Balance: 3725 km of normal gauge track and 720 km narrow gauge track; 2004: Balance: 3809 km railways, of which 1247 km electrified. The lower volume of services was due to the reduced state territory and the UN sanctions.

[2] In the period between the world wars the data were available only for the years presented. The volume of goods turnover in the post-war period was not possibly extracted, since the subject goods volume was respective (transported) to the whole railway network of the former Yugoslavia.

17.1. Превоз путника и робе железницом, 1890-2006. (наставак)
Transport of passengers and goods by railway, 1890-2006 (continued)

	Превоз путника *Transport of passengers*		Превоз робе, хиљ. тона *Transport of goods, tons, thousand*					
	превезени путници, хиљ. *Transported passengers, thousand*	путнички километри, мил. *Passenger kilometers, million*	укупно *Total*	унутрашњи *Domestic*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	транзит *Transit*	тонски километри, мил. *Ton kilometers, million*
После Другог светског рата / *After the World War II*								
1954	50 950	2 420	11617	...	...	...	...	3 019
1955	60 491	2 939	12770	...	...	...	...	3 426
1956	57 246	2 844	13229	...	...	...	...	3 690
1957	65 401	3 086	28362	...	...	...	...	4 040
1958	69 543	3 419	28991	...	...	...	...	4 181
1959	73 691	3 638	31396	...	...	...	...	4 521
1960	86 559	4 253	33671	...	...	...	...	4 960
1961	...	3 996	...	...	...	...	...	4 684
1962	...	3 956	...	...	...	...	...	4 654
1963	...	4 278	...	...	...	...	...	5 251
1964	...	4 927	...	...	...	...	...	5 868
1965	...	5 273	...	...	...	...	...	6 110
1966	...	5 141	...	...	...	...	...	5 750
1967	...	4 429	...	...	...	...	...	5 430
1968	...	4 206	...	...	...	...	...	5 311
1969	...	3 867	...	...	...	...	...	5 914
1970	...	3 668	...	...	...	...	...	6 096
1971	...	3 384	...	...	...	...	...	6 429
1972	...	3 227	...	...	...	...	...	6 484
1973	...	3 310	...	...	...	...	...	6 718
1974	...	3 266	...	...	...	...	...	7 617
1975	...	3 136	...	...	...	...	...	7 133
1976	...	3 166	...	...	...	...	...	6 751
1977	...	3 410	...	...	...	...	...	7 014
1978	...	3 465	...	...	...	...	...	7 537
1979	...	3 259	...	...	...	...	...	8 339
1980	...	3 352	...	...	...	...	...	8 207
1981	...	3 322	...	...	...	...	...	8 705
1982	...	3 609	...	...	...	...	...	8 695
1983	...	3 774	...	...	...	...	...	9 066
1984	...	3 804	...	...	...	...	...	9 411
1985	42 875	3 887	36 666	...	...	...	...	9 092
1986	46 639	4 193	35 905	...	...	...	...	8 757
1987	44 018	4 022	33 370	...	...	...	...	8 210
1988	42 467	3 882	31 825	...	...	...	...	7 855
1989	46 890	4 316	33 385	...	...	...	...	8 141
1990	47 106	4 452	29 531	20 574	3 581	3 945	1 431	7 221
1991	31 032	2 675	22 620	15 228	2 684	3 674	1 034	5 412
1992	27 193	2 544	15 303	11 655	1 576	1 268	804	3 453
1993[1)]	30 964	3 075	6 525	5 481	182	703	159	1 514
1994	26 627	2 299	5 795	5 497	23	275	-	1 253
1995	29 171	2 326	6 109	5 780	26	303	-	1 365
1996	22 812	1 415	6 109	5 780	26	303	-	1 865
1997	20 105	1 304	11 605	7 919	716	2 255	715	2 398
1998	13 129	1 368	11 566	7 716	666	1 889	1 295	2 538
1999	12 317	789	5 380	3 770	279	866	465	1 190
2000	14 956	1 236	7 867	4 190	633	1 792	1 252	1 918

Извор: Видети први део табеле.

[1)] На смањење обима услуга утицали су сужење државне територије и санкције УН.

Source: See the first part of the table.

[1)] The lower volume of services was due to the reduced state territory and the UN sanctions.

17.1. Превоз путника и робе железницом, 1890-2006. (наставак)
Transport of passengers and goods by railway, 1890-2006 (continued)

	Превоз путника *Transport of passengers*		Превоз робе, хиљ. тона *Transport of goods, tons, thousand*					
	превезени путници, хиљ. *Transported passengers, thousand*	путнички километри, мил. *Passenger kilometers, million*	укупно *Total*	унутрашњи *Domestic*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	транзит *Transit*	тонски километри, мил. *Ton kilometers, million*
2001	13 654	1 045	8 721	4 113	601	2 478	1 529	1 989
2002	14 069	944	9 445	4 270	985	2 422	1 768	2 263
2003	14 333	809	10 881	4 520	1 143	2 694	2 524	2 591
2004	15 341	821	11 827	4 269	2 103	2 933	2 522	3 164
2005	13 455	713	12 568	4 152	2 090	2 773	3 553	3 482
2006	14 066	684	14 142	3 787	2 425	3 395	4 535	4 232

Извор: Видети први део табеле.

Source: See the first part of the table.

Друмски и градски саобраћај

Први аутомобил увезен је из Аустроугарске 3. априла 1903. године, а произведен је у фабрици "Неселдорф". Имао је регистарски број 1, а Министарство народне привреде издавало је шоферске дозволе. Већ 1908. године Министарство војно купило је десет теретних аутомобила марке "Арбенц" у Цириху. Две године након тога уводи се такси служба, а прво такси возило с таксиметром било је постављено између хотела "Москва" и хотела "Балкан". Године 1912. у Београду је организован аутобуски превоз на релацији од Калемегдана до Топовских шума, аутобусима марке "Лаурин-Клеман". Прва шоферска школа отворена је 1910. године у Београду. Прве бензинске станице постављене су код кафане "Топола" у Београду.

Већ 1918. године почела је масовна употреба моторних возила у градским комуналним службама. Године 1921. донета је и прва уредба која прописује: да шофери не могу бити млађи од 21 године, да нису били осуђивани, да нису алкохоличари, да имају положен шоферски испит, да је аутомобил комисијски прегледан (с одобрењем за употребу) и да има таблице прописаних димензија.

Крајем 1927. године једно приватно предузеће увело је у Београду редован аутобуски саобраћај, користећи модерне аутобусе с пнеуматским гумама. Превоз путника је обављан, у прво време, на линијама Калемегдан–Савинац и Теразије–Дедиње. Крајем 1932. године Београд је имао 13 трамвајских линија са укупно 65,5 km трамвајских пруга, од чега су 2/3 биле с двоструким, а 1/3 с једноструким колосеком. У Нишу и Суботици су у тој години биле само пруге с једноструким колосеком.

Road transport and urban traffic

The first car was imported from Austria-Hungary on 3 April 1903 and it was made at the *"Neseldorf"* Company. It held the registration number 1 and the Ministry of national economy issued the driver's licenses. Soon in 1908 the Ministry of military forces purchased ten goods vehicles of *"Arbenz"* brand of Zurich. Two years later taxi service was introduced and the first taxi cab featuring a taximeter had station between the hotels *"Moskva"* and *"Balkan"*. In 1912 the buss traffic from Kalemegdan to Topovske šume was organized in Belgrade and the busses were of *"Laurin-Klemann"* brand. The first driving school was opened in 1910 in Belgrade. The first petrol stations were placed near the *"Topola"* restaurant in Belgrade.

Already in 1918 motor vehicles had got mass usage in the urban utility services. In 1921 the first regulation was passed and stipulated: that drivers (chauffeurs) could not be under 21 years of age, could not be sentenced for criminal offence, could not be alcoholics, ought to have driving test passed, that cars ought to have passed official supervision and been licensed for usage and ought to have got registration plates of proper dimensions.

In the end 1927 a private company incepted the regular buss traffic in Belgrade, using modern busses with pneumatic tires. At first the traffic, i.e. the transport of passengers was conducted on the lines Kalemegdan-Savinac and Terazije-Dedinje. In the end 1932 in Belgrade established were 13 tramway lines of total 65.5 km length,; 2/3 of double (gauge) track and 1/3 with single (gauge) track. The same year, in Niš and Subotica only single trackmrailways existed.

Регистрована друмска возила, 1946-2006.
Registered road motor vehicles, 1946-2006

Путничка / *Passenger*

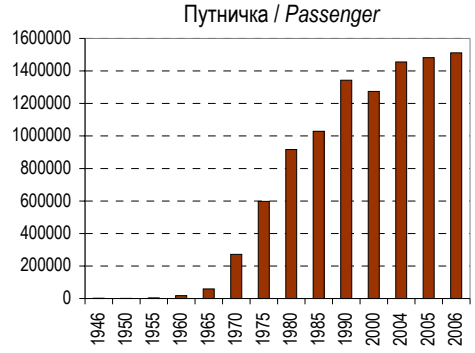

Теретна / *Goods*

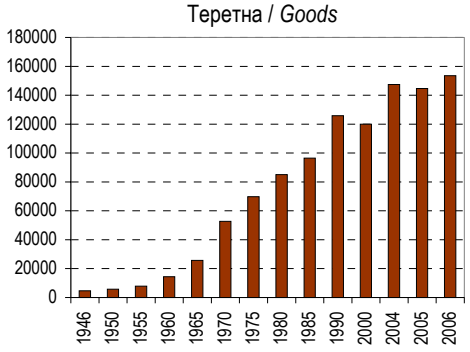

17.2. Путеви и регистрована друмска моторна возила, 1946-2006.
Roads and registered road motor vehicles, 1946-2006

	Путеви по привредном значају, km[1)] *Roads, by economic importance[1)]*				Регистрована друмска возила *Registered road vehicles*			
	укупно *Total*	магистрални *Motorway*	регионални *Regional*	локални *Local*	укупно *Total*	путнички аутомобили *Passenger cars*	аутобуси *Buses*	теретна возила *Goods vehicles*
1946	...	...	...	...	6 596	1943	159	4 494
1947	...	...	...	...	7 297	2 092	199	5 006
1948	...	...	...	...	7 385	1 635	228	5 522
1949	...	...	...	...	7 398	1 566	320	5 512
1950	...	...	...	...	6 922	1 188	327	5 407
1951	...	...	...	...	8 232	2 074	390	5 768
1952	...	...	...	...	9 195	2 476	405	6 314
1953	31 910	3 121	13 789	15 000	18 990	2 935	440	6 420
1954	25 543	3 217	12 824	9 502	11 362	3 518	718	7 126
1955	25 543	3 217	12 824	9 502	11 823	3 938	821	7 064
1956	25 543	3 268	11 656	10 619	13 616	5 019	989	7 608
1957	25 369	3 268	11 696	10 405	17 075	7 029	1 239	8 807
1958	25 420	3 268	11 702	10 450	20 472	9 061	1 456	9 955
1959	25 595	3 475	11 715	10 405	24 737	12 306	1 679	10 752
1960	25 684	3 564	11 715	10 405	32 500	18 054	1 935	12 511
1961	25 821	3 701	11 715	10 405	42 506	25 024	2 208	14 274
1962	25 821	3 701	11 715	10 405	47 979	30 942	2 372	14 665
1963	25 948	3 854	11 689	10 405	54 715	35 498	2 523	16 694
1964	25 948	3 854	11 689	10 405	66 043	44 040	2 719	19 284
1965	25 948	3 383	11 172	11 393	84 368	58 724	3 021	22 623
1966	26 136	3 309	11 448	11 379	119 622	87 010	3 942	28 670
1967	26 205	3 426	11 047	11 732	169 758	129 915	4 404	35 439
1968	34 674	3 351	11 279	20 044	212 661	169 764	4 677	38 220
1969	35 341	3 336	11 858	20 147	255 088	208 436	5 455	41 197
1970	35 837	3 322	12 001	20 514	324 850	272 109	6 267	46 474
1971	37 216	3 324	12 696	21 196	393 409	333 402	7 214	52 793
1972	38 093	3 350	13 564	21 179	442 079	376 087	8 165	57 827
1973	38 547	3 340	13 579	21 628	486 667	425 224	7 819	53 624
1974	38 571	3 393	13 601	21 577	569 945	504 957	8 168	56 820
1975	38 980	4 624	10 592	23 764	666 943	597 188	8 712	61 043
1976	39 548	4 682	11 083	23 783	756 047	681 373	8 950	65 724
1977	40 144	4 798	11 353	23 993	834 996	756 441	9 193	69 362
1978	40 181	4 989	11 187	24 005	919 233	836 506	9 716	73 011
1979	40 015	5 175	11 017	23 823	954 511	873 211	9 680	71 620
1980	39 902	5 330	10 825	23 747	1 001 467	916 378	9 655	75 434
1981	40 452	5 458	11 789	23 205	1 036 825	948 376	9 961	78 488
1982	39 423	5 449	11 712	22 262	1 080 086	986 758	10 339	82 989
1983	39 357	5 465	11 705	22 187	1 132 297	1 031 711	10 937	89 649
1984	39 694	5 620	11 691	22 383	1 156 021	1 053 569	11 049	91 403
1985	39 810	5 583	11 675	22 552	1 125 740	1 029 292	9 273	87 175
1986	38 910	5 276	11 278	22 356	1 181 445	1 075 065	11 582	94 798
1987	39 127	5 337	11 274	22 516	1 235 811	1 123 233	11 868	100 710
1988	39 636	5 478	11 433	22 725	1 281 392	1 166 760	11 575	103 057
1989	39 904	5 467	11 442	22 995	1 369 932	1 249 387	11 933	108 612
1990	40 845	5 500	11 573	23 772	1 468 627	1 342 846	12 389	113 392
1991	41 873	5 554	11 649	24 670	…	…	…	…
1992	41 766	5 631	11 726	24 409	…	…	…	…
1993	41 927	5 631	11 726	24 570	…	…	…	…
1994	42 167	5 631	11 716	24 820	…	…	…	…
1995	42 409	5 227	11 732	25 450	…	…	…	…

[1)] Од 1974. године извршена је прекатегоризација путева по привредном значају. До наведене године сви путеви били су подељени у четири категорије. Од тада су путеви прве категорије магистрални, путеви друге и треће категорије регионални, а путеви четврте категорије локални путеви.

[1)] From 1974 applied was the new categorization of roads by economic purpose. Previously, all roads were classified into four categories. Then from, the roads of 1st category are motorways (highways), the roads of 2nd and 3rd category are regional and the roads of 4th category are local roads.

17.2. Путеви и регистрована друмска моторна возила, 1946-2006. (наставак)
Roads and registered road motor vehicles, 1946-2006 (continued)

	Путеви по привредном значају, km[1)] *Roads, by economic importance[1)]*				Регистрована друмска возила *Registered road vehicles*			
	укупно *Total*	магистрални *Motorway*	регионални *Regional*	локални *Local*	укупно *Total*	путнички аутомобили *Passenger cars*	аутобуси *Buses*	теретна возила *Goods vehicles*
1996	42 692	5 277	11 732	25 683	…	…	…	…
1997	43 355	5 390	11 680	26 285	…	…	…	…
1998	43 486	5 376	11 700	26 410	…	…	…	…
1999	37 742	4 770	10 401	22 571	1 713 808	1 572 601	11 181	130 026
2000	37 575	4 756	10 401	22 418	1 393 699	1 273 746	8 949	111 004
2001	37 701	4 576	10 401	22 724	1 512 845	1 382 396	9 287	121 162
2002	37 981	4 756	10 401	22 824	1 472 013	1 343 658	8 911	119 444
2003	38 036	5 141	10 451	22 444	1 523 399	1 388 109	9 144	126 146
2004	38 507	5 070	10 363	23 074	1 602 523	1 455 060	9 209	138 254
2005	38 616	5 125	10 407	23 084	1 635 855	1 481 497	9 696	144 662
2006	38 799	5 122	10 448	23 229	1 674 692	1 511 837	9 312	153 543

Извори: Подаци о важнијим догађајима везаним за развој друмског саобраћаја до 1946. године у Србији преузети су из публикације *Деведесет година од појаве првог аутомобила у Србији*, Саобраћајни факултет, Београд 1993, и публикације *Ауто-мото савез кроз догађаје и акције,* Милан Радмановић, Београд 2006. Статистички подаци о регистрованим возилима за 1946. годину добијени су општим пописом Изваредне комисије за ауто-саобраћај ФНРЈ, а за период 1947-1950. године подаци су преузети из адресара возила за снабдевање погонским материјалом. Од 1951. до 1991. године подаци о регистрованим друмским и прикључним возилима преузимају се од Државног секретаријата за унутрашње послове ФНРЈ, односно од Савезног секретаријата за унутрашње послове. Од 1991. године подаци се преузимају од Републичког секретаријата за унутрашње послове Србије. Подаци о превозу путника и робе добијени су путем редовних месечних и годишњих извештаја организација које су регистроване за обављање јавног превоза путника и робе, и објављени су у билтенима *Саобраћај и везе,* у издању Савезног завода за статистику.

[1)] Од 1974. године извршена је прекатегоризација путева по привредном значају. До наведене године сви путеви били су подељени у четири категорије. Од тада су путеви прве категорије магистрални, путеви друге и треће категорије регионални, а путеви четврте категорије локални путеви.

Sources: Before 1946: the data on main events of the road transport development in Serbia taken over from *Ninety years of motor cars in Serbia*, published by the Faculty of transport engineering, Belgrade, 1993 and *Auto-motor association: Events and actions*, by Milan Radmanović, Belgrade, 2006; 1946: the statistics on registered vehicles provided by the general census, enumeration conducted by the Special commission of auto-motor traffic, FNRY; 1947-1950: the address book of vehicles for power supplies; 1951-1991: the data on registered road and trailers, obtained from the State secretariat of interior, FNRY, i.e. the Federal secretariat of interior; From 1991: the Secretariat of interior of the Republic of Serbia. The data on transport of passengers and goods were provided from regular monthly and annual reports from the organizations authorized to render the services of public transport of passenger and goods; published in the bulletins, *Transport and communications*, by the Federal Statistical Office.

[1)] From 1974 applied was the new categorization of roads by economic purpose. Previously, all roads were classified into four categories. Then from, the roads of 1st category are motorways (highways), the roads of 2nd and 3rd category are regional and the roads of 4th category are local roads.

17.3. Превоз путника и робе у друмском саобраћају, 1946-2006.
Transport of passengers and goods by road, 1946-2006

	Путнички саобраћај *Passenger transport*				Теретни саобраћај *Goods transport*			
	превезени путници, хиљ. *Transported passengers, thousand*			путнички километри, мил. *Passenger kilometers, million*	превезена роба, хиљ. t *Transported goods, tons, thousand*			тонски километри, мил. *Ton kilometers, million*
	свега *All*	унутрашњи *Domestic*	међународни *International*		свега *All*	унутрашњи *Domestic*	међународни *International*	
1946	4 500	4 500	…	112	290	290	…	8,5
1947	5 384	5 384	…	153	517	517	…	11
1948	6 012	6 012	…	168	942	942	…	23
1949	5 473	5 473	…	128	781	781	…	19
1950	6 777	6 777	…	131	1 402	1 402	…	30
1951	6 599	6 599	…	149	2 268	2 268	…	46
1952	4 475	4 475	…	112	1 700	1 700	…	35
1953	4 850	4 850	…	135	1 672	1 672	…	35
1954	6 484	6 484	…	180	1 616	1 616	…	34
1955	8 736	8 736	…	224	1 544	1 544	…	34
1956	9 667	9 667	…	260	1 515	1 515	…	52
1957	14 222	14 222	…	449	1 864	1 864	…	64
1958	18 785	18 785	…	566	2 048	2 048	…	144
1959	20 125	20 125	…	649	2 926	2 926	…	178
1960	23 446	23 446	…	711	3 244	3 175	69	371
1961	26 519	26 519	…	881	3 748	3 649	99	389
1962	28 064	28 064	…	877	4 382	4 274	108	426
1963	35 342	35 342	…	1 016	6 940	6 837	103	588

17.3. Превоз путника и робе у друмском саобраћају, 1946-2006. (наставак)
Transport of passengers and goods by road, 1946-2006 (continued)

	Путнички саобраћај *Passenger transport*				Теретни саобраћај *Goods transport*			
	превезени путници, хиљ. *Transported passengers, thousand*			путнички километри, мил. *Passenger kilometers, million*	превезена роба, хиљ. t *Transported goods, tons, thousand*			тонски километри, мил. *Ton kilometers, million*
	свега *All*	унутрашњи *Domestic*	међународни *International*		свега *All*	унутрашњи *Domestic*	међународни *International*	
1964	50 333	50 331	2	1 435	8 940	8 864	76	725
1965	61 455	61 428	27	1 866	10 708	10 608	100	925
1966	100 609	100 550	59	2 625	14 144	14 035	109	1 414
1967	123 931	123 769	162	3 421	15 641	15 491	150	1 149
1968	148 895	148 634	261	3 966	17 231	17 091	140	1 278
1969	176 219	176 047	172	4 810	24 372	24 179	193	1 506
1970	214 136	213 967	169	5 248	22 103	21 906	197	2 474
1971	252 232	251 958	274	6 523	26 800	26 664	136	2 690
1972	284 229	283 989	240	7 256	26 996	26 839	157	2 942
1973	323 391	323 155	236	8 675	26 898	26 690	208	3 032
1974	350 309	350 083	226	9 404	25 665	25 469	196	3 219
1975	378 755	378 477	278	10 243	24 699	24 480	219	3 279
1976	388 731	388 338	393	10 517	23 655	23 431	224	3 436
1977	355 248	354 742	506	10 808	28 243	28 064	179	3 907
1978	359 914	359 246	668	11 081	34 468	34 289	468	4 923
1979	355 483	354 880	603	11 078	36 325	36 162	163	4 770
1980	356 101	354 733	1 318	10 893	62 917	62 693	224	5 277
1981	372 110	371 209	901	11 439	63 437	63 193	244	5 498
1982	389 821	389 267	554	11 183	65 042	64 351	691	5 689
1983	423 267	422 883	384	12 305	59 110	58 804	306	5 419
1984	462 204	461 771	433	12 454	57 130	56 895	235	5 647
1985	395 221	394 806	415	10 572	53 050	52 677	373	5 973
1986	380 430	378 943	1 487	10 663	51 781	51 371	410	6 355
1987	371 935	370 232	1 703	10 846	47 748	47 141	606	6 434
1988	252 465	250 966	1 499	7 837	40 843	39 967	875	6 434
1989	219 102	217 691	1 411	7 107	38 868	37 960	897	6 899
1990	183 383	182 869	514	6 107	27 420	26 545	876	6 186
1991	144 943	144 943	…	4 872	19 185	19 185	…	3 568
1992	149 996	149 996	…	4 879	14 800	14 800	…	2 866
1993	115 933	115 933	…	4 294	6 290	6 290	…	1 258
1994	95 860	95 646	214	2 985	4 663	4 619	44	787
1995	112 617	112 398	219	2 893	4 882	4 862	20	1 033
1996	116 707	116 514	193	3 519	5 329	5 263	65	1 106
1997	98 913	98 664	249	3 447	5 608	5 467	140	968
1998	105 698	105 242	456	3 707	5 015	4 837	179	875
1999	69 314	69 227	87	2 583	3 348	3 253	130	551
2000	83 531	82 597	934	3 056	3 944	3 689	255	582
2001	87 168	84 230	2 938	4 257	3 347	3 129	219	474
2002	87 796	85 299	2 497	4 086	3 256	3 059	179	459
2003	82 597	81 284	1 313	3 865	2 437	2 284	153	452
2004	80 297	78 304	1 993	3 676	1 811	1 633	178	277
2005	81 405	80 532	873	4 820	3 155	2 791	364	680
2006	84 467	83 562	905	5 480	3 709	3 066	643	798

Извори: Подаци о важнијим догађајима везаним за развој друмског саобраћаја до 1946. године у Србији преузети су из публикације *Деведесет година од појаве првог аутомобила у Србији*, Саобраћајни факултет, Београд 1993, и публикације *Ауто-мото савез кроз догађаје и акције*, Милан Радмановић, Београд 2006. Статистички подаци о регистрованим возилима за 1946. годину добијени су општим пописом Изваредне комисије за ауто-саобраћај ФНРЈ, а за период 1947-1950. године подаци су преузети из адресара возила за снабдевање погонским материјалом. Од 1951. до 1991. године подаци о регистрованим друмским и прикључним возилима преузимају се од Државног секретаријата за унутрашње послове ФНРЈ, односно од Савезног секретаријата за унутрашње послове. Од 1991. године подаци се преузимају од Републичког секретаријата за унутрашње послове Србије. Подаци о превозу путника и робе добијени су путем редовних месечних и годишњих извештаја организација које су регистроване за обављање јавног превоза путника и робе, и објављени су у билтенима *Саобраћај и везе,* у издању Савезног завода за статистику.

Sources: Before 1946: the data on main events of the road transport development in Serbia taken over from *Ninety years of motor cars in Serbia*, published by the Faculty of transport engineering, Belgrade, 1993 and *Auto-motor association: Events and actions*, by Milan Radmanović, Belgrade, 2006; 1946: the statistics on registered vehicles provided by the general census, enumeration conducted by the Special commission of auto-motor traffic, FNRY; 1947-1950: the address book of vehicles for power supplies; 1951-1991: the data on registered road vehicles and trailers, obtained from the State secretariat of interior, FNRY, i.e. the Federal secretariat of interior; From 1991: the Secretariat of interior of the Republic of Serbia. The data on transport of passengers and goods were provided from regular monthly and annual reports from the organizations authorized to render the services of public transport of passenger and goods; published in the bulletins, *Transport and communications*, by the Federal Statistical Office.

17.4. Градски саобраћај, 1929-2006.
Urban traffic, 1929-2006

	Линије *Lines*		Возила *Vehicles*								Превезени путници, хиљ. *Transported passengers, thousand*
			укупно *Total*		трамваји *Tramway*		тролејбуси *Trolleybus*		аутобуси *Buses*		
	број *Number*	дужина, km *Length, kilometres*	број *Number*	места *Capacity*	број *Number*	места *Capacity*	број *Number*	места *Capacity*	број *Number*	места *Capacity*	
Између два светска рата											
Between the World War I and the World War II											
1929	...	73	218	4 962	218	4 962	-	-	...	...	41 486
1930	...	88	195	4 641	195	4 641	-	-	...	...	47 514
1931	...	96	193	4 567	193	4 567	-	-	...	...	51 319
1932	...	99	224	8 153	224	8 153	-	-	...	...	49 142
1933	...	100	228	7 999	228	7 999	-	-	...	...	46 666
1934	...	92	234	8 967	234	8 967	-	-	...	...	50 451
1935	...	92	252	8 979	252	8 979	-	-	...	...	46 444
1936	...	76	169	8 590	169	8 590	-	-	...	...	58 446
1937	...	75	183	10 032	183	10 032	-	-	...	...	63 271
1938	...	75	197	10 262	197	10 262	-	-	...	...	67 020
1939	...	75	188	10 440	188	10 440	-	-	...	...	72 510
После Другог светског рата											
After the World War II											
1946	...	11	191	11 474	179	10 958	-	-	12	516	89 378
1947	...	82	265	15 727	208	13 028	15	900	42	1 799	110 376
1948	...	95	291	16 950	211	13 078	28	1 680	52	2 192	164 659
1949	...	167	367	20 685	232	14 428	31	1 860	104	4 397	194 419
1950	...	179	400	22 325	241	14 976	32	1 980	127	5 369	204 030
1951	...	181	405	23 024	241	14 976	42	2 788	122	5 260	196 045
1952	...	233	405	22 901	245	14 998	42	2 788	118	5 115	134 537
1953	...	225	434	23 280	251	15 577	42	2 788	141	4 915	165 507
1954	53	517	474	26 170	250	15 243	42	2 990	182	7 937	179 665
1955	49	496	490	26 715	255	15 223	42	2 990	193	8 502	200 132
1956	56	550	567	30 375	248	15 068	100	7 960	219	7 347	200 595
1957	58	633	571	54 658	241	17 598	116	9 155	214	13 722	220 170
1958	71	721	649	44 021	221	15 499	141	10 985	287	17 537	247 519
1959	75	778	709	50 452	231	17 339	168	13 178	310	19 935	281 092
1960	99	1 124	728	51 477	244	19 140	120	9 275	364	23 062	320 241
1961	121	1 412	769	55 741	235	18 880	114	8 705	420	28 156	335 167
1962	145	1 657	912	71 094	232	19 694	111	8 435	569	42 965	342 323
1963	162	1 936	898	70 876	216	18 010	101	7 815	581	45 051	391 737
1964	177	1 963	966	76 825	218	18 110	92	7 380	656	51 335	400 147
1965	225	2 794	1 073	86 204	212	18 143	139	11 140	722	56 921	437 619
1966	157	1 845	1 009	80 794	204	17 794	140	11 200	665	51 800	414 610
1967	169	1 892	1 013	82 908	195	17 178	127	10 160	691	55 570	420 666
1968	189	2 256	1 098	98 785	193	17 982	127	13 335	778	67 468	425 994
1969	175	2 095	1 217	109 872	192	17 922	110	11 550	915	80 400	440 575
1970	181	2 379	1 356	125 310	190	18 175	89	9 345	1 077	97 790	461 723

Извори: Подаци о важнијим догађајима везаним за развој градског саобраћаја преузети су са веб сајта ГСП. Статистички подаци о развоју превоза путника у градском саобраћају за период до 1939. године преузети су из *Статистичког годишњака* Опште државне статистике, уз извесне исправке начињене на основу годишњака градског саобраћајног предузећа у Београду. Од 1946. године подаци о градском саобраћају који се прикупљају на основу месечних и годишњих извештаја организација које су регистроване за обављање градског саобраћаја објављују се у билтенима *Саобраћај и везе,* у издању Савезног завода за статистику.

Објашњење: Градски саобраћај се од оснивања одвијао у три града у Србији, и то у Београду, Новом Саду и Суботици, а од 1930. године и у Нишу. У 2004. години Србија има 57 градова у којима постоји организован градски саобраћај.

Sources: The data on main events of the urban transport development were taken from the *GSP* (City transport co.). Before 1939: passenger urban transport – *Statistical Yearbook*, General official statistics, revised in accordance with the yearbook of the City transport co. of Belgrade. From 1946: the data on urban transport provided pursuant to the monthly and annual reports of organizations authorized to provide urban transport are published in the bulletins of the Federal Statistical Office, *Transport and communications*.

Note: From the very beginning, urban transport was established in three Serbian towns: Belgrade, Novi Sad and Subotica and from 1930 in Niš. In 2004, 54 towns of Serbia had organized urban transport.

17.4. Градски саобраћај, 1929-2006. (наставак)
Urban traffic, 1929-2006 (continued)

	Линије *Lines*		Возила *Vehicles*								Превезени путници, хиљ. *Transported passengers, thousand*
			укупно *Total*		трамвајски *Tramway*		тролејбуси *Trolleybus*		аутобуси *Buses*		
	број *Number*	дужина, km *Length, kilometres*	број *Number*	места *Capacity*	број *Number*	места *Capacity*	број *Number*	места *Capacity*	број *Number*	места *Capacity*	
1971	208	2 733	1 345	129 637	191	20 522	60	6 300	1 094	102 815	461 507
1972	231	3 053	1 369	133 032	188	19 754	56	5 880	1 119	107 398	472 681
1973	228	2 933	1 391	139 684	224	25 749	35	3 675	1 132	110 260	464 534
1974	240	3 150	1 357	144 927	176	22 590	35	3 675	1 146	118 662	491 592
1975	226	3 095	1 524	161 138	176	22 590	35	3 675	1 313	134 873	500 460
1976	266	3 607	1 609	172 215	177	22 620	35	3 675	1 397	145 920	539 937
1977	556	10 471	2 002	214 734	175	21 909	35	3 675	1 792	189 150	609 092
1978	758	21 877	2 393	247 534	182	23 189	35	3 675	2 176	220 670	634 356
1979	816	28 346	2 508	261 929	179	23 149	36	3 801	2 293	234 979	702 236
1980	1 015	37 297	2 758	283 083	175	22 963	52	5 922	2 531	254 198	878 449
1981	1 067	38 772	2 974	316 943	210	31 359	50	5 901	2 714	279 683	866 336
1982	1 128	41 077	3 124	332 732	210	31 359	60	7 560	2 854	293 813	920 643
1983	1 326	45 731	3 397	365 968	260	40 954	72	9 072	3 065	315 942	996 252
1984	1 446	51 718	3 374	374 985	257	40 594	87	10 962	3 030	323 429	1 003 825
1985	1 529	62 699	3 622	400 044	235	39 423	110	13 860	3 277	346 761	1 115 459
1986	1 504	57 742	3 726	413 604	231	38 863	132	16 632	3 363	358 109	1 138 603
1987	1 602	55 942	3 901	439 132	230	40 700	132	16 632	3 539	381 800	1 171 575
1988	2 332	107 646	5 135	545 557	234	42 520	125	15 750	4 775	487 287	1 314 715
1989	2 848	124 168	5 700	597 575	214	39 960	125	15 750	5 361	541 865	1 398 674
1990	2 466	77 431	5 514	583 599	209	39 980	131	16 506	5 174	527 113	1 292 313
1991	3 430	144 264	5 328	564 415	198	38 412	131	16 490	4 999	509 513	1 152 841
1992	2 705	115 068	4 942	534 011	198	38 412	136	17 199	4 608	478 400	996 554
1993	2 314	100 723	4 741	517 678	197	38 218	135	17 089	4 409	462 371	991 202
1994	1 958	53 166	4 534	497 689	197	38 218	135	17 089	4 202	442 382	1 216 676
1995	1 942	48 958	4 395	494 978	197	38 218	134	18 358	4 064	438 402	1 323 141
1996	1 961	50 090	4 238	475 400	197	38 218	134	18 358	4 238	418 824	1 341 091
1997	2 031	63 403	4 200	474 003	186	37 200	131	17 030	3 883	419 773	1 298 044
1998	1 966	64 878	4 061	466 155	206	39 964	121	14 520	3 734	411 671	1 253 901
1999	1 744	51 664	3 963	456 658	206	39 964	118	14 160	3 639	402 534	846 586
2000	1 744	50 031	3 776	432 336	205	39 770	124	13 640	3 447	378 926	765 000
2001	2 028	50 031	3 532	428 407	222	43 068	112	13 561	3 198	371 778	760 366
2002	1 710	35 804	3 506	428 502	250	48 500	115	12 753	3 141	367 249	768 056
2003	1 852	39 759	3 745	461 233	243	47 142	126	14 460	3 376	399 631	770 138
2004	1 805	39 986	3 672	451 878	243	47 142	128	14 430	3 301	390 306	789 589
2005	1 622	35 627	3 607	428 957	240	46 560	129	14 542	3 238	367 855	777 235
2006	1 718	48 007	3 913	465 697	240	44 460	143	19 900	3 530	401 337	897 920

Извори: Подаци о важнијим догађајима везаним за развој градског саобраћаја преузети су са веб сајта ГСП. Статистички подаци о развоју превоза путника у градском саобраћају за период до 1939. године преузети су из *Статистичког годишњака* Опште државне статистике, уз извесне исправке начињене на основу годишњака градског саобраћајног предузећа у Београду. Од 1946. године подаци о градском саобраћају који се прикупљају на основу месечних и годишњих извештаја организација које су регистроване за обављање градског саобраћаја објављују се у билтенима *Саобраћај и везе,* у издању Савезног завода за статистику.

Објашњење: Градски саобраћај се од оснивања одвијао у три града у Србији, и то у Београду, Новом Саду и Суботици, а од 1930. године и у Нишу. У 2004. години Србија има 57 градова у којима постоји организован градски саобраћај.

Sources: The data on main events of the urban transport development were taken from the *GSP* (City transport co.). Before 1939: the data on passenger urban transport – *Statistical Yearbook*, General official statistics, revised in accordance with the yearbook of the City transport co. of Belgrade. From 1946: the data on urban transport provided pursuant to the monthly and annual reports of organizations authorized to urban public transport are published in the bulletins of the Federal Statistical Office, *Transport and communications*.

Note: From the very beginning, urban transport was established in three Serbian towns: Belgrade, Novi Sad and Subotica and from 1930 in Niš. In 2004, 54 towns of Serbia had the organized urban transport.

Саобраћај унутрашњим пловним путевима

Пловило се Дунавом, Савом и Великом Моравом још у време турске власти. Користила су се мања дрвена пловила, а постојале су и бројне скеле, чиме је била омогућена трговина.

У организацији саобраћаја унутрашњим пловним путевима у Србији после 1815. године, међу битним питањима на која је била усмерена пажња државе и појединаца истичу се два:

- изградња сопствених пловних објеката и
- регулисање речних токова.

Градња бродова у Србији постојала је традиционално, али углавном занатска или у оквиру домаће радиности, према указаној потреби. То су углавном били мањи пловни објекти, који су, према томе шта су преносили, носили називе: соларице, житарице, дрварице, итд. Према доступним подацима, први пароброд изграђен у нашим бродоградилиштима био је дужине 80 стопа и носио је назив "Србија". Лађа је запловила 30. априла 1833. године. Од 1862. године Дунавом саобраћа први српски пароброд, односно речно пловно средство с парним погонским стројем. Имао је снагу од 100 КС и 450 тона носивости. Па ипак, у дунавској флоти, која је половином 19. века располагала с више од 200 пловила, највећи број пловила изграђен је у страним бродоградилиштима.

Прва уредба која се тиче побољшања услова пловидбе рекама у Србији донета је 1836. године. Њоме је регулисано чишћење обала, јер је њеним стриктним спровођењем омогућено вучење бродова уз реку.

Inland waterway traffic

As early as during the Turkish rule, waterway traffic was carried out on the Danube, the Sava and the Velika Morava rivers. Used were smaller wooden floating structures and also numerous rafts, which facilitated commercial trade.

Two issues were specially significant, among others, in the organization of inland waterway transport in Serbia after 1815:

- the construction of own floating structures and
- waterways regulation.

Ship building was a tradition in Serbia, however mostly as crafts or domestic activities and as required. These were mainly smaller floating structures, that were named according to the type of freight they carried: *solarice*, (carrying salt), *žitarice*, (carrying cereals), *drvarice*, (carrying wood), etc. Pursuant to the data available, the first steamship constructed in our shipbuilding industry was 80 feet long and was named *"Serbia"*. The vessel was launched on 30 April 1833. From 1862, the first Serbian steamship was in traffic on the Danube. This was a river vessel with steam engine. It featured the power of 100 HP and the freight capacity of 450 tons. However, the most of the vessels of the Danube fleet, which in the mid-19th century featured more than 200 objects, were mostly the produce of foreign shipbuilding industries.

The first legal act stipulating the improvement of inland waterway traffic of Serbia was passed in 1836. Thereby stipulated was the cleaning or riverbanks and by securing the strict observance of the act, the traction of vessels up the river was made possible.

Промет робе на рекама, 1900-2006.
Inland waterway transport of good, 1900-2006.

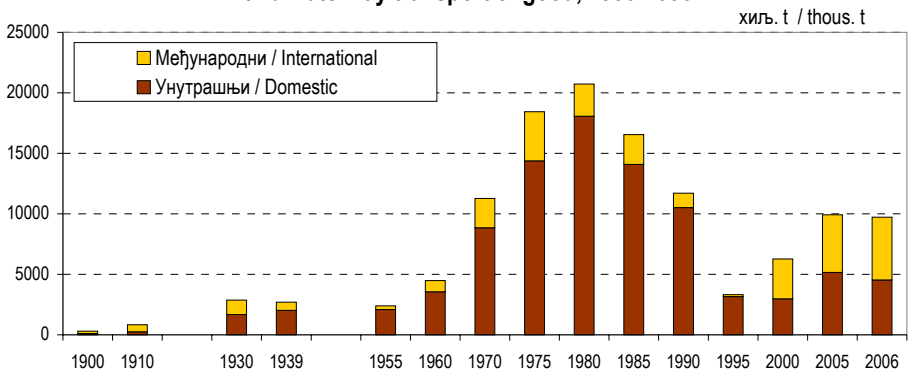

17.5. Превоз путника и робе бродовима, 1894-2006.
Transport of passengers and goods by vessels, 1894-2006

	Отпутовали путници, хиљ. *Passengers departed, thousand*	Промет робе, хиљ. тона *Goods turnover, tons thousand*					
		укупно *Total*	унутрашњи саобраћај, истовар *Domestic transport, unloaded*	међународни саобраћај *International transport*			транзит *Transit*
				свега *All*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	
До Првог светског рата - *Before the World War I*							
1894	295	39	25	14	10	4,2	-
1895	301	179	48	131	89	42	-
1896	278	169	68	101	96	4,5	-
1897	288	189	44	145	67	78	-
1898	263	220	49	171	92	79	-
1899	350	215	66	149	102	47	-
1900	401	307	112	195	136	59	-

17.5. Превоз путника и робе бродовима, 1894-2006. (наставак)
Transport of passengers and goods by vessels, 1894-2006 (continued)

	Отпутовали путници, хиљ. *Passengers departed, thousand*	Промет робе, хиљ. тона *Goods turnover, tons thousand*					
		укупно *Total*	унутрашњи саобраћај, истовар *Domestic transport, unloaded*	међународни саобраћај *International transport*			транзит *Transit*
				свега *All*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	
1901	347	1 693	225	1 468	970	498	-
1902	345	1 843	263	1 580	1 064	516	-
1903	385	1 793	305	1 488	787	701	-
1904	375	1 903	286	1 617	881	736	-
1905	392	2 054	355	1 699	1 040	659	-
1906	385	2 346	341	2 005	1 292	713	-
1907	351	2 185	326	1 859	1 231	628	-
1908	348	1 920	252	1 668	1 072	596	-
1909	326	1 738	268	1 470	954	516	-
1910	368	833	255	578	190	388	-
Између два светска рата - *Between the World War I and the World War II*							
1929	3 171	2 168	1 028	1 140	679	461	1 052
1930	3 771	2 873	1 678	1 195	644	551	1 014
1931	3 470	2 533	1 650	883	583	300	1 838
1932	3 191	656	220	436	180	256	1 295
1933	3 205	1 917	1 227	690	513	177	1 412
1934	3 696	2 454	1 397	1 057	779	278	1 621
1935	2 076	2 224	1 553	671	418	253	1 614
1936	1 204	2 478	1 708	770	537	233	2 153
1937	1 006	3 822	1 874	1 948	981	296	2 057
1938	823	3 002	2 078	924	596	328	1 722
1939	7 947	2 701	2 020	681	384	297	2 424
После Другог светског рата - *After the World War II*							
1946	...	...	1 328	...	...	...	...
1947	...	...	1 961	...	...	...	...
1948	...	...	2 351	...	...	...	...
1949	...	...	2 943	...	...	...	...
1950	...	...	3 141	...	...	...	...
1951	...	...	3 392	...	...	...	...
1952	...	...	2 977	...	...	...	...
1953	...	...	2 672	...	...	...	...
1954	...	...	2 553	...	...	...	...
1955	...	2 389	2 094	295	190	105	2 875
1956	...	2 255	1 732	523	230	293	2 205
1957	...	2 863	2 267	596	237	359	2 607
1958	...	...	...	535	236	299	2 965
1959	...	...	...	633	237	396	3 232
1960	537	4 483	3 560	923	312	611	4 152
1961	523	...	...	907	339	568	3 714
1962	654	...	...	547	511	36	3 853
1963	495	...	...	1 128	584	544	3 964
1964	348	...	...	1 268	615	653	4 829
1965	68	...	...	1 149	624	525	4 716
1966	49	...	...	1 570	952	618	5 651
1967	77	...	...	1 665	966	599	4 996
1968	60	...	...	2 263	1 128	1 135	5 451
1969	54	...	...	1 954	864	1 090	4 233
1970	54	11 266	8 849	2 417	748	1 669	5 461

17.5. Превоз путника и робе бродовима, 1894-2006. (наставак)
Transport of passengers and goods by vessels, 1894-2006 (continued)

	Отпутовали путници, хиљ. *Passengers departed, thousand*	Промет робе, хиљ. тона *Goods turnover, tons thousand*					
		укупно *Total*	унутрашњи саобраћај, истовар *Domestic transport, unloaded*	међународни саобраћај *International transport*			транзит *Transit*
				свега *All*	извоз *Exports*	увоз *Imports*	
1971	33	13 780	10 827	2 953	693	2 260	4 683
1972	57	14 458	11 566	2 892	886	2 206	5 250
1973	54	16 092	12 593	3 499	1 077	2 422	6 124
1974	62	16 703	12 873	3 830	916	2 914	7 397
1975	76	18 435	14 382	4 053	1 083	2 970	6 801
1976	39	17 704	13 814	3 890	1 028	2 852	6 312
1977	58	19 734	15 734	4 000	865	3 135	7 038
1978	77	21 563	17 869	3 694	661	3 033	7 447
1979	108	21 956	17 985	3 971	513	3 458	7 186
1980	94	20 733	18 065	2 668	343	2 325	6 796
1981	81	17 479	15 774	1 735	414	1 321	7 661
1982	131	16 685	14 879	1 806	415	1 391	7 610
1983	181	16 925	14 857	2 068	576	1 492	8 084
1984	125	16 960	14 478	2 482	913	1 569	8 747
1985	97	16 549	14 089	2 460	990	1 470	8 138
1986	-	16 729	13 564	3 165	1 450	1 715	9 025
1987	-	15 576	12 576	3 000	1 215	1 785	8 496
1988	-	15 029	12 885	2 144	1 027	2 117	10 430
1989	-	15 146	12 310	2 836	1 385	2 451	9 550
1990	-	11 705	10 513	1 192	694	498	-
1991	-	13 732	9 433	4 299	1 687	2 612	6 874
1992	-	11 954	7 780	4 174	1 485	2 689	6 577
1993	-	2 424	2 205	219	115	104	3 074
1994	-	2 921	2 769	152	19	133	2 669
1995	-	3 324	3 164	160	41	119	3 217
1996	-	7 754	3 811	3 943	1 028	2 915	4 137
1997	-	8 782	4 906	3 876	586	3 290	4 488
1998	-	8 583	3 975	4 608	814	3 794	5 612
1999	-	4 530	2 508	2 022	495	1 527	1 070
2000	-	6 266	2 970	3 296	685	2 611	244
2001	-	5 577	2 768	2 809	338	2 471	2 319
2002	-	6 103	2 880	3 223	1 085	2 138	2 702
2003	-	4 942	1 952	2 990	409	2 581	2 603
2004	-	6 305	2 412	3 893	464	3 429	3 288
2005	-	9 916	5 158	4 758	1 179	3 579	4 399
2006	-	9 719	4 541	5 178	1 472	3 406	4 512

Извори: Подаци о важнијим догађајима везаним за развој саобраћаја унутрашњим пловним путевима до 1889. године преузети су из публикације *Пловидба на Дунаву и његовим притокама,* у издању Српске академије наука и уметности, Београд 1983. За период до Првог светског рата подаци су преузети из статистичких годишњака Краљевине Србије. Подаци за период 1923-1939. године преузети су из *Статистике пловидбе на рекама и каналима,* а за период 1946-1950. добијени су од Министарства саобраћаја ФНРЈ, и од Савета за саобраћај и везе ФНРЈ, за период 1950-1951. Од 1952. године подаци о превозу путника и робе добијани су редовном извештајном службом од предузећа речног саобраћаја. Подаци о промету робе на рекама – по заставама превозилаца, добијени су од граничних капетанија пристаништа. Подаци за период 1946-2004. године преузети су из билтена *Саобраћај и везе,* у издању Савезног завода за статистику.

Објашњење: Превоз путника у првим годинама обављају два превозника, и то Прво српско бродарско друштво и Прво краљевско дунавско паробродско друштво. У периоду 1894-1897. године постојало је и Маџарско бродарско друштво. Од 1986. године нема више организованог превоза путника на нашим рекама.

Sources: Before 1989: the data on the main events of inland waterway transport development were taken from *Waterway traffic on the Danube and tributaries*, published by the Serbian academy of science and art, Belgrade, 1983. Before the World War I: Statistical yearbooks of the Kingdom of Serbia. 1923-1929: *Statistics of waterway traffic on rivers and canals;* 1946-1950: the Ministry of transport of FNRY; 1950-1951: the Council of transport and communications of FNRY; From 1952: the regular reports by the river waterway transport enterprises. The data on the turnover of goods in inland waterway transport by countries of forwarders were provided by the border ports authorities. 1946-2004: bulletins *Transport and communications*, edited by the Federal Statistical office.

Note: In the beginning, two forwarders were active in passenger transport: the First Serbian ship-transport society and the First royal steamship society of the Danube. 1894-1897: the Hungarian shi[p-transport society. From 1986: no organized inland waterway transport of passengers in Serbia.

Ваздушни саобраћај

Србија је 25. марта 1923. године постала земља у којој се обављао међународни ваздушни саобраћај. Авион компаније "Franco-Romaine" слетео је на летелиште Панчево приликом лета за Париз и Инстанбул. Иста компанија је 9. септембра 1923. године извела први ноћни лет у историји цивилне ваздушне пловидбе, на релацији Панчево–Букурешт.

Први авион "Аеропута" приспео је у Београд почетком фебруара 1928. године. Био је то авион "Потез-29", са снагом машине од 450 КС. Летео је брзином од 175 km/h и имао је долет 500 километара. Капацитет му је био пет путника и могао је да понесе 250 kg терета.

Прва домаћа авионска линија била је представљена 15. јануара 1928. Први путници били су новинари и фоторепотери из београдских редакција. После два сата лета, пратећи ток реке Саве, авион је слетео на аеродром Загреб. "Аеропут" је имао летове између Београда и Загреба сваког дана осим недеље. У 1929. години линија Београд–Загреб продужена је до Граца и Беча, а 1930. године линија од Београда до Скопља продужена је до Солуна. Исте године отворене су линије Београд–Сарајево–Подгорица и Загреб–Сушак.

Air traffic

On 25 March 1925 Serbia became a country with introduced international air traffic. A *"Franco-Romaine"* plane landed at the Pančevo port, on its way to Paris and Istanbul. On 9 September 1923 the same company made the first night flight in the history of civil aviation, the destination Pančevo-Bukurešt.

The first *"Aeroput"* plane arrived to Belgrade in early February 1928. This was a plane *Potez-29*, featuring an engine of 450 HP. It flew at 175 km/h speed and the flight destination of 500 km. The carrier capacity was five passengers and 250 kg cargo.

The first national airline company was launced on 15 January 1928. The first passengers were journalists and photo reporters of Belgrade news agencies. After a two-hour flight following the Sava river, the plane landed at the airport of Zagreb. *"Aeroput"* made flights the destination Belgrade-Zagreb every day except Sunday. In 1929 the Belgrade-Zagreb destination was extended to Graz and Vienna and in 1930 the line from Belgrade to Skopje was extended to Thessalonica. The same year opened were the lines Belgrade-Sarajevo-Podgorica and Zagreb-Sušak.

17.6. Превоз путника и робе у ваздушном саобраћају, 1928-2006.
Transport of passengers and goods by air, 1928-2006

	Број авиона *Number of planes*	Број линија *Number of lines*	Дужина линија, km *Line length, km*	Пређени километри, хиљ. *Traveled kilometers, thousand*	Превоз путника *Passenger transport*		Превоз робе *Goods transport*	
					превезени путници, хиљ. *Transported passengers, thousand*	путнички километри, мил. *Passenger kilometers, million*	превезена роба, t *Transported goods, tons*	тонски километри, хиљ. *Ton kilometers, thousand*
Између два светска рата - *Between the World War I and the World War II*								
1928	4	1	359	146	1,3	…	9,5	…
1929	6	3	1 378	192	1,8	…	13	…
1930	6	6	2 479	283	2,1	0,6	32	8,7
1931	8	5	2 480	250	1,8	0,6	28	11
1932	9	3	1 600	241	1,1	0,3	17	6,9
1933	9	7	2 294	229	1,5	0,4	7,3	2,6
1934	10	8	2 365	245	3,5	0,7	6,9	2,3
1935	11	6	2 040	283	4,3	0,8	16	5,2
1936	10	5	1 901	321	4,3	0,9	6,8	2,7
1937	11	8	2 917	430	5,6	1,3	11	38
1938	12	12	5 606	533	7,7	2,0	18	45
1939	14	13	4 857	623	13	3,6	133	19
После Другог светског рата - *After the World War II*								
1946	10	9	3 365	261	10	...	101	...
1947	14	12	5 797	850	33	...	202	...
1948	21	10	4 432	688	28	...	293	...
1949	11	8	4 155	790	27	...	194	...
1950	13	14	6 820	1 917	87	...	669	...
1951	11	20	9 466	2 171	87	...	801	...
1952	11	19	9 991	2 028	61	...	605	...
1953	13	21	11 386	2 055	69	...	823	...
1954	14	27	14 670	2 729	80	...	1 153	...
1955	15	32	30 795	3 261	104	50	1 019	689
1956	14	30	31 375	3 101	94	48	1 092	779
1957	22	39	28 650	3 268	112	53	1 103	689
1958	22	38	25 685	3 747	130	60	1 156	799
1959	23	35	23 055	4 360	167	82	1 541	1 021
1960	23	44	31 275	5 345	228	114	2 188	1 310

17.6. Превоз путника и робе у ваздушном саобраћају, 1928-2006. (наставак)
Transport of passengers and goods by air, 1928-2006 (continued)

	Број авиона *Number of planes*	Број линија *Number of lines*	Дужина линија, km *Line length, km*	Пређени километри, хиљ. *Traveled kilometers, thousand*	Превоз путника *Passenger transport*		Превоз робе *Goods transport*	
					превезени путници, хиљ. *Transported passengers, thousand*	путнички километри, мил. *Passenger kilometers, million*	превезена роба, t *Transported goods, tons*	тонски километри, хиљ. *Ton kilometers, thousand*
1961	25	46	31 315	6 769	272	136	1 827	1 768
1962	25	47	34 330	6 881	298	147	3 132	1 797
1963	20	57	53 040	7 816	395	209	3 750	2 262
1964	20	67	59 870	8 982	480	263	4 795	2 884
1965	21	73	65 240	10 547	545	327	4 525	2 947
1966	20	74	68 115	10 963	470	337	5 016	3 543
1967	20	83	79 665	12 001	557	402	5 759	4 186
1968	20	95	94 320	14 438	685	521	6 021	4 955
1969	21	126	113 900	17 337	888	750	6 141	6 474
1970	22	146	142 470	20 883	1 211	1 076	7 542	7 816
1971	29	137	117 165	30 491	1 722	1 593	9 984	10 908
1972	31	139	116 680	33 960	2 025	2 032	9 473	9 482
1973	30	147	120 830	39 360	2 553	2 689	11 729	10 545
1974	33	144	124 080	...	...	2 958	...	12 223
1975	33	138	143 056	...	...	3 153	...	29 756
1976	32	148	176 725	...	...	3 066	...	55 506
1977	27	141	168 140	43 225	3 337	3 220	31 211	70 503
1978	29	127	191 300	48 088	3 978	3 873	28 971	53 001
1979	30	150	298 200	51 501	4 307	4 334	33 435	74 181
1980	33	177	285 265	49 311	3 759	4 205	30 779	58 822
1981	33	167	246 435	45 202	3 996	4 220	34 107	72 422
1982	35	165	274 080	42 685	3 725	4 061	37 708	82 485
1983	37	221	275 675	38 971	3 626	3 944	36 163	84 077
1984	37	205	324 130	44 259	3 763	4 459	38 822	92 910
1985	38	185	310 995	46 862	4 073	5 088	37 193	89 522
1986	38	236	372 065	50 260	4 396	5 565	39 491	107 114
1987	38	278	429 445	55 084	5 138	6 599	40 660	110 129
1988	38	304	467 145	59 371	5 105	7 217	46 089	137 631
1989	37	300	443 915	60 076	4 381	6 693	47 840	153 337
1990	40	357	486 420	59 232	4 497	7 102	37 141	134 744
1991	37	295	495 240	34 257	2 093	3 443	16 122	61 885
1992	37	87	172 515	11 134	876	1 079	4 873	18 653
1993	37	11	3 195	1 169	348	104	390	116
1994	37	30	22 345	1 668	325	150	355	134
1995	37	53	46 550	8 674	888	770	1095	872
1996	37	87	87 950	11 962	973	963	4 238	4 921
1997	35	87	96 080	13 498	1 103	1 046	4 884	5 784
1998	34	104	117 765	13 741	978	904	4 466	6 003
1999	…	…	…	…	355	303	1 091	1 574
2000	…	…	…	…	1 009	865	3 057	7 199
2001	…	…	…	…	1 079	911	3 838	4 308
2002	27	86	105 510	15 388	1 107	1 095	4 261	4 890
2003	25	86	76 310	17 665	1 189	1 277	4 393	5 297
2004	25	77	85 510	19 062	1 285	1 387	6 057	7 524
2005	17	75	90 735	17 178	1 122	1 218	4 944	5 939
2006	15	58	63 965	18 190	1 216	1 252	4 678	5 464

Извори: Подаци о важнијим догађајима везаним за развој ваздушног саобраћаја до 1928. године у Србији преузети су из публикације *A Seventy Years Long Flight,* Yugoslav Airlines, Belgrade 1997.
Подаци за период 1928-1940. године односе се на Друштво за ваздушни саобраћај "*Аеропут АД*" и преузети су из *Статистичког годишњака* Опште државне статистике. За 1946. годину подаци су преузети од Главне управе ваздушног саобраћаја, а за период 1947-1953. године – од Југословенског аеротранспорта. Подаци за период од 1953. добијени су путем редовних месечних и годишњих извештаја ваздушног саобраћаја и преузети су из билтена *Саобраћај и везе,* у издању Савезног завода за статистику.

Објашњење: Превоз путника до Другог светског рата обављало је Друштво за ваздушни саобраћај АЕРОПУТ, а превоз путника и робе одвијао се на следећим линијама: Београд–Загреб, Београд–Загреб–Грац–Беч, Београд–Сарајево–Подгорица, Београд–Скопље–Подгорица, Београд–Скопље, Београд–Скопље–Солун, Загреб–Сушак и Београд–Сарајево–Сплит–Сушак.

Source: Before 1928: the data on main events of the Serbian air traffic development taken from the publication *A Seventy Years Long Flight,* Yugoslav Airlines, Belgrade, 1997;
1928-1940: relative to the Air traffic society *"Airline"* Joint stock co., data of the *Statistical yearbook* of the General official statistics; 1946: the High administration of air traffic; 1947-1953: the Yugoslav airlines; from 1953: regular monthly and annual surveys of air traffic and the bulletins *Transport and communications*, edited by the Federal Statistical Office.

Note: Before the World War II passenger transport was carried out by the Air traffic society *"Airline"*. The transport of passengers and goods was conducted on the destinations: Belgrade-Zagreb, Belgrade-Zagreb-Graz-Vienna, Belgrade-Sarajevo-Podgorica, Belgrade-Skopje-Podgorica, Belgrade-Skopje, Belgrade-Skopje-Thessalonica, Zagreb-Sušak and Belgrade-Sarajevo-Split-Sušak.

17.7. Цевоводни транспорт, 1974-2006.
Pipeline transport, 1974-2006

	Цевоводни транспорт *Pipeline transport*					
	транспорт нафте *Oil transport*			транспорт гаса *Gas transport*		
	дужина нафтовода, km *Oil pipeline, kilometers*	транспорт нафте, хиљ. тона *Oil transport, tons, thousand*	тонски километри, мил. *Ton kilometers, million*	дужина гасовода, km *Gas pipeline, kilometers*	транспорт гаса, хиљ. тона *Gas transport, tons, thousand*	тонски километри, мил. *Ton kilometers, million*
1974	45	486	22	356	1 513	74
1975	45	494	22	382	1 433	67
1976	45	510	23	382	1 416	67
1977	45	529	24	442	1 569	83
1978	131	769	42	678	1 852	70
1979	131	885	51	678	2 640	110
1980	221	899	52	784	3 283	156
1981	221	954	55	814	1 234	194
1982	131	1 170	60	910	1 472	276
1983	131	1 151	58	889	1 616	269
1984	131	959	56	889	1 857	338
1985	131	940	56	889	2 277	412
1986	171	918	54	889	2 262	435
1987	171	1 516	81	889	2 418	423
1988	171	1 592	85	892	2 495	450
1989	171	1 555	84	1 224	3 213	809
1990	171	1 500	81	1 224	3 092	773
1991	372	1 531	84	1 361	2 770	811
1992	372	935	78	1 361	1 727	1 035
1993	372	883	75	1 361	768	263
1994	372	802	68	1 361	595	240
1995	372	762	65	1 361	917	313
1996	372	731	62	1 277	1 779	531
1997	372	663	57	1 318	1 963	592
1998	372	1 892	251	1 169	1 800	533
1999	372	917	91	1 169	1 826	319
2000	372	1 231	102	1 169	1 909	359
2001	372	2 677	338	1 169	2 100	417
2002	372	3 289	428	1 169	2 168	445
2003	372	3 328	436	1 169	2 387	489
2004	374	3 536	472	1 167	2 731	567
2005	374	3 438	458	1 289	2 742	583
2006	374	3 514	470	1 300	2 592	642

Извори: Од 1974. подаци о цевоводном транспорту прикупљају се на основу месечних и годишњих извештаја организација које су регистроване за обављање цевоводног транспорта и преузети су из билтена *Саобраћај и везе,* у издању Савезног завода за статистику.

Објашњења: У 1974. години у експлоатацији је само нафтовод Кикинда–Елемир. Кад је о мрежи гасовода реч, она се простире правцем Мокрин–Кикинда–Елемир–Панчево, с рачвањем за Нови Сад, Беочин и Смедерево. У периоду од 1992. до 1997. године и у 1999. години, због ратних дејстава, није вршен пренос сирове нафте од луке Омишаљ до рафинерија у Новом Саду и Панчеву.

Source: From 1974 the data on pipeline transport were provided according to regular monthly and annual reports from the organizations authorized to render the services of pipeline transport; published in the bulletins, *Transport and communications*, by the Federal Statistical Office.

Note: In 1974, only the oil pipeline Kikinda-Elemir was in the process of exploitation. As for gas pipeline networks, actual was the line: Mokrin-Kikinda-Elemir-Pančevo, with the branches to Novi Sad, Beočin and Smederevo. From 1992-1997 and in 1999 due to war actions: no crude oil transport was effected from the port of Omišalj to the refineries of Novi Sad and Pančevo.

ПТТ саобраћај

Прва и потпуна организација поштанског саобраћаја у Србији успостављена је 1843. године са "Устројењем поштанског заведенија". Прве поште формиране су 1840. године у Београду и Крагујевцу, када су устројени прописи о обавезној евиденцији поштанских пошиљки.

PTT traffic

The first and complete organization of postal traffic of Serbia was established in 1843 by “introducing postal registration”. The first post-offices were opened in 1840 in Belgrade and Kragujevac, when the regulations on obligatory and official registration of postal mailings were adopted.

Године 1866. уведене су у Србији поштанске марке и од тада више није било потребе за појединачним евидентирањем обичних писмоносних пошиљки. Министар народне привреде прописао је 1. априла 1893. године "Правила о прибирању и поднашању статистичких података и саставу главне статистике по струци поштанској, телеграфској и телефонској". Ова правила прописују употребу 18 образаца за прикупљање и подношење података.

Подаци о обиму услуга у 1858. години представљају прве потпуне и проверене статистичке податке о пошти. Те године евидентирано је 98773 званичних и 146420 приватних писама, 5022 званичних и 3425 приватних аманета. Поштанским кочијама било је превезено 804 путника.

Већ 1875. године било је 575821 званичних и 710064 приватних писама, и 37712 званичних и 41033 приватних аманета. У тој години превезено је 2942 путника поштанским кочијама.

У 1855. години, првој години примене телеграфских веза у Србији, обим телеграфских услуга био је мали. Отпремљено је 825 телеграма у унутрашњем саобраћају и 275 у међународном саобраћају. Већ 1878. године укупно је отпремљено 271567 телеграма. У истој години било је 111 телеграфских апарата.

Обим међународних полазних и долазних телеграма зависио је претежно од спољне трговине и национално-културних веза са српским живљем ван граница тадашње Србије. Код транзитних телеграма запажа се осетан пад након 1870. године. То је последица, с једне стране, званичне аустроугарске политике да се међународни саобраћај одвија другим путевима а не преко Србије, и, с друге стране, недовољних инвестиционих улагања саме Србије у добре транзитне међународне телеграфске везе преко њене територије.

In 1866 in Serbia were introduced post stamps and then from it was not required to maintain individual records of regular letter mails. The Minister of national economy as of 1 April 1893 passed "the Regulations on compiling and reporting statistical data of postal, telegraph and telephone services". These provisions envisaged the usage of 18 different forms for the compilation and reporting of data.

The data on the services volume in 1858 presented the first complete and official statistics on postal services. That year, registered were 98773 official and 146420 private letter mailings, and 5022 official and 3425 private registered mailings. 804 passengers were transported by post carriages.

Soon in 1875, registered were 575281 official and 710064 private letter mails, and 37712 official and 41033 private registered mails. In the same year, 2942 passengers were transported by post carriages.

In 1855, the first year of telegraph connections in Serbia, the volume of telegraph services was small. Dispatched were 825 telegrams in domestic traffic and 275 telegrams in international traffic. Already in 1978, the total of 271567 telegrams was dispatched. The same year, 111 telegraph units were available in Serbia.

The volume of international traffic of dispatched and received telegrams mostly depended upon the external trade and the national and cultural relationship with the Serbian population outside the borders of Serbia of this period. Relative to transit telegrams, notable was a considerable declining trend after 1870. On one side this was due to the official Austria-Hungarian policy to conduct international traffic by the ways other than over Serbia, and on the other side, due to insufficient investments of the Serbian state in promoting international transit telegraph connections over its territory.

17.8. Поштански саобраћај, 1893-2006. Postal traffic, 1893-2006

	Поштанске пошиљке, хиљ. *Postal mails, thousand*				Аманетне пошиљке, хиљ. *Registered mails, thousand*				Исплаћене упутнице у унутрашњем саобраћају, хиљ. *Paid orders, domestic traffic, thousand*
	отпремљене у унутрашњем саобраћају *Domestic traffic, dispatched*	међународни саобраћај International traffic			отпремљене у унутрашњем саобраћају *Domestic traffic, dispatched*	међународни саобраћај International traffic			
		отпремљене *Dispatched*	приспеле *Received*	транзитне *Transit*		отпремљене *Dispatched*	приспеле *Received*	транзитне *Transit*	
До Првог светског рата / *Before the World War I*									
1893	-	1 211	3 691	1 458	-	427	147	108	80
1893	-	1 211	3 691	1 458	-	427	147	108	80
1894	9 400	1 352	2 046	1 422	199	43	96	58	89
1895	9 852	1 191	2 233	1 498	212	44	99	65	86
1896	10 398	1 281	2 355	1 506	180	44	98	64	118
1897	11 222	1 314	2 366	1 513	184	47	104	67	127
1898	11 889	1 321	2 380	1 654	188	49	105	69	154
1899	12 844	1 344	2 272	1 666	214	50	108	71	196
1900	14 220	1 373	3 031	1 895	221	52	115	77	783
1901	14 724	1 509	2 552	1 785	240	54	114	75	259
1902	15 059	1 494	2 680	1 695	254	57	118	77	274
1903	22 001	1 814	1 893	8,8	226	26	106	27	295
1904	24 667	1 438	4 669	42	216	43	161	64	282
1905	29 841	3 304	6 022	19	219	44	280	127	333

17.8. Поштански саобраћај, 1893-2006. (наставак)
Postal traffic, 1893-2006 (continued)

	Поштанске пошиљке, хиљ. *Postal mails, thousand*				Аманетне пошиљке, хиљ. *Registered mails, thousand*				Исплаћене упутнице у унутрашњем саобраћају, хиљ. *Paid orders, domestic traffic, thousand*
	отпремљене у унутрашњем саобраћају *Domestic traffic, dispatched*	међународни саобраћај International traffic			отпремљене у унутрашњем саобраћају *Domestic traffic, dispatched*	међународни саобраћај International traffic			
		отпремљене *Dispatched*	приспеле *Received*	транзитне *Transit*		отпремљене *Dispatched*	приспеле *Received*	транзитне *Transit*	
1906	33 204	3 882	6 199	18	217	27	109	174	371
1907	43 766	4 120	6 788	25	222	30	23	309	421
1908	43 860	3 731	4 798	34	210	20	15	388	449
1909	50 010	7 575	4 959	37	203	30	12	310	482
1910	54 223	4 337	5 377	53	197	31	13	321	502
Између два светска рата / *Between the World War I and the World War II*									
1924	49 447	...	...	...	5 913	...	...	...	...
1925	54 586	...	...	...	5 959	...	...	...	...
1926	81 628	...	...	...	7 232	...	...	...	...
1927	98 357	...	...	...	9 661	...	...	...	...
1928	106 000	...	...	...	7 587	...	...	...	...
1929	112 885	...	...	...	7 096	...	...	...	...
1930	118 640	...	...	...	4 518	...	...	...	...
1931	108 673	12 447	16 751	...	2 521	600	554	...	1 737
1932	131 730	10 994	22 181	...	2 295	375	343	...	1 618
1933	135 574	8 927	14 867	...	1 920	274	352	...	1 707
1934	77 800	8 102	17 279	...	1 870	276	502	...	1 745
1935	77 314	7 532	12 644	...	2 077	285	438	...	1 720
1936	85 527	10 451	13 273	...	3 606	302	421	...	1 753
1937	100 560	11 670	13 688	...	3 685	322	532	...	1 835
1938	97 987	10 580	16 914	...	4 098	337	535	...	1 892
1939	106 032	10 084	12 068	...	4 769	293	486	...	1 920
После Другог светског рата / *After the World War II*									
1956	25 3451	5 274	5 163	...	6 504	262	390	...	4 531
1957	29 2757	7 599	6 674	...	7 024	427	552	...	4 907
1958	33 3336	10 528	10 069	...	8 591	334	496	...	5 104
1959	35 4699	11 304	13 297	-	9 009	473	429	-	5 472
1960	41 7205	6 588	6 702	-	9 567	506	569	-	6 198
1961	42 5925	8 679	11 042	-	9 839	683	518	-	6 943
1962	42 9871	7 368	11 251	-	10 488	589	475	-	7 307
1963	42 8099	10 441	15 088	-	10 935	939	626	-	4 544
1964	47 3597	14 105	20 600	-	13 143	806	547	-	6 981
1965	44 9385	15 947	20 842	-	15 309	1 044	802	-	7 339
1966	48 5099	16 596	27 246	-	15 194	1 051	989	-	7 463
1967	...	...	...	-	...	...	...	-	...
1968	51 9651	18 106	27 292	-	19 618	1 107	1 101	-	7 586
1969	48 8945	19 419	31 499	-	21 824	1 071	1 236	-	8 229
1970	49 6035	21 417	34 762	-	23 507	1 248	1 412	-	8 763
1971	48 3072	25 970	32 276	-	25 795	1 268	1 341	-	9 166
1972	50 4264	24 891	33 609	-	27 589	1 347	1 307	-	9 333
1973	47 4449	26 596	33 005	-	28 997	1 363	1 306	-	9 772
1974	44 4800	23 476	33 023	-	32 119	1 205	1 283	-	10 447
1975	43 2210	23 147	31 704	-	34 624	1 087	965	-	10 485
1976	45 4245	22 095	29 936	-	40 178	1 048	1 083	-	10 745
1977	44 9482	18 950	28 289	-	42 414	1 718	1 415	-	11 843
1978	46 0166	19 034	30 927	-	46 447	1 901	1 862	-	12 168
1979	46 8759	18 799	30 763	-	49 927	2 112	1 806	-	12 916
1980	48 0516	19 508	28 442	-	52 393	2 405	1 721	-	13 849
1981	48 1508	20 530	29 985	-	56 788	2 398	1 913	-	16 638
1982	49 0154	19 542	30 541	-	55 552	2 488	2 652	-	17 192
1983	49 1729	20 095	28 357	-	56 039	2 383	2 182	-	18 080
1984	50 0413	19 208	27 852	-	60 095	2 429	1 593	-	18 851
1985	50 9314	18 110	29 066	-	63 676	2 042	1 282	-	20 798

17.8. Поштански саобраћај, 1893-2006. (наставак)
Postal traffic, 1893-2006 (continued)

	Поштанске пошиљке, хиљ. *Postal mails, thousand*				Аманетне пошиљке, хиљ. *Registered mails, thousand*				Исплаћене упутнице у унутрашњем саобраћају, хиљ. *Paid orders, domestic traffic, thousand*
	отпремљене у унутрашњем саобраћају *Domestic traffic, dispatched*	међународни саобраћај International traffic			отпремљене у унутрашњем саобраћају *Domestic traffic, dispatched*	међународни саобраћај International traffic			
		отпремљене *Dispatched*	приспеле *Received*	транзитне *Transit*		отпремљене *Dispatched*	приспеле *Received*	транзитне *Transit*	
1986	492 087	17 398	25 943	-	62 257	1 916	1 273	-	22 728
1987	500 200	16 405	24 230	-	58 808	1 887	1 081	-	24 106
1988	485 014	15 868	23 355	-	60 849	1 932	1 465	-	25 694
1989	477 829	17 891	23 827	-	60 940	1 778	1 079	-	31 345
1990	405 945	15 740	23 732	-	58 114	1 567	989	-	35 770
1991	362 428	14 872	20 423	-	53 163	1 336	833	-	49 712
1992	276 703	11 313	17 215	-	46 115	826	788	-	64 085
1993	214 933	10 865	10 379	-	38 306	894	3 040	-	93 350
1994	182 126	9 992	7 550	-	30 908	740	1 628	-	56 628
1995	195 649	9 401	7 993	-	35 482	739	1 902	-	50 337
1996	229 177	10 615	9 255	-	39 477	815	1 933	-	52 968
1997	214 742	11 218	8 400	-	40 985	799	767	-	53 533
1998	210 230	13 164	9 876	-	43 899	778	741	-	56 467
1999	144 587	7 608	6 255	-	37 774	554	632	-	47 507
2000	150 854	7 542	6 288	-	38 627	710	944	-	54 122
2001	162 507	8 478	6 655	-	42 156	696	811	-	61 410
2002	171 604	8 438	7 890	-	42 996	1 024	876	-	62 759
2003	171 507	7 859	6 723	-	41 728	779	754	-	52 222
2004	205 117	3 766	3 377	-	-	-	-	-	45 142
2005	217 951	3 381	3 342	-	-	-	-	-	45 820
2006	255 469	3 368	3 491	-	-	-	-	-	44 689

Извори: Подаци о важнијим догађајима везаним за развој ПТТ саобраћаја до 1893. године у Србији преузети су из публикација ПТТ архива, односно из чланка *Поштанско-телеграфска статистика у Србији у XIX вијеку,* ПТТ музеј, Београд 1961.
За период до Првог светског рата подаци су преузети из *Статистичког годишњака Краљевине Србије*. За период између два рата подаци су преузети из пословног извештаја и статистика пошта, телеграфа и телефона. За период 1946-1950. подаци су преузети од Министарства пошта, а за период 1951-1953. од Главне дирекције пошта. Од 1954. до 1991. године подаци се добијају на основу месечних и годишњих извештаја од Генералне дирекције пошта, односно Заједнице југословенских ПТТ организација. Од 1992. године подаци се добијају од Предузећа ПТТ Србије, односно Јавног предузећа ПТТ саобраћаја Србије.

Source: Before 1893: the data on main events of the PTT traffic development in Serbia were taken from the publications of the PTT Archives, i.e. from the article *Serbian postal and telegraph statistics in the 19th century,* PTT Museum, Belgrade, 1961; Before the World War I: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia*; Between the world wars: the business statement and postal, telegraph and telephone statistics; 1946-1950: the Ministry of Post Offices; 1951-1953: the Directorate of Post Offices; 1954-1991: the monthly and annual reports from General Directorate of Post Offices, i.e. the Association of Yugoslav PTT organizations. From 1992: the *PTT Srbija* enterprise, i.e. the Serbian PTT public enterprise.

Писмоносне пошиљке, 1900-2006.
Letter mails, 1900-2006

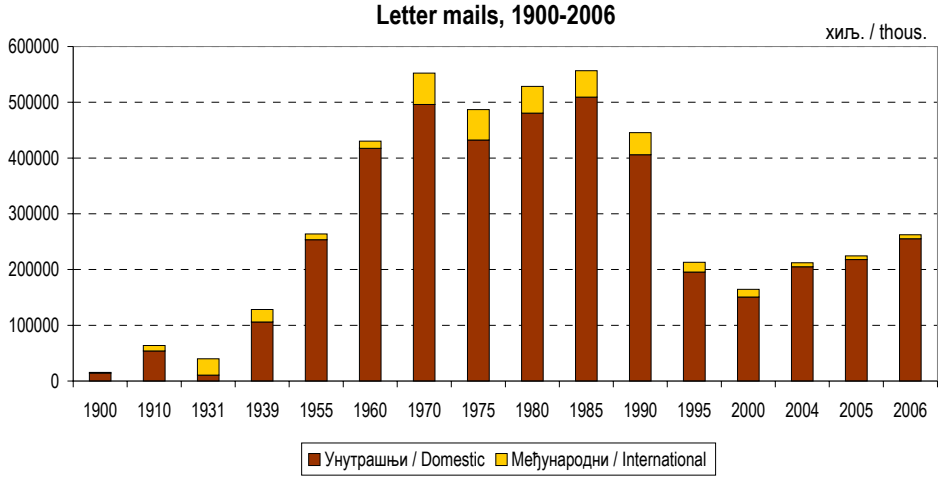

17.9. Телеграфски и телефонски саобраћај, 1893-2006.
Telegraph and telephone traffic, 1893-2006

	Телеграфске пошиљке, хиљ. *Telegraph mails, thousand*				Телефонски саобраћај *Telephone traffic*			Путници превезени поштанским кочијама, хиљ. *Passengers transported by post coaches*
	отпремљене у унутрашњем саобраћају *Dispatched, domestic traffic*	међународни саобраћај *International traffic*			дужина линија, km *Line, km*	број апарата, ком. *Number of units, pieces*	број разговора, хиљ. *Number of calls, thousand*	
		отпремљене *Dispatched*	приспеле *Received*	транзитне *Transit*				
До Првог светског рата / *Before the World War I*								
1893	779	54	56	35	-	-	-	-
1894	765	52	65	134	-	-	-	-
1895	766	53	62	124	-	-	-	-
1896	792	53	63	140	-	-	-	-
1897	839	58	70	157	-	-	-	-
1898	890	57	68	153	-	-	-	5,2
1899	901	77	76	176	-	-	-	1,7
1900	991	79	99	203	-	-	-	2,0
1901	955	65	126	151	-	-	-	2,6
1902	1 035	69	62	158	1 077	761	546	3,0
1903	1 025	73	78	192	1 277	968	773	18
1904	1 056	82	95	222	1 277	1 203	1 152	17
1905	1 142	87	104	240	1 384	1 459	2 309	27
1906	1 227	93	97	244	1 443	1 594	2 963	35
1907	1 358	95	107	306	1 748	1 730	3 669	32
1908	1 418	99	107	282	2 126	1 882	3 887	32
1909	1 443	89	111	342	2 261	1 896	4 231	33
1910	1 616	109	113	385	2 560	2 491	4 602	38
Између два светска рата / *Between the World War I and the World War II*								
1924	2 037	...	...	...	....	...	2 918	-
1925	2 453	...	...	...	....	...	5 297	-
1926	1 647	...	...	...	....	...	7 459	-
1927	1 654	...	...	...	....	...	29 041	-
1928	1 467	...	...	...	....	...	39 064	-
1929	1 556	...	...	...	....	...	27 977	-
1930	1 332	...	...	...	....	...	57 899	-
1931	1 176	119	126	-	5 204	14 780	59 730	-
1932	1 011	98	95	-	4 879	17 840	63 257	-
1933	934	88	86	-	4 402	18 545	68 732	-
1934	933	76	74	-	4 496	20 186	82 181	-
1935	972	63	64	-	4 454	19 601	103 238	-
1936	957	54	48	-	4 654	21 520	110 238	-
1937	1 048	62	72	-	5 661	22 127	116 071	-
1938	928	69	76	-	5 062	25 764	119 759	-
1939	1 014	79	81	-	5 015	26 446	124 892	-
После Другог светског рата / *After the World War II*								
1951	...	...	...	...	-	...	42 293	-
1952	...	...	...	...	-	...	46 691	-
1953	...	...	...	...	-	...	46 817	-
1954	...	...	...	...	-	...	55 037	-
1955	...	...	...	...	-	...	60 354	-
1956	...	...	...	...	-	...	66 588	-
1973	4 216	499	626	11	-	392 008	23 123	-
1974	4 364	501	654	7	-	459 722	21 910	-
1975	4 197	479	623	4	-	520 472	21 050	-
1976	4 163	442	600	2	-	564 111	18 998	-
1977	4 185	441	583	1	-	596 578	17 537	-
1978	4 262	392	458	4	-	655 944	16 747	-
1979	4 387	363	406	-	-	723 375	17 246	-
1980	4 368	330	392	-	-	862 109	18 061	-

17.9. Телеграфски и телефонски саобраћај, 1893-2006. (наставак)
Telegraph and telephone traffic, 1893-2006 (continued)

	Телеграфске пошиљке, хиљ. *Telegraph mails, thousand*				Телефонски саобраћај *Telephone traffic*			Путници превезени поштанским кочијама, хиљ. *Passengers transported by post coaches*
	отпремљене у унутрашњем саобраћају *Dispatched, domestic traffic*	међународни саобраћај *International traffic*			дужина линија, km *Line, km*	број апарата, ком. *Number of units, pieces*	број разговора, хиљ. *Number of calls, thousand*	
		отпремљене *Dispatched*	приспеле *Received*	транзитне *Transit*				
1981	4 206	278	364	-	-	910 436	18 577	-
1982	4 251	274	329	-	-	998 643	20 080	-
1983	4 392	245	279	-	-	1 105 073	20 611	-
1984	4 375	182	271	-	-	1 198 957	32 198	-
1985	4 341	154	262	-	-	1 345 649	24 054	-
1986	4 222	151	238	-	-	1 467 497	27 026	-
1987	4 100	135	214	-	-	1 585 641	28 830	-
1988	3 581	122	219	-	-	1 715 076	28 961	-
1989	3 083	117	214	-	-	1 838 424	32 568	-
1990	2 820	115	212	-	-	1 712 093	31 352	-
1991	2 722	102	148	-	-	1 888 951	26 124	-
1992	2 485	74	40	-	-	2 020 218	25 493	-
1993	2 852	47	27	-	-	2 134 287	20 754	-
1994	2 188	51	19	-	-	2 262 315	16 870	-
1995	2 880	55	20	-	-	2 500 643	20 295	-
1996	3 090	44	21	-	-	2 198 126	23 552	-
1997	3 173	38	27	-	-	2 440 736	32 531	-
1998	3 178	41	32	-	-	2 152 992	28 564	-
1999	1 930	25	1,0	-	-	-	-	-
2000	2 087	37	2,0	-	-	2 539 008	-	-
2001	2 102	37	9,0	-	-	2 562 682	-	-
2002	2 179	34	3,0	-	-	2 589 999	-	-
2003	1 838	40	10	-	-	2 816 648	-	-
2004	698	24	-	-	-	3 223 273	-	-
2005	503	21	-	-	-	3 708 549	-	-
2006	647	135	-	-	-	3 929 536	-	-

Извори: Подаци о важнијим догађајима везаним за развој ПТТ саобраћаја до 1893. године у Србији преузети су из публикација ПТТ архива, односно из чланка *Поштанско-телеграфска статистика у Србији у XIX вијеку*, ПТТ музеј, Београд 1961.
За период до Првог светског рата подаци су преузети из *Статистичког годишњака Краљевине Србије*. За период између два рата подаци су преузети из пословног извештаја и статистика пошта, телеграфа и телефона. За период 1946-1950. подаци су преузети од Министарства пошта, а за период 1951-1953. од Главне дирекције пошта. Од 1954. до 1991. године подаци се добијају на основу месечних и годишњих извештаја од Генералне дирекције пошта, односно Заједнице југословенских ПТТ организација. Од 1992. године подаци се добијају од Предузећа ПТТ Србије, односно Јавног предузећа ПТТ саобраћаја Србије.
Објашњење: Телеграфских станица је 1893. године било 128. Кад је реч о линијама – дужина мреже износила је 3086 km, односно 6558 km, кад је реч о жицама.

Source:
Before 1893: the data on main events of the PTT traffic development in Serbia were taken from the publications of the PTT Archives, i.e. from the article *Serbian postal and telegraph statistics in the 19th century*, PTT Museum, Belgrade, 1961;
Before the World War I: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia*;
Between the world wars: the business statement and postal, telegraph and telephone statistics;
1946-1950: the Ministry of Post Offices;
1951-1953: the Directorate of Post Offices;
1954-1991: the monthly and annual reports from the General Directorate of Post Offices, i.e. the Association of Yugoslav PTT organizations.
From 1992: the *PTT Srbija* enterprise, i.e. the Serbian PTT public enterprise.

Note:
1893: 128 telegraph stations; line network was 3086 km long, i.e. 6558 km wire respective.

17.10. Средства саобраћаја и веза 2004, према историјским областима
Transport and communications facilities, 2004 by historical periods

	Железничке станице *Railway stations*	Путнички аутомобили *Passenger cars*	Телефонски претплатници *Telephone subscribeds*	Путеви, km *Roads, km*	
Укупно	**373**	**1 455 060**	**2 485 232**	**38 133**	**Total**
Београдски пашалук	101	709 948	1 214 107	12 668	Belgrade *pašaluk* region
Нахије припојене 1833.	72	205 080	411 208	11 502	*Nahija* regions annexed in 1833
Окрузи припојени 1878.	41	68 623	180 016	5 073	Districts annexed in 1878
Области припојене 1912.	23	62 753	31 931	2 239	Territories annexed in 1912
Војводина	133	406 318	642 614	5 918	Vojvodina
Територије на источној граници	3	2 338	6 356	733	East boundary territories

Пре Првог српског устанка у Србији је постојало неколико различитих врста школа. При манастирима учили су малобројни ђаци, а манастирске школе налазиле су се у Рачи, Овчарској клисури, Трнави код Чачка, Никољи, Вујану, Жичи, Студеници, Врањевшици, Благовештењу, Вољавчи, Троноши, Боговађи и Горњаку. Поред њих, постојале су и лаичке школе у 14 места. (Извор: Историја српског народа, пета књига, први том, стр. 75).

Док је у историјским документима било много обавештења о оснивању школа, статистика ове области настала је релативно касно. Стога, серије бројчаних података почињу од године у којој се прикази школа, ученика и наставника јављају у публикацијама статистичке службе.

Before the First Serbian uprising several different school types existed in Serbia. A small number of pupils studied at the monasteries and the monastery schools were situated in Rača, Ovčarska klisura, Trnava near Čačak, Nikolja, Vujan, Žiča, Studenica, Vraćevšica, Blagoveštenje, Voljavča, Tronoša, Bogovađa and Gornjak. Besides, unprofessional *(laičke)* schools existed in fourteen places. (Source: The History of Serbs, Vol. 5/1, pp 75)

While in historical documents we found many notices on the establishment of schools, this area statistics appeared relatively late. Therefore the series of figures started with the year when the schools, pupils, i.e. students and teachers were presented in statistical publications.

Период до Првог светског рата
Period before World War I

Основне школе до Првог светског рата

Прва основна школа у Србији основана је 1806. године у Смедереву. У то време почињу да раде и основне школе у нахијским центрима, али нема статистичких података о броју ученика основних школа за те године.

Слом Првог српског устанка прекинуо је развој школства. Тек 1815. године поново почиње да се одржава настава у тзв. малим (тј. основим) школама у Београду и у још 22 места у Србији. Након четири године отворена је још једна основна школа у Београду.

У Србији је 1826. године радило 16 варошких школа и неколико среских основних школа, које је похађало око 800 ученика. Те године Вук Стефановић Караџић штампа Први српски буквар у Бечу.

Подаци за 1836. годину показују да су у Србији постојале 72 школе, у којима је учило 2514 ученика, а 1838. године 84 основне школе (исто, стр. 128). Успостављена је мрежа школа, која је обухватала четворазредну гимназију, три полугимназије, и основне школе.

По постављењу за министра просвете 1844. године, Јован Стерија Поповић доноси први модеран закон у области школства, којим је у Србији предвиђено постојање 4 врсте школа: основне, послено-трговачке, гимназије и лицеји.

У наредном периоду долази до даљег развоја школства, тако да је 1846. године основана прва девојачка основна школа (до тада, девојчице су ретко похађале основну школу, и то само при мушким школама).

Primary schools before the World War I

The first primary school in Serbia was founded in 1806 in Smederevo. In this time, the primary schools in nahija centers also are opened, however no data were available on the number of school students for these years.

With the fall of the First Serbian uprising, the development of schools was cancelled. Only in 1815 teaching was re-started in so called small (i.e. primary) schools in Belgrade and another 22 places of Serbia. After a four-year time, another one primary school was opened in Belgrade.

In 1826 in Serbia 16 town schools and several county primary schools were active with about 800 pupils, i.e. school students. In this year Vuk Stefanović Karadžić edited Prvi srpski bukvar in Vienna.

The data for 1836 show that 72 schools exited in Serbia, with 2514 school student and in 1834 we had 84 primary schools (Ditto, pp 128). A network of schools was incepted, which covered four-year grammar school, three semi-grammar schools and primary schools.

In 1844 Jovan Sterija Popović was appointed the Minister of education and he initiated the first modern Law on education that stipulated that in Serbia four school types existed: primary, commercial, grammar schools and lyceums.

In the forthcoming period the Serbian education was further developed and in 1846 the first primary school for girls was opened (up to then, girls rarely went to primary schools and it was only with the schools for male students).

Указом Министарства просвете, 1868. године, уведен је правопис Вука С. Караџића у све школе у Србији.

Развој основних школа био је условљен законском регулативом. Тако је 1884. године донет наставни план за основне школе, а 1888. године – Закон о устројству основних школа. (Двеста година српске државе – хронологија, стр. 103-124)

Први систематизовани подаци о броју свих врста школа (укључујући основне) и о броју ученика и наставника појављују се оснивањем статистичке службе, 1862. године.

У деветнаестом веку, у Србији је било пуно иницијатива за омогућавање школовања припадницима других нација који су тада живели у њој. Тако је већ 1818. године основана прва јеврејска школа, 1825. године грчка, а 1826. године и прва турска школа у Београду. За разлику од основних и средњих школа, као и Велике школе, рад ових школа, о чему нема много података, био је финансиран из приватних средстава. (Двеста година српске државе – хронологија, стр. 30 –70.)

By the Act that the Ministry of education passed, in 1868 the writing rule (pravopis), which Vuk Stefanović Karadžić created as an invention, was introduced in all schools in Serbia.

The development of primary schools was subject to respective legislation. So in 1884 the curriculum for primary schools was passed and in 1888 passed was the Act on the establishment of primary schools. (Two hundred years of Serbian state – Chronological presentation, pp 103-124)

The first systematically presented data on the number of all school types (including primary) and on the number of students and teachers appear simultaneously with the establishing of statistical service.

In the 19th century in Serbia we had many initiatives to provide for possible schooling to other nationalities then living here. Already in 1818 opened was the first Jew school, in 1825 the Greek school was opened and in 1826 opened was the first Turkish school in Belgrade. Although these data are scarce, differently than the primary and secondary schools and the Great School, the work of these schools was financed from private funds. (Two hundred years of Serbian state – Chronological presentation, pp 30-70)

18.1. Основне школе, 1870-1910. Primary schools, 1870-1910

	Укупно - *Total*				Мушке школе - *Schools for male students*			
	школе *Schools*	наставници *Teachers*	ученици *Students*	процена броја ученика који су завршили школу *Estimated number of graduated students*	свега *All*	наставници *Teachers*	ученици *Students*	процена броја ученика који су завршили школу *Estimated number of graduated students*
1870	441	550	23 346	6 076	402	487	20 908	5 399
1871	483	597	25 689	6 646	438	524	22 751	5 877
1872	497	621	25 914	6 076	448	...	22 742	5 707
1873	507	627	26 633	6 646	458	...	23 408	6 255
1874	517	644	28 135	7 274	470	565	24 727	6 387
1875	534	667	28 300	7 262	487	587	24 791	6 340
1876	557	689	27 965	6 618	509	608	24 521	6 010
1877	560	669	...	...	512	588	...	...
1878	484	621	23 553	5 055	439	541	19 992	4 180
1879[1)]	545	721	29 720	7 247	489	617	25 199	6 064
1880	618	821	36 314	9 198	562	709	31 210	7 869
1881	631	874	39 665	10 690	570	748	34 297	8 678
1882	616	876	39 125	10 343	555	747	33 806	8 619
1883	635	920	39 925	11 060	575	785	34 489	9 540
1884	617	922	45 431	11 848	557	782	38 949	10 125
1885	565	931	47 768	13 032	507	784	40 800	11 177
1886	544	948	47 824	13 143	486	789	40 642	11 230
1887	671	1 148	57 770	15 894	613	988	50 257	13 959
1888	668	1 194	58 917	16 362	608	1 027	51 550	14 371
1889	696	1 275	61 902	17 215	636	1 117	54 165	15 110
1890	714	1 345	65 660	17 373	652	1 162	57 533	15 522
1891	767	1 421	68 045	15 889	704	1 232	57 821	13 430
1892	805	1 492	73 328	19 892	739	1 308	64 277	17 537
1893	848	1 582	76 598	20 531	780	1 392	67 331	18 123
1894	929	1 729	83 481	21 547	808	1 481	72 294	18 760
1895	977	1 816	90 004	22 976	847	1 554	77 938	19 976

Извор: *Статистички годишњак Краљевине Србије* из 1903. и 1910.
[1)] Проширена територија.

Source: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1903 and 1910.*
[1)] Extended territory.

18.1. Основне школе, 1870-1910. (наставак)
Primary schools, 1870-1910 (continued)

	Укупно - *Total*				Мушке школе - *Schools for male students*			
	школе *Schools*	наставници *Teachers*	ученици *Students*	процена броја ученика који су завршили школу *Estimated number of graduated students*	свега *All*	наставници *Teachers*	ученици *Students*	процена броја ученика који су завршили школу *Estimated number of graduated students*
1896	1 018	1 880	92 080	24 798	883	1 611	79 228	21 348
1897	1 028	1 925	93 814	24 903	882	1 639	80 639	21 498
1898	1 092	2 023	98 067	25 608	938	1 724	84 158	22 050
1899	1 105	1 934	100 901	26 840	946	1 649	86 529	23 238
1900	1 101	1 940	102 408	28 165	936	1 644	87 908	24 332
1901	1 107	1 992	104 567	29 444	945	1 690	89 551	28 491
1902	1 142	2 043	110 212	30 137	976	1 753	94 132	25 843
1903	1 122	2 135	111 664	31 244	957	1 820	93 816	26 417
1904	1 267	2 219	122 278	33 584	1 096	1 900	103 975	28 734
1905	1 236	2 286	127 564	34 239	1 064	1 943	108 847	29 616
1906	1 243	2 239	129 360	34 907	1 068	1 994	110 572	96 191
1907	1 272	2 375	132 051	35 942	1 096	2 033	112 987	31 274
1908	1 304	2 470	136 113	37 084	1 139	2 119	117 688	32 372
1909	1 296	2 548	138 434	37 262	1 157	2 222	121 499	32 845
1910	1 328	2 549	145 570	36 654	1 190	2 223	127 785	32 423

Извор: *Статистички годишњак Краљевине Србије* из 1903. и 1910.

Source: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1903 and 1910.*

Средње школе до Првог светског рата

Прва средња школа у Србији основана је 1830. године. Гимназија је основана 1833. у Крагујевцу, а пет година касније основана је и гимназија у Београду (обе су имале по шест разреда).

Законом о школама у Србији из 1844. године било је предвиђено да осим основних у Србији раде и послено-трговачке школе и гимназије, па је те године основана прва послено-трговачка школа у Београду (имала је два разреда).

Богословија у Београду основана је 1836. године. Примала је ученике који су претходно завршили гимназију, а настава је трајала четири године. Богословија у Призрену почела је да ради 1871. године.

Војна академија основана је у Београду 1837. године.

Полугимназије у Неготину и Ужицу основане су 1839. године. У Србији је 1873. године радило пет нижих гимназија: Прва београдска гимназија, Друга београдска гимназија и ниже гимназије у Неготину, Пожаревцу и Шапцу.

Након проширења територије Србије (четири округа: Нишки, Пиротски, Врањски и Топлички), 1878. године почеле су с радом ниже гимназије у Нишу и Пироту, затим 1879. године у Лесковцу и 1881. године у Врању. Гимназија у Краљеву основана је 1909. године.

Доношењем закона о средњем образовању прописан је рад свих средњих школа у Србији:

- Закон о уређењу учитељске школе донет је 1870. године, након чега је почела да ради прва учитељска школа у Београду, а 1881. године учитељска школа у Нишу, која је укинута 1895. и пребачена у Алексинац. По-

Secondary schools before the World War I

The first secondary school in Serbia was founded in 1830. In 1833 the Grammar School was opened in Kragujevac and five years later, the Grammar School was founded in Belgrade, both featuring six grades.

Pursuant to the Act on schools of Serbia passed in 1844, apart from primary schools, in Serbia envisaged were also commercial schools and grammar schools and in this year the first school of business and commerce was opened in Belgrade. It featured two- grade program.

The *Bogoslovija* school of Belgrade was opened in 1836. Enrolled were the students graduated from grammar school and the program envisaged four study years. The *Bogoslovija* school of Prizren was opened in 1871.

The Military academy was founded in Belgrade in 1837.

The semi-grammar schools in Negotin and Užice were founded in 1839. In 1873 five low grammar schools were active: the First Grammar School of Belgrade, the Second Grammar School of Belgrade and the low grammar schools in Negotin, Požarevac and Šabac.

After the extension of the Serbian territory (four districts: Niški, Pirotski, Vranjski and Toplički), in 1878 opened were the low grammar schools in Niš and Pirot, and then in 1879 in Leskovac and in 1881 of Vranje. The grammar school in Kraljevo was founded in 1909.

The passed act on secondary education stipulated the work of all secondary schools of Serbia.

- The Act on school of teaching establishment was passed in 1870, when upon the first school of teaching was opened in Belgrade and in 1881 the school of teaching in Niš was founded, which was closed in 1895 and transferred to

четком двадесетог века основана је женска учитељска школа у Крагујевцу.

- Закон о устројству реалке донет је 1865, па је те године почела с радом позната Београдска реалка. До 1873. године у Србији је радило десет реалки.

- Закон о устројству гимназија и Закон о устројству богословије донети су 1888. године.

- Закон о вишим женским школама донет је 1863. године. Породица Шпачек основала је 1853. године Вишу приватну школу за женску децу, а друга виша женска школа у Крагујевцу почела је с радом тек 1891. год. Након 1906. године отворене су више женске школе у Нишу, Смедереву, Пожаревцу и Зајечару, 1907. у Нишу, Лесковцу и Неготину, а 1908. у Јагодини.

Постојале су и друге врсте средњих школа у Србији, које су биле малобројне и имале су знатно мањи број ученика. Тако је, по увођењу Закона о нижим школама за пољопривреду, 1882. године почела с радом ратарско-сточарска школа у Краљеву, а десетак година касније, код Неготина, основана је воћарско-виноградарска школа. У Ужицу и Лесковцу постојале су ткачке школе. Трговачка академија почела је с радом 1900. године. Исте године основана је Прва женска гимназија у Београду.

Прва приватна уметничка школа почела је с радом 1857. године у Београду, а прва музичка школа у Србији основана је такође у Београду, 1891. године (тзв. Конзерваторијум). Прва глумачка школа у Србији установљена је 1869. године у Београду.

Aleksinac. In early 20th century the school of teaching for female students was opened in Kragujevac.

- The Act on technical schools (so called '*realke*') establishment was passed in 1865 and in this year the well-known real grammar school of Belgrade was opened. Up to 1873, ten real grammar schools were founded.

- The Act on grammar school establishment and the Act on *Bogoslovija* school establishment were passed in 1888.

- The Act on colleges for female students was passed in 1863. The Špaček family founded in 1853 the private College for female students and only in 1891 the second college for female student was opened in Kragujevac. After 1906 the college for female students was opened in Niš, Smederevo, Požarevac and Zaječar, in 1907 the college was opened in Niš, Leskovac and Negotin and in 1908 the college was founded in Jagodina.

Other types of secondary schools also existed in Serbia in these times, however they were not numerous and registered a smaller number of students. After the Act on agricultural schools was passed, in 1882 the School of crop farming and livestock rising was opened in Kraljevo, and ten years later the School of fruit growing and viticulture was founded near Negotin. In Užice and Leskovac the schools of textile were opened. The commercial academy started operations in 1900. The same year The first *female* grammar school of Belgrade was founded.

The first private school of art was opened in Belgrade in 1857 and the first school of music in Serbia was founded also in Belgrade in 1891 (so called *Conservatorium*). The first school of acting in Serbia was established in 1869 in Belgrade.

18.2. Средње образовање[1], 1870-1910.
Secondary education[1], 1870-1910

	Школе *Schools*	Ученици, укупно *School students, total*	Ученице *Female students*	Наставници *Teachers*	Процена броја ученика који су завршили школу *Estimated number of graduate students*
1870	14	1 811	...	99	408
1871	17	1 986	...	126	451
1872	20	2 148	...	144	497
1873	20	1 842	...	145	355
1874	20	2 626	...	147	477
1875	20	2 384	...	162	435
1876	20	2 357	...	192	440
1877	20	...[2]	...		
1878	20	1 943	...	167	353
1879	23	2 297	...	182	449
1880	27	2 909	448	217	582
1881	27	3 418	466	227	660
1882	29	4 299	663	250	792
1883	29	4 693	737	292	894
1884	29	4 847	807	307	937
1885	29	5 163	...	293	1044
1886	29	5 252	1 078	292	990
1887	28	6 257	1 185	326	1 242
1888	29	6 694	1 282	362	1 298
1889	29	6 989	1 512	395	1 373
1890	29	7 230	1 625	386	1 440

Извор: *Статистики годишњак Краљевине Србије* из 1903. и 1910.

[1] Подаци се односе на гимназије, реалке, учитељске и више женске школе.

[2] Званични подаци за средње школе нису расположиви.

Source: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia*, 1903 and 1910.

[1] The data are relative to grammar schools, technical, 'realke' schools, schools of teaching and colleges for female students.

[2] The official data for secondary schools are not available.

18.2. Средње образовање[1], 1870-1910. (наставак)
Secondary education[1], 1870-1910 (continued)

	Школе *Schools*	Ученици, укупно *School students, total*	Ученице *Female students*	Наставници *Teachers*	Процена броја ученика који су завршили школу *Estimated number of graduate students*
1891	29	7 317	1 735	374	1 506
1892	30	7 599	1 566	404	1 497
1893	30	7 938	1 574	429	1 589
1894	30	8 241	1 693	437	1 611
1895	33	7 944	...	516	1 565
1896	29	8 212	...	489	1 622
1897	25	7 895	...	491	1 590
1898	25	8 194	...	478	1 624
1899	15	5 470	...	347	1 052
1900	15	4 774	...	345	980
1901	16	4 776	...	359	981
1902	16	4 920	...	379	1 024
1903	23	6 589	...	394	1 312
1904	24	6 608	...	403	1 326
1905	25	7 137	...	421	1 429
1906	27	7 500	...	453	1 488
1907	27	8 056	...	422	1 583
1908	27	8 695	...	462	1 720
1909	27	9 817	...	524	1 921
1910	27	10 734	...	486	2 114

Извор: *Статистики годишњак Краљевине Србије* из 1903. и 1910.

[1] Подаци се односе на гимназије, реалке, учитељске и више женске школе.

Source: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia*, 1903 and 1910.

[1] The data are relative to grammar schools, technical, 'realke' schools, schools of teaching and colleges for female students.

Универзитетско образовање до Првог светског рата

У периоду 1806–1813. године почела је с радом тзв. Велика школа у Београду, коју је уписало 40 студената. Ту је школу 1812. завршило седморо ученика који су одмах постављени за писаре. Велика школа је престала с радом 1813. године. (Извор: Двеста година српске државе – хронологија, стр. 21–35.)

Ова школа пребачена је из Београда у Крагујевац 1833. године и прерасла је у четворазредну гимназију већ 1835. године.

Лицеј у Крагујевцу (виша школа с филозофским одељењем) основан је 1838. године, да би већ 1841. године седиште лицеја било пребачено из Крагујевца у Београд.

Законом о великој школи, 1863. године установљена је Велика школа у Београду, у оквиру које су радила три факултета: филозофски, који је трајао три године, и правни и технички, који су трајали по четири године. Од тада па до данас, сем у ратним временима, она није престајала с радом и сматра се претечом Универзитета у Београду.

Филозофски факултет је 1873. године подељен на Историјско-филолошки и Природно-математички факултет, да би Уредбом Филозофског факултета из 1896. године била установљена четири одсека: лингвистичко-литерарни, историјско-географски, математичко-физички и хемијско-природњачки. На Техничком факултету у Београду, крајем деветнаестог века, уведен је архитектонски одсек.

Током 19. века велики број учених људи у Србији завршавао је факултете у иностранству, углавном на немачким и француским универзитетима. Министарство просвете израчунало је да је 1855. године у Србији било око 200 људи са универзитетском дипломом, од којих је 50 стекло диплому у иностранству.

Законом донетим 1905. године основан је Београдски универзитет, а престала је да ради Велика школа.

University education before the World War I

In the period 1806-1813 so called the Great School was active in Belgrade and 40 students were enrolled. In 1812 seven students graduated from the school and they were directly appointed notaries (clerks). The Great School terminated the operations in 1813. (Source: Two hundred years of Serbian state – Chronological presentation, pp 21-35)

This school was transferred from Belgrade to Kragujevac in 1833 and transformed into four-grade grammar school as soon as in 1835.

Lyceum in Kragujevac (college with a department of philosophy) was founded in 1838 and already in 1841 the seat of the Lyceum was transferred from Kragujevac to Belgrade.

Pursuant to the Act on higher education (great school), in 1863 the Great School of Belgrade was established and it comprised three high schools, i.e. faculties: the faculty of philosophy, with three-year program and the faculties of law and engineering, each featuring four-year program. Then from, except in war times, this institution has never ceased to exist and it is considered to present the origin of the University of Belgrade.

In 1873 the Faculty of philosophy was divided into the Faculty of history and philology and the Faculty of nature science and by the Regulation of the Faculty of philosophy passed in 1896 four departments were established: linguistics and literature, history and geography, mathematics and physics and chemistry and nature. At the Faculty of engineering of Belgrade, in the end 19th century opened was the department of architecture.

During the 19th century a large number of educated people of Serbia graduated from international universities, mostly from German and French universities. Pursuant to the data by the Ministry of education, in 1855 there were about 200 people with university degree, of which 50 were graduated from international universities.

According to the Law passed in 1905, the University of Belgrade was founded and the Great School ceased to exist.

18.3. Високо образовање, 1870-1910. High education, 1870-1910

	Школе *Schools*	Ученици и студенти *Students*	Наставници *Teachers*	Процена броја ученика који су завршили школу *Estimated number of graduate students*
1870	1	224	16	...
1871	1	237	16	...
1872	1	226	17	...
1873	1	208	17	54
1874	1	207	19	53
1875	1	209	23	53
1876	1	151	25	38
1877	1	...	23	...
1878	1	146	26	24
1879	1	100	28	23
1880	1	130	27	29
1881	1	157	26	29
1882	1	158	29	40
1883	1	192	27	49
1884	1	206	27	46
1885	1	225	40	53
1886	1	366	35	87
1887	1	233	34	59
1888	1	293	31	76
1889	1	355	36	85
1890	1	466	36	97
1891	1	565	36	133
1892	1	472	39	109
1893	1	460	44	99
1894	1	480	46	105
1895	1	432	49	89
1896	1	491	50	107
1897	1	482	48	117
1898	1	466	56	108
1899	1	438	63	107
1900	1	415	58	108
1901	1	405	58	99
1902	1	395	59	93
1903	1	465	57	109
1904	1	490	60	120
1905	1	618	65	147
1906	1	780	67	180
1907	1	744	76	265
1908	1	985	82	216
1909	1	902	86	233
1910	1	941	98	242

Извор: *Статистички годишњак Краљевине Србије* из 1903. и 1910.

Source: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Serbia*, 1903 and 1910

Период између два светска рата
Period between World War I and World War II

Услед проширења територије Србије, после 1918. године систем образовања сусрео се с бројним тешкоћама које су произлазиле из разлика у организацији и наставним садржајима школа с територија Турске и Аустро-Угарске. Поред ширења школске мреже, систем образовања усаглашен је са савременим европским решењима.

Статистику о школама водило је Министарство просвете. Обухват те статистике ограничавао се на државне школе. О броју и делатности приватних школа није било званичних података.

Посебну тешкоћу за овај приказ чини одсуство објављених података за историјске области и мање територијалне јединице (округе и срезове). Из расположивих података нису могли да се издвоје подаци за Србију, нити за њену предратну територију, као ни за Војводину и Косово и Метохију. За приказ међуратног периода могли су да се употребе само подаци из студије др Младена Берића и подаци за 1939. годину, сређени после Другог светског рата.

Since the territory of Serbia was extended, after 1918 the educational system encountered numerous difficulties that originated from the discrepancies between school organization and curricula on the territory of Turkey and on the territory of Austria-Hungary. Apart from extending the school network, the educational system was harmonized with modern European solutions.

The Ministry of education conducted the statistics of schools. The coverage of these statistics was limited to the state (public) schools. The official data on the number and activities of private schools were not available.

Here special difficulty makes the lack of published data for certain historical areas and smaller territorial units (districts and counties). From the data at our disposal we could not extract the data for Serbia, for it pre-war territory, neither for Vojvodina and Kosovo and Metohija. For the presentation of the period between the world wars we could only use the study by Dr Mladen Berić and the data for 1939, processed and edited after the World War II.

18.4. Основне школе, 1925. и 1939. / Primary schools, 1925 and 1939

	Школе *Schools*	Наставници *Teachers*	Ученици *Students*
1925[1)]	2 529	7 391	250 603
1939[2)]	3 271	12 855	611 300

Извор: др Младен Берић, *Статистика школа под Министарством просвете у шк. 1925/26*, Државна штампарија Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, Београд 1928, стр.: 5, 14, 18, 90-93; *Југославија 1918 – 1988,* Савезни завод за статистику, стр. 357-358.

1) За 1925. год. укључене су следеће области: Бачка, Београдска, Ваљевска, Врањска, Косовска, Крушевачка, Моравска, Нишка, Подринска, Подунавска, Пожаревачка, Рашка, Сремска, Тимочка, Ужичка и Шумадијска.

2) За 1939. год. укључене су централна Србија, Војводина, и Косово и Метохија.

Source: Dr Mladen Berić, *Statistics of schools under the Ministry of education in 1925/26 school year*, Government press office of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, Belgrade, 1928, pp 5, 14, 18, 90-93; *Yugoslavia 1918-1988*, Federal Statistical Office, pp 357-358.

1) For 1925 included are the regions: Bačka, Beogradska, Valjevska, Vranjska, Kosovska, Kruševačka, Moravska, Niška, Podrinska, Podunavska, Raška, Sremska, Timočka, Užička and Šumadijska.

2) For 1939, the central Serbia, Vojvodina and Kosovo and Vojvodina were included.

Школовање у основним школама и даље је трајало четири године. Припајањем нових територија после балканских ратова (садашње Косово и Метохија), као и данашње Војводине после Првог светског рата и територија од којих је формиран Димитровградски и Босилеградски срез, добијених тзв. Нејским миром, наслеђени су и различити системи образовања, у зависности од тога да ли су те територије биле под турском или аустроугарском власти. У публикацији др Младена Берића "Статистика школа под Министарством просвете у шк. 1925/26. г." наведено је да је на територији ондашње Србије било неколико врста основних школа: четвороразредне (које су биле најбројније), петоразредне (углавном у Срему) и шесторазредне (већином у Банату и Бачкој, али их је било и у Србији). Статистички су праћени број и врста школа, број ученика, њихов успех, национална и конфесионална припадност, као и неки од релативних показатеља попут броја ученика на 1000 становника, броја ученика на 100 квадратних километара и др.

Аранжман о мањинским школама с Румунијом донет је 1927. године, чиме је румунској националној мањини у Банату омогућена настава на матерњем језику. Овај правни акт може се сматрати претечом институционализације образовања националних мањина на матерњем језику у основним школама у данашњој Србији.

In the forthcoming period the primary schooling also lasted four years. Upon the territorial extensions after the Balkan wars (present-day Kosovo and Metohija) and also annexing Vojvodina after the World War I and the territories that formed Dimitrovgradski and Bosilegradski county pursuant to so called *Nehijski* peace agreement, the inherited educational systems were also different, depending upon the fact the territories were under the Turkish or Austrian-Hungarian rule. In the publication by Dr Mladen Berić, *Statistics of schools under the Ministry of education in 1925/26 school year*, we found that several types of primary schools existed in Serbia in those times: four-grade primary schools (represented in the largest number), five-grade schools (mostly in Srem) and six-year primary schools (mostly in Banat and Bačka, however also in Serbia). The statistics observed the number and types of schools, the number of students, their achievements, the national and religious affiliation and also some relative indicators, such as the number of students per 1000 inhabitants, the number of students per 100 square kilometers, etc.

The arrangement on minority schools was concluded with Romania in 1927 and thereby the Romanian minority in Banat could attend classes in their mother tongue. This document can be seen as the origin of the minorities' education in their mother tongue in the primary schools of the present day Serbia.

18.5. Средње школе, 1925. и 1939. / Secondary schools, 1925 and 1939

	Школе *Schools*	Наставници *Teachers*	Ученици *Students*
1925[1)]	227	2 521	68 535
1939[2)]	383	5 166	82 323

Извор: др Младен Берић, *Статистика школа под Министарством просвете у шк. 1925/26*, Државна штампарија Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, Београд 1928, стр.: 5, 14, 18, 90-93); *Југославија 1918 – 1988*, Савезни завод за статистику, стр. 357-358.

1) За 1925. год. укључене су следеће области: Бачка, Београдска, Ваљевска, Врањска, Косовска, Крушевачка, Моравска, Нишка, Подринска, Подунавска, Пожаревачка, Рашка, Сремска, Тимочка, Ужичка и Шумадијска.

2) За 1939. год. укључене су централна Србија, Војводина и Косово и Метохија.

Source: Dr Mladen Berić, *Statistics of schools under the Ministry of education in 1925/26 school year*, Government press office of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes, Belgrade, 1928, pp 5, 14, 18, 90-93; *Yugoslavia 1918-1988*, Federal Statistical Office, pp 357-358.

1) For 1925 included are the regions: Bačka, Beogradska, Valjevska, Vranjska, Kosovska, Kruševačka, Moravska, Niška, Podrinska, Podunavska, Raška, Sremska, Timočka, Užička and Šumadijska.

2) For 1939, the central Serbia, Vojvodina and Kosovo and Vojvodina were included.

Поред повећања броја школа, законима се уређује рад школа и оснивају се разноврсне стручне школе.

Женска занатска школа у Новом Саду почела је с радом 1921. године, а 1922. године донети су закони о занатским, женским и техничким школама. Закон о средњим школама у

Apart from the increase of the number of schools, the legislation stipulates the schools' activities and the establishment of various technical schools.

The school of crafts for females was opened in Novi Sad in 1921 and in 1922 passed were the legal acts that stipulated the

целој Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца усвојен је 1929. године. Исте године основана је техничка школа у Новом Саду.

На основу података из Статистичког годишњака Краљевине Југославије из 1934-1935. године (издатог 1936. од штампарије Раденковић) видљиво је да су у то време у области средњег образовања постојале: гимназије и реалке, уметничке школе, учитељске школе, опште, мушке и женске занатске школе, трговачке академије, средње техничке школе, пољопривредне школе, као и државна железничка саобраћајна школа у Београду. Осим њих, у Београду су радиле и по једна нудиљска и бабичка школа.

establishment of schools of crafts, schools for females and technical schools. The Law on secondary schools in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes was adopted in 1929. The same year a technical school was opened in Novi Sad.

According to the Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia, 1934-1935 (published in 1936 by Radenković press) we could see that these secondary schools existed in these times: grammar schools and technical *'realke'* schools, the schools of art, the schools of teaching, general schools of crafts, for male and female students, commercial academies, secondary technical schools, agricultural schools, as well as a state (public) school of railway transport in Belgrade. Besides, a school for nurses and a midwifery school were also active in Belgrade.

18.6. Високо образовање, 1924-1939. High education, 1924-1939

	Школе *Schools*	Наставници *Teachers*	Уписани студенти *Enrolled students*	Студенти који су завршили студије *Graduated students*
1924	1	220	5 645	...
1930	1	...	8 168	...
1934	1	280	7 939	...
1939	1	606	11 866	1 491

Извор: *Статистички годишњак Краљевине Југославије 1940*, књ. X, државна штампарија, 1941, стр. 352; *Статистички годишњак Краљевине Југославије 1934/35*, књ. VI, штампарија Раденковић, 1936, стр. 298; *Двеста година српске државе – хронологија* (стр. 290. и 367).

Source: *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia, 1940*, Vol. 10, Government press office, 1941, pp 352; *Statistical Yearbook of the Kingdom of Yugoslavia, 1934/35*, Vol. 6, Radenković press office, 1936, pp 298; *Two hundred years of Serbian state – Chronological presentation*, pp 290 and 367.

Подаци се односе на Београдски универзитет, у чијем је саставу током 1939. године радило 13 факултета. Богословски, Медицински и Пољопривредни факултет основани су већ 1919. године. Законом из 1930. године, Правни факултет у Суботици дефинисан је као део Београдског универзитета. Непосредно пред Други светски рат, 1939. године, основан је фармацеутски одсек при Медицинском факултету у Београду.

The data relate to the University of Belgrade, which comprised 13 faculties, i.e. high schools in 1939. The *Bogoslovski* faculty, the Faculty of medicine and the Faculty of agriculture were founded already in 1919. Pursuant to the Law passed in 1930, the Faculty of Law of Subotica was defined as a part of the University of Belgrade. Shortly before the World War II, in 1939 the Department of pharmacy was opened within the Faculty of medicine of Belgrade.

18.7. Забавишта између два светска рата[1)] Kindergartens between the World War I and the World War II[1)]

	Забавишта *Kindergartens*	Број деце *Number of children*	Број запослених *Number of employees*
1925	323	29 075	2 573
1938	434	32 556	2 881
1939[2)]	119	7 017	620

Извор: *Југославија 1918 – 1988, Статистички годишњак*, СЗС, 1989, стр. 354;
[1)] Процена.
[2)] Приказана су само обданишта.

Source: Yugoslavia, 1918-1988, Statistical Yearbook, FSO, 1989, pp 354.
[1)] Estimated value.
[2)] Kindergartens presented only.

Период после Другог светског рата Period after World War II

Убрзо после Другог светског рата промењен је систем школовања у Републици Србији. Године 1952. уведено је обавезно осмогодишње образовање, а на основу Општег закона о школству, 1958. године нижи разреди гимназије припојени су основним школама, док су виши припали средњим школама. Прикупљање података о образовању било је у надлежности Савета за науку и културу Владе ФНРЈ до 1951. године, а од 1952. године прикупљају их надлежни статистички органи,

Soon after the World War II the educational system of the Republic of Serbia was changed. In 1952, compulsory, eight-year primary education was introduced and in 1958, pursuant to the General law on education, the low grades of grammar school were defined as primary schooling, while the high grades were included in secondary schooling. The data collection was in charge of the Council for science and culture, the Government of the FNRY up to 1951 and since 1952 the statistical authorities have collec-

путем редовних годишњих извештаја. Извештајима се прате број ученика, одељења, наставника, смена, наставни језик, успех ученика, елементи ученичког стандарда (коришћење превоза, оброка, и др.).

ted the data through regular annual surveys. The surveys follow the number of school students, forms, teachers, shifts, teaching languages, students' achievements, the elements of students' standard (transport facilities, meals, etc.).

18.8. Основне школе, 1946-2006.
Primary schools, 1946-2006

	Школе *Schools*	Наставници *Teachers*	Ученици *School students*		Ученици који су завршили школу *Students completed school*
			свега *All*	женски *Females*	
1946	3 921	9 272	626 326	...	...
1947	4 221	10 346	681 288	...	...
1948	4 418	11 217	736 782	...	...
1949	4 851	10 942	768 725	...	..
1950	4 713	11 048	766 645	...	...
1951	5 019	13 292	750 509	...	...
1952[1)]	5 082	18 559	712 777	...	...
1953	5 059	19 370	699 787	...	25 334
1954	5 083	20 812	706 295	...	29 275
1955	4 989	23 505	738 077	...	28 112
1956	4 867	27 022	791 161	...	33 529
1957	4 797	28 355	846 689	...	36 160
1958	4 874	30 435	911 625	424 909	39 201
1959	4 911	32 679	963 264	448 581	44 774
1960	4 944	33 975	1 038 186	483 769	50 569
1961	4 992	36 083	1 111 184	518 150	66 191
1962	5 009	37 588	1 165 468	543 105	79 998
1963	5 003	39 277	1 191 085	555 866	89 999
1964	5 008	40 358	1 188 191	555 434	95 223
1965	4 986	41 692	1 171 142	547 071	100 987
1966	4 961	41 708	1 149 259	536 109	96 531
1967	4 960	42 906	1 129 225	526 982	100 214
1968	4 970	44 016	1 110 149	517 166	97 813
1969	4 965	45 439	1 098 737	511 103	100 936
1970	4 986	45 696	1 084 722	503 452	99 047
1971	5 000	47 032	1 073 137	498 307	99 727
1972	4 996	47 784	1 069 076	497 723	99 626
1973	4 980	48 627	1 074 482	500 527	106 193
1974	4 960	49 549	1 077 213	504 489	111 193
1975	4 921	50 655	1 081 145	...	119 535
1976	4 917	53 298	1 079 366	507 256	121 941
1977	4 905	53 533	1 081 989	510 578	123 162
1978	4 850	53 163	1 082 440	512 894	125 044
1979	4 842	53 436	1 087 650	515 147	122 026
1980	4 818	53 487	1 096 487	521 875	130 646
1981	4 719	53 710	1 103 038	526 014	126 918
1982	4 685	54 519	1 114 100	532 485	126 596
1983	4 659	54 945	1 129 030	539 553	125 593
1984	4 644	55 621	1 144 850	547 502	123 340
1985	4 635	56 165	1 155 921	552 926	123 915
1986	4 633	57 451	1 163 062	556 512	125 420
1987	4 636	58 827	1 167 910	559 525	125 684
1988	4 622	59 802	1 171 203	561 887	130 276
1989	4 604	60 622	1 166 289	559 374	130 050
1990	4 595	60 905	1 156 533	555 488	134 405

Извор: *Југославија 1918–1988, Статистички годишњак,* СЗС, 1989, стр. 355-359; *Статистички годишњак Србије* за 1989–2005, поглавља о основним школама; билтени СЗС.

[1)] Уведено је обавезно основно образовање у трајању од осам година.

Source: *Yugoslavia 1918-1988, Statistical Yearbook, FSO, 1989,* pp 355-359; *Statistical Yearbook of Serbia 1989-2005*, chapters on primary schools; Bulletins of FSO.

[1)] Compulsory eight-year primary education introduced.

18.8. Основне школе, 1946-2006. (наставак)
Primary schools, 1946-2006 (continued)

	Школе *Schools*	Наставници *Teachers*	Ученици *School students*		Ученици који су завршили школу *Students completed school*
			свега *All*	женски *Females*	
1991[1)]	3 943	46 963	847 557	411 008	101 182
1992	3 946	46 682	856 847	415 792	101 537
1993	3 949	46 844	854 546	415 082	101 668
1994	3 941	46 912	832 861	406 040	100 602
1995	3 955	46 888	822 037	400 757	99 725
1996	3 953	46 878	834 242	406 162	101 885
1997	3 971	46 968	816 043	397 931	101 777
1998	3 967	47 104	799 913	389 128	103 240
1999	3 623	44 247	740 084	361 165	97 998
2000	3 610	44 639	716 578	354 204	95 332
2001	3 607	43 767	706 872	344 739	91 387
2002	3 591	43 731	691 334	337 345	90 569
2003	3 589	44 270	677 767	330 261	88 298
2004	3 592	45 072	664 577	323 981	83 907
2005	3 578	47 853	656 103	319 977	82 761
2006	3 572	46 353	639 293	311 484	82 514

Извор: *Југославија 1918–1988, Статистички годишњак,* СЗС, 1989, стр. 355-359; *Статистички годишњак Србије* за 1989–2005, поглавља о основним школама; билтени СЗС.

[1)] Без података за Косово и Метохију од 1990/91. шк. год.

Source: *Yugoslavia 1918-1988, Statistical Yearbook, FSO, 1989,* pp 355-359; *Statistical Yearbook of Serbia 1989-2005*, chapters on primary schools; Bulletins of FSO.

[1)] No data available for Kosovo and Metohija, 1990/91 school year.

После Другог светског рата средње образовање доживело је низ промена. Систем образовања промењен је 1958. године, када је основно образовање продужено на осам, а средње смањено на четири године. Средње школе организоване су као гимназије, средње стручне школе и уметничке школе до реформе 1977/78. године. Тада је уведено средње усмерено образовање кроз тзв. заједничку основу у прва два разреда и другу фазу средњег усмереног образовања, која је, у зависности од струке - занимања, трајала једну или две године (ова реформа уведена је у Војводини 1975/76. године). Завршавањем једног од та два програма ученик је стицао трећи или четврти степен стручности. Школске 1987/88. године ученици су се, почев од првог разреда средње школе, опредељивали за одговарајућу струку, односно занимање, а од 1990/91. шк. године средње образовање реализује се по подручјима рада, а у оквиру њих – по занимањима ("Службени гласник Републике Србије" од 12. маја 1990. године).

After the World War II secondary education had a series of changes. The education system was changed in 1958 when the primary education was extended to last eight years and the secondary education reduced to four years. Up to the reform in 1978/78 the secondary schools were organized as grammar schools, secondary technical schools and schools of arts. Then secondary vocational education and training was introduced through so called 'first, i.e. general level' in the first two grades and the second phase secondary VET that featured one or two grades, relative to the professional profile. The reform was incepted in Vojvodina in 1975/76. Having completed the requirements of the first or the second phase program, these students attained the third or the fourth educational level. In 1987/88 school year the students had to choose the respective professional, i.e. occupational profile from the first grade of secondary school and from 1990/91 school year secondary education is conceived according to professional and further – according to occupational profiles ("Official Gazette RS", 12/05/1990).

18.9. Средње образовање, 1946-2006.
Secondary education, 1946-2006

	Школе *Schools*	Ученици *School students*	Ученице *Female students*	Наставници *Teachers*	Број ученика који су завршили школу *Number of graduate students*
1946	391	52 445	...	6 628	...
1947	464	61 927	...	7 405	...
1948	488	72 980	...	8 352	...
1949	565	108 517	...	7 537	...
1950	587	121 759	...	11 598	...
1951	585	121 537	...	10 829	...
1952[1)]	562	105 150	...	9 389	...

Извор: *Југославија 1918 – 1988, Статистички годишњак,* СЗС, 1989, стр. 360-362; *Статистички годишњак Србије* за 1989–2005, РЗСС, поглавља о средњим школама; билтени СЗС.

[1)] Средње гимназијско образовање постаје четвороразредно.

Source: *Yugoslavia 1918-1988, Statistical Yearbook, FSO, 1989,* pp 360-362; *Statistical Yearbook of Serbia 1989-2005*, SORS, chapters on secondary schools; Bulletins of FSO.

[1)] Four-grade secondary grammar school education introduced.

18.9. Средње образовање, 1946-2006. (наставак)
Secondary education, 1946-2006 (continued)

	Школе *Schools*	Ученици *School students*	Ученице *Female students*	Наставници *Teachers*	Број ученика који су завршили школу *Number of graduate students*
1953	568	101 694	...	8 311	21 596
1954	577	105 795	...	8 122	21 477
1955	514	106 463	...	8 345	19 120
1956	517	110 253	...	8 222	19 934
1957	494	110 784	...	8 223	23 312
1958	466	108 861	40 663	8 248	20 843
1959	449	109 360	41 338	8 416	21 524
1960	453	117 744	44 707	8 868	23 733
1961	466	130 515	49 338	9 394	27 082
1962	531	148 541	58 283	8 935	27 239
1963	545	172 722	70 440	9 187	28 106
1964	566	203 398	85 151	9 959	30 878
1965	591	237 687	100 288	10 788	41 142
1966	613	257 042	111 242	10 397	55 949
1967	622	263 180	115 958	15 006	55 564
1968	633	274 421	123 044	15 743	64 259
1969	643	280 871	127 322	15 043	65 806
1970	645	287 882	129 647	16 520	68 780
1971	648	289 573	130 935	17 176	66 893
1972	664	293 679	131 498	18 166	66 955
1973	679	298 847	133 991	18 967	69 646
1974	685	304 676	135 952	19 085	73 009
1975	697	313 324	139 727	20 205	73 025
1976	463	329 781	146 485	22 128	76 487
1977	473	348 304	155 347	21 682	83 158
1978	547	360 754	160 514	24 006	80 426
1979	556	374 143	167 861	24 959	89 278
1980	599	374 493	169 588	25 169	90 825
1981	614	379 290	170 363	25 644	101 478
1982	610	373 365	170 304	25 925	104 886
1983	603	367 675	169 250	26 115	104 401
1984	521	361 815	166 247	25 834	106 134
1985	500	355 134	161 989	25 911	103 621
1986	512	351 258	159 413	25 593	105 857
1987	510	350 885	159 871	25 874	108 035
1988	505	353 315	160 839	26 202	103 723
1989	470	359 761	164 186	28 715	102 278
1990	473	365 740	167 949	27 565	91 929
1991[1)]	506	299 186	150 309	25 119	72 350
1992	502	309 739	156 751	24 705	77 793
1993	500	313 962	158 917	23 755	83 394
1994	504	307 772	156 055	24 369	75 399
1995	517	311 803	157 376	24 610	76 762
1996	528	325 410	165 226	25 028	85 072
1997	523	323 781	164 111	25 338	81 585
1998	524	326 774	164 409	25 538	83 834
1999	468	315 677	160 432	24 282	85 765
2000	473	322 376	163 340	24 413	81 725
2001	475	315 091	160 735	24 694	80 700
2002	480	306 886	156 739	25 277	76 724
2003	490	305 684	155 840	26 504	83 330
2004	491	303 596	150 595	26 859	79 685
2005	482	291 477	148 220	26 732	77 640
2006	478	287 397	145 997	26 878	75 828

Извор: *Југославија 1918 – 1988, Статистички годишњак*, СЗС, 1989, стр. 360-362; *Статистички годишњак Србије* за 1989–2005, РЗСС, поглавља о средњим школама; билтени СЗС.

[1)] Без података за Косово и Метохију од 1990/91. шк. год.

Source: *Yugoslavia 1918-1988, Statistical Yearbook, FSO, 1989,* pp 360-362; *Statistical Yearbook of Serbia 1989-2005*, SORS, chapters on secondary schools; Bulletins of FSO.

[1)] No data available for Kosovo and Metohija, 1990/91 school year.

18.10. Развој основног и средњег образовања – по подручјима, 1939-2006. Development of primary and secondary education, by regions, 1939-2006

	Основно образовање *Primary education*					Средње образовање *Secondary education*				
	школе *Schools*	наставници *Teachers*	ученици *School students*		ученици који су завршили школу *Students completed school*	школе *Schools*	наставници *Teachers*	ученици *School students*		ученици који су завршили школу *Graduate students*
			свега *All*	женски *Females*				свега *All*	женски *Female students*	
					Централна Србија *Central Serbia*					
1939	2 333	7 623	392 737	...	...	156	2 575	40 095	...	...
1950	3 434	6 934	461 162	...	...	361	7 310	80 452	...	...
1960	3 531	20 743	637 339	298 325	31 137	298	5 838	77 643	30 044	17 568
1970	3 505	25 818	614 163	...	59 287	399	10 506	181 465	85 728	44 435
1980	3 385	29 514	581 949	281 648	74 099	276	15 240	209 764	103 552	56 782
1990	3 103	32 731	600 785	291 731	72 376	300	17 344	214 033	107 810	54 377
2000	3 075	31 959	529 847	258 087	69 271	350	18 073	238 896	121 038	60 181
2005	3 042	34 462	479 749	234 227	60 554	361	19 825	223 355	109 215	58 086
2006	3 036	33 340	468 052	117 819	60 610	355	19 972	212 776	107 803	56 149
					Војводина *Vojvodina*					
1939	680	4 499	182 571	...	...	214	2 285	35 382	...	...
1950	642	3 139	195 968	...	...	188	3 523	33 637	...	...
1960	687	9 054	257 803	124 242	14 590	113	2 356	31 535	12 453	7 043
1970	661	10 715	240 346	...	23 958	171	4 136	70 495	33 185	17 490
1980	538	10 955	200 980	97 757	25 069	148	6 028	84 138	41 332	18 818
1990	525	11 777	212 555	104 029	24 292	104	5 350	71 630	35 065	18 471
2000	535	12 080	196 731	96 117	26 061	123	6 340	83 480	42 302	21 544
2005	536	13 391	176 354	85 750	22 207	124	6 993	76 618	39 155	19 658
2006	536	13 013	171 241	83 665	21 904	123	6 906	74 621	38 194	19 679
					Косово и Метохија *Kosovo and Metohija*					
1939	258	733	35 992	...	...	13	306	6 846	...	...
1950	790	975	109 515	...	...	38	765	7 670	...	...
1960	726	4 178	143 044	61 202	4 842	42	674	8 566	2 210	1 779
1970	820	9 163	230 213	...	15 802	85	1 878	35 922	10 734	6 855
1980	895	13 018	313 558	142 470	31 478	97	3 901	80 591	24 704	15 225
1990	967	16 397	343 193	159 728	37 737	69	4 871	80 077	25 074	19 081
2000	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
2005	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...
2006	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...

Извор: *Статистички годишњак Србије* за 1951, 1961, 1971, 1981, 1991. и 2001, РЗСС, поглавља о основном и средњем образовању.

Statistical Yearbook of Serbia, 1951, 1961, 1971, 1981, 1991. и 2001, SORS, chapters on primary and secondary education.

Високо образовање после Другог светског рата

После Другог светског рата дошло је до експанзије високог и вишег образовања у Србији. Београдски универзитет сачињавали су 1945. године следећи факултети: Филозофски, Правни, Технички, Пољопривредно-шумарски, Ветеринарски и Богословски, а те године основан је и Фармацеутски факултет. Природно-математички факултет одвојио се 1947. године од Филозофског факултета, а Висока економско-комерцијална школа постаје Економски факултет. Универзитет у Београду 1948. године био је подељен на три дела: Универзитет, Велика медицинска школа (са стоматологијом) и Велика техничка школа, која се састојала од: Архитектонског, Грађевинског, Електротехничког, Машинског, Технолошког и Рударског факултета (коме је придодат 1949. године Геолошки факултет). Саобраћајни факултет одвојио се од Машинског факултета 1960. године, а исте године од Филозофског одвојио се Филолошки факултет. Виша школа за физичку културу прерасла је у истоимени факултет 1968. године, а Висока школа политичких наука у Факултет политичких наука.

Када је реч о факултету уметности, развој је настављен одмах после Другог светског рата. Висока школа за филмску глуму и режију основана је 1947. године и 1949. прерасла је у Академију за позоришну уметност. Из Школе за примењену уметност, основане 1938. године, формирана је Академија примењених уметности (1948). Коначно, 1973. године формиран је Универзитет уметности, који се састоји од: Факултета музичких уметности, Факултета ликовних уметности, Факултета примењених уметности и Факултета драмских уметности.

Високо образовање у Србији имало је и свој регионални развој. Виша педагошка школа у Новом Саду основана је 1945. године, а 1954. године основани су Пољопривредни и Филозофски факултет у Новом Саду, и, 1960. године, Медицински факултет, који су чинили окосницу Новосадског универзитета.

Виша педагошка школа основана је у Приштини 1958. године, а 1970. године основан је Приштински универзитет, чију је окосницу представљао Филозофски факултет.

Машински факултет из Београда отворио је своје одељење у Крагујевцу 1960. године, што се сматра почетком стварања Универзитета у Крагујевцу. Њему су се током следећих година придружили Економски, Правни, Медицински (1978. године), а у новије време и Филолошко-уметнички факултет. Данас је део Универзитета у Крагујевцу и Педагошко-технички факултет из Чачка, основан 1975. године, и Машински факултет из Краљева.

Оснивачка скупштина Универзитета у Нишу одржана је 1965. године, када су почели да раде Правно-економски факултет (из којег су касније настали Правни и Економски факултет), Електронски, Грађевински (који је у новије време добио и архитектонски одсек), Машински и Медицински факултет. Данас су део Универзитета у Нишу Филозофски и Технолошки факултет из Лесковца.

У годинама транзиције у Србији се отвара низ приватних школа и факултета, а основан је и приватни универзитет "Браћа Карић". Сви ови факултети и више школе раде уз одобрење Министарства просвете.

Higher and university education after the World War II

After the World War II the higher and university education in Serbia saw an expansion. In 1945 the University of Belgrade was comprised of the schools as follows: the Faculty of Philosophy, the Faculty of Law, the Faculty of Engineering, the Faculty of Agriculture and Forestry the Faculty of Veterinary medicine, the Faculty of Theology and the same year the Faculty of Pharmacy was founded. The Faculty of Mathematics and Nature Science was separated from the Faculty of Philosophy in 1947 and the College of Commerce became the Faculty of Economics. In 1948 the University of Belgrade consisted of three parts: the University, the Great School of medicine and dental medicine and the Great School of engineering, comprising the Faculties of Architecture, Civil Engineering, Electrical Engineering, Mechanical Engineering, Technology and Mining (with the Faculty of Geology annexed in 1949). The Faculty of Transport Engineering was separated from the Faculty of Mechanical Engineering in 1960. The College of physical culture was transformed into the faculty in 1968 and the College of political sciences became the Faculty of Political Sciences.

The development of the faculties of arts was carried on soon after the War. The College for film directors and directors was founded in 1947 and in 1949 was transformed into the Academy of theater arts. The School of applied arts, founded in 1938, was transformed into the Academy of applied arts in 1948. Eventually, in 1973 the University of Arts was opened and comprised the Faculty of Music Art, the Faculty of Plastic Art, the Faculty of Applied Arts and the Faculty of Drama Arts.

The high education in Serbia featured also regional development. The College of teaching (pedagogy) of Novi Sad was founded in 1945. In 1954 the Faculty of Agriculture and the Faculty of Philosophy were opened in Novi Sad, in 1960 the Faculty of Medicine was founded and these created the frame of the University of Novi Sad.

The College of teaching was opened in Priština in 1958 and in 1970 the University of Priština was founded and its skeleton made the Faculty of Philosophy.

The Faculty of Mechanical Engineering of Belgrade opened its department in Kragujevac in 1960 and this was the origin of the University of Kragujevac. In the forthcoming years it comprised the faculties of economics, law, medicine (1978) and recently also the Faculty of Philology and Art. Nowadays integral parts of the University of Kragujevac are also the Faculty of Pedagogy and Engineering of Čačak, founded in 1975, and the Faculty of Mechanical Engineering of Kraljevo.

In 1965 the University of Niš was founded and opened were the Faculty of Law and Economics (later divided into separate faculties), the faculties of electronics, civil engineering (with recently opened department of architecture), mechanical engineering and medicine. Nowadays integral parts of the University of Niš are the Faculty of Philosophy and the Faculty of Technology of Leskovac.

In the years of transition in Serbia we have seen a number of private schools and faculties established, and also the private university “Braća Karić” was founded. These faculties and colleges have got the license of the Ministry of education.

18.11. Високо образовање, 1946-2006.
Higher and university education, 1946-2006

	Школе *Schools*	Студенти *Students*	Студенткиње *Female students*	Наставници[1] *Teachers*[1]	Студенти који су дипломирали *Graduate students*
1946[2]	15	21 922	...	...	464
1947	16	27 663	9 226	710	551
1948	28	34 517	...	940	1 012
1949	31	33 716	...	1 594	1 893
1950	31	32 013	...	2 258	2 241
1951	30	28 314	9 346	1 977	3 145
1952	29	27 498	9 360	1 834	3 462
1953	29	29 196	10 019	2 036	3 617
1954	31	36 198	11 668	2 234	3 819
1955	31	35 296	11 347	2 485	4 010
1956	35	32 564	10 423	2 702	3 784
1957	37	39 281	12 028	2 823	3 849
1958	43	46 821	14 556	3 182	4 836
1959	52	49 798	15 270	3 361	5 776
1960	79	69 371	20 014	4 277	7 269
1961	91	76 522	22 101	5 202	8 683
1962	93	78 625	22 549	5 661	12 339
1963	95	79 661	23 517	6 117	13 912
1964	97	85 557	25 679	6 312	14 257
1965	97	90 103	29 677	6 300	14 169
1966	97	94 517	32 432	6 317	13 788
1967	98	100 802	36 414	6 403	13 573
1968	97	109 905	40 707	6 571	14 414
1969	87	106 575	41 954	6 595	14 110
1970	82	113 822	44 170	6 678	14 506
1971	89	123 293	47 102	7 348	13 501
1972	95	140 911	56 131	7 865	13 065
1973	103	155 770	64 033	8 183	14 923
1974	118	179 286	70 837	8 814	16 983
1975	123	194 686	73 838	9 989	17 869
1976	131	197 858	74 001	9 977	18 192
1977	136	210 329	77 668	…	20 235
1978	143	219 502	80 138	11 129	20 630
1979	150	224 901	83 232	11 498	21 612
1980	146	203 489	86 367	11 515	23 570
1981	146	197 620	84 821	11 852	23 688
1982	145	189 358	82 270	12 104	23 681
1983	144	189 527	80 990	12 265	23 868
1984	144	180 230	77 678	12 252	22 467
1985	143	171 189	74 531	11 580	22 182

Извор: *Југославија 1918 – 1988, Статистички годишњак*, СЗС, 1989, стр. 363-366; *Статистички годишњак Србије* за 1989–2005, издавач РЗСС, поглавља о високом образовању; билтени СЗС.

[1] Подаци о наставницима били су до 1977. прикупљани у трогодишњој периодици.

[2] Подаци обухватају и више школе.

Source: *Yugoslavia 1918-1988, Statistical Yearbook, FSO, 1989,* pp 363-366; *Statistical Yearbook of Serbia 1989-2005*, SORS, chapters on higher and university education; Bulletins of FSO.

[1] Up to 1977 the data on teachers were compiled three-annually.

[2] The data cover higher schools/colleges also.

18.11. Високо образовање, 1946-2006. (наставак)
Higher and university education, 1946-2006 (continued)

	Школе *Schools*	Студенти *Students*	Студенткиње *Female students*	Наставници[1] *Teachers*[1]	Студенти који су дипломирали *Graduate students*
1986	141	170 263	76 169	11 438	21 399
1987	141	166 123	75 837	11 580	21 323
1988	136	162 977	75 829	11 886	20 711
1989	138	162 055	76 869	12 265	19 025
1990	135	150 872	73 543	12 155	18 599
1991	133	126 529	66 493	11 240	18 318
1992	133	135 357	72 171	11 096	16 636
1993	132	134 465	73 151	10 965	15 149
1994	134	136 893	74 264	11 252	15 380
1995	134	152 238	81 147	11 669	16 324
1996	135	165 120	89 018	11 654	16 629
1997	136	181 696	98 040	10 765	15 100
1998	120	182 619	97 659	12 171	16 573
1999	121	217 787	115 392	11 251	15 607
2000	123	194 198	104 413	10 878	16 226
2001	127	182 941	99 477	11 151	17 006
2002	135	197 322	109 905	10 902	18 079
2003	201	203 909	113 299	11 358	19 810
2004	223	218 368	121 328	12 187	22 047
2005	243	229 355	127 034	12 466	27 537
2006	272	238 710	131 988	12 884	29 406

Извор: *Југославија 1918 – 1988, Статистички годишњак*, СЗС, 1989, стр. 363-366; *Статистички годишњак Србије* за 1989–2005, издавач РЗСС, поглавља о високом образовању; билтени СЗС.

[1] Подаци о наставницима били су до 1977. прикупљани у трогодишњој периодици.

Source: *Yugoslavia 1918-1988, Statistical Yearbook, FSO, 1989,* pp 363-366; *Statistical Yearbook of Serbia 1989-2005*, SORS, chapters on higher and university education; Bulletins of FSO.

[1] Up to 1977 the data on teachers were compiled three-annually.

Предшколске установе после Другог светског рата

Предшколске установе су организације које обезбеђују дневно збрињавање, негу, исхрану и васпитање деце узраста до 7 година, односно до поласка у школу. Предшколске васпитно-образовне институције раде или у сопственим зградама или при основним школама. До 1987. године рад предшколских установа био је организован кроз рад дечијих јасли и дечијих вртића, да би се њихов рад после Закона о друштвеној бризи о деци ("Службени гласник РС", бр. 43/87) објединио кроз рад дечијих вртића с различитим старосним групама деце, а од 1992. године, новим Законом о друштвеној бризи о деци ("Службени гласник РС", бр. 49/92), дечији вртићи добили су назив предшколске васпитно-образовне институције и под тим називом раде и данас.

Почев од 1985. године, у оквиру предшколских институција приказују се и деца с којом се васпитно-образовни рад обавља у болницама, јер се налазе на дужем болничком лечењу.

Pre-school institutions after the World War II

The preschool institutions are the organizations that provide daily nursery, care, meals and upbringing of children under the age of 7, i.e. before they go to school. Preschool institutions work either in separate building or within primary schools. Before 1987 the preschool institutions were organized as nurseries and kindergartens and pursuant to the Law on social care of children ("Official Gazette RS", 43/87) these activities were comprised within kindergartens for children of different age groups. Since 1992, according to the new Law on social care of children ("Official Gazette RS", 49/92), kindergartens have been defined as preschool institutions.

From 1985, within preschool institutions presented are also the children that are educated and brought up in hospitals where they are taken for prolonged medical treatment.

18.12. Предшколске установе, 1939-2007. Pre-school institutions, 1939-2007

	Установе *Institutions*	Број деце *Number of children*	Број запослених *Number of employees*		Установе *Institutions*	Број деце *Number of children*	Број запослених *Number of employees*
1946	74	3 073	...	1977	1 110	91 913	8 696
1947	80	3 331	...	1978	1 224	99 278	9 903
1948	106	4 066	...	1979	1 326	107 953	10 561
1949	144	6 093	...	1980	1 421	119 405	10 971
1950	199	7 757	1 635				
				1981	1 517	128 860	11 981
1951	165	7 405	...	1982	1 693	144 233	12 773
1952	121	4 635	...	1983	1 842	154 173	13 811
1953	103	4 492	...	1984	1 932	161 253	14 032
1954	97	4 904	...	1985	1 592	165 773	14 852
1955	448	28 329	1 875				
				1986	1 592	165 773	15 452
1956	424	27 764	...	1987	1 728	182 217	15 941
1957	431	28 641	...	1988	1 698	186 179	16 226
1958	415	29 557	...	1989	1 703	186 671	16 707
1959	426	32 794	...	1990	1 692	181 223	16 968
1960	418	32 644	2 225				
				1991	1 613	162 415	16 284
1961	425	35 320	...	1992	1 619	151 246	15 438
1962	452	36 718	...	1993	1 575	137 845	14 794
1963	487	36 732	...	1994	1 607	157 287	14 848
1964	521	37 448	...	1995	1 658	167 746	15 756
1965	538	40 088	2 837				
				1996	1 681	171 131	16 194
1966	657	42 067	2 932	1997	1 730	174 621	16 547
1967	695	45 563	...	1998	1 768	174 959	17 159
1968	756	45 163	...	1999	1 661	164 779	16 428
1969	783	48 356	...	2000	1 688	167 745	16 858
1970	815	51 667	4 360				
				2001	1 725	168 078	16 912
1971	847	55 410	...	2002	1 776	162 825	17 335
1972	923	65 084	4 755	2003	1 804	161 938	17 507
1973	927	65 476	5 502	2004	1 840	162 258	17 957
1974	974	71 995	6 313	2005	1 873	167 441	18 674
1975	1022	77 284	6 939				
				2006	1 970	173 203	19 738
1976	1 083	83 189	7 461	2007	2 160	178 389	20 620

Извор: *Југославија 1918 – 1988, Статистички годишњак*, СЗС, 1989, стр. 354-356; *Статистички годишњак Србије* за 1989–2005, РЗСС, поглавља о предшколским установама; билтени СЗС.

Source: *Yugoslavia 1918-1988, Statistical Yearbook, FSO, 1989,* pp 354-356; *Statistical Yearbook of Serbia 1989-2005*, SORS, chapters on pre-school institutions; Bulletins of FSO.

Уследразумљиве суженостиобима приказа у овој публикацији, није приказана струковна структура средњих школа, школа на језицима националних мањина, као ни основних и средњих специјалних школа. Сви ти подаци постоје у напред наведеним изворима.

Литература: *Две стотине година српске државе – хронологија*, стр.: 21, 28, 30, 33, 35, 43, 49, 50-51, 58, 63, 70, 72, 77-78, 86, 91, 93, 96-97, 101, 103, 105, 110, 122, 124, 132, 136, 138, 142, 146, 149-150, 155, 163, 165-167, 171, 175, 180, 204, 207, 214, 224, 228, 242, 272, 290, 292, 295, 299, 305, 309, 315-316, 340, 344, 356, 359, 362, 367, 401. и 413.

Due to anticipated volume of this publication, we did not give the structure by technical branches of secondary schools, the schools of minorities and of primary and secondary specialized schools. These data could be found in above stated sources.

Literature: *Two hundred years of Serbian state – Chronological presentation,* pp: 21, 28, 30, 33, 35, 43, 49, 50-51, 58, 63, 70, 72, 77-78, 86, 91, 93, 96-97, 101, 103, 105, 110, 122, 124, 132, 136, 138, 142, 146, 149-150, 155, 163, 165-167, 171, 175, 180, 204, 207, 214, 224, 228, 242, 272, 290, 292, 295, 299, 305, 309, 315-316, 340, 344, 356, 359, 362, 367, 401 and 413.

Основне школе, 1870-1910.
Primary schools, 1870-1910

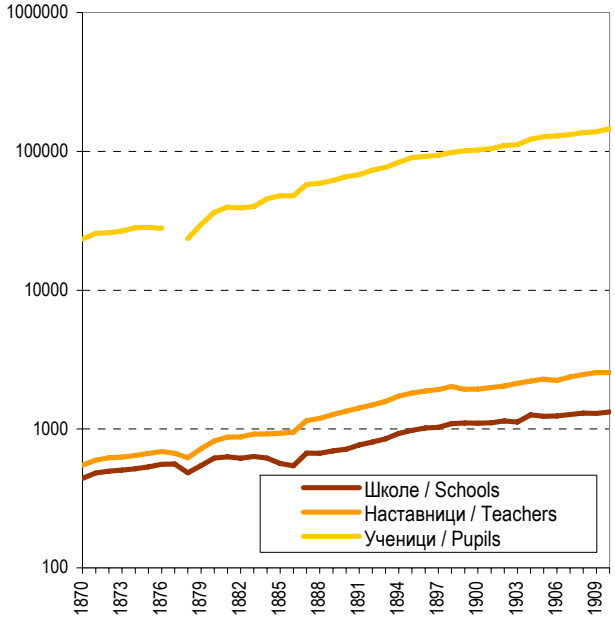

Високо образовање, ученици и студенти, 1870-1910.
Tertiary education, students, 1870-1910

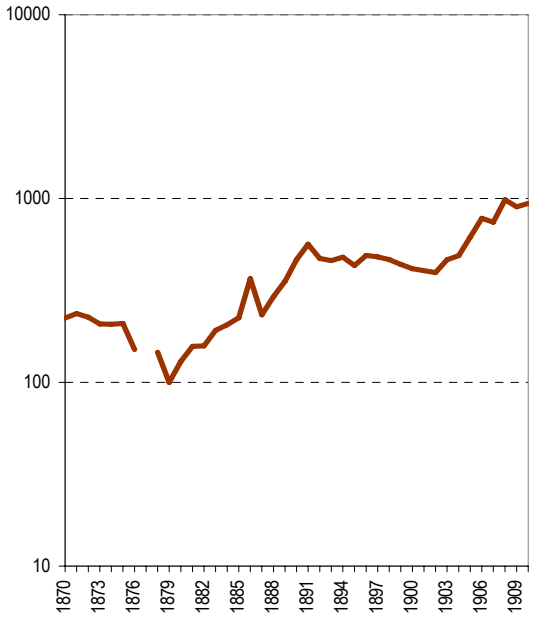

Основне школе, ученици, 1950-2000.
Primary schools, school students, 1950-2000

Централна Србија, хиљ.
Central Serbia, thous.

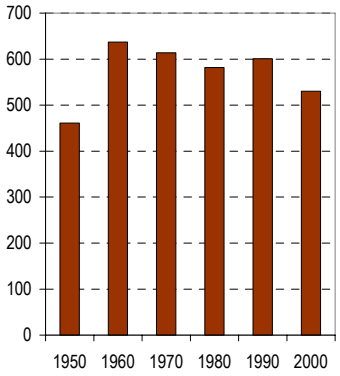

Војводина, хиљ.
Vojvodina, thous.

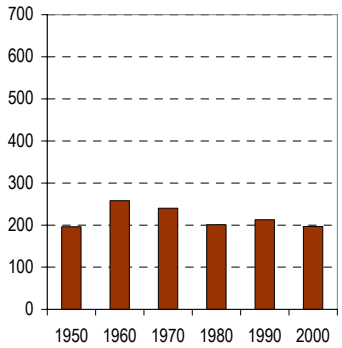

Косово и Метохија, хиљ.
Kosovo and Metohia, thous.

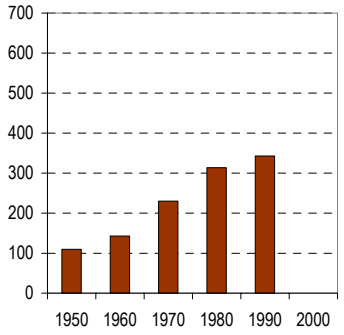

Средње школе, ученици, 1950-2000.
Secondary schools, school students, 1950-2000

Централна Србија, хиљ.
Central Serbia, thous.

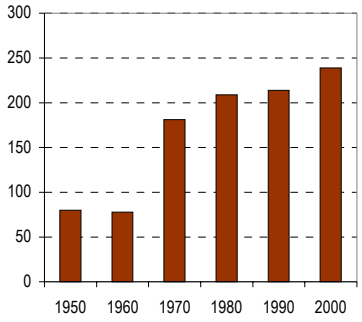

Војводина, хиљ.
Vojvodina, thous.

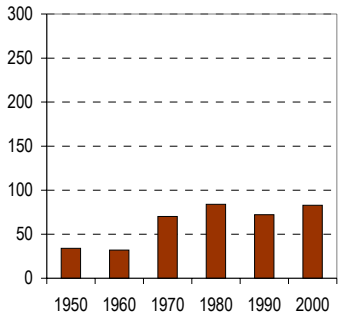

Косово и Метохија, хиљ.
Kosovo and Metohia, thous.

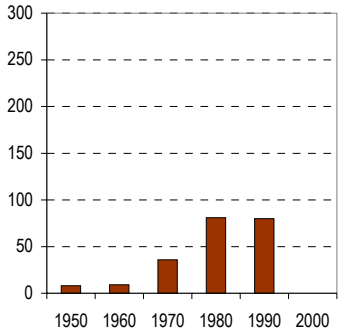

Високо образовање, 1950-2005.
Higher and university education, tertiary education, 1950-2005

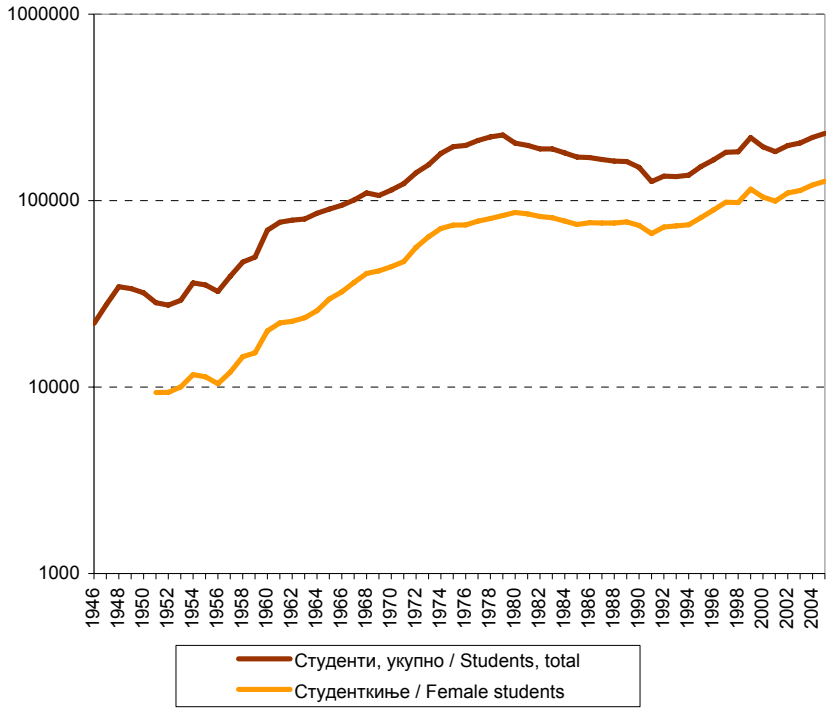

Веома је дуга традиција данашњег система заштите здравља становништва у Србији[1]. Научно прихваћена документа доказују да су прве болнице на територији српских земаља биле организоване још у XII веку, и то при манастирима (Студеница, Призрен, итд.). Даљи развој оваквих институција у српским земљама нагло је прекинут најездом Турака и окупацијом српских земаља (XIV век).

The tradition of the present-day system of health care of the population of Serbia[1] is very long. The officially recognized documents proved that the first hospitals on the Serbian territories were organized as early as in the 12th century, at the monasteries (Prizren, Studenica). The further development of these institutions on the Serbian territories was suddenly terminated by the Turks invasion and the occupation of the Serbian states in the 14th century.

Период до Првог светског рата
Period before World War I

Организација здравствене службе почела је да се мења након II српског устанка 1815. године. Освојивши одређени степен аутономије, Кнежевина Србија, током треће и четврте деценије XIX века, успоставља темељне елементе организованог система здравствене заштите свог становништва путем:

- именовања "окружних физикуса" и бабица (одговорних за заштиту здравља у округу);
- доношењем прописа са законском снагом о мерама за спречавање ширења заразних болести "код људи и стоке";
- увођењем карантина на свим граничним прелазима (1829);
- довођењем и запошљавањем лекара из суседних земаља;
- организовањем болничких установа (1826) итд.

Већ 1872. године оснива се Српско лекарско друштво. Законом о уређењу санитетске струке и о чувању народног здравља из 1881. године оснивају се: "Санитетско одељење при Министарству унутрашњих дела; Хемијска лабораторија; Главни санитетски савет; установе за спречавање разбољевања људи и стоке; установе за лечење болесних људи и за чување неизлечивих болесника, богаља, слепих, глуво-немих, суманутих; на границама државе карантини, а по округзима: физикуси, сресци лекари, општински лекари, општинске бабице, и марвени лекари" (члан 2. Закона).

The organizational changes of the health service were incepted after the Second Serbian uprising of 1815. Having won a certain extent of independence, in the third and the fourth decade of 19th century the Principality of Serbia laid foundations of the organized system of public health care, by the way of:

- Appointing “district physicians” and midwifes, responsible for the public health in the respective district;
- Passing legal regulations on the measures for the prevention of contagious diseases “of people and livestock”;
- Introducing quarantine stations at all border crossings (1829);
- Hiring and employing physicians from the neighboring countries;
- Organizing hospital institutions (1826).

As early as in 1872 the Serbian medical society was founded. Pursuant to the Act on medical profession and public health care passed in 1881, founded were: “the medical division with the Ministry of interior, the Chemical laboratory, the Medical council; the prevention institutions; the institutions for treatment of diseased and care of terminal patients, the defected, blind, deaf and mute, insane; quarantines at state borders, and in the districts: physicians, district doctors, municipal doctors, municipal midwives, and veterinary doctors are employed” (Article 2 of the Act).

[1] Према подацима Института за заштиту здравља Србије "Др Милан Јовановић Батут". / [1] According to the data of the Serbian Health Care Institute “Dr Milan Jovanović Batut”.

Нови стимуланс социјалној политици дао је Владан Ђорђевић 1879. године централизацијом локалних болничких фондова, који су створени 1837. године, у "Народни санитетски фонд Краљевине Србије". Био је то материјални основ за државну здравствену политику до почетка Првог светског рата. За време утицаја Владана Ђорђевића на формирање савремене здравствене службе донесен је и Закон о уређењу санитетске струке и чувању народног здравља (1881), који је био на снази пуних 40 година.

За рад Српског лекарског друштва, односно лекара окупљених око њега, везана је појава многих значајних медицинских и друштвених институција у Србији. На првом месту, ту је оснивање Друштва Црвеног крста (1876), па Главног санитетског савета, а затим припрема и оснивање Медицинског факултета у Београду, од 1914. до 1920. године.

Хронологија раног развоја здравства[1)]

Године 1806. Хеџим Тома, народни лекар грчког порекла, постављен је од Совјета за војног лекара.

Године 1809. у Србију долази штаб-доктор руских трупа, др Иван Морачевски, као први школовани војни лекар у Србији.

Године 1820. у Србију долази доктор Константин Александрини, као први школовани цивилни лекар у Србији.

Године 1821. извршена је прва вакцинација против великих богиња коју је извршио лекар.

Године 1826. основане су прва болница и апотека у Србији, и то у Шапцу.

Прву апотеку у Београду отворио је 1830. Матеј Ивановић, апотекар из Земуна.

Године 1831. основана је болница у Пожаревцу, а 1832. у Великом Градишту и Свилајнцу. Варошка болница у Београду основана је 1845, а 1852. основана је општинска болница у Јагодини. Током шездесетих година основане су прве болнице и у Смедереву, Ваљеву и Неготину, током седамдесетих у Алексинцу и Нишу, а током осамдесетих у Пироту и Ћуприји.

Године 1872. извршен је први "царски рез" у Србији.

Прве амбуланте "за преглед болесних и здравих и за пружање прве помоћи становништву" отворене су 1880. у Београду.

Године 1915. у Србији је, као испомоћ војном санитету, било око 200 страних лекара и око 500 школованих медицинских сестара.

Број општих болница пре Првог светског рата износио је[2)]:

1895. године – 27

1900. године – 24

1905. године – 25

1908. године – 23.

In 1879 Vladan Đorđević rendered a new impulse to the social policy as he centralized local hospital funds, which had been created in 1837, into the National medical fund of the Kingdom of Serbia. It presented the material grounds for the state health care policy up to the World War I. While Vladan Đorđević had influence on the formation of modern health care service, the Act on the establishment of medical profession and public health care was passed in 1881 and the same remained in force for 40 years.

The activities of the Serbian medical society, i.e. the medical doctors gathered there, were related to the appearance of several medical and social care institutions in Serbia. In the first place, the Red Cross society was founded in 1876, then the Medical Council and afterwards, from 1914 to 1920 the Faculty of Medicine of Belgrade was in the process of being established.

Historical development of public health service[1)]

In 1806 *Hećim* Toma, a physician practitioner of Greek origin, was appointed military medical doctor by an act of the *Sovjet* (Council).

In 1809 the HQ doctor of the Russian troops, Ivan Moračevski, M.D. came to Serbia and he was the first educated military medical doctor in Serbia.

In 1820 Konstantin Aleksandrini, M.D. came to Serbia as the first educated medical doctor of civil service in Serbia.

In 1821 the first vaccination against *variola vera* was conducted by medical doctor.

In 1826 the first hospital and pharmacy of Serbia were opened in Šabac.

The first pharmacy in Belgrade was opened in 1830 by Matej Ivanović, a pharmacist of Zemun.

In 1831, a hospital was opened in Požarevac, and in 1832 in Veliko Gradište and Svilajnac. The town hospital of Belgrade was opened in 1845, and in 1852 opened was the municipal hospital of Jagodina. In the sixties, the first hospitals were opened also in Smederevo, Valjevo and Negotin, in the sixties in Aleksinac and Niš, and in the eighties in Pirot and Ćuprija.

In 1872 the first *Cesarean* was carried out in Serbia.

The first outpatient clinics “for check-ups of the diseased and health and first-aid service” were opened in Belgrade in 1880.

In 1915 in Serbia we had 200 foreign medical doctors and about 500 educated nurses that were employed to render service to military medical center.

Here listed is the number of general hospitals in Serbia before the World War I[2)]:

1895 – 27

1990 – 24

1905 – 25

1908 – 23

[1)] Др Јелена Јовановић-Симић, Хронологија, *Модерна српска држава 1804-2004, Историјски архив Београда, Београд, 2004. /* [1)] Dr Jelena Jovanović Simić, *Chronology, Modern Serbian State 1804 – 2004,* Historical Archive of Belgrade, Belgrade, 2004.

[2)] Holm Sundhaussen, *Историјска статистика Србије 1834-1914.* / [2)] Holm Sundhaussen, *Historical statistics of Serbia, 1843 – 1914.*

19.1. Здравствено особље, капацитети и рад болница
Medical staff, hospitals capacities and activity

	Лекари[1] *Physicians[1]*	Здравствено особље вишег образовања[2] *Senior medical workers[2]*	Здравствено особље нижег образовања[3] *General medical staff[3]*	Болесничке постеље[4] *Hospital beds[4]*	Исписани болесници, хиљ. *Discharged patients, thousand*	Становника *Number of inhabitants*	
						на 1 лекара *Per physician*	на 1 болесничку постељу *Per hospital bed*
1895	122	347	125	1 558	18	18 955	1 484
1900	198	363	135	1 595	20	12 590	1 563
1905	257	402	164	1 669	24	10 462	1 611
1908	287	435	181	1 757	27	9 829	1 606

Извор: Реферат начелника санитета Врховне команде др М. Генчића од 13. септембра 1914; Статистички годишњаци Краљевине Србије.
[1] Обухваћени су окружни, срески, општински, приватни и војни лекари.
[2] Бабице, апотекари, болничари (означавање није било јасно).
[3] Помоћни лекари, апотекари и зубарски помоћници (означавање није било јасно).
[4] Подаци се односе само на војне и казнено-поправне болнице.

Source: Paper presented by the medical service head of the Supreme HQ, M. Genčić, M.D. on 13/09/1914; Statistical yearbooks of the Kingdom of Serbia.
[1] Covered district, country, municipal, private and military physicians.
[2] Midwifes, pharmacists, junior medical practitioners (no clear markings).
[3] Medical assistants, pharmacists and dentist assistants (no clear markings).
[4] The data are relative to military and hospitals with penitentiary-corrective institutions.

Заразна обољења

Заразне болести подлежу обавези индивидуалног пријављивања, на основу Закона о заштити становништва од заразних болести. На основу тих пријава израђују се извештаји о кретању заразних болести од општинског до највишег нивоа.

Најчешће заразне болести у Србији почетком деветнаестог века биле су: сифилис, тифус и туберкулоза. Ни с другим, мање раширеним, болестима није било неког озбиљнијег напретка у потискивању. Маларија је, такође, погађала велики број људи и негативно је утицала на природни прираштај и радне способности оболелих. Акутне и заразне болести у неким селима косиле су читаве породице, а посебно пегави и трбушни тифус. Од болести, највише раширена била је туберкулоза разних органа. Осим ниског нивоа услова за становање, лоше хигијене, лоше исхране, појави заразних болести доприносио је и развој индустријских грана с великим ризиком по људско здравље. Најризичније индустрије биле су рударство и топионичарство.

У Првом балканском рату појавио се, истовремено на више тачака (Неготин, Куманово, Прешево), пегави тифус, а пренели су га турски заробљеници. За време Другог балканског рата, преко бугарске војске и њене територије пренета је колера.

Података који би омогућили одређену динамику статистичког праћења ових заразних обољења нема, тако да су из литературе[1] наведене само највеће епидемије:

Туберкулоза. Према статистичким подацима, од 1895. до 1908[2], морталитет од туберкулозе у Србији износио је 11% од опште смртности. У периоду 1908-1919. сматра се да је у Србији од туберкулозе умрло 34 395 становника[3][4]. Подаци о умрлима од туберкулозе приказани су у табели 19.3.

Infectious and contagious diseases

The infectious and contagious diseases were subject to compulsory individual reporting, pursuant to the Act on infectious and contagious diseases prevention. According to these reports, the surveys were made on the trends of infectious and contagious, from municipal to general national level.

In the early 19th century in Serbia the most frequent infectious and contagious diseases were: syphilis, typhus and tuberculosis. Other, less spread and frequent diseases also were not under firm control. Also malaria attacked a large population and had negative impact on the natural increase and the working capacities of the diseased. Acute and infectious diseases, especially abdominal typhus and typhus fever, in some rural areas exterminated whole families. Various types of tuberculosis were the most widely spread diseases. Apart from the low dwelling conditions, bad hygiene, poor nutrition, infectious diseases appeared also due to the development of industrial branches that presented high risk to human health. Mining and metal processing were of the highest risk.

In the First Balkan War at several points simultaneously (Negotin, Kumanovo, Preševo) typhus fever broke out and the Turkish prisoners of war had transmitted it. During the Second Balkan War, cholera was transmitted by the Bulgarian soldiers and over the territory of Bulgaria.

No data were available to statistically follow the development of these infectious diseases. In the literature[1] we found only the great epidemic outbreaks.

Tuberculosis. Pursuant to the statistics available, from 1895 to 1908[2] the tuberculosis mortality in Serbia equaled to 11% of the overall mortality rate. From 1908 to 1919 in Serbia 34 395 people died from tuberculosis[3][4]. the data on the dead from tuberculosis are found in Table 13.3.

[1] Др Јелена Јовановић-Симић, Хронологија, *Модерна српска држава 1804-2004, Историјски архив Београда, Београд, 2004.* / [1] Dr Jelena Jovanović Simić, *Chronology, Modern Serbian State 1804 – 2004,* Historical Archive of Belgrade, Belgrade, 2004.
[2] Према подацима сан. пуковника др Ж. М. Рувидића *(Рад трећег годишњег скупа Југословенског лекарског друштва одржаног 1921. у Љубљани*, Београд, 1922). / [2] According to data by Colonel Ž.M.Ruvidić, *Third annual meeting of the Yugoslav Medical Society* – 1921, Ljubljana, Belgrade, 1922.
[3] Према подацима Министарства здравља и црквеним књигама. / [3] Source: Ministry of health and the Church books.
[4] Према подацима сан. пуковника др Ж. М. Рувидића *(Рад трећег годишњег скупа Југословенског лекарског друштва одржаног 1921. у Љубљани*, Београд, 1922) / [4] According to data by Colonel Ž.M.Ruvidić, *Third annual meeting of the Yugoslav Medical Society* – 1921, Ljubljana, Belgrade, 1922.

1915. наступила је епидемија *пегавог тифуса* у Србији. У току 1915. оболело је око 600.000 становника, док се број умрлих процењује на 135.000. Око 300.000 људи умрло је у епидемији пегавца током Првог светског рата, од тога 87 лекара, 2 доктора медицине, 8 медицинара, 20 страних лекара и 7 лекара заробљеника[1)].

Подаци о узроцима смрти становништва пре Првог светског рата нису у потпуности валидни, пошто су били прикупљани од свештеника, а не од лекара. Податак о узроку смрти није давало стручно лице; леш често није био прегледан, већ је узрок смрти констатован на основу изјаве чланова породице. Било је велико учешће непознатог узрока смрти.

Ипак, и овако прикупљени подаци показују да је у структури умрлих – према узроку смрти, готово 40% лица умирало од заразних болести, од којих су примарни били дифтерија, туберкулоза и велики кашаљ.

In 1915 epidemic *typhus fever* broke out in Serbia and about 600000 people were diseased, while the number of deaths was estimated at 135000. During the World War I bout 300000 people died from epidemic typhus fever, of which 87 physicians, 2 medical doctors, 8 medical practitioners, 20 foreign physicians and 7 imprisoned physicians[1)].

The data on the causes of death before the World War I are not fully reliable, since those were collected from clergymen and not physicians. The data on the cause of death was not determined by professionals, often the corpse was not examined, but the family members declared the cause of death. A percentage of unknown death cause was high.

However, the collected data showed that in the structure of deaths according to cause, infectious diseases had the share of almost 40%, primarily diphtheria, tuberculosis and *pertussis*.

19.2. Структура умрлих – према узроку смрти, 1892-1911.
Structure of deaths by cause, 1892-1911

просеци за означени период / *Average for respective period*

	1892-1895		1896-1905		1906-1910		1911	
	мушки *Males*	женски *Females*	мушки *Males*	женски *Females*	мушки *Males*	женски *Females*	свега *All*	
Укупно	**40 109**	**38 268**	**29 997**	**29 119**	**34 468**	**33 875**	**63 868**	**Total**
% од укупног броја								**% of total number**
Трбушни тифус, врућица	4,2	4,5	3,9	4,3	4,2	4,4	4,0	Typhus abdominal, Para-typhus
Маларија	2,1	2,3	1,2	1,3	0,5	0,6	0,0	Malaria
Велике богиње	3,4	3,4	4,2	4,2	4,2	4,2	1,9	Variola vera
Скарлатина, шарлах	2,2	2,1	3,2	2,9	6,6	6,0	4,8	Scarlet fever
Велики кашаљ, рикавац	6,7	7,3	8,5	9,5	6,8	7,7	7,9	Pertussis
Дифтерија, гушобоља	11,5	11,0	6,7	6,3	1,8	1,6	2,2	Diphtheria
Туберкулоза плућа, сушица, јектика	9,3	9,6	9,8	12,1	11,0	14,8	15,0	Tuberculosis phtisis pulmonoum
Рак и други зли тумори	0,1	0,2	0,3	0,5	0,4	0,6	0,6	Cancer, tumours malignant
Болести срца и крвотока	1,2	1,0	2,0	1,6	2,1	1,7	2,7	Heart and vascular diseases
Болести дисајних органа	9,6	8,9	13,8	13,3	15,1	15,1	15,7	Respiratory diseases
Болести органа за варење	5,6	5,3	6,3	5,8	8,8	8,0	0,0	Digestive tract diseases
Трудноћа, порођај, бабиње	0,0	1,4	0,0	1,8	0,0	1,5	0,8	Pregnancy, childbirth, confinement
Урођена слабост и урођене мане	4,3	3,6	8,7	7,6	9,3	8,0	6,3	Congenital disorders and defects
Старачка изнуреност	4,6	5,2	7,5	8,4	8,4	9,2	8,8	Old-age weakness and senility
Насилне смрти	2,6	0,9	3,3	1,2	3,6	1,4	2,6	Forced deaths
Остале групе и непознато	32,6	33,2	20,7	19,2	17,2	15,3	26,7	Other categories and unknown

Извор: Фрања Кустер, *Главни демографски подаци о Краљевини Србији.*

Source: Franja Kuster, *Principal demographic data of the Kingdom of Serbia.*

[1)] В. Станојевић, *Наше ратно санитетско искуство*, Београд 1925, стр.784. / [1)] V. Stanojević, *Serbian experience of war medical service,* Belgrade, 1925, pp 784.

19.3. Умрли од туберкулозе, 1893-1910. Deaths from tuberculosis, 1893-1910

	Укупно *Total*	Град *Urban areas*	Село *Non-urban areas*	Стопа на 100000 становника *Rate per 100000 inhabitants*		Укупно *Total*	Град *Urban areas*	Село *Non-urban areas*	Стопа на 100000 становника *Rate per 100000 inhabitants*
1893	6 505	1 571	4 934	289	1902	6 843	1 838	5 005	266
1894	5 482	1 417	4 065	240	1903	7 276	1 895	5 381	279
1895	5 055	1 573	3 482	219	1904	7 400	2 003	5 397	279
1896	5 109	1 467	3 642	218	1905	8 940	2 395	6 545	332
1897	5 413	1 449	3 964	227	1906	7 861	2 151	5 710	288
1898	5 228	1 507	3 721	216	1907	8 143	2 058	6 085	293
1899	5 811	1 646	4 165	237	1908	8 799	2 026	6 773	312
1900	6 396	1 895	4 501	257	1909	9 789	2 348	7 441	342
1901	6 166	1 797	4 369	244	1910	9 383	2 189	7 194	322

Извор: Holm Sundhaussen, *Историјска статистика Србије 1834-1914*; Статистички годишњаци Краљевине Србије.

Source: Holm Sundhaussen, *Historical statistics of Serbia, 1843 – 1914;* Statistical yearbooks of the Kingdom of Serbia.

Према наведеном извору, смртност од туберкулозе је у периоду до Првог светског рата била у сталном порасту, како у апсолутном износу тако и у релативним вредностима. Такође су постојале велике разлике у броју умрлих од ове болести код градског у односу на сеоско становништво, јер је на селу живело око 90% свег становништва тадашње Србије.

Показатељ слабе развијености здравствене заштите свакако је и ниска просечна старост умрлих, која је нпр. у периоду 1896-1905. у просеку износила 23,05 године. Овако ниска старост умрлих резултат је велике смртности одојчади у том периоду; наиме просек је виши за осам година, уколико се искључи смртност најмлађе популације.

У прилог констатацији о развијености здравствене заштите крајем деветнаестог и почетком двадесетог века иде и податак да је разлика у просечној старости умрлих, посматрана према типу насеља, такође изражена[1] – у граду је већа за око четири године.

According to the mentioned sources, the death rate from tuberculosis constantly rose, both in absolute and relative terms. Also large discrepancies were notable between the number of deaths from this disease in urban and in rural areas, since then 90% of all Serbian population lived in rural areas.

An indicator or low degree of health care is also a low average age of dead, which for example in the period from 1896 to 1905 was 23.05 years of age. Such a short average lifetime was due to the high death rate noted for infants in this period. Namely, the average lifetime would be eight years longer if the mortality of the youngest population was excluded.

To support the described status and availability of health service in the end 19th and early 20th century we found the data on expressively different lifetime of population regarded by type of settlements, i.e.[1]: in urban areas lifetime is longer by about 4 years.

19.4. Просечна старост умрлих – по полу, 1888-1910. Average age of dead, by sex, 1888-1910

	Србија *Serbia*				Србија *Serbia*		
	укупно *Total*	мушко *Males*	женско *Females*		укупно *Total*	мушко *Males*	женско *Females*
1888	22,12	22,15	22,09	1899	22,30	22,01	22,59
1889	22,46	22,51	22,41	1900	22,82	22,31	23,29
1890	24,17	23,89	24,46				
				1901	25,03	24,81	25,25
1891	21,25	21,09	21,41	1902	23,85	23,76	24,27
1892	...	...	...	1903	22,04	22,10	22,30
1893	20,53	20,02	21,06	1904	25,19	25,00	25,38
1894	20,50	20,42	20,58	1905	24,45	24,40	24,45
1895	19,69	19,69	19,7				
				1906	22,65	22,39	22,65
1896	19,78	19,58	19,99	1907	24,30	24,07	24,52
1897	21,94	21,57	22,32	1908	24,84	24,93	24,76
1898	23,22	23,32	23,11	1909	22,16	21,98	22,34
				1910	24,73	24,53	24,91

Извор: Статистички годишњаци Краљевине Србије.

Source: Statistical yearbooks of the Kingdom of Serbia.

[1] Нпр. подаци из *Годишњака Краљевине Србије* за 1897. говоре да је просечна старост умрлих мушкараца у граду износила 26,25 (24,26 жене), а на селу 20,77 (22,06 жене). / [1] E.g. the data of *Yearbook of the Kingdom of Serbia, 1897* state that the average lifetime of males in urban areas was 26.25 (24.6 females), and in non-urban areas it was 20.77 (22.06 females).

Период између два светска рата
Period between World War I and World War II

Након завршетка Првог светског рата започиње успостављање савременог система здравствене заштите. Као прва мера државе, оснива се Министарство здравља Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца, у оквиру којег се формира Стална епидемијска комисија (1919. године), чиме је установљен организован надзор над хигијенским приликама и заразним болестима у Краљевини Срба, Хрвата и Словенаца. Председник Комисије био је др Милан Јовановић Батут.

Следеће године доноси се Уредба о оснивању сталних бактериолошких станица (прва у Шапцу), међу којима од 1922. године доминира Стална бактериолошка станица у Београду. У 1923. години оснива се Институт за социјалну медицину и доноси се одлука о оснивању Централног хигијенског завода, чије језгро чине Стална бактериолошка станица и Институт за хигијену.

Садашњи Институт за заштиту здравља Србије "Др Милан Јовановић Батут", као специјализована здравствена, образовна и научна институција, био је одговоран не само за развитак превентивне медицине у свим њеним видовима, него и за организацију и развој целокупне здравствене делатности.

Године 1921. основане су прве здравствене задруге, специфичан облик удруживања на селу.

Године 1924. основан је Централни хигијенски завод Краљевине СХС, који је претеча данашњег Института за здравствену заштиту Србије.

Остварени ниво здравствене заштите може се пратити и кроз *број запослених здравствених радника* и њихов степен стручне спреме. Од првог познатог народног лекара, па преко првих образованих цивилних лекара почетком 19. века, Србија је изградила свој лекарски кадар, до Другог светског рата нешто спорије (у Првом балканском рату само у Београду било је око 30 болница, и у њима је у просеку радило око 100 лекара[1)]), а затим је број високообразованог кадра рапидно растао.

У табели 19.5. пратимо број лекара, постеља и болесника. Током посматраног периода пораст броја високообразованог кадра умногоме је допринео развоју квалитета здравствене заштите, што можемо видети и кроз показатељ о броју становника на једног лекара. Док је пре Другог светског рата готово на целу варошицу долазио само један лекар (1914. године 450 лекара на око 4,5 милиона становника[2)]), порастом броја дипломираних лекара након 1950. године број становника на једног лекара нагло се смањује, тако да је његова вредност данас испод 400.

After the end of the World War I the modern system of health care was introduced. As the first official measure, the Ministry of health of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes was formed and the Permanent epidemics commission within it (1919). Thereby established was an organized supervision of hygienic conditions and infectious and contagious diseases in the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes. The chairman of the commission was Dr Milan Jovanović Batut.

In the following year the Act on the establishment of permanent bacteriological stations was passed. The first was opened in Šabac and from 1992 the Permanent bacteriological station of Belgrade took the leading position. In 1923 the Social medicine institute was opened and taken is the decision on the establishment of the Central hygienic institute, the core of which made the Permanent bacteriological station and the Hygienic institute.

The Health Care Institute of Serbia "Dr Milan Jovanović Batut", as a specialized medical, educational and scientific institution, was in charge of the development of preventive medicine of all aspects, but also for the organization and development of overall health care activities.

In 1921 the first health care communities were established, which was a specific form of communal formations in rural areas.

In 1924 the Central hygienic institute of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes was opened and this created the origin of the present-day Health Care Institute of Serbia.

The attained level of health care could be followed by considering *the number of employed health care workers* and their professional qualifications. From the first known physician, to the first educated civil service doctors in the early 19th century, Serbia created the medical staff. The development was somewhat slower before the World War II (in the First Balkan War only in Belgrade we had about 30 hospitals, employing approximately 100 doctors[1)] and afterwards the number high-educated medical professionals had a rapid growth.

In Table 19.5 we follow the number of physicians, beds and patients. During the period observed, the increased number of highly educated medical staff at large contributed to the improved health service quality, which confirmed the indicator on the number of inhabitants per one physician. While before the World War II only one physician came per almost a whole place (in 1914: 450 physicians per about 4.5 million inhabitants[2)], with the increased number graduated medical doctors after 1950, the number of inhabitants per one physician rapidly decreased and today this value is below 400.

[1)] Према извештају др Генчића. / [1)] Reported by Dr Genčić.

[2)] Реферат начелника санитета Врховне команде др Л. Генчића од 13. септембра 1914. / [2)] Paper presented by the medical service head of the Supreme HQ, M. Genčić, M.D. on 13/09/1914.

Покривеност становништва здравственом заштитом може се пратити и кроз број здравственог особља вишег и средњег образовања. Пре Другог светског рата готово да није било овог кадра, јер нису постојале образовне установе за његову едукацију, а након Другог светског рата њихов број је у сталном порасту, док, истовремено, опада број здравственог особља нижег образовања.

Постељни фонд у болничким установама. У поређењу с периодом пред Други светски рат, Србија је послератни период дочекала са 80% више болничких постеља, али то ни издалека није било довољно да би се подмириле основне здравствене потребе становништва. Наиме, на једну болесничку постељу 1938/39. долазило је чак 687 становника годишње (у просеку, два становника дневно), а 1948. године тај број био је још увек висок – 386 становника. Број постеља константно је растао до 1991. године, а затим бележимо све лошију опремљеност болница (до 1995. године за 6% смањени капацитети). Подаци за период 1997-2004. нису у потпуности упоредиви с подацима из претходног периода (од 1997. дати су без података за Косово и Метохију). И у том периоду регистрован је скоро константан пад броја постеља.

The coverage of population with medical health care could be followed by considering the number of senior (college and secondary school educated) medical staff. Before the World War II this category almost did not exist, as there were no respective educational institutions and after the World War II the number of these professionals has constantly increased and at the same time the number of junior (general) medical staff has decreased.

The number of beds in hospitals. Compared to the period before the World War II, in the postwar period Serbia had 80% more hospital beds. However this was far from sufficient to meet the basic medical requirements of population. Namely in 1938/1939 as many as 687 inhabitants came per one hospital bed (on average, two inhabitants daily) and in 1948 the number was still high, i.e. 386. The number of beds constantly increased until 1991 and we noted an ever worse hospital status (up to 1995, the capacities were reduced by 6%). The data for the period 1997 to 2004 were not wholly comparable with the data of the previous period (from 1997 no data for Kosovo and Metojija were available). In this period also, the number of hospital beds almost constantly decreased.

Лекари у болницама, по бановинама 1939.
Physicians at hospitals, by *banovina* regions, 1939

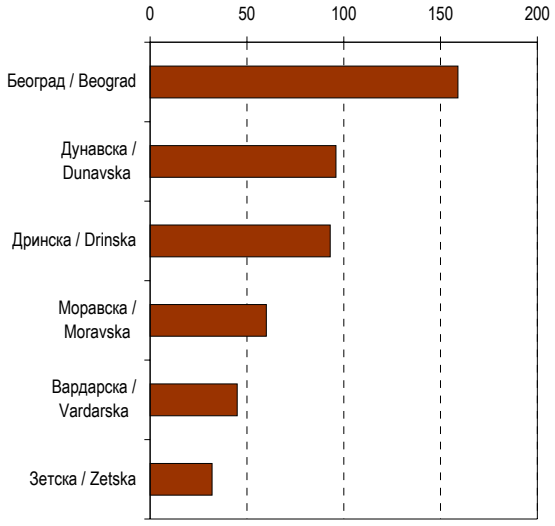

Болесничке постеље, по бановинама 1939.
Hospital beds, by *banovina* regions, 1939

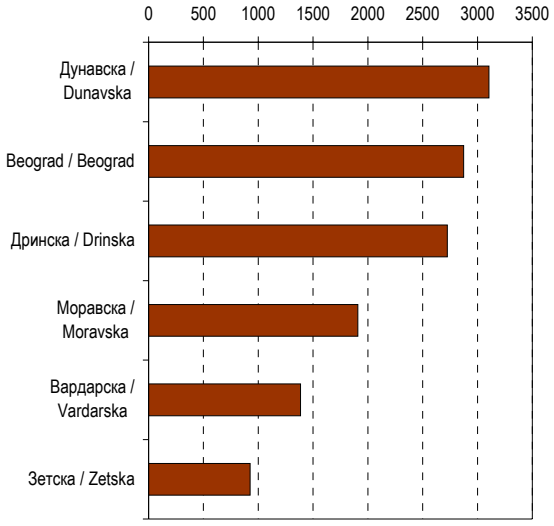

19.5. Стање у болницама[1)], 1932-1939.
Hospitals status[1)], 1932-1939

	1932	1933	1934	1936	1937	1938	1939	
Свега								**Total**
Лекари	460	510	478	506	439	487	485	Physicians
Болесничке постеље	13 374	13 668	13 647	14 277	12 270	14 371	12 924	Hospital beds
Болесници, хиљ.	142	149	161	189	194	222	205	Patients, thousand
Број становника	8 290 081	8 465 007	8 610 451	8 908 444	9 061 179	9 216 310	9 139 000	Number of inhabitants
Становника по лекару	18 022	16 598	18 013	17 606	20 640	18 925	18 843	Inhabitants per physician
Становника по постељи	620	619	631	624	738	641	707	Inhabitants per bed
Дринска бановина								**Drinska banovina region**
Лекари	95	103	106	103	61	89	93	Physicians
Болесничке постеље	2 648	2 646	2 813	2 651	2 723	2 715	2 724	Hospital beds
Болесници, хиљ.	34	36	36	40	40	61	46	Patients, thousand
Број становника	1 572 960	1 617 429	1 655 464	1 734 015	1 774 580	1 816 054	1 801 000	Number of inhabitants
Становника по лекару	16 557	15 703	15 618	16 835	29 091	20 405	19 366	Inhabitants per physician
Становника по постељи	594	611	589	654	652	669	661	Inhabitants per bed
Дунавска бановина								**Dunavska banovina region**
Лекари	94	99	102	87	104	94	96	Physicians
Болесничке постеље	3 494	3 527	3 565	3 638	2 975	3 702	3 105	Hospital beds
Болесници, хиљ.	30	29	32	41	45	46	48	Patients, thousand
Број становника	2 413 201	2 434 932	2 456 325	2 499 537	2 521 369	2 543 366	2 522 000	Number of inhabitants
Становника по лекару	25 672	24 595	24 082	28 730	24 244	27 057	26 271	Inhabitants per physician
Становника по постељи	691	690	689	687	848	687	812	Inhabitants per bed
Моравска бановина								**Moravska banovina region**
Лекари	52	55	57	60	60	64	60	Physicians
Болесничке постеље	2 245	2 242	2 256	2 249	1 742	2 214	1 909	Hospital beds
Болесници, хиљ.	22	23	26	31	33	34	34	Patients, thousand
Број становника	1 464 479	1 493 468	1 519 926	1 574 236	1 602 106	1 630 466	1 617 000	Number of inhabitants
Становника по лекару	28 163	27 154	26 665	26 237	26 702	25 476	26 950	Inhabitants per physician
Становника по постељи	652	666	674	700	920	736	847	Inhabitants per bed
Вардарска бановина								**Vardarska banovina region**
Лекари	51	50	47	41	30	45	45	Physicians
Болесничке постеље	1 264	1 276	1 257	1 212	1 242	1 238	1 386	Hospital beds
Болесници, хиљ.	16	16	17	18	22	22	23	Patients, thousand
Број становника	1 604 144	1 635 752	1 663 847	1 721 479	1 751 034	1 781 093	1 766 000	Number of inhabitants
Становника по лекару	31 454	32 715	35 401	41 987	58 368	39 580	39 244	Inhabitants per physician
Становника по постељи	1 269	1 282	1 324	1 420	1 410	1 439	1 274	Inhabitants per bed
Зетска бановина								**Zetska banovina region**
Лекари	30	26	30	29	28	34	32	Physicians
Болесничке постеље	982	1 004	1 051	876	967	962	926	Hospital beds
Болесници, хиљ.	9	9	11	11	11	11	11	Patients, thousand
Број становника	944 226	959 922	975 626	1 007 796	1 024 375	1 041 024	1 032 000	Number of inhabitants
Становника по лекару	31 474	36 920	32 521	34 752	36 585	30 618	32 250	Inhabitants per physician
Становника по постељи	962	956	928	1 150	1 059	1 082	1 114	Inhabitants per bed
Београд								**Belgrade**
Лекари	138	177	136	186	156	161	159	Physicians
Болесничке постеље	2 741	2 973	2 705	3 651	2 621	3 540	2 874	Hospital beds
Болесници, хиљ.	31	36	39	48	43	48	43	Patients, thousand
Број становника	291 071	323 504	339 263	371 381	387 715	404 307	401 000	Number of inhabitants
Становника по лекару	2 109	1 828	2 495	1 997	2 485	2511	2 522	Inhabitants per physician
Становника по постељи	106	109	125	102	148	114	140	Inhabitants per bed

Извор: *Статистички годишњаци* Краљевине Србије; *Годишњаци о народном здрављу*, Централни хигијенски завод.

[1)] Односи се на државне, приватне болнице и санаторијуме.

Source: *Statistical yearbooks* of the Kingdom of Serbia, *Yearbooks of national health*, Central hygienic institute.

[1)] Relative to state, private hospitals and asylums.

Организација здравствене заштите и службе, систем евиденције о њиховом раду, као и систем опште и здравствене статистике омогућују увид у оболевање и смртност становништва у земљи, а, путем тога, и релативно јасан преглед кретања здравственог стања[1]. То није био случај са здравственом статистиком пре Другог светског рата, која је систематски прикупљала податке само о кретању акутних заразних болести. Социјалномедицинско одељење Централног хигијенског завода у Београду (за целу Краљевину Југославију) и одељења хигијенских завода (за поједине бановине) прикупљали су месечне извештаје о раду хигијенских установа и болница и индивидуалне пријаве о акутним заразним болестима, и то према врсти рада (серолошки, бактериолошки, хемијски, санитарно-технички, антитуберкулозни, заштита мајке и деце, заштита школске деце, здравствено просвећивање, сузбијање кожних и венеричних болести, антитрахомски, антималарични и општи амбулантни рад), а не према врсти установа.

Социомедицинско одељење је од 1935. објављивало обрађене податке о народном здрављу и раду здравствених установа и органа, а раније у Социјално медицинском прегледу, у коме се налазе ти подаци у мањем обиму, почев од 1927[2].

Први Годишњак о народном здрављу и раду здравствених установа и органа објавио је Централни хигијенски завод 1937. године (подаци за 1936. годину).

Здравствена статистика је пре Другог светског рата систематски прикупљала податке само о кретању акутних заразних болести. Чак и овако добијени подаци о кретању заразних болести нису представљали стварни број оболелих, јер није сваки случај обољења био откривен, а сваки откривени није био пријављен.

Одмах по завршетку Првог светског рата свет је погодила епидемија шпанске грознице. Од ове болести се оболевало и умирало и у Србији, али о томе нема података.

Нема података за целу Србију, али у Дунавској и Моравској бановини морбидитет од туберкулозе у 1936. био је на првом месту (годишње је у Дунавској бановини оболевало 8000 становника, а умирало око 7000). У периоду 1934-1937. просечна годишња стопа умирања од туберкулозе у Србији износила је 178 (на 100000 становника)[3].

The organization of health care and medical service, the system of keeping records, as well as the system of general and health care statistics provide for possible inspection into diseases and mortality of the population and thereby relative clear review of the public health trends[1]. This was not the case with the public health statistics before the World War II, when only the data on acute infectious and contagious diseases were systematically collected. The social and medical care division of the Central hygienic institute of Belgrade (in charge for the whole Kinfdom of Yugoslavia) and the divisions of the hygienic institutes (for certain *banovina* regions) used to compile monthly reports on the work of hygienic institutions and hospitals and also individual notifications on acute infectious and contagious diseases, by type of operations and analysis (serological, bacteriological, chemical, sanitary-technical, anti-tuberculosis, mother and child care, school children care, health education, prevention of dermal and venereal diseases, anti-trachoma, anti-malaria and general outpatient clinic practice), while the type of institutions was not considered.

From 1935 social and medical care division published the processed data on public health and health care institutions and authorities. Starting from 1927[2] these data, however of lower volume, were presented in the Social and medical care review.

In 1937 the Central hygienic institute published the first Yearbook on public health and health care institutions and authorities and the data were respective to 1936.

Helth care statistics before the World War II systematically compiled only the data on the trend of acute infectious and contagious diseases. However these data on the trends of acute infectious and contagious diseases did not show the actual number of diseased since each case of disease was not discovered and each discovered case was not reported.

Soon after the end of the World War I, the epidemics of *Spanish fever* broke out worldwide. This disease attacked Serbia with fatal ends too, however no recorded data remained.

No data were available for the whole Serbia, however in 1936 in Dunavska and Moravska *banovina* regions the tuberculosis mortality was on the first place (in Dunavska *banovina* region 8000 people diseased and about 7000 died annually). In the period from 1934 to 1937 the average annual rate of deaths from tuberculosis was 178 per 100000 inhabitants[3].

19.6. Структура умрлих – према узроку смрти, 1933-1937.[1] Structure of deaths by cause, 1933-1937[1]

	1933	1935	1936	1937	
Свега[2]	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**Total**[2]
Трбушни тифус	1,3	1,7	1,5	1,4	Typhus abdominal
Велике богиње	0,0	0,0	0,0	0,0	Variola
Мрасе	0,5	2,0	1,3	0,6	Rubella, German measles
Шарлах	0,9	0,7	0,5	0,4	Scarlet fever
Велики кашаљ	3,0	2,6	3,2	2,8	Pertusis
Дифтерија и гушобоља	1,9	1,9	1,8	1,7	Diphtheria
Туберкулоза плућа	13,5	12,1	11,9	12,1	Tuberculosis
Срдобоља	1,4	1,4	1,8	1,8	Dysentery
Смрт због порођаја	0,9	1,0	1,2	1,0	Death at childbirth
Насилна смрт и самоубиство	2,5	2,8	3,2	3,3	Forced death and suicide
Остале и непознате болести	74,0	73,7	73,6	74,8	Other and unknown diseases

Извор: Статистички годишњаци Краљевине Југославије.
[1] Подаци су дати појединачно за 5 бановина (које су у целости или делимично чиниле територију данашње Србије) и град Београд, као и збирно.
[2] "Свега" се односи на збир 5 бановина и Београд.

Source: Statistical yearbooks of the Kingdom of Yugoslavia.
[1] Individual data for five *banovina* regions, wholly or partly included in the territory of the present-day Serbia, and the city of Belgrade, and also the data in total.
[2] "Total" refers to the sum of five *banovina* regions and Belgrade.

[1] *Кретање оболевања и смртност становништва,* Југословенски преглед, дец. 1957, стр. 585. / [1] *Diseases and mortality trends,* Yugoslav review, Dec. 1957, pp. 585.
[2] У периоду 1926-1929. објављиван је и Гласник Централног хигијенског завода. / [2] From 1926 – 1929, Gazette of the Central hygienic institute was published.
[3] Извор: Статистички годишњаци Краљевине Југославије. / [3] Source: Statistical yearbooks of the Kingdom of Yugoslavia.

19.6. Структура умрлих – према узроку смрти, 1933-1937.[1)] (наставак)
Structure of deaths by cause, 1933-1937[1)] (continued)

	1933	1935	1936	1937	
Дринска бановина - укупно	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**Drinska banovina region - total**
Трбушни тифус	3,4	5,5	4,3	4,1	Typhus abdominal
Велике богиње	0,0	0,0	0,0	0,0	Variola
Мрасе	0,9	3,3	1,2	1,1	Rubella, German measles
Шарлах	1,4	1,2	1,2	1,1	Scarlet fever
Велики кашаљ	7,3	8,0	8,9	7,7	Pertusis
Дифтерија и гушобоља	3,4	4,0	3,3	2,5	Diphtheria
Туберкулоза плућа	14,9	13,8	13,1	12,6	Tuberculosis
Срдобоља	2,0	2,6	2,5	4,6	Dysentery
Смрт због порођаја	1,4	1,8	2,5	1,9	Death at childbirth
Насилна смрт и самоубиство	1,9	2,2	3,4	3,2	Forced death and suicide
Остале и непознате болести	63,3	57,7	59,6	61,3	Other and unknown diseases
Дунавска бановина - укупно	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**Dunavska banovina region - total**
Трбушни тифус	0,6	0,7	0,6	0,6	Typhus abdominal
Велике богиње	0,0	0,0	0,0	0,0	Variola
Мрасе	0,2	0,2	0,3	0,2	Rubella, German measles
Шарлах	0,3	0,1	0,2	0,1	Scarlet fever
Велики кашаљ	0,6	0,5	0,6	0,4	Pertusis
Дифтерија и гушобоља	1,2	1,1	1,2	1,3	Diphtheria
Туберкулоза плућа	13,8	12,4	11,9	12,6	Tuberculosis
Срдобоља	0,2	0,3	0,1	0,2	Dysentery
Смрт због порођаја	0,4	0,5	0,6	0,4	Death at childbirth
Насилна смрт и самоубиство	3,0	3,2	3,4	3,6	Forced death and suicide
Остале и непознате болести	79,6	80,9	81,1	80,6	Other and unknown diseases
Моравска бановина - укупно	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**Moravska banovina region - total**
Трбушни тифус	1,0	0,6	0,6	0,5	Typhus abdominal
Велике богиње	0,0	0,0	0,0	0,0	Variola
Мрасе	0,4	1,2	1,4	0,7	Rubella, German measles
Шарлах	0,7	0,5	0,6	0,4	Scarlet fever
Велики кашаљ	2,5	2,1	2,2	2,0	Pertusis
Дифтерија и гушобоља	2,1	1,7	1,9	2,3	Diphtheria
Туберкулоза плућа	15,0	14,0	13,4	14,0	Tuberculosis
Срдобоља	2,0	1,7	1,7	1,9	Dysentery
Смрт због порођаја	0,8	1,0	1,0	0,8	Death at childbirth
Насилна смрт и самоубиство	3,1	3,4	3,7	3,7	Forced death and suicide
Остале и непознате болести	72,3	73,8	73,5	73,7	Other and unknown diseases
Вардарска бановина - укупно	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**Vardarska banovina region - total**
Трбушни тифус	1,0	0,9	1,0	1,0	Typhus abdominal
Велике богиње	0,0	0,0	0,0	0,0	Variola
Мрасе	0,6	4,1	2,3	0,5	Rubella, German measles
Шарлах	1,6	1,2	0,4	0,4	Scarlet fever
Велики кашаљ	2,7	1,3	1,8	1,8	Pertusis
Дифтерија и гушобоља	1,6	1,3	1,4	1,2	Diphtheria
Туберкулоза плућа	10,9	9,1	9,6	9,7	Tuberculosis
Срдобоља	2,0	1,5	2,8	1,7	Dysentery
Смрт због порођаја	1,0	1,0	1,1	0,9	Death at childbirth
Насилна смрт и самоубиство	1,6	1,8	2,0	2,2	Forced death and suicide
Остале и непознате болести	76,9	77,8	77,6	80,6	Other and unknown diseases
Зетска бановина - укупно	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**Zetska banovina region - total**
Трбушни тифус	1,1	1,3	1,4	1,2	Typhus abdominal
Велике богиње	0,0	0,0	0,0	0,0	Variola
Мрасе	0,5	1,8	1,7	0,7	Rubella, German measles
Шарлах	1,2	0,6	0,5	0,5	Scarlet fever
Велики кашаљ	3,6	1,9	3,8	4,4	Pertusis
Дифтерија и гушобоља	2,2	2,0	1,7	1,7	Diphtheria
Туберкулоза плућа	12,8	11,0	11,0	10,8	Tuberculosis
Срдобоља	1,4	2,1	3,4	1,7	Dysentery
Смрт због порођаја	1,2	1,2	1,3	1,6	Death at childbirth
Насилна смрт и самоубиство	2,7	3,1	3,4	3,6	Forced death and suicide
Остале и непознате болести	73,4	74,9	71,5	73,6	Other and unknown diseases

Извор: Статистички годишњаци Краљевине Југославије.

[1)] Подаци су дати појединачно за 5 бановина (које су у целости или делимично чиниле територију данашње Србије) и град Београд, као и збирно.

Source: Statistical yearbooks of the Kingdom of Yugoslavia.

[1)] Individual data for five *banovina* regions, wholly or partly included in the territory of the present-day Serbia, and the city of Belgrade, and also the data in total.

19.6. Структура умрлих – према узроку смрти, 1933-1937.[1] (наставак)
Structure of deaths by cause, 1933-1937[1] (continued)

	1933	1935	1936	1937	
Београд - укупно	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**100,0**	**Belgrade - total**
Трбушни тифус	0,2	0,2	0,3	0,5	Typhus abdominal
Велике богиње	0,0	0,0	0,0	0,0	Variola
Мрасе	0,0	0,1	0,2	0,1	Rubella, German measles
Шарлах	0,1	0,1	0,1	0,1	Scarlet fever
Велики кашаљ	0,4	0,1	0,1	0,2	Pertusis
Дифтерија и гушобоља	0,8	0,6	0,9	0,9	Diphtheria
Туберкулоза плућа	18,0	16,6	17,3	17,8	Tuberculosis
Срдобоља	0,1	0,1	0,4	0,2	Dysentery
Смрт због порођаја	0,3	0,2	0,3	0,6	Death at childbirth
Насилна смрт и самоубиство	5,9	5,6	5,8	6,4	Forced death and suicide
Остале и непознате болести	74,1	76,6	74,6	73,3	Other and unknown diseases

Извор: Статистички годишњаци Краљевине Југославије.
[1] Подаци су дати појединачно за 5 бановина (које су у целости или делимично чиниле територију данашње Србије) и град Београд, као и збирно.

Source: Statistical yearbooks of the Kingdom of Yugoslavia.
[1] Individual data for five *banovina* regions, wholly or partly included in the territory of the present-day Serbia, and the city of Belgrade, and also the data in total.

Структура умрлих – према узроку смрти, указује, и на нивоу бановина и на нивоу 'укупно', на велико учешће непознатог (две трећине), али и на различитости у структури појединих узрока на нивоу бановина.

The structure of dead by cause of death indicates, both on the level of banovina regions and in total, that the share of "unknown" category is large (two-thirds), however also notable is the different structure of certain causes on the level of banovina regions.

19.7. Просечна старост умрлих, 1933-1936.
Average age of dead, 1933-1936

	Пол	Дринска бановина *Drinska banovina region*	Дунавска бановина *Dunavska banovina region*	Моравска бановина *Moravska banovina region*	Зетска бановина *Zetska banovina region*	Вардарска бановина *Vardarska banovina region*	Београд *Belgrade*	Укупно[1] *Total*[1]	*Sex*	
1933	Мушко	26,49	38,25	34,79	29,29	27,84	37,67	32,39	Male	**1933**
	Женско	27,75	39	35,68	31,64	29,01	39,04	33,69	Female	
	Укупно	27,12	38,62	35,25	30,47	28,42	38,36	33,04	Total	
1935	Мушко	26,18	38,56	35,59	29,69	25,68	39,77	32,58	Male	**1935**
	Женско	27,64	40,89	36,75	32,66	27,22	43,09	34,71	Female	
	Укупно	26,91	39,7	36,18	31,14	26,44	41,43	33,63	Total	
1936	Мушко	28,11	40,09	36,61	29,68	27,63	40,96	33,85	Male	**1936**
	Женско	28,97	41,43	37,83	32,62	28,97	42,38	35,37	Female	
	Укупно	28,54	40,75	37,24	31,14	28,3	41,67	34,61	Total	

Извор: Статистички годишњаци Краљевине Југославије.
[1] Просечна старост на целој посматраној територији (5 бановина и Београд).

Source: Statistical yearbooks of the Kingdom of Yugoslavia.
[1] Average age at the whole territory observed (5 *banovina* regions and Belgrade).

Период после Другог светског рата
Period after World War II

Други светски рат створио је у Србији врло тешку здравствену ситуацију. Не могу се приказати[1)] све промене и погоршање нивоа здравствене заштите, јер не постоје тачни подаци из предратног периода о основним индексима и елементима здравственог стања, а током рата изгубиле су се и оне форме евиденције које су раније вођене.

Тако се десило да крајем рата није било основних података чак ни о кретању заразних болести, а камоли о морталитету. Многе здравствене установе биле су порушене или опустошене. Број лекара био је мањи него на почетку рата, а и осталог помоћног здравственог особља, већином недовољно квалификованог, било је исувише мало.

За године 1945-47. постоје само неки фрагментарни подаци (осим за акутне заразне болести, за које постоје потпуни подаци).

Године 1948. уведени су обрасци о раду здравствених установа, те се та година сматра *првом годином систематског прикупљања статистичких здравствених података* (статистичке централе при министарствима народног здравља).

Здравствена заштита становништва непосредно се спроводи преко мреже здравствених установа и битно је условљена развијеношћу организације и технологије рада.

Примарну здравствену заштиту, према последњим расположивим подацима, обезбеђује 157 домова здравља. Основна болничка заштита обезбеђује се кроз 40 општих болница (26 у оквиру здравствених центара, 14 самосталних). Болничка здравствена заштита обезбеђује се и у 36 специјалних болница, 6 клиника (ван КБЦ и КЦ), 16 института и 45 завода са стационарима (такође ван КБЦ и КЦ). У оквиру клиничких центара раде 6 клиника и 33 института. На располагању су и 36 специјалних болница, а високосложену здравствену заштиту обезбеђују 4 клиничка центра (Београд, Нови Сад, Крагујевац и Ниш) и 4 клиничко-болничких центара. У табели 19.8. приказан је развој здравствених установа од 1950. године.

О развоју здравствене службе не би смело да се суди само на основу броја здравствених установа. Спајања и раздвајања установа утицала су на њихов број, а да се због тога нису ни повећавали ни смањивали капацитети и обим рада.

Убрзо после Другог светског рата укинута је приватна лекарска пракса, а приватни санаторијуми су национализовани. Деведесетих година приватна пракса се обнавља (о томе нема података).

The World War II left a very difficult public health status in Serbia. It was not possible to show[1)] all changes and deterioration of the health care level, since from the prewar period no precise data on the basic indices and elements of health status remained. During the war even the existent forms of records were lost.

Likewise in the end of the World War II there were no basic data on the developments of infectious and contagious diseases, not even to mention the mortality. Many medical institutions were demolished or destroyed. The number of medical doctors was smaller than before the war and the number of junior medical practitioners, i.e. workers that were mostly of inadequate qualifications, was also insufficient.

For 1945 – 1947 we had at disposal only certain scarce data, except for acute infectious and contagious diseases that were completely recorded.

In 1948 introduced were the forms on the medical institutions' operations and this year was anticipated as *the first year of systematic compiling of health care statistics,* provided by central statistical offices with the ministries of health.

The heath care of population is directly carried out through the network of medical institutions and is subject to developed organization and technology.

According to the latest data available, the number of 157 outpatient clinics provides primary health care. 40 general hospitals render the basic hospital treatments; 26 within medical centers, 14 independent). Hospital medical care is available also in 36 specialized hospitals, 6 independent clinics, 16 institutes and 45 independent institutions with dwelling facilities. Within clinic centers, 6 clinics and 33 institutes are active. 36 specialized hospitals are also at disposal and high-complex medical care is provided at three clinic centers, of Belgrade, Novi Sad, Kragujevac and Niš and at four other clinic – hospital centers. In Table 19.8 we showed the development of medical institutions from 1950.

The development of health care service might not be determined only according to the number of medical institutions. Mergers and divisions had effect on the number, however this resulted in no changed capacities and volume of services.

Soon after the World War II private medical practice was banned and private asylums were nationalized. In the nineties of the 20th century private medical practice was re-instituted, however no data are available on this category of medical care.

[1)] Савет за народно здравље и социјалну политику владе ФНРЈ, *Годишњак о народном здрављу и о здравственој служби 1949-1950. /* [1)] Council for national health and social policy, FNRY Government, *Yearbook of national health and health service, 1949-1950.*

19.8. Здравствене установе, 1950-2007. Medical institutions, 1950-2007

	Заводи за здравствену заштиту *Health care institutes*	Домови здравља (здравствене станице) *Out-patient clinics*	Здравствени (медицински) центри *Medical centers*	Опште болнице *General hospitals*	Специјалне болнице *Specialized hospitals*	Апотеке *Pharmacies*
1950	5	211	...	74	18	449
1955	27	196	...	76	25	458
1960	...	...	...	78	27	451
1965	...	...	...	53	38	414
1970	15	136	44	72[1)]	...	661
1975	9	127	50	62	...	695
1985	28	171	48	50	8	707
1990	27	175	31	49	11	740
1995	24	192	35	44	14	734
2000	25	181	40	47	16	780
2005	23	157	36	40	21	...
2006	23	157	23	40	36	...
2007	23	158	22	40	37	...

Извор: Институт за заштиту здравља Србије.
[1)] Све болнице.

Source: Health Care Institute of Serbia.
[1)] All hospitals.

Рад здравствених установа праћен је и путем података о броју болесничких дана (дани које је једно лице провело у стационарној установи ради лечења или испитивања). Овако мерена активност стационарних установа кроз посматрани период била је до деведесетих година XX века све интензивнија. Промене и социоекономска криза које су пратиле протеклу деценију видљиве су и кроз овај индикатор – број болесничких дана смањивао се у периоду 1991-1995, а након тога осцилирао.

The work of medical institutions was also considered according to the number of hospitalization days (days that a person spent in institution for medical treatment and examinations). These activities of medical institutions in the respective period was increasingly intensified until the nineties of the 20th century. The changes and social and economic crisis in the last decade could be noted through this indicator also - the number of hospitalization days decreased from 1991 to 1995, then it had a fluctuating trend.

19.9. Здравствено особље, постеље и рад болница, 1948-2007. Medical staff employed in public health service, beds available and activity, 1948-2007

	Лекари *Physicians*	Зубни лекари *General dental practitio-ners*	Дипломирани фармацеути *Graduated pharma-cists*	Здравствени радници с вишим и средњим образовањем *Medical workers with secondary and high education*	Здравствени радници с нижим образовањем *Medical workers with primary education*	Болесничке постеље *Beds available*	Исписани болесници, хиљ. *Discharged patients, thousand*	Болеснички дани, хиљ. *Hospital days, thousand*	Становника - *Inhabitants*	
									на 1 лекара *Per physician*	на 1 болесничку постељу *Per bed*
1948	...	...	...	...	...	16 967	...	...	...	386
1949	1 939	162	...	1 121	1 708	17 362	301	4 989	7 357	382
1950	2 148	116	775	302	1 926	17 423	328	3 742	3 135	356
1955	3 801	140	1 013	3 586[1)]	2 947	27 930	465	5 758	1 880	258
1961	4 941	466	1 168	6 458	1 191	37 996	528	7 226	1 385	241
1965	6 672	965	1 257	12 622	7 490	45 310	652	8 488	1 193	176
1970	8 474	1 434	1 310	20 661	5 775	46 620	709	13 343	989	180
1975	10 642	1 993	1 599	32 315	4 102	50 660	704	9 892	824	173
1980	13 838	2 942	1 878	45 195	3 539	50 526	836	10 636	669	183
1985	17 350	3 862	2 276	51 030	2 327	50 651	1 097	16 240	553	189
1990	20 250	4 437	2 568	58 132	1 724	55 736	1 244	16 243	488	177
1991	20 243	4 366	2 526	57 819	1 470	55 146	1 194	15 493	484	178
1992	20 006	4 205	2 345	57 258	1 431	54 079	1 114	14 416	491	182
1993	19 636	4 018	2 078	56 513	1 313	53 059	1 039	14 036	502	186
1994	19 885	3 814	1 914	57 272	1 213	52 915	1 053	13 531	497	187
1995	20 259	3 827	1 905	58 174	1 123	51 780	1 096	13 628	489	191

Извор: Статистички годишњаци о народном здрављу и здравственој заштити, таб. 4-1, Савезни завод за заштиту и унапређење здравља.
[1)] Медицинско особље средњег образовања.

Source: Statistical yearbooks of national health and health service, Table 4.1, the Federal Health Care Institute.
[1)] Secondary educated medical staff.

19.9. Здравствено особље, постеље и рад болница, 1948-2007. (наставак)
Medical staff employed in public health service, beds available and activity, 1948-2007 (continued)

	Лекари *Physicians*	Зубни лекари *General dental practitio-ners*	Дипломирани фармацеути *Graduated pharma-cists*	Здравствени радници с вишим и средњим образовањем *Medical workers with secondary and high education*	Здравствени радници с нижим образовањем *Medical workers with primary education*	Болесничке постеље *Beds available*	Исписани болесници, хиљ. *Discharged patients, thousand*	Болеснички дани, хиљ. *Hospital days, thousand*	Становника - *Inhabitants*	
									на 1 лекара *Per physician*	на 1 болесничку постељу *Per bed*
1996	20 639	3 894	1 896	59 604	951	53 988	1 204	14 930	481	184
1997	19 296	3 592	1 870	54 231	895	48 692	992 280	12 684	403	160
1998	19 478	3 537	1 767	54 872	899	48 302	1 009 007	12 626	398	160
1999	19 430	3 458	1 827	55 814	892	46 709	837 395	10 149	397	165
2000	19 698	3 438	1 339	56 510	836	46 165	943 788	11 576	390	167
2001	19 908	3 374	1 830	58 322	668	46 547	980 127	11 771	388	166
2002	20 243	3 393	1 842	60 118	878	46 486	1 046 484	11 951	371	161
2003	19 900	3 378	1 869	60 290	921	45 647	1 036 675	11 667	282	165
2004	20 211	3 284	1 913	60 999	979	45 283	1 087 656	12 054	369	165
2005	19 685	3 106	1 829	56 891	831	44 142	1 091 725	11 580	378	169
2006	19 644	2 460	1 877	55 590	531	42 583	1 089 219	11 235	377	174
2007	20 066	2 307	1 947	56 883	518	41 100	1 145 610	11 014	368	180

Извор: Статистички годишњаци о народном здрављу и здравственој заштити, таб. 4-1, Савезни завод за заштиту и унапређење здравља.

Source: Statistical yearbooks of national health and health service, Table 4.1, the Federal Health Care Institute.

Непосредно после Другог светског рата, због исцрпљености и сиромаштва, стопа новооболелих од туберкулозе била је изузетно висока – у просеку је сваки стоти становник оболевао од ове заразне болести.

Овакав тренд присутан је и у наредне две деценије, да би до смањења броја оболелих дошло тек током седамдесетих година.

Године 1972, на Косову и Метохији избила је епидемија *великих богиња*, која се проширила по целој земљи. Ово је била највећа епидемија (175 оболелих) после Другог светског рата.

Immediately after the World War II, due to high exhaustiveness and poverty, the rate of new diseased from tuberculosis was extremely high. On average one of a hundred inhabitants was diseased from tuberculosis.

This trend remained for another twenty years and it was not before the seventies that the number of diseased started to fall.

In 1972 the epidemics of *variola vera* broke out and spread all over the country. This was the largest epidemic (175 diseased) after the World War II.

19.10. Инциденца туберкулозе, 1936-2007.
Tuberculosis incidents, 1936-2007

стопа на 100000 становника / *per 100000 inhabitants*

	Србија - *Serbia*					Србија - *Serbia*			
	укупно *Total*	централна Србија *Central Serbia*	Војводина *Vojvodina*	Косово и Метохија *Kosovo and Metohia*		укупно *Total*	централна Србија *Central Serbia*	Војводина *Vojvodina*	Косово и Метохија *Kosovo and Metohia*
1936[1]	3 058	...	...	...	1986	60	55	52	86
1948	1 346	...	...	...	1996	36	...	...	...
1949	1 459	...	...	...	2000	34	36	32	...
1950	1 002	...	...	...	2002	38	41	28	...
1955[2]	910	1 036	867	306	2003	38	39	30	...
1961[2]	789	767	982	528	2004	35	37	29	...
1966	204	187	204	285	2005	32	35	24	...
1971	119	113	134	124	2006	29	32	20	...
1976	83	79	87	94	2007	27	30	21	...
1981	67	60	74	79					

Извор: *Војно санитетски статистички годишњак* Краљевине Југославије; Статистички годишњаци Савезног завода за заштиту и унапређење здравља, Институт за заштиту здравља "Батут".

[1] За 1936. год. податак се односи само на територију Србије (не на све бановине).

[2] Резултати првих прегледа у АТД диспанзерима.

Source: *Military medical statistical yearbook of the Kingdom of Yugoslavia;* Statistical yearbooks of the Federal Health Care Institute, Health Care Institute "Batut".

[1] For 1936 – the data are relative to the territory of Serbia only, not to all *banovina* regions.

[2] The data of the first tests at AT outpatient clinics.

У табели 19.10. приказана је инциденца[1)] од туберкулозе. Први расположиви подаци за Србију односе се на период непосредно после Другог светског рата.

Након Другог светског рата, услед напретка медицине (откриће антибиотика и ефикасних вакцина), побољшања стандарда живљења и нивоа здравствене заштите (развој здравствене службе, увођење обавезне вакцинације, побољшање нивоа хигијене) знатно је измењена структура умрлих према узроцима смрти. Долази до наглог смањења учешћа инфективних болести, а пораста дегенеративних, незаразних обољења, везаних за процес старења становништва и нездраве навике живљења. Сада су на првом месту умрли услед болести крвотока и тумора, а значајне су и болести дисајних органа (пушење).

In Table 19.10 the tuberculosis incidence[1)] was shown. The first available data for Serbia relate to the period immediately after the World War II.

After the World War II, due to the advances in medicine (antibiotics and efficient vaccines discovered), improved living standard and health care (developed medical service, introduced compulsory vaccination, better hygiene), the structure of dead by causes of death was changed. The share of infectious and contagious diseases rapidly fell and degenerative, non-contagious, ageing and unhealthy living habits related diseases all increased. Nowadays in the first place we have deaths from vascular diseases and tumors and considerable are respiratory diseases.

19.11. Структура умрлих – према узроку смрти, 1970-2007.
Structure of deaths by cause, 1970 – 2007

	1970	1980	1990	2000[1)]	2004[1)]	2005[1)]	2006[1)]	2007	
Укупно	**78 040**	**85 089**	**93 729**	**104 042**	**104 320**	**106 771**	**102 884**	**102 805**	**Total**
Туберкулоза	1,9	0,9	0,4	0,3	0,2	0,2	0,2	0,2	Tuberculosis
Друге инфективне и паразитарне болести	1,8	1,0	0,6	0,3	0,3	0,3	0,3	0,3	Other infectious and parasite diseases
Тумори	9,8	13,8	16,1	17,4	18,8	18,8	20,0	20,2	Tumors
Обољења срца и крвотока	28,5	55,6	54,9	55,8	54,5	56,8	57,3	56,0	Heart and vascular diseases
Болести дисајних органа	4,7	6,1	5,1	4,6	3,7	4,0	3,7	3,9	Respiratory diseases
Болести органа за варење	2,0	3,2	2,7	2,9	3,0	3,4	3,2	3,3	Digestive tract diseases
Болести мокраћнополног система	1,6	2,0	1,7	1,5	1,5	1,6	1,7	1,8	Urinary and venereal diseases
Трудноћа, порођај и бабиње	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-	Pregnancy, childbirth, confinement
Обољења новорођенчета и одојчета	2,9	2,7	1,9	0,6	0,5	0,3	0,3	0,3	Neonatal and infant diseases
Недовољно дефинисана стања и сенилност	33,4	6,5	7,4	8,7	9,2	6,1	4,8	4,8	Undefined states and senility
Насилне смрти	6,0	5,3	5,1	3,7	3,7	3,6	3,8	3,8	Violence deaths
Остале болести и непознато	7,4	2,9	4,1	4,3	4,6	4,9	4,9	5,4	Other and unknown diseases

Извор: *Демографске статистике*, Савезни завод за статистику.

[1)] Подаци за Републику Србију исказани су без података за Косово и Метохију.

Source: *Demographic statistics*, Federal Statistical Office.

[1)] The data for the Republic of Serbia presented excluding the date for Kosovo and Metohia.

[1)] Новорегистровани случајеви. / [1)] New registered cases.

19.12. Просечна старост умрлих – по полу, 1950-2007.
Average age of dead, by sex, 1950 – 2007

	Србија - *Serbia*					Србија - *Serbia*			
	укупно *Total*	централна Србија *Central Serbia*	Војводина *Vojvodina*	Косово и Метохија *Kosovo and Metohia*		укупно *Total*	централна Србија *Central Serbia*	Војводина *Vojvodina*	Косово и Метохија *Kosovo and Metohia*
	Мушко - *Males*					Женско - *Females*			
1950	35,9	37,7	39,8	21,5	1950	39,7	42,1	43,4	23,0
1960	48,4	52,6	54,9	25,2	1960	51,7	56,7	60,0	24,4
1970	57,8	61,1	62,4	34,2	1970	61,7	65,8	68,5	32,2
1980	62,4	65,1	65,2	40,1	1980	67,3	70,0	71,6	39,2
1990	64,3	66,3	65,3	47,8	1990	69,4	71,3	71,8	45,6
2000	67,8	68,1	67,0	…	2000	73,0	72,9	73,2	…
2004	68,2	68,7	66,9	…	2004	73,4	73,4	73,5	…
2005	68,8	69,2	67,7	...	2005	73,9	73,9	73,7	...
2006	68,9	69,4	67,7	...	2006	74,1	74,1	73,9	...
2007	69,2	69,7	67,8	...	2007	74,4	74,6	74,0	...

Извор: *Демографске статистике*, Савезни завод за статистику.

Source: *Demographic statistics*, Federal Statistical Office.

Побољшањем квалитета здравствене заштите након Другог светског рата, већ 1950. долази и до раста просечне старости умрлих, у односу на период пре Првог светског рата, за десет година, и та вредност стално расте, да би данас достигла просечну вредност од 69 година за мушкарце, односно 74 године за жене.

With the improved quality of health care after the World War II, only in 1950 the average age of dead (lifetime) increased by ten years in relation to the period before the World War I. This trend has got a constant growth and today the average lifetime equals to 69 years for men, i.e. 74 years for women.

Просечна старост умрлих, према полу
Average age of dead, by sex

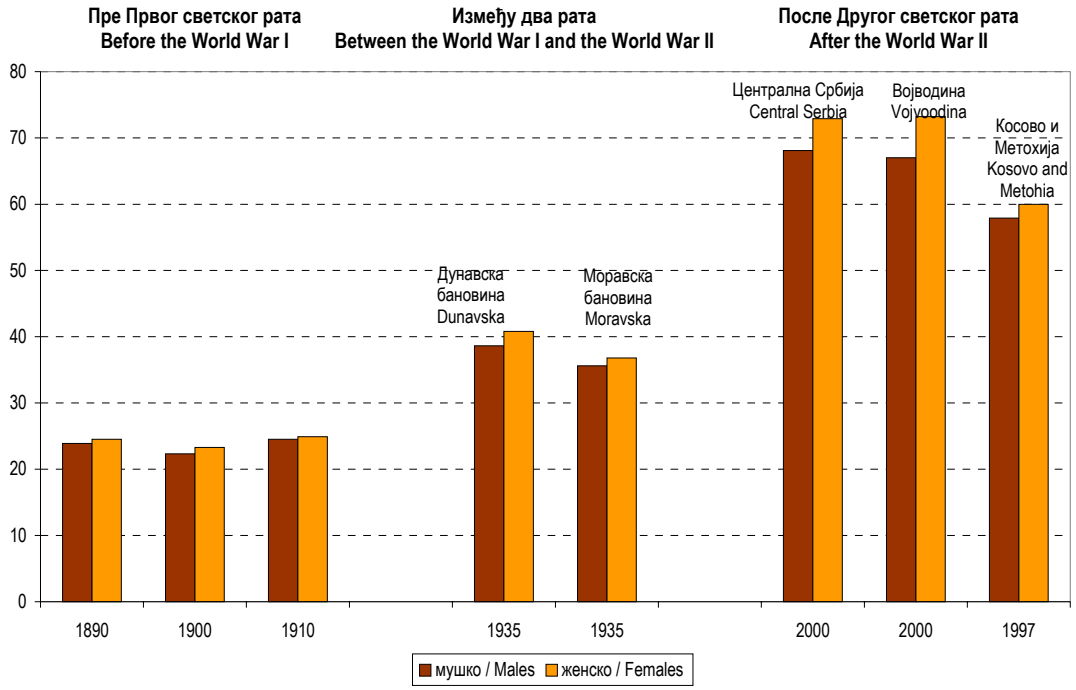

Период до Првог светског рата
Period before World War I

П*равитељствујушчи совјет*, основан 1805. године, између осталих послова вршио је и судску власт. На другој скупштини, одржаној 15. јула 1805. године у Борку, постављени су први совјетници.

Од 25. априла 1806. године судску власт вршили су војни заповедници. Наредбом Совјета, 26. октобра 1807. године, у свакој нахији основан је суд. Суд је био састављен од тројице судија, најчешће од два кмета и једног свештеника. Сваки нахијски суд (магистрат) био је надлежан за све спорове у првом степену и у другом степену за ожалбене случајеве. Свако је могао да дође на суд и да на одговорност позове било кога, па чак и војводе, уколико му је била учињена каква неправда. Жалбе против одлука нахијских судова решавао је Совјет.

Реорганизацијом власти, 1811. године, у унутрашњости су основани магистрати, које су бирале војводе у договору с кнезовима своје нахије, а чинили су их један писар и тројица судија. Магистрати су истовремено вршили управну и полицијску службу. У Београду је основан Народни или Велики суд, састављен од совјетника, који је решавао жалбе на пресуде магистрата, на чијем челу се налазио попечитељ (министар) правосуђа као велики вилајетски судија.

С пропашћу устанка пропали су и српски судови, па су опет уведени турски.

У периоду од 1815. до 1830. у Београдском пашалуку постоје и турски и српски органи власти. То је период двовлашћа, али уз постепено потискивање турских органа. Србима су у међусобним споровима судили кнезови, а када они нису могли да пресуде – судило се у Народној канцеларији у Београду. Народну канцеларију чинило је 12 кнезова, по један кнез из сваке нахије. У споровима с Турцима судио је муселим, али уз обавезно присуство српског кнеза.

Рад судова и регулатива правног система у тесној су вези с највишим државним актом, уставом. Први Устав изгласан је на скупштини одржаној на Сретење, 15. фебруара 1835. године, у Крагујевцу. Државни Совјет српски био је "највиша власт у Србији до кнеза" и чинило га је шест министара и неодређени број државних саветника. Једно министарство припало је правосуђу. Постојали су окружни судови као првостепени, Велики суд као другостепени, а у трећем степену судио је Државни савет. Судови су у изрицању пресуда били независни и судили су по закону. Уставом из 1838. године, по тзв. Турском уставу, у селима су основани примиритељни судови, а у сваком од 18 округа по један суд првог степена, док је у престоници био Апелациони суд.

P*raviteljstvujušči sovjet* (the Council), established in 1805, apart from other charges had also judicial power. On the second assembly of 15 July 1805 held in Borak, the first Council members *(sovjetnici)* were appointed.

From 25/04/1806, military commanders carried out the judicial power. By the Council order of 28/10/1807 in each *nahija* region a court was opened. Each court employed three judges, usually two *kmet* officials and a priest. The courts (magistrates) of the *nahija* regions were in charge of the first instance cases and the claimed second instance cases. Everybody was allowed to apply to the court and to bring charges against any person, even the dukes, in the case of legal breaches. the Council, *Sovjet*, resolved the complaints lodged against the *nahija* courts.

In 1811, upon the government reorganization, in the interior magistrates were founded pursuant to decision of the dukes in agreement with the principals of their *nahija* regions and these courts consisted of a clerk (notary) and three judges. The magistrates carried out administrative and police service at the same time. The National or Great Court was established in Belgrade, consisted of the council members. This Court was presided by the Minister of justice, as the high *vilajetski* judge.

Upon the breakdown of the uprising, the courts were also dissolved and Turkish courts were reintroduced.

In the period from 1815 to 1830, both Turkish and Serbian government bodies coexisted in the Belgrade administration region, *Beogradski pašaluk*. This was the period of cohabitation rule, however with the gradual suppressing of the Turkish authorities. In the mutual disputes of the Serbs, the *kmet* officials were authorized to resolve. In the cases where no resolution was possibly rendered, the National Office of Belgrade had the jurisdiction. The National Office consisted of 12 *knez* officials, one from each *nahija* region. In the disputes with the Turks, *muselim* officials were authorized to resolve, however the presence of a Serbian official, i.e. *knez* was obligatory.

The courts and legal system regulations are in close relation with the supreme legal act, i.e. constitution. The first Serbian Constitution was passed at the Assembly session held on Sretenje holiday, 15 February 1835 in Kragujevac. The Serbian State Council, *Sovjet* was “the supreme government body in Serbia below the rank of the Prince” and consisted of six ministries and several state counselors. The ministry of justice was a separate body. The district courts were the first instance bodies, the Great Court was the second instance body and in the third instance cases the State Council resolved. The courts were independent in taking resolutions and stuck to the law. Pursuant to the Constitution of 1838, so-called Turkish constitution, the courts of reconciliation were founded in villages and in each of 18 districts one first instance court was opened, while the Court of Appeal had the offi-

Новом Уредбом из 1846. године установљен је и Врховни суд као највиши суд.

Према Закону о устројству судова из 1865. постоје окружни судови, Апелациони суд и Касациони суд.

Судство је коначно уређено изменама и допунама Закона о устројству судова из 1865. и законима из 1890. и 1903. године, када су у Србији установљени следећи судови:

- општински – надлежни за грађанске спорове мале вредности;
- окружни – за сваки округ по један;
- Суд вароши Београда;
- Трговачки суд у Београду;
- Апелациони и Касациони суд у Београду.

Од свих грана државне управе (друга половина 19. века) у Краљевини Србији, судска струка била је готово најбоље уређена. Од почетка рада на уређењу нове српске државе, судској струци била је поклањана највећа пажња. Српски државници увиђали су да је за опстанак и даљи развитак српске државе било неопходно осигурати правду у земљи. Судска статистика је у то време била врло неразвијена. Статистички подаци које су судови о свом раду подносили министарству правде нису били једнобразни и тачни ("Државопис Србије" из 1890. године). Од 1888. године судови су били дужни да попуњавају формулар (који је прописао министар правде) за прикупљање статистичких података о кривичним делима, са 57 рубрика.

Извор: *Два века првог суда у Србији*, Друштво судија Србије.

ce in the capital. By the new Act of 1846, the Supreme Court was established as the highest court of justice.

Pursuant to the Law on establishment of courts of 1865, the district courts, the Court of appeal and the Court of cassation were established.

The judiciary was finally organized by adopting the amendments and supplements to the Law on establishment of courts of 1865 and pursuant to laws of 1890 and 1903, when the Serbian courts of justice were established as follows:

- Municipal courts – in charge of civil procedures of small value;
- District courts – one court for each district;
- Court of the town of Belgrade;
- Commercial court of Belgrade;
- Court of appeal and Court of cassation of Belgrade.

Within the whole government administration of the Kingdom of Serbia in the second half of the 19th century, the judiciary was almost the best organized. From the very beginning of the establishment of the new Serbian state, the most attention was paid to judiciary. The Serbian government officials recognized that the existence and further development of the Serbian state were subject to securing justice administration. The statistics of justice administration in those times was rather undeveloped. The statistical data that the courts reported to the Ministry of justice were not unified and precise (*Državopis Srbije*, 1890). From 1888 the courts were obliged to fill in the forms for the compilation of the statistics on acts of criminal offence, as the minister of justice stipulated. These forms featured 57different items.

Soource: *Two centuries (from the establishment) of the first courtin Serbia*, Judiciary assiciation of Serbia.

20.1. Судови и судско особље у Краљевини Србији, 1896-1910.
Courts and judiciary staff in the Kingdom of Serbia, 1896-1910

	Судови *Courts*	Председник *President*	Судије *Judges*	Секретар *Secretary*	Остали *Other*	
1896	26	26	…	…	…	1896
1898	26	26	125	34	316	1898
1899	26	26	126	34	316	1899
1900	26	26	126	34	319	1900
1901	26	26	126	32	323	1901
1902	26	26	126	32	332	1902
1903	26	26	126	31	343	1903
1904	26	26	128	33	364	1904
1905	26	26	126	32	336	1905
1906	26	26	140	32	393	1906
1907	29	29	152	46	434	1907
1908	**29**	**29**	**153**	**50**	**442**	**1908**
Касациони суд	1	1	14	5	13	Court of cassation
Апелациони суд	1	1	9	5	8	Court of appeal
Првостепени	26	26	128	38	402	1st instance court
Београдски трговачки суд	1	1	2	2	19	Commercial court of Belgrade
1909	**29**	**29**	**149**	**50**	**463**	**1909**
Касациони суд	1	1	14	5	9	Court of cassation
Апелациони суд	1	1	8	5	7	Court of appeal
Првостепени	26	26	125	38	428	1st instance court
Београдски трговачки суд	1	1	2	2	19	Commercial court of Belgrade
1910	**29**	**29**	**156**	**50**	**487**	**1910**
Касациони суд	1	1	14	5	10	Court of cassation
Апелациони суд	1	1	8	5	8	Court of appeal
Првостепени	26	26	132	38	450	1st instance court
Београдски трговачки суд	1	1	2	2	19	Commercial court of Belgrade

Извор: *Статистика кривичног суђења у Краљевини Србији* за 1896; *Статистички годишњак Краљевине Србије* од 1896. до 1910.

Source: *Statistics of criminal proceedings in the Kingdom of Serbia,* 1896; *Statistical yearbook of the Kingdom of Serbia,* 1896 – 1910.

20.2. Осуђена лица, према кривичним делима, првостепени суд, 1881-1910.
Sentenced persons, by criminal offence, 1st instance court, 1881-1910

	Укупно *Total*		Кривична дела против: *Crimes against:*			
	свега *All*	жене *Females*	државе и јавног реда *State and public order*	личности *Personal integrity*	имовине *Property*	службене дужности *Official duty*
1881	1 841	...	...	...	...	...
1883	2 075	...	...	...	...	...
1887	2 567	...	...	...	...	...
1888	2 578	...	308	1 047	1 179	44
1889	2 095	...	159	944	970	22
1890	2 357	...	181	959	1 165	52
1891	3 448	...	392	1 537	1 463	56
1892	3 263	...	309	1 305	1 595	54
1893	2 608	...	385	965	1 198	60
1894	3 585	...	405	1 608	1 519	53
1895	4 818	...	594	1 727	2 414	83
1896	2 834	117	306	968	1 501	59
1897	3 548	89	257	1 171	2 049	71
1898	4 018	183	341	1 171	2 414	92
1899	4 276	189	487	1 346	2 328	115
1900	3 581	167	306	1 363	1 831	81
1901	3 564	141	272	1 196	2 021	75
1902	3 363	108	313	1 198	1 776	76
1903	3 196	61	276	1 252	1 596	72
1904	3 579	82	181	1 455	1 901	42
1905	4 136	123	247	1 595	2 234	60
1906	3 972	126	372	1 552	1 983	65
1907	4 801	...	505	1 924	2 306	66
1908	4 381	...	444	1 676	2 198	63
1909	4 969	...	398	1 725	2 761	85
1910	3 997	...	336	1 472	2 112	77

Извор: *Статистика кривичног суђења у Краљевини Србији* за 1896; *Статистички годишњак Краљевине Србије* од 1896. до 1910; *Holm Sundbhaussen: Historische Statistik Serbiens 1834-1914.*

Source: *Statistics of criminal proceedings in the Kingdom of Serbia,* 1896; *Statistical yearbook of the Kingdom of Serbia,* 1896 – 1910; *Holm Sundbhaussen: Historische Statistik Serbiens 1834-1914.*

20.3. Осуђена лица у Краљевини Србији, према кривичним санкцијама (првостепени суд), 1891-1923.
Sentenced persons in the Kingdom of Serbia, by criminal sanctions, 1st instance court, 1891-1923

	Осуђена лица, укупно *All sentenced persons*	Смртна казна *Death penalty*	Робија *Imprisonment*	Заточење *Internment*	Затвор *Prison*	Новчана Казна *Fines*	Остало *Other*
1891	3 448	35	989	13	2 206	199	6
1892	3 263	33	836	16	2 222	151	5
1893	2 608	16	632	16	1 812	128	4
1894	3 585	22	800	31	2 506	219	7
1895	4 818	42	1 168	50	3 404	141	13
1896	2 834	26	603	9	1 981	209	6
1897	3 548	29	689	9	2 604	206	11
1898	4 018	16	751	11	2 996	232	12
1899	4 276	11	540	23	3 485	203	14
1900	3 581	10	442	7	2 889	210	23
1901	3 564	7	478	3	2 804	242	30
1902	3 363	9	545	1	2 568	231	9
1903	3 196	2	438	2	2 484	253	17
1904	3 579	1	577	5	2 686	294	16
1905	4 136	21	677	-	3 126	277	35
1906	3 972	11	545	1	3 038	360	17
1907	4 801	4	590	2	3 734	436	35
1908	4 381	12	517	3	3 482	360	7
1909	4 969	8	530	-	4 022	375	34
1910	3 997	8	483	5	3 135	336	30
1922	5 365	26	828	14	3 859	616	22
1923	10 145	27	1 133	11	7 898	1 031	45

Извор: *Статистика кривичног суђења у Краљевини Србији* за 1896; *Статистички годишњак Краљевине Србије* од 1897. до 1910; Краљевина Југославија – *Криминална статистика* за 1922. и 1923.
Првостепени судови: Алексиначки, Београдски, Ваљевски, Врањски, Г. Милановачки, Зајечарски, Јагодински, Књажевачки, Крагујевачки, Крушевачки, Лесковачки, Лознички, Неготински, Нишки, Пиротски, Пожаревачки, Прокупачки, Смедеревски, Ћупријски, Ужички, Чачански, Шабачки. За град Београд – 1906.

Source: *Statistics of criminal proceedings in the Kingdom of Serbia,* 1896; *Statistical yearbook of the Kingdom of Serbia,* 1897 – 1910; Kingdom of Yugoslavia – *Criminal statistics,* 1922 and 1923.
1st instance courts: of Aleksinac, Beograd, Valjevo, Vranje, G. Milanovac, Zaječar, Jagodina, Knjaževac, Kragujevac, Kruševac, Leskovac, Loznica, Negotin, Niš, Pirot, Požarevac, Prokuplje, Smederevo, Ćuprija, Užice, Čačak, Šabac. The town of Belgrade – 1906.

20.4. Случајеви пред Апелационим судом Краљевине Србије, 1888-1898.
Cases with the Court of appeal of the Kingdom of Serbia, 1888-1898

	Грађански предмети *Civil procedures*	Кривични предмети *Criminal procedures*		Грађански предмети *Civil procedures*	Кривични предмети *Criminal procedures*
1888	1004	841			
1889	1185	851	1899	1863	2243
1890	970	1130	1900	1934	2551
1891	1324	1755	1901	1858	2204
1892	1451	1952	1902	1940	2968
1893	1576	2280	1903	1373	1557
1894	1676	2530	1904	1226	1918
1895	1715	2455	1905	1274	2085
1896	1489	1954	1906	1247	2497
1987	1681	2019	1907	1421	3299
1898	1719	2369	1908	1516	4032

Извор: *Статистика кривичног суђења у Краљевини Србији* за 1896; *Статистички годишњак Краљевине Србије* од 1897. до 1910; Краљевина Југославија – *Криминална статистика* за 1922. и 1923; Holm Sundbhaussen: *Historische Statistik Serbiens* 1834-1914.

Source: *Statistics of criminal proceedings in the Kingdom of Serbia,* 1896; *Statistical yearbook of the Kingdom of Serbia,* 1897 – 1910; Kingdom of Yugoslavia – *Criminal statistics,* 1922 and 1923; Holm Sundbhaussen: *Historische Statistik Serbiens* 1834-1914.

20.5. Делатност Касационог суда Краљевине Србије, 1888-1908.
Court of cassation of the Kingdom of Serbia, 1888-1908

	Предмети из ранијих година *Unclosed cases*	Нови предмети *New cases*	Укупно *Total*	Од тога:		Завршено у текућој години *Closed in current year*
				грађански *Civil*	кривични *Criminal*	
1888	19	4 137	4 156	2 030	2 126	4 135
1889	21	4 363	4 384	2 156	2 228	4 318
1890	66	4 904	4 970	2 120	2 850	4 676
1891	294	9 060	9 354	2 913	6 441	8 346
1892	1 008	9 973	10 981	2 910	8 071	8 245
1893	2 736	8 453	11 189	2 965	8 224	8 844
1894	2 345	10 077	12 422	3 008	9 386	8 637
1895	3 785	13 426	17 211	5 979	9 851	10 891
1896	4 975	11 750	16 725	5 776	9 931	10 342
1897	5 400	7 640	13 040	4 287	6 910	11 240
1898	-	9 847	9 847	4 237	5 610	9 703
1899	144	9 105	9 249	3 823	5 386	9 247
1900	2	9 211	9 213	3 855	5 343	9 213
1901	-	9 143	9 143	4 014	5 053	8 882
1902	261	9 802	10 063	4 767	5 272	9 400
1903	663	8 522	9 185	4 663	4 485	7 863
1904	1 322	11 266	12 588	5 538	7 040	11 162
1905	1 426	10 401	11 827	4 559	7 228	11 134
1906	693	10 914	11 607	4 502	7 085	11 484
1907	123	12 639	12 762	4 383	8 379	11 988
1908	774	13 171	13 945	8 885	5 060	13 346

Извор: *Статистика кривичног суђења у Краљевини Србији* за 1896; *Статистички годишњак Краљевине Србије од* 1897. до 1910; Краљевина Југославија – *Криминална статистика* за 1922. и 1923; *Holm Sundbhaussen*: Historische Serbiens *Statistik* 1834-1914.

Source: *Statistics of criminal proceedings in the Kingdom of Serbia,* 1896; *Statistical yearbook of the Kingdom of Serbia,* 1897 – 1910; Kingdom of Yugoslavia – *Criminal statistics,* 1922 and 1923; Holm Sundbhaussen: *Historische Statistik Serbiens* 1834-1914.

Период између два светска рата
Period between World War I and World War II

Подаци за период пре Другог светског рата преузети су из статистичких годишњака Краљевине Југославије, на основу резултата статистичких истраживања која је спроводила Општа државна статистика (према индивидуалним статистичким листама за осуђене, попуњеним од стране среских и окружних судова). У том периду, на територији Србије важио је Кривични законик за Краљевину Србију од 29.03.1860. године, а на територији Војводине важио је Казнени законик (мађарски) из 1878. године. Од 1. јануара 1930. године, на територији целе Краљевине Југославије примењује се нови Кривични законик од 27. јануара 1929. године.

За период између два светска рата располаже се подацима за подручја апелационих судова. Из тих података нису могле да се тачно утврде величине за Србију с Војводином и Косовом и Метохијом. Испод табела дата су обавештења о обухвату.

Подаци о пунолетним и малолетним осуђеним лицима и изреченим кривичним санкцијама за период од 1922. до 1939. односе се на лица осуђена одлукама среских, окружних и првостепених судова, према важећем кривичном законодавству у том периду у Србији, односно Краљевини Југославији. Упоредивост тих података с подацима који се односе на период после Другог светског рата није могућа због разлика у дефиницијама јединице посматрања, разлика у кривичном законодавству, надлежности судова и територији.

The data for the period before the World war II were taken over from the statistical yearbooks of the Kingdom of Yugoslavia, pursuant to the statistical surveys conducted by the General administration statistics (according to individual lists for sentenced persons as the county and district courts reported). In that period, on the territory of Serbia the Penal Code of the Kingdom of Serbia of 29/03/1860 was in force, and on the territory of Vojvodina applied was the Penal Code (Hungarian) of 1878. From 1 January 1930, on the whole territory of the Kingdom of Yugoslavia applied was the new Penal Code of 27 January 1929.

For the period between the world wars, the data for the areas of the courts of appeal were at disposal. From these data it was not possible to determine the values for Serbia with Vojvodina and Kosovo and Metohija. The notes on coverage are found below the tables.

The data on adult and minor persons sentenced and sanctions pronounced for the period 1922 – 1939, were compiled relative to the persons sentenced according to the resolutions of the county, district and the first instance courts, pursuant to the then valid criminal legislation of Serbia, i.e. the Kingdom of Yugoslavia. The comparability of these data with the data respective to the period after the World War II was not possible, due to the discrepancies in the definitions of observation units, the discrepancies of criminal legislation, the jurisdiction of courts and the territory.

20.6. Организација судских власти у Србији, 1936-1940.
Judiciary organization of Serbia, 1936-1940

	Апелациони суд *Court of appeal*	Окружни судови *District courts*	Срески судови *County courts*	Шеријатски судови *Islamic courts*	Духовни судови *Ecclesiastical courts*	
1936						**1936**
Касациони суд у Београду	Београд - *Belgrade*	16	67	-	11	Court of cassation of Belgrade
	Скопље - *Skopje*	19	52	40	5	
Одељење "Б" београдског Касационог суда у Новом Саду	Нови Сад - *Novi Sad*	7	26	-	4	'B' Division of Belgrade cassation Court, Novi Sad
1938						**1938**
Касациони суд у Београду	Београд - *Belgrade*	22	67	-	11	Court of cassation of Belgrade
	Скопље - *Skopje*	20	52	40	5	
Одељење "Б" београдског Касационог суда у Новом Саду	Нови Сад - *Novi Sad*	7	26	-	4	'B' Division of Belgrade cassation Court, Novi Sad
1939						**1939**
Касациони суд у Београду	Београд - *Belgrade*	22	70	-	11	Court of cassation of Belgrade
	Скопље - *Skopje*	20	59	40	5	
Одељење "Б" београдског Касационог суда у Новом Саду	Нови Сад - *Novi Sad*	7	26	-	4	'B' Division of Belgrade cassation Court, Novi Sad
1940						**1940**
Касациони суд у Београду	Београд - *Belgrade*	22	71	-	11	Court of cassation of Belgrade
	Скопље - *Skopje*	20	60	41	5	
Одељење "Б" београдског Касационог суда у Новом Саду	Нови Сад - *Novi Sad*	8	32	-	4	'B' Division of Belgrade cassation Court, Novi Sad

Извор: Општа државна статистика – *Статистички годишњак Краљевине Југославије* од 1931. до 1940.

Објашњење: Преглед апелационих и окружних судова (стање на дан 1. мај 1939): Апелациони суд Београд (окружни судови: Алексинац, Београд – град, Београд – округ, Чачак, Ћуприја, Јагодина, Књажевац, Крагујевац, Краљево, Крушевац, Лозница, Неготин, Ниш, Пожаревац, Прокупље, Смедерево, Шабац, Ужице, Ваљево, Велико Градиште, Зајечар) и Трговачки суд који постоји само у Београду;
Апелациони суд Скопље (окружни судови: Беране, Битољ, Гњилане, Косовска Митровица, Куманово, Лесковац, Нови Пазар, Охрид, Пећ, Пирот, Прибепоље, Прилеп, Приштина, Призрен, Скопље, Струмица, Штип, Тетово, Велес, Врање);
Апелациони суд Нови Сад (окружни судови: Бела Црква, Нови Сад, Панчево, Петровград, Сомбор, Суботица, Велика Кикинда).

Source: General administrative statistics – *Statistical yearbook of the Kingdom of Yugoslavia,* 1931 – 1940.

Note: Courts of appeal and Districts courts as of 01/05/1939: Court of appeal of Belgrade (District courts of: Belgrade, town, Belgrade, district, Čačak, Ćuprija, Jagodina, Knjaževac, Kragujevac, Kraljevo, Kruševac, Loznica, Negotin, Niš, Požarevac, Prokuplje, Smederevo, Šabac, Užice, Valjevo, Veliko Gradište, Zaječar) and Commercial court of Belgrade.
Court of appeal of Skopje (District courts of: Berane, Bitolj, Gnjilane, Kosovska Mitrovica, Kumanovo, Leskovac, Novi Pazar, Ohrid, Peć, Pirot, Prijepolje, Prilep, Priština, Prizren, Skopje, Strumica, Štip, Tetovo, Veles, Vranje);
Court of appeal of Novi Sad (District courts of: Bela Crkva, Novi Sad, Pančevo, Petrovgrad, Sombor, Subotica, Velika Kikinda).

20.7. Адвокати и адвокатски приправници у Србији, 1931-1939.
Attorneys at law and junior attorneys of Serbia, 1931-1939

	Подручје адвокатске коморе *Bar associations, areas*					
	Београд *Belgrade*		Скопље *Skoplje*		Нови Сад *Novi Sad*	
	Адвокати *Attorneys*	Приправници *Junior attorneys*	Адвокати *Attorneys*	Приправници *Junior attorneys*	Адвокати *Attorneys*	Приправници *Junior attorneys*
1931	669	128	191	9	542	220
1932	670	121	192	10	541	238
1933	663	140	190	12	526	227
1934	672	161	181	19	531	238
1935	665	200	180	26	542	287
1936	663	232	180	37	555	330
1937	678	308	176	52	576	347
1938	708	364	178	63	598	387
1939	719	476	184	74	605	424

Извор: Општа државна статистика – *Статистички годишњак Краљевине Југославије* од 1931. до 1940.

Source: General administrative statistics – *Statistical yearbook of the Kingdom of Yugoslavia,* 1931 – 1940.

20.8. Осуђена лица, према кривичним делима, по подручју апелационих судова (окружни и првостепени) у Србији, 1930-1939.
Sentenced persons, by criminal offence, by courts of appeal (district and 1st instance) of Serbia, 1930-1939

Подручја апелационих судова *Courts of appeal, areas*		Укупно *Total*	Кривична дела против: *Crimes against:*						
			опстанка државе и њеног уставног уређења *State and constitution*	јавног мира и реда *Peace and public order*	морала *Ethics*	личности *Personal integrity*	имовине *Property*	против службене дужности *Official duty*	специјалних закона *Special laws*
Београд - *Belgrade*	1930	7 792	224	238	51	2 519	4 660	85	15
	1931	3 566	136	262	39	1 322	1 746	47	14
	1932	3 190	124	523	43	1 105	1 299	77	19
	1933	3 647	172	642	91	1 113	1 505	64	60
	1934	3 772	124	762	96	1 229	1 444	99	17
	1935	3 661	104	794	115	1 192	1 303	148	5
	1936	4 917	190	716	167	1 817	1 848	154	25
	1937	5 065	207	993	160	1 750	1 772	139	44
	1938	4 878	69	1033	148	1 657	1 825	121	25
	1939	4 279	62	745	118	1 567	1 637	136	14
Скопље - *Skopje*	1930	2 498	23	119	23	702	1 547	68	16
	1931	2 724	10	194	22	950	1 457	63	28
	1932	3 136	16	308	36	1 061	1 618	58	39
	1933	3 392	19	208	41	1 268	1 785	45	26
	1934	4 145	11	322	38	1 299	2 410	32	33
	1935	2 535	26	511	75	1 075	742	85	21
	1936	1 992	26	278	76	850	626	120	16
	1937	2 396	70	494	82	889	708	119	34
	1938	2 452	54	544	79	907	693	139	36
	1939	2 429	30	475	90	992	729	106	7
Нови Сад - *Novi Sad*	1930	1 462	41	173	59	522	644	21	2
	1931	2 042	55	243	59	871	784	27	3
	1932	2 272	30	567	64	779	814	12	6
	1933	1 800	27	363	91	495	803	21	-
	1934	1 513	29	323	64	430	655	11	1
	1935	1 409	32	245	49	417	661	5	-
	1936	1 559	42	163	72	411	853	16	2
	1937	1 817	34	345	100	465	855	17	1
	1938	1 496	53	171	67	429	763	12	1
	1939	1 532	30	203	71	468	732	25	3

20.9. Осуђена лица, према кривичним делима, по подручју апелационих судова (срески судови) у Србији, 1932-1939.
Sentenced persons, by criminal offence, by courts of appeal (county courts) of Serbia, 1932-1939

Подручја апелационих судова *Courts of appeal, areas*		Укупно *Total*	Кривична дела против: *Crimes against*						
			опстанка државе и њеног уставног уређења *State and constitution*	јавног мира и реда *Peace and public order*	морала *Ethics*	личности *Personal integrity*	имовине *Property*	против службене дужности *Official duty*	специјалних закона *Special laws*
Београд - *Belgrade*	1932	18 653	5	194	18	8 918	9 407	26	85
	1933	21 731	4	300	29	10 218	11 026	41	113
	1934	23 664	5	335	35	11 269	11 901	20	99
	1935	21 078	1	346	34	11 882	8 681	26	108
	1936	23 867	4	242	44	13 148	10 270	42	117
	1937	31 669	1	259	74	13 955	17 251	20	109
	1938	24 981	1	230	71	11 095	13 444	14	126
	1939	20 975	2	171	62	11 773	8 814	8	145
Скопље - *Skopje*	1932	3 305	-	26	2	1 635	1 623	8	11
	1933	2 294	-	28	4	1 295	955	4	8
	1934	4 649	-	37	5	2 044	2 524	2	37
	1935	9 268	1	161	28	4 814	4 106	14	144
	1936	8 440	1	129	24	4 407	3 764	14	101
	1937	10 868	-	149	20	4 724	5 877	8	90
	1938	8 984	2	138	12	4 260	4 500	11	61
	1939	10 024	-	160	20	5 449	4 302	6	87
Нови Сад - *Novi Sad*	1932	4 354	104	160	6	2 630	1 383	6	65
	1933	3 886	8	144	12	2 282	1 346	5	89
	1934	4 470	79	99	8	2 423	1 806	2	53
	1935	3 988	3	73	12	2 641	1 167	5	87
	1936	4 040	3	76	13	2 450	1 410	6	82
	1937	4 261	-	81	18	2 841	1 223	11	87
	1938	4 238	-	81	13	2 793	1 232	12	107
	1939	3 899	6	69	6	2 576	1 196	-	46

Извор: Општа државна статистика – *Статистички годишњак Краљевине Југославије* од 1931. до 1940.

Source: General administrative statistics – *Statistical yearbook of the Kingdom of Yugoslavia,* 1931 – 1940.

Период после Другог светског рата
Period after World War II

Обухватност података о осуђеним лицима у послератном периоду је потпуна, јер су обухваћена сва пунолетна и малолетна лица учиниоци кривичних дела која су правоснажно осуђена одлуком надлежних првостепених судова. Од 1973. године, применом Јединствене методологије праћења криминалитета, обухватност криминалитета као друштвено негативне појаве је потпуна, јер се статистичким истраживањима обухватају сви пунолетни и малолетни учиниоци кривичних дела (укључујући и кривична дела извршена од стране непознатих учинилаца) против којих је поднета пријава надлежном јавном тужилаштву и према којима је вођен и правоснажно окончан законом утврђен поступак у надлежним јавним тужилаштвима или судовима.

Због промена у кривичном законодавству у приказаном периоду, групе кривичних дела и санкција приказане су према важећим кривичним законима, свођењем података ради упоредивости.

The coverage of data on the persons sentenced in the post-war period is complete, since covered were all adult and minor perpetrators of criminal offence, sentenced pursuant to the resolutions of the first instance courts of jurisdictions. From 1973, according to the applied Unified methodology of criminality surveys, the coverage of crimes as negative social phenomena was complete since statistical surveys cover all minor and adult perpetrators of crimes (including the criminal offences by unknown perpetrators) reported to the public prosecutor and that were legally processed and sentenced in front of the public prosecutor and courts of jurisdiction.

Due to the changes in criminal legislation in the respective period, the categories of criminal offences and sanctions were presented according to the valid criminal laws, reducing the data for the sake of comparability.

Подаци о пунолетним и малолетним осуђеним лицима за кривична дела за период 1947-1953. године преузети су из статистичких истраживања која је тада спроводило Министарство правосуђа, односно Савезни секретаријат за правосуђе. За период од 1954. до 2004. године подаци о осуђеним пунолетним и малолетним учиниоцима кривичних дела прикупљани су редовним статистичким истраживањима која је спроводио Републички завод за статистику.

Подаци о адвокатима и адвокатским приправницима преузимају се од Адвокатске коморе.

Као *пунолетни учиниоци кривичних дела* сматрају се лица која су у време извршења кривичног дела имала најмање 18 навршених година живота. Осуђено пунолетно лице је лице које је проглашено кривим и према коме су изречене кривичне санкције: казна, условна осуда и судска опомена, мера безбедности и васпитна мера, као и лице проглашено кривим а ослобођено од казне.

Као *малолетни учиниоци кривичних дела* сматрају се лица која су у време извршења кривичног дела имала навршених 14 а још нису навршила 18 година живота. Осуђено малолетно лице је лице према коме је изречена санкција – малолетнички затвор или васпитна мера.

The data on adult and minor persons sentenced for crimes in the period from 1947 to 1953 were taken over from the statistical surveys then conducted by the Ministry of justice, i.e. the Federal secretariat of justice. For the period from 1954 to 2004, the data on sentenced adult and minor perpetrators of criminal offence were compiled through regular statistical surveys executed by the Statistical Office of the republic of Serbia.

The data on attorneys at law and junior attorneys were taken from the Bar association.

As *adult perpetrators of crimes* we anticipated the persons that in the time of committing criminal offence were 18 years of age and over. Sentenced adult persons are the persons pronounced guilty and sentenced to: punishment, release on parole and court summons, security and corrective measures, as well as the persons sentenced guilty and released from penalty.

As m*inor perpetrators of crimes* we considered the persons that in the time of committing crime were aged over 14 and under 18. Sentenced minor persons are the persons that were sentenced to sanctions – juvenile penitentiary or corrective measures.

20.10. Судови, судије, адвокати и адвокатски приправници у Републици Србији, 1947-2004.
Courts, judges, attorneys at law and junior attorneys of the Republic of Serbia, 1947-2004

	Редовни судови *Courts*			Привредни судови *Commercial courts*			Адвокати *Attorneys at law*	Адвокатски приправници *Junior attorneys*
	судови *Courts*	судије *Judges*	судије поротници *Jurors*	судови *Courts*	судије *Judges*	судије поротници *Jurors*		
1947	147	739	20 070	...	...	...	829	189
1953	158	799	23 884	...	...	...	1 182	322
1954	158	952	24 089	11	68	1 378	1 269	235
1955	159	1 003	22 674	12	79	1 812	1 311	269
1956	170	1 062	21 093	13	89	1 640	1 356	274
1957	170	1 098	22 044	13	94	1 984	1 385	254
1958	170	1 189	22 155	13	96	1 952	1 405	249
1959	179	1 265	23 323	13	96	2 265	1 395	225
1960	181	1 260	23 050	14	98	2 395	1 386	191
1961	185	1 289	23 801	15	101	2 511	2 349	340
1962	182	1 268	23 315	15	98	2 529	937	133
1963	178	1 250	23 365	14	95	2 440	923	95
1964	178	1 269	23 731	14	97	2 293	1 272	106
1965	178	1 312	24 090	14	100	2 333	1 220	123
1966	175	1 350	23 737	14	103	2 356	1 358	173
1967	175	1 516	24 043	14	107	2 320	1 535	235
1968	175	1 608	24 554	14	109	2 209	1 645	233
1969	180	1 663	24 569	14	117	2 359	1 598	192
1970	181	1 722	24 334	14	135	2 369	1 630	173
1971	181	1 733	24 072	15	145	2 491	1 668	183
1972	182	1 754	24 070	17	161	2 532	1 726	187
1973	182	1 760	24 132	18	163	2 513	1 634	161
1974	182	1 798	23 741	17	179	2 432	1 629	137
1975	183	1 810	23 685	19	184	2 359	1 541	128
1976	184	1 918	23 914	19	198	2 397	1 460	121
1977	182	1 938	23 583	19	197	2 292	1 426	83
1978	182	2 066	24 939	12	134	1 515	1 402	94
1979	182	2 077	22 254	12	126	1 503	1 367	100
1980	183	2 086	25 307	12	119	1 718	1 377	107
1981	183	2 138	25 066	12	120	1 713	1 424	181
1982	183	2 141	25 156	12	115	1 750	1 456	242
1983	183	2 174	24 962	12	129	1 759	1 526	273
1984	189	2 234	24 499	12	135	1 655	1 663	380
1985	189	2 285	24 371	12	134	1 711	1 772	419

20.10. Судови, судије, адвокати и адвокатски приправници у Републици Србији, 1947-2004. (наставак)
Courts, judges, attorneys at law and junior attorneys of the republic of Serbia, 1947-2004 (continued)

	Редовни судови *Courts*			Привредни судови *Commercial courts*			Адвокати *Attorneys at law*	Адвокатски приправници *Junior attorneys*
	судови *Courts*	судије *Judges*	судије поротници *Jurors*	судови *Courts*	судије *Judges*	судије поротници *Jurors*		
1986	189	2 325	24 462	12	141	1 710	1 850	488
1987	189	2 358	23 963	12	141	1 705	2 006	538
1988	190	2 423	23 030	12	142	1 646	2 157	606
1989	191	2 453	23 192	11	125	1 482	2 588	1 084
1990	191	2 405	21 386	12	143	1 661	2 588	1 084
1991	191	2 374	22 380	12	139	1 589	...	...
1992	169	2 201	9 851	17	233	1 334	...	...
1993	169	2 167	9 161	17	234	1 335	...	...
1994	169	2 040	8 580	17	229	1 202	...	...
1995	169	2 070	8 293	17	235	1 202	...	...
1996	169	1 627[1)]	5 866	17	238	1 192	...	...
1997	169	2 294	7 293	17	240	1 202	...	...
1998	169	2 347	8 278	17	255	1 078	...	...
1999	169	2 413	8 208	17	265	1 061	...	...
2000	169	2 400	8 196	17	260	1 052	...	...
2001	169	2 373	8 160	17	256	1 045	...	...
2002	169	2 182	8 080	17	237	1 022	...	...
2003	169	...	7 374	17	...	780	...	...
2004	169	2 698	7 374	17	268	780	...	...

Извор: *Статистички годишњак ФНРЈ* од 1954. до 1962; *Статистички годишњак НР Србије* од 1951. до 1955; *Статистички годишњак Југославије* од 1963. до 1973; *Статистички годишњак Србије* од 1973. до 2004.

[1)] Без података за 7 окружних судова и 32 општинска суда.

Source: *Statistical yearbook of FNRY,* 1954 – 1962; *Statistical yearbook of NR Serbia,*1951 – 1955; *Statistical yearbook of Yugoslavia,,*1963 – 1973; *Statistical yearbook of Serbia,*1973 – 2004.

[1)] No data available for seven district courts and 32 municipal courts.

20.11-1. Осуђена пунолетна лица, према врстама кривичних дела у Републици Србији, 1947-1969.
Sentences adult persons, by type of criminal offence, the Republic of Serbia, 1947-1969

	Укупно *Total*	Кривична дела против: *Criminal offence against:*								
		народа и државе *People and state*	живота и тела *Life and body*	слобода и права *Freedom and legality*	части и угледа *Honor and human respect*	привреде *Commercial crimes*	имовине *Property*	правосуђа, јавног реда и правног саобраћаја *Justice, public order and legal traffic*	службене дужности *Official duty*	остала *Other*
1947	61 405	2730	7 982	547	8 443	20 027	13 333	225	978	7 140
1948	59 563	2708	8 478	800	11 146	17 102	12 191	876	1 596	4 666
1949	45 046	1634	5 986	472	8 772	12 612	9 188	771	3 013	2 598
1950	45 686	1467	6 815	574	8 773	12 400	8 952	672	4 092	1 941
1951	46 667	1109	7 522	632	9 888	8 371	12 317	1 111	4 096	1 621
1952	59 501	1101	10 182	865	11 701	13 931	12 108	4 259	3 693	1 661
1953	53 448	593	10 785	863	13 198	7 361	11 247	4 094	3 300	1 807
1954	51 589	403	11 883	1 109	13 009	5 991	10 503	3 755	2 985	1 951
1955	61 044	346	13 425	1 365	14 470	7 481	12 442	4 833	4 115	2 567
1956	62 290	249	13 485	1 220	14 656	6 202	13 839	5 098	4 746	2 795
1957	53 181	186	11 647	784	14 514	3 814	11 573	4 349	3 721	2 593
1958	47 940	116	11 682	721	15 606	2 239	8 777	3 909	2 512	2 378
1959	55 652	168	14 558	987	18 697	2 437	9 434	3 614	2 785	2 972
1960	47 869	131	12 472	814	16 506	1 929	8 820	2 156	2 065	2 976

20.11-1. Осуђена пунолетна лица, према врстама кривичних дела у Републици Србији, 1947-1969. (наставак)
Sentences adult persons, by type of criminal offence, the Republic of Serbia, 1947-1969 (continued)

	Укупно *Total*	Кривична дела против: *Criminal offence against:*								
		народа и државе *People and state*	живота и тела *Life and body*	слобода и права *Freedom and legality*	части и угледа *Honor and human respect*	привреде *Commercial crimes*	имовине *Property*	правосуђа, јавног реда и правног саобраћаја *Justice, public order and legal traffic*	службене дужности *Official duty*	остала *Other*
1961	55 439	94	13 463	1 157	19 264	2 811	10 639	2 135	1 957	3 919
1962	55 733	48	12 925	1 076	18 985	3 147	11 161	2 023	2 249	4 119
1963	54 804	59	12 101	1 083	18 666	3 180	11 218	2 011	2 381	4 105
1964	52 603	48	11 832	1 151	18 262	2 785	9 779	1 898	2 333	4 515
1965	49 134	85	11 120	1 226	18 027	2 444	8 701	1 673	1 458	4 400
1966	51 356	14	11 610	1 199	18 884	2 911	8 858	1 604	1 396	4 880
1967	43 152	26	10 556	1 314	15 551	2 440	6 949	1 315	1 050	3 951
1968	42 005	26	10 253	1 269	14 866	2 267	6 586	1 430	802	4 506
1969	41 106	62	9 822	1 312	13 599	2 399	6 673	1 503	835	4 901

Извор: *Статистички годишњак ФНРЈ* од 1954. до 1962; *Статистички годишњак НР Србије* од 1951. до 1955; *Статистички годишњак Југославије* од 1963. до 1973; *Статистички годишњак Србије* од 1973. до 2004.

Објашњења: Серије се прекидају због промене у класификацији кривичних дела.

Source: *Statistical yearbook of FNRY*, 1954 – 1962; *Statistical yearbook of NR Serbia*,1951 – 1955; *Statistical yearbook of Yugoslavia*,,1963 – 1973; *Statistical yearbook of Serbia*,1973 – 2004.

Note: Series are interrupted/terminated for the reason of changes classification of criminal offence.

20.11-2. Осуђена пунолетна лица, према врстама кривичних дела у Републици Србији, 1970-2004.
Sentences adult persons, by type of criminal offence, the Republic of Serbia, 1947-1969

	Укупно[1)] *Total*[1)]	Кривична дела против: *Criminal offence against:*								
		уставног уређења и безбедности *Constitution and security*	живота и тела *Life and body*	слобода и права човека и грађанина *Civil freedom and rights*	части и угледа *Honor and human respect*	привреде *Commercial crimes*	имовине *Property*	правосуђа, јавног реда и правног саобраћаја *Justice, public order and legal traffic*	службене дужности *Official duty*	безбедности јавног саобраћаја *Public transport safety*
1970	42 671	44	9 818	1 522	12 723	2 628	7 381	1 656	1 039	3 877
1971	42 104	31	9 399	1 447	11 098	2 684	8 016	1 828	1 078	4 617
1972	44 218	55	9 295	1 581	10 582	3 198	8 971	2 145	1 224	5 204
1973	39 008	91	7 648	1 277	8 629	2 969	8 299	1 852	1 345	5 102
1974	43 422	92	8 336	1 398	9 153	3 313	9 213	2 352	1 538	6 073
1975	46 815	110	8 279	1 455	9 235	4 152	10 724	2 649	1 712	6 319
1976	48 737	135	8 610	1 477	8 942	3 851	11 792	2 892	1 915	6 692
1977	43 364	66	7 811	1 200	8 005	3 171	10 269	2 450	1 972	6 193
1978	39 115	30	7 001	844	7 263	3 029	7 872	2 273	1 790	6 863
1979	38 292	17	6 509	868	6 580	2 795	8 115	2 122	1 750	7 351
1980	40 735	59	6 704	903	5 563	3 511	8 902	2 361	1 868	8 469
1981	39 005	62	6 065	705	4 792	4 659	8 960	2 047	1 875	7 683
1982	43 689	312	6 342	846	5 145	6 520	10 277	2 115	1 884	7 994
1983	45 200	148	6 883	975	5 375	5 523	11 500	2 189	2 152	8 035
1984	47 959	199	7 154	1 002	5 590	6 059	12 986	2 348	2 313	7 910
1985	45 663	145	7 091	984	5 083	6 173	12 089	2 466	2 424	6 854
1986	45 870	191	6 476	832	4 556	6 790	13 025	2 324	2 756	6 711
1987	47 717	132	6 480	899	4 346	6 446	14 302	2 430	2 777	7 660
1988	46 796	136	6 326	860	3 918	6 907	12 890	2 482	2 951	8 211
1989	45 354	80	6 654	830	4 135	6 942	11 325	2 631	2 812	7 876
1990	40 197	60	5 808	792	3 419	4 826	10 452	2 324	2 885	7 937

20.11-2. Осуђена пунолетна лица, према врстама кривичних дела у Републици Србији, 1970-2004. (наставак)
Sentences adult persons, by type of criminal offence, the Republic of Serbia, 1947-1969 (continued)

	Укупно[1] *Total*[1]	Кривична дела против: *Criminal offence against:* уставног уређења и безбедности *Constitution and security*	живота и тела *Life and body*	слобода и права човека и грађанина *Civil freedom and rights*	части и угледа *Honor and human respect*	привреде *Commercial crimes*	имовине *Property*	правосуђа, јавног реда и правног саобраћаја *Justice, public order and legal traffic*	службене дужности *Official duty*	безбедности јавног саобраћаја *Public transport safety*
1991	34 303	28	5 644	784	2 977	3 495	7 652	2 161	2 025	7 921
1992	28 589	5	4 172	548	1 961	3 225	6 607	2 287	1 398	6 948
1993	32 922	5	3 917	510	1 875	4 376	7 811	2 307	1 236	5 495
1994	33 461	39	3 330	415	1 298	6 021	8 309	2 167	1 051	3 994
1995	36 664	33	3 819	423	1 496	5 638	11 053	2 682	875	3 980
1996	37 206	28	4 018	488	1 392	5 630	11 062	2 941	830	4 208
1997	39 301	6	4 011	426	1 416	5 751	11 867	3 107	1 105	5 311
1998	45 127	113	4 410	461	1 467	6 402	13 023	4 382	1 242	6 824
1999	33 967	76	3 796	401	1 193	4 185	10 068	3 316	1 133	5 938
2000	31 949	107	3 520	350	1 266	3 911	9 048	3 024	1 102	5 634
2001	33 168	95	3 857	418	1 449	3 250	10 333	3 029	983	5 676
2002	33 675	2	4 015	484	1 513	2 930	10 195	3 468	1 031	5 934
2003	33 017	1	3 712	436	1 314	2 695	9 496	4 159	1 038	5 376
2004	34 239	1	3 556	453	1 442	2 710	9 223	4 377	1 170	5 461
2005	36 901	1	3 865	416	1 448	2 532	9 233	4 715	1 126	5 518
2006	41 422	12	4 379	530	1 348	1 464	9 557	4 915	1 149	5 690

Извор: *Статистички годишњак ФНРЈ* од 1954. до 1962; *Статистички годишњак НР Србије* од 1951. до 1955; *Статистички годишњак Југославије* од 1963. до 1973; *Билтени статистике правосуђа* од 1973.

[1] Разлика између "укупно" и збира приказаних врста кривичних дела јесу "остала кривична дела"

Source: *Statistical yearbook of FNRY,* 1954 – 1962; *Statistical yearbook of NR Serbia,*1951 – 1955; *Statistical yearbook of Yugoslavia,,*1963 – 1973; *Bulletins of statistics of justice administration,* 1973.

[1] The difference between the "total" and the sum of shown kinds of criminal offences represents "other criminal offences".

20.12-1. Осуђена пунолетна лица, према изреченим кривичним санкцијама у Републици Србији, 1949-1976.
Sentenced adult persons, by sanctions pronounced, the Republic of Serbia, 1949-1976

	Укупно *Total*	Смртна казна *Death penalty*	Строги затвор *Jail imprisonment*	Затвор *Imprisonment*	Новчана казна *Fines*	Остале главне казне *Other major punishments*	Проглашена кривим а ослобођена од казне *Pronounced guilty and released*	Споредне казне *Accessory penalty*	Мере безбедности *Security measures*	Судска опомена *Formal summons*
1949	45 046	46	7 848	12 241	10 376	14 200	335	6 346	10	-
1950	45 686	20	7 937	13 649	9 771	14 010	299	5 439	839	-
1951	46 667	20	4 038	21 785	13 680	6 679	465	1 315	362	-
1952	59 501	44	3 776	33 059	21 943	-	679	1 081	245	-
1953	53 448	11	2 707	27 592	22 473	-	665	1 114	103	-
1964	52 603	-	2 098	24 603	23 746	-	17	1 031	706	2 130
1965	49 134	2	1 889	22 057	22 842	-	12	881	661	2 322
1966	51 356	3	1 704	23 063	24 274	-	16	901	656	2 285
1967	43 152	-	1 495	19 008	20 621	-	18	736	422	2 005
1968	42 005	1	1 449	18 701	19 873	-	18	655	353	1 963
1969	41 106	3	1 414	19 507	18 482	-	16	577	297	1 679
1970	42 671	2	1 633	21 257	18 201	-	14	678	354	1 559

20.12-1. Осуђена пунолетна лица, према изреченим кривичним санкцијама у Републици Србији, 1949-1976. (наставак)
Sentenced adult persons, by sanctions pronounced, the Republic of Serbia, 1949-1976 (continued)

	Укупно *Total*	Смртна казна *Death penalty*	Строги затвор *Jail imprisonment*	Затвор *Imprisonment*	Новчана казна *Fines*	Остале главне казне *Other major punishments*	Проглашена кривим а ослобођена од казне *Pronounced guilty and released*	Споредне казне *Accessory penalty*	Мере безбедности *Security measures*	Судска опомена *Formal summons*
1971	42 104	-	1 796	21 554	17 369	-	14	485	497	1 367
1972	44 218	4	1 947	22 925	18 262	-	17	475	629	1 058
1973	39 008	1	2 202	20 291	15 690	-	13	630	1 001	804
1974	43 422	1	2 242	22 398	17 838	-	15	734	1 070	927
1975	46 815	4	2 236	24 845	18 793	-	23	689	1 297	914
1976	48 737	6	2 584	26 316	18 982	-	1	850	1 430	846

Извор: *Статистички годишњак ФНРЈ* од 1954. до 1962; *Статистички годишњак НР Србије* од 1951. до 1955; *Статистички годишњак Југославије* од 1963. до 1973; *Билтени статистике правосуђа* од 1973.

Source: *Statistical yearbook of FNRY,* 1954 – 1962; *Statistical yearbook of NR Serbia,*1951 – 1955; *Statistical yearbook of Yugoslavia,,*1963 – 1973; *Bulletins of statistics of justice administration,* 1973.

20.12-2. Осуђена пунолетна лица, према изреченим кривичним санкцијама у Републици Србији, 1977-2006.
Sentenced adult persons, by sanctions pronounced, the Republic of Serbia, 1977-2006

	Укупно *Total*	Смртна казна *Death penalty*	Затвор *Imprisonment*	Новчана казна *Fines*	Условна осуда *On probation*		Проглашена кривим а ослобођена од казне *Pronounced guilty and released*	Васпитне мере *Corrective measures*	Судска опомена *Formal summons*	Мере безбедности *Security measures*
					затвор *Imprisonment*	новчана *Fine*				
1977	43 364	4	10 994	13 401	14 344	3 774	2	2	843	1 319
1978	39 115	4	9 388	13 033	11 920	3 900	21	3	846	1 283
1979	38 292	4	8 918	13 208	12 409	3 089	23	5	636	1 522
1980	40 735	1	9 126	13 774	14 242	2 970	33	3	586	1 680
1981	39 005	3	9 019	12 684	14 214	2 647	7	-	431	1 510
1982	43 689	-	8 857	15 243	15 747	3 400	1	-	441	1 545
1983	45 200	1	10 730	16 663	14 878	2 376	12	10	530	1 665
1984	47 959	1	11 306	18 528	15 103	2 518	24	8	471	1 349
1985	45 663	2	10 329	18 363	13 880	2 449	16	7	617	1 144
1986	45 870	2	11 188	18 179	13 772	2 252	26	13	438	1 231
1987	47 717	3	10 512	19 045	15 677	2 003	29	17	431	1 404
1988	46 796	1	9 708	21 024	14 171	1 402	25	12	435	1 272
1989	45 354	-	9 195	20 261	13 999	1 494	21	19	365	1 157
1990	40 197	-	7 379	18 079	13 201	1 133	29	1	375	1 242
1991	34 303	-	7 252	13 567	11 946	1 195	28	-	312	1 316
1992	28 589	-	5 905	10 367	11 102	955	17	6	237	1 287
1993	32 922	-	8 238	8 467	15 152	739	16	24	286	3 246
1994	33 461	-	8 493	3 548	20 454	537	20	21	388	4 202
1995	36 664	-	8 270	5 491	21 466	1 061	12	27	337	4 924
1996	37 206	-	9 219	6 612	19 907	1 120	12	20	316	5 420
1997	39 301	2	9 183	6 803	21 840	1 048	20	12	393	5 933
1998	45 127	3	10 491	7 868	25 121	1 220	25	17	382	7 445
1999	33 967	-	8 442	6 244	17 736	1 077	30	15	423	4 109
2000	31 949	1	9 090	6 011	15 579	857	33	6	372	3 572
2001	33 168	2	9 343	6 339	16 344	723	27	22	368	3 594
2002	33 675	-	9 310	6 727	16 123	1 023	34	25	433	3 504
2003	33 017	-	10 575	7 032	13 956	1 153	38	13	250	3 938
2004	34 239	-	10 581	7 654	14 991	676	30	8	299	4 497
2005	36 901	-	10 361	8 063	17 087	964	85	43	298	5 016
2006	41 422	-	11 224	8 033	20 743	761	174	15	472	5 827

Извор: *Статистички годишњак ФНРЈ* од 1954. до 1962; *Статистички годишњак НР Србије* од 1951. до 1955; *Статистички годишњак Југославије* од 1963. до 1973; *Билтени статистике правосуђа* од 1973.

Source: *Statistical yearbook of FNRY,* 1954 – 1962; *Statistical yearbook of NR Serbia,*1951 – 1955; *Statistical yearbook of Yugoslavia,,*1963 – 1973; *Bulletins of statistics of justice administration,* 1973.

20.13-1. Осуђена малолетна лица, према врстама кривичних дела у Републици Србији, 1947-1971.
Sentenced minors, by criminal offence, the Republic of Serbia, 1947-1971

	Укупно *Total*	Кривична дела против: *Crimes against:*						
		народа и државе *People and state*	живота и тела *Life and body*	слобода и права *Freedom and rights*	части и угледа *human Honor and respect*	привреде *Commercial crimes*	имовине *Property*	остала *Other*
1947	1 775	24	160	14	67	459	909	142
1948	2 478	11	376	21	241	360	1 322	147
1949	594	13	70	5	65	32	344	65
1950	368	8	35	-	30	23	208	64
1951	434	1	55	5	30	50	255	38
1952	328	-	40	1	24	35	198	30
1953	1 223	1	174	4	54	55	823	112
1954	1 048	5	168	7	33	25	684	126
1955	1 323	-	199	5	34	32	916	137
1956	1 388	-	205	5	43	21	958	156
1957	1 068	4	147	4	33	15	760	105
1958	748	-	124	2	50	3	500	69
1959	1 007	2	182	11	70	7	643	92
1960	765	1	117	2	31	4	551	59
1961	682	-	94	-	7	8	526	47
1962	687	-	73	1	6	4	547	56
1963	783	-	70	1	-	4	655	53
1964	952	2	70	1	1	4	807	67
1965	1 062	-	65	2	1	5	932	57
1966	1 425	-	82	5	2	3	1 269	64
1967	1 549	-	104	3	2	2	1 354	84
1968	1 936	-	117	2	1	4	1 709	103
1969	1 936	-	108	2	7	6	1 733	80
1970	2 056	-	102	2	5	3	1 864	80
1971	2 178	-	102	10	-	5	1 978	83

Извор: *Статистички годишњак ФНРЈ* од 1954. до 1962; *Статистички годишњак НР Србије* од 1951. до 1955; *Статистички годишњак Југославије* од 1963. до 1973; *Билтени статистике правосуђа* од 1973.

Source: *Statistical yearbook of FNRY,* 1954 – 1962; *Statistical yearbook of NR Serbia,*1951 – 1955; *Statistical yearbook of Yugoslavia,,*1963 – 1973; *Bulletins of statistics of justice administration,* 1973.

20.13-2. Осуђена малолетна лица, према врстама кривичних дела у Републици Србији, 1972-2004.
Sentenced minors, by criminal offence, the Republic of Serbia, 1972-2004

	Укупно *Total*	Кривична дела против: *Crimes against:*					
		живота и тела *Life and body*	достојанства личности и морала *Human dignity and ethics*	привреде *Commercial crimes*	имовине *Property*	безбедности јавног саобраћаја *Public transport safety*	остала *Other*
1972	3 098	126	81	3	2 820	36	32
1973	2 444	123	66	19	2 161	37	38
1974	2 296	128	49	9	2 035	35	40
1975	2 545	113	58	15	2 284	31	44
1976	2 528	107	55	12	2 242	61	51
1977	1 969	94	33	17	1 749	37	39
1978	1 533	69	25	6	1 359	42	32
1979	1 717	76	54	12	1 516	26	33
1980	2 150	88	42	12	1 910	42	56
1981	1 769	64	21	25	1 570	46	43
1982	2 090	85	41	27	1 833	50	54
1983	2 398	120	40	61	2 051	51	75
1984	2 560	110	42	35	2 258	49	66
1985	2 230	91	52	53	1 904	38	92
1986	2 553	109	38	53	2 223	44	86
1987	2 711	119	45	97	2 308	57	85
1988	2 873	143	24	223	2 286	64	133
1989	2 560	143	33	123	2 118	66	77
1990	2 967	178	34	130	2 427	102	96
1991	2 480	148	16	206	1 946	96	68
1992	2 858	171	21	97	2 381	114	74
1993	3 417	158	18	33	3 043	65	100
1994	3 563	202	17	118	3 009	58	159
1995	3 184	171	16	115	2 725	46	111
1996	2 451	164	15	109	2 029	49	85
1997	2 512	168	17	77	2 051	68	131
1998	2 895	261	26	123	2 292	85	108
1999	2 330	192	23	26	1 904	71	114
2000	2 274	192	31	31	1 835	58	127
2001	2 398	186	14	30	1 954	77	137
2002	2 322	220	13	15	1 856	83	135
2003	2 080	266	20	24	1 525	75	170
2004	1 983	235	21	36	1 425	82	184
2005	2 234	252	19	17	1 635	72	239
2006	1 566	212	19	16	1 033	58	228

Извор: *Статистички годишњак ФНРЈ* од 1954. до 1962; *Статистички годишњак НР Србије* од 1951. до 1955; *Статистички годишњак Југославије* од 1963. до 1973; *Билтени статистике правосуђа* од 1973.

Source: *Statistical yearbook of FNRY,* 1954 – 1962; *Statistical yearbook of NR Serbia,*1951 – 1955; *Statistical yearbook of Yugoslavia,,*1963 – 1973; *Bulletins of statistics of justice administration,* 1973.

СТАТИСТИЧКА СЛУЖБА У СРБИЈИ[1)]

О развоју статистичке службе до Првог светског рата

Утврђивање величина о појединим друштвеним појавама у Србији претходило је оснивању статистичке службе. Државни послови нису могли да се обаве без бројчаних обавештења.

Ратни задаци Првог српског устанка захтевали су утврђивање података о броју окупљених бораца, о наоружању, о снабдевању војске муницијом, храном, одећом и задовољењу других потреба. Војсковође су се трудиле да се обавесте о снази непријатеља. Вође устанка морале су да се старају о прикупљању новца за финансирање рата и друге потребе. Не би смело ни да се помишља да је тада могло да се организује систематско бележење података који ће, можда, једном бити нађени у неком забитом архиву. Али, сигурно је да је покушај стварања државе у првом устанку наметао, поред других, и потребу за бројчаним обавештењима. У једном још недовољно писменом народу обавештавање је било усмено, а трагови пребројавања могли су да се сачувају само у сећањима појединаца.

У време прве владе кнеза Милоша постојала је потреба да се утврди број пореских глава према којима је одређивана новчана обавеза према турским властима. Прикупљање пореза вршили су Милошеви људи. Поузданих докумената није било. У извештаје кнезу, а затим турском паши, увлачила се пристрасност. Сваки је порезник имао разлога да умањује пореску основицу. Може само да се замисли колико је било натезања око тачности извештаја. Али, подаци су били неизбежна потреба државне управе.

Од 1824. године, поред пореских глава, пребројава се и стока. Међутим, најстарији статистичари су тек попис становништва из 1834. године сматрали за квалификовани подухват којим почиње права државна статистика. Као и ранија пребројавања пореских глава, вршено је бележење промета на скелама, јер је такса за превоз била државни приход. Од 1843. године на тој основи настаје статистика спољне трговине, а затим се уводи прикупљање података о унутрашњем промету робе, о ценама и надницама.

Иако је Србија још била вазална кнежевина, трудила се да своје установе уреди по европским узорима. За то се нарочито залагао уставобранитељски режим од 1842. до 1858. године, а затим је та тенденција настављена, без обзира на смену династија и режима. Потребе за подацима показивали су органи државне управе: полиција, судови, финансијска служба, просвета, здравство, црква и други. Често су заинтересоване службе улагале и труд потребан да се прикупе подаци. У низу посебних захтева сазревало је питање оснивања опште државне статистичке службе. Професори народне економије на Лицеју у Београду, већ током педесетих година, предавали су и статистику.

Извршавање статистичких послова спадало је у обавезе готово свих писмених људи. За попише су ангажовани учитељи, свештеници, чиновници разних служби, па и старији ђаци и студенти. Контролу, сређивање грађе, пребројавање, сабирање и прављење табела обављали су чиновници уз своје друге послове. Мада није било професионалних статистичара, статистички рад постајао је све учесталија пракса. Стицала су се искуства потребна за редовнији рад на статистичким истраживањима.

Државна статистичка служба основана је актом Државног савета од 18. априла 1862. године, који је потписао кнез Михаило. Тим решењем се налаже: *"да економском одељењу Министарства финансија буде задатак и статистичке послове свих служби државне управе израђивати"*.

Већ 1864. године у Министарству финансија ствара се посебно Статистичко одељење. Тиме статистика постаје издвојена државна служба. Ипак, до пуне организационе самосталности још дуго није дошло.

У 1881. години донет је Закон о устројству статистике, који је својевремено повољно оцењен.

---

[1] Овај текст је извод из књиге "140 година званичне статистике", Савезни завод за статистику, Београд 2002, и чланка "Статистика у Србији", објављеног у Зборнику Матице српске за друштвене науке. Текст је прилагођен потреби приказа у овој публикацији.

Из оквира надлежности Министарства финансија статистика 1882. године прелази у састав тек основаног Министарства народне привреде. У актима о организацији државне управе статистика прво носи назив "одељење", а затим "управа за статистику".

Статистичка служба је имала срећу да су јој до Првог светског рата на челу били веома квалификовани људи.

Др Владимир Јакшић

Др Владимир Јакшић (1824-1899) водио је статистичку службу од оснивања до пензионисања 1888. године. На ту дужност постављен је као већ познати јавни радник. Знаменитој Светоандрејевској скупштини (1858) поднео је предлоге за економску политику. Био је доктор наука, професор лицеја, академик и члан Међународног статистичког института. Поред рада на организовању статистичке службе, у веће заслуге му спада и иницијатива за оснивање мреже метеоролошких станица. Писао је о историји штампе у Србији, састављао статистичке прегледе за српске крајеве, уређивао "Државопис Србије". Статистичка служба није могла да добије угледнијег старешину.

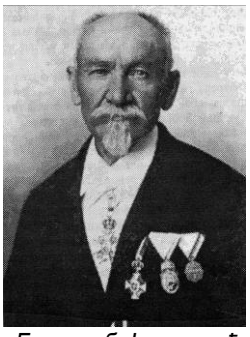

Др Богољуб Јовановић

Др Богољуб Јовановић (1839-1924) преузима положај Владимира Јакшића одмах по његовом пензионисању 1888. године. Био је доктор наука, члан Међународног статистичког института и статистичар са искуством. У служби је испољио велику енергију. Закључио је послове издавања Државописа и почео да штампа редовне статистичке годишњаке. Од његових концептуалних радова вреди поменути: Основе за статистику наставе, Основе закона о редовном попису становништва, домаћинстава и домаће стоке, Основе о Управи државне статистике, поред других. Објављивао је радове и на немачком језику. На челу српске статистике био је до 1907. године, када је пензионисан.

Др Драгиша Ђурић (1858-1924) наслеђује Јовановићев положај у државној статистици. Студирао је филозофију у Лајпцигу, Јени и Хајделбергу, где је 1884. године промовисан за доктора филозофије. Као службеник Министарства финансија послат је у Беч да проучава статистику. По повратку у земљу посвећује се раду у статистичкој служби. Управу српске статистике водио је до Првог светског рата. После рата постаје први руководилац статистике Краљевине СХС.

У спровођењу статистичких истраживања учествовало је много појединаца. За извршење су обично били задужени чиновници одговарајућег министарства и њима подређено особље округа и срезова. Често су то били судови. Данас се мало зна о школским квалификацијама тих лица. У сваком случају, познато је да тадашња Србија није имала много високо образованих људи па их у већем броју није могла скупити ни статистика. Од спремности и способности установа државне управе за сарадњу зависио је успех статистичке службе.

Статистичко одељење било је мала јединица. У 1864. години имало је три стручна сарадника. По једног стручног сарадника за статистику имало је свако министарство. Ни касније статистичка служба није имала знатно бројније стално особље. Вероватно је да су за веће послове били ангажовани тзв. "дневничари". Управа за статистику била је покретач истраживања и носилац завршних послова у вези с припремом публикација.

Статистичка служба имала је и савет, тј. Централни статистички одбор. Према "Шематизму Краљевине Србије 1891", у саставу савета биле су личности високог ранга као представници министарстава војске, трговине, унутрашњих дела, саобраћаја, финансија и, разуме се, начелник одељења за статистику. Такав савет много је значио кад статистика није имала мрежу сопствених локалних органа него је морала да се ослања на сарадњу појединих министарстава и њихових референата у окрузима и срезовима.

Публикације су најважније сведочанство о статистичком раду и достигнућима службе. Пре оснивања одељења за статистику 1864. године било је статистичких подухвата али не и уредних публикација. Појединачно су бројке улазиле у службене извештаје или у текстове појединих аутора. Владимир Јакшић је строго оцењивао поузданост резултата раних статистичких истраживања и мало је од те грађе ушло у садржај ка-

снијих публикација. Данас би без посебних истраживања тешко могло да се каже колико вреди грађа која није унета у редовне публикације.

"Државопис Србие" је прва публикација статистичке службе, издата 1863. године, на 115 страна. До 1894. године изашло је двадесет свезака. Садржаји су понекад обухватали резултате различитих грана, а понекад су били посвећени само једној грани статистике. Обим је исто тако био променљив: од 100 до 600 страна.

Статистички годишњак излази од 1893. године. Та публикација је сведочанство веће сређености статистичке службе и устаљености основних истраживања. До почетка ратова 1912-1918. године издато је тринаест томова, чији је обим износио од 400 до 1000 страна.

Издаване су и друге публикације, међу којима се истичу резултати пописа становништва, пописа пољопривреде, затим књиге посвећене судској, школској статистици, општинским приходима. Таквих посебних књига изашло је 48.

Гледана у целини, ово је импозантна грађа о стању и развоју Србије. У овој публикацији штампан је само мали део објављене документације, драгоцен за сваког истраживача прошлости. Статистичари могу да жале што та информативна грађа није била пропраћена исцрпнијим методолошким објашњењима.

Статистичка служба у времену између два светска рата

После Првог светског рата статистичка служба Србије улази у склоп централизованог управног апарата Краљевине Срба, Хрвата и Словенаца. Статистичка служба добила је наглашени ресорни карактер. Готово сва министарства развијају своју статистику и објављују сопствене статистичке публикације.

Развио се читав низ нових грана статистике. Међу најважнија унапређења спадају статистика запослености, статистика надница и обрачуни народног дохотка. Народна банка и радничке коморе уводе обрачуне агрегатних индекса цена, а осигуравајућа друштва подстичу израчунавање демографских таблица. Новина је била и попис индустрије 1938. године.

Од 1929. године излази Статистички годишњак. Штампа се и читав низ посебних статистичких публикација. Међутим, резултати се приказују за целу Југославију и бановине, а ређе за "историјске области". Грађа пописа становништва из 1921. и 1931. године обрађена је по срезовима чијим је накнадним груписањем могло да се дође до података за Србију. Подаци за 1939. годину, наведени у многим публикацијама после Другог светског рата, утврђени су каснијим, накнадним истраживањима. За низ приказа у овој публикацији нису могли да се обезбеде исцрпнији подаци о Србији за време између два светска рата.

Статистичка служба после Другог светског рата

Федерално уређење послератне Југославије омогућило је стварање републичке управе у свим областима. Убрзо после рата основани су Статистички уред Србије и уреди за обе покрајине. Створена је и мрежа локалних статистичких органа, међу којима се величином и активношћу истицао београдски уред.

Програми статистичких истраживања проширени су према новим захтевима и могућностима. За планирање и за потребе административног руковођења националном привредом било је потребно много ажурних података. Државно предузеће било је дисциплиновани сарадник статистике. Исцрпност прикупљених извештаја премашила је ранија достигнућа.

Истовремено је интензивна сарадња са статистичким установама Уједињених нација обезбедила програмску и методолошку стандардизацију на нивоу развијених статистика у свету. Међутим, начин обраде података био је двострук: по домаћим дефиницијама и класификацијама за домаћу употребу и по стандардима УН за приказивање земље у публикацијама међународне статистике.

Бројна и опсежна издања Републичког, покрајинских и Савезног завода за статистику – годишњаци, књиге пописа и билтени – осигурала су податке за Србију, њен централни део, Војводину и Косово и Метохију. Детаљне територијалне распореде пружале су књиге пописа и Годишњак општина Србије. Локални заводи за статистику пружали су јавности податке за своје подручје. Из те обимне грађе, за ову публикацију пробрани су подаци по критеријуму продужавања серија. Корисницима је добро познато да публикације штампане током последњих пола века пружају много више података него што их садржи ова књига.

Уз експанзију истраживачких програма извршен је и напредак методологије. У примену је ушао метод узорака. Развијен је веома широк програм обрачуна агрегатних индекса цена и физичког обима. Обрачун друштвеног производа и народног дохотка проширен је приказима расподеле и функционалних односа кроз систем тзв. друштвених или националних рачуна. Сав рад службе статистике обављао се према унапред написаним правилима, која су објављена у неколико стотина свезака методолошких материјала.

Упоредивост података за тако дуг период ограничена је суштинским и формалинм променама. Измењен однос градског и сеоског становништва утиче на репродуктивно понашање становништва, на производњачку оријентацију и потрошачке навике. Технички прогрес довео је до низа нових појава. На пример, у пољопривреди је трактор заменио сточну вучу, електромотор је изменио индустријску технологију, а електрични апарати за домаћинства и аутомобили постали су предмети масовне употребе. Свега тога раније није било и за многе од тих појава није могуће дугорочно поређење. Стога је у овој књизи ограничен приказ нових појава. Другу врсту тешкоћа за упоређивање података представљају промене дефиниција и класификација. О томе су исписане бројне напомене уз табеларне прегледе. Најзад, територијалне промене изазивале су озбиљне прекиде серија. Најновија – недостатак података за Косово и Метохију – угрожава упоредивост података о Србији за цео послератни период. Тешкоћа је решена, бар делимично, објављивањем података за сва три дела Србије. Са Србијом из XIX века може да се упоређује садашња централна Србија, бар приближно, а континуитет серија од 1946. до 2005. године могао је да се обезбеди само за централну Србију и Војводину.

Статистичка служба Србије прошла је у последњих пола века кроз низ организационих промена. Свака промена у територијалној подели земље повлачила је за собом реорганизацију мреже локалних статистичких органа. Ипак је пет великих завода обезбеђивало стабилност службе: три београдска завода – градски, републички и савезни – и покрајински заводи у Новом Саду и Приштини. Континуитет су одржавали и неки заводи великих градова, као, на пример, заводи у Суботици, Зрењанину, Крагујевцу, Нишу и др. Сталност дела статистичке мреже доприносила је уредности рада службе, као и побољшању става професионалних статистичара према послу који обављају.

Расцеп СФРЈ изменио је обавезе Савезног и Републичког завода за статистику. До сецесије је Савезни завод био одговоран за утврђивање програма истраживања, за методологију, за публиковање свих резултата, за координацију статистичких послова с тзв. органима овлашћеним за спровођење статистичких истраживања и за извршавање обавеза из домена међународне статистике. Након отцепљења република све ове функције пренете су на Републички завод. Практично осамостаљивање републичке статистике прати промене у положају Србије као државе. Један од разлога за израду и штампање овакве књиге јесте потреба да статистика допринесе потпунијем приказу већ два века дуге историје модерне Србије. Разлог је у својој суштини исти као и онај због којег су статистичари 1863. године штампали први "Државопис". Статистика је, наиме, један од начина да се земља, друштво и држава представе пред својом јавношћу и пред светом.

Један крупан задатак овога пута није могао да буде решен. Дати прикази почивају на доскорашњим методолошким основама. Сада је у току усвајање свих стандарда европске статистике. Неки од датих прегледа не одговарају тим дефиницијама и класификацијама. Остаје да се тај посао – прерачунавање дугих серија према захтевима нових методологија, обави у годинама које долазе и да се резултати тог рада објаве у новим публикација ове врсте.

Др Миодраг Николић

STATISTICS IN SERBIA[1)]

Development of Serbian statistics before the First World War

The development of statistics in Serbia was preceded by the determination of measures relative to certain social events. The state affairs could not be possibly managed without numeral notification.

Military tasks in the First Serbian uprising required the data on the number of soldiers recruited, arms, the supplies of ammunition, food, clothes and other necessities. The military leaders took efforts to get informed on the enemies' forces. The uprising leaders have to manage the collection of resources for war waging and other needs. We may not imagine that it was possible then to organize systematic data recording, as may seem to be found in some faraway archives. However we may be fully assured that the strivings at the state establishing in the First uprising beyond other things, also asked for data in figures, i.e. numeral data. In a population mostly illiterate, public communications are verbal and the traces could be possibly saved only in the minds of individuals.

During the first period of rule of Prince Miloš, the need appeared to determine the number of taxpayers, which had to serve as the basis for money submissions to the Turkish authorities. The associates of Prince Miloš conducted tax collection, however without any reliable documents found. The reporting to the Prince and the Turkish pasha became partial. Each taxpayer felt reason to deduct the tax basis. We could only imagine constrains about the correctness of reports. However the data were utterly needed by the government administration.

From 1824, apart from taxpayers, cattle are also enumerated. However, the first statisticians considered only the population census of 1834 as a professional undertaking that is the beginning of the official Serbian statistics. Just as the previous enumeration of taxpayers, the authorities recorded the turnover at transport rafts, since transport tax was public revenue. Starting from 1834, similarly external trade statistics originated and afterwards introduced is the collection of data on domestic trade turnover, on prices and wages.

Although Serbia still was a vassal principality, noted were the strivings to organize the institutions in comply with European standards. Especially significant were the trends anticipated by the regime of constitution protection, in force from 1842 to 1858 and afterwards the same developments went on despite the changes of dynasties and regimes. The demands for data were expressed by the government authorities: police, courts, financial departments, education, health service, the church and other. The services in charge often took efforts themselves to collect the data required. Within a series of especially important issues, the topic of establishing a general official statistics service was also on the agenda. In the fifties the teachers of national economy at the Lyceum of Belgrade also taught statistics.

The statistical operations were in charge of almost all literate people. To execute census, teachers, clergymen, various civil servants and also senior pupils and students were all occasionally engaged. The supervision and editing of material, counting, data compiling and the creation of tables were the additional tasks of civil servants. Although without professional statisticians, statistical operations gradually became frequent practice. The experience was gained for more regular statistical surveys.

The official statistical service was founded by the act of the State Council of 18 April 1862, formally executed by Prince Mihailo. The act stipulates that "*the economic department of the Ministry of Finance is additionally in charge of statistical operations for the whole civil service administration*".

---

[1] The text was originally published in "140 Years of Official Statistics", the Federal Statistical Office, Belgrade and the article "Statistics in Serbia", published in *Matica srpska* Collected volumes of social sciences publications. The text was edited for the purpose of presentation in this publication.

Soon afterwards, in 1864 the Statistical department was opened within the Ministry of Finance. Thereby statistics is established as a separate civil service section. However, full organizational independence was not gained for long time.

In 1881 the Act on statistics was passed and once it received good appraisal.

In 1882 statistics is transferred from the charge of the Ministry of Finance to the new established Ministry of National Economy. In the documents of organization of civil service administration, the statistics is primarily referred to as “department” and then as “statistical administration”.

Fortunately highly qualified people led statistical service.

Dr Vladimir Jakšić

Dr Vladimir Jakšić (1824-1899) was the head of the statistical service from the establishment until his retirement in 1888. He was appointed to the position as a well-known public officer. He submitted his proposals for economic policy at the famous *Saint Andrea Assembly* (1858). He was a PhD holder, Lyceum professor, academic authority and a member of the International Statistical Institute. Apart from his engagements with the organization of statistical service, he was greatly respected for his initiative contribution in setting the network of meteorological stations. He wrote about the development of Serbian press media, made statistical reviews for the Serbian regions, and edited *Državopis Srbije*. The statistical service could not have a more respectful leader.

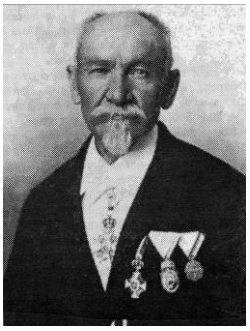

Dr Bogoljub Jovanović

Dr Bogoljub Jovanović (1839-1924) took over the position of Vladimir Jakšić soon after his retirement in 1888. He was a PhD holder, member of the International Statistical Institute and a well-experienced statistician. His enthusiasm was remembered and he formally executed the publishing of *Državopis Srbije* and incepted the regular statistical yearbooks. His conceptual contributions worth mentioning among others are the following: the fundamentals of teaching statistics, the legislation principles of regular census of population, households and cattle, the fundamentals of official statistics administration. He published works in German. He remained the head of Serbian statistics until his retirement in 1907.

Dr Dragiša Đurić (1839-1924) assumed the post of Bogoljub Jovanović in official statistics. He studied philosophy in Leipzig, Sienna and Heidelberg, where in 1884 he was promoted PhD. As an officer of the Ministry of Finance he was sent to Vienna to study statistics. Having come back he was fully engaged with the statistical service. He remained the leading position with the statistical administration until the First World War. After the war he became the first statistical head officer in the Kingdom of SCS.

A lot of people were engaged to implement statistical surveys. Usually they were the servants of the respective ministry and the subordinated staff in the districts and counties. Often courts took part. Today we have scarce records on professional qualifications of these people. Anyway it is known that Serbia in those days did not have educated people, so statistics also could not have employed significantly this category. The performance of statistical service depended on the readiness and capacity of administrative bodies to cooperate.

Statistical department used to be a small unit. In 1864 it featured three associates. Each ministry employed one associate in charge of statistics. Even later on the statistical service did not employ many permanent associates. Probably, for larger undertakings so called “daily workers” were engaged. The statistical administration incepted surveys and finalized the editing of publications.

The statistical service used to have a council, i.e. the Central statistical board. According to the “Schematic organization of the Kingdom of Serbia in 1891”, the council included the persons of high rank, as were the representatives of the ministries of military forces, trade, interior, transport, finance and naturally, the head of the statistical department. The council was important when the statistics did not feature a network of local bodies but had to rely on the cooperation with certain ministries and their officers in districts and counties.

Publications are the most significant records of statistical operations and the service achievements. Before the statistical department was founded in 1864, certain statistical undertakings appeared, but no regular publications. Individually, the figures featured in official reports or in certain written contributions. Vladimir Jakšić was strict in estimating the reliability of data of early statistical surveys and only a small part of these records was used in later publications. Today, without special analysis we could hardly tell the value the data that have not been registered in regular publications.

Državopis Srbije is the first publication of the statistical service, launched in 1863 in a volume of 115 pages. Until 1894 twenty volumes appeared. The contents sometimes covered the results of various branches and sometimes were dedicated to only one statistical branch. The volume was also changeable: from 100 to 600 pages.

The Statistical yearbook had been released since 1893. The publication represents the proof of better organization of the statistical service and the establishment of regular main surveys. Before the wars from 1912 to 1918 thirteen volumes appeared, featuring 400 to 1000 pages.

Other publications were also launched; among them notable are the results of the population census, the census of agriculture, then the books dedicated to the judiciary and education statistics, municipal revenues, etc. 48 of these separate books were released.

Observed as a whole, this was an immense material on the present state and the development of Serbia. In this publication pressed was only a small part of the published documents, which were precious to every history researcher. Statisticians could only regret that this informative material was not accompanied with more detailed methodological explanations.

Statistical service between the World War I and the World War II

After the World War I the Serbian statistical service was comprised within the centralized administration of the Kingdom of Serbs, Croats and Slovenes. The statistical service got a stressed specialized character. Almost all ministries establish their own statistics and release their own statistical publications.

A series of new statistical branches was developed. The most important were the promotions of the statistics of natural population migrations, employment, the statistics of wages and the accounts of national income. The national bank and workers' chambers introduced the calculations of aggregate price indices and insurance companies initiated the calculations of demographic tables. The census of industry was also a novelty, introduced in 1938.

Statistical yearbook was re-released in 1929. Also a number of specialized statistical publications were pressed. However, the data were presented for the whole Yugoslavia and its regions and rarely for "historical areas". The data of the censuses of population in 1921 and 1931 were processed by counties and upon their further grouping the data for Serbia were obtained. The data relative to 1939, as stated in numerous publications after the World War II, were determined by later surveys. For many presentations in this publication we could not provide for more precise data on Serbia between the two world wars.

Statistics after the World War II

Federal establishment of Yugoslavia after the World War II initiated republic administration in all areas. Soon after the war, the Statistical Office of Serbia and the offices for the two provinces were opened. Created was a network of local statistical bodies, among which the office of Belgrade was significant for its size and activities.

The programs of statistical surveys were extended in accordance with new requirements and circumstances. For the purpose of making plans and administrative management of national economy, a lot of updated data were

required. State enterprises were disciplined associates of official statistics. The exhaustiveness of collected reports exceeded the earlier achievements.

Simultaneously the intensive cooperation with the statistical bodies of the United Nations ensured the standardization of programs and methodology in tune with the developed statistics of the world. However, the data were double processed; according to national definitions and classifications for domestic purpose and according to the UN standards for our country presentation in international statistical publications.

Numerous and large-volume editions of the republic, province and federal statistical offices – yearbooks, census books and bulletins – provided for the data for Serbia, its central part, Vojvodina and Kosovo and Metohija. The census books and the Yearbook of the municipalities of Serbia offered the detailed territorial distribution. The local statistical offices provided the public with the data of local reference. Out of this material of considerable volume, for this publication we selected the data pursuant to the criteria of series extension. It is well known to our users that the publications that have been edited in the last fifty years have offered much more data than this book comprises.

Together with the expansion of statistical surveys, the methodology was also promoted. The sample method was introduced. We developed a very extensive program of calculations of aggregate price indices and physical volume. The calculations of the domestic product and national income were extended with the presentations of distribution and functional relations, through the system of so called social or national accounts. The complete statistical service operations were executed according to prescribed regulations, recorded and published in several hundred volumes of methodological material.

Data comparability for so long period of time is determined by fundamental and formal changes. The changed ratio of urban and rural population affected the reproductive behavior of population, producer orientation and consumption habits. Technical progress gave rise to a number of new phenomena. For example, in agriculture motorized tractor replaced cattle traction, electric engine had revolutionary effect on industrial technology and electrical appliances and motorcars became the items of mass consumption. These are new phenomena and many of them could not be subject to long-term comparability. Therefore here we gave a limited presentation of new phenomena. Another obstacle for data comparability is changed definitions and classifications and for this purpose a number of notes follow table presentations. Eventually, territorial changes induced serious terminations of series. The recent changes, i.e. the fact that the data for Kosovo and Metohija are not available, endanger the comparability of data on Serbia for the whole postwar period. The problem was solved, at least partly, by publishing the data for the all three parts of Serbia. The present-day central Serbia can be possibly compared to the 19th century Serbia, at least approximately, and the continual series from 1946 to 2005 could be possibly provided for the central Serbia and Vojvodina only.

In the last fifty years the official statistics of Serbia were subject to numerous organizational changes. Each change in territorial divisions entailed the reorganization of the network of local statistical bodies. The five large statistical institutions used to secure the service stability. Those were: the three offices in Belgrade – city, republic and federal and the offices of the provinces in Novi Sad and Priština. Continual operations had also the offices of some large towns, i.e. Subotica, Zrenjanin, Kragujevac, Niš and other. The stability of a part of the statistical network supported the service continuity and also the better professional attitude of statisticians.

The dissolution of the SFRY induced the changes of charges of the Federal and the Republic statistical offices. Until the secession, the Federal Office was responsible to define the surveys' programs, methodology, to publish the complete data, to coordinate statistical operations with the bodies appointed to conduct statistical surveys and to fulfill the obligations relative to international statistics. From the republics' separation, these functions were transferred to the Republic office. Practically the independence of the republic statistics follows the positional changes of the Serbia state. A reason for editing and launching the subject publication is also that the statistics should contribute to a more complete presentation of the two centuries long history of the modern Serbia. Basically the point is the same as when the old statisticians in 1863 pressed the first edition of *Državopis.* Namely, statistics make a way that a country, society and state is presented to the public and the world.

This time, a big task could not be possibly solved. The presentations are in comply with the recently actual methodological. Now the European statistical standards are in process of being adopted. Some of the reviews given are not in accordance with these definitions and classifications. This task of recalculating long series pursuant to the

stipulations of new methodologies remains to be carried out in the forthcoming period and applied for new publications of the kind.

Miodrag Nikolić, PhD.

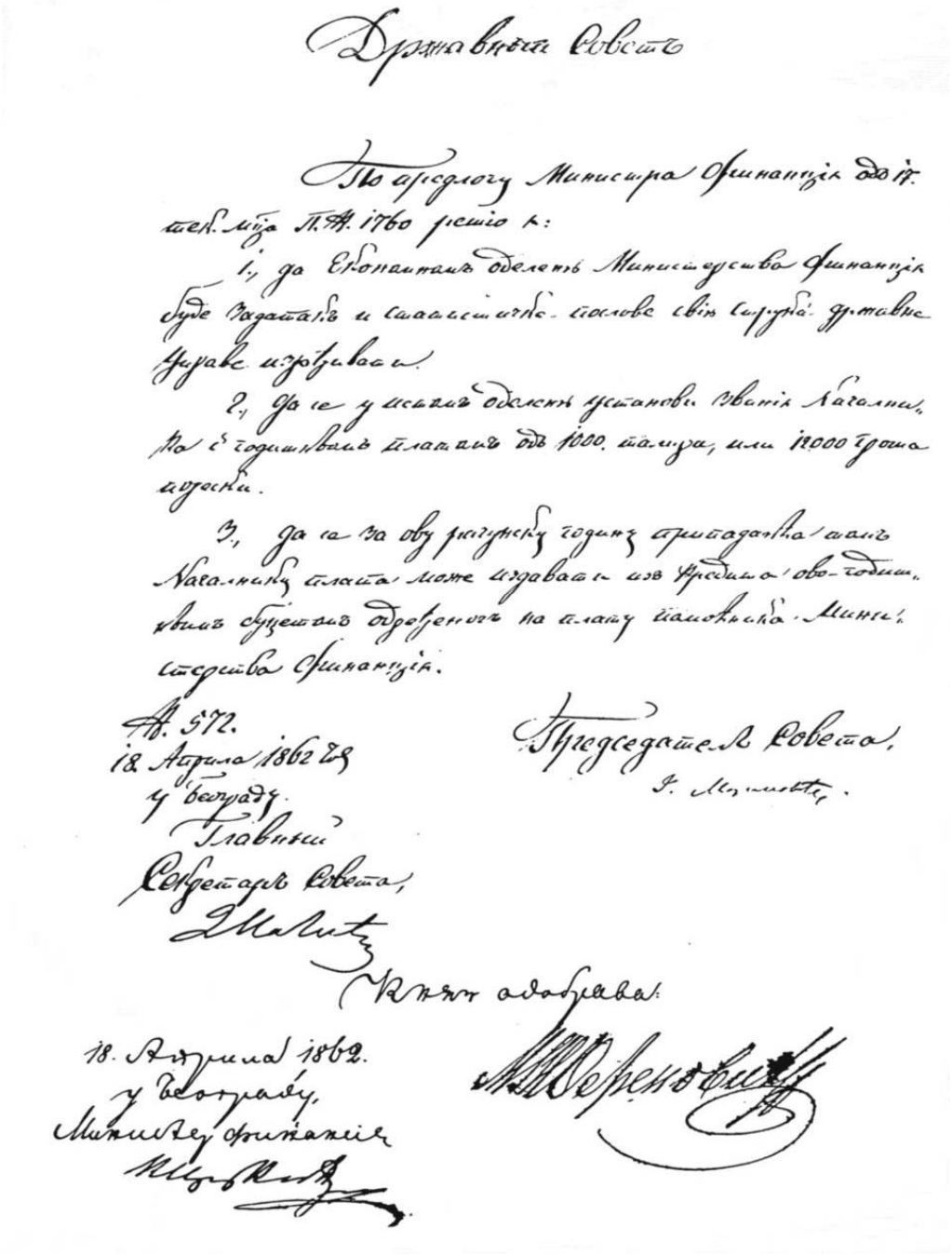

Akt kneza Mihaila Obrenovića iz 1862. godine
Act passed by Prince Mihailo Obrenović, 1862

ЗБОРНИК

ЗАКОНА И УРЕДБА

ИЗДАНИ

У КЊАЖЕСТВУ СРБИЈИ

XV.

У БЕОГРАДУ,
У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ
1863.

Попечитељству финанције препоручујем, да оно ово решење надлежно обнародује и да се стара о точном извршењу његовом.

В. № 435.
3. Априла 1862. год.
у Београду.

М. М. ОБРЕНОВИЋ, с. р.

Књажески представник,
попечитељ иностраних дела,
И. Гарашанин.

МИХАИЛ М. ОБРЕНОВИЋ III.
по милости божијој и вољи народа
КЊАЗ СРБСКИ,

По договору са државним Советом решили смо и решавамо:

1., да економном оделењу Министерства Финанције буде задатак и статистичке послове свију струка државне Управе израђивати.

2., да се у истом оделењу установи звање Началника с годишњом платом од 1.000 талира, или 12.000 гроша пореских.

3., да се за ову рачунску годину припадајућа том Начальнику плата може издавати из кредита овогодишњим буџетом одређеног на плату Пуномоћника Министерства Финанције.

Нека Наш Министер Финанције ово решење изврши.

18. Априла 1862. год.
у Београду.

М. М. ОБРЕНОВИЋ, с. р.

Министер финанције,
К. Цукић, с р.

ЗБОРНИК

ЗАКОНА И УРЕДБА

ИЗДАНИ

У КЊАЖЕСТВУ СРБИЈИ

ОД ПОЧЕТКА ДО КРАЈА 1864. ГОДИНЕ.

XVII.

У БЕОГРАДУ,
У ДРЖАВНОЈ ШТАМПАРИЈИ 1865.

Ово решење важи од дана, кад се великим судовима саобшти.“

Наш министер правде нека ово решење изврши.

22. Августа 1864. год.
у Београду.

М. М. ОБРЕНОВИЋ, с. р

Министер правде,
Р. Лешјанин с. р.

МИХАИЛ М. ОБРЕНОВИЋ III.
по милости божијој и вољи народа
КЊАЗ СРБСКИ,

ПО ДОГОВОРУ СА ДРЖАВНИМ СОВЕТОМ РЕШИЛИ СМО И РЕШАВАМО:

1. У министерству финансије установљава се за израђивање статистични послова свију струка државне управе: статистично оделење.

2. Припадајућа том начальнику плата издаће се за ову рачунску годину из кредита, овогодишњим буџетом на ванредне потребе одређеног.

3. Решење од 18. Априла 1862. године овим се укида.

Наш министер финансије нека ово решење изврши.

31. Августа 1864. год.
у Београду.

М. М. ОБРЕНОВИЋ, с. р.

Министер финансије,
К. Цукић с. р.

РУКОВОДИЛАЦ ПРОЈЕКТА И
ГЛАВНИ И ОДГОВОРНИ УРЕДНИК
Др Драган Вукмировић

РЕДАКЦИЈА

Мр Предраг Чановић (руководилац), др Миодраг Николић (консултант), Владимир Станковић, мр Андра Милојић, мр Драги Стоиљковић, Божо Грбић, Јованка Шалиновић и Љиљана Станић

ПРИПРЕМА ТЕКСТА НА РАЧУНАРУ
РЕПУБЛИЧКОГ ЗАВОДА ЗА
СТАТИСТИКУ СРБИЈЕ

Пројектовање и извођење пројекта
Љиљана Станић

Графички прикази
Милан Шормаз

Израда мапа
Александра Вучићевић

Лектура
Емилија Видановић

Превод
Гордана Недељковић и Весна Аралица

PROJECT MANAGER AND
EDITOR IN CHIEF
Dragan Vukmirović, PhD

EDITORIAL BOARD

Predrag Čanović, MSc. (chief), Miodrag Nikolić, PhD. (consultant), Vladimir Stanković, Andra Milojić, MSc., Dragi Stoiljković, MSc., Božo Grbić, Jovanka Šalinović and Ljiljana Stanić

EDITED BY THE STATISTICAL OFFICE OF THE
REPUBLIC OF SERBIA

Project design and execution
Ljiljana Stanić

Graphic design
Milan Šormaz

Maps design
Aleksandra Vučićević

Editing in the Serbian language
Emilija Vidanović

English translation and editing
Gordana Nedeljković and Vesna Aralica

Издаје и штампа - **Републички завод за статистику Србије**, Београд, Милана Ракића 5
• Одговара – др Драган Вукмировић, директор • Тираж: 800 • Тел. +381-11/2412-922 (централа)
• PR одељење – тел./факс +381-11/2401-284
• E-mail – stat@stat.gov.rs • Internet: www.stat.gov.rs

Published and printed by the **Statistical Office of the Republic of Serbia**, Belgrade, 5, Milana Rakica str.,
• Person in charge - Director Dragan Vukmirovic, PhD • Circulation – 800 copies • Phone: +381 11/2412-922
PR Department-phone/fax +381-11/2401-284